

කාරක සුප්ත මණ්ඩලී.

විඤ්ඤාසමේතා.

කාරක පූජා මඤ්ජරී.

අසත රහසාම වාසිනා

සණ්ඩරරාජගුරුණා

විරචිතා

විජෙජාදය පරිවෙණාධිපතිස්ස

සුජාවමිශ සිරිසුමඞ්ගල පධාන සඞ්ඝනායකස්ථවිරවරස්ස

සිස්සභූතෙන

වනවාසල විහාර මජ්ඣාවසනෙනන ඳෙවනගරජාතෙන

සිරි ධම්මරක්ඛිත වංසි කෙන

ධම්මානන්දඝිධානෙන භික්ඛුනා

සංසොධිතා.

විජෙජාදයපරිවෙණවාසිනා

ආචරිය සුනන්ඳාභිධෙයෙන

පරිගහිතා.

ඇම්. ඩී. ජානිස්ද සිල්වා. නාමකෙන

සොගතෙන

කොළඹ නගරෙ ජිනාලඞ්කාරමුද්‍රාලයෙ

මුද්‍රාපිතා.

2442

KARAKA PUPPHA MANJARI

BY

ATTARAGAMA BANDARA
RAJAGURU.

With

A Sinhalese Translation

EDITED BY

D. DHAMMANANDE BHIKKHU.

A Pupil of

H. SUMANGALA

THE PRADHANA NAYAKA THERA
Principal Vidyodaya College.

APPROVED BY

M. NANISSARA THERA
Asst: Principal Vidyodaya College.

PUBLISHED BY

M. D. JANIS DE SILVA.

JINALANKARA PRESS
Hunupitiya
COLOMBO.

1899.

නමෝ තස්ස භගවතෝ අරහතෝ
සම්මා සම්බුද්ධස්ස.

මොහන්ධකාර ඝන තිමිර සම්මහානුං
වෙනෙය්‍ය ජනතු කුමුද කර සිතරංසිං,
සබ්බාසවක්ඛය ගතං සුගතං මහෙසිං
වන්දාම බුද්ධ වරබෝධි මනන්ත ඤාණං.

ලෝකස්ස මානසිකනෙක කසම්බුරාසී
වෝදපනත්ථ මමතම්බු මිවපපමාණං,
තාණං ජනාන භවභී රුක ජාතිකානං
වන්දාම සොගත සුධම්ම මකාලිකන්තං.

සංසුද්ධ සාසන වරපපවි පත්ති පූරං
සඞ්ඝාන සබ්බ කලුසං සුත සච්ච ධම්මං,
තං සබ්බදා විබුධ වණ්ණිතමාහුණෙය්‍යං
වන්දාම සඞ්ඝමතුලං සුවිපුඤ්ඤදඛෙත්තං.

තක්කාගමාදි සමයන්තර ඡේකභාවා
සබ්බත්ථ පත්ථටයසෝ ධිතිමා ගණීසෝ,
සීලාදිනෙක ගුණභූසණ භූසිතත්තෝ
භාති විරං **ඉසිසුමඛාල** ථෙරපාදෙ.

සුජනගණ නිසෙවිං සද්ධුධම්මපපවිණං
බහුවිධගුණරාසිං ධම්මකාමිං යතත්තං,
උරුධිතිමතිමන්තං සීලවන්තං ගුරුං තං
ගුණරතන සමඤ්ඤං ථෙරපාදං නමාමි.

දෙවනගර ජාතෙන **ධම්මානන්ද** සමඤ්ඤිනා,
යථාසත්ති මයා එවං සොධිතං භික්ඛුනා මිදං.

සංඥපනය.

කාරක පුළුවමඤ්ජරිය.

මෙනම් ග්‍රන්ථය කවරෙනම් කලක කවරෙකු විසින් රචනාකරණ ලද්දේදයත්-මෙයට අවුරුදු-150-කට පමණ පෙර ලඞ්කාරාජ්‍ය පද ප්‍රාප්ත කීර්තිශ්‍රී රජතුමානන්ගේ කාලයෙහි පෙඞ්කඩගල නුවරට ආසන්න අන්තරගම යන ගමෙහි වාසයකළාවූ "අන්තරගම බණ්ඩාර රාජගුරු" පඬිතුමාවිසින් කරණලද්දේය.

මෙතුමා ධම්ම ඒතිහ්‍ය දෙක්හිහා ව්‍යාකරණ සහිත පාලි සංස්කෘතාදි නානාවිධ ශාස්ත්‍රවන්හිද තනමය බහුවිධ ශාස්ත්‍රයන්හිද අතිශය පවුත්වියක් ඇතිව සිරිබැවින්-කීර්තිශ්‍රී රජතුමානන්ගේ පුරෝහිත (රාජගුරු) තනතුරට පත්විය එබැවින් මෙතුමා අන්තරගම රාජගුරුබණ්ඩාරයයි පතළේය.

කාරක පුළුප මඤ්ජරිනම්වූ මෙම ග්‍රන්ථය පමණක් නොව සුගත බුද්ධමණ්ඩනය (ගෙවත්) සමාස වක්‍රය ආදී කවීන් මෝහැගි ග්‍රන්ථද මෙතුමාහිසින් විරචිතවෙතිබේ—බෙහෙවින්ම කාත්‍යායන_ව්‍යාකරණයම ගරුකොට ගෙණ ග්‍රන්ථ රචනාකළේ වීනමුත් මෝදකල්‍යායන ව්‍යාකරණානුගතව ශබ්දශාස්ත්‍රයුක්තිවිනිශ්චය්‍යාදිය කරනිබ්මෙන් එහිද අතිශය පවුත්වියක් ඇතිකෙනෙක් බවත් ඒ සියල්ලක්ගැනම සංඝරත්න ශබ්දානුශාසනා සඞ්ඛ්‍යාත විවිධොපදෙශ ගෙණහැර දැක්වීමෙන් එහි අතිශයින් උත්තම පවුත්වියක් තුබුනුබවත් මෙම ග්‍රන්ථය අවලෝකනය කරන්නාවූ ශාස්ත්‍රඥයන්ට වැටහෙනවා ඇති.

මෙම ග්‍රන්ථයෙහි පළමුකොට විභක්තිභෙදයහා සමාස උක්තානුක්ත කාරක ලක්ෂණාදිය මනාකොට විස්තාරයේ ප්‍රකාශ කිරීම පිණිස කාත්‍යායන=රූපසිඞ්=මුඛමත්තාදිපනි= මෝද්ගල්‍යායනවෘත්ති=පදසාධන-ශබ්දනිත්=පඤ්චිකාප්‍රදීප= බාලාවතාර= ශබ්දමණිවිත්තාන=මඤ්ජූසා= පාණිනීය=සාරස්වත=අමරකොෂ, අභිධානප්පදීපිකා, යනාදිග්‍රන්ථයන් ගෙන් නොයෙක්කරුණු උපුටා ඒවි නත්ගි යොදාගිබේ.

මාගධව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථයක තවත් නොමැතියේ විභක්ති භෙදාදිය විස්තාරකොට නිබේ. විශෙෂ වසයෙන්ම මෙම ග්‍රන්ථයට ඇතුලත් කර නිබන්නේනම් "කාරක විභාගයයි" එය බාලාවතාර යෙහිවූ කාරක කාණ්ඩයට විස්තර වණීණනා වක්ෂේ ගලපා නිබනබව පෙනේ-එම කාරක විභාගය ඉගෙනෙක් හෙතු උදාකරණ ගළපා ආඩු නිකායන්ගේ සුඛාව බොධයට පහසුව පිණිස ප්‍රශෙනාත්තර වසයෙන් දක්වා එතෙනාහර සොභාවිතාව පවුත්තුවානිබේ.

නිරුක්ති ශාස්ත්‍රාභිලාෂී සියල්ලටම විභාගීභූදී කාරක ලක්ෂණයන්ගේ දීපනාරාව බොධයට මේ ග්‍රන්ථය අතිශයෝපකාරීවෙයි, ඉන් නිසාම ලඞ්කාවේ ආචාර්‍යවූ පරම්පරාවල ශිෂ්‍යයන්ට ව්‍යාකරණ හැදෑරවීමෙන් පසු ව්‍යාකරණඥානයෙහි පවුත්තරභාවය ඇතිවීම පිණිස මෙම "කාරක පුෂ්පමඤ්ජරිය" බලනු මනායති මෙහෙයන සිරිතක් පැවැත්තේය.

ව්‍යාකරණශබ්දග්‍රහණයෙහි නියුක්තවූ වන්විසින් මෙම ග්‍රන්ථය පූරුදු කරණ ලද්දේනම් වහාම විභක්ති භෙද කාරක ලක්ෂණයන්ද නිමෙහි පවුත්තියක් ඉසිලීමට පොහොසත් වනබැව් කියයැකියි, මෙම ග්‍රන්ථය ප්‍රයෝජන ගත නොහැකි තරමට කාලාන්තර සජාත දෝෂ දැෂිතව මහත් ආකුල භාවයකට පැමිණ තිබුනේය.

එසේ සමහර තන්හි ශ්ලෝකපාද යන්ගේ හා ගාථා පාදයන්ගේ ද, වචන යන්ගේ හා අක්ෂරයන් ගේද, ඇති ඌනාති රික්ත භාවය හෙතු කොට ගෙණ ආධුනික ජනයාට මෙම ග්‍රන්ථයෙන් ප්‍රයෝජනය ගැණීම උගහටව තුබුනු බැවින්;

දෙවුන්දර වනවාසල විහාරස්ථාන යෙහි වැඩවසූ ශ්‍රී.ඛම්මරක්ඛිත වංශියගුණාලංකාර සථවිර සවාමී පාදයන් වහන්සේගේ අත්‍යවැසිවූ දෙවුන්දර ධම්මානන්දනැමති මාවිසින් මෙම ග්‍රන්ථය ලොකයාට ප්‍රයෝජන ගත හැකිසේ සකස් කරණු ලැබූසේනම් එය ලොකඥ සිද්ධයට උපකාරයයි සලකා කොළඹ හුණුපිටියේ ගඞ්ගාරාමාධිපති **ජිනරක්ඛිත** සථවිරස්වාමී පාදයන් වහන්සේගෙන්ද ලබනලද උපකාරද ඇතිව පොන් කීපයක්එකතුකොට ඊට සමකර බලා මහත් පරිශ්‍රමයකින් ශෝධනිවූ පමණින් මෙය සංශොධනය කෙළෙමි.

මෙහි සකස් කොට ගත නොහැකිව ඌනාතිරික්ත දෝෂ වලින් ගහණව තුබූ ග්‍රන්ථිසථාන රාසියක් විද්‍යොදය පරිවෙණ වාසී ආචාර්‍ය ඤාණේශ්වර සථවිරයන් වහන්සේ ලවා සකස් කරවා ගත්තිවද තුනි පෙරදැරිව සඳහන් කරමි.

තවද-64-පිටේ මෙම ** ලකුණෙන් යුත් සථානයෙහි ආකුලවක් පෙණුන නුමුත් සියලුම පොත්වල එසේ තිබෙනා බැවින් වෙනස් නොකොළෙමි-මෙහි කිසියම් ප්‍රමාදයකින්වූ දෝෂයක් නිබඳනම් එය සුඛීන් විසින් සමාධි භජනයෙන් ගුඛ කරගත යුතුයි.—

D. DHAMMANANDA .

කාරකපුප්ඵමණ්ඩරී.

නමෝ තස්ස භගවතෝ අරහතෝ
සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

සුදිඝඛිහමුඛ'බ්‍රහ්මාඛිනී සරස-භාවසණ්හාවිලාඛිනී.
මනඞි මේ පරිඛ්ඛපසුදනි රමතු වාරැ'පවාඝසුහාරතී.

ඛිඛා-කාරනඝඛිඛං යෙ න ජානන්ති මානවා,
පසුති සඝ තෙ තුල්‍යා බුර-ඛිඛඝවිවජ්ජිතා.

තෙසං සබොධනත්ථාය ඵංහදිඛ්වා පහෙදනා,
කවිවානෙ තොති නිඝ්ඝාඝ පරව්‍යාකරැණි නථා.

ඛිඛාදලා'ඛිණඤ්ඤාණොපඝාදනි ඝධාතු-කාලාදිපරාඝපූරණී,
සුවිරඝාරඤ්ඤසුඝඤ්ඣිවාඛිනි කරිඝතෙ කාරකපුප්ඵමඤ්ඣරි.

කාරකපුප්ඵමඤ්ඣරි
වණ්ණනා.

අනුපචිතපුණ්‍යසම්භෙහයෙන් මන්දභාග්‍යවූ අපරිචිතශබ්දඥනයෙන් අවිගතප්‍රතිභාණඇති සම්සාසසමුද්‍රයන්කෙරෙහි භූතඤ්ඤ-මෙන් පතුරුවා පය්‍යාපති-ප්‍රතිපත්ති-ප්‍රතිවෙධ්සඛ්‍යාත ත්‍රිවිධශාසනයට පය්‍යාපතිමූලකබැවින් පය්‍යාපතිපූරණයෙන් ප්‍රතිපත්තියද, ප්‍රතිපත්ති පූරණයෙන් ප්‍රතිවෙධයද, සුසිඛ්කරණයට සමර්ථ වනබැවින් ඒ සත්ත්වයෝ කිසිලෙසකිනුත් මේ පය්‍යාපත්‍යසීවබොධය කළෝ නම් යෙහෙකැයි තදහිසම්පයොපායට හෙතුවූ **"කාරකපුෂ්පමඤ්ජරි"** නම්වූ ප්‍රකරණයෙක් කථනය කැවිවි ප්‍රාරම්භයෙහි යථාධිප්‍රෙත්ප්‍රකරණයාගේ පරිසමාප්තියට විඝාඛකවූ උපපීඩකොපවෙජ්දක-උපඝාතකාදි නානාවිධවිඝ්නාවිධවංඝනය කරණට සමර්ථවූ රත්නත්‍රයාභිවාදනය හා ශාස්ත්‍රාරම්භප්‍රතිඥෙපජනප්‍රතිඛාහනය පූර්ව්ඝොව ඇති ප්‍රකරණා'ඛිධානා'ඛිධෙය-ප්‍රකරණකරණප්‍රකාර-ප්‍රයොජනය යන පඤ්චඞ්ගයක් දැක්වියවිව අභීඝවගුණාරම්භය උසුරුවනුවූ සුවිශුඛබෝඛි ප්‍රසිඛිවිදඞ්ඛිජනමානසපුබ්ඛසුපරිඝුඛොපලඛ්ඛිගොචරපරම්විවිත්‍රඝා

ඡත්‍රකඡ්ඡායවූ මේ ආචාර්‍යපාදයෝ සුගීරබුද්ධිමහාකාව්‍යමුඛවූ ආගීර්න මසක්‍රියා-වසතුනිදේශලක්‍ෂණසංඛ්‍යාත ත්‍රිවිධමහාකාව්‍යමාගීයන් අතුරෙහි පරසමයසංවෘත්තිවූ ආගීර්මුඛයෙන් ම කථනය කරන්නාහු;-

"පුරිසසිඟමුඛ'ඛුජවාසිනි සරස-භාවපණීතවිලාසිනි,
මනසි මේ පරමච්ඡදෑනි රමතු චාරු'පවාසසුභාරතී.

ක්‍රියා-කාරකසඛ්‍යං සෙ න ජානන්ති මානවා,
පසූති සඃ තෙ තුල්‍යා ඛුර-සිඛාවිවර්ජිතා.

නෙසං සඛොධනත්‍ථාය සංහරිත්‍වා ප්‍රභෙදතෝ,
කථිතාං නෙති නිස්සාය පරව්‍යාකරණං තථා.

ක්‍රියාදලා'භිණණමනොපසාදනි සඛාතු-කාලාදිපරාඝපූරණී,
සුවිරසාරත්‍ථසුගඤ්ඡවාසිනි කරීයතෙ කාරකපුඨමිඤ්ඣරී"-යි.

යන මේ ගාථාසතර ප්‍රබන්ධ කළෝ.

ලොකි පුථ්ථගාථාවෙන් සුගී'ඳවගීමාගීොපදෙශක දිඞ්කාලානුද්‍රූපී වූ සම්‍යක්සම්බුධසමීඤ්ඣ බුඛරතනයකෙරෙහිද, තදුත්තමනවූ 1 සවාඛ්‍යාතාදිගුණොපෙත සපයාපනික නවලොකොත්තර සඛ්ඝීමරතනය කෙරෙහිද, තදධාරවූ[2] සුප්‍රතිපන්නසඃප්‍රභාවාද්‍යනෙක ගුණගණාඛ්‍යසඛ්ඝරතනවූ අඝවාප්‍රීපුදුනල මහාසංඝරතනයකෙරෙහිද, නදගුණනිමිත්තාලක්‍ෂණ යථාසිද්ධෙනාසීසාධන කායවාඞ්මනසඃ-ඛ්‍යාත වාරත්‍රයෙන් ප්‍රණාම සඳර්ශිතය;-ත්‍රිතියගාථාවෙන් අවිදිතඝබ්දඝාසනු ඇති ශ්‍රොතෘජනයාගේ ප්‍රයතනාභිවෘඞ්කරණය පිණිස "පසූ"ශබ්දසං ගෘහිතව්‍යවාව්‍යභෙදයින් විඛ්‍යාකාර සඳර්ශිතය;-තෘතීයගාථාවෙහි "පභෙදතෝ"යන පදයෙන් ප්‍රාරම්භප්‍රතිඤෙපජනනිමෙදිතයහ;-,,නෙසං, සඛොධනත්‍ථාය"යන පදවයෙන් ප්‍රයොජන සඳර්ශිතයි.

දැන් යථොක්තප්‍රයොජනද, මුඛ්‍ය'නුසඛිකවශයෙන් මෙහි විප්‍රකාරයෙකින් ම නිදේශ කරණුලැබේ,-එහි පරමනෛරුකනිකවිධිසංඛ්‍යාත කාරකසූත්‍රපදඤෙ'දාහරණ-ප්‍රත්‍යුදාහරණාදින් එක් තැනක ට සඛ්‍රහයෙක් ඇතිකල්හි ඔවුන්ගේ උදග්‍රහණ-ධාරණ-පාවීණ්‍යාදිවශයෙන් යථාස්වරූපප්‍රවෘත්තිසංඛ්‍යාත පරිවෙශදාදින් සුවසේ දැනීම ම 2 සලක්‍ෂණකොට ඇති කවිත්ව-වකනෘත්ව-යශඃප්‍රභෘතිවූ සඃසීසම්පත්තියද, තඛෙතුකදාහූත ත්‍රිවගීසංඛ්‍යාත පරාසීසම්පත්තියද, යන මේ සඃසීසම්පත්-පරාසීසම්පත්සංඛ්‍යාත උභයාසීසම්පත්තියද, මෙහි මුඛ්‍යප්‍රයොජන නම් වේ.

එසිත් කීග රතනත්‍රිඤ්ඤාවාසත්ථෝ;—

---

1 "හදගුණාදුතපත්තනවූ"-සී-කිසියම් පොතක පෙණේ.

2 දැනගැණීමම.

"ශබ්දාදිරූපාවගමාවිධි සාධ-
-නානවිත්ව-වඤ්ඤාව-යඞ්ග-ප්‍රසිද්ධිං,
සඤ්ඤාරලාභාවපි සම්භවෙතාං,
ගුණද්විසෙහ්‍යෘ ඵලමේතිකන්තාන්"-ති.

නොහොත් ධම්ම-විනයදෙක්හි කුලපුත්‍රයන් නික්මවීමද, පරිවාස-මානත්තාදි විනයකර්මයේහි තදනුරූපවූ කර්මවාක්‍ය යොදා තත්ත ඤාරකර්මනිස්තරණසාමර්ථ්‍යයද, මුඛ්‍යප්‍රයෝජන නමි වේ.

පූර්වෝක්ත ඝාතිසවපත්-පරාජිසමාපත්සංඛ්‍යාත උභයාදිසමාපත්‍යා යෙන් ජනිතවූ ශබ්දඥානපුණ්‍යසම්භාරය හෙතු කොට ගෙණ අනා යාසයෙන් ම කෛවල්‍යයුක්තඵලය වේ නුයි **ආනුෂඞ්ගිකප්‍රයෝජන** නමි වේ 1

එසේගෙයින් කියනලදි;—

"සද්දලක්ඛණාවබෝධනෙන පදුවඛෝධෝ,තෙන පාලිඅත්ථවිඤාන නං,තෙන යෝනිසෝ පරිපුච්ඡනං, තෙන කිලෙසසංසාරෙහි විමෝ කෙඛා"ති.-

මේ ප්‍රකාරයෙන්ම **ප්‍රයෝජන** සඳහන්කරන ලදී.

තෘතීයගාථාවෙහි අවශිෂ්ටසපතපදය හා චතුර්ථගාථාවෙහි පූර්වපද ත්‍රයෙන් **ප්‍රකරණකරණාභිධාන** සඳහන්කරන ලදී.

අභිධේයාදිඥ ප්‍රකාශ කරණහෙයින් "කාරකපුග්ගලදී"යන පදයෙන් **අභිධාන** සඳහන්කරන ලදී.

සම්බන්ධකාරකපුත්‍රපදද්‍වයියන් මෙහි ප්‍රකාශ කරණහෙයින් **අභිධෙය්‍ය** එම පදයෙන් සඳහන්කරන ලදී;-ප්‍රකෘති-ප්‍රත්‍යයාදි විභාගකල්පනායෙන් කාරකශබ්දයන්ගේ සංඝකරණය මෙහි අභිධෙය්‍ය නමි; —"කරියතෙ" යන පදයෙන් විකිර්ෂු සඳහන්කරන ලදී.

මෙහි ප්‍රණාව්‍යයිපචකය දැක්වීමෙන් **ප්‍රයෝජන** කියේද යත්?- ප්‍ර කරණාරම්භයෙහි රතනත්‍රයාභිවාදනය ප්‍රාරබ්ධභාග්‍යයාගේ අවිඝන පරිසමාප්තාදීන්-යථෙප්සිතාභිසිඛියපිණ්ඩද, ශාස්ත්‍රාදියෙහි ශ්‍රෝ තෘජනයාගේ නාමස්කාරපූර්වඛමය සද්ප්‍රතාපිණීවූ සත්ත්‍රතිපත්තිහෙ ඝින් තන්නිදානභාවය හෙතු කොට ගෙණ රාගාදිවිලුප්තඵලයෙන් පරිශුඛවිත්තසන්තානොපාශ්‍රය-ප්‍රභූද්‍යුපනිශ්‍රයෙන් විගතාන්තරා ය ව උද්ග්‍රහණ-ධාරණ-පර්‍යාප්තාදීන්ද, අනායාසයෙන් ම සිඛිවනපිණ්ඩිස ය;—අභිධානකථනයද ව්‍යවහාරපුඛප්‍රයෝජනපිණ්ඩිසය;—අභිධෙයක ථනය වනාහි දන්නාලද අභිධෙය ඇති මේ ශාස්ත්‍රයාගේ සම්ය ග්ග්‍රහණ-ධාරණාදිවිශයෙන් ප්‍රාඥයන්විසින් සිඛිතව්‍යතුබැවින් මනි ෂ්‍යජනයන්විසින් උපාදෙයබවද, විපරීතයාගේ උනාත්තනවාක්‍යාදිහු

1 "සඳහර්ශිතයි"-යි සිහිසෙමි.

ගේමෙන් අනුපාදදයබවද, ප්‍රකාශ කරණපිණිසයි.

එහෙයින් ම කියනලදි;—

"සම්බන්ධා'නුගුණොපායම්පුරුෂාදි'භිධායකම්,
වීමංසාධිකෘතං වාක්‍යමතෝ'නධිකෘතම්පරම්"—යි.

ප්‍රකරණකරණප්‍රකාරකථනයද ශාස්ත්‍රාරම්භප්‍රතිඥෝපකරණයන් ගේ නිවෘත්තිසපිණිසය;—ප්‍රයෝජනකථනයද ශ්‍රොතෘජනමනඃප්‍රසාදදර්ශයන් ශාස්ත්‍රප්‍රවේශයයි අධිකොතෘසාධ්‍යජනනයයිද පිණිසයයි, මේ සේ දක්වනලද මේ ශාස්ත්‍රයන් සම්බන්ධවූ ප්‍රණාමාදයඃප්‍රයෝජකඝයගි මම ප්‍රයෝජන හා (සම්බන්ධ) සම්බුදායඃයි;—මෙසේ රත්නත්‍රයවිෂයවූ නමස්කාරය වක්තෘකෘතින් දක්වනලද; සෙසු සම්‍යවාදිහු ආශිංසන-ප්‍රණාමවය 'පෘථක්-පෘථඃයැයි කියති; ගේ අත්‍යන්තාඃභෙයින් මෙ ගි නිරඃකය; ප්‍රණාමාඛ්‍යනමස්කාරය නම් ත්‍රෛධාතුකකුසලසංස්කාරධර්මයන්ට මනස පූර්ඛගම්‍යභාවයෙන් තත්ත්වාඃයෙන් ප්‍රණාම ක්‍රියාජනක කුශල චෙතනාවෙක්ම ය යි පරමාර්ථතඃ නිගමනය කොට දක්වනලදි;—ඒ එසේමැයි; පඤ්චාවයවසම්පන්න ස්වඃභාවයියකෙරෙන් මනඃසමුත්ථාන-ආශිංසනාප්‍රදෙශයෙන් අවි ඉහයින් සමඃයෙධ්‍යර්ථනය කෙරෙහි ප්‍රසන්නතාව ප්‍රකාශිතය; ගේ ධර්මාගතප්‍රසාදයද, තවිනාභාවිත්වයෙන් ම බුද්ධ-සංඝසම්බන්ධන ඉත රත්නත්‍රයයෙහිද, සිද්ධයි දතයුතු.

එසින් කිහ **මානාවොඨකාරේ**;—

"නමඃතෙ බුද්ධරතනාය ධම්මරතනාය තෙ නමඃ,
නමඃතෙ සංඝරතනාය ත්‍රිරතනසවවාසිනෙ"—යි.

මේසේ මේ ගාථාවන්ගේ අභිප්‍රවාහය පිණිසවගයෙන් දක්වා තදනන්තරයෙන් මෙහි ව්‍යාඛ්‍යානලක්ෂණ දක්වනුලැබේ.

"පදවෙච්ඡදශ්ච ප්‍රථමං සමාසඃ තදනන්තරං,
අන්‍යාං ලිඟ-විභක්තී ච විශෙෂ්‍යඤ්ච විශෙෂණම්.
සම්බන්ධං චොදනා'ශෙෂප්‍රමුඛ්‍යාසඤ්ච ලක්ෂණං,
එතාන් සම්‍යාඛ්‍යාභිඥය බුඃයාදර්ථං ච්චක්ෂණඃ"—යි.

ඉතුඃගතයින් සුප්-තිඛන්තපදසමුදායන්ගේ ශලිඝෝච්චාරණ විශෙෂයෙන් පදසිද්ධිමද, වාක්‍යවිග්‍රහවගයෙන් ආඛ්‍යාතයන්ද, ඒ කාර්‍යාදිනාදාඛ්‍යනනාම-සම්නාමාදීන්ගේ අන්ත-ලිඟ-විභක්ත්‍යන්තපදවිභාගවගයෙන් පදප්‍රමාණද, ක්‍රියා-ජාත්‍යාදනාමයන්ගේ සවාඃඛ්-ද්‍රව්‍යවගයෙන් විශෙෂ්‍ය-විශෙෂණයන්ද, ක්‍රියා-කාරකපදයන් ගේ ගැළපීම්වගයෙන් පදසම්බන්ධයද, පඤ්චා-ප්‍රතිපත්ත්‍යා-චොදනා වගයන් පරිහාරාංශෙෂපදද, 'ච'කාරයෙන් වාක්‍ය-පදාර්ථයොජනා

'කතා'නුකතා- කම්ම-කතිරා-ක්‍රියාලක්ඛණ-ත්‍රංසුලක්ඛණ-ප්‍රධානා'ප්‍රධාන-සමානාධිකරණප්‍රභෙදියද, මෙප්‍රකරණයෙහි ලා ශිෂ්‍යප්‍රබෝධයෙහිත් ම කටයුතකතාහ; හෙද උභතරොඛතක්‍රමයෙන් ම දානයුතු.

"පූරිසසිඛමුඛඅඹුජවාසිනි—සරසභාවපණ්හිතවිලාසිනි—
මනසි—මේ—පරමඅත්ථපසූදනි-රමතු—චාරුඋපවාසපුභාරතී—
ක්‍රියාකාරඛසමඛඛිං—යෙ—නජානන්ති—මානවා—
පසූහි—සහ—තෙ—තුල්‍යා—ඛුරසිඛිභවිජාතා—
තෙසං—සම්බාධනඅත්ථාය—සංහරිභවා—පහෙදතො—
කථනා—භොහි—නිඝ්ඝාය—පරව්‍යාකරණෙ—තථා—
ක්‍රියාදලඅභිණ්හමනොපසාදනි-සඛාතුකාලඅාදිපරාගපූරණී—
සුඛිරසාරඅත්ථසුගඛ්ධවාසිනි-කරියතෙ-කාරකපුපඵමජරී"

ඉතු මෙහි පදවෙජ්දසි.

පුරි(උවෙව්‍යාතෙන)සෙතී'හි=පුරිසො;අථ වා (සබ්බෙලොකිය-ලොකුත්තරගුණෙ)පූරෙති'හි=පුරිසො;හිංසතී'හි=සිඛො;සිඛො ච්‍රිය=සිඛො; දුරිසො ච සො සිඛා චා'ත්=පුරිසසිඛො; මුනි (බඤ්ඣති)'හි=මුඛං; අඛනි (සද්දං කරොති)'ත්‍යෘ='ඛු; අඹුජමී ජාතා=අඹුජං; මුඛමිව=මුඛං; මුඛව හං අඹුජවෙ'හි=ඛුඛ'ඛුජං; පූරිසසිඛස්ස මුඛ'ඛුජං=පුරිසසිඛමුඛ'ඛුජං; පුරිසසිඛමුඛ'ඛුජෙ වසිතුං සිලමස්සා'හි=පුරිසසිඛමුඛ'ඛුජවාසිනි; (සා පුරිසසිඛමුඛ'ඛුජවාසිනි);-රසියති (අස්සාදියති)'හි =රසො; භවනං=භාවො; රසො ච භාවො චෟරස-භාවා; රස-භාවෙසි සහ යො වත්තත්'හි=සරස-භාවො; පධානභාවං නිතො'හි=පණ්හිතා; විත්ථාකාරෙන ලසති (විලසති)'හි=විලාසො; පණ්හිතස්ස විලාසො=පණ්හිතවිලාසො; අථ වා පණ්හිතො ච සො විලාසො චා'හි=පණ්හිතවිලාසො; පණ්හිතවිලාසං අස්සා අත්හි'හි=පණ්හිතවිලාසිනි; අථ වා සස්ස රස-භාවා=සරස-භාවා; සරස-භාවා පණ්හිතවිලාසං (ක්‍රියං) කාතුං සිලමස්සා'හි=සරස-භාවපණ්හිතවිලාසිනි;(සා සරස-භාව පණ්හිතවිලාසිනි);—පූරෙති (උභතමො භවති)'හි=පරමො; අරති (ඤණ'හිඛුඛං නමති)'ත්‍යෘ='ඵෙ; පරමො ච සො අඵෙ චා'හි=පරම ඵෙ; අථ වා පරමස්ස (උභතමස්ස ඤණස්ස අඵෙ ගොචරෙ)'හි =පරමඵෙ; පරමඵෙ පසූදිතුං සිලමස්සා'හි=පරමඵපසූදනී; (සා පරමඵපසූදනි);-චරති(හදයෙ මනුඤ්ඤභාවෙනා)'හි=චාරු;උපවසති (සබ්බපාපෙහි භුසං උපරමිභවා වසති)'හි=උපවාසා; චාරු ච සා උපවාසා චෙ'හි=චාරු'පවාසා; සුට්ඨු හරතෙන ඉධ ඔතාරිතත්තා=සුභාරති; අථ වා සුට්ඨුහරති (සබ්බ ඤෙය්‍යධම්මෙ ධරති)'හි=සුභාරති; අථවා සුඤ්ඤරා ච සා භාරති චා'හි=සුභාරති;චාරු'පවාසා ච සා සුභාර

නිවා'ති=වාරෙ'පවාසසුභාරතී;(සාවාරෙ'පවාසසුභාරතී);-(මෙ;)මඤ්ඤති (රූපාදිආරම්මණං ජානාති)'ති=මඤ්ඤනා; තඤ්ච මඤ්ඤිතං;-(රම්මතු).

යෝ ච යෝ ච=යෙ;(තෙ යෙ);-මඤ්ඤතෙ 1(සත්තානං හිතා'හිතානි) =මඤ්ඤු; මඤ්ඤනා අත්ථවං=මානතෝ; තෙ මානවා;-කරියතෙ'ති=ක්‍රියා; කරොතී'ති=කාරකෝ; ක්‍රියා ච කාරකෝ ච =ක්‍රියා-කාරකා; සම්මා ඛණීයත් එතෙහි'ති=සම්ඛණෙඩා; ක්‍රියා-කාරකෙහි සම්ඛණෙඩා= ක්‍රියා-කාරකසම්ඛණෙඩා; අථ වා ක්‍රියා-කාරකානං සම්ඛණෙඩා=ක්‍රියා-කාරකසම්ඛණෙඩා; නං ක්‍රියාකාරකසම්ඛණෙඩං;(න ජානන්ති;)යෝ ච සෝ ච=තෙ; (එමෙත තෙ;)-ඛුරන්ති (ඡින්දන්ති,'ති=ඛුරා; සයන්ති (මත්ථකෙ පවත්තයන්ති)'ති=සිඛාණි; ඛුරා ච සිඛාණි ච=ඛුර-සිඛාණි; වියෙසෙන වජ්ජිතා=විවජ්ජිතා; ඛුර-සිඛෙහි විවජ්ජිතා=ඛුර-සිඛාවිවජ්ජිතා; (තෙ ඛුර-සිඛාවිවජ්ජිතා);— පඝියන්ති(බාධියන්ති සාමිකෙනි)'ති=පසු;තෙහි පසුනි;තුලයන්ති'ති=තුලා;තුලා එව =තුල්‍යා;තුලාය සම්මිතා වා=තුල්‍යා;තෙ තුල්‍යා.

සෝ ච සෝ ච=තෙ;තෙසං(බාලානං;) - සම්මා බුජ්ඣිනි එතායා'ති= සඛොධනා;සඛොධනාය අත්ථෝ=සඛොධනත්ථෝ;2 තාය සඛොධනත්ථාය;-ව්‍යඤ්ජති මඝවියති 3(අඤ්ඤෙසීයති)'ති=ඒගෝ;මිගංලුනාති'ති=මිගලෝ;මිගලස්ස;' පදං=මොඝඤ්ඤායණෝ; මොඝඤ්ඤායනස්ස ගොත්තා'පච්චං=මොඝඤ්ඤායනෝ;4(අඝඝසාවකෝ)-නස්ස මොඝඤ්ඤායනස්ස(අඝ්ඝසාවකස්ස) නාවඩෙය්‍යෙන යුත්තෙනා ආචරියෙන= මොඝඤ්ඤායනෝ;මොඝඤ්ඤායනස්ස ඉදං=මොඝඤ්ඤායනං (ව්‍යාකරණං)කඞ්කඛමාදිනා(සම්පත්තිනිප්ඵාදකව්‍යාපාරෙන)කඞ්ඛි(දිබ්බති)'ති =කඞ්ඛිවා;කඞ්ඛස්ස'පච්චං;= කඞ්ඛාවනෝ; කඞ්ඛාවනස්ස ගොත්තා'පච්චං =කඞ්ඛාවනෝ (මහාසාවකෝ);කඞ්ඛාවනස්ස ඉදං= කඞ්ඛාවනං(ව්‍යාකරණං);මොඝඤ්ඤායනඤ්ච කඞ්ඛාවනඤ්ච=ඤ්ඤිනානි; තෙ කඞ්ඛාවනෙ;-තෙන පකාරෙන=තථා;ව්‍යාකරිංසු(ලිඛිංසු)යථා අත්ථෝ එතෙහි)'ති=ව්‍යාකරණානි;පරෙසං ව්‍යාකරණානි=පරව්‍යාකරණානි;යානි පරව්‍යාකරණෙ; (නිස්සාය);තඤ්ච තඤ්ඤානි;තෙහි(ව්‍යාකරණෙහි;)-පකාරෙන ඔහෙදෙ= පඔහෙදෙ; තඤ්ඤෙ පඔහෙදතො;-සංහරිත්වා,සම්මා ආහරිත්වා.

කරියමාන'ති=ක්‍රියා;දලහන්ති'ති=දලානි;අථ වා දලන්ති(රුක්ඛාදිං විදාරෙන්ති ආගච්ඡන්ති)'ති=දලානි;ක්‍රියා එව දලානි=ක්‍රියාදලානි; ආකිරන්ති'ති=ආකිණ්ණා;ක්‍රියාදලෙහි ආකිණ්ණා=ක්‍රියාදලාකිණ්ණා;

1 "මඤ්ඤන්ති"-සී;-2 "සඛොධෙ"-"සඛොධාය"-සී බොහෝ.
3 "මඝොති"-සී.බොහෝ.4 මේ ඵ්‍ර්‍ර්‍ර

මනුතෙ(ජානාති)'නි=මනො;පසාදනං=පසාදෙ;මනසඃ පසාදෙමනා පසාදෙ;ක්‍රියාදලා'කිණ්ණමනො පසාදිතුං සිලමස්සා'හි=ක්‍රියාදලා'කිණ්ණමනොපසාදනි; (සා ක්‍රියාදලා'කිණ්ණමනොපසාදනි;)—(ක්‍රියාලකඛණා) ධරති'ති=ධාතු;කාලියති'නි=කාලො,ධාතු ච කාලො ච=ධාතු-කාලා;සඃ ධාතු-කාලෙහි යො වඃතතෙ'ති-සධාතු-කාලො;සධාතු-කාලො ආදියෙසං තෙ සධාතු-කාලාදයො;පකාරෙනරජනති'නි=පරාගා;සධාතු-කාලාදයො ච තෙ පරාගා වා'නි=සධාතු-කාලාදිපරාගා;පූරෙති එතෙහි'නි=පූරණං;පරාඉගි පූරණං=පරාගපූරණං; සධාතු-කාලාදිහි පරාගෙහි පූරිතුං සිලමස්සා,හි=සධාතු-කාලාදිපරාගපූරණී;(සා සධාතු-කාලාදිපරාගපූරණී);සුඳරා ඛි=සුඛි;සුඛි අඃසඅණී'හි=සුඛිරො; සුඛියා රාති(ගණ්හාති)'ති වා=සුඛිරො;අථ වා සුඛියා ථිරතති(පවත්තතති)'හි=සූඛිරා;සරති(ගච්ඡති උත්තමං භාවං පවත්තති)'හි=සාරො;අරති (ගච්ඡති ඤණහිමුඛං නමති)'ත්‍යඃ' සො; සාරො ච සො අසො ච, 'හි=සාරසො;සුඳරො ගඣො=සුගඣො;සාරඃසො එව සුගඣො=සාරසුගඣො; සුඛිරානං සාරසුගඣො=සුඛිරසාරසුගඣො; වාසතී'හි=වාසනා; සුඛිරසාරසුගඣෙන වාසිතුං සිලමස්සා'නි=සුඛිරසාරසුගඣවාසිනි;(සා සුඛිරසාරසුගඣවාසිනි;)-කරොතති කරියං නි පඨාදෙනති'හි=කාරකානි; පූපඨන්තෙ (ඔහසඃතති)'හි=පූපඨානි;කාරකානි ච තානි පූපඨානි චෙ'හි=කාරකපූපඨානි;කාරකපූපඨානං මෙරී=කාරකපූපඨමෙරී; සා කාරකපූපඨමෙරී (නාමා'ඃං පකරණී මයං) කරියතෙ'ත්‍යඃ'සො"—යි.

ඉතු මෙහි පදවිග්‍රහසහිත වාක්‍යපදසොධනයි.

"පුරිසසිගුබ්භවාසිනී"–යනු, ඊකාරාන්තසත්‍රීලිඞ්ගවූ උපපදනත්පුරුෂසමාසාන්තනාම පුථමෙකවචනාන්ත පදය;–"සරසභාවපණිතවිලාසිනී"–යනු, ඊකාරාන්තසත්‍රීලිඞ්ගවූ අනාඳ්‍යන්තනාම පුථමෙකවචනාන්ත පදය;–"මනසි"යනු, අකාරාන්තපුලලිඞ්ගවූ නාඳ්‍යන්තනාම සප්තම්‍යෙකවචනාන්ත පදය;–"මෙ"–යනු,අකාරාන්තරූපී අලිඞ්ගනාම ෂෂ්ඨ්‍යෙකවචනාන්ත පදය;–"පරමන්ථපසූදනී"–යනු,ඊකාරාන්තසත්‍රීලිඞ්ගවූ උපපදනත්පුරුෂසමාසාන්තනාම්පුථමෙකවචනාන්ත පදය;–"රමතු"–යනු, ආඛ්‍යාත පදය;–"චාරු'පවාසසුතුාරනී"–යනු ඊකාරාන්තසත්‍රීලිඞ්ගවූ කම්ධාරයසමාසාන්තනාම පුථමෙකවචනාන්තපදය.

"ත්‍රියාකාරන්තසම්බන්ධං"–යනු,අකාරාන්තපුලලිඞ්ගවූ තත්පුරුෂසමාසාන්තනාම මිතීයෙකවචනාන්ත පදය;–"යෙ"–යනු,අකාරාන්තපුලලිඞ්ගවූ රූසියමිනාම පුථමාබහුවචනාන්තපදය;–"මානවා"–යනු,අ

කාරාන්තපුංලිඞ්ගවූ අනාද්‍යන්තනාම ප්‍රථමාබහුවචනාන්ත පදය;-
''න ජානන්ති''යනු,ආඛ්‍යාත පදය;-''තෙ''-යනු,අකාරාන්තපුංලිඞ්ග
වූ රුසිසඞ්ඛ්‍යනාම ප්‍රථමාබහුවචනාන්ත පදය;-''ඛ්‍රාසිඞ්ඛ්‍යවිවජ්ජිතා''-ය
නු,අකාරාන්තපුංලිඞ්ගවූ තත්පුරුෂසමාසාන්තනාම ප්‍රථමාබහුවව
නාන්ත පදය;-''තුල්‍යා''-යනු,අකාරාන්තනාමාවාචලිඞ්ගවූ නාද්‍යන්තනා
ම ප්‍රථමාබහුවචනාන්ත පදය;-''පසූහි''-යනු,උකාරාන්තපුංලිඞ්ගවූ
නාද්‍යන්තනාම තෘතියාබහුවචනාන්ත පදය;-''සඟ''-යනු, අනිඝප
නාතෛනෙපාතික පදය.

''නෙසං''යනු,අකාරාන්තපුංලිඞ්ගවූ රුසිසඞ්ඛ්‍යනාම චතුර්ත්‍යබහුවචනා
න්ත පදය;-''සඞ්ඛ්‍යාය''-යනු,අකාරාන්තනාපුංලිඞ්ගවූ තත්පුරුෂ
සමාසාන්තනාම චතුර්ත්‍යෙකවචනාන්ත පදය;-''සංහරිතුං''-යනු, නි
ඝපනාත නෛපාතික පදය;-''පහෙදතො''-යනු, නිඝපනාත නෛපා
තික පදය;-''කව්වානෙ''-යනු,අකාරාන්තනපුංසකලිඞ්ගවූ අසරූ
පෙකශෙෂ ත්‍රිතියාබහුවචනාන්ත පදය;-''තෙහි''-යනු, අකාරාන්ත
නපුංසකලිඞ්ගවූ රුසිසඞ්ඛ්‍යනාම පඤ්චම්බහුවචනාන්ත පදය;-''නිස්සාය''-
යනු, නිඝපනාත නෛපාතික පදය;-''පරව්‍යාකරණෙ''-යනු,අකා
රාන්තනපුංසකලිඞ්ගවූ තත්පුරුෂසමාසාන්තනාම ත්‍රිතියාබහුවචනා
න්ත පදය;-''තථා''-යනු,නිඝපනාත නෛපාතික පදය.

''ක්‍රියාඋලා'භිණ්ණමනොපසාදනි''-යනු, ඊකාරාන්තස්ත්‍රිලිඞ්ගවූ
උපපදතත්පුරුෂසමාසාන්තනාම ප්‍රථමෙකවචනාන්ත පදය;-''ඝඩා
නු-කාලාදිපරාගපූරණී''-යනු,ඊකාරාන්තස්ත්‍රිලිඞ්ගවූ උපපදතත්පුරු
ෂසමාසාන්තනාම ප්‍රථමෙකවචනාන්ත පදය;-''සුඛීරසාරඤ්ඡුගඛි
වාසිනී''-යනු,ඊකාරාන්තස්ත්‍රිලිඞ්ගවූ උපපදතත්පුරුෂසමාසාන්තනා
ම ප්‍රථමෙකවචනාන්ත පදය;-''කාරකපූපථමජරී''-යනු,ඊකාරාන්ත
ස්ත්‍රිලිඞ්ගවූ තත්පුරුෂසමාසාන්තනාම ප්‍රථමෙකවචනාන්ත පදය;-
''කරියතෙ''-යනු,ආඛ්‍යාත පදයි.

යනු මෙහි නාම්ප්‍රභෙදනාලිඞ්ගවිභක්ත්‍යන්තපදවිභාගවශයෙන් එක්තිසෙස් පමණ මෙයි.

''රමතු''-යන, අකම්මකධාතුපරසෙමපදි කතිරි වත්තමානකා
ලප්‍රථමපුරුෂෙකවචනාන්ත ප්‍රධානඅපරක්‍රියාව විසින් උකතඤ්ඤින්
''වාරුපවාසසුභාරති''-යනුඅභිහිතසඞ්ඛ්‍යාතඤ්ඤකතිනිදේශය; -''පුරිස
සීහමුඛ'ඛ්‍යජ්වාසිනි, සරසභාවපණීතවිලාසිනි,පරමඤ්ඡසුදනි,වාරු'ප
වාසසුභාරති''යන්න,සමානාධිකරණය;''පුරිසසීහමුඛ'ඛ්‍යජ්වාසිනි,සරස-
භාවපණීතවිලාසිනි,පරමඤ්ඡසුදනී''යනු විශෙෂණය;''වාරුපවාසසු
භාරතී''යනු එයට විශෙෂ්‍යයි;''මනසි''යනු අනභිහිතවිෂයා'ධාරකාර

කය;–"මේ"යනු අනභිහිතසඞ්ඛ්‍යය.

"න ජානන්ති"–යනු සකම්මකධාතු පරස්සෙපදකතීතරි වනිනම්නකාල ප්‍රථමපුරුෂ බහුවචනානන්ත ප්‍රධාන අපරක්‍රියාවසිසින් උකත හෙයින්"මානවා"යනු– අභිහිතඝටනන්‍යතනීනිදේශය; ඔහුවසින් අනභිහිතහෙයින්"ක්‍රියාකාරකසම්බන්ධං"–යනු– අනුක්තෙපඛිතකම්ම නිදෙදිශය;–"ඇ,මානවා"යනු සමානාධිකරණය;"යේ"යනු විශෙෂණය;"මානවා"යනු එයට විශෙෂ්‍යයි;–"තෙ, බ්‍රුවසිඞ්ඝවිවජිතා–තෙ"යනු සමානාධිකරණය; "බ්‍රුවසිඞ්ඝවිවජිතා–තෙ"යනු විශෙෂණය;"මානවා"යනු එයට අධ්‍යාහාත විශෙෂ්‍යයි;–"පසූහි"යනු සහයොගයෙහි අනභිහිතතෘතීයාය.

"තෙසං"–යනු අනභිහිතකම්මණි සම්ප්‍රදානකාරකය;–"සබොධනත්‍ථාය"–යනු අනභිහිත සම්ප්‍රදානකාරකය;–"සංහරිත්‍වා"–යනු කතීතරි ත්වා ප්‍රත්‍යයානන්තනිෂ්පන්නනෙපඛිතකඅප්‍රධාන පූර්වක්‍රියානිදේශය;ඔහුවසින් අනභිහිතහෙයින්"තෙහි"යනු අනුක්තකාපාදනකාරකය;–"නිසීදිය"–යනු කතීතරි නිෂ්පන්නනෙපඛිතක අප්‍රධාන පූර්වක්‍රියානිදේශය;ඔහුවසින් අනභිහිතහෙයින්"කච්චිනෙ"යනුද,"පරව්‍යාකරණෙ"යනුද, අනුක්තෙපඛිතකම්මනිදේශය;–"කරියතෙ"–යනු සකම්මකධාතු ආත්මනෙපදි කම්මණි වර්තමානකාල ප්‍රථමපුරුෂෙකවචනානන්ත ප්‍රධාන අපරක්‍රියාවසිසින් අනභිහිතහෙයින්"මයා" යනු අනුක්තාධ්‍යාහාත ඝටනන්‍යතනතීනිදේශය;ඔහුවසින් අභිහිතහෙයින් "කාරකපුඵම්මරී"යනු උක්තෙපඛිතකම්මනිදේශය.

"ක්‍රියාදලාකිණණ–පෙ–කාරකපුඵම්මරී"යනු සමානාධිකරණය;"ක්‍රියාදලාකිණණ–පෙ–සාරඵසුගන්ධවාසිනී"යනු– විශෙෂණය; "කාරකපුඵම්මරී"යනු එයට විශෙෂ්‍යයි;–යනු මෙහි උකතා'නුකත –සමානාධිකරණ– ක්‍රියාලක්ෂණ–විශෙෂ්‍ය–විශෙෂණ ද මෙසේ මැයි.

"පූරි සඝිහමුඛවිබුජවාසිනී–පෙ–සුභාරතී මෙ මනසි රමතු"යනු මෙහි ක්‍රියා–කාරකපදසම්බන්ධයි;–සම්බන්ධ නම් සූත්‍ර'පරපදයන්ගේ එකවාක්‍යත්වයෙන් ම යොජනාවයි. යනු මෙහි පදසම්බන්ධයි.

ආචාර්‍යෝත්තමයා තමන්වහින් කියයුතුගුණයම ප්‍රාරම්භ නොකොට මේ ප්‍රථමගාථායෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේට ප්‍රණාමය කරන්නෙහිද?–යනු මෙහි චොදනාවය;සසාරලසත්ත්වයන්ට දක්ෂිණාශාසනාගත ප්‍රණාමය පර්‍යාය ශව්‍යකතාවකාශයන්ගේ සම්‍යක්ප්‍රතිපත්තියක්හෙයින් විඝාතවිඝාතනයෙන් ප්‍රකරණපරිසමාප්තිය හා ගරුපෙෂිතාපිසංසිඛිය සඳහා අභිවාදනය කෙරෙමියි යනු මෙහි එයට පරිහාරයි.

ඉක්බිති මෙහි ශ්‍රෙලක්ෂණ දක්වනුලැබේ;–එහි සම්පත්තිරූම පාදයින් යුකතවූයේ ශ්‍රුත්‍යුච්චි නම් වේ.

එසින් කිහ හාරතිපුකරණියගේ ඡන්දොපදෙශයෙහි;—

"සමපිරාම්පාදශ්ච දෙවතාං සඛානමක්ෂරා,
වණිණඛරෝ විධිමීහතමිති ඡන්දොගතෝ විධිඃ"–යි

යන මේ ඡන්දෝවිධියෙහි අක්ෂරවලයක්ත් කිනවුයේ ද අඩිකවුයේ ද ඡන්දස් නම් වේ.

එසින් කිහ;—

"අක්ෂරාහ්‍යං යදූ වාඛ්‍යාමධිකං කිනමෙව වා,
තච්ඡන්දෝ නාමතෝ භෙදඃ සඛරාච්ච විරාධතෙ"–යි.

යන මේ ඡන්දසුන්කෙරෙන්;–

"එකාක්ෂරා භවෙදුකතා ඛිත්‍යුකතා ව්‍යක්ෂරා භවෙන්–පෙ–
"එකාදශාක්ෂරා ත්‍රිෂ්ටුභ්ජගතී චාදශාක්ෂරා" –යි

කියන ලද මේ "ජගතී"නම් ඡන්දසෙහි සාරදස්අනුසයක් ප මණ වෘත්තයන් අතුරෙන්,එක්දස්සාරසියඟැටහතරවනතැනින් ග ත් නගණ–භගණදෙකින් හා භගණ–රගණදෙකින් සමවූ ත්‍රික–චතුෂ්කයකින් චතුරාවෘත්ත කොට කරණලද ප්‍රථමගාථාව ස ඛන්ධිවූ ප්‍රතිනියතලක්ෂණයෙන් මේ වෘත්තය "දූතවිලඹිත"නම්.

එසින් කිහ වෘත්තරත්නාකරයෙහි **කෙදරයෝ**;–

"දූතවිලඹිතමාහ නහෝ භරෝ"ඉති.

එසේ ම අනුෂ්ටුප්ඡන්දසෙහි සතරවනතැනින් වෘත්ත අට උගුළු වා ගෙණ ගුරු–ලඝු–ගණවෛෂම්‍යකොට කරණලද මේ ඕනීය–තෘතීයගාථාවන්ගේ ඡන්දොලක්ෂණ ද ග්‍රන්ථබාහුල්‍ය වනහයින් මෙහි නොදක්වන ලදි;–එසේ ම "ජගතී"නම් ඡන්දසෙහි එක්දස්තුන්සියඅසූදෙවනතැනින් ගත් ජගණ–නගණදෙකින් හා ජගණ–රගණදෙකින් සමවූ ත්‍රික–චතුෂ්කය චතුරාවෘත්ත කොට කරණලද සතරවන ගාථාවෙහි ප්‍රතිනියතලක්ෂණයෙන් මේ වෘත්තය "වංශස්ථ" නම්;යනුහෙයින් ම කියනලදි;–

"ජතෞ තු වංශස්ථමුදිරිතං ජරෞ"–ඉති

මෙසේ මේ ගාථාවන්ගේ ව්‍යඛ්‍යානලක්ෂණ–ඡන්දොලක්ෂණ දක් වා ඉක්බිති මෙහිඅවි දක්වනුලැබේ.

අවිද සමුදයාවිය අවයවාවියයි ඕපුකාර වේ;–එහි **සමුදයාවි** නම් ඉෂ්ටදෙවතාප්‍රණාමය හා සංඝාදෘවිපවකය;හෙද පූ ඕනිර්දිෂ්ටවය;–**අවයවාවිද** වූත්පත්‍යාවිය පදවියයි ඕපුකාර වේ; එහි **වූත්පත්‍යාවි** නම්"පුරිසසීහමුඛඛ්‍රිජවාසිනී"යනාදී තන්හි පූර=පූරණෙ යන ධාතු "පූර– යි නිබෙයි; ඔහුකෙරෙන් පරව "ඉ නුපුරපුණාදිහි උසසානුසියා "–යි'ඉස'–ප්‍රත්‍යය ව"කවිවාදි"සූත්‍රයෙන්

ත්‍රසවම් 'සි'ව'ම්ව''(සබ්බෙ ලොකිය-ලොකුත්තරගුණෙ) පූරෙති'ති=පූරියො''යනු කෘදන්තයි;-වෙසේ මේආදි ගාථාපදයන්ගේ ව්‍යුත්පත්තිය ඊයන්ද ශබ්දශාස්ත්‍රඥයන්විසින් මෙම ක්‍රමයෙන් ම දතයුතු.

ඉන්ඛිති මෙහි පදවී දක්වනුලැබේ.

පුරිසසීහ,(උත්තෙජනයෙහි ශයනය කරණුවන්ට ශ්‍රෙෂ්ඨවූ හෙයින්—අේ හෝ නොහොත්,ලෞකික-ලොකොත්තර පුණ්‍යගුණපූරණයෙන් අශෙෂපුරුෂයන්ට විශෙෂයෙන් ශ්‍රෙෂ්ඨවූහෙයින්)පුරිසසීහ (නමිවූ සම්බුරාජොත්තම)යානන්වහන්සේගේ;මුඛඛ්‍රවාසිනි, මුඛයට බදු උත්තමගඟහියෙහි වාසය කරන්නාවූ-අේ හෝ නොහොත්,මුඛනැමති අමලවූ කමලගඟහියෙහි වාසය කරන්නාවූ;සරසභාව, ඍඬිහාර-වීරාදිරසයෙන් හා රත්‍යූහසව භාවසහිතවූ—අේ හෝ නොහොත්,සපය්‍යාපථික නවලොකොත්තර සඞ්ඝාවිරසය ද තදුත්පනනාවූ රතියද යන මේ දෙදෙනා හා (ඝමග)පවත්නාවූ;පණිතවිලාසිනි,උත්තමවූ භාව-භාවලිලා-කථාඤ්ඤප්‍රෙඤණයඇත්තාවූ-අේ හෝ නොහොත්,ඝථානුශිෂ්ටප්‍රකාරයෙන් පිළිපදනුවන්විසින් ප්‍රධානභාවයට පමුණුවනලද ක්‍රියාඇත්තාවූ;පරමඵලසූදනි,උත්තමා'විප්‍රශවය කරන්නාවූ-අේ හෝ නොහොත්, නිච්චාණාධිගමප්‍රතිලාභයට හෙතු ප්‍රශවය කරන්නාවූ;චාරු,මනොඥවූ;උපවාස,අනසනාදී ශෙවවාහාවාශ ඇත්තාවූ-අේ හෝ නොහොත්,සම්සනාපයන්කෙරෙන් නිරුත්‍සවාස ඇත්තාවූ; සුහාරතී,සුස්ථිවූ සරසවතීදෙවතා-අේ හෝ නොහොත්, සුන්දරවූ ආඝගී සච්චසඞ්ඛ්‍යාත සරසවතීදෙවිනොමෝ;මෙ මනසි,ප්‍රකරණකරණයෙහි1 ව්‍යාවෘතවූ මාගේ සිත්හි;රමතු, ඉෂ්ටා'විසාධනයෙන් අභිරමණය කෙරේවා;(හෙවත්,)ඇලේවා.

මෙසේ පදවගඟිවාසිනි සච්චාභධවලවූ ඊප්ඝිතාර්ථසංසිද්ධියට කාරණවූ සරසවතී යනඅධිවචනයක් ඇති දෙවතාවකට "භාරති"යනු ශිෂ්ටලොකව්‍යවහාරහෙතින් ජිනභාෂිතය හා යොදූ අභිනන පදශෙලශාලඞ්කාරයෙන් ම මෙහි කීහයි දතයුතු.

ඉය මාතවා,යම්සවියෝ;ක්‍රියා-කාරකසම්බන්ධං, සාධ්‍ය-සාධකක්‍රියාවන්ගේ හා කෘදන්තාදී නාමයන්ගේ සම්බන්ධය; නා ජානන්ති, නොදනිද්ද;තෙ, ඒ සත්වයෝ;ඛුර-සිඟවිවජ්ජිතා,ඛුර-ශෘඟයන්ගෙන් විවර්ජිතවූවාහු; හෙවත්- ඛුරඅංනැක්නාවූහු;පසූහි සහ තුල්‍යා,ගොණුන් හා සමානවෘත්‍යා.

තෙසං,ඒගොණුන් හා සදෘශවූ බාලජනයන්ට;සම්බොධනඵාය, සම්මත්තුකාරයෙන් කාරකාවබොධකරණපිණිස;කවිවානෙ,සවසමයාවායිවූ කාශ්‍යාභිධානමහායෂිසථවිරවරයන්වහන්සේ මෝදගල්‍යායන

1"මෙවුකරණයෙහි"-සී.

සථවිරවරයන්ගේ මාගධව්‍යාකරණයන්ද,තථා,එසේ ම;පරව්‍යාකරණේ,පරසමයාචාර්‍යයිවූ පතඤ්ජලි-කාත්‍යායන-පාණිනීන්‍යාදීන්ගේ සංසකෘතව්‍යාකරණයන්ද;නියසාය,උපාශ්‍රය කොට;තෙහි,ඒ මාගධ-සංසකෘතව්‍යාකරණයන්ගෙන්;පභෙදතො,ප්‍රභෙදහෙයින් (හෙවත්) වෙන් වෙන් වශයෙන් (ජිනවචනයට අවිරුඛවූ පරිදෙනි;) සංගරිත්වා, රැස්කොටගෙණ;

ක්‍රියාදල,ක්‍රියාවට බදුවූ කුසුමදලයෙන්-දෝ හෝ නොහොත්,ක්‍රියානැමති පද්මපත්‍රයෙන්;අකිණිණ,ගැවසීගත්තාවූ;මනොපසාදනි, ශ්‍රෑතාශ්‍රිතසත්ව යන්ගේ චිත්තප්‍රසාදය කරන්නාවූ;සධාතු,නිලාදි ගුණසහිතවූ;දෝ හෝ නොහොත්,භූ-පච්චාදිධාතුසහිතවූ;කාලාදිපරාගපූරණී,හෙමන්ත-වසන්තකාලාදීන් සෙසින් මල්-පැනින් පිරුණුවූ-දෝ හෝ නොහොත්,භූත-භවිෂ්‍යද්වර්තීමානකාලාදීන් නැමැති ප්‍රඥප්තිකරණයෙන්පිරුණුවූ;සුචිර,අතිඛෙධස්ථිරත්වයන්ගේ-දෝ හෝ නොහොත්,පණ්ඩිතජනයන්ගේ(වක්තෘය); සාරඵසුගන්ධවාසිනි,සාරභූතයට බදුවූ සුවඳින් වාසනය කරන්නාවූ,-දෝ හෝ නොහොත්,සම්මාසිපරමාසීසංඛ්‍යාත විශිෂ්ටාවී නැමැති සුගන්ධයෙන් වාසනය කරන්නාවූ;කාරකපූජාවිමජ්ජරී,කාරක වැනිවූ මල්පොකුර,-අේ හෝ නොහොත්,තත් තත් ගුණොපමෙයාශ්‍රිතබැවින් කාරකනැමැති කුසුමවල්ලරියක්බඳුවූ කාරකපුෂ්පමජ්ජරීනම්වූ මේ ප්‍රකරණ්ඩිතොමෝ;(මයා,මාවිසින්;)කරියතෙ,කරණ්ඩුලැබේ.

මෙහිදු ඒ ඒ වස්තුසාදෘශ්‍යවූ තත්තද්‍රූපගුණවයවයෙහි තත් තදාකාරවිඤ්ඤනවශයෙන්1පවත්නාවූ ප්‍රසාදමය චෙතනාවෝ විෂය-විෂයී දෙදෙනාගේ අභෙදෝපචාරයෙන් තත්ථද්‍රූපගුණවයවනාමයෙන් ම නිර්දෙශකාරණලදී.

මෙසේ ප්‍රථමොඤ්ඤාඨාවන්ගේ සතුනිපූජිහම කොට ඇති අභිඛානප්‍රභාවනිවූ පූජ්‍ය-පූජාවිධානාදි පිඩාඛි-අවයවාර්‍ථාදිය දක්වන ලදැ;-මෙහි "**පූජාශබ්ද**" නම් බුඩරතනප්‍රභාවනිවූ නිර්ඵරතනය; ඔවුන්ට **'පූජා'**නම් ආමිස-ප්‍රතිපත්තිවශයෙන් ඵලකාරයකින් ම නිර්දෙශ කරණලදි;-එහිදු පූෂප-සුගන්ධ-දීප-ධූපාදීන්ද, චීවර'හාර-සයනාශනාදීන්ද, බුඩාදී වස්තුත්‍රයට කරණලද සත්කාරසංඛ්‍යාත පූජාද, **ආමිසපූජා** නම් වෙයි, අභිවාදන- පච්චුඨාන-සරණාගමන-සීලා'චාර-ගොචරසමපන්න-ධූතාඟසමාදානාදි පූජිවිභාගප්‍රතිපත්ති සංඛ්‍යාත ධර්මානුධර්මප්‍රතිපදාතොමෝ **ප්‍රතිපත්තිපූජා** නම් වේ; ප්‍රතිපත්‍යෙකදෙශකවූ පූජාතොමෝ සතුනි-ප්‍රණාමවශයෙන් මෙහි විප්‍ර

1"ඥානාකාරයෙන්"-චිත්තවශයෙන්"-සී.

කාර වේ; එහිදු සුගතත්ව සතුති වනාහි හෙතු-ඵල-සම්භාරකාර සම්පදාවශයෙන් ත්‍රිවිධාකාරයෙන් ම කරණලදි;1 මෙනන්හි **හෙතුසම්පදා** නම් මහාකරුණාසමාධියෙහය බොධිසම්භාරසම්භරණයයි පිපුකාර වේ; **ඵලසම්පත්** වනාහි ඥාන-ප්‍රහානානුභාව-රූපකායසම්පදාවශයෙන් චතුර්විධවේ;-එහිදු සම්ඝතාඥානයට පිහිටවූ ආශ්‍රයිමාණී ඥානයද, තත්මූලික කොට ඇති දශබල-චතුවෛශාරද්‍යඥානයද, දශවිධවිදුශිනඥානාදිවූ අශින්ඥානයෝද, **ඥානසම්පත්** නම් වේ; තදඟ-ක්ලේශමලප්‍රහානාදිවශයෙන් සවාසනානුශයදෙශාදින් යුක්ත වූ සත්ත්වසන්තානාරින්ගේ අත්‍යන්තානුත්පාදසම්පාදනවශයෙන් පැමිණිම **ප්‍රහානසම්පත්** නම් වේ; කාමනි-කාමනිවස්තූන්ගේ ප්‍රාදුර්භාවකරණයෙහි අධිපතිබව **ආනුභාවසම්පත්** නම් වේ; සතරාමරලෝකප්‍රජානයනාමාත පරමරූවිරශ්‍රීසෞභාග්‍යවූ මාත්‍රිංශද්වරමහාපුරුෂලක්ෂණ-අශීත්‍යානුව්‍යඤ්ජනයෙන් ප්‍රතිමණ්ඩිතවූ සුප්‍රසන්නාත්මභාවයතෙම **රූපකායසම්පත්** නම් වේ; සත්ත්වාපකාරසම්පත් වනාහි ආසයප්‍රයොගවශයෙන් ත්‍රිප්‍රකාර වේ; එහිදු **දෙවදත්තාදී** නිත්‍යවිරොධි සකලසත්ත්වයන්කෙරෙහි අනවරතයෙන් හිතාධ්‍යාසභාවයද, නොමුහුකළ ඉදුරන් ඇති **භද්‍රජිත්වීරා**දින්ගේ ඉන්ද්‍රියපරිපාකකාලාවගමයද, මෙහි **ඥානසම්පත්** නම් වේ; තදන්‍යවූ සෙසුසත්ත්වයන්ට ලාභාදිකරණයෙහි නිරපේක්ෂවූ මාහසාතිශය ඇති භාග්‍යවත්හුගේ යානත්‍රයමුඛයෙන් සම්දෘෂ්ඨනෛයාත්‍රානිකලක්ෂණවූ ධර්මදෙශනාව **ප්‍රසාදසම්පත්** නම් වෙයි දතයුතු.

මෙසේ භාග්‍යවත්හට සතුතිකරිමෙන් තත්ප්‍රභවය අනික්පරිද්දෙකින් නොවනහෙයින් සවාඛ්‍යාත-සාන්දෘෂ්ටිකධර්මාදිවූ සවධර්ම්ගුණයෝද, සුප්‍රතිපන්න-සාප්‍රීත්‍යාව-ඥයාදිවූ සවසංඝගුණයෝද, මෙහි දක්වනලදහු ම වෙත්නුයි ග්‍රන්ථලාඝවයපිණිස ඔවුනට වෙන වෙන ම සතුති නොකරණලදයයි දත යුතු.

ද්‍රව්‍ය-ජාති-ගුණ-ක්‍රියාලක්ෂණධර්මාදිවූ අභිධෙයාදීකථනයෙන් මේ ප්‍රකරණය කාකදන්තපරීක්ෂාවක් මෙන් නිෂ්ප්‍රයොජන නොවෙයි;-ඔවරහර-තන්ත්‍රාඛ්‍යාන-චූඩාලඞ්කාරොපදෙශයක් සෙයින් අසඛ්‍යානුඛ්‍යානයෙක් නොවෙයි; මාතෘවිවාහත්‍රමොපදෙශයක් සෙයින් අනර්ථමාත්‍රප්‍රයොජන ඇත්තේ නොවෙයි දතයුතු.

මෙසේ යථාධිප්‍රෙතාර්ථසංසිද්ධියට කාරණවූ රත්නත්‍රයාභිවාදනාදිය පලමුකොට දක්වා දැන් කාල-කාරක-පුරුෂපරිදීපක ක්‍රියාලක්ෂණාදිය සංසිද්ධියට කාරණවූ කාරකප්‍රපඤ්ච දක්වනුවෝ "අථ" යනාදී ප්‍රාරම්භකග්‍රන්ථ.

1 "කියනලදී-යි

අථ විභත්‍ය'ත්‍ථභෙද වුච්චමෙන A.
කා විභත්‍තියෝ'ත්‍ථ'ත්‍ථම්හි හොන්ති B.
එකම්පි අත්‍ථං කම්මාදිවසෙන ච එකත්තාදිවසෙන ච විභජ නත්'ති විභත්තියෝ,නා ච සද්දසෝ C.

A අථ, යථොක්තරත්‍තත්‍රයාභිවාදනඅභිධෙයාදිකථනය දක්වා ඉක්බිත්තෙන්; විභත්‍යත්‍ථභෙද, සද්දත්‍ථනප්‍රථමාදි විභක්තිය'ත්‍ථභෙදයෝ; වුච්චමෙන, කියනුලැබෙන්;

B අසම්හි, මෙහි; (හෙවත්) මේ ප්‍රකරණයෙහි ලා; තොසු, විභක්තිය විභත්තියෝය යන මොවුන් දෙදෙනාඅතුරෙහි; විභත්තියෝ'නි, පූර්‍වොක්තපාඨයෙහි නිර්දිෂ්ට විභක්තීහු නම්; කා, කවරෙක්ද;-දැන් අර්ථනාදී පාඨයෙහි අභිමත විභක්තීහුනම් කවරේද? යන මොද නාවට පරිහාර දක්වනුවෝ "එකම්පි අත්‍ථං"යනාදී නිර්වචනයෙන් ම කථිතයි.

C එකම්පි අත්‍ථං, එක ම සුගතාද්‍යර්‍ථය; කම්මාදිවසෙන ච, "සුගතං-සුගතෙන" යනාදී කම්-කත්‍තෘ-කරණ-සම්ප්‍රදාන-අපාදානාදීන්ගේ සම්‍යග්යෝගවශයෙන්ද; එකත්තාදිවසෙන ච, "සුගතං-සුගතෙ"යනාදී එකත්ව-බහුත්වසංඛ්‍යායොගවශයෙන්ද; විභජනත්'ති, විභාග කෙරෙන්නුයි; (හෙවත්)වෙන් වෙන් කොට දැක්නනය කෙරෙන්නුයි; විභත්තියොය; විභක්තීහු නම් වෙත්.

එසින් කිහ භාරතියෙහි;-

"එකස්‍ය බහූනාං වා-ඛානොර්ලිඟස්‍ය වා පදානාං වා,
විභජ්‍යත්‍ය'ථම් තඤ්ඤාවිභක්තයස්තාන තාඃ ප්‍රොක්තාඃ''යි

සුගත-කන්‍යා-චිත්තාදිවූ ද්‍රව්‍ය-ලිඟ-පරිමාණක්‍රියා ශබ්දාර්‍ථ න ම; භෙද විභක්තිභෙද-වචනභෙදයක් ඇතිකල්හි සමූපලභ්‍යමානවූ යම් සංඛ්‍යා-කම්දිවයක් අනුව විභාග කරණුලැබේද, හේ විභක්තිය ම නමැයි කෙවිදුවායණිවරයෝ කියති; මේ ප්‍රකරණයෙහි වනාහි එකාදිසංඛ්‍යාව එකාදිසංඛ්‍යාශබ්දයන්ගේ ම අර්ථය කෘදන්තාදීන් විසින් අභිහිතකර්‍මාදියද කෘදන්තාදිශබ්දයන්ගේ ම අර්ථය, එහෙයින් ද්‍රව්‍ය-ලිඟ-පරිමාණක්‍රියාද, සංඛ්‍යා-කම්දිකියද, යන මේ පවිධවූ අර්ථය ම ප්‍රත්‍යනීශබ්දවී නම් වෙයි; පචකනාමාඛ්‍යාතයෙහි ද සංඛ්‍යා-කම්දින්ට විභක්තීහු ද්‍යොතක වෙති, ත්‍රිකනාමාඛ්‍යාතයෙහි සංඛ්‍යාකම්දිහු විභක්තිවාච්‍ය වෙත්; සංඛ්‍යාය විභක්ත්‍යර්‍ථය යන-චතුෂ්කනාමාඛ්‍යාතපඤ්චය නිරස්ත කොට පචකනාමාඛ්‍යාතපඤ්චයෙහි අර්ථපචකය ප්‍රාතිපදික වාච්‍යය, සප්තිප්‍රත්‍යය-විභක්තීහු ලිඟ-සංඛ්‍යා-කම්දින්ට ද්‍යොතකයෝය; එහි වෘත්තිකාරයා-ශෙලාකුවෘත්තිකාරක-විභාභාශ්‍යකාරකයන්වද පචකනාමාඛ්‍යාත ම අභිමතය;

නා පන පඨමාදිභෙදවසෙනා'මිනතඤ්ඤෙන සඞ්ගං අඤ්ඣා භවතීති A.

තෙන වුත්තං; B

පවත්තනමුපයොගව කරණං සම්පදානියං,
නිස්සක්ක-සාමිවචනං භුම්මාලපනඤ්චමනති" C

එහෙයින් මෙහි එම්පදය ආශ්‍රිතයි.

එහෙයින්ම කියනලදි;-

"සබ්බෙපි ද්‍රව්‍යානි ලිඞ්ග සංඛ්‍යා කම්මා'නි පචඩා,
ශබ්දසේ‍යවාභිමෙතෙෂාං විභක්තීදේ්‍යානකා සමානා"යි.

තවද යම්සේ සාමාන්‍යයෙන් කියනලද "වෘක්ෂ" ශබ්දයාවිසින් "ධව-ඛදිර"දි විශෙෂය විශෙෂවිෂයවූ "ධව-ඛදිර"දි ශබ්දප්‍රයොග යක් ඇතිකල්හි ම අභිව්‍යක්ති වේද, එසේ ම සාමාන්‍යනාමයාවිසින් සාමාන්‍යයෙන් කියනලද ද්‍රව්‍ය-ලිඟ-පරිමාණ-සංඛ්‍යා-කර්‍මාදිවූ වි ශෙෂය ද්‍රව්‍ය-ලිඟ-පරිමාණ-සංඛ්‍යා-කර්‍මාදි විශෙෂවිෂයවූ විභක්තීන්ගේ ම ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හි ම අභිව්‍යක්ති වේ.

එසින් කිහ ශබ්දාභිධානානුයොගියි;-

"යථෙව වෘක්ෂශබෙදන ගදිතොඃපි ධවාදිකඃ,
විශෙෂණ විනා ශබෙදා විශෙෂේ‍යෂසමප්‍රතියතෙ.
තථා නාමභිරුක්තොඃපි කර්ත්‍රාදිරවිශෙෂතඃ,
අර්‍ථෝ විශෙෂ තඃ සද්භිර්‍ලිඞ්ග්‍යතෙ භෙදවෘත්තිභිඃ"-යි.

තවද යම්සේ පෙර විද්‍යමානවූ නීලාද්‍යර්‍ථය සූර්‍ය්‍යාලොකප්‍රදී පාදිසන්නිධානයක් ඇතිකල්හිම අනිප්‍රකාශ වේද, එසේම ද්‍රව්‍ය-ලිඟ-පරිමාණ-සංඛ්‍යා-කර්‍මාද්‍යර්‍ථයද ඝ්‍යාදීන්ගේ සන්නිධානයක් ඇ තිකල්හි අනිප්‍රකාශ වන්නේමැයි.

එහෙයින් ම කියනලදී;-

"විද්‍යමානොඃපි නීලාදිර්‍යථා දීපාදිසන්නිධෙඃ,
ව්‍යක්තිමාය්‍යාති කනීත්‍රාදිරර්‍ථඃසත්තු සන්නිධෙඃ තථා"-යි.

A තා ච, ඒ විභජනාර්‍ථයෙන් ප්‍රකාශිතවූ විභක්තිහුද; ඝ්‍යාදයො, "ඝි"විභක්ත්‍යාදි විභක්තිහුයි;-මෙහි "ආදි"ශබ්දයෙන් "ඝි-යො,අං ඉයො,නා-භිඃ,ඝ-නං,ඝ්මා-භිඃ,ඝ-නං,ඝ්මිං-සු"යන මොවුන්ගේ ග්‍රහණ ය වේ.

තා පන, ඒ විභක්තිහු වනාහි; පඨමාදිභෙදවසෙන, ප්‍රථමා-ද්විතීයා-තෘතීයාදි විභක්තිභෙදවශයෙන්; ආමන්තණෙන සඞ්ග, ආම න්ත්‍රණය හා (සමග); අඤ්ඣා භවන්ති, අවවැදෑරුම් වෙත්.

B තෙන,එහෙයින්; වුත්තං, මහාකාත්‍යායනමහාඅර්‍ඝසූත්‍රපාදය න්විසින් මහානිරුක්ත්‍යුපකරණයෙහි කියේ මැයි.

C පවත්තනං, ප්‍රථමාවය; උපයොගං ච,ද්විතීයාවය; කරණං, තෘතී

නෙසු නසු කඝං අසු පඨමා? A
"ලිඞ්ගසෙ පඨමා" ඉදඤ්ච සුත්තං *B*.
ලියති'න්‍යාසකාඛ්‍යාති=ති ලිනං,අඛ්‍යාති බොධියති'න්‍ය='ඔගං;
ලිනඤ්ච නං අහඤ්චා'ති-ලිනහං C.

යාවය; සම්පදානිය, සම්ප්‍රදානාඛ්‍ය චතුර්ථිය; නිස්සාක්‍ය, අවධිභූත පඤ්චමිය; සාමිවචනං, සඨාම්සංඛ්‍යාත ෂෂ්ඨිසම්බන්ධවචනය; භූමා, අවකාශසංඛ්‍යාත ආධාරකාරක සප්තමිය; අඞ්ගං, අවයවනුවූ; ආලපනං, ආමන්ත්‍රණයයි කියා විභක්තීහු අෂ්ටප්‍රකාර වෙත්.

A තත්ථ, එහි හෙවත් ඒ පාඨයෙහි දක්වනලද; නෙසු, ඒ අෂ්ටවිධ විභක්ත්‍යර්ථයන්අතුරෙහි; කඝං අසු, කවරාර්ථයෙක්හි; පඨමා, ප්‍රථමාවිභක්තිය වන්නිද? දැන් විභක්ත්‍යර්ථාවගමයෙහි කවරාර්ථයෙක්හි ප්‍රථමා වන්නිදැයි කළ චොදනාවට පරිහාරලක්ෂණයෙන් ම දක්වනුවෝ "ලිඞ්ගසෙ" යනාදි කථිතයි.

B ඉදං සුත්තං, මේ ප්‍රථමාසංඥකරණලද (විධි) සූත්‍රය; දිපදං, දෙපදයක් ඇත්තේයි.

C ලියති, ලියතියයිසේයි; අපසංකාසියති'නි, අප්‍රකාශවනුලැබේනුයි; ලීනං, ලීනනම්වේ; අගීයති, අගියතියැයිසේයි, බොධියති'නී, අවගමනයකරණුලැබේනුයි; අහං, අහනම්වේ;– ලීනඤ්ච තං, සැඟවුනේද එමනුයි;අඟවෙති, අවයවවුද එමනුයි;ලීනහං,ලීනඟනම්වේ.

මෙහි "මෙඝනස්‍ස ඛස්‍ස මාලා මෙඝන ඛ මාලා"යි 1 කියයුතුතන්හි නෛරුක්තිකවිධීන් හකාරනකාරමාකාරයන්ට ලොප් කොට "මෙඛලා"යි කියනලදද එසේම"ලීනහං"කියයුතුතන්හි නකාර අකාරලොප් කොට ඊකාර හ්‍රස්වකොට "ලිඟ"යිඞිඛයිදතයුතු.

එකි නෛරුක්තික විධිනම් කිමෙක්දයත්?

වණ්ණසංඛ්‍යාත අක්ෂරයක්හුගේ ආගමවනබවද, වණ්ණඝට්ටන ව්‍යත්‍යයද (හෙවත්)වණ්ණයන්ගේ විපර්‍යාශසංඛ්‍යාත උඞ්ඛයිතාවඨාබවද, වණ්ණයන්ගේ හෝ වණ්ණයාගේහෝ රූපාන්තරප්‍රාප්ති සංඛ්‍යාත විකාරයද, වණ්ණයාගේ ලොප්වන බවද, අවිවිශෙෂයන් හා ධාතුහුගේ යෙදීම යයි යන මේ පඤ්චප්‍රකාරය නිච්චනාඛ්‍යාඛ්‍යාතඨනවාක්‍ය පූර්වී උදාහරණයයි කියනුලැබේ.

සවුදාහරණම්ගින්ම එම දක්වක්

"වණ්ණාගමො වණ්ණවිපරියයොගවො
වෝ චාපරෝ වණ්ණ විකාරනාසෝ,
ධාතොසතාද'විසියෙන යොග–
–සාදව්‍යතෙ පඤ්චවිධං නිරුත්තම්"–යි.

---

1 "මෙඛ-කථිවිවිතෙතා'නිධාතුතොඅලපපවවසෝ"යී-සමහර.

අථවා ලීනම්පාකටං අත්ථං ගමයති බොධයති 'නි=ලිඛං; අථි යති ඤයති බුජ්ඣති 'ත්‍ය='ත්ථෝ; ලිඛ්‍යත්‍ය අත්ථෝ=ලිඛත්ථෝ; තස්මිං ලිඛත්ථේ;-පඨමේ භවා=පඨමා; (සා පඨමා).-A

ලිඛත්ථෝ'ගිධානමත්තෙන පඨමා විභත්ති හොති.-B

කිමෙත්ථ ලිඛං නාම? සුගතෝ'ත්‍යාදිනං හි පකතිපච්චයා දිවිභාගකප්පනාය නිපාතාදිනානං සද්දපතිරූපකානං නාමිකපදානං පඨමං ඔපෙනබ්බං පකතිරූපං අපාකටත්තා'වඤවත්තාව ලිඛ්‍යති වුච්චති.-C

තදුදාහරණ දක්වත්,-

"වණ්ණාගමෝ වණ්ඩෙදෝ සිංහෙ වණ්ණවිපය්‍යයෝ,
ධාතුත්ථාදෝ විකාරෝ1ස්‍ය වණ්ණානාශෝ පකාශාදෝ.
වණ්ණවිකාර-නාශාභ්‍යාං ධාතොරතිශයෙන යෝ,
යොගෝ ස උච්‍යතෙ ප්‍රාඥෛර්මුර-භ්‍රමරාදිෂු"-යි.

A-අථවා, නොහොත්; ලීනං, ලීනං යැයි සේසි; අපාකටං, අප්‍රකට වූ; අත්ථං, අර්ථය; ගමයති, ගමයති යයි සේසි; බොධයතීති, දක්වා නුයි (හෙවත්) හඟවා නුයි; ලිඛං, ලිඟු නම් වේ; අරියති, අරියති යයි සේසි; ඤයති, ඤයති යයි සේසි; බුජ්ඣියතීති, දන්නා ලැබේ නුයි; අත්ථෝ, අර්ථ නම් වේ.

ලිඛ්‍යස්‍ය, ශබ්දයා සඹන්ධි වූ; අත්ථෝ, අර්ථයතෙම; ලිඛත්ථෝ, ලිඛ්‍යාවිනම් වේ; තස්මිං, ඒ; ලිඛත්ථේ, ශබ්දාර්ථසංඛ්‍යාත ලිඛ්‍යාර්ථයෙහි; පඨමේ භවා, ප්‍රථමාවිභක්තියෙහි වූවා; පඨමා, ප්‍රථමා නම් වන්නීය; (සා පඨමා,ඒ ප්‍රථමාවිභක්තිතොමෝ;)

දැන් "කස්මිං අත්ථේ පඨමා" යන සූත්‍රෝක්ත පදාර්ථ සිත තබා ගෙණ ඒ අර්ථය විවරණ කොට දක්වනුවෝ "ලිඛත්ථෝ'ගිධානමත්තේන" යනාදිය කිහු,-

B-ලිඛත්ථෝගිධානමත්තෙන, සුගත-ශබ්ද-පූරුෂාදිවූ වචනාර්ථයා ගේ කථනමාත්‍රයෙන් දෙයාතනය කටයුතුවූ කල්හි; පඨමා විභක්ති හොනී, ප්‍රථමා විභක්ති වේ;

C-එහි, මේ "ලිඛත්ථේ පඨමා" යන සූත්‍රයෙහි ඉණීතවූ; ලිඛං නාම, ලිඟු නම්; කිම්, කිමෙක්ද?-මෙතැන්හි "කිං"ශබ්ද පදාර්ථයෙහි වැටේ; එහෙයින්ම කිහ අමරකොෂයෙහි අමරමහ කවිහු වීසින්,-

"කිං ප්‍රශ්නෙ ච විතර්කෙ"නි-

හේ පදාර්ථ පවවිධ වේ; එහිදු තමාවීසින් දුටුඅර්ථය මෙරමා හා

1-"විකාරගම"යි. සාරසංවත.

සංසඳනය කරණපිණිස විචාරීම **දෘෂ්ටසංසන්දනාපෘච්ඡා** නම් වෙයි;– සවභාවයෙන්ම අවිහුතවූ දෙය විහුත කරණපිණිස විචාරීම **අදෘෂ්ට ජ්‍ඤානපෘච්ඡා** නම් වෙයි–; ඥානානුකූලව විචාරීම **අනුමතිජ්‍ඤානවේදනාපෘච්ඡා** නම් වෙයි; සවභාවයෙන් සංශයපක්‍ෂවත් විමතිපක්‍ෂවත් නොව මෙසේදෙහෝ සී මෙසේදෙහෝ සී විචාරීම **කාංක්‍ෂාපෘච්ඡා** නම් වෙයි; උදෙසගවශයෙන් කීම නිර්දිශකරණ්‍ය කැමතිව විචාරීම **කථිතුකාම්‍යතාපෘච්ඡා** නම් වේ.

කියේ මැනෝ බුද්ධඝෝෂස්ථවිරාචාර්‍ය්‍ය මහාසාම්පාදයෝ ධම්ම සඞ්ගණිප්‍රකරණාර්ථවර්ණනායෙහි; ''පඤ්චවිධා හි පුච්ඡා අදිඨජෝතනා පුච්ඡා, දිඨසංසඳනා පුච්ඡා, විමතිවෙජ්දනා පුච්ඡා, අනුමතිපුච්ඡා, කථෙතුකම්‍යතාපුච්ඡා'ති;–තාසං ඉදං නානත්තං; කතමං අදිඨජෝතනා පුච්ඡා?–පකතියා ලක්ඛණං අඤ්ඤතං හොති අදිඨං අතුලිතං අතීරිතං අවිහුතං අවිභාවිතං, තස්ස ඤාණාය දස්සනාය තුලනාය තීරණාය විහුතනාය විභාවනත්ථාය පඤ්හං පුච්ඡති, අයං අදිඨජෝතනා පුච්ඡා; කතමා දිඨසංසඳනා පුච්ඡා?–පකතියා ලක්ඛණං ඤාතං හොති දිඨං තුලිතං තීරිතං විහුතං විභාවිතං, සෝ අඤ්ඤෙහි පණ්ඩිතෙහි සඞ්ඝං පඤ්හං පුච්ඡති, අයං දිඨසංසඳනා පුච්ඡා; කතමා විමතිවෙජ්දනා පුච්ඡා?–පකතියා සංසයපක්ඛනෙතා හොති විමතිපක්ඛනෙතා හොති වෙළඟකජාතෝ එවමනු ඛෝ කින්නු ඛෝ කථන්නු ඛෝ'ති සෝ විමතිවෙජ්දනත්ථාය පඤ්හං පුච්ඡති, අයං විමතිවෙජ්දනා පුච්ඡා; කතමා අනුමතිපුච්ඡා?–භගවා භික්ඛූ අනුමතියාපඤ්හං පුච්ඡති ''තං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙ රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා'ති? අනිච්චං භන්තෙ; යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා'ති? දුක්ඛං භන්තෙ; යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං කල්ලන්නු තං සමනුපස්සිතුං ''එතං මම, එසෝ'හමස්මි, එසෝ මෙ අත්තා'ති'' නො හෙතං භන්තෙ'ති, අයං අනුමතිපුච්ඡා; කතමා කථෙතුකම්‍යතා පුච්ඡා?–භගවා භික්ඛූ කථෙතුකම්‍යතාය පඤ්හං පුච්ඡති ''විත්තාරෝ 'මෙ භික්ඛවෙ සතිපට්ඨානා; කතමෙ චත්තාරෝ'ති'' අයං කථෙතුකම්‍යතා පුච්ඡා'ති.

යන මේ පවවිඩ දැක්වෙයන් අතුරෙහි ''කිං'' ශබ්ද මෙතැන්හි කථිතුකාම්‍යතාපෘච්ඡායෙහි වැටෙයි දතයුතු.

දැන් යථොක්ත ලිඛිතයාගේ උත්පාදනයට හෙතු හා (සමග) විශෙෂ දක්වනුවෝ ''සුගතොත්‍යාදීනං හි'' යනාදිය කථිතයි.

පකතිපච්චයාදිවිභාගකථනය, සුගත–අග්ගි–විඤ්ඤා යනාදිවූ ප්‍රකෘතිය ඔ–ඉ–එ–එය්‍ය 1 යනාදිවූ ප්‍රත්‍යය යන ඉම් ආදීන්ගේ හෙද

1 ''ණෙය්‍ය'' යන්නෙහි වෘඞ්ඝදඟා යොදනලද ''ණි'' කාරය හැර දමා ''එය්‍ය'' යි සූහුණ.

පරිකල්පනායෙන් ශබ්දලක්ෂණහෙතින් නිපදවනලද; සද්දපතිරූප කානං, ශ්‍රැතශබ්දයහට ප්‍රතිරූපකවූ (හෙවත්) සදෘශවූ; සුගතොත්‍යාදීනං හි, සුගතො-අගහි-වෙනතෙයෙහා යනාදීවූ; නාම්කපදනං, නාම්කපදයන්ගේ; පඨමං ඨපෙතබ්බං, පදනිෂ්පත්තියපිණිස (නොහොත්) පදවබොධයපිණිස පළමුකොට සථාපනෙයවූ; පකතිරූපං, සුගත-අගහි-වනතා යනාදීවූ ප්‍රකෘතිරූපයතෙම; අපාකටතතා, අඛ්කාරයෙහි රූ මෙන් තමා අප්‍රකටබැවින්ද; අවයවතතා ච, රම්හාදීන්ගේ ගහියෙහි ගහීපත්‍ර මෙන් ''සුගතො'' යනාදී නිෂ්පනන පදයන්ගේ තමා අවයවයක්බැවින්ද; ලිඛනතහි, ලිඛ යහි; වුවවති, ලිඛශඥසංඛ්‍යාත ශබ්දඥවාග්විවරයන් විසින් කියනුලැබේ;-මෙහි ''පකතිපවත්තියාදි'' යී ''ආදි'' ග්‍රහණයෙන් ලොපාදිහු ගත්තුයි;-''හි'' යනු විවරණයෙහි වැවේ.

මෙසේ සංවෘතිවිවරණය කොට දැන් පරමාර්ථවිෂයෙනුදු දක්වන්නාහු යමක් කයමී යී අනුවිතර්කණය අනුවිචාරණය කරන්නාහට චිත්තජවූ ප්‍රඥප්තිධාතුවගේ උපාදිනනරූපසඤ්ඤණයෙන් සඤ්ජාතවූ චිත්තසනතානනිඝෝෂයද උච්චාරණානනතරයෙහි ප්‍රධවංසිය.

එසේමැනැ;-

''සුගත''යි කීකල්හි සකාරයා අසා ගකාරයාගේ ශ්‍රවණකාලයෙහි සකාරයා නස්සී, ගකාරයා අසා තකාරයාගේ ශ්‍රවණකාලයෙහි ගකාරයා නස්සී, මෙසේ උච්චාරණානනතරයෙහි සවරයන්ම නස්නාසුලුවූ නැවත නිෂ්පාදනය කරන්ට අසක්‍යවූ රූපාදි චිත්තජශබ්දයහට ''සුගත'' යනාදි නාම්කපදයන්ගේ ප්‍රතිරූපකභාවය කෙසේ සිඩවේද යත්?-යම්සේ පරිභ්‍රමණවූ ආදිප්පාලාතඝ බලන්නාහට ඒ චක්‍රයක් මෙන් පැණේද, එකල්හි ඒ ඒ ක්ෂණයෙහිම හැමතැනම උපලභ්‍යමාන වේද, එකල්හි ඒ ඒ සථානගතාකාරය අරමුණු කොට පවත්නාවූ නානාචිත්තසනතානය නිරුඩව ගියකල්හි පූර්වකාලගෘහීත සමඤ්ඤාකාරය සිතින් සම්පිණ්ඩනය කොට සමුදිතාකාරයෙන් ගත්කල්හි අලාතය චක්‍රයක් මෙන් පැණේද, එහි හැමතැන්හිම උපලභ්‍යමානයක්හු මෙන් වන්නේද, එසේම සුගතාදිශබ්දය අසන්නාහට වෙනවෙනම සවණීාදීන් අරමුණුකොට පවත්නාවූ නානාචිත්තසනතානය නිරුඩව ගියකල්හි සතුන් විසින් ගෘහීතවූ සියලු වණීසමූදායම සිතින් සම්පිණ්ඩනය කොට සමුදිතාකාරයෙන්ම ගත්කල්හි ''සුගත'' යනාදි නාම්කපදයාගේ ශ්‍රැතශබ්දප්‍රතිරූපකභාවය සිඩයයි දතයුත්.

අථවා විසදෑ'විසදෙ'හයරහිතාකාරවොහාරසංඛාතෙන තිවිධලිඞ්ගෙන සහිතත්ථස්ස නබ්බිනිමුත්තතායසුසඝහාදිනමත්ථස්ස ච ලිනත්ථ ගමනතො තඤ්ඤෙව ලිඞ්ගනතො වා=ලිඞ්ගත්‍යත්ථතා මවසෙන වා, "ධාතුපපච්චයවිභත්තිනිවත්තිනමත්ථවලලිඞ්ගතති"වා චනතො පරසම්සඤ්ඤවසෙන වා දත්ථබ්බං; ලිහතීති'ධ පාතිපදිකං පරතාමඩ්ඩත්‍ථං ත්‍යාදිවිභත්‍යනතපදපකතිරූපමෙව වුත්තතන්‍යි.-A

දැන් හේ ලිඞ්ගාවගමයද "ලිනමත්ථං ගමයති'නි=ලිඞ්ගං; අත්ථ වාලිඞ්ගයති'නි=ලිඞ්ගං" යි අත්‍ථිවිශයෙනුදු පරසංඥාවශයෙනුදු දක් වන්නාහු "අථවා" යනාදි කියත්.

A-අථ වා, නොහොත්; ලිනත්‍ථ, සුගතා'ගහි-විනතාදි ශබ්දයන් ගේ ප්‍රයොගයෙහි අප්‍රසිද්ධවූ; විසදෑවිසදෙහයරහිතාකාරවොහාරසංඛා පෙන, විශදාකාර යයි කියනලද දත්‍ෂඨභාව ඇති අත්‍ථිශදාකාර යයි කියනලද අදත්‍ෂඨභාව ඇති උභයරහිතාකාර යයි කියනලද දත්‍ෂා දත්‍ෂසංඛ්‍යාත උභයඨභාව රහිත ව්‍යවහාර යයි ශිෂ්ටලෝකයාවිසි න් කියනලද; තිවිධලිඞ්ගෙන සහිතත්ථස්ස, විශදා'විශදෙ'හයරහිතා කාරසංඛ්‍යාත ත්‍රිවිධලිඞ්ගය හා සහිතත්‍ථියාගේද; තබ්බිනිමුත්තතාස්ස, ඒ ත්‍රිවිධලිඞ්ගයෙන් විනිර්මුක්තවූ; උපසඟ-නිපාතාදිනං. අත්ථස්ස ච, උපසඟි-නිපාතාදින් සම්බන්‍ධිවූ අත්‍ථියාගේද; ගමනතො, කාල-දෙ ශාදිවශයෙන් තිරොහිතවූවහුගේ බොධනය හෙතුකොට ගෙණ්ද, (හෙවත්) සත්‍යාදිව්‍යවහාරවිශෙෂයෙන් හඟවනලදහෙයින්ද; වා, නොහොත්; තඤ්ඤෙව ලිඞ්ගනතො, ත්‍රිවිධලිඞ්ගයෙන් සහිතා 'සහිතවූ එ ම අත්‍ථියාගේම සැඟවීම හෙතුකොට ගෙණ; ලිඞ්ගනති, ලිහු යයි; අභි ත්‍ථනාමවසෙන වා, අත්‍ථානුගතවූ සංඥාවශයෙන් හෝ; ධාතුපපච්චය විභත්තිනිවත්තිනං, ධාතුය ප්‍රත්‍යය විභත්තිය යන මොවුන් විසින් වර් ජිතවූ (හෙවත්) පොරාණලද්දවූ; අත්‍ථවත්වූ; අථවත්වූ; (සද්දරූපං), ශබ්දරූපය; ලිහනති වචනතො, පරව්‍යාකරණකත්තෘන්විසින් ලිහු යයි කීබැවින්; පරසම්සඤ්ඤවසෙන වා, පරයන්ගේ සංඥාවශයෙන් ඉහ; ඉධ, මේ මාගධව්‍යාකරණයෙහි; පාතිපදිකාපරතාමඩ්ඩත්‍ථං, ප්‍රා තිපදිකය යන ඉතරයන්ගේ අභිවචනයක් ඇති; ත්‍යාදිවිභත්‍යනතපද පකතිරූපමෙව, සිවිභක්තිආදි විභක්තිප්‍රභෘතිකොට ඇති "සුග තො" යනාදී පදයන්ගේ විභක්තිකරණයට පූර්වභාගයෙහි සම්පාප්‍ය මානවූ "සුගත" යනාදි ප්‍රාතිපදිකාඛ්‍ය ප්‍රකෘතිරූපයම; ලිහනති, ලිහු නමැයි; වුත්තතනති, මාගධිකශබ්දඥවාය්‍යිවරයන්ටයින් කියන ලදැයි; දඤ්ඤිං දුක්කූලක්තෝති;-මෙහි "අථවා" යනාදි නිපාතසමුදායද

පඤ්ඤාසාරඤ්ඤෙනයෙහි වැටෙයි; පඤ්ඤාසාරඤ්ඤතය නම් උකතාර්ථය හැර අනික් අර්ථයෙක් ප්‍රකාශ කිරීමයි;–

මෙහි "ලිඤ්ඤතෙ=ලිඟං," යන මේ ආදි වචනයෙන් වනාහි "ලිඞ්ග" ශබ්දයාගේ සියලු නාමප්‍රඥප්තිපර්‍යායභාවය දක්වනුලැබේ;–එහි ප්‍රඥප්තියද විද්‍යමානප්‍රඥප්තිය, අවිද්‍යමානප්‍රඥප්තිය, විද්‍යමානයෙන් අවිද්‍යමානප්‍රඥප්තිය, අවිද්‍යමානයෙන් විද්‍යමානප්‍රඥප්තිය, විද්‍යමානයෙන් විද්‍යමානප්‍රඥප්තිය, අවිද්‍යමානයෙන් අවිද්‍යමානප්‍රඥප්ති යයි, මෙසේ ප්‍රඥප්තිභෙදයෝ විද්‍යමානා'විද්‍යමානවශයෙන් ෂට්ප්‍රකාර වේ; එහිදු "රූපං–වෙදනා–සඤ්ඤා–චෙතනා–විඤ්ඤාණං" යනාදියෙහි පරමාර්ථවශයෙන් විද්‍යමාන නාම–රූපධර්මයන් විෂය කොට පවත්නාබැවින් හේ **විද්‍යමානප්‍රඥප්ති** නම් වෙයි; "භූමි–පබ්බතෝ–රථෝ–සත්තෝ–දිසා–කාලෝ" යනාදියෙහි සවභාවයෙන් ම අවිද්‍යමානසමූහසන්තානාදිභෙදවූ සංවෘතිඅර්ථය විෂය කොට පවත්නා බැවින් හේ **අවිද්‍යමානප්‍රඥප්ති** නම් වෙයි, "ඡළභිඤ්ඤා–සමන්නාවකබ්බ–අනන්තඤ්ඤෙණ" යනාදියෙහි අභිඥාසවභාවයෙන් විද්‍යමානහෙතින්ද නත්ප්‍රතිලාභාදි පුද්ගලයන්ගේ අවිද්‍යමානභෙතින් ද හේ **විද්‍යමානෂෂ්ඨි** විශිෂ්ට **අවිද්‍යමානප්‍රඥප්ති** නම් වෙයි; "ඉත්ථි සද්දෝ–ඉත්ථිරූපං–ඵොඨබ්බෝ" යනාදියෙහි සත්‍රියන් සවභාවයෙන් අවිද්‍යමානභෙතින්ද ශබ්දාදීන් එසේම විද්‍යමානභෙතින්ද හේ **අවිද්‍යමානෂෂ්ඨි** විශිෂ්ට **විද්‍යමානප්‍රඥප්ති** නම් වෙයි; "චතුවිඤ්ඤාණං–සොතවිඤ්ඤාණං–ඝාණවිඤ්ඤාණං" යනාදියෙහි ප්‍රසාදවස්තූන්ද තන්නිශ්‍රිතවූ චතුර්විඤ්ඤානාදිසවභාවයන් ඇතිභෙතින්ද හේ **විද්‍යමානෂෂ්ඨි** විශිෂ්ට **විද්‍යමානප්‍රඥප්ති** නම් වෙයි; "රාජපුරිසෝ–සාරිපුත්තෝ–දෙවරාජා" යනාදියෙහි රාජාදිභූත පුරුෂාදිභූත සංවෘතිසත්‍යමාත්‍රයක්හෙයින් **අවිද්‍යමානෂෂ්ඨි** විශිෂ්ට **අවිද්‍යමානප්‍රඥප්ති** නම් වේ; මෙසේ විද්‍යමානා'විද්‍යමානප්‍රඥප්තිභෙදවශයෙන් ෂඩ්විධවූ වාඞ්මය ශබ්ද ව්‍යවහාරයින් ශ්‍රොත්‍රප්‍රසාදය ගැටුකල්හි ඒ ශබ්දගතාක්ෂරයන් යථාක්‍රමයෙන් අරමුණු කොට පවත්නාවූ ශ්‍රොත්‍රවාරික–මනොවාරික වීථිවිත්තයන් ඉපද නිරුඛානන්තරයෙහි අක්ෂරසමුදායාලඛනික ප්‍රවෘත්ති මනොවාරිකවිඤ්ඤාණවීථිවිත්තයට අනන්තරව මේ මෙබඳුවූ අර්ථයකට නමෙකැයි නාමවිත්තාකාරයෙහි උපදනාවූ මනොවාරිකවිඤ්ඤාන සන්තානයට අරමුණුවූ නාමග්‍රහණාකාරයෙන් ප්‍රවෘත්ත විඤ්ඤාණවීථිවිත්තයෙන් මත්තෙහි මේ නාමයාවිසින් මේ අර්ථය කියනලදුයි ඒ අර්ථයාගේ ග්‍රහණයට කාරණවූ නාමප්‍රඥප්තිතොමෝ වෙති "ලිඞ්ග"ශබ්දයෙන්ම කීහයි දතයුතු.

කෝ වෙසඤ් ලිඞ්ගඤ්ඤෝ නාම?.–A

පඨඤ්ඤවිඤ්ඤඤාකාරෙන පවත්තනමාත්‍රතෝ රූපාදයෝ උපාදින්නා පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා එව ඉධ ‘නිබ්බත්තිඤ්ඤා සමූහ ඝනනානාදිභෙදෙ උපාදුපඤ්චුදානක්ඛන්ධතෝ ඝටාදිඛොහාරඤ්ඤෝ ච පඤ්චඤ්ඤාදීනං යථාවුත්තමානං කාලදෙසාදිභෙදගතානං විඤ්ඤාණඤ්චිනිබ්බත්තතා යඤ්ඤානඤ්ඤාධාරතඤ්ඤා ඝටාඝඤ්ඤානඤ්ඤාමරෙ ඉඞ්ඛා තඤ්ඤාපඤ්චුදානක්ඛන්ධතෝ කඤ්ඤලත්තාදිඤ්ඤාමඤ්චුකාරෙ වෙඛ ලිඞ්ගඤ්ඤඤෝ නාම.–B

දැන් අභිධ–පරසංඥදිවශයෙන් ලිඞ්ගවිභාග කොට මෙහිද තදර්ථ විභජනයට චෝදනා කරණුවෝ “කෝ වෙසඤ්” යනාදි කථිතයි.

A–එසේ, මේ “ලිඞ්ගඤ්ඤෝ පඨමා” යන සූත්‍රයෙහි කියනලද; ලිඞ්ග ඤෝ නාම, ශබ්දර්‍ථසංඛ්‍යාත ලිඞ්ගාර්‍ථය නම්; කෝ ච, කවරෙක්ද?

තදර්‍ථප්‍රකාශය පිණිස කළ මොදනාවට දැන් පරිහාර දක්වනු වෝ “පඨඤ්ඤවිඤ්ඤඤාකාරෙන” යනාදි කීහු.

B–පඨඤ්ඤවිඤ්ඤඤාකාරෙන, කලාපඤ්ඤනතිසංඛ්‍යාත ප්‍රඤ්ඤවිඤ්ඤ ඤාකාරයෙන්, (හෙවත්) වෙන්වෙන්වූ ස්වභාවයෙන්; පවත්තමානෝ, පවත්නාවූ; රූපාදයෝ උපාදින්න, අනිඤ්ඤසඤ්ඤානානඤ්ඤාගතවූ පෘථිව්‍යප්පෙ ජෝ–වායු–චක්ඛු–ඝඤ්ඤ–රස–ඔජාඛ්‍යශුඛාඤ්ඤාවකාදි රූපධර්‍මය සෙඤ්ඤි යඤ්ඤානඤ්ඤාගතවූ රූප–සංඤ්ඤ–වේදනා–සංඤ්ඤාරාඛ්‍ය භූත–භෞතික භෙද රූපා‘රූපධර්‍මය යන මොවුන් නිසා, (හෙවත්) මොවුන් නිමිත්ත කොට ගෙණ; පඤ්චුපියමානෝ, ඝට–පට–භූමි–පර්‍වත–සඤ්ඤ–කුඤ්ඤාදීවූ ප්‍රකාරයෙන්ද දිව්‍ය–මනුෂ්‍ය–තිරශ්චීනාදිවූ ප්‍රකාරයෙන්ද යන මෙයින් භගවතුලබ්ධ්නාවූ; තදඤ්චුඤ්ඤානඤ්චුදිඤ්ඤාවෙන, ශුඛාඤ්ඤාවකාදි භූතරූපාදිනිමිත්තයන් කෙරෙන් අන්‍යත්‍රයෙන්ද අනන්‍යත්‍රයෙන්ද යන මේ ප්‍රකාරයෙන්; අනිබ්බත්තියෝ, නොකියයුතනාවූ; (හෙවත්) නොකියහැකිවූ; සමූහඝනනානාදිභෙදෙ, භූමි–පර්‍වත–සඤ්ඤමඤ්ඤ–කුඤ්ඤ–ගෘහ–රථ–කට–සකට–ඝට–පටාදිවූ සමූහය, දිව්‍ය–මනුෂ්‍ය–තිරශ්චීන–කෙඤ–ලෝම–නඛ–දන්ත–ත්වචාදිවූ ඝනතානය, “ආදි”ග්‍රහණයෙන් ඵෙර–නවක–මධ්‍යම–දම්‍ය–වතස–බලිවද්දී–ස්‍යාම–කාල–ශ්‍යාව–දීඝී–සුඤ්ඤම–සඤ්ඤාදි අවස්ථාය යන් මේ ආදිභෙද ඇති; උපාදුපඤ්චුදානක්ඛන්ධතෝ, සම්භාර–ඝනනිවෙශාද්‍යාකාරය නිසා පණවනුලබනහෙයින් උපාදප්‍රඤ්ඤප්ති යැයි කියනලද; ඝටාදිඛොහාර ඤෝ ච, පරමාණිභෙයින් අවිද්‍යමානවූ කව–ඝකට–ඝට–පට–ඝනඤ්ඤ කුඤ්ඤාදිවූද, දිව්‍ය–මනුෂ්‍ය–තිරශ්චීනාදිවූද, ව්‍යවහාරාර්‍හය; කාලදෙ

සො පන කම්මාදිසංසඳ්ධෝ සුඛෝ වා'නි දුවිධෝ හොති; තත්‍ථ කම්මාදිසු දුනියාදීනං විධිසමානනත්තා කම්මාදිසංසඟරහිතෝ ලිඛ-සංඛ්‍යා-පරිමාණසුත්තෙනා කඛ්නිම්මුනුපසඟහාදිසදසඳහු නෝ සද්දප්පෝ ඉධ ලිඛඟප්පෝ නාම- A

සාදිභෙදභිනනානං, අතීතාදි කාලභෙදයෙන්ද, අපායාදි දෙඟභෙද යෙන්ද, ආධ්‍යාතමික-බාහ්‍යාදි සන්තානභෙදයෙන්ද, වඃ-ශෙශ ව-තාරුණ්‍යාදි අවස්ථාභෙදයෙන්ද, හීනනවු; පඨවි-එඤ්ඤාදිනං, පෘථිව්‍යාදි සපශීරිදිවු; සභාවධම්මානං, සභාවධම්මසංඛ්‍යාත පරමාර්ථධම්ම යන්ගේ; විජාතියවිනිවත්තෙනා, අපෘථිව්‍යාදි අසංසඳශීදි විසදෘශජාතිධම්මියන්හෙරෙන් වෙන්ව පවත්නාවූ; සජාතියසාධාරණෙ, පෘථිව්‍යාදි සංසඳශීදි සමානජාතියධම්මියන්ට සාධාරණවූ; යථාසඛ්කතං, "පඨවිත්‍ථාඃ=පඨවී; ආරම්මණං ඵුසති'නි=ඵස්සො" යනාදින් ප්‍රවෘත්තවූ පූර්වඃශාසිත ලොකසඛ්කතානුරූප කොට; ආරොපසිඛ්ඨ, නිරොහිතාවයවභෙදලක්ෂණමාත්‍රවූ එකත්වයට අධ්‍යාරොපය කිරීමෙන් සවජාතියධම්මියන්ට සාධාරණවූ යථාසඛ්කතසිද්ධිවු; තස්සිංපඤ්ඤත්තති සංඛ්‍යාතෙ, පෘථිව්‍යාදි-සපශීරිදිසවභාවානුරූපවූ ප්‍රඥප්ති යයි කියන ලද; කකඛ්ලත්තාදිසාමඤ්ඤකාරෙ ච, කඛ්ශ ත්වාදිසපශීරතාවාදි සාමාන්‍යාකාරයද; ඉධ මේ "ලිඛඟප්පෙ පඨමා" යන සූත්‍රයෙහි; ලිඛඟස්ස ප්පෙ නාම, සංවෘති-පරමාර්ථවශයෙන් විප්‍රකාරයකින් සිටියාවූ යථොක්ත ලිඛඟයාගේ අභිධෙය නම් වෙති,(හෙවත්)ශබ්දාර්ථසංඛ්‍යාත ලිඛඟාභිනම් වේ;-මෙහි "රූපාදයෙ උපාදාය"යන තන්හි "ආදි'ශබ්දයෙන් හෙතු-ඵල-සන්තානවශයෙන් සිටි අරූපධම්මයෝද ගන්නාලැබෙත්; එහි **හෙතු** නම් පුරාකෘත කුශලා'කුශලකර්මය; **ඵල** නම් ඒ හෙතුයෙන් නිර්මිත්තක සම්පත්-විපත් දෙකය; **සන්තාන** නම් ඒ හෙතු-ඵලදෙදෙනාගේ අවිච්ඡින්නප්‍රවාහතියයි දතයුතු.

මෙසේ සංවෘති-පරමාර්ථවශයෙන් ලිඛඟාර්ථය විභාග කොට ඔහුගේම කාරකාදියොගා'යොගවශයෙන් විප්‍රකාරබව කියා දැන් හේ දෙකිනුදු මේ සූත්‍රයෙහි අභිමත ලිඛඟාර්ථය නිශ්චය කොට දක්වනුවෝ "සො පන"යනාදි කථිතයි.

A-සො පන, යථොක්ත සංවෘති-පරමාර්ථවශයෙන් විභක්තවූ ඒ ලිඛඟාර්ථය වනාහි; කම්මාදිසංසඳ්ධෝ, කම්ම-කර්තෘ-කරණ-සම්ප්‍රදාන-අපාදාන'ඛ්‍යකරණාර්ථයෙන් සම්මිශ්‍රවුයේද; සුඛෝ වා'නි, කර්මාදාර්ථයෙන් අසම්මිශ්‍රහෙයින් ශුබවූ දැයි; දුවිධෝ හොති, දෙවැදෑරුම්වේ; තත්‍ථ ඒ කම්මාදිසංසඟාදිවශයෙන් විප්‍රකාරවූ ලි ඛඟා

නං ඝථා–*A*.

එසෝ පුරිසෝ, එතෙ පුරිසා; එසා කඤ්ඤා, එතා කඤ්ඤාසෝ; එතං චිත්තං, එතානි චිත්තානිවාදි– B.

ඝියන් අතුරෙහි; කථාදිසු, කම්මාදීසු, කම්මාද්‍යර්ථයන් දෙයාතකවූකල්හි; දුතියාදිනං, "කම්මනෝ"යනාදි සූත්‍රයෙන් නිමිතියාභිහකත්‍යාදීන්ගේ; විධියමානත්තා, කරණලබනබව හෙතු කොට ගෙණ; කම්මාදිසංඝහරහිතෝ, කම්මාද්‍යර්ථයන්ගා සංසගීහවිරහිතවූ, (හෙවත්) මිශ්‍රනු වූ; ලිඞ්ග-සංඛ්‍යා-පරිමාණයුත්තෝ, ත්‍රි ශබ්දවිශෙෂ්‍ය‍ඝහයාකාරව්‍ය වහාරසංඛ්‍යාත පුං-ස්ත්‍රී-නපුංසකලිඞ්ගය, එක-ව්‍යාදිසංඛ්‍යාය, නා ල්‍යා'ඝක-ද්‍රොණ-ඛාරාදි පරිමාණය යන මෙයින් යුක්තවූ; තබ්බිනිම්මුත්තුපසඝාදිපදත්ථභූතෝ, ඒ ලිඞ්ග-සංඛ්‍යා-පරිමාණයෙන් විනිර්මුක්තවූ උපසඝීහපදයෝද, "ච"කාරයෙන් සමහර නෛපාහිකපදයෝ ද, යන මොවුන්ගේ අර්ථවූ දැයි මෙසේ විවිධාකාර ඇක්කාවූ; සුඛෝ, කම්මාද්‍යර්ථයෙන් අමිශ්‍රබැවින් කෙවලවූ, (හෙවත්) කම්මාද්‍යර්ථයන් හගවනපිණිස විනියාදී විහකතීන් නොකලහෙයින් ශුද්ධවූ; සඳ්දත්ථෝ, ශබ්දාර්ථයනෙම; ඉධ, මේ "ලිඞ්ගත්ථේ පඨමා"යන සූත්‍රයෙහි කියනලද; ලිඞ්ගත්ථෝ නාම, **ලිඞ්ගාර්ථ** නමැති දනයුතු;– මෙහි "කම්මාදිසු දුතියාදිනං ඊඝියමානත්තා"යන මෙයින් කම්මාදිසංඝහයට හෙතුදක්වූහ; "ලිඞ්ග-සංඛ්‍යා-පරිමාණයුත්තෝ න තබ්බිනිම්මුත්තුපසඝාදිපදත්ථභූතෝ ච සුඛෝ සඳ්දත්ථෝ"යන මෙයින් වනාහි සංඝාතව්‍යාකරණයෙහි ලිඞ්ගමාත්‍රයෙහි ප්‍රථමාය, සංඛ්‍යාමාත්‍රයෙහි ප්‍රථමාය, පරිමාණමාත්‍රයෙහි ප්‍රථමාය, සත්තාමාත්‍රයෙහි ප්‍රථමායයි, 1 අනෙකාර්ථයෙහි ප්‍රථමාවිභිනය; ඒ සර්ව්‍යාර්ථයෝම හ සත්පදයෙහි නිමඝාසමඤ්ඤාපදජාතිය මෙන්ද, භාග්‍යවත්හුගේ පාදරවින්දයෙහි සමභිනිවිෂ්ට චක්‍රලක්ෂණය මෙන්ද, මේ "ලිඞ්ගත්ථේ පඨමා"යන සූත්‍රයෙහිම සංඝෘහීතයඝයි දක්වනලදහ.

A–නං, ඒ ශුබවූ ශබ්දාර්ථසංඛ්‍යාත ලිඞ්ගා'ර්ථයට උදාහරණ; ඝථා මෙසේයි.

B–එසෝ පුරිසෝ, මේ පුරුෂයි; එතෙ පුරිසා, මොහු පුරුෂයෝයි; එසා කඤ්ඤා, මෑ කන්‍යාවියි; එතා කඤ්ඤාසෝ, මොහු කන්‍යාවියෝයි; එතං චිත්තං, මේ සිතයි; එතානි චිත්තානි; මොහු සිතයෝයි; ඉවැවාදී, මේ ආදිය වේ.

කම්මාදි සංසගීහවිරහිතවූ ශබ්දාර්ථය මෙහි ලිඞ්ගාර්ථනමැති කීබැවින් දැන් ආඛ්‍යාතාදීන් විසින් උක්තකර්මාදි සංසෘෂ්ටාර්ථයද මේ සූත්‍රයට

---

1 "ල්‍යාර්ථසම්බුඩ්ඣකතාහේ ත්‍රි"–ලෙරඝර්ථසම්බොධනෙකෙත්‍ය රුක්තාහේතෙසති ච ත්‍රියන්ත්–ඨී.මූලටීකාබාධ

යො පනා'ඛ්‍යාන-කිතක-නඞ්ඝ-සමාසෙහි වුත්තෙහා කම්මාදි සංසඳ්ධෙ අත්ථෙ, සෝ'පි දුතියාදීනං පුන'ත්තනා වත්තබ්බභාවා ස්වවිසයස්සා'භාවෙන අවිසයත්තා ලිඞ්ගත්ථමත්තස්ස අභාව තො ච පඨමාසෙව විසයෙ.-a

නනු ච ඔදනොපච්චතෙ'ච්චාදිසු ච භ්‍යාදිපසඤ්ඤිහි වුත්තෙන ඝඞ්ඝෙන පඨමා'ව කසමාවුත්තා, දුතියාදයොකසමා න වුත්තා'නි?-b

වුච්චතෙ, ජාති-ගුණ-කිරියාලක්ඛණා ච සඤ්ඤා, නානත්ථස්ස සඤ්ඤං දඞ්ඛමිච්ඡන්තාදිකං ලිඞ්ගං වෙකත්තාදිකා සංඛ්‍යා-කම්මාදි නි ච කාරකානි ච පඤ්ඤා නාමස්සා'නි, විඤ්ඤායො ච පනි

අවිසයත්ථේ හෝති යන මේ පරිවර්තකක්‍රියානිරාකරණය පිණිස "යෝ පන" යනාදිය කිහු.

a-ආඛ්‍යාත-කිතක-තද්ධිත-සමාසෙහි, ආඛ්‍යාතප්‍රත්‍යය-කෘත්ප්‍රත්‍යය-තද්ධිතප්‍රත්‍යය අන්‍යපදාර්ථසමාසයහි යන මොවුන්විසින්; වුත්තෙහා කියනලදාවූ; යෝ පන කම්මාදිසංසඳ්ධෝ අත්ථෝ, යම් කර්මාදිකාරකයන් හා සම්බන්ධවීයෙන් සහිතවූ අර්ථයෙක් ඇද්ද; සෝ'පි, ඒ කර්මාදීන් හා සංශ්ලිෂ්ටවූ අර්ථද; "අපි" ශබ්දයෙන් අසංශ්ලිෂ්ටවූ අර්ථද; දුතියාදීනං, ද්විතීයා-තෘතීයාදිවිභක්තීන්ට; පුන අත්තනා වත්තබ්බස්ස, නැවත තමන්විසින් කියයුතුවූ; අත්ථවිසෙසස්ස, අර්ථවිශේෂයක්හුගේ; අභාවෙන, නොවීම හෙතුකොටගෙණ; අවිසයත්තා, විෂය නොවන බැවින්ද; ලිඞ්ගත්ථමත්තස්ස, ආඛ්‍යාතාදින්විසින් අභිහිතකර්මාදර්ථවාචී ශබ්දයාකෙරෙහි ලිඞ්ගාර්ථමාත්‍රයක්හුගේ, සම්භාවනා ව, සංවිද්‍යමානභාවයෙන්ද; පඨමාසෙව විසයෝ, ප්‍රථමාවිභක්තියම විෂයයි * දැනයුතු.

b-දැන් ප්‍රථමාවියාගේ මුඛ්‍යභාවයම විවෘතකරණ්සඳහා පෘච්ඡාස නාම්ශ්‍රීන කොට වොදනා කරන්නාහු "නනු ච" යනාදි කිහු.

නනුව, වොදනාවක් කෙරෙමි, ඔදනෝ පච්චතෙ'ච්චාදිසු ච, "ඔදනෝ පච්චතෙ" යන මේ ආදියෙහිද; භ්‍යාදිප්‍රකෘතීහි, භ්‍යාදිප්‍රත්‍යයාදින්විසින්; වුත්තෙන සම්බන්ධෙ, අභිහිතවූ සම්භාවියෙහි; පඨමා එව, ප්‍රථමාවිභක්තිම; කසමා වුත්තා, කුමක්හෙයින් කියනලදද; දුතියාදයෝ, ද්විතීයා-තෘතීයාදීහු; කසමා න වුත්තා'නි, කුමක්හෙයින් නොකියන ලදහුද?

---

* "ප්‍රථමාවිභක්තියවම විෂයභාවී"-සමහර.

පදිපපධවයා ච විසෙසවුතතනිතතාය ජොතකා හොතනි a

a දැන් ඒ ආඛ්‍යෙපයට පරිහාර විසාරයෙන් දක්වනුවෝ "වුචචතෙ" යනාදි කථිතයි.

වුචචතෙ, එයට පරිහාර කියනුලැබෙයි; –ජාතිගුණක්‍රියාලකඛණො, ජාති–ගුණ–ක්‍රියාසවභාවකොට ඇති; සකසෙො ච, සවාඑඵයද; තතනිසසයහුතං දබබං, ඒ ජාත්‍යාදින්ට ආධාරවූ ද්‍රව්‍යයද; ඉතථත්තා දිකං ලිඞ්ගං, සත්‍රිවාදිවූ ලිඟුද; එකතතාදිකා සංඛ්‍යා, එකත්වාදිවූ සංඛ්‍යාද; කම්මාදිනි ච කාරකානි ච, කම්මාදි ෂට්කාරකයෝද ඝන; පච කො, පඨ; නාමසෙොති, නාමයාගේ ඇඹ නම් වෙයි; විහතතියො ච, විභක්තිහුද; ඉඤ්ඵපවචියා ච පන, සත්‍රිප්‍රත්‍යයයෝද වනාහි; විසෙසවුතතිනාය, කම්මත්වාදි–එකත්වාදි–සත්‍රිත්වයංඝාතවිශෙෂයෙහි පැවතීම ඇතිබැවින්; ජොතකා හොනති, ශබ්දයා මෙන් වාචක නොව ශබ්දවාච්‍යව දෙන්නාක වන්නාහුවෙත්; -මෙහි ද්‍රව්‍යසත්තිශ්‍රිතයා සවාඑඵ නම් වනහෙයින්ද, ජාති–ගුණ–ක්‍රියාවන් කිසිකලෙකත් ද්‍රව්‍යය විනා නොපවත්නාහෙයින්ද, නිෂ්පඨ්‍යාශ්‍රයහෙයින් ජාති–ගුණ–ක්‍රියාවෝම සවාඑඵ නමිවෙති සි ගහවනපිණ්ඩියහෝ හුයොවතතින්ගා "ජාති–ගුණ ක්‍රියාලකඛණො සකසෙො" සි කිවද කිසිකලෙකත් ද්‍රව්‍යනිශ්‍රිතත්වයෙන් ද්‍රව්‍යානතරයක්හට "යඤියො පවෙසය, කුණ්ඩා පවෙසය" යනාදි යෙහි විශෙෂණවූයේ සවාඑඵ නම් වෙයි; "ගො–රූකඛාදි" ශබ්දසවරූපයද වාච්‍යනිශ්‍රිතත්වයෙන්ම පවත්නාහෙයින් විශෙෂණවූගේ සවාඑඵ නම් වෙයි; සමිතැනෙක්හි "දණ්ඩි–විසාණි" සි ද්‍රව්‍යසම්බන්ධනිමිත්තවූ ප්‍රත්‍යය වේද, එහි සම්බන්ධියද ද්‍රව්‍යනිශ්‍රිතහෙයින්ම සවාඑඵ නම් වෙයි දතයුතු.

එහෙයින්ම කිහ සම්කා කාරණෙ; —

"යදි පන දබබම්පි දබබනතරසස විසෙසනභූතවිභවති, 'යඤියො පවෙසය, කුණ්ඩා පවෙසය' 'නි එවමාදිසු, නාඑඵ යඤාදිකං දබබං විසෙසනභාවමාපනනං, සකසෙො දබබනතරං, විසෙසස භාවමාපනනං පුරිසාදි දබබං; යදි සදදසස සරූපෙන විසිඨා ජාති වුචචතෙ, තදි සදදසස සරූපං විසෙසනං සකසෙො භවති, ජාති පන විසෙසසභූතා ද බබං කථඤි සම්බන්ධොපි සකසෙො භවති, යථ සම්බන්ධනිමිත්තා පචචයො "දණ්ඩි–විසාණි"නි දණ්ඩි–පුරිසසම්බන්ධා දණ්ඩි 'නි පචචයො හොනි" නි.

මෙහි ජාත්‍යාදින්ට නිශ්‍රයවූ ද්‍රව්‍යයම සාක්ෂාත් ද්‍රව්‍යනම් වනහෙයින් "ජාත්‍යාදීනම්ඛාරො දබබං" සි කිවද ජාත්‍යාද්‍යුපාශ්‍රයවිශෙෂ්‍යවූයෙන් ද්‍රව්‍යයයි කලපනා යෝගි.

ගතගතම වුච්චති a

සද්දෙ, සකඤ්ඤං වඤ්ඤාන සදඤ්ඤං දබ්බසඤ්ඤිතං,
සමවෙතං චදෙ ලිඞ්ගං සංඛ්‍යං කම්මාදිකම්පි ච.–b

නඤ්ඤා ත්‍යාදිපභූතිහි කම්මාදයො යඤ්ඤා'හිධි සතෙතා, න
තොදනාදිසඤ්ඤෙ, සඤ්ඤාසංඛානං නාමඤ්ඤපඤ්ඤකතො වුත්තිදි
තෙතා'සඤ්ඤතෙතාසෙව වතතති'ති තතො පඨමාසෙව යුත්තා, න
දුතියාදයො කම්මාදිසු එතඤ්ඤ නඤි'ති වුතතිසෙව c

එයින් කිහ;—

"යදාසම්භෙඤ්ඤතෙ කිඤ්චිත්තතතදදුව්‍යං විශෙඤ්ඤතෙ,
ජාතාඤ්ඤාදෙරප්‍යතඤ්ඤාදෙඝ් ද්‍රව්‍යභිඤ්ඤාපකල්පාතෙ"ති.

a–තෙන එව,එහෙයින්ම; (හෙවත්) සඤ්ඤාදිපචකයාගේ ශකතීන් තදඤ්ඤාතකතොයින්ම; වුච්චති, කියනුලැබේ.

b සඤ්ඤ,වඤ්ඤා'ශ්‍වාදි ශබ්දතොත්;සකඤ්ඤං,ජාතඤ්ඤාදියඤ්ඤාඝ්‍යය; වඤ්ඤාන, කියා; දබ්බසඤ්ඤිතං, ද්‍රව්‍යයයි සලකනලද; පදඤ්ඤං, පදඤ්ඤීයද; සමවෙතං, ද්‍රව්‍යයෙහි පිහිටියාවූ;,ලිඞ්ගං, ලිඞ්ගඤ;සංඛ්‍යං, සංඛ්‍යාවද; කම්මාදිකම්පි ච, කම්මාදියද; චදෙ, කියන්නේද;–මෙහි "රුකෙඛා අසෙසා" යනාදියෙහි වඤ්ඤා'ශ්‍වාදි ජාතඤ්ඤාදීන් විශිෂ්ටවූ වඤ්ඤා'ශ්‍වාදි පදඤ්ඤීයද, හඳුනත ලිඞ්ගඤ්ඤාදියද, "රුකෙඛා–අසෙසා" යනාදීන් සංඛ්‍යාවද, "රුකෙඛා ජිඤ්ඤති, අසඤ්ඤමානයනි" යනාදීන් කම්මාදියද, වඤ්ඤා'ශ්‍වාදිශබ්දයෙන් ප්‍රකාශ වනහෙයින් සඤ්ඤාදිපචකය ශබ්දඤ්ඤි නම්; විහඤ්ඤතීන් හා සඤ්ඤිප්‍රත්‍යයයෝ කම්මාදිය හා සඤ්ඤිභාව ප්‍රකාශ කරණ හෙයින් ඥාතකයගයි' දතයුතු.

c–තසමා,එහෙයින්(හෙවත්)ප්‍රයොගයඤ්ඤ ප්‍රයොගයඤ්ඤ පාසා මෙසේ මෙඝේ ලඤ්ඤමානවූ සඤ්ඤාදිපඤ්ඤචකය ශබ්දඤ්ඤාවඤ්ඤතයෙන් ශබ්දඤ්ඤි නම් වනහෙයින් හා තදඤ්ඤාතනයෙන් විහඤ්ඤතීන් ඥාතක නම් වනහෙයින්; යඤ්ඤ, යම් ප්‍රයොගයෙඤ්ඤ; ත්‍යාදිපභූතිහි, ත්‍යාදිප්‍රත්‍යය–සමඤ්ඤයන්ගෙයින්; කම්මාදයො,කම්ම–කතීතෘ–කරණාදීහු; අඤ්ඤයතෙත, කියනුලැබෙද්ද; තඤ්ඤ, එහි; ඔදනාදිසඤ්ඤ, ඔදනාදිශබ්දය තෙම; සද්දඤ්ඤසංඛාත, ශබ්දඤ්ඤයයි කියනලද; නාමඤ්ඤපඤ්ඤකතො, නාමඤ්ඤයාගේ සඤ්ඤාදි ඇතිපඤ්ඤචකයෙන්; අඤ්ඤතිරිතතො, නොවෙන්වූ; අඤ්ඤමතෙතසෙව, අඤ්ඤිමාත්‍රයෙහිම; වතතතීහි, පවතී නුයි;ඤතෙ, ඒ ඔදනාදිශබ්දයාකෙරෙන්; පඨමා එව, අඊමාත්‍රයෙහි ප්‍රථමාම; යුත්තා, යුක්තාය; න දුතියාදයො, ඉතියා–තෘතීයාදීහු යුක්තනොවන්නාහුද; (කුමක්හෙයින්ද යත්?)–කම්මාදිසු, කම්මාදඤ්ඤියෙහි; එතඤ්ඤ, මේ ඔදනාදිශබ්දයාගේ, වුතතියෙව, පැවැත්මම; නඤි'ති, නැන්නුයි කියායි;–මෙහි "ඔදනො පවඤ්ඤතෙ,–පචති දෙවදඤ්ඤතො" යනාදී යම් ප්‍රයොගයෙක්හි කම්මාදියෙහි ප්‍රත්‍යයාදීහු වෙද්ද, එහි කම්මාදි විශෂාවඤ්ඤා

තං ඝථා;–දෙවදත්තෙන ඔදනෝ පච්චතෙ,සඤ්ඤදත්තෙනා ඔදනංපචති,සුගතෙන ඉදසිතෙනා ධම්මෝ,සඝෙන ගණොපුජ්ඣොඅභිඛම්මං අවෙච්ච අසුතෙ'ති=අභිධම්මිකෝ, ගිහිබ්බු; ගුලෙන සංඝඩෙ=ගොළිකෝ, ඔදනෝ; දකඛිණා දියතෙ යස්ස සෝ=දකඛිණෙය්‍යෝ, සංඝෝ; මනුඝතෝ අපච්චං=මානවෝ, නරෝ; බුජ්ඣ පඝතෙනෝ=බුද්ධිකෝ, සපුරිසෝ;පවිපතනා අඩ්ඪා සංඝෝ=පවිපතනඩ්ඪිකෝ, පථෝ; ජිනාති ඉන්ද්‍රියානි යෙන සෝ=ජිනින්ද්‍රියෝ, මුනි; ජිතෙනා රූ කෙඛා යෙන සෝ=ජිනනරූකෙඛා, එරසූ; උපනිතං භොජනං අස්සා'ති=උපනිතභොජනෝ, සමණෝ;නිගඝතෝ අසෝ අස්සා'ති=නිරසෝ, දුගඝති; පරිපුණ්ණා සඩ්ඪස්සා යස්ස සෝ=පරිපුණ්ණසඩ්ඪපෙසා, ඛිණාසවෝ; සුලභෝ පිණ්ඩා අස්සීනති=සුලභපිණ්ඩා, දෙසෝ; ඉච්චාදයෝ–a.

නොමෝ ප්‍රත්‍යයාදින්විසින්ම උකනනුසි ඔදනාදිශබ්දයෝ සාධාරිණාදි නාමාඛ්‍යාතපදාවකයෙන් නොවෙන්වූ (ඉගවත්) කම්‍යාදින්ට සාධාරණවූ ගෙයින්ම කම්‍යාදින්විසින් නොවෙසෙසනලද්දවූ අවිමාත්‍රයෙහිම පවතිනුසි අවිමාත්‍රවතීනීවූ ඔදනාදින් කෙරෙන් අවිමාත්‍රප්‍රකාශකවූ ප්‍රථමාම වන්නට යුකතය,තාදින්මකම්‍යාදිය ප්‍රකාශ කොටසිවිනාගෙයින් ඔදනාදිශබ්දයාගේ කම්‍යාදිවතීනිවියෙක් නැන්නුසි කම්‍යාදි ප්‍රකාශක ත්‍රිතීයාදිහු යුකත නොවන්නාහුසි;කුමක්හෙයින්ද යත්? විතීයානාමාදින් කෙරෙන් කම්‍යාදින්ගේ ප්‍රකාශයපරිණිස නැවත විතීයාදින් නොවන්නාමෙනි.

a තං,ඒ ආඛ්‍යානාදින්විසින් අභිහිතකම්මාදිසංඝාඛ්‍යාද්‍යර්ථවිශිෂ්ඨ බඳයාගේ ලිඛාවියට උදාහරණ; ඝථා, මෙසේයි.

දෙවදත්තෙන, දෙවිදත්හුවිසින්; ඔදනො, ආහාරයතෙම; පච්චතෙ, පිසනුලැබෙයි;–යඤ්ඤදත්තෙනා, යඥදත්තතතෙම; ඔදනං, බත; පචති, පියෙයි;–සුගතෙන, සම්බුදාවිසින්; ධම්මෝ, ධර්මයතෙම; දෙසිතෙනා, දෙසනලදි;–පුරිසෙ, පුරුෂතෙම; සඝං, සවඹියට; ගණෙ, ගියේයි;–අභිධම්මං, අභිධර්මය; අවෙච්ච, දැන; අසිතෙ'ති,හදුරානුසි; ආභිධම්මිකෙ,ආභිධර්මික නම් වේ; භික්ඛු, මහණයි:–ගුළෙන, සකුරෙන්; සංඝඩෙ, මිශ්‍ර කරණලදදෙය;ගොළිකෙ,ගොළික නම් වේ; ඔදනෙ, බතයි;–දකඛිණ, සත්කාරදැනය; යඤ්ඤ; යමක්ගට; දියතෙ, දෙනුලැබේද;සෙ, හෙතෙම; දකඛිණෙය්‍යෙ, දක්ෂිණාහී නම් වේ; සංඝෙ, සඟි;–මනුඝතෙ, මනුහුගේ; අපච්චං, පුත්‍රතෙම; මානවෙ, මානව නම් වේ; නරෙ, මනුෂ්‍යයි;–බුඩ්ඪෙ,සම්බුදාකෙරෙහි;පසතෙනා, ප්‍රසන්නවූයේ; බුද්ධිකෙ, බුද්ධික නම් වේ; සපුරිසෙ, සත්පුරුෂයි;–පවිපතනා,

පිළිපන්වූ; අඞ්කා, මඟිහු; යං, යම් මාඟිගයකටද; සෝ, ඒ මාඟිගය තෙම; පටිපන්නඞ්කෝ, පිළිපන්මඟින් ඇත්තේ; පථෝ, මාඟිගයයි;–ජිතානි, දමනාලද; ඉන්ද්‍රියානි, චක්ෂුරාදිඉන්ද්‍රියයෝ; යෙන, යමෙකු විසින්ද; සෝ, හෙතෙම; ජිතින්ද්‍රියෝ, දමනාලදඉඳුරන් ඇත්තේ; මුනි, ශ්‍රමණයි;–යෙන, යම්එරුසුවක් කරණකොට ගෙණ; රූකෙඛා, වෘක්ෂ යතෙම; ඡින්නෝ, සිඳිනාලද්දේද; සෝ, හෙතෙම; ඡින්නරූකෙඛා, සිඳිනලදරුක් ඇත්තේ; එරසු, පොරවයි;–උපනීතං භොජනං, එලවූ භොජනය; අසසා'නි, මෝඝවනුසි;උපනීතභොජනෝ,එලවූ භොජන ඇත්තේ; සමණෝ, ශ්‍රමණයි;–නිග්ඝතෝ, නිර්ම ඝියාවූ; අයා, අය සංඛ්‍යාත පුණ්‍යකර්මය; අයමා'හි, මෙසින්නුයි; නිරයෝ, නිර්මූනාවූ පුණ්‍යකර්ම ඇත්තේ; දුගහනි, නරකයයි;–පරිපුණ්ණා, සම්පූර්ණවූ (හෙවත්) නුමුලාවූ; සඞ්කප්පා, චෛතසික්‍රම්‍යාදිසඞ්කල්පනාවෝ. (හෙව ත්) සිතිවිල්ලෝ; යස්ස, යමක්හුගේද; සෝ, හෙතෙම, පරිපුණ්ණස්ස ඞ්කප්පෝ, පරිපූර්ණවූ සඞ්කල්පනා ඇත්තේ; ඛීණාසවෝ, රහතියි; පිණ්ඩං, ආහාරය; සුලභෝ,[සුලභ වූයේ; අසමානි, මෙහිනුයි; සුලභ පිණ්ඩං, සුලභවූ ආහාර ඇත්තේ; දෙසෝ, දෙශයයි;–ඉච්චාදෙ යා මේ ආදිහු වෙන්.

මෙපමණෙකින් මේ අපිමාත්‍රස්වරූපය අව්‍යුත්පන්නනයන් ට නොහැහෙන්නේය, එහෙයින් සොදුහරණ—සොපමානව්‍යාඛ්‍යා නයෙක්ද කරණුලැබේ; එහි "රූකෙඛා ජිරති" යනාදීන් ආඛ්‍යාතප්‍රත්‍යයාවසින්ද, "රූකෙඛා ජිණ්ණා" යනාදින් තව්‍යාදි ප්‍රත්‍යයන්වසින්ද, "රූකඛා දෙසෝ" යනාදින් ණාදිප්‍රත්‍යයන්වි සින්ද, "ආරූළ්හවානරෝ රූකෙඛා" යනාදින් සමාසයෙන්ද, කි ම්‍යාදිය උකාකල්හි "රූකෙඛා" යන්නෙහි විභක්ත්‍යංශරහිතවූ "රූකඛ" යන මේ ප්‍රකෘතිරූපයෙන් දන්නාලබන්නාවූ වෘක්ෂජා තීන් විශිෂ්වූ ස්ත්‍රීලිඞ්ගකත්වසංඛ්‍යාවෙන් යුක්තවූ වෘක්ෂාත්‍රය කම්‍ය දින් වෙසෙසනාලදහෙයින් (හෙවත්) කම්‍යාදින්ට සාධාරණහෙයින් අපිමාත්‍ර නම් වෙයි; "රූකඛං ඡින්දති" යනාදියෙහි වෘක්ෂාත්‍රය කම් යෙන් විශිෂ්වහෙයින් කම් නම් වෙයි; "රූකෙඛන කතා ඡාය" යනා දියෙහි කර්තෘත්වයෙන් විශිෂ්වූ වෘක්ෂාත්‍රය කර්තෘ නම් වෙයි; "රූ කෙඛන ජීවති,–රූකඛස්ස ජලං දදාති,–රූකඛසමා පතිතෝ,–රූකෙඛ නිසිතෙනා" යනාදියෙහි කරණාදින් විශිෂ්වූ වෘක්ෂාත්‍රය කරණ–ස ම්ප්‍රදානා'වධි–ආධාරකාරක නම් වෙයි; සාමාන්‍යත්වයක් නැතිහෙයින් අපිමාත්‍ර නම් නොවේ.

සංඛ්‍යා දෙණාදිසු විසුං පරෙහි යං පන පරිමාණමෙව පරිකප්පිතං, තම්පි අත්ථමත්තෙනෙවේව සඞ්ගහෙත්වා වුච්චති-අ.

නෙත්‍ර සඝංඛෙ නාව-එකෝ, මෙ'ච්චාදි ආ

යම්සේ "රූකෙඛා" යන්නෙහි "රූකඛ" යන මේ ප්‍රකෘතිය "රූකඛං-රූකෙඛන" යනාදි රූපවිශෙෂයට සාධාරණව සිටිනේද, එපරිද්දෙන්ම "රූකෙඛා" යන්නෙහි "රූකඛ" ප්‍රකෘතිවාච්‍යවූ අර්ථයද "රූකඛං-රූකෙඛන" යනාදි රූපවිශෙෂයෙන් වාච්‍යවූ අර්ථවිශෙෂයන්ට සාධාරණයයි දතයුතු; තවද යම්සේ "රාම-රාවණ-ජාමදග්ඝ්‍යාදි' වෙෂවිශෙෂයකට නොපැමිණ සවසවරූපසථවූ නටකතෙම සියලු' නාට්‍යවිශෙෂයට සාධාරණවෙයින්ම "නතීනක" යයි කියනුලැබේද "රාමාදි" වෙෂගත්තේ නාට්‍යවිශෙෂයකට පැමිණිහෙයින් "රාමාදි"යයි කියනුලබත් මුත් සාමාන්‍යවයෙක් නැත්නුයි "නතීනක" යයි කියනු නොලැබේද, එසේම "රූකඛ" යනාදි නාමාර්ථද කම්‍යාදියෙන්ම වෙසෙසනලද්දේ කම්‍යාදින්ට සාධාරණවයෙන් අර්ථමාත්‍රයයි කියනුලැබෙයි, කම්‍යාදියෙන් විශිෂ්ටවූයේ අවස්ථාවිශෙෂයකට පැමිණි ෙහයින් කම්-කනිත්‍රාදියයි කියත්මුත් සාමාන්‍යභවයක් නැත්නුයි අර්ථමාත්‍රයයි නියනුනොලැබෙයි-එහි කම්‍යාදින්ට සාමාන්‍යභෙයින් ප්‍රථමාම මුත් ඉතියා නොවේ; මෙසේ මෙහි සාභිප්‍රාය-සොදාහරණ-සොපමාන ව්‍යාඛ්‍යානයෙන් අර්ථමාත්‍රයාශේද කම්‍යාදින්ගේ සවරූපද නානාත්ව යද දතයුතු.

දැන් අන්‍යයන්ගේ මතයෙන් සංඛ්‍යාදින්ට වෙන-වෙනම ප්‍රථමා කියති, හෙද මෙහි අර්ථමාත්‍රයෙහිම අන්තර්ගත කොට දක්වනුවෝ "සංඛ්‍යා" යනාදි කථිතයි.

අ-සංඛ්‍යාදෙණාදිසු,සංඛ්‍යාඅදෝණ්‍ය යනාදියෙහි;යං පරිමාණංපන, යම් පරිමාණයෙක් වනාහි: පරෙහි, අන්‍යයන්ටියින්; විසුං, අර්ථමාත්‍රයෙන් වෙන් කොට; පරිකප්පිතං, කල්පනා කරණලදද; තම්පි, ඒ පරිමාණයද; "අපි" ශබ්දයෙන් සාමාර්-ද්‍රව්‍ය-ලිඞ්ග-සංඛ්‍යා-කාම් යන මොහුද; අත්ථමත්තෙයෙව සඞ්ගහෙත්වා, පරිමාණාදින්ගේ වෙන් කොට කල්පනාව ව්‍යාපෙහෙයින් අර්ථමාත්‍රයෙහිම සඞ්ග්‍රහ කොට; එසේ, මෙහි (හෙවත්) මේ ප්‍රකරණයෙහි; වුච්චති, කියනුලැබේ.

b නෙත්‍ර,ඒ පරිමාණාදින් අතුරෙහි;සඝංඛෙ, එක-ච්‍යාදිසංඛ්‍යා සහිතවූ ශුද්‍රව්‍යවිශෙෂයෙහි ලිඞ්ගාර්ථයට උදාහරණ; නාව, පළමුකොට දක්වනුලැබේ.

එකෝ, එකෙක; වෙ, දෙදෙනෙක; ඉච්චාදි, මේ ආදිය වේ;-මෙහි

'ආදි'ග්‍රහණයෙන් තුණෙක සතරෙක පසෙක යනාදින් දශය උපදවා ''දසදසකං සතං, දසසතං සහස්සං, සහස්සානං සතං ලක්ඛං, ලක්ඛානං සතං කොටි, කොටිනං සතසහස්සං පකොටි, පකොටිනං සතසහස්සං කොටිපපකොටි, කොටිපපකොටිනං සතසහස්සං නහුතං, නහුතානං සතසහස්සං නින්නහුතං, නිනනහුතානං සතසහස්සං හුතනහුතං, හුතනහුතානං සතසහස්සං ඛමහං, ඛමහානං සතසහස්සං විකඛිම්හං, විකඛිම්හානං සතසහස්සං අබබං, අබබානං සතසහස්සං අටටං, අටටානං සතසහස්සං අහහං, අහහානං සතසහස්සං කුමුදං, කුමුදානං සතසහස්සං සොගන්ධිකං, සොගන්ධිකානං සතසහස්සං උපපලං, උපපලානං සතසහස්සං පුණ්ඩරිකං, පුණ්ඩරිකානං සතසහස්සං පදුමං, පදුමානං සතසහස්සං කථානං, කථානානං සතසහස්සං මහාකථානං, මහාකථානානං සතසහස්සං අසංඛෙය්‍යං නති"යි කියා එක–ව්‍යාදි සංඛ්‍යාමාත්‍රයද සංඛ්‍යායෙන් පරිවජිනනද්‍රව්‍ය නිශ්‍රිතසංඛෙයයන් හා එහි ලිඛිතාවයද මෙසේ දතයුතු.

මෙහි "එක" ශබ්දයා ආදි කොට ඇති "අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍ය"ශබ්දයා අන්ත කොට ඇති සංඛ්‍යාශබ්දයෝ සංඛ්‍යායෙන් පරිවජිනනද්‍රව්‍යයෙහි වැඩට නාකල්හි ලිඛිතභූතයෙහි වැටෙත්; එහි උදාහරණ–''එකදෙකා, ච්ද දෙකා,චිරදෙ,අසඞ්ඛ්‍යෙමෙහා"යනාදියහි;–"විසති"ශබ්දයා ආදිකොට ඇති"නවුති"ශබ්දයා අවසන්කොට ඇති සංඛ්‍යාශබ්දයෙ සංඛ්‍යාමාත්‍රයෙහිද සංඛ්‍යායෙන් පරිවජිනනද්‍රව්‍යයෙහිද වැටෙනකල්හි යත්තාවිහකාරියෙහි සත්‍රිලිඟුවූ එකවචනානතයෝහි;එහි උදාහරණ,"විසති පුරිසානං විසති සඝෙහා"යනුහි;"එකූනවිසති" ශබ්දයාද"විසති"ශබ්දයාගේ කථනයෙන්මහැ;"තිංසති"ශබ්දයාද මෙසේමැහි;–"චත්තාළීසං–පඤ්ඤාසං" ශබ්දයන්කෙරෙන් පරවූ සියලු විහකතීන්ට ලොප් වනගෙහින් ඒ ශබ්දයෝ "චත්තාළීසං, පඤ්ඤාසං" කියා සත්තාවිහකතියෙහිම එක රූපවූ එකවචනයෙන්ම සිටිත්;එහි උදාහරණ–"චත්තාළීසං රූකඛා, (හෙ) චත්තාළීසං රූකඛා, චත්තාළීසං රූකෙඛ, චත්තාළීසං රූකෙඛ හි, චත්තාළීසං රූකඛානං, චත්තාළීසං රූකෙඛහි, චත්තාළීසං රූකඛානං, චත්තාළීසං රූකෙඛසු" යනුවේ; ''පඤ්ඤාසං" ශබ්දයාද මෙසේමැහි; "චත්තාළීසං" ශබ්දයා එකවචනානත නියතඥත්‍රිලිඞ්ගහෙයින් සව රූපයෙන්ම සිට පුලල්ලිඞ්ගාදිවූ ගෘහ–වෘක්ෂ–ද්‍රව්‍යාදින්ට විශෙෂණ වේ; විසත්‍යාදිහුද මෙසේමැහි;–වර්‍ගහෙදඛ්‍යරාශිහෙදවිෂයෙහි විංශත්‍යාදිහු වැටෙනාකල්හි සත්‍රිලිඟුවූ බහුවචනානතයෙන්ම සිටිත්; එහි උදාහරණ–"වෙ විසතියො බුද්ධන්නා, බුද්ධන්නායෝ දෙවිසිදනෙකි, සතළි

සඤ්ඤි සේයි; තියෙසා විසතියෙ දිනඤවිකා, දිවසඤවිකාවෝ තුන් විස්සෙකි, සැටඇයි සේයි;සෙසු චත්තාළිසාදිඤබ්දයන්වද මෙසේ උදාහරණ කටයුතු; ඉමහි"සත"ඤබ්දයදනාපුංසකලිඟ එනවචනාන්ත වේ; සහඤමයුත-නියුත-ප්‍රයුතාදී ඤබ්දයෝද මෙසේ දතයුතු.

ඉ-සපරිමාණෙ, ද්‍රොණාදි පරිමාණසඟිතවූ ඤුද්‍රව්‍යවිශයෙහි ලිඛාපියට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි. දෙණෙ, නිඛෙකි; ඛාරි, අමුණෙකි; ආළහකං, සතර නැළියෙකි; ඉච්චාදි, මේ ආදිය වේ;-මෙහි "ආදි" ශ්‍රහණයෙන් වාහ-මාණිකාඣකප්‍රස්ථාදීහු ගන්නාලැබෙත්.

එහි වාහයෙක් නම්-ඛාරිවිස්සෙක් වෙයි, මාණිකා අසුවෙක් වෙයි, ද්‍රොණ තුන්සියවිස්සෙක් වෙයි; ආඪක එක්දස්දෙසියඅසුවෙක් වෙයි,ප්‍රස්ථාපන්දස් එකසිය විසඤක් වෙයි,ඤුද්‍රබ විසිදස්සාරසියඅසුවෙක්ද වේ;-

ඛාරියෙක් නම් මාණිකා සතරෙක් වෙයි, ද්‍රොණ සොළසෙක් වෙයි, ආඪක සැටසතරෙක් වෙයි, ප්‍රස්ථ දෙසියපනස්සයෙක් වෙයි, ඤුද්‍රබ එක්දස්විසිසතරෙක්ද වේ.

මාණිකාවෙක් නම් ද්‍රොණ සතරෙක්වෙයි ආඪක සොළසෙක් වෙයි, ප්‍රස්ථ සැටසතරක් වෙයි, ඤුද්‍රබ දෙසියපණස්ස යෙක්ද වේ.

ද්‍රොණයෙක් නම් ආඪක සතරෙක් වෙයි,ප්‍රස්ථසොළසෙක් වෙයි, ඤුද්‍රබසැටසතරෙක්ද වේ;ආඪකයෙක් නම් ඤුද්‍රබ සොළසෙක් වේ; ප්‍රස්ථයෙක් නම් ඤුද්‍රබසතරෙක් වෙයි,ඤුද්‍රබය ප්‍රස්ථය යනු උලක්ඛුවට නම්; ඤුද්‍රබඤයේ සතරවනභාගය නිකුව නමැයි කියති; තවද ද්‍රොණ එකොලොසෙක් අමුණෙක් වෙයි; සතරඅමුණෙක් කරිසයෙක් වෙයි; දසඅමුනෙක් කුම්භයෙක්ද කිය ත් මේ ඤස්ථමතයයි දතයුතු; "මෙහි" ද්‍රොණමාණෙයි නොකියා පපරිමාණෙයි සමඤාමානයන්වඤා ධාරණ කොට අවිශෙෂයෙන් කිහෙයින් තුලා-ගුල්‍යප්‍රමාණයෝද මෙහි ගතයුතුවන්නාහ; "ඔවුන් අතුරෙහි" පළමුකොට තුලාමානයෝද දක්වනුලැබෙන්;එහිපරමාණුඅටෙක් එක්අණුයෙක් වෙයි; අණුඅට අටෙක් එක්රෙණුයෙක්වෙයි, රෙනුඅටෙක් එක්රජසෙක්වෙයි; රජස්අටෙක්; එක්ධවංශයෙක් වෙයි; ධවංශයෙක් එක්මරිචියෙක්වෙයි; මරිචි සයෙක් එක් සඟිපයෙක්වෙයි;සඟිපඅටෙක් එක් රක්තතඤුලුයෙක්වෙයි; රක්තතඤුලුදෙකෙක් එක් ධාන්‍යමාසයෙක්වෙයි; ධාන්‍යමාසදෙකක් එක් යවයෙක් වෙයි; යවයතරෙක් එක අඞ්කාවෙක්වෙයි; අඞ්කාසතරෙක් එක් මාසකයෙක්වෙයි; "එයට" හෙමය ධානක යයිදු කියත්; ඒ පඤ්ඣදවෙකි එ අකෙක්ද යෙත්; ධාන්‍යකසයෙක්

එක් ද්‍රෂ්ටුමයෙක් වෙයි; එයට කොලඹ වටකයයි දු කියත්; ඒ අඩ හුණෙකි; ද්‍රෂ්ටුමදෙකෙක් එක් කම්මයක් වෙයි; එයට සවණිණය අ ක්‍ෂය පිවුය පාණිතලය බිලාලපාදය කබලග්‍රහයයි දු කියත්; සවණිණ දෙකෙක් එක් පලාඛියෙක් වෙයි; එයට ශුකාරිය අෂටම්කායයිදු කිය ත්; පලාඛිදෙකක් එක්පලයෙක් වෙයි; එයට මුෂටිය ප්‍රකුචය බිලව ය ශොඩශිකායයිදු කියත්; දෙපලෙක් එක් ප්‍රසෘතයෙක් වෙයි; එය ට අඛ්මාන නම්ද කියත්; * සතරපලෙක් එක් කුඩවයෙක් වෙයි; එය ට මානිකාය අජලියයිදු කියත්; කුඩවසතරෙක් එක් ප්‍රසථයෙක් වෙයි; ප්‍රසථසතරෙක් එක් ආඪකයෙක් වෙයි, එයට පාත්‍රය කාංශය ප්‍රසථාඪකයයිද කියත්; ආඪකයතරෙක් ද්‍රෝණයෙක් වෙයි, එයට අ ම්මණය නලවණය කලශය ඝටය උන්මානයයිදු කියත්; ද්‍රෝණදෙ කෙක් එක්සූපියෙක් වෙයි, එයට කුම්භයයිදු කියත්; සූපිදෙකෙක් ගොණි නම් වෙයි, එයට ඛාරිය භාරයයිදු කියත්; සූපිදෙතිසෙක් වා හයෙක් වන්නේයි; මෙසේ ශුෂකද්‍රව්‍යයන් කිරාගතයුතුවූ නිශකමා නය ආදීන් දතයුතු.

එසේහෙයින් කියනලදි;—

"අෂෙටා තෙ පරමාණූඃ ස්‍යාදණුශ්ලක්ෂ්ණෂෙටා තථෛව ච,
රෙණුශ්ලක්ෂ්ණෂෙටා රථෝ'ෂෙටා ච තදෂෙටා ඛවංශමෙව ච.
ෂඩ්ඛවංශසතු මරීචිඃ ස්‍යාත් ෂණමරීචිඃස්‍යතු සෂිපඃ,
අෂෙටා තෙ ශෂිපඃ රක්‍ෂතාඛ්‍යලශවාපි තවයඃ.
ධාන්‍යමාෂෝ භවෙදෙකෝ ධාන්‍යමාසචයං යවඃ,
අඛ්කා වෙති චතුරෘත්‍යාශවනශ්‍රශව මාසකඃ.
හෙම එව තු සංඛ්‍යාතෙ ධානකශව විවක්‍ෂණෙඃ,
ද්‍රෂ්ටුමෝ ධානකෂෂටි තු කොලං වටකමෙ ව ච.
විද්‍යාත් වෙඃ ද්‍රෂ්ටුමෙඃ කම්ඃස්‍යුවණිණශචාක්‍ෂමෙව ච,
තවත් පිවුඃ පාණිතලං බිලාලපදකන්‍තථා.
නිඳ්‍රුකච විජානියාත් කබලග්‍රහමෙව ච,
මෙ සුවණිණ පලාඛිං ස්‍යාත් ශුකනිරෂවම්කා තථා.
මෙ පලාඛේ පලං විද්‍යාන්මුෂටිඃප්‍රකුචමෙව ච,
බිලවං ශොඩශිකා වෙ ව මෙ පලෙ ප්‍රසෘතං විදුඃ.
අඛ්මානච විඥෙයං කුඩබෙ මෙ ව මානිකා,
පලං චතුර්ගුණං විද්‍යාදජලිඃ කුඩබං තථා.
චතොරඃ කුඩබාඃ ප්‍රසථඃ චතුඃප්‍රසථාස්තථාඪකම්,
පාත්‍රං තදෙව තන්නාම කාංසඃ ප්‍රසථාඪකං තථා.

* මෙතන පහත ශ්ලෝකෙපලට විරුඛයක් පෙණෙන්නා–හැමපෙ න්නිම නිබුනෙන් වෙසේමයි.

කාංසං චතුගීතුණං ද්‍රොණමම්මණං නාලවණව තත්,
ස එව කලසංඛ්‍යාතඃ ඝට උන්මානමෙව ච.

ද්‍රොණසතු ඒගුණසුපරීා විඥෙයං කුම්භමෙව ච,
ගොණී සූපීවයං ඔද්‍යාත් ඛාරි භාරං තථෛව ච.

මාන්ත්‍රිංශවව විජානීයාවාහඃසූර්‍යාණී බුද්ධිමාන්,
ශුෂ්කමෙතෙෂවිදම්මානමෙවමාදිප්‍රකීර්තිතීනිත"ීති

අනික් ප්‍රකාරයකුදු දක්වනුලැබේ

පරමාණූසතෙක් එක් ලෙහෙඩෙක් වෙයි; ලෙහෙඩතුණෙක් එක් තලැටෙක් වෙයි; තලැට තුණෙක් එක් අමුණුවෙක් වෙයි; අමුණු ටතුණෙක් එක් ගියැටෙක් වෙයි; සතරගියෙක් එක් උනිදෙක් වෙයි; එයට මාසකයයිදු කියත්; උනිදදෙකෙක් එක් මාසකයෙක් වෙයි; මදටදෙකසමාරෙක් එක් අඤ්ඤයෙක් වෙයි; අඤ්ඤඅටෙක් එක් කලදෙක් වෙයි; පස්කලදෙක් එක් සවණ්ණයෙක් වෙයි; සවණ්ණප සෙක් එක් නිෂ්කයෙක් වෙයි; දසකලදෙක් පලමෙක් වෙයි; අටකලදෙක්ද පලමකැයි කියත්; කර්ෂසතරෙක් පලමෙක් වෙයි; ඒ දෙලොස්කලදෙකි, සියක්පලමෙක් එක් තුලාවෙක් වෙයි; තුලාවිස්සෙක් භාරයෙක් වෙයි; දශ භාරයෙක් එක් ශාකටයෙක් වෙයි; ආචිතයෙක් නම් එයට පය්‍යායයිද, සමහරකෙනෙක් අයුතදෙකෙක් ශාකටයයි කියති, ශාකටයෙක් නම් ශකටයෙන් පරිමෙයවූ පදාර්ථයයි දතයුතු.

ඉක්බිති අඟුලිමානයෝ දක්වනුලැබෙත්

එහි යොදනෙක් නම් ගව් සතරෙක් වෙයි; ඉසුබු තුන්සියවිස්සෙක් වෙයි, යෂ්ටි යදස්සාරසියයෙක් වෙයි, රතණි සතරඅයුතසාර දුස්අටසියයෙක් වෙයි, විතස්ති අටා යුතනවදුස්සසියයෙක් වෙයි, අඟුලි දශලක්ෂඅපනාශුතපන්දුස්දෙසියයෙක් වෙයි, ධාන්‍යමාසක සැත්තෑපස්ලක්ෂදෙයාශුතසදුස්සාරසියයෙක් වෙයි, යූකා පස්කොටිසවිසිලක්ෂඅටාශුතසාරදුස්අටසියයෙක් වෙයි, ලික්ෂ්‍යා නිස්කොටිඅසූසත්ලක්ෂනවාශුතතුන්දුස්සසියයෙක් වෙයි, රථරෙණු එක්දුස්තුන්සිය විසිසත්කොටිසැත්තෑපස්ලක්ෂ ෂඩාශුතනවදුස්සසියයෙක් වෙයි, තත්‍රිසාරි සතළිස්සත්දුස්සසියඅනූපස්කොටිහැටපස්ලක්ෂපන්දුස්සසියයෙක් වෙයි, අණු දසසත්ප්‍රකොටිසිදුස්සසියසතළිස්තුන්කොටිසතළිස්දෙලක්ෂඑක්දුස්සසියයෙක් වෙයි, පරමාණු සසිය දසනවප්‍රකොටිසතළිස්තුන්දුස්එසියහැටතුන්කොටිදෙලොස්ලක්ෂපස්අයුතසත්දුස්සසියයෙක්ද වෙයි.

ගව්වෙක්නම් ඉසුබු අසුවෙක් වෙයි, යෂ්ටි එක්දුස්යසියයෙක්

වෙයි, රතණි එකායුතඑක්දස්දෙසයයෙක් වෙයි, ඒතසත් මෙඅයුත දෙදුස්සාරසියයෙක් වෙයි, අඟුළි දෙලක්‍ෂඅඩායුතඅටදුස්අටසියයෙක් වෙයි, ධාන්‍යමාසක දසඅටලක්‍ෂඅටායුතඑක්දුස්සසියයෙක් වෙයි, යූකා එක්කොටිනිස්එක්ලක්‍ෂයක්අයුතඑක්දුස්දෙසියයෙක් වෙයි, ලික්‍ෂ්‍යා නවකොටිවිසිඑක්ලක්‍ෂනවායුතඅටදුස්සාරසියයෙක් වෙයි, රථරෙණු තුන්සියනිස්එක්කොටිඅනූඑක්ලක්‍ෂසතරායුතදෙදුස්සාරසියයෙක් වෙයි, තජ්ජාරි එකොළොස්දුස්නවසියයතළිස්අටකොටිඅනූඑක්ලක්‍ෂදෙයායුතඅදුස්සාරසියයෙක් වෙයි, අණු සතරප්‍රකොටිනිස්දුස්එසියඅටකොටිඅසූපස්ලක්‍ෂඅටායුතසාරසියයෙක් වෙයි, පරමාණු එසියපණස්යන්ප්‍රකොටිඅසූපන්දුස්සත්සියඅනූකොටිසැත්තෑඅටලක්‍ෂ එකායුතසාරදුස්සාරසියයෙක්ද වේ.

ඉසුබෙක් නම් යෂ්ටිවිස්සෙක් වෙයි, රතණි එසියසතළිසෙක් වෙයි, විතසති දෙසියඅසුවෙක් වෙයි, අඟුළි තුන්දුස්තුන්සියසැටෙක් වෙයි, ධාන්‍යමාසක වෙඅයුතතුන්දුස්පන්සියවිස්සෙක් වෙයි, යූකා එක්ලක්‍ෂඅඩයුතසාරදුස්සසියසතළිසෙක් වෙයි, ලික්‍ෂ්‍යා එකොළොස්ලක්‍ෂපස්අයුතදෙදුස්සාරසියයෙක් වෙයි, රථරෙණු සතරකොටිදස සතරලක්‍ෂඅටායුතනවදුස්දෙසියඅසුවෙක් වෙයි, තජ්ජාරි එසියසතළිස්නවකොටිතිස්සළක්‍ෂඑකායුතසාරදුස්අසුවෙක් වෙයි, අණු පන්දුස්තුන්සියසැත්තෑසත්කෝටිඑක්ලක්‍ෂසදුස්අටසිය අසූමවක් වෙයි, පරමාණු එක්ප්‍රකොටිඅනූතුන්දුස්පන්සියසැත්ත. දෙකොටිනිස්අටලක්‍ෂසතරඅයුතසත්දුස්සසියඅසූවෙක්ද වේ.

යෂ්ටියෙක් නම් රතණි සතෙක් වෙයි, විතසති දසසතරෙක් වෙයි, අඟුළි එසියසැටඅටෙක් වෙයි, ධාන්‍යමාසක එක්දුස්එසියසැන්නෑස යෙක් වෙයි, යූකා අටදුස්එසියනිස්දෙකෙක් වෙයි, ලික්‍ෂ්‍යා පසයුත සද්දුස්සසියවිසිසතරෙක් වෙයි, රථරෙණු විසිලක්‍ෂසත්අයුතසාරදුස්සාරසියයැටසතරෙක් වෙයි, තජ්ජාරි සත්කොටිසතළිස්ලක්‍ෂඅටායුතයන්සියසතරෙක් වෙයි, අණු දෙසියඅැටඅටකොටිඅසූපස්ලක්‍ෂපන්දුස්තුන්සියසතළිස්සතරෙක් වෙයි, පරමාණු නවදුස්සසියඅැත්තෑඅටකොටිසැටඑක්ලක්‍ෂනවායුතදෙදුස්තුන්සියඅසූසතරෙක්ද වේ. රතණියෙක් නම් විතසති දෙකෙක් වෙයි, අඟුළි විසිසතරෙක් වෙයි, ධාන්‍යමාසක එසියසැටඅටෙක් වෙයි, යූකා එක්දුස්එසියසැන්නෑස යෙක් වෙයි, ලික්‍ෂ්‍යා අටදුස්දෙසියනිස්දෙකෙක් වෙයි, රථරෙණු දෙලක්‍ෂඅනූසදුස්තුන්සියපණස්දෙකෙක් වෙයි, තජ්ජාරි එක්කොටි සලක්‍ෂඅඩයුතඅටදුස්දෙසියසැන්නෑදෙකෙක් වෙයි, අණු නිස්අට කොටිසතළිස්ලක්‍ෂසත්අයුත තුන්දුස්තුන්සියඅනූදෙකෙක් වෙයි,

පරමාණු එක්දැස්තුන්සියඅසූදෙකොටිසැටලක්ෂසතරඅයුතදෙදස්එ
සියදෙළහෙක්ද වේ.

විතස්තියෙක් නම් අඟුලි දෙළහෙක් වෙයි, ධාන්‍යමාෂක අසූස
තරෙක් වෙයි, යූකා පන්සියඅසූඅවෙක් වෙයි, ලික්ෂා සාරදස්එසිය
සොළහෙක් වෙයි, රථරෙණු එක්ලක්ෂසතරඅයුතඅටදස්එසියසැත්
තෑසයෙක් වෙයි, තජාරි පණස්තුන්ලක්ෂතුන්අයුතසාරදස්තුන්සි
යතිස්සයෙක් වෙයි, අණු දසනවකොටිවිසිලක්ෂතුන්අයුතසදස්අනූස
යෙක් වෙයි, පරමාණු සදස්නවසියදසතුන්කොටිදෙලක්ෂනවායුත
නවදස්සාරසියසැත්තෑසයෙක්ද වෙයි.

අඟුලියෙක් නම් ධාන්‍යමාෂක සතෙක් වෙයි, යූකා සතළිස්නව
යෙක් වෙයි, ලික්ෂා තුන්සියසතළිස්තුනෙක් වෙයි, රථරෙණු එකා
යුතදෙදස්තුන්සියසතළිස්අටෙක් වෙයි, තජාරි සාරලක්ෂසතරඅයු
තසාරදස්පන්සියවිසිඅටෙක් වෙයි, අණු එක්කොටිසැටලක්ෂතුන්ද
ස්අටෙක් වෙයි, පරමාණු පණස්සත්කොටිසැටඑක්ලක්ෂඅටදස්දෙසි
යඅසූඅටෙක්ද වේ.

ධාන්‍යමාෂක යෙක් නම් යූකා සතෙක් වෙයි, ලික්ෂා සතළිස්
නවයෙක් වෙයි, රථරෙණු එක්දැස්සත්සියසැටසතරෙක් වෙයි, ත
ජාරි ෂඩ්යුතතුන්දස්පන්සියසතරෙක් වෙයි, අණු විසිදෙලක්ෂඅ
ටායුතසදස්එසියසතළිස්සතරෙක් වෙයි, පරමාණු අටකොටිවිසිතු
න්ලක්ෂඑක්දස්එසියඅසූසතරෙක්ද වේ.

යූකාවෙක් නම් ලික්ෂා සතෙක් වෙයි, රථරෙණු දෙසියපණස්
දෙකෙක් වෙයි, තජාරි නවදස්සැත්තෑදෙකෙක් වෙයි, අණු තුන්
ලක්ෂෂවඅයුතසදස්පන්සියඅනූදෙකෙක් වෙයි, පරමාණු එක්කොා
විදසසත්ලක්ෂපවායුතසත්දස්තුන්සියදෙළහෙක්ද වේ.

ලික්ෂාෂවක්නම් රථරෙණු සතිසෙක් වෙයි, තජාරි එක්දස්දෙ
සියඅනූසයෙක් වෙයි, අණු චතුරයුතසදස්සසියපණස්සයෙක් වෙ
යි, පරමාණු දසලක්ෂසපඤායුතනවදස්සසියසොළහෙක්ද වේ.

රථරෙණුවෙක් නම් තජාරි සතිසෙක් වෙයි, අණු එක්දස්දෙසිය
අනූසයෙක් වෙයි, පරමාණු සතරඅයුතසදස්සසියපනස්සයෙක්ද වේ

තජාරියෙක් නම් අණු සතිසෙක් වෙයි, පරමාණු එක්දස්දෙසිය
අනූසයෙක්ද වේ.

අණුයෙක් නම් පරමාණු සතිසෙක් වේ.

පරමාණුයෙක් නම් අණුහුගේ සතිස්වන භාගයයි.

සඛරකෙනෙක් පරමාණුවෙක් නම් ඉෂ්ටිකාවිඡ්දනාදිවිවරාදීන්

ලිඞ්ග-සංඛ්‍යා-පරිමාණ විනිමුත්තෙන සත්තාමත්තේන ච යථා-
ච වා හා අහ අඤ්ඤ සක්කා ලබ්භා'පෙපවා''පෙපවනාම නු අඩා
'සඤ්ඤදත්‍ථ තාගස ජාතු කාමං සසක්කම්මිවාදයෝ'පි වාදයෝ නාම a

පනිත නිරුරැස්ගි පවත්නා රජයසි කියනි, හෙද මසැසට විෂය වෙයි, පරමාණුව නම් දිවැසට මුත් මසැසට විෂය නොවෙයි දතයුතු.

එහෙයින්ම කිහ මොදගල්‍යායනාචාර්‍යයෝ අභිධානප්‍රදීපිකායෙහි;-

''ඡත්තනිංසපරමාණුනමෙකෝ'ණුවජ්ජතිංස තෙ,
තජ්ජාරි තාපි ඡත්තනිංස රථරෙණුවජ්ජතිංස තෙ.
ලික්ඛා තා සත්ත ඌකා තා ධඤ්ඤමාසෝ'නි සත්තා තෙ,
සත්තාඟුළමමු වික්‍ඛ භිදසි තා දුවෙ සිග්‍රං.
රතණං තානි සත්තෙව යසි තා විසතුසභං,
ගාවුතමුසභාසීනි යොජ නං චතුගාවුතනත්‍ති''

a -සවාඛ්‍ඛ්‍ය-ද්‍රව්‍ය-ලිඞ්ග-පරිමාණ-සංඛ්‍යා-කර්මාදීන් යුක්තවූ ලිඞ්ගාඛ්‍යායගේ තත්තදුදාහරණයන් ප්‍රකාශ කොට දක්වා දැන් සදභාවමාත්‍රයාගේ ඒ ඒ උදාහරණ දක්වන්නාහු ''ලිඞ්ග-සංඛ්‍යා''යනාදි කිපිතයි.

ලිඞ්ග-සංඛ්‍යා-පරිමාණවිනිමුත්තෙන, ලිඞ්ග-සඛ්‍යා-ප්‍රමාණවිනිර්මුක්තවූ; සත්තාමත්තෙන, අද්‍රව්‍යස්වරූපවූ සමුච්චය යනාදි සත්තාසංඛ්‍යාන සදභාවමාත්‍රයක් කියයුතුකල්හි, (හෙවත්)-ක්‍රියාමාත්‍රයක් කියයුතුකල්හි (අසංඛ්‍යාවූ අලිඞ්ගාඛ්‍යාගේ උදාහරණ); යථා මෙසේයි.

මෙහි ''මාත්‍රා''ශබ්ද විශෙෂනිවාහතියෙහි වැටෙයි, එහෙයින් චා දින්කෙරෙහි සත්තාව මුත් ලිඞ්ගාදින්ගේ අසමහවය වේ මැයි.

ච, ච යන නිපාතය; වා, වා යන නිපාතය; හා, හා යන නිපාතය; අහ, අහ යන නිපාතය; අඤ්ඤ, අඤ්ඤ යන නිපාතය; සක්කා, සක්කා යන නිපාතය; ලබ්භා, ලබ්භා යන නිපාතය; අපෙපව, අපෙපව යන නිපාතය; අපෙපවනාම, අපෙපවනාම යන නිපාතය; නු, නු යන් නිපාතය; අඩා, අඩා යන නිපාතය; අඤ්ඤදත්‍ථ, අඤ්ඤදත්‍ථ යන නිපාතය; තාගස, තාගස යන නිපාතය; ජාතු, ජාතු යන නිපාතය; කාමං, කාමං යන නිපාතය; සසක්කං, සසක්කං යන නිපාතය යන; ඉච්චාදයෝ, මේ ආදි නිපාතයෝ; වාදයෝ නාම, වාදීහු නම් වෙත්.

ච-යනු සමුච්චය (හෙවත්-රැස්කිරීමය)අන්‍වාචය(හෙවත්-අප්‍රධානභාවය,) ඉතරෙතරයොගය (හෙවත්-පදවයක් ඔවුනොවුන් හා යෙදීමය) සමාහාරය (හෙවත්-එක්වූ බවය) අවධාරණය (හෙවත්-නිශ්චයය) වාක්‍යොපන්‍යාශය, පදපූරණය; යන මේ ආද්‍යර්ථයෙහි වැටේ.

ලිඞ්ගංසේ පඨමා"නඤ්ඤිත්වාලපනසේව "ආලපනෙ වා"නි පඨමා
'කිවාලපනඤ්ඤත්ථ b

වා-යනු විකල්පය, උපමානය, සමුච්චය, ව්‍යවස්ථිතවිභාෂාය, සංසේදහය, පදපූරණය; යන මේ ආදාන්‍යර්ථයෙහි වැටේ.

හා-යනු ඛෙදය, සම්භ්‍රමය, යන මේ ආදාන්‍යර්ථයෙහි වැටේ.

අහ-යනු ආමන්ත්‍රණයෙහි වැටේ.

අස්ති-යනු විද්‍යමානත්වයෙහිද (හෙවත්-ඇති යනාඳීයෙහිද,) කාලසාමාන්‍යයෙහිද, වැටේ.

සක්කා-යනු හැකිය යනාඳීයෙහි (හෙවත්-පිලිවනි යනාඳීයෙහි) වැටේ.

ලබ්භා-යනු ලැබය යනාඳීයෙහි වැටේ.

අපෙව-අපෙවනාම-නු-යන නිපාතත්‍රය "එසේ දෝ හෝ යි මෙසේ දෝ හෝයි යන සංශයාර්ථයෙහි වැටේ.

අඩා-අසඳ්දද්ඵු-තඤ්ඤ-ජාතු-කාමං-සසක්කං යන මේ නිපාතයෝ සදෙන එකාන්තයෙන් යනාඳීයෙහි වැටෙත්.

මෙහි නොදක්වනලද නිපාතශබ්දයෝද ආගමහෙයින් දතයුතු.

මෙතැන්හි චාදින්ම දක්වා ප්‍රාදීන් නොදැක්වූයේ කිමිදයත්-ප්‍රාදීහු නාමාඛ්‍යාතයන්ගේ විශෙෂකත්වයෙන් ශබ්දාන්තරසන්නිධානයක් ඇතිකල්හිම මුත් කෙවලසංඥාමාත්‍රප්‍රකාශකයෝ නොවෙත්. එසින් කිහ.

"උපසඟ්ගිණ ධාඛ්‍යර්ථෝ * බලාදප්‍යභිහූයතෙ,
ගඟාසලිලමාධ්‍යස්ථං සමුද්‍රසලිලෙන වා.
ධාඛ්‍යර්ථමාඛධතෙ කශ්චින් කශ්චින් තමනුවර්තතෙ,
තමෙව විශිනෂ්ට්‍යනන්‍ය උපසඟිගනිශ්‍රිධං"නි.

චාදීහු වනාහි කෙවලවද ශබ්දාන්තරසන්නිධානයෙහිද සත්‍යාමාත්‍රය කියන්නාහුම වෙති දතයුතු.

a-ලිඞ්ගසේ පඨමාන්‍යත්‍රකිවව, ලිඞ්ගර්‍යෙහි ප්‍රථමා යනු වටා; "ආලපනෙ වා"නි, ආලපනෙ ච යන ආලපනසංඥාසූත්‍රයෙන්; ආලපන සේ ච, ආලපනාර්‍යාධිකවූ ලිඞ්ගාර්‍යයක් දෙන්නාකකල්හි; පඨමා, ප්‍රථමා විභක්ති වන්නීයි.

b අත්‍ර, මෙහි, (හෙවත්-මේ පාඨයෙහි); ආලපනන්හි, ආලපන නම්; කිම්, කිමෙක්ද?—දැන් ආමන්ත්‍රණයාගේ ප්‍රවෘත්තිවිෂය දක්වනුවෝ "අභිමුඛං කත්වා"ය්නාදි නපිතයි.

---

* "බලාදන්‍යත්‍ර නියතෙ

අභිමුඛං කත්වා ලපනමාලපනං, ආමන්තණමේවාමන්තණත්ථෝ–a
පදත්ථෝ'ව න ච තං වාක්‍යත්ථෝ.– b
එත්ථ චාමන්තණං නාමපගෙවලබ්ධසරූපසඤ්ඤාදීනමුඛීකරණං c,
නං යථා,–**හොපුරිස එහි, හෙ පුරිසා එහි වා; භවන්තෝ පුරිසා එථ ඉති භවති.**– d

---

a–අභිමුඛං කත්වා, අනභිමුඛයා අභිමුඛ කොට; ලපනං, කීම; ආලපනං, ආලපන නම; හේ කිමිද යත්—ආමන්තණං, අභිමුඛ කොට මන්ත්‍රණයයි; අවධාරණත්ථෝ, හේ කැඳවීමය යන අර්ථයි.

b–තං, ඒ ආමන්ත්‍රණය; න ච වාක්‍යත්ථෝ, වාක්‍යාර්ථ නොවෙයි; පදත්ථෝ'ව, පදාර්ථ මැනි; හේ වාක්‍ය නම් කිමිද යත්?–පරිශුද්ධ සුවණ්ණඤ්ඤක් සෙයින් ප්‍රත්‍යක්ෂානුමානයෙන් බාධාවට නොපැමිණියාවූ පදසමූහය මෙහි සාර්ථකවාක්‍ය නම් වේ.

එසින් කිහ සකලන්‍යාකීකිකවක්‍රවූඩාමණීඛණ්ඩිතිපාදයෝ–

"සබ්බාභිඤ්ඤාගුණෝපායමපුරුෂාර්ථාභිධායකම්,
පරිශුද්ධසිද්ධාන්තං වාක්‍යමනෙන'නධිකෘතමපරනති"

c–එත්ථ ච, මේ "ආලපනෙ ච"යන සූත්‍රයෙහිද; ආමන්තණං නාම ආමන්ත්‍රණය නම්; පගෙව, කැලම, (හෙවත්–ප්‍රථමයෙන් ම;) ලබ්ධ රූපස්ස, ප්‍රතිලබ්ධස්වරූපඇති වස්තුහුගේ; සඤ්ඤා, ආදි කොට ඒ ඒ ස්වභාවයෙන්ම නිෂ්පන්නව සිටි සෙන්ද්‍රියානින්ද්‍රියප්‍රතිබද්ධවූ වස්තු හුගේ "හො රාජ–හො රූපක"යනාදිශබ්දයෙන්; අභිමුඛීකරණං, අනභිමුඛයා අභිමුඛ කිරීමයි, (හෙවත්–හමුකිරීමයි).

d –තං, ඒ අනභිමුඛයා අභිමුඛකිරීමයයි කියනලද ආමන්ත්‍රණයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි.

හො පුරිස, පින්වත් පුරුෂය; එහි, එව; වා, විකල්පයෙන්; හො පුරිසා, පින්වත්වූ පුරුෂය; එහි, එව; භවන්තෝ පුරිසා, පින්වත් පුරුෂයෙනි; එථ ඉති, එවි කියා; භවති, වේ.

මේ ආමන්ත්‍රණලක්ෂණද කියේ මැනෙ **සාරසමාහ්‍රක්‍රියාසෙනි**;

"ආමං ස මුඛර ගොවින්ද ප්‍රසිද පුරුෂොත්තම,
කුමාරෙ සෛවරිමාසාථාං ක්ෂමධ්වං හො තපස්වින"–ඉති.

මේ "හො"ශබ්දය කාත්‍යායනයෙහි "හො ගෙතු"යන සූත්‍රයෙන් "භවන්ත"ශබ්දයහට "හො"ආදෙශ කොට "හො"යන රූපය දක්වූහ;–මෛදගල්‍යායනාචාර්යයෝ "හොතිදං ආමන්තණස්මේ නිපාතො"යි මඤ්ජුසායෙහි කියනලද ගතිය ආශ්‍රය කොට "හො ඉති ආමන්තණෙ"යනාදී කීහු; "ගච්ඡථ හො සරණියො, තාතව වදෙථ

කතාභිමුඛෝ පන ගවෙජත්‍යාදිනා නයෙන ක්‍රියාය සෝජීයති, තස්මාමන්තණසමයෙ ක්‍රියාසොගාභාවතෝ ඉදං කාරක වොහාරං න ලභති.– a

තථෙව වුත්තඤ.

"සද්දෙනාභිමුඛීකාරෝ විජ්ජමානස්ස වත්ථුනෝ,
ආමන්තණං විධාතබ්බ නත්ථි "රාජා භව"ති තං" b

ඛණ්ඩඟාලඤ්ච"–"එවං හො පුරිස ජානාහි"යනාදි පාලියෙහි පෙණෙ නහෙයින් ලිඛිතත්‍රයෙහි "හො"ශබ්දයාගේ එකරූපබව දතයුතු.

a දැන් ගේ ආමන්ත්‍රණයහට කාරකව්‍යවහාර නොලැබීමෙහි කරුණු දක්වනුවෝ "කතාභිමුඛෝ පන"යනාදි කියත්.

කතාභිමුඛෝ පන, "හො රාජ–හො රුක්ඛ"යනාදීන් කරණලද අභිමුඛභාවය ඇත්තේ වනාහි; ගවෙජත්‍යාදිනා නයෙන, කතාභිමුඛයා පසුව "ගච්ඡ–භුඤ"යනාදි විධානයෙන් (හෙවත්)–"පින් වත යව, එව, අනුභව කරව"යන මේ නයින්; ක්‍රියාය සෝජීයති, යම්හෙයකින් ක්‍රියාව හා යොදනුලැබේද; තස්මා, එහෙයින්, (හෙවත් කතාභිමුඛයා පසුව "ගවජ–භුඤ"යනාදි ක්‍රියාවන් හා යොදනු ලබනහෙයින්; ආමන්තණසමයෙ, ආඛ්‍යානකාලයෙහි, (හෙවත්–කැඳවනසමයෙහි;) ක්‍රියායොගාභාවතෝ, ආඛ්‍යානාදි ක්‍රියාවන් හා සම්බන්ධභාවය හෙතු කොට ගෙණ, (හෙවත්) "හො සුනත"යි කියාල්හි ක්‍රියායොගයක්‍ෂ නැතිවම අනභිමුඛයාගේ අභිමුඛභාවය සිඩවනහෙයින්; ඉදං, මේ ආමන්ත්‍රණය නෙම; කාරකවොහාරං න ලභති, කාරකව්‍යවහාරය නොලබයි.

b දැන් යථොක්තාර්ථයම දෘෂ්ටාන්තහෙයින් දක්වනුවෝ "තථෙව"යනාදි කියත්.

තථෙව, එසේම, (හෙවත්–යම්සේ ආමන්ත්‍රණයාගේ ක්‍රියායොගාභාවය මේ ප්‍රකරණයෙහි කියනලදද එසේම;) වුත්තඤ, මෙසේද යෙහිද කියනලදමැයි.

විජ්ජමානස්ස, ප්‍රතිලබ්ධභාව ඇත්තාවූ, (හෙවත්–පළමුකොට සිඩවූ;) වත්ථුනෝ, සුගතාදි වස්තුහුගේ; සද්දෙන, "හො සුගත"යනාදි ශබ්දඝණ්ඨාත වචනයෙන්; අභිමුඛීකාරෝ, අව්‍යාපාරයෙන් අනභිමුඛයාගේ අභිමුඛකිරීම; ආමන්තණං, ආමන්ත්‍රණ නම්; තං, ඒ ආමන්ත්‍රණය; "රාජා භව"ඉති, "භවන්පුරුෂය තෝ රජව"යි මේසේ; විධාතබ්බ, දැන්විය‍හැකි වස්තුහුකෙරෙහි, (හෙවත්)–විධානකරන්ට සුදුසු වස්තුවිෂයෙහි; නත්ථි, නැත්තේයි.

සබ්බසඛාභිඤාඛමවසෙන තෙසං පඨමාදීනං පධානපධානව සෙන ච වුත්තභාවූපගතත්තාතෙහද වුච්චවසෙන. a

තඛිත සමාසාඛ්‍යාත කිතකා ඉදඤ්ච ඣායතෙන, යසා අ තෙසා තොහි වුත්තොතාති වුච්චවසෙන තෙහි පරෙ. අවුත්තොතාහි. d

යෙසු තඛිතෙහි වුත්තතාකමමං තාව. c

සතෙන කිතතා–සාහිතකා, දුතෙ සතෙන කිතා–සාතිකාදුසු;

හෙද ප්‍රාප්තියෙහි ස්වරූපයෙන් සිද්ධයාගේ දැන්ම අනුවාදය ඔත් ඒධාන ය ග්‍රහණ නො වෙයි; එහෙයින් පෙර රාජභාවයෙන් අසිද්ධයාගට "හො රාජ භව්"යි මෙසේ අවිද්‍යමානවූ විධාභව්‍යයාගේ ආමන්ත්‍රණ ය නොයෙදෙන්නේය, විද්‍යමානයාගේම අභිමුඛීකරණය වන්නේ යැයි දතයුතු.

දැන් ලිඛාවිප්‍රසාවෙහි ප්‍රථමාවිභක්තිවිභාග නිගමනය කොට තදනන්තරයෙන් තදභිහිතානභිහිතාර්ථය දක්වනුවෝ "සබ්බසඛාභිඤාකවසෙන"යනාදි කථිතයි.

a තෙසං පඨමාදීනං, ඒ ප්‍රථමාදි ථිභක්තීන්ගේ; වුත්තානුත්තභාව භෙදං, උක්තානුක්තභාවභෙදයෝ; සබ්බසඛාභිඤාවසෙන ච, සර්ව ඛ්‍යාභිඤාවශයෙන්ද; පධානපධානවසෙන ච, ප්‍රධානාප්‍රධානවශයෙන්ද; වුච්චතෙත, කියනුලැබෙත්.

d තඛිත සමාසාඛ්‍යාත කිතකා, තඛිතය සමාසය ආඛ්‍යානය කිතකයැයන මොහු; යදඤ්ච ඣායතෙන, යම් අර්ථයෙක්හි වේද්‍ය; සොඅත්‍ථෙ, එ තඛිතාදීන්ගේ කර්මී කතිතා කරණ සම්ප්‍රදාන අපාදාන ධාරසඛාමිවශයෙන් ස්ථාවිධවූ අර්ථය තෙම; තෙහි, ඒ තඛිතාදීන් ථිසින්; වුත්තොතා, උක්ත නම්; (හෙවත්–"තඛිතාදින් ථිසින් තඛිතාදීන්ගේ අර්ථය කථිත"යි සේසි;) එතෙහි පරෙ, එතදන්‍යවූ (හෙවත්–තඛිතසමාසාඛ්‍යාතකිතකඝ යන මොවුන් ථිසින් උක්ත නුවූ, "ඉතෙන සංඝස්ස ඔදනෙ, ආගතා සමනා යං විහාරං, බුඩ්ඩෙ ධම්මං දෙසිතාවා, සූදෙ ඔදනං පචති, සුගතං, රුක්ඛං, සුගතෙන, රුක්ඛෙන "යන මේ කර්මකර්ත්‍රාද්‍යර්ථය තෙම; අවුත්තොහි, තඛිතාදීන්ථිසින් නොකියනලද හෙයින් අනුක්තනාමී වන්නේයයි; වුච්චතෙ, කියනුලැබේ.

c තෙසු, ඒ උක්තානුක්තකර්මයන් අතුරෙහි; තඛිතෙහි, තඛිතප්‍රත්‍යයයන් ථිසින්; වුත්තතාකමමං, උක්තකර්මයට උදාහරණ; තාව, පළමුකොට දක්වනුලැබේ.

සතෙන, සියයකින්; කිතතා, විකිණිනන්නාලද්දේ; සාහිකා, සාහික නාමී වේයි; දුතෙ, දසුයි; සතෙන, සියයකින්; කිතා, විකිණිණ්ග

සතෙන කිනා-සාතිකා, දුසි; සතෙන කිනාසෝ-සාතිකාසෝ, දුසියෝ, සතෙන කිනං-සාතිකං, දුසකුලං; සතෙන කිනානි-සාතිකානි, දුසකුලානි'ච්චාදි. a

කම්මස්ස කතාසඤ්ඤෙ කිනාසද්දස්සපෙ ඉකපච්චයතතා ණාදිහි කම්මං වුත්තනතහි වුච්චති.-සමාසෙන වුත්තනතම්මං සථා. b

අරුළහා වානරා සං සෝ-ආරුළහවානරෝ, රුකෙඛා; අරුළහා වානරා සෙ තෙ-අරුළහවානරා, රුකඛා.

අරුළහා වානරා සං සා-අරුළහවානරා, ලතා, අරුළහා වානරා සාසෝ තා-අරුළහවානරාසෝ, ලතාසෝ c

---

න්නාලද්දහු; සාතිකා, සාතිකයෝ නම් වෙත්; දුසා, දුසයෝසි.

සතෙන, සියයකින්; කිතා, විකිණිගත්නාලද්දි, සාතිකා, සාතිකා නම් වන්නිසි; දුසී, දූසිසි; සතෙන, සියයකින්; කිතායො, විකිණිගන්නාලද්දු; සාතිකාසෝ, සාතිකාවෝ නම් වෙත්; දුසියෝ, දුස්හුසි.

a සතෙන, සියයකින්; කිතං විකිණිගත්නාලද්දේ; සාතිකං සාතික නම් වෙසි; දුසකුලං, දුසකුලයසි; සතෙන, සියයකින්; කිතානි, විකිණිගත්නාලද්දහු; සාතිකානි, සාතිකයෝ නම් වෙත්; දුසකුලානි, දුසකුලයෝසි; ඉ‍ළාදි, මේ ආදිය වේ.

d එසේ, මේ උදහරණයෙහි; කම්මස්ස කතස්ස, කම්යෙහි කරණ ලද; කිනසද්දස්ස, "කීන" ශබ්දයාගේ; අපේ, අපියෙහි; ඉකපච්චය තතා, "ඉක" ප්‍රත්‍යය කළබැවින්; ණාදීහි, ණාදිසංඛ්‍යාත තඛිතප්‍රත්‍යයන් විසින්; කම්මං, කම්ය; වුත්තනතහි, උකත නමැයි; වුච්චති, කියනු ලැබේ.

සමාසෙන, අන්‍යාපේසමාසයා විසින්; වුත්තනකම්මං, උක්තකර්මයට උදහරණ; සථා, මෙසේසි.

c ආරුළහා, නැංගාවූ; වානරා, වානරයෝ; සං, යම් වෘක්ෂය කට ද; සෝ, එ වෘක්ෂයතෙම; ආරුළහවානරෝ, ආරුළහවානර නම් වේ; රුකෙඛා, රුකසි; ආරුළහා, නැංගාවූ; වානරා, වානරයෝ; යෙ, යම් වෘක්ෂකෙනෙකුන්ට ද; තෙ, එ වෘක්ෂයෝ; ආරුළහවානරා, ආරුළහවානර නම් වෙත්; රුකඛා, වෘක්ෂයෝ සි.

ආරුළහා, නැංගාවූ; වානරා, වානරයෝ; යා, යම් ලතාවකට ද; සා, ඒ ලතාතතාමෝ; ආරුළහවානරා, ආරුළහවානර නම් වන්නීසි; ලතා, ලතාවසි; ආරුළහා, නැංගාවූ; වානරා, වානරයෝ; යාසා, යම් ලතාවන්ට ද; තා, ඒ ලතාවෝ; ආරුළහවානරාසෝ, ආරුළහවානරාසේ නම් වෙත්; ලතාසා, ලතාවෝසි.

ආරුළහා වානරා යං තං-ආරුළහවානරං, ගෙහං; ආරුළහා වානරා යානි තානි-ආරුළහවානරානි, ගෙහානිවවාදි. a

ආරුළහා වානරා යන්හිවවාදිසු යන්ති අඤ්ඤපදමෙව, ආරුළහවාන රොති සමායන්තා සමායෙන කම්මන්තං වුච්චතෙනෙව යඤදෙන පරාමසිරුක්ඛසද්දයෝ ආරුළහවානරයදෙනාති. d

කිතකෙහි වුත්තකම්මං යථා. e

අනුභූතෙනා තණා බදනෝ, අනුභූතනා තාණා බදනා. අනුභූතනා තණා වෙදනා, අනුභූත්තායෝ තණා වෙදනායෝ, අනුභූතනං කම්මඵලං තණා, අනුභූතනානි කම්මඵලානි තයෙවවාදි. f

---

a ආරුළහා, නැංගාවූ; වානරා, වානරයෝ; යං, යම් ගෘහයකටද; තං, ඒ ගෘහය; ආරුළහවානරං, ආරුළහවානර නම් වේ; ගෙහං, ගෙයකි; ආරුළහා, නැංගාවූ; වානරා, වානරයෝ; යානි, යම් ගෘහ යන්වද; තානි, ඒ ගෘහයෝ; ආරුළහවානරානි, ආරුළහවානර නම් වෙත්; ගෙහානි, ගෘහයෝ සි; ඉච්චාදි, මේ ආදිහු වෙත්.

d එසේ, මේ අන්‍යපදාපිසමාසෝදාහරණවිෂයෙහි; ආරුළහා වාන රා යන්ති, "ආරුළහා වානරා යං"යන; ඉච්චාදිසු, මේ ආද්‍යෙහි; ය න්ති, "යං"යනු; අඤ්ඤපදමේව, අන්‍යපදාපියෙහි; ආරුළහවානරෝ න්ති, "ආරුළහවානරෝ"යි කියා; සමායන්තා, සමාස කළබැවින්; ස මායෙන, සමාසයාවිසින්; කම්මන්තං, කම්මාපිය; වුත්තයන්ති, උකතනු යි; "ය"සඳෙදන, "යන්"ශබ්දයෙන්; පරාමසං, පරාමසිවූ; රුක්ඛසද්ද යෝ, "වෘක්ෂ"ශබ්දදිහු; ආරුළහවානරසඳෙදන, "ආරුළහවානර" ශබ්දයෙන්; වුච්චන්ති, කියනු ලැබෙත්.

e කිතකෙහි, කිතකප්‍රත්‍යයයන් විසින්; වුත්තකම්මං, උකතකර්මය ට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි.

f තයා, තාවිසින්; ඔදනෝ, ආහාරයතෙමේ; අනුභූතෙනා, අනුභව කරණලදී; තයා, තාවිසින්; ඔදනා, ආහාරයෝ; අනුභූතනා, අනුභව කරණලදහුයි.

තයා, තා විසින්; වෙදනා, වෙදනාතොමෝ; අනුභූත්තා, අනුභ වකරණලද්දී; වෙදනායෝ, වෙදනාවෝ තුමූ; තයා, තාවිසින්; අනු භූත්තායෝ, අනුභව කරණලද්දහු.

තයා, තාවිසින්; කම්මඵලං, කුශලාකුශලකර්මවිපාකය; අනුභූ තනං, අනුභව කරණලදී; තයා, තා විසින්; කම්මඵලානි, කුශලාකු ශලකර්මවිපාකයෝ; අනුභූත්තානි, අනුභව කරණලදහුයි; ඉච්චාදි, මේ ආදිරූප වේ.

අනුභූතෙනාතිවාදිසු කම්මනි තපච්චයභාවා ඔදනාදීන
[illegible]ලිඛිතඝඤ්ඤාඝුත්තානං ඔදනාදිකම්මං එවං වුත්තනයේ ඝඤ්ඤ
ස්ස එකන්තබහුත්තෙපස්සු; එවංතිසු ලිඛෙහසු ව. a

ආඛ්‍යාතෙන වුත්තකම්මං ඝඤ්. d

දෙවදත්තෙන ඔදනෝ පච්චතෙ, දෙවදත්තස්ස ඔදනා පච්ච
තෙහ; දෙවදත්තෙනගි ඔදනා පච්චතෙ; දෙවදත්තෙනගි ඔදනා ප
ච්චතෙනෙ; ඝඤ්ඤදත්තෙන න ඝාගු පච්චතෙ, ඝඤ්ඤදත්තෙනෙන ඝාගු
සෝ පච්චතෙනෙ; ඝඤ්ඤදත්තෙනගි ඝාගු පච්චතෙ; ඝඤ්ඤදත්තෙනගි
ඝාගුසෝ පච්චතෙහ. c

ඉදියා ඛඤ්ඤං භඤ්ජතෙ; ඉදියා ඛඤ්ඤුනි භඤ්ජෙහා; ඉ
දියිහි ඛඤ්ඤං භඤ්ජතෙ; ඉදියි හි ඛඤ්ඤුනි භඤ්ජෙහාවෙවාදි. b

a එසේ, මේ කෘදන්තප්‍රත්‍යෝදාහරණවිෂයයෙහි; අනුභූතෙනාහි, අනුභූතෙනා යන; ඉවවාදිසු, මේ ආදියෙහි; කම්මනි තපච්චය භූතා, කම්යෙහි ත ප්‍රත්‍යය කළබැවින්; ඔදනාදිකම්මගතලිඛිතඝඤ්ඤා යුත්තං, ඔදනාදිකඝඤ්ඤලිඛිතඝඤ්ඤාවෙන් යුක්තවූ; ඔදනාදිකම්මං, ඔදනාදිකම්ය; වුත්තනයේ, ප්‍රත්‍යයාවිසින් කීහුයි; තිසු ලිඛෙහසු ව, තුන් ලිඛුයෙහි ද්‍ර; එකන්තබහුත්තෙපසු ව, එකබබහුත්වයෙහි ද්‍ර; සබබ ත්‍ථ, හැම උකතකෘවිෂයෙහි උදාහරණ; එවං, මෙසේමැයි.

d ආඛ්‍යාතෙන, කම්යෙහි කරණලද ආඛ්‍යාතප්‍රත්‍යයා විසින්; වුත්තකම්මං, උකතකම්යට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි.

c දෙවදත්තෙන, දෙවදත්තයාවිසින්; ඔදනෝ, ආහාරය තෙම; පච්චතෙ, පිසනුලැබේ; දෙවදත්තස්ස, දෙවදත්තයාවිසින්; ඔදනා, ආහාරයෝතුමූ; පච්චතෙහ, පිසනුලැබෙත්; දෙවදත්තෙනගි, දෙවදත්ත යන්විසින්; ඔදනෝ, ආහාරයතෙම; පච්චතෙ, පිසනුලැබෙයි, දෙව දත්තෙනගි, දෙවදත්තයන්විසින්; ඔදනා, ආහාරයෝතුමූ; පච්චතෙහ, පිසනුලැබෙත්.

ඝඤ්ඤදත්තෙනෙන, ඝඤ්ඤදත්තයාවිසින්; ඝාගු, හුළුකැන්තෝ මෝ; පච්චතෙ, පිසනුලැබෙයි; ඝඤ්ඤදත්තෙනෙන, ඝඤ්ඤදත්තයාවිසි න්; ඝාගුයෝ, හුළුකැන්තුමූ; පච්චතෙහ, පිසනුලැබෙත්; ඝඤ්ඤද ත්තෙනගි, ඝඤ්ඤදත්තයන්විසින්; ඝාගු, හුළුකැන්තෙම; පච්චතෙ, පිසනුලැබේ; ඝඤ්ඤදත්තෙනගි, ඝඤ්ඤදත්තයන්විසින්; ඝාගුයෝ, හු ළුකැන් තුමූ; පච්චතෙහ, පිසනුලැබෙත්.

b ඉදියා, සත්‍රියවිසින්; ඛඤ්ඤං, ධාන්‍යයතෙම; භඤ්ජතෙ, බිඳනු ලැබේ; ඉදියා, සත්‍රියවිසින්; ඛඤ්ඤුනි, ධාන්‍යයෝතුමූ; භඤ්ජෙහා, බිඳුනුලැබෙත්; ඉදියිහි, සත්‍රින්විසින්; ඛඤ්ඤං, ධාන්‍යයතෙම; භඤ්ජ

"ඔදනෝ පච්චතෙ"ත්‍වාදිසු තෙආදිසද්දවිසයා කත්තුනිද්ධ විභත්තියා තෙනි කම්මං වුත්තනත්තා ඔදනාදිසද්දතෝ පඨමා විභත්තියා හොති. එවං දුතියා කිං න හොතීත්‍යාපෙය්‍ය තඞ්තාදිහි දූසාදීනං කම්මානං කථිතත්තා තත්‍රකාඛිකා පුන දුතියා නත්‍රියා. a

අවසිඤ්ලිඞ්ඛස්සමත්තාපෙක්ඛායං දූසාදිතෝ ච පන විභත්තිං විහාය නඞ්ගිතෙසත්තෙනි වාචං නිද්දිසිතුං තෙනි සාමිකාදිහි සමානාධිකරණෙනි තත්‍රකාඛුණෙය්‍යත්තා ච පඨමා හොතෙව. d

---

තෙ, ඔදිනුලැබෙයි; ඉජ්ඣති, සත්‍රින්ත්‍රිසින්; ඛණ්ඩඛුනි, ධාන්‍යයෝතුමු; හඤ්ඤතෙ, බදිනුලැබෙන්; ඉච්චාදි, මේ ආදිරූප වේ.

a ඉධ, මෙහි; (හෙවත්–කම්ගතආඛ්‍යාතප්‍රත්‍යයොදාහරණවිෂයෙහි); ඔදනෝ පච්චතෙච්චාදිසු, "ඔදනෝ පච්චතෙ"යන මේ ආදිතන්හි; තෙ ආදිප්‍රත්‍යය, තෙ ආදිප්‍රත්‍යයයෝ; කම්මනි විහිතත්තා, කම්මයෙහි කළබැවින්; කම්මං, කම්ය; වුත්තත්තා, (කම්ගතත්‍රාදිප්‍රත්‍යයන්ට්සින්;) උකත්‍රහුයි ඔදනාදිසද්දතෝ, උකතවූ ඔදනාදිශබ්දයාකෙරෙන්; පඨමා විභත්ති හොති, ප්‍රථමා විභක්ති වන්නීයි.

නත්‍රාපි, එහිදු; (හෙවත්–තඞ්තාදින්ට්සින් උකතකම්ට්‍රයෙහි;) දුතියා, ද්විතීයාවිභක්තිතොම; කිං නහොතීති, කුමකැයි නොවන්නිද යත්–එසේ, මේ උදාහරණයෙහි; තඞ්තාදිනි, තඞ්තප්‍රත්‍යයාදින්ට්සින්; දූසාදීනං, දූසය රුක්ඛය ඔදනය යන මේ ආදීන් සම්බන්ධවූ; කම්මානං, කම්යන්ගේ; කථිතත්තා, අභිහිතබව හෙතුකොට ගෙණ; පුන තත්‍රකාඛිකා, නැවත ඒ සත්‍රාදින්ගේ කම්ය ප්‍රකාශ කරණ දුතියා, ද්විතීයාවිභක්තිතොම; න සියා එව, නොවන්නි වැසි;–යම්සේ "ඔදනං පචති"යනාදියෙහි ඔදනසංඛ්‍යාතවූ කම්ය ද්විතීයාවිභක්තිය ට්සින් උකතහුයි නැවත ද්විතීයාවිභක්තිය තමාට්සින් වකනවාවූ අර්ථවිශෙෂයක්හුගේ අභාවයෙන් නොවන්නිද එසේම මෙහිදු තඞ්තාදින්ට්සින් දූසාදිවූ කම්යන්ගේ අභිහිතබව හෙතුකොට ගෙණ නැවත දූසාදිවූ කම්යන්ගේ ප්‍රකාශයපිණිස ද්විතීයාවිභක්ති නොවන්නියයි සේසි.

දැන් "ඔදනං"යන කම්ගර්භසප්තම්‍යන්ත්‍රයෙයාට්සින් අනන්තරකෙරෙහි කතියට ශක්ති නොවනබව දක්වා ඔවුනුදු ලිඞ්ගාර්ථමාත්‍රාපෙක්ෂාවෙන්ම සාදනුවෝ "අවසිඤ්ලිඞ්ඝස්මත්තාපෙක්ඛායං"යනාදියකථිතයි.

d විභත්තිං විහාය, විභක්තිය හැර; අවසිං නිද්දිසිතුං, අර්ථයදක්වන්නට; නඤාඤුණෙය්‍යත්තා, නොපෙනෙහෙසන්බැවින්; (හෙවත් නොඇතිබැවින්;) අවසිඤ්ලිඞ්ඝස්මත්තාපෙක්ඛායං, අවශිෂ්ටශබ්ද

ඔදනං පචතිවචාදියමිසෙඛ්ඛ කම්මම දුතියාය වුත්තෙ සති ලිඞ්ගඤ්ඤමඤ්ඤපෙකඛිත්වා'පි වෙ කථං පුන පඨමා න හොතිති, කම්මම්තෙන පාකටං කත්වා තාය දුතියාය වුත්තත ලිඞ්ගඤ්ඤය නිරොහුන තතා සතොපි පඨමා න හොතෙව. ෆ

ඤීමාත්‍රාපෙක්ෂාවක් ඇතිකල්හි; දෘසාදිතො ච, දෘස-රූකඛ-ඔදන ශ න මේ ආදී ශබ්දයන්හෙරෙන්ද; තඞ්ඛිසෙසනෙහි, එ දෘසාදිශබ්දය න්ට විශෙෂණවූ; තෙහි සමානාධිකරණෙහි; එ දෘසාදිශබ්දයන්හා තුල්‍යාධිකරණවූ; සාතිකාදීහි පන, සාතිකය ආරුළහවානරය අනුභූ තත්‍ය යන මේ ශබ්දයන් තුන්දෙනාහෙරෙන් වනාහි; පඨමා එව නොහි, ප්‍රථමාවිභක්ති වන්නි මැයි.

මෙහි විභක්තිය හැර අර්ථනිර්දේශය නොකටහැකිහෙයින් ඇර්ථමාත්‍රාපෙක්ෂාවක් ඇතිකල්හි වනාහි දෘසාදිශබ්දයන්හෙරෙන්ද ත ත් සමානාධිකරණවූ සාතිකාදිවිශෙෂණවාචී ශබ්දයන්හෙරෙන්ද ප්‍ර ථමා වන්නියයි දතයුතු.

ෆ ඔදනඋපවතිවචාදිසඞ්ගං, "ඔදනං පචති"යන මේ ආදීතන්හි; දුතියායපි, ඉතියාවිභක්තියවිසින් වනාහි; කම්මෙ වුත්තෙ සති, ක ම්මාඛ්‍යය කියනලදකල්හි; පුන, නැවත; ලිඞ්ගඤ්ඤමඤ්ඤපෙකඛිත්වා, ශබ්දඤීමාත්‍රචිඤ්ඤාවෙන්; (හෙවත්-ලිඞ්ගඤීමාත්‍රාපෙක්ෂා කොට;) එ ඤ්ඤ ච, මෙහිදු; පඨමා, ප්‍රථමාවිභක්තිතාම; කථඤ්චි න හොතීති; ඉදින් කුතොකැයි නොවන්නිද යන්?-කම්මතෙන, කම්මමාත්‍රය; පාක ටං කත්වා, ප්‍රකට කොට; තාය දුතියාය, එ ඉතියාවිභක්තියවිසින්; වු ත්තෙ සති, කිමක් ඇතිකල්හි, (නොහොත්-කියනලදකල්හි;) සතොපි, විද්‍යමානවූද; ලිඞ්ගඤ්ඤය, ලිඞ්ගඤීයාගේ; නිරොහුනතත්තා, නෙමේ නමාහට මුවාවූ හෙයින්; පඨමා න හොතෙව, ලිඞ්ගඤීසංඛ්‍යාතවූ ප්‍රථ මාවට වඩා කම්මාඛ්‍යසංඛ්‍යාත ඉතියාව මුඛ්‍යව හැඟෙන හෙයින් ප්‍රථමා නොවන්නි මැයි.

මෙහි ඉතියාවිභක්තිනිතොම කම්මාඛ්‍යාභිධානය කරන්නිය, සං ඛ්‍යාදිලක්ෂණවූ ඇර්ථමාත්‍රයද ශබ්දශක්තිස්වභාවහෙයින් ප්‍රකාශ කෙ රේනුයි ස්වභාවශක්තියද පර්‍යනුයොගයට නුසුදුසුනුයි, ඉදින් මේ ප්‍රකාරය අනිෂ්ට වීනම් ඉම්හි ප්‍රථමාවිභක්තිතොමෝ කවර ප්‍රකාරය කින් ප්‍රසඟ නොවන්නිද? -;කියේ නැනෝ;-

"අනතර්භාවිතනාමාර්ථං සඳහිඃ කර්ත්‍රාදි කථ්‍යතෙ,
අන්‍යථා කථමෙතස්මිං ප්‍රථමා න ප්‍රවර්තතෙ"ඉති.

නොහොත්, ඉතියාවිභක්තිය විසින් කම්මාඛ්‍යය ප්‍රකාශ කොට ති

ඔදනො පචචතෙ"ත්‍යස්මිං නෙවිහත්තනිඝා එකතෙන තු වුත්තෙ 'පි නදෙකත්තතං නාඝාසුකසෙසත්‍යනිඝමෙවාව වුත්‍යතනති, නෙ සු සාමඤඤඤනකවවනං ඔදනසංඛාතෙ ඕසෙසෙ සිඝමෙකත්තත මෙව හොති. ෘ

යනලදකල්හි විද්‍යමානවූ අර්‍ථමාත්‍රය නිරොහූතනුයි ප්‍රථමාවිභක්තිය නොමෝ නොවන්නීමැයි.

එසෙයින්ම කියනලදදි;-

"කර්ත්‍රාදිමාත්‍රමුදභූතං විත්තියායාභිරුව්‍යතෙ
අර්‍ථමාත්‍රෙ නිරොහූතෙ නපි සා තත්‍රවති තෙ'නි"

මෙහි සවාර්‍ථය විද්‍යමානකල්හි වාචකයාගේ අප්‍රවෘත්තිය කිසේ වේදයත්?-ප්‍රතිපාදනවශාවෙන් විෂයි කෘතාර්‍ථයෙහිම ශබ්දයා වාච කභාවයෙන් පවතුන් මුත් අර්‍ථයාගේ කිසි සදභාවමාත්‍රයෙකින් නො පවත්නාහෙයින, එසේ නොපැවැත්මද නිත්‍යයෙන් ඒ වාචකයාගේ ප්‍රවෘත්තිප්‍රසඞ්ගය වනහෙයින් අර්‍ථමාත්‍රයද විද්‍යමානයයි විවක්‍ෂාවක් නැතිව ශබ්දයාගෙ කිසිඤලෙක්හි ප්‍රවෘත්තියෙක්ද නොපැණේ.

කියනලදුයේ මැයි;-

"ප්‍රතීතිඃප්‍රථමාරූඪෙ ඝ්‍යර්‍ථෙ ශබ්දප්‍රවර්තිතෙ"
න සත්‍යව මාත්‍රතස්තස්‍ය සර්‍වදෙවෙව ප්‍රසඞ්ගතඃ"ඉති.

ෘ ඔදනො පචිතෙඉති, ඔදනො පචචතෙයන; අසමීං, මෙහි; එකතෙන තු, එකත්වසංඛ්‍යාව වනාහි; තෙසු, ඒ ත්‍යාදීන්අතුරෙන්; නෙවිහත්තියා, "තෙ"යන මේ විභක්තියවිසින්; වුත්තෙ'පි, කියන ලදද; තාය (තෙ විභත්තියා), ඒ "තෙ"විභක්තියවිසින්; නදෙකත්තතං, ඒ එකත්වය; අසුකසෙසවඉති, අසවල්හුගේම යයි; අනියමෙතා, නි යම නොකොට; සාමඤඤඤන, සාමාන්‍යයෙන්; වුත්තාහති, කියනල දනුයි; ඔදනසඞ්ඛාතෙ, ඔදනය යන මෙනම් ඇති; විසෙසෙ, විශෙෂා ර්‍ථයෙහි; සිතං, සිවියාවූ; එකසතං, එකත්වසංඛ්‍යාව; නිස්සාය, ආශ්‍ර ය කොට; එකවවනං, එකවචනය; හොති එව, වන්නේ මැයි.

මෙහි "ඔදනො පචචතෙ"යන තන්හි "පචචතෙ"යන කර්මවාච කාඛ්‍යාතපදයාකෙරෙන් කර්මානුගතඅර්‍ථමාත්‍ර විවක්‍ෂායෙහි ප්‍රථ මාවිභක්තිතොමෝ කුමැයි නොවන්නීදැයත්-ආඛ්‍යාතපදයාගේ ක්‍රි යාප්‍රධානභාවය ඒ අසම්භූත වූ ක්‍රියාවට යථොක්තාර්‍ථමාත්‍රයාගේ අසම්භවය හෙතුකොට ගෙණයි. කියේ මැනෝ;-

"අත්‍යර්‍ථගතිරෙෂෛවවධිඃසම්‍ඵලභ්‍යතෙ
තිඞන්තාදපි තෙනවාද්‍යතනස්‍ය භාවපරසම්භවාඃ"යි.

ක්‍රියාවම අභිධෙය කොට ඇති බැවින් භාවනිඛ්භායාගේ ක්‍රියා ප්‍රධානත්වය වෙයි; ද්‍රව්‍යභාවනාබැවින් කාරකනිඛ්භායාගේ ක්‍රියාප්‍රධානත්වය කෙසේ වේදයත්-ප්‍රවෘත්තිනිමිත්තලක්ෂණදෙක යාත්‍යාවට උපකාරවූ ක්‍රියාත්වනවාක්‍යයා "දෙවදත්තඃ පචති"යනු මෙන් ආඛ්‍යාතයා කෙරෙන්ම සම්පන්න වනසෙයින් ක්‍රියාප්‍රධානත්වය වෙයි; එ හෙයින් නිඛ්භාතයාගේ ක්‍රියාප්‍රධානත්වය උපපන්න වේනුයි ආඛ්‍යාත පදයාකෙරෙන් ප්‍රථමාවගේ ප්‍රසඛ්ගය නොවෙයි; ඉදින් ද්‍රව්‍යය ප්‍රධාන වේ නම් එකල්හි සුබන්තානන්තරප්‍රයොගයෙ ගියමසේ වාක්‍යපරිසමාපනි නොවිද, එසේම නිඛ්භාතයාගේ ප්‍රයොගයෙහිද නොවේනුයි.

"දෙවදත්තයාඃ සාඛ්‍යම්"යි වත්නේයි; "දෙවදත්තඃ ආගතඃ"යි සුබන්තයාවිසිනුදු වාක්‍යපරිසමාපනිය පෙණෙන්නේ වේදයත්?-නොද වෙයි; එහිදු කිමෙක් අපෙක්‍ෂා කොට "ආසති"යි හෝ "නාසති"යි හෝ වාක්‍යපරිසමාපනිය වනුහෙයින් සියලු පදජාතියන්ගේ ම සභාසභවදෙක හා අව්‍යභිචාරීභාවයෙන්ද පක්‍ෂීයෙන් ඔවුන් දෙදෙනාගේ අසහිතවයෙන්ද අවස්‍යයෙන් එහි "අසති"යි හෝ "නාසති"යි හෝ එකෙක් අපෙක්‍ෂ්‍යයම වන්නේයි.

එහෙයින්ම කියත් ඒ ඒ සථානයෙහි;-

"යත්ක්‍රියාපදං න ශ්‍රූයතෙ තු නාසති භවති'නි පරඃ ප්‍රයුජ්‍යතෙ"ඉති

එසේකල්හි සමහරතැනෙක අප්‍රයොග කිමෙක්දයත්?-ගම්‍යමානාහි ඇතිබව හෙතුකොටගෙණයි.

කීයේ මැනෙ;-

"පුරස්තාද්ගම්‍යමානාඃ ක්‍රියස්‍ය සඛ්දස්‍ය ප්‍රයොගම්ප්‍රති කාමචාරතඃ"-යි

එසේ හෙයින් හැමතැන්හිම ආඛ්‍යාතයාකෙරෙන්ම වාක්‍යපරිසමාපනිය කරන් මුත් සුබන්තයාකෙරෙනුදු වාක්‍යපරිසමාපනිය කරන්නට නොපිළිවන; ඒ එසේමැයි, "පචතිකොඃ දෙවදත්තඃ"යනු කිසේ වේද?-මේ ප්‍රයොගය පෞඒ සපක්‍ෂීමාත්‍රයෙක, එහිද "පචති දෙවදත්තඃ"යි කරණලදකල්හි නිඛ්භාතයාවිසින්ම වාක්‍යපරිසමාපනිය නිරාකාඛ්ක්‍ෂාව වැටහෙන්නේය; එසේ මැනු, කාරකයෝ ක්‍රියාවට උපායභාවයෙන් පරාධීනයෙහි ප්‍රවෘත්තබැවින් අප්‍රධානයහ, ක්‍රියාව වනාහි උපෙක්‍ෂාභාවයෙන් සාධ්‍යප්‍රධානයහ; එහෙයින්ම කාරකපදයෝ එකනිඛ්භාතයෙකු කරා ප්‍රාප්තාවම සිවිනාගුයි;- එයින් කිහ;-

"තස්‍ය භාවපරත්වෙව තත එව සමාපත්තිඃ,
ක්‍රියා නාවපි වාක්‍යස්‍ය ව්‍යවහාරොපයොගිනඃ"-ඉති

නොහොත් "තෙ"ඒහනාදියවිසින්ම අර්ථමාත්‍රය සඛ්ගෘහීතවූ එ

නථා හි ආඛ්‍යානපපවව්‍යා සාමඤ්ඤඤ්ඤං වදන්‍ති, ඇඤ්ඤා තු විසෙසඤ්ඤං වදතෙනව. a

යදි විසෙසගතං කම්මං නිඝ්ඝාය මෙවං දුතියාපි කිං න හොතිති, සඳ්දසත්‍ථනිඝහාවෙන, නඟනගකම්මමපි නෙවීහතෙන්‍යව, නදපි වුඩ්ඩාපෙක්ඛාසෙව ගම්‍යතෙ. b

---

කඛ්ය කියනලදනුයි "පචතෙ"යනාදි ආඛ්‍යාතයා කෙරෙන් ප්‍රථමා නොවන්නිය; ඉදින් එසේ වේනම් මෙම න්‍යායයෙයින් කම්මවිශෙෂ වාචකවූ ඔදනශබ්දයා කෙරෙන් ප්‍රථමා නොවන්නිද යත්?-එන්නි මැයි මෙද කියනලදී;-

"අථ තිඞ්ගිරෙවාසඞ්ගෙනකම්මාදෙඃ ප්‍රකාශනාත්,
ප්‍රථමා නෙව විඤ්‍ය විශෙෂාතතු භවන්‍යසෞ"-යී

ඒ විශෙෂවාචකයා කෙරෙන් ප්‍රථමා කවරහෙයින් වේද යත්?-"එතෙ"විඹකතිය ඵසින් කම්මසාමාන්‍යාශ්‍රිතවූ එකත්‍වය කියනලද, විශෙෂගතෙකත්‍වයද නොකියනලදී, එහෙයින් ඔදනසංඛ්‍යාත විශෙෂයෙහි පිහිටියාවූ එකත්‍වය ඵල්බ එ විශෙෂවාචකවූ ඔදනශබ්දයාතෙරෙන් පරව ප්‍රථමා වන්නී මැයි. "-කියේ මැනෞ;-"

"සාමාන්‍යගතමෙවාහුරෙකත්‍වාදි නිඞ්ගයතෟ,
විශෙෂගතමාශ්‍රිත්‍ය ප්‍රථමා ජායතෙ තතෟ"-ඉති.

දැන් උක්තාර්ථම සමර්ථනය කරණුවෝ තථාහි යනාදි කථිතයි.

a තථා හි, එසේ මැනු; ආඛ්‍යාතපපව්වයා, ආඛ්‍යාතප්‍රත්‍යයයෞ; සාමඤ්ඤඤ්ඤං, සාමාන්‍යවූ අර්ථය; වදන්‍ති, කියති; ඤ්‍යාදයෞතු, "සි" ආදි විභක්තිනු වනාහි; විසෙසඤ්ඤං, විශෙෂාර්ථය; වදන්‍යෞව, කියත් මැයි. මෙහි "පචති-පචතෙ"යි කිකල්හි එකෙක් පිසෙයි, එකෙක් පිසනුලැබෙයි, මෙතෙකින්ම සාමාන්‍යාර්ථයක් හැඟෙත් මුත් මේ පිසන්නේ දෙවදත්ත-යඥදත්තාදීහ, මේ පිසනුලබන්නේ ඔදන-කුල්මාෂාදියයි, යන විශෙෂාර්ථයක් නොහැඟේද, "දෙවදත්තො-යඤ්ඤද තෙතා-ඔදනො-කුම්මාෂසෞ"යනාදින් විශෙෂවිෂයවූ දෙවදත්ත-යඥදත්තාදි ශබ්දප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හි ඤ්‍යාද්‍යන්තයන් ඔසින්ම දෙවදත්තාදි විශෙෂාර්ථය හඟවති 'සි' දැයුතු.

දැන් උක්තාර්ථයාගේ ආශංකා පරිහාරයක් කථනය කරණුවිව "යදිවිසෙසගතංකම්මං"යනාදිකථිතයි.

b යදි එවං, ඉදින් එසේ වීනම්; විසෙසගතංකම්මං, දුසාදිඝටවූ විශෙෂගත කර්මය; නිඝ්ඝාය, අපෙක්ෂා කොට; (නොහොත්-උපාශ්‍රය කොට)දුතියාපි, ද්විතීයාවද; කිං නහොතිති චෙ, ඉදින් කුමැයි නො

දුසාදීනං කිතාදිකම්මභූතාවත්ථා යථා තඩිනාදීහි වුත්තා ද සයනාදි භූතකම්මානං කථං මේ දුතියා ඉතිආ. a

සවවං ඒකෝ දෙවදත්තසද්දෝ, ඵථා දෙවදත්තා අසති සයති භවති පචති ඉත්‍යනෙකක්‍රියාස සුත්තාභිධා අත්ථ දුසාද

වන්නීදයත්; තඟතනම්මපි, ඒවිසෙඟතා කම්යද; සදදසත්තිසභාවෙන, ශබ්දසඟතිස්වභාව හෙතුකොට ගෙණ (හෙවත්-ශබ්දයන්ගේ අවිකථනයෙහි යාමථ්‍යා හෙතුකොට ගෙණ), ඉතිහඤ්ඤියා එව, තෙසන විහඤ්ඤිය විසින්ම; ගම්‍යතෙ, හැඟේ; නදපි, ඒ ශබ්දඝ කති ස්වභාවද; වුච්චාපසෙවායෙව, වෘත්‍යුපාශ්‍රයෙන්ම (හෙවත්-වෘ ඩ්‍යුපදෙශඤ්ඤසෙන්ම); ගම්‍යතෙ, හැඟේ;-ඉදින් කම්සාමාන්‍ය ග තෙකඤ්ඤය තෙවිහඤ්ඤිය විසින්ම උකතඤ්ඤි විශෙෂාශ්‍රයෙනඤ්ඤය ආශ්‍රය කොට ප්‍රථමා වෙනම් එකල්හි මෙමෙන්‍යාය හෙයින් විශෙෂගත කම්ය නිසා ඔදනශබ්දයා කෙරෙන් විනීයා කුමැයි නොවන්නීද යත්? ඔදනාඛ්‍ය විශෙෂගතාකම්මයද ශබ්දඝකනිසඬභාවයෙන් "පචතෙයි" නෙවිහඤ්ඤිය විසින්ම හැඟේද; එසේහෙයින් වාචක ශබ්ද යන්ගේ ස්වභාව ශකතිග්‍රහ පය්‍යානුයොගයට නොම අභියෝයි.

"එහෙයින්ම කියනලදි".

"විශෙෂඝනමප්‍යත්‍ර නිබහිරුඤ්ඤා දිගම්‍යතෙ
ශබ්දඝකෙනඤ්ඤානතෝ'න්‍යත්‍ර විනීයාදප්‍රප ජායතෙ"ඉති.

දැන් ප්‍රාක් පඨිත උඤ්ඤකම්යාගේ පශ්චාද්‍යාපය්‍යය අනිරාකරණ යෙන් තණ්යතරකරණ පිණිස චොදනා කරණ්‍රවෝ "දුසාදීනං"යනා දිකඛිතඝි.

a දුසාදීනං, දුසය රුඤ්ඣ ඔදනඝ යනමේ ආදීන්ගේ; කිතාදික ම්මභූතාවත්ථා, කිතාරුළුඤ්ඣාවානරාහුඛඤ්ඤාදි ක්‍රියාවට කම්වූ අවස්ථා ව්‍යොමෝ; යථානඩිනාදීහි වුත්තා, යම්සේ නඩිනාදීන්විසින් කියනල ද්දිද; තථා, එසේම; දසසනාදිභූතකම්මානං, දශින ඡිඳන දනාදිවූ කම්යන්ට; මම, ඉදින්; කථං දුතියාසියා, කිසේනම් දුතියා විභඤ්ඤි වන්නීද?-දැන් මේ ආශංඤා පරිහාරය සිත තබාගෙණ එයට විසතර නොට පරිහාර දක්වනුවෝ "සවඛ්ං"යනාදිකඛිතඝි.

d සවවං, සැබව; එකෝ දෙවදත්තසද්දෝ, එකම දෙවදත්තශබ්දතෙම; දෙවදත්තෝ යථා අසති, දෙවිදත්තෙම යම්සේ අනුභව කෙරෙද; ය ථා සයති, යම්සේ හොවිද; යථා භවිඤ්ඣති, යම්සේ යෙහිද; යථා පචති, ය ම්සේ පිසේද; යථා පඨත්‍ති, යම්සේ හදුරයිද කියා; අනෙකක්‍රියාස යු ත්තා වත්‍ථා, අසන සයන පචන පඨනාදිවූ නොයෙක් ක්‍රියායෙහි යු

යෝ කිතාදික්‍රියාභිඝබන්ධත්තා කිතාදික්‍රියාය කම්මභූතාවත්ථා ච දස්සනාදික්‍රියාභි සම්බන්ධත්තා දස්සනාදික්‍රියාය කම්මභූතාවත්ථා ච තතියං කිතාදික්‍රියාය කම්මභූතපුබ්බාවත්ථා තබ්බිනාදිහි වුත්තා යදි දස්සනාදික්‍රියාය කම්මභූතා උත්තරාවත්ථං ජෝතයිතුං දුතියා යෙව හොති. ෧

තං යථා–ගහිකං දිස්වා පස්ස ආරුළ්හවානරං රුක්ඛං ජිත්වා නයා අනුභූතානං ඔදනං දදෙය්‍යාදි. කිතාදිසෙව සාමිසම්බන්ධං යථා යොගනෙනභබ්බාත්‍යාතතතවිහත්ති වචනාන්‍යෙව. ෨

කතවූ අවස්ථාතොමෝ; අපි, ඇත්තේය; තථා, එසෙම; දුසාදයෝ, දුය වෘෂ්ණ කම් ඵලාදිහු; කිතාදික්‍රියාහි, සම්බන්ධතා, ක්‍රිතාරූඪ අනුභවනාදි ක්‍රියාසෙන් සම්බන්ධකරණු ලබනසෙයින්; කිතාදික්‍රියාය කම්මභූතාවස්ථා ව, ක්‍රිතාඛ්‍ය විකිනි ගැණීම් ආදික්‍රියාවට කම්වූ අවස්ථාවක් ඇත්තාහ; දස්සනාදික්‍රියාහි සම්බන්ධතා, දර්ශනවෙළඳන දුනාදි ක්‍රියාසෙන් සම්බන්ධකරණු ලබනබැවින්; දස්සනාදික්‍රියාය කම්මභූතාවස්ථා ච, දර්ශනාදික්‍රියාවට කම්භූතාවස්ථාවක්ද ඇත්තාහ; තෙසං, ඒ අවස්ථාවන් අතුරෙන්; කිතාදික්‍රියාය කම්භූතපුබ්බාවස්ථා, කිතාදික්‍රියාවට කම්වූ පූර්වාවස්ථාතොමෝ; තබ්බිනාදිහි වුත්තා, තබ්බිතප්‍රත්‍යයාදින් විසින් කියනලද්දීය; යදි දස්සනාදික්‍රියාය කම්මභූතඋත්තරාවස්ථං, ඉදින් දර්ශනාදික්‍රියාවට කම්වූ උත්තරාවස්ථාව; ජෝතයිතුං, ප්‍රකාශකරණ පිණිස; දුතියා එව හොති, ද්විතීයාවිභක්තිය වන්නිමැයි.

෨ තං, ඒ දර්ශනාදික්‍රියාවට කම්භූතඋත්තරාවස්ථාව ප්‍රකාශක ද්විතීයා විභක්තියට උදාහරණ; යථා, මෙයේයි,–සහිකං, සියයකින් විකිණිගත්; දුසං, දුසයා; පස්ස, බල; ආරුළ්හවානරං, ආරුඪවූවානරයන් ඇති; රුක්ඛං, වෘක්ෂය; ජිත්ව, සිඳුතයා, නාවිසින්; අනුභූතානං, අනුභවකරණලද; ඔදනං, ආහාරය; දදෙය්‍ය, දෙවියයන; ආදි; මේ ආදිය වේ–එවං, මෙසේ; කතෘකාරකාදියෙහිද; සාමිසම්බ, සවාමිසඛ්‍යාත සම්බන්ධවිෂයෙහිද; යථා යොගමෙව, යථාසම්භවයෙන්ම(හෙවත්–යෙදෙන යෙදෙන පරිද්දෙන්ම); වුත්තත්තවිභක්ති වචනානි, උක්තවිය විභක්තිය වචනය යනමොහු; නෙතබ්බානි, දතයුතුකතාහුයි.–මෙහි "යථායොගං"යන්නෙහි ඵලද මතුදක්වනලද තබ්බිනාදින් උක්තාඛ්‍යවිභක්තීන්ගේ ක්‍රමයෙන්ම දතයුතු, දැන් තබ්බිනාදීන්ගේ උක්තානුක්තාඛ්‍ය විභාගදක්වා අනතුරුව අනෙනකම්විෂයෙහි උක්තානුක්තත්තවිභාග දක්වනුවෝ "යදූ"යනාදිකවිතයි.

යදු ධාතූහි පවත්තා හොන්ති තදු ක්‍රියාය පයුජ්ජිත්වා නාමං
තං උභතොභුත්තකම්මං හොති.–කා වෙය්‍ය ධාතවෝ නාම–ක්‍රියං ධ
රන්තීති ධාතවෝ–නෙව සකම්මකාකම්මකවසෙන විධා හවන්ති. a
තත්‍ථ සකම්මකධාතූහි පධානඋපධානවසෙන කෙචි පන කම්ම
මයමපෙක්ඛිත්තා සෙය්‍යථා චිකම්මකධාතූනි වදන්ති d
යෙහි ලජ්ජලජ්ජනෙ වල දල කම්පනෙ ඨාගති නිවුත්තිසං ජ
ගර නිද්දුබසෙ එධ වුධ වුඩිසං ඛි බසෙ ගි හසෙ ජීව ජීවනෙ ඔර
පාණිවාගෙ සුප සයනෙ කිල කිලනෙ රුචි රෝචනෙ රාජ දිත්ති
සං හා දිත්තිසං ඉච්චාදයෝ අකම්මකධාතූ වොනාම්. e

---

a යදු, යම්කලෙක්හි; ධාතූහි, භූවාදි සියලු ධාතූන් කෙරෙන්; ප
වත්තා හොන්ති, ක්‍රතෘකර්මප්‍රත්‍යයෝ වේද්ද; තදු, එකල්හි; ක්‍රියාය පයු
ජ්ජිත්වා, කතෘකාරක කර්මකාරක් ක්‍රියාව හා ප්‍රයොගඇන්තේ හෝ;
අපයුජ්ජිත්වා, කතෘකාරක කර්මකාරක ක්‍රියාව හා ප්‍රයොගයෙක්
නැතිකල්හි අව්‍යයාහරවශයෙන්, හෝ; නාමානං, ප්‍රාත්‍යාදි නාමයන්
ගේ (හෙවත්ප්‍රාත්‍යාදි නාමයන්සඛන්ධීව්‍ර); වුත්තානුත්තකම්මං, උක්ත
අනුක්තකර්මය; හොන්ති, වේ;–එසේ, මෙහි; (හෙවත් මේපාඨයෙහි හදු
රණ්ලදද); ධාතවෝ නාම, ධාතූහු නම්; කා ච, කවරහුද.

ක්‍රියං, පවත්න ගමනාදික්‍රියාව; ධරන්තීති, දරත් නුසි; ධාතවෝ,
ධාතූහු නම් වේත්;–නෙව, ඒධාතූහුද; සකම්මකාකම්මකවසෙන, ක
ර්මසාපෙක්ෂවූ සකර්මකධාතු විසින්ද කර්මනිරාපෙක්ෂවූ අකර්මක
ධාතු විසින්ද; විධා හවන්ති, ප්‍රකාර වෙත්;
එහෙයින්ම කීන ධාතුනිඝණ්ඩුයෙහි.

"ධාතොඃ ක්‍රියාගාවිනි සිරූපාඃ
කර්‍මාශ්‍රිතඃ කර්‍මගතෝ'පඃ ඉඃ
සකර්‍මකෝ කර්‍මණ ඉත්‍යපිත්‍යසා
ත්‍යෙථාපුනඃසෙෂ්‍යවත්‍යසඃ තෙඪිඃ" ඉති.

d තත්‍ථ, එවිප්‍රකාරධාතූන් අතුරෙහි; සකම්මකධාතූනි, සකර්මක
ධාතූන් කෙරෙන්; කෙචි, සමහර ධාතුකෙනෙක්; පධානඋපධානව
ශයන්, ප්‍රධානඅප්‍රධානවශයෙන්; කම්මමයමපෙක්ඛිත්තා, කර්මවයක්
එකවට අපෙක්ෂාකරණ බැවින්; චිකම්මකධාතූනි, චිකර්මකධා
තූයයි කියා; අක්‍ඛෙත්, ධාතුප්‍රභෙදදන්නා සමහර පඬුවෝ; වදන්ති,
කියත්.

e තෙහි, එ සකර්මක අකර්මක වශයෙන් ත්‍රිප්‍රකාරවසිවි සව්ධාතූන්
කෙරෙන්; ලජ්ජ, ලජ්ජායනධාතු; ලජ්ජනෙ, ලජ්ජාවීමෙහි වැටෙ;

වල, වලයන ධාතුද; දල, දලයන ධාතුද; කම්පනෙ, කම්පාකිරීමෙහි වැටේ; ඨා, ඨායනධාතු; ගතිනිවුතනියං, ගමන්වැලකීමෙනි වැටේ; ජාගර, ජාගරයන්ධාතු; නිඳුඛයෙ, නිදිවැලකීමෙහි වැටේ; එඩවුබළ ඩයනධාතුද; වුඩයනධාතුද; වුඩියං, වැඩීමෙහි වැටේ; ඛී, ඛීයනධාතු; ඛයෙ, ක්ෂයවීමෙහි වැටේ; භී, භීයන්ධාතු, භයෙ, බැමෙහි වැටේ; ජීව, ජීවයනධාතු; ජීවනෙ, ජීවත්වීමෙහි වැටේ; මර, මරයනධාතු, පාණවාගෙ, මියයාමෙහි වැටේ, සුප සුපයනධාතු, සයනෙ, නිදිමෙහි වැටේ; කීළ, කීළයන්ධාතු, කීළනේ, කෙළිමෙහි වැටේ; රුව රුවයන ධාතු, රොවනෙ, රුවිවිමෙහි වැටේ; (ඉතාහොත් බැලීමෙහි වැටේ); රාජ, රාජයනධාතු, දිත්තියං, බැබැලීමෙහි වැටේ; ඉවවාදඉයා, මේආදිහු; අකම්මකධාතවෝ නාම, අකම්මකධාතුහු නම් වෙත්.

මෙහි ලජ්ජති තිඨති-යනාදිප්‍රයොගයෙහි-ඉතින ලජ්ජති කොහි ඨිතිසි කීකල්හි කම්මයාගේ අවිද්‍යමානත්ථය හෙතු කොටගෙණ "කම්ම තෘඵලනියා" යනසූත්‍රයෙන් වන කායී අසමභවගෙයින් ලජ්ජලජ්ජිනෙ යන එවමාදිධාතුහුද අකම්මකධාතුහු නම් වෙත්. "එයින් කිහ".

"ලජ්ජාසභාසංසිතිරාගරණං වාඛ්‍යයභයජීවිතමරණම්
ගයනාක්‍රීඩාරුචිදීපනාර්ථං ධාතුගණංතමකම්මකමාහුඃ"ඉති.

ගහ උපාදනෙ අද ඛාද භක්ඛනෙ ජිදිවෙඛාකරණෙ ඡාදඑඡාදනෙ පව පාඉක ඉකඛ චකඛදඃසනෙ මද්ද මද්දනෙ, කරකරණෙ'එවං දයො සකම්මකධාතවෝ නාම.

ගහයනධාතු, උපාදනෙ, ගැන්මෙහි වැටේ; අදයනධාතුද ඛාදයනධාතුද, භක්ඛනෙ, කෑමෙහි වැටේ; ජිදයනධාතු. වෙඛාකරණෙ, දෙකඩක්රීමෙහි වැටේ; ඡාදයනධාතු, අවඡාදනෙ, ඇදීමෙහි වැටේ; පඛයනධාතු, පාකෙ, පිසීමෙහි වැටේ; ඉකඛයනධාතුද චකඛයනධාතුද; දඃසනෙ, දැකීමෙහි වැටේ; කරයනධාතු කරණෙ, කිරීමෙහි වැටේ; ඉවවාදයො, මේආදිහු; සකම්මකධාතවෝ නාම, සකම්මකධාතුහු නම් වෙත් "මේතන්හි" පවනි ගණ්හාති යනාදි ප්‍රයොගයෙහි "කිං පවනි කං ගණ්හාති"සි නිකල්හි ඔදනං පුරිසං යනාදි කම්මාපෙක්ඛාවෙන් විද්‍යමාන කම්මත්ථේ ප්‍රකාශ භාවය හෙතුකොට ඉගණ කම්මාදි සූත්‍රයෙන් වන කායී සම්භවවන හෙයින් පවාදි හුද සකම්මකධාතුහු නම් වෙතිසි; දතයුතු, "එසේහෙයින් කියනලදි".

"පවිතෙනි"ති වුත්තෙතතු යෙඛ කෙනවි ජනතුනා
ඔදනං වා පනඤ්ඤං වා කිඤ්චනති ඤායති"සි

අනෙකහෙද ප්‍රත්‍යයන් ඇති ධාතූන්ගේ කම්මාපෙක්ෂාඇති උදාහරණයන් දක්වා දැන් පුඡෝකත්තපාඨයෙහි හදුරණලද අභිහිත කම්මාදිය ප්‍රකාශකරනුවෝ "තත්ථයනාදි"කියත්.

තඤ්ච දුහාදිනමප්පධානකං වුත්තකම්මන්නාව. a

දුයහතෙ ඉති පයො ගොපාලකෙන-ඝාවියතෙ ගොමානීං දි ජෙන-පුච්ඡීයති මඟගං මාණිවකා ගොපාලෙන-විපෙපන ගොමා නීං ගිහකීඝතෙ-අවවියතෙ රුක්ඛා ඵලානි ඉක්ඛුදණ්ඩතෙන-ගි ම්හා ධම්මං අනුසාසියතෙ ගුරුනා-බ්‍රාහ්මණෙ ගිම්හා ධම්මං උප ජ්ඣායෙන. d

---

a තඤ්ච, එසකම්මකඅකම්මකධාතූන් අතුරෙන්; දුහාදීනං,දුහාදිධා තූන්ගේ; අප්පධානකං, අප්‍රධානවූ; වුත්තකම්මං, උක්තකර්මයට උ දාහරණ; තාව, පළමුකොට දක්වනුලැබේ.

d පොපාලකෙන, ගවපාලයා විසින්; ඝා, දෙන්නොමෝ;පයො, ක්ෂීරය; දුය්හතෙ, දෙනාලැබේ.

මෙහි ගොසවරූපවූයේද එකකර්මයෙක පයෝ සංඛ්‍යාත ක්ෂීර සවරූපවූයේද එකකර්මයෙක ගොසවරූපවූ අප්‍රධාන කර්මයෙහි උ ක්තභාවය හෙතුකොට ගෙණමොවුන් දෙදෙනා අතුරෙන් දෙහනක්‍රි යාවහා සම්බන්ධ්‍යමානවූ ක්ෂීරය ප්‍රයොජනවයෙන් අභිමතවූයේ ප්‍රධාන කර්මය ඒ ක්ෂීරයට නිමිත්තවූ"ගෝ"අප්‍රධානකර්මය ප්‍රථමයෙහි කර්ම ප්‍රත්‍යයවෙයි; ක්ෂීරය ප්‍රධාන කර්මහෙයින් අනුක්තකර්මභාවය හෙතුකොට ගෙණ විත්‍යා වන්නීමැයි-දිජෙන,බ්‍රාහ්මණයාවිසින්;ගෝ මා, ගාමත්තෙම; ගාවිං,දෙන; යාචියතෙ, ඉල්වනුලැබේ.

මෙද යාචනක්‍රියාවෙන් සම්බන්ධකරණලද ගාවිං යනමේ ද්විතීයාන්තවූ ගොසවරූපය ප්‍රයොජන විදුනාලබනහෙයින් ප්‍රධානවූ අනුක්තකර්ම ය වන්නේය,ඉල්වනු ලබන්නාවූ ගොරූපයට නිමිත්තවන හෙයින් ගොමත්තෙම අප්‍රධානවූ උක්තකර්මයෙහි ප්‍රථමාවන්නේ ය.

ගොපාලෙන, ගොපල්ලාවිසින්; මාණවකො, මාණවකතෙම; ම ග්ගං, මාර්ගය;පුච්ඡීයති, විචාරණ්ලැබේ;-පුච්ඡනක්‍රියාව හා සම්බන්ධි යවූ මාගධීය ප්‍රයොජනහෙයින් ප්‍රධානවූ ද්විතීයාඛ්‍ය අනුක්තකර්මය වන්නේය, මාණවකතෙම පුච්ඡ්‍යමානවූ මාගධීයට කාරණානුයි, අප්‍රධාන වූ උක්තකර්මයෙහි ප්‍රථමා වන්නීමැයි-විපෙපන,බ්‍රාහ්මණයාවිසින්; ගෝ මා, ගොමත්තෙම;ගාවිං,දෙන;ඝික්ඛි යතන, යාවඤ්ඤකරණ්ලැබේ;(හෙ වත්) ඉල්වනුලැබේ; ඝික්ඛණක්‍රියාඛ්‍යවූ ගොතොමෝ ප්‍රයොජනභාව යෙන් ප්‍රධානවූ අනුක්තකර්මය, ඝික්ඛිතව්‍යවූ ගොහට කාරණහෙයින් ගොමත්තෙම ඝික්ඛණක්‍රියාවෙන් උක්තවූ අප්‍රධානකර්මයි.

ඔක්ඛදදතෙතන, ඔහදදනයාවිසින්; රුක්ඛා, වෘක්ෂයතෙම; ඵලානි, ඵලයන්; අවවියතෙ, සිදුනාලැබේ; අවචිනනක්‍රියාව හා සම්බන්ධිනවූ ඵලයෝ ප්‍රයොජනභවයෙන් ප්‍රධානකර්මවූ ව්‍යාප්‍යභාව, අ

අත්‍රාදයුජ්ජමානපයාදීනං නිමිත්තභූතානවාදීනං වාපඩිනත්තා දුහාදික්‍රියාය වුත්තකම්මනි පඤ්චමී විහත්ති හොති තෙසං පධානත්තානුත්තකම්මනි දුතියා එව. a

න්‍යාදීනං පධානප්පධානවුත්තානුත්තකම්මං යථා. d

නීයතෙ හාරෙ ගාමං දෙවදත්තෙනෙන-වුය්‍යතෙ භාරෙ ගාමං යඤ්ඤදත්තෙනෙන-දුස්සෙන භාරෙ ගාමං භිය්‍යතෙ. e

---

වචියමාන ඵලයන්ට කාරණවූ වෘක්ෂයතෙම අවචියනක්‍රියාවෙන් උත්තතෙයිනි අප්‍රධානකර්ම්මවූ ප්‍රථමානම් වේ;-ගුරුනා, ගුරුහුවිසින්; සිස්සෙ, ශිෂ්‍යතෙම; ධම්මං, ධර්ම්මය; අනුසාසියතෙ, අනුශාසනාකරණුලැබේ;-අනුශාසනක්‍රියාඛ්‍යවූ ධර්ම්මය ප්‍රයොජනවන හෙයින් ප්‍රධානකර්ම්මය අනුශාස්‍යවූ ධර්ම්මයට නිමිත්තවූ ශිෂ්‍යතෙම අනුශාසනක්‍රියාවෙන් උත්තතෙයිනි අප්‍රධානකර්ම්මවූ ප්‍රථමාවන්නිසි.

උපඣ්ඣායෙන, උපාධ්‍යායයාවිසින්; සිස්සෙ, ශිෂ්‍යතෙම; ධම්මං, ධර්ම්මය; ඉඃයතෙ, කියනුලැබේ;-ඉඃයනික්‍රියාඛ්‍යවූ ධර්ම්මය ප්‍රයොජනබැවින් ප්‍රධානානුත්තකර්ම්මය ඉඃයමානවූ ධර්ම්මයට නිමිත්තවූ ශිෂ්‍යතෙම ඉඃනික්‍රියාවෙන් උකතහෙයින් අප්‍රධානකර්ම්මවූයෙන් ප්‍රථමාවන්නිසි

a අත්‍ර, මේ යථොකතකර්ම්මාදිහරණයෙහි; උපයුජ්ජමානපයාදීනං, උපයොගකරණු ලබන්නාවූ(හෙවත්) ප්‍රයොජන විදුනාලබන්නාවූ ඣීරාදීන්ට; නිමිත්තභූත කාරණවූ; ගවාදීනං, ගොආදීන්ගේ; අපධානත්තා, අප්‍රධානබවහෙයින්; දුහාදික්‍රියාය, දුහයාව යනාදි ධාතූන්ගේ ක්‍රියාවෙන්; වුත්තකම්මනි, උකතකර්ම්මයෙහි; පඤ්චමී විහත්ති හොහි, ප්‍රථමා විභක්තිවන්නිසි; තෙසං, ඒ පයෑ සංඛ්‍යාත ඣීරාදීන්ගේ පධානත්තා, ප්‍රධානබැවින්; අනුත්තකම්මනි, දෙහනක්‍රියාව විසින් නොකියනලද හෙයින් අනුත්තකර්ම්මවිෂයෙහි; දුතියා එව හොති, විතීයා විභක්තියි වන්නිමැසි;-දුහපපූරණෙ යනාදි ධාතූන්ගේ ප්‍රයොගයෙහි අප්‍රධානප්‍රධානවශයෙන් උකතානුත්තකර්ම්මවිෂයෙහි විසාරොදහරණ දක්වා දැන් "නීපාපූනනෙ" යනාදීන්ගේ උදාහරණ දක්වන්නට ප්‍රාරම්භකරණුවෝ, න්‍යාදීනං යනාදි කිහු.

d න්‍යාදීනං, න්‍යාදිධාතූන්ගේ; පධානඅපධානවුත්තානුත්තකම්මං, ප්‍රධාන අප්‍රධානවූ උකතානුත්තකර්ම්මයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි.

e දෙවදත්තෙන, දෙවදත්තයා විසින්; භාරෙ, භාරයතෙම; ගාමං, ගමට; නීයතෙ, පමුණුවනුලැබේ;-මෙහි නීයමානවූ භාරයාගේ ප්‍රධානකර්ම්මය නීයනක්‍රියාව විසින් උකතහෙයින් ප්‍රථමා වන්නිය, ඔහු විසින් නොකියනලද හෙයින් ග්‍රාමයාගේ අනුත්තකර්ම්මභාවය හෙතු

එසේ පන නීඝමානඝස්ස හාරඝස්ස ඝ්‍යාදීහි පධානකම්මත්තා වුත්තකම්මනි පඨමා විභත්ති හොති අප්පධානත්තා නෙති අවුත්ත කත්තා ච ඝබ්බත්ථේ ගාමාදි අනුභාතකම්මනි දුතියා හොති. a

තථේව කිත්තනේන වුත්තානුත්තකම්මං යථා. d

දුබ්බා ගෝ ඛීරං ගොපාලෙන-ඝාවිනෝ ඛනං ගහපති බ්‍රාහ්මණෙන-රුඛා නෝ වජ්ං ගොපෙන-පුඤ්ඤෝ ගුරූ ධම්මං ඔඝඝණ්ඨිකඛිතෝ හත්ථං කුම්භිලෝ විලෙඛන. c

---

කොට ගෙණ විභක්ති වන්නීමැයි;-යඤ්ඤදත්ථෙන, යඤ්ඤ ත්‍ථඝ්‍යවිසින්;හාරෝ, හාර-ඝ්‍යතම; ගාමං,ගාමට;වුඝ්‍යත්තෙ, පමුණුවනු ලැබේ;-වුඝ්‍යාත්තික්‍රියාව විසින් උකත්ථඝ්‍යසින් භාරෝසි,ප්‍රථමා වන්නීසි, ඝ්‍යාදීත්‍යසින්"ගාමං"යනු අප්‍රධානයා අනභිහිත බැවින් අනුකතක ම්‍යවූයෙන්විභක්තියා වන්නීමැයි;-දැසෙන, දැසයාවිසින්; හාරෝ, හාරය තෙව්,හාමං, ගාවට;හරිඝ්‍යතෙ,ගෙණයනුලැබේ;-මුඛ්‍යයාගේ උකත්‍යබව ඝ්‍යාදීන්ට නියමකළහෙයින් හාරෝසි හරතික්‍රියාවෙන් උකත්‍යවූ ප්‍රථමාවන්නීය, ඔහුවිසින් අමුඛ්‍යයාගේ අනුකත්‍යබව හෙතුකොට ගෙණ විභක්තියා වන්නීසි.

a එසේ පන,මේ ඝ්‍යාදින්ගේ උදාහරණයෙහි වනාහි;නීඝමානඝස්ස, ගෙණඝනු ලබන්නාවූ; හාරස්ස, හාරයාගේ;පධානකම්මත්තා,ප්‍රධාන කම්මබව හෙතුකොට ගෙණ; ඝ්‍යාදීහි, ඝ්‍යාදීන් විසින්; වුත්තකම්ම නි,උකතකම්මවිෂයෙහි; පඨමාවිභත්ති හොති,ප්‍රථමාවිභක්තිවන්නීය; නෙහි, එනඝ්‍යාදින් විසින්; අවුත්තත්තා ච, අනුකතබැවින්ද; අප්පධා නත්තා ච,අප්‍රධානබැවින්ද;ඝබ්බත්ථේ, ඝ්‍යාදීයෙහි හැමතන්හිම; ගාමා දි අනුභාතකම්මනි දුතියා හොති, ග්‍රාමාදි අනුභාතකම්මයෙහි භිතියා විභක්තිවන්නීසැ;-දුහඝප්පපූරණෙ නීපාපණෙ,යන ධාත්වාදීන්ගේ ප්‍රධා නාප්‍රධාන විසින් උකතානුකත උකත්‍යානන්තරයෙන් දැන් එසේම කෘ දන්තප්‍රත්‍යයාගේ අභිහිතානභිහිත ප්‍රාබධයන් විසින් තථේව යනාදී න් කියත්.

d තථේව, එසෙම;(භෙවත්)ඝම්සේ; ආඛ්‍යාතප්‍රත්‍යයා විසින් මික ම්මකධාතුවිෂයෙහි උකතානුකතනම්මයන් දක්වන ලදද?එසේම; කි තනෙත, කෘදන්තප්‍රත්‍යයා කාලකල්හි; වුත්තානුත්තකම්මං, උකතානු කතකම්මයට උදාහරණ; යථා, මෙසේසි.

c ගොපාලෙන, ගොපල්ලාවිසින්; ගෝ, ඔබනුතොමෝ; ඛීරං, කිරි; දුබ්බා, දෙවිසේසි;-බ්‍රාහ්මණෙන, බමුණාවිසින්; ගහපති, ගෘහපතිතෙ ම;ධන., වසතුව;ඝාවිනෝ, ඝාවිඝු නෙළේඝ(භෙවත්)ඉල්ලුවේසි;-ගෝ

අනුඤාඝිතවා ඉමං ඔසෙසා අවචිසෙන-වුත්තවා ජනෙ න තතබබං පඩිසෙන-ඉදිතං දති නොනීතං ගොපාලිකාය-නිනෙ ගාමංහාරෙදුසෙන-නිතවා හාරෙ ගාමං වෙටසෙන-හතෙ ගාමං හාරොකිංකරෙණ-එස වුත්තානුත්තතතං පුබබෙව-අත්‍රාඝං විත්තං සහතෙ. ෙ

"දුහ ඝාව රුදුසුවජ ඡකඛාසු වවා'දයෙ
නිවහ හරාදයෙ වා'පි උහසෙනෙ විකම්මිකා" a

ගමනඤාදි ධාතුසෙවව ණිමහි පසොජ්ජවෙනෙරං වුත්තක

පෙන, ගොපල් ලාවිසින්; ගො, ධෙනුනොමෝ; වජං, ගොවුද(හෙවත්) ගාල; රුඛා, වලකණුද්දීසි;-සිසෙසන, ශිෂ්‍යයා විසින්; ගුරු, ආචාර්‍යතෙම; ධම්මං, ධර්මය; ප්‍රවෙණා, විවාළේසි;-එපෙපන, බ්‍රාහ්මණයා විසින්, කුටිඹිකෙ, තෙළෙඹිතෙම; භත්තං, බත; භික්ඛිතෙ, ඉල්වනලදී-ආචරියෙන, ගුරුවුවිසින්; සිසෙසා, ශිෂ්‍යතෙම; ධම්මං, ධර්මය; අනුසාසිතවා, අනුශාසනාකෙළේසි;-පඩිතෙන, පඬිතයා විසින්; ජනෙ, සත්ත්වතෙම; කතතබබං, කටයුතු; වුත්තවා, කීයේසි;-ගොපාලිකාය, ගොපලුලිය විසින්; දී, දීතෙම; නොනීතං, වෙඬරු; මරිතං, අල්ලනලදී;-දූසෙන, දූසයා විසින්; හාරෙ බර; ගාමං, ගමට; නීතෙ, පමුනුවණලදී;-වෙටසෙන, දූසයා විසින්; හාරෙ, භාරයතෙම; ගාමං, ගමට; නීතවා, පැමිණවී;-කිංකරෙණ, දැස්හු විසින්; හාරෙ, භාරයතෙම ගාමං, ගමට; ;තවෙ, ගෙනයනලදී;-එපා, මේ කෘදන්තප්‍රත්‍යයොදාහරණයෙහි; වුත්තානුත්තතතං, උක්තානුක්තබව; පුබෙබව, පෙරසේමැයි; (හෙවත්) දුහාදි, න්‍යාදීන්ගේ ප්‍රධානාප්‍රධාන වශයෙන් ක්‍රියාවෙන් උක්තානුක්තබව මෙනි. —මෙමකිත.—

"අප්‍රධානා දුහාදීනාං න්‍යාදීනානතු ප්‍රධානකම්
කම්මං ඝම්මසඩෙනකෙඡු උක්තකමේමනි කථතෙ—"ඝි.

අත්‍ර, මෙප්‍රකරණයෙහි(අපේ හොහොත්)මේ ව්‍යාකරණ ශාස්ත්‍රයෙහි; මිනනා, "දුහාදිනාහාදි" දෙදෙනාගේ; අයං, මේ මතු කියන්නේ; සඩහගෝ, සඝ්‍රහයෙහි.

a දුහ, දුඝපපූරණෙ යන ධාතුස; ඝාව ඝාවනෙ යන ධාතුස; රුධි ආවරණෙ යන ධාතුස; පුවිඡ පුවිඡනෙ යන ධාතුස; ඡිකඛි ඡාවනෙ යන ධාතුස; සාස අනුසිඨිසං යන ධාතුස; වවාදසෙ, වව වියනනීයං වාවායං යන ධාතුස; යනමේ ආදි ධාතුහුදු; අපි, නැවත; නි පාපුනනෙ යන ධාතුස; වග පාපුනනෙ යන ධාතුස; හරාදසෙ; හර හරණෙ යන ධාතුස; යනමේ ආදිහුදු; එතෙ උභයෙ, මේ දසසෙ යි ධාතුහු; දිකම්මිකා, විකම්මිත ධාතුහුයි.

මම්ං ඝථා-ගමියතෙ මානවකො ගාමං දෙවදත්තෙන-ගම්යතෙ ගාමො මානවකං දෙවදත්තෙන-බොධියතෙඞ්ගියස්සා ධම්මං අවබොධියතෙ-බොධියතෙ ධම්මෙන සිස්සං අවබොධෙථ-හොජියතෙ නාප ඝොදනං බම්මිකෙන-හොජියතෙ ඔදනො නාපඝං බම්මිකෙන.

පයොජකස්ස පන දෙවදත්තාදි කත්තුනොව්‍යාපාර සංඛ්‍යාතෙ ක්‍රියාය ඝම්බන්ධියමානත්තා ගමනාදයඝ්ඨානං ධාතූනං මානවකාදිකොයො පයොජෙථා සො ඝද්‍ය'පි කත්තා ගමනාදයත්ථං ව්‍යාපාරියමානො යදිනම්මං නහොති අඤ්ඤථා හි හොති නාඤ්ඤද්ඨානුඝන්ධනිල්ලක්ඛණෙන සම්බන්ධියෙය මානවකාදිකො ඒවඤ්ඤම්මං ඝොති. ෘ

ෘ ගමනත්‍ථාදිධාතුයෙවෙව, ගත්‍යත්‍ථාදි ධාතූන් විෂ යෙගිම; ණ්මහි, ණිප්‍රත්‍යය කළකල්හි; පයොජ්ජ, ප්‍රයොජ්‍යයෙ; ඉතරං, අන්‍යවූ ක ර්මයහෝ; වුත්තඝඝම්මං, උක්තකර්මවූයේ; ඝථා, මෙසේසිං-දෙවද ත්තෙන, දෙවදත්තයා විසින්; මානවකො, මානවඝතෙම; ගාමං, ග මට; ගම්යතෙ, යවනුලැබේ;-දෙවදත්තෙන, දෙවදත්තයා විසින්;ගා මො, ග්‍රාමයතෙම; මානවකං, මානවකයා; ගම්ංතෙ, යවනු ලැබේ; ආචරියෙන, ගුරුහුවිසින්; සිස්සඝ, ශිෂ්‍යතෙම;ධම්මං, ධර්මය; බො ධියතෙ, අවබොධ කරවනුලැබේ;-ආචරියෙන ඇදුරුහු විසින්; ධ මෙම්ම, ධර්මයතෙම; සිස්සං, ශිෂ්‍යයා; බොධියතෙ, අවබොධ කරවනු ලැබේ;-ධම්මිකෙන, ධාර්මිකයා විසින්;තාපසෙ,තාපසතෙම; ඔදනං, බත; හොජ්‍යතෙ, වලඳවනු ලැබේ;-ධම්මිකෙන,දැල්යහු විසින්; ඔද නො, ආහාරය තෙම;තාපසා තාපසයා; හොජ්‍යත,වලඳවනුලැබේ.

එසේපත, මේ ප්‍රයොජ්‍ය උක්තකර්මනියට උදහරණ විෂයෙහි ව නාහි; පයොජකඝස්ස, ප්‍රයොජකවූ; දෙවදත්තාදි කත්තුනො, දෙවද ත්තාදි කර්තෘහුගේ; ව්‍යාපාරසංඛ්‍යාතාය, ව්‍යාපාරයයි කියනලද; ක්‍රියා ය, ක්‍රියාවහා; සම්බන්ධිය මානත්තා, සම්බන්ධකරණු ලබනු හෙයින්; ගම නාදඝ්ඨානා ධාතූනං, ගත්‍යත්‍ථාදි ධාතූන්ගේ; පයොජෙථා, ප්‍රයෝ ජ්‍යවූ; මානවකාදිකො, මානවකාදිවූ; යො, යමෙක්; ඝද්‍ය'පි කත්තා, කිසිසෙත් කර්තෘවී නමුදු; සො, ඒකර්තෘතෙම; ගමනාදඝ්ඨං, ගමනාදි ය ප්‍රයෝජන කොටඇති (හෙවත්) ගමනාදිය පිණිස; ව්‍යාපාරිය මා නො, මෙහෙයනු ලබන්නේ; යදිකම්මං නහොති, ඉදින් කර්මනො වේනම්;අඤ්ඤථා,අනික් පරිද්දෙකින්;හොතීති, කර්මක් වේදැයි යන; අඤ්ඤථානුපපත්ති ලක්ඛණෙන,අනික් පරිද්දකින් නොසිපදීම් ලක්ෂ ණයෙන් ඇති (නොහොත්) අනිෂ්පත්තිස්වභාව කොටඇති; සම්බන්ධි යෙන, අවබිබලයෙන්; මානවකාදිකො, මානවකාදිතෙම; කම්මං ඝහාති, කර්මවේ.

තතෝ යෙවෙක්ඛ වුත්තාපකෙව ගත්‍යාදිනා දුතියා-එතෙසමේ වාතිනි-අකාදිනෙ සකම්මකධාතුප්පයොගෙ අනුත්තකම්මං යථා.

දෙවදත්තෙනා ගාමං ගච්ඡති-ඕසෙසා ධම්මං බුජ්ඣති-ගිහ්ගි හත්තං භුඤ්ජති-අහෙනාගිකෙ පාළිං පඨති- දුසෙ භාරං හරති-ජනෙ කුසලං කරොති-කිතනාතපපච්චයෙ කතෙඤ්ඤදත්තාකම්මං යථා-දෙවදත්තෙනා ගාමං ගමෙනා-ගිසෙසා ධම්මංබුජ්ඣති-ගිහ්ගිභුඤ්ජතං භුත්තෙනා-ගිසෙසා පාළිං පඨියෙනා-පරිවාරතෙ භාරං හරතෙ-යඤ්ඤදත්තෙනා කථං කතෙතබ්බාදි-අකම්මකධාතූන. යථා-බුද්ධා විරොචන්ති-හත්ථිසයති-බාලාකිලන්ති-කිතනාතපපච්චයෙ කතෙ-බුද්ධා රාජිතෙනා- හත්ථි සයිතෙ-බාලා කිලිතෙනා-ඉච්චෙසංඛ්‍යා සකම්මාකම්ම ධාතූනං පයොගෙ යෙ කාරිතපච්චයෙ කතෙ යෙ කත්තරි ක්‍රියා ස වුත්තකත්තා සොවුත්තකම්මනි පඨමාහොන්ති-තෙනෙව වුත්තමෙ

a තතොඒව, එතෙසින්ම; මානවකාදිහු කම්මවන හෙයින්ම යයි යේයි; එසේ, මේ ප්‍රයොජ්‍යයෙහි; අවුත්තපකෙ,"අනුක්ත පක්‍ෂයෙහි; ගත්‍යාදිනා, ගත්‍යාදිසූත්‍රයෙන්; දුතියා, ත්‍රිතීයා විභක්තියෝවේ;-එතෙස මෙවැනිනි, මොවුන්ගේමය යනු; (හෙවත්) ගත්‍යාදි සූත්‍රයෙහි දක්වන ලද ධාතූන්ගේම ප්‍රයොජ්‍යයෙහි, ත්‍රිතීයා වෙයියනු; කිං, කුමක්පිණිස ය;"පෘවෙනි ඔදනං, දෙවදත්තෙනා යඤ්ඤදත්තෙනා"යන තන්හි දෙවදත්තයාගේ ත්‍රිතීයා නොවිනා පිණිසයි;-මේ"මෙදගල්‍භයන ක්‍රමයයි"

අකාරිතෙ, කාරිතප්‍රත්‍යය නොකළාවූ; සකම්මක ධාතූපයොගෙ, සකම්මක ධාතූන්ගේ ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හි; අනුත්තකම්මං, අනුක්තකර්මයට උදාහරණ, යථා, මෙසේයි.

දෙවදත්තෙනා, දෙවිදත්තෙම; ගාමං, ගමට; ගච්ඡති,යේ;-සිස්සෙනා, ශිෂ්‍යතෙම; ධම්මං, ධර්මය; බුජ්ඣති, දන්නේයි;-හිකඛු, මහණතෙම; භත්තං, බත;භුඤ්ජති,වළඳයි;-අහෙනාවාසිකෙනා, අතැවැසිතෙම; පාළිං, පාලි; පඨති, හදාරයි;-දුසෙනා, දුස්තෙම; භාරං, බර; හරති, ගෙනයෙයි;-ජනෙනා, සඥතෙම;කුසලං, පින්; කරොති, කෙරෙයි;-කිතඤ්ඤපපච්චයෙ කතෙ, කෘදන්තප්‍රත්‍යයා කළකල්හි; අනුත්තකම්මං, අනුක්තකර්මයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි;-දෙවදත්තෙනා, දෙවිදත්තෙම; ගාමං, ගමට; ගතෙනා, ගියේයි;-සිස්සෙනා, ශිෂ්‍යතෙම; ධම්මං, ධර්මය; බුජ්ඣෙනා, දන්නේයි;-හිකඛු, මහණතෙම; භත්තං ආහාරය; භුත්තෙනා, වැළඳුයේයි;-සිස්සෙනා, ශිෂ්‍යතෙම; පාළිං, පෙළ; පඨිතෙනා, හදාරේයි;-පරිවාරතෙනා, පිරිවරතෙම; භාරං, බර; හටෙනා, ගෙණගියේයි;-යඤ්ඤදත්තෙනා, යඥදත්තතෙම; කථං, කෙසේ; කතෙනා, කෙරේයි; ඉච්චාදි, ඒවැනිආදි රූපවේ;-අකම්මික ධාතූනං, අකර්මිකධාතූන්ගේ ප්‍රයොග

තංඝථා-සාමිනා දූසෝ ගාමං ගච්ඡාපියමෙ-ගුරූනා සිස්සෝ ධම්මං බොධාපියමෙ-හොතිපියමෙ භික්ඛු හත්ථං සඛෙත්-පාඨාපියමෙ සිස්සෝ පාලිං උපජ්ඣායෙන-සාමිනා දූසා භාරං හරා පියමෙ-මුනිනා ජනෝ කුසලං කාරාපියමෙ ෆ

යක් ඇතිකල්හි; යථා, ඊට උදාහරණ මෙසේයි-බුඩෝ, සම්බුජ්ඣතෙම්, විරොචති, බබලයි;-භාති, ඇත්තෙම; සයති, ඡාවි;-බාලෝ, ලදරුතෙම; කීලති, කෙලිසි;-අකම්මකධාතු විෂයේ කිතප්‍රත්‍යයා කළකල්හි;-බුඩ්ඣ, සම්බුජ්ඣතෙම්; රාජතෝ, බැබළුයේ;-භාති, ඇත්තෙම්; සයිතා, හොවිසේයි;-බාලෝ, කුමාරතෙම; ක්‍රීලතෝ, කෙලියේයි; ඉච්චාදි, වේආදියවේ;-ඉමෙසං සකම්මාඣම්මධාතූනං පන, මේයථොක්ත ::කාරයෙන් දක්වනලද සකම්මක අකම්මක ධාතූන්ගේ වනාහි; පයොගෙ සති, ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හි; කත්තරික්‍රියාය, කර්තෘකාරකයෙහි ලද ක්‍රියාව විසින්; යෝ, යමෙක්; වුත්තකත්තා, උක්තකර්තෘ ද; සෝ, ඒ උක්තකර්තෘතෙම; කාරිතපච්චයෙ සතෙ, ණාප යාදි කාරිතප්‍රත්‍යයා කළකල්හි; වුත්තකම්මනි, උක්තකර්මයෙහි; පඨමාහොති, ප්‍රථමා විභක්තිවේ;-තෙන, එහෙයින්;වුත්තෙවිව, බාලාවතාරයෙහිද කියන ලදුයේ මැයි.

"ගති බොධාහාරසද්දත්ථ හරකාරාකම්මණානං
ෆ කත්තා අකාරිතෙ යොතං වුත්තකම්මං හි කාරිතෙ"

ගති, ගමනාර්ථ ධාතුය; බොධ,අවබොධනාර්ථ ධාතුය; අහාර,ආහාරාර්ථ ධාතුය;සද්දත්ථ, ශබ්දාර්ථ ධාතුය; යන මොවුන්ගේද: හරකර, හර හරණෙ කර කරනෙ යන ධාතූන් ඳදෙනාගේද; අකම්මකානං, අකර්මකධාතූන්ගේද යනමේ අකම්මක සකම්මකධාතූන්ගේද;(නොහොත්)මේධාතූන් සම්බන්ධවූ; යොකත්තා, යම්කර්තෘයෙක් ඇද්ද; තං,ඒකර්තෘහු; කාරිතෙ, කාරිතප්‍රත්‍යය කළකල්හි;වුත්තකම්මං හි,උක්තකර්මයේ මැයි-හං, ඒකාරිතප්‍රත්‍යය කළකල්හිඋක්තකර්මයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි;-සාමිනා, ස්වාමිහු විසින්; දූසෝ, දූසතෙම; ගාමං, ගමට; ගච්ඡා පියතෙ, යවනුලැබේ;-ගුරූනා, ගුරුහු විසින්, සිස්සෝ, ශිෂ්‍යතෙම; ධම්මං, ධර්මය; බොධාපියෂත, අවබොධකරවනු ලැබේ;-යමෙක්න, කිඹ ඵල අදහන්නහු විසින්(හෙවත්)සත්පුරුෂයා දිසින්;භික්ඛු, මහණතෙම; හත්ථං,ආහාර රස; හොජාපියතෙ; වලඳවනු ලැබේ;-උපජ්ඣායෙන, උපාධ්‍යායයා විසින්; සිස්සෝ, ශිෂ්‍යතෙම; පාලිං, පාලිය; පාඨාපියතෙ, හදාරවනු ලැබේ:-සාමිනා, ස්වාමිහු විසින්; දූසෝ, දූස්තෙම; භාරං, බර; හරාපියතෙ, යවනුලැබේ;-මුනිනා, මුනිහු විසින්; ජනෝ,සත්වයෙම; කුසලං, කුසල්; කාරාපියතෙ,කරවනුලැබේ.

එසේ කිතකානං කාරිතපුඵවඩයෙ කතෙ-සාමිනා දුසෝ ගාමං ගවඡාපිතෝ-ගුරුනා සිසෝ ධම්මං බොධාපිතෝ-සඩ්ඛෙන භික්ඛු ඝත්තං හොජා පිතෝ-සිසෝ පාලිං පාඨාපිතෝ උපජ්ඣායෙන-දූ සෝ හාරං හරාපිතෝ නායකෙන-මුනිනා ජනෝ කුසලං කාරාපි තෝ ඉච්චාදි.

යදූ හාවෙ පච්චයෝ හොති තදූ වුත්තං නහොතෙව- කම්ම අකම්මකෙහි ධාතූහි පච්චයෝ යථා- දෙවදත්තෙන භූයතෙ-දෙවද ත්තෙන භවනං- කම්මවාචනිඡාසං හාවෙ සකම්මකධාතූනොපි පච්චයෝ ඉහාති-නායථා-දෙවදත්තෙන පච්චතෙ-දෙවදත්තෙන ප චනං-කොඩිපන අකම්මකොපි ධාතූ පාදිහා සකම්මකෝ හොති. a

---

a එසේ, මෙහි; කිතකානං, කිතකසින්ට; කාරිතපඵවඩයෙ කතෙ, කාරිතඵත්‍යය කළකල්හි;-සාමිනා, සවාමිහු විසින්; දූසෝ, දූස තෙම; ගාමං, ගමට; ගවඡාපිතෝ, යවන ලදී.-ගුරුනා, ගුරුහු විසින් සිසෝ, ශිෂ්‍යතෙම; ධම්මං, ධර්මය; බොධාපිතෝ, අවබොධ කරවන ලදී;-සඩ්ඛෙන, කර්මඵල අදහන්නහු විසින්; භික්ඛු, මහණතෙම හ, ත්තං, ආහාරය; හොජාපිතෝ, වලඳවන ලදී;-උපජ්ඣායෙන, උපා ඛ්‍යායයා විසින්; සසෝ, ශිෂ්‍යතෙම; පාලිං, පාලිය; පාඨාපිතෝ, හ දුරවන ලදී;-නායකෙන, සවාමිහු විසින්; දූසෝ, දූසතෙම; හාරං, බ ර; හරාපිතෝ, යවන ලදී;-මුනිනා, මුනිහු විසින්; ජනෝ, සත්‍වතෙ ම; කුසලං, කුසල්; කාරාපිතෝ, කරවන ලදී;-ඉච්චාදි, මේආදි රූප වේ;-උක්තානුක්තඅද කර්මසමභවය හෙයින් දක්වා දූන් අප්‍රකෘතවූ හාවසවරූප සාධනුවෝ "යදූ"යනාදිකියත්.

යදූ, යම්කලෙක්හි; හාවෙ, ක්‍රියා සංඛ්‍යාත හාවයෙහි; පච්චඵයා හොති, ත්‍රාදිතව්‍යාදි ප්‍රත්‍යයෝ වෙද්ද; තදූ, එකල්හි; කිඤි, කර්මාදි කිසිවෙක්; වුත්තං නහොතෙව, හාවය අදව්‍ය හෙයින් උක්තකර්ම නොවේ මැයි;-නාඤ, එහි (හෙවත්) ඒහාවයෙහි, අකර්මකෙහි ධාතූහි, අකර්මක ධාතූන් කෙරෙන්; පච්චයෝ, ප්‍රත්‍යය' යථා, මෙසේයි; දෙවදඵත්තන, දෙවදඵත්තයා විසින්; භූයඵෙ, විමසි;-දෙවදත්තෙන, දෙවදත්තයා විසින්; භවනං, විමසි;-කම්මස්ස, විද්‍යමාන කර්මයා ගේ; අවචනිඡාසං, අභිධානෙච්ඡාවක් නැනිකල්හි; සකම්මක ධාතු තො, සකර්මකධාතූහු කෙරෙන්; හාවෙපි, හාවයෙහිද; පච්චයොහොති,ප්‍රත්‍යයවේ; තං, ඒසකර්මක ධාතු විෂයෙහි; හාවප්‍රත්‍යයඟට උදාහ රණ; යථා, මෙසේයි;-දෙවදත්තෙන, දෙවදත්තයා විසින්; පච්චතෙ, පිසිමයි-; දෙවදඵත්තන, දෙවදඵත්තයා විසින්; පචනං, පිසිමයි;-අකම්ම කොපි, අකර්මකවූද; කොඩි ධාතු පන, කිසිධාතුවෙක් වනාහි;පාදිව

කායථා-අනුභූයතෙ කම්මඵලං ජීවෙන ජනුනා-භාවොති සත්තා ඉව අසංඛ්‍යාති පඨම පුරිසස්ස ඒකවචනමෙව හොති. ඵස්ස ක්‍රියාභාවොති ඉමානසෝ- ෘ

සා, ප්‍රාදීන්ගේ වශයෙන් (හෙවත්) ප්‍රාදිබලයෙන්; සකම්මකෝ හොති, සකම්මිකවේ.

ෘ තං, ඒඅකම්මක ධාතු සකම්මක විමට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි, ජාතෙන ජනුනා, උපන් සවයා විසින්; කම්මඵලං, කුසලාකුසල කර්මයාගේ විපාකය; අනුභූයතෙ, අනුභවකරණු ලැබේ;-මේ අකර්මක ධාතූන්ගේ ප්‍රාදිබලයෙන් සකර්මකත්වයට උදාහරණයි;-භාවොති; භාවයනම්; සත්තා, සත්තාවය(හෙවත්)ක්‍රියාවය; සාව, ඒසත්තාව සංඛ්‍යාත භාවයද; අසංඛ්‍යාති, තමා අද්‍රව්‍ය හෙයින් ද්‍රව්‍යයෙහි පැවති එකත්ව බහුත්ව ලක්ෂණවූ සංඛ්‍යාව නැත්තාසි; පඨම පුරිසයෙහව, භාවය තුම්හ අම්හ ශබ්ද ව්‍යාප්‍යයක් නැතිහෙයින් ප්‍රථම පුරුෂය සම්භවීවීම; එකවචනං හොති; ක්‍රියාවගේ විද්‍යමානත්වයෙන් අහෙදෙකත්ව සංඛ්‍යාව ඇත්නුයි තත් ප්‍රකාශනය පිණිස එකවචනවේ;-භාවයෙහි එකත්වාදියද අනෙකත්වාදියද නැත්තේවීනම් හෙතොම ගගවිඝාණාදීන් අවිද්‍යමානද වේනුයි විද්‍යමානසවභාවවූ වස්තුහුගේ අනෙකත්වයක් නැතිකල්හි අවශ්‍යයෙන් එකත්වය වුව මැනවැයි සවභාවයෙන් විද්‍යමානවූ භාවයාගේ අභෙද විෂයෙහි වන්නාවූ එකත්ව සංඛ්‍යාව ඇතද ද්‍රව්‍යධර්මවූ බහුත්වය නැත්තේය එසින් එකත්වය ප්‍රකාශකොට එකවචනය වන්නේද, භාවයාගේ තුම්හ අම්හ ශබ්ද ව්‍යාප්‍යත්වයක් නැතිහෙයින් ප්‍රථමයොගයෙනිම වෙයි යනුභාවයි.

එසේ, මෙහි; ක්‍රියාභාවොති, ක්‍රියාවය භාවය යනු; සම්භනසෝ, සමාන ඒවේ;-ඒක්‍රියාභාවයන් විසින් ගමන පවනාදි ඝියලුක්‍රියාප්‍රභෙද යොජ්‍යතේ"කරණංක්‍රියා"යි නිෂ්පාදනයෙහින්කර කරණෙ යන ධාතුහුගේ අර්ථය ක්‍රියා යසිද හවනං භාවොති නිෂ්පාදනයෙහින් හුයතෙ යං යනනහුගේ අර්ථය භාවයසිද යෙදෙන්නේය සියලු ධාත්වර්ථය ක්‍රියා භාවනම් නොවන්නේය එහෙයින් ක්‍රියා ශබ්දයෙන්හා භාව ශබ්දයෙන් සියලු ගමන පවනාදි ප්‍රභෙදයෝ වාච්‍යනොවේද්ද කුමක් මෙන්ද යත් යම්සේ පාකගමනාදි ක්‍රියාවිශෙෂණ ශබ්දයෙන් ක්‍රියා භාවාදීන් අභිධානය ප්‍රකෘතනොවේද? එසේම ක්‍රියාභාවාදි ශබ්දයෙන් පාක ගමනාදීන්ගේ අභිධානය ප්‍රකෘත නොවන්නේය එහෙයින් පාකාදික්‍රියා භෙදය ක්‍රියාභාව ශබ්දයෙන් කෙසේ වාච්‍යයෝදයත් ගච්ඡති, කිකල්හි ගමනං කරොති කියාද පවති, කිකල්හි පවනං කරොති කියාද ප්‍රතීතිය හෙතුකොටගෙණ සියලු ධාත්වර්ථෝ කතිවිධත්ව

"නබ්බාද්‍යනි යිතෝ භාවෝ දබ්බභූතෝතු සූඅතෙ
භාඃඛ්‍යාපි ඒඤ දාකානි ඒවමාදිසු ඝාදයෝ"ඇ

රූපයෝ නුයි සියලු ගමන පවනාදිවූ ධාත්වර්ථයෙහි කරණාඛ්‍යාත්‍රියා වද අනුගතය පවතී කිකල්හි පවනං භවති කියාද ගච්ඡති කිකල්හි ගමනං භවති කියාද ප්‍රතීතිය හෙතුකොටගෙණ සියලුධාත්වර්ථයෝ සත්තාවෙන් යුක්තනුයි ඔවුන් හැමදෙනා කෙරෙහි භාවයද සාමාන්‍යය, එහෙයින් වෘක්ෂ සාමාන්‍යයවාචිවූ වෘක්ෂ ශබ්දයෙන් ධවකදිරාදී වෘක්ෂ විශෙෂ යන්ගේ කථනයමෙන් භාවාදි ශබ්දයන්ගේ සාමාන්‍යබව හෙතුකොටගෙණ භවනක්‍රියා සියලු ගමන පවනාදි ධාත්වර්ථයන්ගේ කථනය යුක්තාය පලාසාදි වෘක්ෂ විශෙෂවාචි ශබ්දයන්ගෙන් සියලු ධවඛදිරාදි වෘක්ෂයන්ප්‍රකාශනොකිරිමෙන් ගමන පවනාදි ක්‍රියාවිශෙෂවා චිශබ්දයන්ගේ සියලු ධාත්වර්ථයන්ප්‍රකාශ කිරීමෙක් නැත්නේය එහෙයින් ගමන පාකාදි ශබ්දයන් විසින් ගමන පාකාදි ක්‍රියා විශෙෂයම වාච්‍යවෙයි ක්‍රියා භාව ශබ්දයන් විසින් සියලු ධාත්වර්ථයම වාච්‍යවෙයි දනයුතු;–ඉදින් සාඛ්‍යත්‍රවරූපවූද නබ්බාද්‍යභිහිතවූ මෙභාවය තව්‍යාදින්ගේ අර්ථප්‍රතිපාදන සාමර්ථය හෙතුකොට ගෙණ ද්‍රව්‍යයමෙන් ප්‍රතීති වෙතුයි හෝ නබ්බාද්‍යභිහිත භාවයෙහි සංඛ්‍යා ලිඟ කම්මාදි සඉහවයෙන් "යෝ"ආදිහු වෙතියි දක්වන්නෝ "නබ්බාද්‍යභිහිතෝ"යනාදිකිහු.

ඇ නබ්බාද්‍යනි හිතෝ, තව්‍යාදි ප්‍රත්‍යයන් විසින් උකතවූ; භාවෝතු, භාවය වනාහි; දබ්බභූතෝ, ද්‍රව්‍යය වූයේ (නොහොත්) ද්‍රව්‍යය වැනිවූයේ; සූඅතෙ, දන්නාලැබෙයි; තසමා, එහෙයින්; එසේ, මෙහි (හෙවත්)මේ භාව යෙහිවූ; පාකාඉති, පාකායන; එවමාදිසු, මේආදි ප්‍රයොගයෙහි; ඝාදයොපි, යෝ ආදීහු; භවන්ති, වෙත්;–මෙහි අපිශබ්දයෙන් භවන්තියනු අධ්‍යාහාරයි;–යථා, යම්සේ; නබ්බාද්‍ය භි හි තවු භාවය ද්‍රව්‍යයමෙන් ඊජ්සි තදැ; තථා, එසේම; භාවෙ විහිත, භාවයෙහි කරණලදැ;නබ්බාදි නං පයොගඟතව්‍යාදි ප්‍රත්‍යයන්ගේ ප්‍රයොගයක්ඇතිකල්හි; කම්මකාරකම්පි, කර්මකාරකයද; ඉච්ඡිතබ්බං කැමතිවියයුතුයි.;–තං,ඒතව්‍යාදි.ප්‍රත්‍යයන්ට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි;–ඔදනංභුඤ්ජ, ආහාරය අනුභවකොට; ගච්ඡති, යේ, ඉවචාදි, මේආදියවේ;–ඔදනං භුඤ්ජිතුං, ඔදනං භුඤ්ජන; එසේ, මේඋදාහරණ යෙහි; නබ්බාද්‍යභිහිතය, තව්‍යාදි ප්‍රත්‍යයයෙහි; භාවෙ විහිතත්තා,භාවයෙහි කළබැවින්; ඔදනංඉති, ඔදනං යනු; අනුත්තකම්මනි, අනුක්ත කර්මයෙහි; දුතියාඑව, දුතියා; තිහකතිවිභත්තියි–; ලොකෘවහාරස්ස, ලොකව්‍යවහාරයාගේ;පඨමානුයා තිහත්තා මුඛ්‍යයා අනුව පවත්නාබවි හෙතු

හාවෙ විහිත නඛාදිනං පයොගෙ කම්මකාරකම්පි ඝඤිච්ඡිත
ඛ්බං–තාංඝඨා–ඔදනං භුඤ්ජා ගච්ඡතිච්චාදි * ඔදනං භුඤ්ජා නෙපඨ න
ඛ්බාදි පච්චයෘ*හාවෙ විහිතත්තා ඔදන නන්ති අත්තනාතකම්මනි ඒව දුති
යා–ඵලාකතෙවා කාරක්ඛ පධානාත්ථ ඝාසිත්තා පධාන ඝනිඝාහිධානෙ
ගුණඝනති අභිගිනෙව පකාඝනිති–නංඝඨා–ඔදනෙ පච්චා භුජි
නෙ දෙවදත්තෙන–ඔදනොඝච්චා භුත්තො දෙවදත්තෙන–ත්තාන
ක්‍රියා ඝඹන්ධෙන වුත්තෙ ඔදනෙඤ්ච ඝම්මා ඒව නදුතියා–ඝනෙව
වුත්තංගි

කොට ගෙණ; පධාන ඝනියා, ප්‍රධානවූ කාරක ඝකනියගෙ; අභි ධානෙ, කථනයක් ඇතිකල්හි; ගුණඝනති, අප්‍රධානවූ කාරක ගකනි නොම; අභිගිනෙව, උක්තායාමෙන් පකාඝතිති, ප්‍රකාඝකෙරේ–; තං, ඒ ත්‍රිතන්ත ක්‍රියා සඹන්ධයට උදාහරණ; යථාමෙසේයි;–දෙවදත්තෙන, දෙ වදත්තයා විසින්; ඔදනො, ආහාරය; පච්චා, පිසැ; භුජ්ජතෙ, අනුභව කරණුලැබේ;–දෙවදත්තෙන, දෙවදත්තයා විසින්; ඔදනො, ආහාරය; පච්චා, පිසැ; භුත්තො, අනුභවකලේසි;–අනු, මේ උදාහරණයෙහි; ඔදනෙ, ඔදන ශබ්දයා කෙරෙහි; ඵඨමාඑව, ප්‍රධාන ශබ්දඝකනිය න්‍යා දීන් විසින් උක්තඝෙයින්; අප්‍රධාන ඝකනිය උක්තයාමෙන් ප්‍ර කාඝවන හෙයින් උක්තයෙහි ප්‍රථමාම වෙයි; ත්‍රිතන්තක්‍රියා සඹන්ධින වුත්තෙ, ත්‍රිතන්තක්‍රියා සඹන්ධයෙන් උක්තයෙන්; නදුතියා, දුතියාවිභ කතිනොවේ.

මෙහි"ඔදනො පච්චා භුජ්ජතෙ"යනාදියෙහි ප්‍රධානවූ එක්කම්ම ඝකනියෙක අප්‍රධානවූ එක් කම්ම ඝකනියෙකැයි කම්මඝකනිහු දෙදෙ නෙක්වෙති එයින් පචනක්‍රියාඝාධනවූ කම්ම ඝකනිය අප්‍රධානය, හො ජනක්‍රියා ඝාධනවූ කම්ම ඝකනිය ප්‍රධානය "ප්‍රධානාප්‍රධානයෙඃ ප්‍රධා නෙව කාඝ්‍යිප්‍රසිද්ධිඃ"යනන්‍යාඝ යෙයින්ද ලොකව්‍යවහාරඝ ප්‍රධානානු යාසී හෙයින් ප්‍රධානවූ භොජනක්‍රියා ඝාධනවූ කම්ම ඝකනියගේ කථ නයක් ඇතිකල්හි අප්‍රධානවූ පචනක්‍රියා ඝාධනවූ කම්මඝකනිය න දනෙනාඝධවම උක්තඝයාමෙන් ප්‍රකාඝ වේනුයි, ඔදනඝබ්දයා කෙ රෙන් උක්තඝයෙහි ප්‍රථමාම වෙයි, ත්‍රිතන්තක්‍රියා සඹන්ධවූ යෙන් දුතියා නොවෙයි සේයි;–

නෙනෙව, එඝෙයින්ම; වුත්තං හි, බාලාවතාරයෙහි කියඝලදමැයි.

"යඝ්ඝපධානපධානක්‍රියා සඹන්ධතො සිද්‍රං
වුත්තාතන්තත්තනා තඤ්ච පඨමාඝොහි නාපරං"

යඝ්ඝ, යම්කම්මයක් හුගේ; පධානපධානක්‍රියාඝඹන්ධතො, ප්‍රධා නක්‍රියා සඹන්ධෙයින්ද අප්‍රධානක්‍රියා සඹන්ධෙයින්ද; වුත්තාතුත්ත

* ආඛ්‍යාති

සද්‍යනේකමෙවොදනාඛ්‍යකම්මං කිංසවිවයෙන කිවුතත්ව තෙ න පපවව්යෙගි වුතතං ඔසා තථාපි පධානණාය ගිඔන හොජනක්‍රියාය ගි සඛ්ඛවාරෙනඑපධාණාඛ්‍යකාණා පධානෙන එවි කාරියපපඩි ඛිති යුඤාගියිතතා පඨමංඑව-ගිකඛාදිතං සාමඤඤභූතං හොජනක්‍රියං ගිකඛවාදි කිරියෙනා පාකක්‍රියං හොජනක්‍රියා යාය වි යෙසනං ගිකඛිඛා ච කිරණ්ඛා ඛාඤඤථා වා මහාජනක්‍රියං කාතුං සක්‍යතා වා ව්‍යවවච්ඡදතීති-දුයගහණාදිතා සාධාරණස්ස පවිත්‍රා දුනං ගහණං පමානස්ස සඤඤංථා හොජනක්‍රියාය කාතුමපි සක්‍යතා තිදුනාදිහො විසෙසනං විසෙසිය මානනතා පවනඤ්ච නනු-ඇ

ඛතතා, උකතාඛුඤතබ්බ; සියුං, වෙත්නම්; තතථ, ඒ කම්මය කියයුතු කල්හි; පඨමා හොනි, ප්‍රථම වන්නිය; අපරා න, අනාවූ ද්විතීයා නොවන්නීසි;-දැන්, අපරාසි සාමාන්‍යයෙන් කිවද සෙඛ්ඛවිමිසි ඛ ථනය කළකල්හි ලවණාඛ දෙදෙනා වැටහෙනබැවින් ආහාරකා නාය සමයෙහි සෙඛ්ඛව ථානයසි කිකල්හි අඤඤයාහැර ලවණයම ප්‍ර යොජනව හැඟේද එසේම කම්මප්‍රසාවව හෙයින් මෙහි ද්විතීයාවමුත් සෙයු තෘතීයාදි විභක්‍තීහි නොවෙහි දතයුතු.

ඇ අත්‍ර,මේඋදාහරණයෙහි;යදි,ඉදින්;එකමෙව,එකමවූ;ඔදනාඛ්‍යක මමං; ඔදනයසි කියනලද කම්මය;නෙ තපපච්චයෙහි,තෙප්‍රත්‍යයඝ තප්‍ර ත්‍යයසනමොවුන් හිසින්;වුඛතං,උකතය;ඛාපපච්චයෙනතු,ඛාප්‍රත්‍ය යාහිසින් වනාහි, අවුත්තව සියා,අනුකතාද වන්නේය; තථාපි, එතකු දුවුවත්; පධානතාය, ප්‍රධාන භාවයෙන්; අභිමතභොජනක්‍රියාය හි, ඉෂ්ටවූ භොජනක්‍රියාවගේම; සඛ්ඛවාරෙන, සඛ්ඛොපායෙන්; අභි ගිතතතා, තෙ තප්‍රත්‍යයන් හිසින් උකතබැවින්; පධානපධානා නං, ප්‍රධාන අප්‍රධානයන් අතුරෙන්; පධානෙ එව,ප්‍රධානය කෙරෙහි ම; කාරියපපඩිඛිති; කාර්‍යයාගේ ප්‍රතීතියසි යන; ඤයා, න්‍යායතෙ සින් (හෙවත්) යුතුහිහෙයින්; පඨමා එව, ඔදන ශබ්දය කෙරෙහ් ප ථමා මැසි;-භික්ඛිවාව, භික්‍ෂාවනය කොටහෝ; කිනිකාව, මිලදීගෙ ණ හෝ; අඤඤථා වා,අනික් පරිද්දෙකින් හෝ; හොජනක්‍රියං; හො ජනක්‍රියාව; කාතුං සක්‍යතානි, කරන්නට පිළිවන්නුසි; භික්ඛාදීනං, භි ක්‍ෂාවනාදීවූ ක්‍රියාවන්ට;සාමඤඤභූතං,සාධාරණවසිවි;හොජනක්‍රියං, හොජනක්‍රියාව; භික්ඛාදි ක්‍රියතො,භික්‍ෂාවනාදි ක්‍රියාවන් කෙරෙන්; ව්‍යවවච්ඡදතීති,පිරිසිදිනුසි;පාකක්‍රියා,පවනක්‍රියා නොම;හොජනක්‍රියා ය,හොජනක්‍රියාවට; විසෙසනං, විශෙෂණවන්නේසි;-පවිත්‍රා, පවනය කොට; දුනං, දීමහෝ; ගහණං, ගැණීමහෝ; අංසුංවා,අනිකක්හෝ; කත්තුමපි,කරන්නටද;සක්‍යතානි,පිළිවන්නුසි;දුනගහණාදිනං, දුනග්‍රහ

සවචං තථාපි භාවෙනත වුවමමානතතා පවන මපපධානං භාවෙනනාපෙකඛතීති ක්‍රියාවිසයමානායි උතතරක්‍රියං කම්පාපප ධානා-කිඤව විසෙසණනාන්‍යතු-කුතොචි කිඤව් දනෙන විසෙසිය තීති විශෙෂනං-විසෙසියති වුතතලකඛණෙන විශෙෂනෙනා සඤඤ තොව්‍යවජිජතීති විසෙසං-නපථ-ෆ

ණාදීන්ට; සාධාරණස්ස, සාමාන්‍යවසිවි; පවනස්ස, පවනක්‍රියාතමා; භොජනක්‍රියාය, භොජනක්‍රියාව ටිසින්; දුනාදිතො, දුනග්‍රහණාදී ක්‍රියාවන්කෙරෙන්;විසෙසිය මානතතා,වෙනස්කරගුලබනබව ශතු කොට ගෙණ; පවනව, පවනක්‍රියාවද; විශෙෂං නතු, විශෙෂ්‍යවත් නේ නොවේදයන්? කිසිසේත් විශෙෂ්‍යවන්නේයි; "ප්‍රශ්නාවධාරණා නුඤ සම්පාදෙ භවේන්නතු"යි නිඝණ්ටුයි, මෙතැන්හි "නතු"ශබ්දය ප්‍රශ්නයෙහි වැටේ.

ෆ සවචං, සැබෑ; තථාපි, එහෙදුවුවත්; පවනං, පවනක්‍රියාව; අපපධානං, ප්‍රධාන නොවෙයි; කුමක්හෙයින්ද්‍යත්? භාවනෙතන, භාවනාප්‍රත්‍යය විසින්; වුවචමානතතා, කියනුලබන බැවිනි; භාවෙතන, භාවනාප්‍රත්‍යය විසින්; අභිධියමානා, කියනුලබන්නාවූ; ක්‍රියාහි, ක්‍රියාව නමාහි; කම්පි උතතරක්‍රියං, කිසි මතුවනක්‍රියාවක්; අපෙකඛතීහි, අපෙක්ෂා කෙරේනුයි; අපපධානා, අප්‍රධානවේ;-යම් සේ රජන්හු අපෙක්ෂාකොට පවත්නාවූ අමාත්‍යාදීහු සාපෙක්ෂා හෙයින් හුදෙක් තුමූම ප්‍රජාපාලනාදිය කරවන්ට අසමර්ථයෝද එසේම භාවනායා විසින් අභිධියමානක්‍රියාතොම කිසි උතතරක්‍රියා වක් අපෙක්ෂා කෙරේනුයි තොමෝම විවක්ෂිතාර්ථසිද්ධිය කරන්ට අස මර්ථහෙයින් ඒ පවනක්‍රියාවගේ විශෙෂ්‍යභූය නොයෙදේමැයි යනුහා වයි;-අත්‍ර, මේ ප්‍රස්තාවෙහි; විසෙසණව, විශෙෂණයද; චකාරයෙන් වි ශෙෂ්‍යයද; කිව, කවරෙක්ද;-අනෙන, මේ විශෙෂණ වාචිවූ, නීලාදි ශබ්දයා කරණකොටගෙණ; කිඤ, කිසි උතපලාදි වසතුවෙක්; කුතොචි, කිසි රකතාදි වසතුවක්හු කෙරෙන්; විසෙසිගතිහි; පිරිසිඳිනු ලැබෙනුයි;විසෙසණං,විශෙෂණනම්වේ;-චුතතාලකඛණෙන,කියනලද ලක්ෂණඇති; විසෙසණෙන,නීලාදි විශෙෂණයාවිසින්;විසෙසියතීති, විසෙසියතියයි සේකි; අඤඤතො ව්‍යාවජිජතීති, නීලාදි ප්‍රකාරයෙන් අන්‍යවූ රකතාදි ප්‍රකාරයෙක් වෙන්කරගුලැබේනුයි; විසෙසං; විශෙෂ්‍යනම්වේ;-ඒයථොකතාවූ ලක්ෂණඇති විශෙෂණ විශෙෂ්‍යවිය කෙසේවූ පදයෙහි හැඟේද යනවොදනාව සිටා නඛාගෙණ එයටපරි හාරදක්වනුවෝ''නතු''යනාදි කියත්;-

"යානි යානි පදානෙව සඞ්ඛිං සමුපෙතානි වේ
විසෙසණවිසෙසෘතා ජඳතෝ තඤ්ච ගම්‍යතෙ
ජාතික්‍රියාගුණෝ දබ්බං තඤ්ච නාමන්ති සඤ්ඤධා
සඳදසතපෝ ස එසොපි පසඤ්ඤධාවත්‍ර ඡිජ්ජතෙ
සෙසෙසු තෙසු සාමඤ්ඤං ජාතිඝං වුත්තලක්ඛණා
දබ්බඝ්ඨිතෝ ක්‍රියා කිඤ්චි විසෙසඝංච සභාවතෝ
සඤ්ඤිනාමං ගුණෝ දබ්බං විපරාවුත්තිදං පන
පතිතිහෙදං නිඝ්ඝාය දබ්බඤ්ඤා විවෙචිතං." a

තෙසු කත්තුකරණාදිහි සාධිඝං අඳදබ්බගුනං කත්තුකම්මඤ්ච පඳඤ්ච ක්‍රියානි වුච්චති-ඛත්තියබ්‍රාහ්මණවෙසඝඝගොඅභිසාදි සා

---

a යානි යානි පදානි එව, යම්යම් පද කෙනෙක්ම; සඞ්ඛිං, ඔවුනොවුන්හා සඞ්ඝත බවට; වෙ,ඉදින්; සමුපෙතානි,පැමිණෙද්ද; තඤ්ච, ඒසඞ්ඛ්‍යෙයිහි; විසෙසණවිසෙසඝතා, විශෙෂණ විශෙෂ්‍ය භාවය තෙම; ජඳතෝ, කාමචාර හෙයින් (හෙවත්) විවක්ෂාවශයෙන්; ගම්‍යතෙ, හැඟේ;(හෙවත්)දැන්නාලැබේ.

අත්‍ර, මෙහි(හෙවත්)මේ විශෙෂණවිශෙෂ්‍ය ප්‍රඝඝාවෙහි;ජාති,ජාතිශබ්දය;ක්‍රියා,ක්‍රියාශබ්දය;ගුණෝ,ගුණශබ්දය;දබ්බං,ද්‍රව්‍යශබ්දය;තඤ්ච,ඒසේම; නාමන්ති; නාමශබ්දයයි;පඨධා,පස්ප්‍රකාරයෙක් වෙයි; සෝ, ඒ ජාත්‍යාදිය තෙම; සඳදඝ්ස, ශබ්දඝාගේ; අඤ්ඤෝ, අඤ්ඤනම; එසොපි මේඅර්ථය වනාහි;පඨධා, පස්ප්‍රකාරයකින්;ඡිජ්ජතෙ; බිඳෙනුලැබේ

තෙසු,ඒ ජාත්‍යාදි පස්දෙනා අතුරෙන්;සභාවතෝ,ඝභාවඝෙහ ගින්(හෙවත්)ඝඨකිඝ ඝභකිඝ ලඤ්ඤණවඝෙයන්;ක්‍රියා,ක්‍රියා තොම;වුඤ්ඤත ලක්ඛණඝාව,කනීඝසප කම්මඝාදීන් කිඝනලද ලඤ්ඤණ ඇත්තීමය; සෙසෙසු, සෙසු ජාත්‍යාදීන් අතුරෙහි; සාමඤ්ඤං, රඤ්ඤාඝෙවනාදි හෙදඝින්නවූ පුඳඝඝන් කෙරෙහි අනුගතඝපුඳඝපද සූත්‍රඝන්මෙන් සියලු රඤ්ඤාඝෙවනාදීන් හෙදඝිනනවූ ගවාඝඃදි ව්‍යක්තීන් කෙරෙහි අනුගතවූ සාමාන්‍යඝ; ජාති, ජාතිනම් වෙයි; විපරාවුත්තිං, විපරාවුත්තති විනඝවරවූද; දබ්බඝසිතෝ, ද්‍රව්‍යඝ ඇසිරුකොට පැවැත්තේ; ගුණෝ,ගුණනම් වෙයි; විසෙඝඝංච,ඝතිනානාතරයෙන් වෙසෙසිඝයුතුවූ; යං කිඤ්චි ජාත්‍යාදි, පමිකිසිවඝතුවෙක්; දබ්බං, ද්‍රව්‍යඝ නම් වෙයි; ස ඤ්ඤඤී; සංඥ තොම්; නාමං, නාමඝයනම් වෙයි;ඉදං පන, මේ නාමඝව. නාහි;පතීතිහෙදං නිඝ්ඝාය; ප්‍රතීතිභෙදඝ නිඝ්ඝා;දබ්බඤ්ඤා, දබ්බවිඝාණාදි[1]ද්‍රව්‍යපදඥාඝා කෙරෙන්; විවෙචිතං, වෙන්කරණලදි.

aතෙසු, ඒජාත්‍යාදීන් අතුරෙහි; කත්තුකරණාදීහි, කනීඝකරණ

මඤ්ඣදං ඡාති-නීලපීතලෝහිතොදාත සම්මිඡිතාපඡාරිතාඛ්දමහ නාදිකො පුථව්‍යාදිදබ්බනිස්සිතො ගුණො නාම-ඡාතිගුණ ක්‍රියාදි නමාධාරෝ පුථිව්‍යාපතෙජෝ වායවාකාසකාලාදිඡහදෙන නවවිඡධා දබ්බනනාම-ඉ

දින් විසින්; සාධියං, යථාසම්භවවශයෙන් සාධ්‍යවූ; අදබ්බභූතං; අද්‍රව්‍යසමවතවූ; කතතුකම්මඤ්ං, කතීකම්මදෙදෙනා කෙරෙහි සඹා වානුරූපයෙන් සඹපෙනව පිකිටියාවූ; පදඤ්ං, පදඤ්ය, ක්‍රියානි වුවම ති, ක්‍රියායයි කියතුලැබේ;-කීයේමැනෙ-

"කතීතුද්කාරකග්‍රාමනිවිෂ්ටතානාසාවසධාරණා,
පදඤ්ං ව්‍යාප්‍යකතීෂ්ටඃ ක්‍රියාවිදභිඃ ක්‍රියෙෂ්‍යතෙ"යි

මෙහි ඔදනාදිව්‍යාප්‍යගතවූ පැසිමයයි කියනලද කෙලදනාදිය ව්‍යාප්‍යෂ්ටක්‍රියානම, දෙවදත්තාදිකතීෘගතපාදෙනපතනාදි ලක්ෂ ණවූ ගමනාදිය කතීෘෂ්ටක්‍රියානමැයි දතයුතු.-

ඛත්තිය, ක්ෂත්‍රියය, බ්‍රාහමණ, ඔමුඤ්ය; වෙස්ස, වෛශ්‍යය; අ ස්ස, අශ්වය; ගො, ගෙරිය; මජ්ඣාදි, මධ්‍යෝය යනාදිවූ; සාමඤ්ඤං, සාමාන්‍යය; ජාති, ජාතිනම් වේ-මෙහි ජාතිනම් කිව්යත් සමානඤ නාභිධාන ප්‍රසවානමකවූ සාමාන්‍යය (ගෙවත්) යම්විශෙෂණයක්හු ගේ නපාංවිධඤනාභිධාන විෂයවයෙන් යොග්‍යබව හෙතුකොට ගෙණ විශෙෂණයන් කෙරෙහි මොහුහැම දෙන ගොත්‍රාදියයා අභි නකායගයි එකාකාර බුද්ධිවනි දෙන්න පවහිද්ද භෙද කුසුමමාලායෙ හි සමසත කුසුම භෙදයන් කෙරෙහි සැමදෙනා හා සමග සබඳිනිව යෙන් අනුගතපුෂප ගුණයසේ ඛවඛුබාදි සකලව්‍යතනිය අනුගත අ විනඃවර ඝභාවවූ ගොත්‍රාදි සාමාන්‍යය ජාතිනම් වේ;-මෙමකිහ-

"භිනෙනනා භිනනාදිඃශබඳඃ සබ ලාදිපු යදබලාද්,
වතෙතෙ ජාතිරෙෂාන්සා මාලාසුත්‍ර වදතමනා"යි

නිල, නිල්වූද; පිත, රන්වන්වූද; ලොහිත, රත්වන්වූද; ඔදත, සුදු වන්වූද; සම්මිඡිත, ආකුචනවූද; පසාරිත, ප්‍රසාරණවූද; බුද්ධ මහනනා දිකො, කුදුමහත් ආදිවූ; පුථව්‍යාදි දබ්බනිස්සිතො, ඌපිව්‍යාදි ද්‍රව්‍යඇ සුරුකොට පැවැත්තේ; ගුණා නාම, ගුණනම්වේ;-මෙහි "නවවිධා ව්‍යම බහුධාගුණා"යනුහෙයින් මේ නවවිධවූ ද්‍රව්‍යය ආශ්‍රයකොට ඇ තිහෙයින්ම ද්‍රව්‍යසාකෙරෙන් භින්නාවූ ද්‍රව්‍යප්‍රතීතියට නිමිත්තවූ වින ඝවරඝභාවඇති ගුණනතරසමවාය විරහිතවූ නිලපීතඝාදියද ගුණ නම්වේ;-එසින්කිහ-

"ද්‍රව්‍යාශ්‍රයඃතතොභිනනඃතෙතත්‍යතිතෙරපාශ්‍රයඃ,
විපරාවෘතතිධම්මඤව නිගිගුණෙඃ ගුණිගුණ්‍යතෙ"යි.

එවඤ්ච සතොඅත්‍ර සතොහි පවුත්තිනිවුත්තිලක්ඛණවොහාර එඤ්ච කථිසමානො සංකෙතොඅත්‍ථං නාම-a

නිස්සයො යො පදත්‍ථොඅ සා ක්‍රියාදීහි සථාරහං
විසයසමනෙථවා හෙහි අනඤාතා නිස්සයෙහිසි-b

ජානිතුණාදිනං, ජාතියගුණාය ක්‍රියායයනමෙආදින්ථ; ආධාරො, ආධාරවූ (හෙවත්) ආශ්‍රයවූ; පුථුවි, පෘථිවිය; ආප, ජලය: තෙජො, අග්නිය; වායු, වාතය, ආකාස, අහසය; කාල, අතීතාදිකාලය යන, ආදිහෙඉදන, මෙආදි හෙදයෙන්; නවවිධො, නවවැදෑරුම්වූ යේ; දබ්බං නාම; ද්‍රව්‍යනම් වේ;-මෙහි ක්‍රියාජාන්‍යාදීන්ථ ආධාරවූ පෘථිව්‍යාපස්කාලාදිභෙදඅැති වසතුරූපය නවවිධවූ ද්‍රව්‍යනාමවෙයි යනුහා වයි-එහෙයින්ම කීහ සත්තපදත්‍ථියෙහි-"තද්ද්‍රව්‍යානි පෘථිව්‍යාපස්තෙජොවායවාකාශ කාලදිශාතමමනාංසි නවෙහි."

"භූරාපොජ්‍යොතිරනලොා නභඃ කාලඤ්චා දිශඃ
ආත්මාමනඉතිප්‍රාභුර්ද්‍රව්‍යාණි නව තච්දඃ"සි

a එවඤ්ච සතොඅත්‍ර සතොහි,එවඤ්චසතොඅත්‍රඤතොයන; පවුත්තිනිවුත්තිලක්ඛණවොහාරඤ්ච, ප්‍රවෘත්ති නිවෘත්තිලක්ෂණ සංඛ්‍යාත ව්‍යවහාරය පිණිස; කථිසමානො, කරණුලබන්නාවූ, සංකෙතො, සලකුණ;නාමං නාම, නාමයනම් වේ;-ව්‍යවහාරයද ප්‍රවෘත්තිලක්ෂණහෝ වෙයි, නිවෘත්තිල්ක්ෂණහෝ වෙයි,ඒ කෙසේදයත්?-අත්‍ර ඝටාදී කිකල්හි, ඝටයාගේ අස්තිත්වය නිසා පවත්නා ව්‍යවහාරය ප්‍රවෘත්තිලක්ෂණ නම් වෙයි,නාත්‍රඝටාදි, කිකල්හි ඝටයාගේනාස්තිත්වයනිසා පවත්නා ව්‍යවහාරය නිවෘත්තිලක්ෂණනම්වෙයි-මෙසේප්‍රවෘත්තිනිවෘත්තිලක්ෂණ වශයෙන් ඔධාප්‍රවෘත්තුව්‍යවහාරයම ඝටය පටය කටය යනාදි සංකෙතයක්නැතිව නොපවතිනුහි කෘතව්‍යවහාරයාගේ නිමිත්තලක්ෂණය මෙහි; නාමයනම්වෙයි; යනුහාවයි-මෙහි ඉදිශබ්දය කිණිතිි යනාදිතන්හි ආද්‍යන්ථියෙහිවැටෙයි, සමානබලානි යනාදිතන්හි හෙතුන්ථියෙහි වැටෙයි, අංඉතියනාදිතන්හි අනෙකාන්ථියෙහිවැටෙයි,මාගඤ්ඡොත්‍ර යනාදිතන්හිඅභිමුඛපථයෙහි වැටෙයි,ඉති ඛොභික්ඛවෙ සපපටිභාගො යනාදිතන්හි ප්‍රකාරාන්ථියෙහි වැටෙයි,අපිච්ඉද පපඨවියා ජරාමරණන්හි යනාදිතන්හි අවධාරණයෙහි වැටෙයි;තඤාහි භික්ඛවෙයනාදිතන්හි පරිසමාපනයෙහිවැටෙයි,අභිනිඛොකඛවා යන යනාදිතන්හි නිදර්ශනයෙහි වැටෙයි, ඒතෑන්හි ආද්‍යන්ථියෙහිවැටෙයි දතව්‍යතු-මෙහි සඞ්ඛ්‍යොපෙතවූ පදයන්ක්‍රියාපදාදි පඤ්චකයෙන් අව්‍යභිචාරිහෙයින් ප්‍රසිද්ධාභිධාන පඤ්චවිධ පදත්‍ථියෙහිම විශෙෂණ විශෙෂ්‍යභාවය දක්වන්නාහු "නිස්සයො"යනාදිඃහි.

b නිස්සයො,ක්‍රියාජාත්‍යාදින්ට ආධාරවූ;යයා පදත්‍ථො,ගවාශ්වාදියෙ

තංගථා-ඝදපන ක්‍රියාය විසිඝෝ නිස්සයභූතෝ ගෝ පදඝෝ, ගෝ ගන්තාන්‍යගියිසතෙ තද්, තස්ස ක්‍රියාවිසෙසණාහොති-ඝදපන ජාතියා විසිඝෝ නිස්සයභූතා ගෝ පදඝෝ ගොජාතිත්‍යගියිස තෙ තද්, තස්ස ජාති විසෙසණා හොති-ඝදපන ගුණෙන විසිඝෝ නිස්සයභූතෝ ගොපදඝෝ ගෝ ධවලොත්‍යගියිසතෙ තද්, තස්ස ගුණෝ විසෙසණෝ හොති-ඝදපන විසාණෙන විසිඝෝ නිස්සයභූතෝ ගෝ පදඝෝ ගොවිසාණිත්‍යගියිසතෙ තද්, තස්ස දබ්බං විසෙසණං හොති-ඝදපන නාමෙන විසිඝෝ නිස්සයභූතෝ ගොපදඝෝ ගොදෙවදත්තෝ ත්‍යගියිසතෙ තද්, තස්ස නාමං විසෙසණං හොති-ෘ

පදඝ්‍යියෙක්ඇද්ද; සෝ, ඒ පදඝ්‍යිය තෙම; ක්‍රියාදීහි, ක්‍රියාජාත්‍යාදීන් විසින් (නොයොත්) ක්‍රියාජාත්‍යාදීන් කරණකොටගෙණ ප්‍රතිපත්තා න්විසින්; විසෙස්සතෙ, වෙසෙසනුලැබෙයි; අථවා, නොහොත්; තෙහි ක්‍රියාදීහි, ඒක්‍රියාජාත්‍යාදීන් විසින්ද; අත්තනෝ නිස්සයෙහිපි, තමන් ට ආධාරවූ ගවාශ්වාදිපදඝ්‍යියන් විසින්ද; යථාරහං, සුදුසු සුදුසුවූ පරිද් දෙන්; විසෙස්සෙතෙ, වෙසෙසනුලැබෙයි.–

ෘ තං, ඒවිශෙෂණවිශෙෂ්‍ය භාවය; යථා, මෙසේයි;–ඨද පන, යම්කලෙක්හි වනාහි; ක්‍රියාය විසිඝෝ, ගමනාදි ක්‍රියාවයිසින් වෙ සෙසනලද්දුවු; නිස්සයභූතෝ, ගවනාදීක්‍රියාවට ආධාරවූ; ගෝපද ඝෝ, යම්පදඝ්‍යියක් තෙම; ගෝ ගන්තාති, ගෝ ගන්තාසි කියා; අභිධියතෙ, කියනුලැබේද; තද්, එකල්හි; තස්ස, ඒ ගොපද ඝ්‍යියහට; ක්‍රියා, ක්‍රියාතොම; විසෙසණා හොති, විශෙෂණවේ;–යදපන, යම්කලෙක්හි වනාහි; ජාතියා විසිඝෝ, ජාතිය විසින් වෙසෙසනලද්දුවු; නිස්සයභූතෝ, ජාතියට ආධාරවූ; ගෝ පදඝෝ, යම්පදඝ්‍යියෙක් තෙම; ගොජාතීහි, ගොජාතිකියා අභිධියතෙ, කියනුලැබේද, තද්, එකල් හි; තස්ස, ඒගොපදඝ්‍යියහට; ජාති, ජාතිතොම; විසෙසණා හොති, වි ශෙෂණවේ;–යදපන, යම්කලෙක්හි වනාහි; ගුණෙන විසිඝෝ, ධවලා දිගුණයවිසින් වෙසෙසනලද්දුවු; නිස්සයභූතෝ, ධවලාදිගුණාවට ආධා රවූ; යෝ පදඝෝ, යම්පදඝ්‍යියෙක්තෙම; ගොධවලොති, ගෝ ධවලෝ සිකියා; අභිධියතෙ, කියනුලැබේද, තද්, එකල්හි; තස්ස, ඒගොශබ්ද යහට; ගුණෝ, ගුණයතොම; විසෙසණෝ හොති, විශෙෂණ වේ;–යදපන, යම්කලෙක්හි වනාහි; විසාණෙන විසිඝෝ, විසාණද්‍රව්‍යයාවිසින් වෙසෙසන ලද්දුවු; නිස්සයභූතෝ, විසාණද්‍රව්‍යයට ආධාරවූ; යෝපද ඝෝ, යම්පදඝ්‍යියෙක්තෙම; ගොවිසාණිති, ගොවිසාණිසිකියා; අභිධි යතෙ, කියනුලැබේද; තද්, එකල්හි; තස්ස, ඒ ගොශබ්දයහට; දබ්බං,

ක්‍රියාදීහිත්‍යාදිසදෙදන නාමසංඛ්‍යායෙ සඤ්ඤඤ්ඤ ච ගහිත තතා සබ්බත්ථ ගොපිඩො විසෙසසස්ස භූතොති දත්ථබ්බා–a

විශෙෂණද්‍රව්‍යයතෙම, විසෙසණං හොති, විශෙෂණවේ;–යදුපන, යම්කලෙක්හි වනාහි; නාමෙන විසිඳො, දෙවදත්ත යඥදත්තාදිනාමයන්විසින් වෙසෙසනලද්දවු; නිස්සයභූතො, නාමයට ආධාරවු; ගො පදස්සො; යම්දැඩියක්තෙම; ගොදෙවදත්තෙනාති, ගොදෙවදත්තොසි කියා; අභිධීයතෙ, කියනුලැබේද, තදා, එකල්හි; තස්ස, ඒ ගොපදැඩියහට; නාමං, නාමයතෙම; විසෙසණං හොති, විශෙෂණවේ;–මෙහි ගොගතා යන්නෙහි ගොපදැඩියතෙම ක්‍රියාව විසින් වෙසෙසනුලැබේනුයි ක්‍රියාව විශෙෂණය ගොපදැඩිය වේශෙෂ්‍යවේ–ගොජාති යන්නෙහි ගොපදැඩියතෙම ජාතියවිසින් වෙසෙසනුලැබේනුයි ජාති විශෙෂණය; ගොපදැඩිය. විශෙෂ්‍ය වේ–ගොධවලා යන්නෙහි ගොපදැඩියතෙම ගුණයවිසින් වෙසෙසනුලැබේනුයි ධවලගුණය විශෙෂණය ගොපදැඩි යවිශෙෂ්‍යවෙයි–ගොවිසාණී යන්නෙහි ගොපදැඩියතෙම විෂාණද්‍රව්‍ය යවිසින් වෙසෙසනුලැබේනුයි ද්‍රව්‍ය විශෙෂණය ගොපදැඩිය විශෙෂ්‍ය වේ–ගොදෙවදත්තොයන්නෙහි ගොපදැඩියතෙම නාමය විසින් වෙසෙනු ලැබේනුයි නාමය විශෙෂණය ගොපදැඩිය විශෙෂ්‍යවෙයි යනු මෙහි අභිප්‍රාවයි–එහෙයින්ම කියනලදි–

> ''ජාත්‍යාගුණෙනක්‍රියයා ද්‍රව්‍යෙනව විවක්ෂ්‍යතෙ
> තදැඩියන්දැඩ්‍යථාගසනිශඛුකෙලාගන්‍යාතීෂාණවාන්
> තත්‍ර ප්‍රයුජ්‍යතෙ කිඤ්චිද්ද්‍රව්‍යවෙශේද්‍ය කුතඤ්චින
> වසතුවඤ්චන්‍තරාදිෂ්ටං ගුණාදීනාමනෙකධා''යි.

a ක්‍රියාදීහිති, ක්‍රියාදීහියි කියා ගාථායෙහි කියනලද; ආදිසඳෙන, ආදිශබ්දයෙන්; නාමසංඛ්‍යාය, නාමසංඛ්‍යාතවූ; සඤ්ඤඤ්ඤ ච, සංඥවද; ගහිතතතා, ගන්නාලද බවහෙයින්; සබ්බත්ථ, හැමතන්හි; ගොපිඩො, ගොදෙහය තෙම, විසෙසසභූතො, විශෙෂ්‍යවූයේ; දත්ථබ්බා, දත යුක්තේයි;–ප්‍රසාදූතවූ විශෙෂණවිශෙෂ්‍යපදයෝ සමානාධිකරණපක්ෂයෙහි ලිඟසංඛ්‍යා විභක්තිනියම පිණිස වෙහිසි දක්වනුවෝ ''විසෙසෙස'' යනාදිකිහු;–

> ''විසෙසෙස දිස්සමානා යා ලිඞ්ගසංඛ්‍යාවිභත්තියො
> තුල්‍යාධිකරණෙ භියෝ‍්‍ය කත්තබ්බා තා විසෙසණෙ''ති

විසෙසෙස, විශෙෂ්‍යය කෙරෙහි; දිස්සමානා, දක්නාලබන්නාවූ; යා ලිඞ්ගසංඛ්‍යා විභත්තියො, යම්සත්‍රීත්වාදිලිඞ්ග එකත්වාදිසංඛ්‍යාය ප්‍රථමාදිවිභක්තිය යන යමක්ඇද්ද; තා, ඒ විශෙෂ්‍යගතවූ ලිඞ්ගසංඛ්‍යාවිභ

තංසථා-ජාතිගෝ සොහති-ධවලෝගොධාවති-ගන්තාගොහි ණංඛාදති-විසාණිගෝ ජලංපිබති-දෙ වදත්තොගෝ වත්ථං පාවිසි වාදි-ජාත්‍යාදඤ්ඤොත්‍යෙඑතෙ හෝ ජාත්‍යාදීනං ගොසද්දඤ්ඤොනි සසෙඝි වියෙඝිගාතෙඝෙ සං ගොසද්දඤ්ඤි තුල්‍යාධිකරණා සද්දනංනි තුල්‍යාධිකරණකං අඤ්ඤොව කෙවි වදන්ති-අ

කතිහු; තුල්‍යාධිකරණෙ, සමානාධිකරණවූ; විසෙසණෙ, විශෙෂණයාකෙරෙහි; භියෝය, බොහෝසේ; කත්තබ්බා, කළයුත්තාහුයි;-මෙසේ ය පොකත්ත විශෙෂණවිශෙෂ්‍යදෙදෙනා අතුරෙහි විශෙෂ්‍යවාචී ශබ්දයා කෙරෙන් සමූපලභ්‍යමානවූ ලිඟසංඛ්‍යා එකකතිහු සමානාධිකරණවූ විශෙෂණවාචී ශබ්දයාකෙරෙහිම බොහෝසේ දක්කයුත්තාහුයි-එහෙයින්ම කියනලදි-

"යා විශෙෂ්‍යතු දෘශ්‍යන්තෙ ලිඞ්ගසංඛ්‍යාවිභක්තයඃ
ප්‍රායශ්‍යා එව කත්තව්‍යාඃසමානාඞිවිශෙෂණෙ"යි

අ තං, ඒ සමානාධිකරණවූ ලිඟසංඛ්‍යාවිභක්තීන්ගේ විශෙෂණවිශෙෂ්‍යයාගව උදාහරණ; යථා, මෙසේයි;-ජාතිගෝ, ගොජාතියෙහිවූ වෘෂභ තෙම; සොභති, ගොබසේයි;-ධවලෝගෝ, ශුභ්‍රවූ වෘෂභ තෙම; ධාවති, දිවෙ;-ගන්තාගෝ, යන්නාවූ වෘෂභ ගොමූ; ඛාදති, කෑණ; ඛාදනී අනුභව කෙරේ;-විසාණිගෝ, විෂාණීවත් වෘෂභ තෙම; ජලං, දියර; පිබති, බොසි;-දෙවදත්තොගෝ, දෙවදත්තනාමී වෘෂභ තෙම; වනං, අරණ්‍යයට; පාවිසි, ප්‍රවිශටවී; ඉච්චාදි, මේ ආදිකාය්‍යී වේ-එච්චපන, මේඵලඋදාහරණයෙහි වනාහි, ජාත්‍යාදඤ්ඤොත්‍යෙඑතෙ හෝ ජාත්‍යාදීනං, ජාත්‍යාදීන්ගේ; නිස්සයෙහි, ආශ්‍රයෙන්; ගොසද්දඤ්ඤි හු තුම්බිසෙසිතා, වෙසෙසනලද්දඃතෙන, එසෙයින්ම; තෙ, ඒ ජාත්‍යාදිශබ්දයෝ; ගොසද්දඤ්ඤි, ගොශබ්දදීන්හා, තුල්‍යාධිකරණ, සමානාධිකරණවෙත්; හි, එසේමැයි; එසං සද්දානං, මේශබ්දයන්ගේ; තුල්‍යාධිකරණත්තං, සමානාධිකරණබව; අඤ්ඤොව, අඤ්ඵමුඛයෙන්මැයි; කෙවි වදන්හි, සමහර ආචාය්‍යීවරයෝ කියත්;-මෙහි සමහරකෙනෙක් ශබ්දයන්ගේ සමානාධිකරණවිශෙෂණවිශෙෂ්‍යභාවයකැමැතිවෙති, සමහරකෙනෙක් අසීයන්ගේ සමානාධිකරණ විශෙෂණවිශෙෂ්‍යභාව ය කැමැතිවෙනිධි දතයුතු-එසින්කිම-

"සාමානාධිකරණ්‍යඤ්ච විශෙෂණවිශෙෂ්‍යතා,
අසීයොඃ කෙවිදිච්ඡන්ති ශබ්දයොරිති කෙචන-"යි

තවද "තත්තුසමානාධිකරණතඤ්ච සද්දානමෙව කෙවි දිච්ඡන්ති ඒකිසද්දෙහි ඒකනපපවත්තනින්ඒත්තෙනහි එකසෙසාධිකරණසඟි යුත්තපවි

තුල්‍යාධිකරණෙහි කිමර්ථං-ගාවස්‍ස ගමනං රඤ්ඤධනම්හි වචාදිසු තුල්‍යාධිකරණනිසෙධනර්ථං. a

භියෝයානි කිමර්ථං-ගුණාපමාණං විසනිකතොවචාදිසු ලිංගවචන

පාදනතො විසෙසනවිසෙසසපරිපාදනෙන විසෙසනත්තඤ්ච අඤ්ඤතු නීලමුප්පලන්ති පවත්තනිමිත්තානං ජාතිගුණාදිනමෙකමධිකරණං නිස්සයොති සමානාධිකරණඋ... විසෙසනවිසෙසභාවඤ්ච විඤාණමර්ථානමෙව ඉඤ්ඤතෙනා තත්‍ර පුබ්බකාංදඤ්ඤනමවලඛ්ඛාභිඤාණනිමිත්තනපපයුත්තානාමිච්චාදි"යි විකාසෙති ප්‍රඤ්ඤප්‍යන්‍යායයි"

මෙහි නීලඋප්පලශබ්දයන් දෙන්නාවෙනවෙනම උච්චාරණය කළ කල්හි විශිෂ්ටද්‍රව්‍යවාචිබවක් නැතිහෙයින් නීලඤ්ච තං උප්පලඤ්ච යි කියා සමානාධිකරණභාවයෙන් එක්වූකල්හි විශිෂ්ටද්‍රව්‍යවාචිත්වය සම්භාවය හෙතුකොටගෙණ මේ විශිෂ්ටවඤ්ඤයෙහි පැවැත්තාවූ ශබ්දයන්ගේ සමානාධිකරණභාවය වෙත්නුයි යනුමෙහි අභිප්‍රාවයි.

a තුල්‍යාධි කරණෙහි, තුල්‍යාධිකරණෙ යනු; කිමර්ථං, කුමක් පිණිසය;-ගාවස්‍ස ගවනං, රඤ්ඤධනම්හි,ගාවස්‍ස ගමනං රඤ්ඤධනංයන; ආදිසු. මේආදිවූ අසමානාධිකරණඋදාහරණයෙහි; තුල්‍යාධිකරණනිසෙධනර්ථං, ලිඟ සංඛ්‍යා විභක්තීන්ගේ සමානාධිකරණත්වය වැලකීම ප්‍රයොජනකොට ඇත්තේයි;-බ්‍රාහ්මණාදීන්ට සාධාරණවූ ධනය ඔවුන් කෙරෙහි ව්‍යවච්ඡේදකොට සිටිනාහෙයින් රඤ්ඤ යනු ධනංයන්නට විශෙෂණවේ නමුදු රාජධන ශබ්දයන් දෙන්නා විසින් වාච්‍යවූ නරෙන්ද්‍රාඛ්‍යවූද හොගාඛ්‍ය වූද අර්ථයන් දෙන්නාගේ භින්නනාවය හෙතුකොටගෙණ ඒ ශබ්දයන් දෙන්නාගේ තුල්‍යාධිකරණබවෙක් නැත්තේනුයි විශෙෂ්‍යවාචී ධනශබ්දයා කෙරෙහි පෙණෙන නපුංසකත්වයද ප්‍රථමෙකවචනත්වයද විශෙෂණවාචී රාජශබ්දයා කෙරෙහි තුල්‍යාධිකරණග්‍රහණ සාමර්ථ්‍යයෙන් නොව පුලිංගත්වයහා ෂෂ්ඨී එකවචනයවම විෂයහෙති දතයුතුයි.

b භියෝයානි, භියෝයනු; කිමර්ථං,ප්‍රයොජනකිම්;-ගුණාපමානං විසනිකතොත්‍ථානි, ගුණ,පමා. නං විසනිකතොයන; ආදිසු, මේ ආදී උදාහරණයෙහි; ලිඞ්ගවචනවිඤ්ඤාහණර්ථං, ලිඞ්ගවචනයන්ගේ විශෙෂග්‍රහණය ප්‍රයොජනකොට ඇත්තේයි;-ගුණාපමාණං යනාතන්හි විශෙෂ්‍යවාචී ගුණ ශබ්දයා විසින්ද, විශෙෂණවාචී පමාණ ශබ්දයාවිසින්ද, එකමගුණය වාච්‍යවන බැවින්ද, ගුණපමාන ශබ්දයන් දෙන්නාගේ තුල්‍යාධිකරණබවෙක් ඇද්ද විශෙෂ්‍යවාචී ගුණ ශබ්දයෙහි පැණෙන පුලිඞ්ගත්වයහා ප්‍රථමාබහුවචනයද විශෙෂණවාචී ප්‍රමාණ ශබ්ද

විසෙසගහණඤ්ච–අපිසද්දෙන අනුල්‍යාධිකරණෙ විසෙසන විසෙසං යථා–සඤ්ඤඅඤඤතො—සඤ්ඤා ච යො අඤ්ඤොවාති සඤ්ඤො–යොපි සබ්බත්ථ විසෙසනං හොති–තත්ථෙව දබ්බම්පි විසෙසන ම හොති–තත්ථ යදු ජාතියා විසිඨා ක්‍රියා ගාවස්‍ය ගමනන්නාය්‍යි විසෙන තදු ජාති විසෙසනං සඤ්ඤත්ථා ක්‍රියාවිසෙසං දබ්බං හොති॥

යාකෙරෙහි ඒයෝයන වචනසාමර්ථ්‍යයෙන් නොව නපුංසකත්වය හා ප්‍රථමෙකවචන හෙයින් සවලිංගයෙන්මයිට විශෙෂණවෙයි, "ඒ සනිකවා" යනතන්හි විංශති ශබ්දයෙන්ද කටශබ්දයෙන්ද විංශති සංඛ්‍යාවෙන් පරිච්ඡින්නවූ කටයන් වාචකානුයි තුල්‍යාධිකරණවූවද ඒ සති ශබ්දයතමං නියතසත්‍රිලිඞ්ග නියතෙකවචනානා බැවින් කටශබ්දයා කෙරෙහි පැණෙන නපුංසකත්වයහා ප්‍රථමාබහුවචනය නොගෙණ ප්‍රථමෙකවචන මාත්‍රයක්ම ලැබ සවලිඟයෙන්මයිට විශෙෂ්‍යවෙයි, විශෙෂ්‍යය අනියක් අපෙක්ෂානොකොට සිටිනාහෙයින් සවප්‍රධාන ය විශෙෂණවනාහි විශෙෂ්‍යයාව අපෙක්ෂ කොට සිටිනාහෙයින් අප්‍රධානවේ;–සෙයුතන්හිද මෙසේ නියතලිඞ්ගවචනඇති ශබ්දයෝද සවලිඞ්ගයෙන්මයිට විශෙෂණවෙති එහෙයින් ඒයෝයාගුහණය කළහයි ද තයුතු;–අපිසද්දෙන, ගාථායෙහි කියනලද අපිඤබ්දගුහණයෙන්; අතුල්‍යාධිකරණ, අසමානාධිකරණ විෂයෙහි; විසෙසන විසෙස්‍සං, විශෙෂණ විශෙෂ්‍යයට උදාහරණ, යථා, මෙසේයි–සඤ්ඤ, සහුගේ (හෙවත්) තමාගේ;අයං, මේ; සකොං, සකානම්වේ;–සනම්, ද්‍රව්‍යය; සකානම්; ද්‍රව්‍යනිශ්‍රිතයයි;–මෙහි අඤ්ඤාශවූ බුබසිබාදි සවරූපය ශබ්දරූපය යිසේයි;–එහෙයින්ම කියනලදී–"සරූපංසද්දරූපංච ජානියාසං විසෙසණං"නි–ශබ්දයන්ගේ සාධාරණවූ ශබ්දරූපය ආත්මනිත අසාධාරණවූ ශබ්දරූපය ආත්මනීනම එහෙයින් රූපශබ්දයට නම්වනබවමුත් අඤ්ඤය 'ස' නොවෙයි දතයුතු;–සකොං ච සොං, සවාඤ්ඤවූයේද එවානුයි; අඤ්ඤොවාති, අඤ්ඤවූයේද එවානුයි; සකානම්, සවාඤ්ඤානම් වේ;–යොපි, ඒ සවාඤ්ඤයද; සබ්බත්ථ, ගැමතන්හි; විසෙසනං හොති, විශෙෂණ වේ;–තත්ථෙව, එසේම (හෙවත්) සවාඤ්ඤය විශෙෂණවූවාසේම; දබ්බම්පි, ද්‍රව්‍යයද; විසෙසනඤ්ච හොති, ගැමතන්හිම විශෙෂ්‍යයද වේ;–තත්ථ, එහි (හෙවත්) ඒ අසමානාධිකරණ විශෙෂණ විශෙෂ්‍ය විෂයෙහි; යදු, යම් කලෙක්හි; ජාතියා විසිඨා, ජාතිය විසින් විශිෂ්ටවූ; ක්‍රියා, ක්‍රියාතොම්; ගාවස්ස, ගොපදෘශියාගේ; ගමනන්හි, ගමනයයි කියා; අනීයතෙ, කියනුලැබේද, තදු, එකල්හි; ජාති, සාමාන්‍ය සංඛ්‍යාත ජාති තොම; විසෙසණං, විශෙෂණවූයේ; සඤ්ඤා, සවාඤ්ඤානම්වෙයි;–ක්‍රියා, ගමන ක්‍රියා තොම; විසෙස්සං, විශෙෂ්‍යවූයේ; දබ්බං හොති, ද්‍රව්‍යය වේ.

යදු ජාතියා විසිඤා ගුණා පටඝ ධවලොත්‍යාදිසඝෙ තදු ජාති විසෙසනං යකසෙඨා ගුණෙ විසෙසඝං දබ්බං හොතිවවාදි. a

වුත්තඤ්ච භගවතා.

"විසාණවන්තං සමාසාතා විසෙසණවිසෙසඝතා,
ලිංගසංඛ්‍යා විභත්තීනං තොඝං රසඤ්ඤ ධනං යථා
යාදී තුල්‍යාධිකරණං පටඝ ධවලාදිනි".

එව ක්‍රියාදියිසෙව සාමඤ්ඤත්ථං නවිසඝසියතිකෙවලං පඨියා ගෙහියි විසෙසනෙන -කොවාහු ඉරිත්‍ථොනාම්. b

---

a යදු,යම්නිසාලෙක්ඛි;ජාතියාවිසිඤෙ,ජාතියෙන් වෙසෙසනලද්දවූ;ගුණෙ,ගුණය තෙම;පටඝ, පටසංඛ්‍යාත වසඳුජාතියගේ;ධවලොනි, ධවලඝයයි කියා; අභිධියතෙ, කියනුලැබේද, තදු, එකල්හි;ජාති, පටසංඛ්‍යාත වසඳුජාතිතොම; විසෙසනං,විශෙෂණවූයේ;සකත්‍ථෙ, සඞ්ඛ්‍යා නම් වෙයි;ගුණෙ,ගුණය තෙම;විසෙඝඤ්ඤං, විශෙෂ්‍යවූයේ;දබ්බං හොති, ද්‍රව්‍යය වේ; ඉච්චාදි,මේ ආදිකාඝ්‍යය වේ;–මෙහි"ගාවඝඤගමනං"යනා දිනඤ්ඤි ගොපදඤීඝසඛන්ධීවූ ගමනාදියඝ අනිකක්හු සඞ්ඛ්‍යාවූ ගමනාදියෙක් නොවෙයි කියා නිශ්‍රයානන්තරයෙන් ගමනාදිඝ වෙසෙසානුයි ගොපදඤීඝ තෙම විශෙෂණවූයේ සඞ්ඛ්‍යාවෙයි ගමනාදිහු තුඹු වෙසෙසනු ලැබෙත්නුයි විශෙෂ්‍යවූවාහු ද්‍රව්‍යවෙත් යනුමෙහි ගාවයි.

b එතං,මේ කාරණඝ; වුත්තනංහි,පූර්වඝන්විසිනුදු කියනලද්දයේමැයි.

වත්ථං විනා, වාසීසමාසඝකැර; තෙසානං සමාසානං, සෙසුසමාස ගත්වා; විසෙසනවිසෙඝතා, විශෙෂණවිශෙෂ්‍යබව; අඤි, ඇත්තේඝ; ලිංග සඛ්‍යා විභත්තීනා,ලිංගඝ සඞ්ඛ්‍යාඝ විභක්තිඝ යනමොවුන්ගේ; තුල්‍යාධිකරණං; සමානාධිකරණයඝ; න එව, නැත්තේමැයි; ගථා, ඒ මෙසේයි; "රසෙඤ්ඤධනං පටඝ ධවලාදිනි" රසෙඤ්ඤධනං පටඝ ධවලාදියි ඝනමේ ආදිඝ සේයි;–කියේමැනෙ–

"එකාසෙඨිපිච සත්‍ථු වාසීවරජෙ විශෙෂණම්;
අන්‍යඝොගව්‍යවච්ඡේද ඵලං සම්භිතිඝතී'සි"

මෙහි "වත්ථංවිනා"යි කුමක්හෙයින් කියනලදදයත්? වාසීසමාඝය සකලපදඤි ප්‍රධාන බැවින් පදඝන්ගේ විශෙෂණ විශෙෂ්‍යභාවඝ නැතිහෙයිනැයි දතයුතු;–දැන් සාමාන්‍යප්‍රතීත වාඝ්‍යඤියට හෙදක වීඝ හෙතුකොටගෙණ පඝ්‍යාඝ ශබ්දඝෝද විශෙෂණවෙතියි දක්වන්නාහු "සව" යනාදි කිහු;–සව, හෙද; කෙවලං, හුදෙක්; ක්‍රියාදිහි, ක්‍රියාදීන් විසින්; සාමඤ්ඤත්ථං, සාමාන්‍යපදඤීඝ;නවිසෙසියතිඑව, වෙසෙසනු ලබන්නේම නොවෙයි; පරියායෙහිපි, පඝ්‍යාඝ ශබ්දඝන් වීසිනුදු; විසෙඝසනෙන, වෙසෙසනුලැබෙත්,–අනු, මෙහි;(හෙවත්)මෙව්‍යාකරණඝාඝත්‍ථයෙහි; පරියායොනාම, පඝ්‍යාඝනම්;කොව, කවරෙක්ද?

පරිව්‍යනනමාඝනනැව ගඛ්ඝනනඤ්ඤවනෙනනි පරියායො-ග රුරුක්ඛදුමමගිර්ාදි අගිනනනෙනා සො පරියායො නාම-ෙහතු වුතනංගි.

"හෙකඤ්චුභතියා නඤා හොතිවාවා ගඤ්ඤති,
හොවාවාතිපිවුතනතතු පරියායො විසෙසනං."

එවමඤ්ඤනුාප්‍යඤනනයෝ-නඩිතෙනවුතනකම්මංඝඨා-ඝතෙන සංඝසෙ ඝානිකො බදනෝ-නිලෙන සංඝඨා නෙලිකි ඝාගුදධිනා සම්මිඤ්ඤං දුධිකං හනතං. ෘ

ෘ පරිව්‍යතතං, අඛ්‍යවහිතාතරව්‍යවහේදයෙන්; අඤ්ඤං, විවඤ්ඤිතාර්ථය; අනෙන, මේ කරණකොට ගෙණ; ආයනතීඤ්ඤි සේකි, අවගච්ඡතති, ශ්‍රොතෘහු දනිත්තුකි, පරියායො,පඤ්ඤායනමි වේ;-සො පරියායො නාම, හේපඤ්ඤායනමි, තරුරුක්ඛදුමමගිරුගාදි, තරුය වෘක්ෂය ද්‍රුමය ගිරුගය යනාදිවූ; අභිඤ්ඤතෝ, නොවෙන්වූ අර්ථඇති ශබ්දයි;-තෙන, එගෙයින්; වුතතංගි, කියනලදමැයි; සඔඩ්ඩිවිනනායෙගි.

නෙකඤ්චුභතියා, ගොශබ්දය ගවාද්‍යනෙකාර්ථාවිබව ෙහතුකොට ගෙණ(නොගොත්)අනෙකාර්ථයෙගි වැටීම හෙතුකොටගෙණ; ගොනි, 'ගො'කියනලද කල්හි; වාවා නඤ්ඤනි,වවනයකි නොදන්නාලැබෙයි; ගොවාවානි, ගොවාවාති: වුතතෙතතු,කියනලදකල්හිවනාකි;ඤ්ඤයනිපි,යම්හෙයකින් වවනයකි දන්නාලැබේද;නඤ්ඤා,එහෙයින්; පරියායො, පඤ්ඤායශබ්දද; විසෙසනං, විශෙෂනය (හෙවත්) විශිෂ්ටාර්ථවාචකය නොයින් විශෙෂණවේ;-ගවාද්‍යනෙකාර්ථාවතතිඇති ගොශබ්දයාගේ සවගීාදිදශාර්ථයන්හෙන් ''ගො''යි කිකල්හි, මෙහි කවරඅර්ථයෙක් විවඤ්ඤිතදෙතෝයි නොහැහෙන්හේය ''ගොවාවා'' ඝනියා විශිෂ්ටවූපඤ්ඤාය ප්‍රයොගකළකල්හි වෙතන්හි මේ ''ගො'' ශබ්දයාවිසින් වාක්ලඤ්ඤණවූඅර්ථයමකියනුලැබෙයි පරාර්ථයෙක් නොවෙයි, කියා ගො ශබ්දවාච්‍යවූ අර්ථය''වාවා''යන මේ පඤ්ඤාය ප්‍රයොග විසින් පිරිසිද දන්නාලැබෙයි ගනුමෙහි අභිප්‍රාවයි.

එසිත්කිඤ ශබ්දඤිවිනනායෙගි-

"පරිතඃ ප්‍රනියතඤ්ඤිමනෙනෙති නිරුච්‍යතෙ;
පඤ්ඤායො ගෞරිනිප්‍රොකතෝ වාගිතඤ්ඤා විශෙෂ්‍යතෙ,
හෙදඤ්ඤකඤ්ඤවිද්‍යඤමාද්ගනියතතාහාවිශෙෂණේ;
අර්ථඤ්ඤහෙදකතෙවින පඤ්ඤායොපි විශෙෂණ"මිනි.

අයනනයො, මෙම ක්‍රමය; අඤ්ඤදිත්‍රාපි, සෙසුනන්හිද; එවං, මෙසේමැයි;-තඩිතෙන, තඩිතප්‍රත්‍යයො විසින්; වුතතඤ්ඤමම, උකතකම්මයට උදාහරණ; ඝථා, මෙසේයි;-ඝතෙන, ගිතෙලින්; සංඝසො, මිශ්‍රකරණලද්දේ; ඝානිකො, ඝානිකනමි; ඔදනො, ආහාරයි;-නිලෙන,

සමාසෙන වුත්තකම්මං යථා-අඝනා සමණා යං සෝ ආගත සමණෝ, විහාරෙ-අභිරුළහා වානිජා යං සා අභිරුළහ වානිජා, ආවා-පවිපන්නා අඛිකා යං තං පවිපන්නඛිකං වවුමං. a

කිත්තනෙනන වුත්තකම්මං යථා-සඛාක්ඛාතෝ භගවතා ධම්මෝ-වුත්තෙන භාඛිතා ගාථා-සාරිපුත්තෙන භාඛිතං සුත්තං. b

තථෙව තඛ්ඩෙන අනුත්තත කම්මං යථා-ඝතෙන සංඝතෝ ඔදනෝ-නිලෙන සංඝතා ගාගු-දඛිනා සංඝතං හත්තං. c

---

තලයෙන්; සංඝඩා, සංඝෘෂ්ටවූවා; තෙලිකි, තෙලිකිනම්;යාගු,හුලුකැ දැයි;-දඛිනා,දියෙන්; සම්මිස්සං, මිශ්‍රකරණලද්දේ; දධිකං,දධිකනම්; හත්තං, බත්;-මෙහි තඛිතප්‍රත්‍යයා කම්මාඛ්‍යයෙහි විහිතබැවින් ඔ හුවිසින් කම්ම උකත්‍යානුයි උකතකම්මනම්වෙයි දතයුතු.

a සමාසෙන, අන්‍යාඛ්‍යසමාසයා විසින්; වුත්තකම්මං, උකතකම්ම ට උදහරණ; යථා, මෙසේයි;-ආගතා, ආවාවූ; සමණා, ශ්‍රමණයෝ; යං, යම්දිහාරයකටද; සෝ, හෙතෙම; ආගතසමණෝ, ආවාවූ ශ්‍රමණ යන් ඇත්තේ; විහාරෙ, වෙහෙරයි;-අභිරුළහා, නැගාවූ; වානිජා, වෙළඳහු; යං, යම්නැවකටද; සා, ඒනාවුකාතොම; අභිරුළහවානිජා, නැගාවූවෙළදුන් ඇත්තේ; නාවා, නැවයි;-පවිපන්නා, පිළපන්වූ; අ ඛිකා, මගිහු; යං, යම්මගකටද; තං, එමග; පවිපන්නඛිකං, පිළපන් නාවූ මගින්ඇත්තේ, වවුමං, මනයි,-මෙහි අන්‍යාඛ්‍යි සමාසයාගේ ය ශබ්දයහා තශබ්දය පරාමර්ශයෙන් කම්ම උකතානුයි උකතකම්මනම් වෙයි දතයුතු.

b කිත්තනෙනන, කෘදන්තයා විසින්; වුත්තකම්මං, උකතකම්මයට උ දහරණ; යථා, මෙසේයි;-භගවතා, භාග්‍යවත්හු විසින්; ධම්මෝ, ධම් යතෙම; සවාක්ඛාතෝ, මනාකොට වදරණලදි;-බුඛෙන, සම්බුදුයාවි සින්; ගාථා, ගය; භාසිතා, වදරණ ලද්දීයි;-සාරිපුත්තෙන, සැරියුත් තෙරහු විසින්; සුත්තං, සූත්‍රය; භාසිතං, වදරණලදි;-මෙහි කෘදන්ත ප්‍රත්‍යයා කම්මාඛ්‍යයෙහි විහිතබැවින් ඔහුවිසින් කම්ම උකතානුයි උකත කම්මනම්වෙයි දතයුතු.

c තථෙව, එසේම(හෙවත්)උකතකම්මෝදහරණයෙහිසේම; අනුත්තත කම්මං, අනුක්තකම්මයට උදහරණ; යථා,මෙසේයි;-ඝතෙන, ඝෘතයෙන්; සංඝඩෝ, සංඝෘෂ්ටවූ; ඔදනෝ, ආහාරයි;-නිලෙන; තලයෙන්;සං සඩා, මිශ්‍රකරණලද්දී; යාගු, හුළුකැඳයි;-දඛිනා, දියෙන්; සංඝඩං, මි ශ්‍රවූ; හත්තං, බතයි;-මෙහි "ඝතෙන සංඝඩෝ ඔදනෝ"යනාදිතන්හි සංඝෘෂ්ටාදියෙහි විහිතමානවූ තඛිතාඛ්‍යානිකප්‍රත්‍යයා නොකළබැවින්

සමාසෙන අනුඤාතකම්මං යථා-පචිපනහා, අඩිකා ඝං පථං-අරුළහා වානරා ඝංරුක්ඛං-අභිරුළහා වානිනී ඝං නාවං-කිඤාතෙන න අනුඤාතකම්මං යථා-බුඩ්ඩෝ බ්‍රහ්මං දෙඝිනවා-සබ්බෝ සුඤ්ඤඤ්ඤං කරවා-කුඤ්ඩෝ හිරඤ්ඤං ගණ්හවා. a

තඩ්ඩිතෙන'වුත්තකඤ්ඤා යථා-ඤ්‍යාඝං අවෙච්ච අධිතෙති නෙඝ්‍යාඝිංකා, ජ්ඤා-නිම්ඤිතං අවෙච්ච අධිතෙති ඤෙම්ඤිකා, පුරිසෝ-තක්කං අවෙච්ච අධිතෙති තක්කිකෝ තඤ්ඤරි. b

---

ඔහුවිසින් ඔදනාඛ්‍ය කර්මය අනුඤාතනුයි ඔදන ශබ්දයා කෙරෙන් චිත්‍ය යානෙව ප්‍රථමා ඛ්‍යාඇයි වේදයත්? තඩිතයා විසින් අනුඤාතවූවද සෘජ ගතෝ යන ධාතුහුසෙරෙන් කර්මයෙහි ඤතප්‍රත්‍යයා කළබැවින් ඤාද නත්‍යා විසින් කර්මය උක්තහෙයිනි.

a සමාඝෙන, සමාඝයා විසින්; අනුඤාතකම්මං; අනුඤාතකර්මයට උදාහරණ; යථා' මෙසේයි;-ඝං පථං, යම් මාගියකට; අඩිකා, මඛිහු; පවිපන්නා, ප්‍රවිපන්නාහුද; තං පථං ගච්ඡති අනුඝඤ්ඤානකරණ්‍ය-ඝං රුක්ඛං, යම් රුක්ෂකට; වානරා, වානරයෝ; ආරුළ්හා, නැංගාහුද; තං රුක්ඛං ඤිඤ්ඤ"යනු අඛ්‍යාහාරකරණ්‍ය-ඝං නාවං, යම් නැවෙකට; වානිජා, වෙළඳහු; අභිරුළ්හා, නැගාහුද; "තං නාවං ආරොහඤි"යි අනුඝඤ්ඤානකරණ්‍ය-මෙහි අන්‍යපදවූ සමාඝයාගේ තඝබ්ද පරාමර්ශිනය අප්‍රයෝගහෙයින් සමාඝයා විසින් කර්මය අනභිහිතනුයි මේ අනුඤාත කර්මය නම්වෙයි දතයුතු.

කිතතෙතන, කෘදන්තප්‍රත්‍යය විසින්; අනුඤාතඤ්ඤ, අනුඤාතකර්මය ව උදාහරණ; යථා, මෙසේයි;-බුඩ්ඩෝ, ඝම්බ්‍රහ්මතෙම; බ්‍රහ්මං, පඨම්‍යාසයිබ්‍රහ්මය; දෙඝිතවා, දෙසී;-සබ්බෝ, සත්පුරුෂතෙම; පුඤ්ඤං, පින්; කතවා, කෙළේයි;-කුඩ්ඩෝ, ක්‍රෝධිතෙම; නිරයං, නරකයට; ගතවා, ගිහිඇත්, මෙහි කෘදන්තප්‍රත්‍යය කර්මයෙහි අවිහිතබැවින් ඔහුවිසින් කර්මය අනුඤාතනුයි අනුඤාත කර්මනම්වෙයි දතයුතු.

b තඩිතෙන, තඩිතප්‍රත්‍යය විසින්; වුත්තඤ්ඤතා, උක්තකර්මතෙම; යථා, මෙසේයි;-ඤ්‍යාඝං, ඤ්‍යාඝ (ගෙවන්) යුකතී; අවෙච්ච, දැන; අධිතෙති, හදරානුයි; නෙඝ්‍යාඝිංකා, නෛඝ්‍යාඝිකනම්; ජ්ඤා, දෙනීයි;-නිම්ඤිතං, නිම්ඤ්‍යඝාඝ්‍යය; අවෙච්ච, දැන; අධිතෙති, හදරානුයි; නෛම්ඤිකා, නෛම්ඤිකනම්; පුරිසෝ, පුරුෂයි;-තක්කං, තර්කඝාඝ්‍යය; අවෙච්ච, දැන; අධිතෙති, හදරානුයි; තක්කිකෝ, තාර්කිකනම්; තඤ්ඤරි, තරණ්‍යසඤ්ඤයි;-මෙහි ඉතාද්‍යඤ්ඤතායාගේ ඉකප්‍රත්‍යයාවිසින් කර්තෘව උක්තනුයි මේ උක්ත කර්තෘනම් වෙයි දතයුතු.

සහ්සෙන ව්‍යාහාරකතාසථා-ජිනාති මාරං යෙන සෝ ජිනෝති රෝ හගවා-ජිනාති ඉන්ද්‍රියානි සෙන යෙ ජිනිත්‍රියා සමණෝ-දි සෝ ධම්මා සෙන සෝ දිඨධම්මෝ අරහා. a

කිඤ්චනනත්ථ වුත්තකතන්තා සථා-සුඤ්ඤං කරොතීති සුඤ්ඤ කාරෝ පුඝා-ඔඝං ධරතීති ඔඝතරෝ හිකඛු *අධම්මං වරතීති අධම්මවාදී අසංවුතෝති. b

නධමෙමා අධමෙමානන්තු ධම්මවත්තං නිවත්තෙතබා පරෙ සා ඝානිපාතාදිනෝ ඔසිසතෙ යොනකාරොනතාවුත්තතෙතබ්බ්‍රුදය පසඝ්ඨයසඝ්ඨසෙබ්ඛ-කොතෙසුසඝ්ඨපසඝ්ඨයෙබොනාම සමිසෙඛ

---

a සමාසෙන, අන්‍යාපි සම්භාවයා ඔසින්, වුත්තභාවත්තා, උක්තකතිං වව උදාහරණ; එථා, දෙවේධි;-ඔජිතා, දිනනාලද; මාරා, දෙවපුත්‍රාදි පවවිධමාරයෝ; යෙන, යමෙකුත්ථසින්ද; සො, හෙතෙ ෑ; ඔජිතමාරො, ඔජිතමාරනම්; හගවා, හාග්‍යවත්ත්‍රුසි;-ජිනාති, දිනනාලද; ඉන්ද්‍රියානි, චක්ඛුරාදි ඉන්ද්‍රියෙයෝ; යෙන, යමෙකුත්ථසින්ද; සො, හෙතෙම; ජිතින්ද්‍රියො, ජිතින්ද්‍රියනම්; සමණො, ශ්‍රමණො;-දිඨො, දක්නාලද; ධම්මො, ධම්මසංඛ්‍යාත චතුසච්චධම්මයතෙම; යෙන, යමෙකුත්ථසින්ද; සො, හෙතෙම; දිඨධම්මො, දිඨවධම්මනම්; අරහා, රහතහි;-මෙහි අන්‍යාපිසම්භාවසෙහි අන්‍යපදජීවධ්‍යපකඝබදයා කර්ත්‍රර්ථයෙහි විහිතබැවින් ඔත්ථවිසින් කතිං ව උක්තනුයි උක්තකතිනානිවෙයි දනයුතු;-කිතන්නෙන, කාදෘත ප්‍රත්‍යයාවිසින්; වුත්තකත්තා, උක්තකතිංතෙම; යථා, මෙසේයි;-පුඤ්ඤං පින්; කරොතීති, ඉකරේනුයි; පුඤ්ඤකාරො, පුණ්‍යකාරනම්; පුමා, පුරුෂයාගි;-විනයං, විනය; ධරතීති, ධරානුයි; විනයධරො, විනයධරානම්; භික්ඛු, භික්ෂුයි;-අධම්මං, ප්‍රාණවධාදි අධර්ම්ය; චරතීති, කෙරේදැයි; නොහොත්) අධම්මං, අධර්ම්යෙහි; චරතීති, හැසිරේනුයි; අධම්මවත්, අධර්ම්මචාරිනම්; අසපුරිසො, දුර්ජනයාගි:-මෙහි කර්ත්‍රාර්යෙහි විනා කාදෘතප්‍රත්‍යයා වීසින් කතිංව උක්තනුයි උක්තකතිං නම් වෙයි නතුනු;-දැන් උක්තකතිං විභාවනමුඛයෙන් නඤ්ඤත්ථ කොව දක්ඛිඅධම්මචාරියන්නෙහි නිෂ්පත්තිවිවරණ මුඛයෙන් නඤ්ඤ ත්‍රී විභාග දැවැත්තැකැමැත්තාහු "නධමෙමා"යනාදි කියත්.

b නධමෙමා අධමෙමානි, නධමෙමා අධමෙමා යන්නෙහි; ධම්මම නඤං, හුදක්ඛාමියපමණක්; නිවත්තෙතබ්බා, වලකා;අපරො, එයින් අන්‍යවූ; පාණාතිපාතාදිකො, ප්‍රාණවධාදියෙක්; නිවත්තෙතබ්බ්‍රුදය, කරණ්ඩුලාභේදාතතරවිධානය තුකොව ගෙණ; අත්‍ර, මෙහි; සො නකාරො, ඒ නඝ බදයතෙම; පරියුදාසපසජ්‍යපපවිසෙධෙසු, පර්යුදාසප්‍රතිෂෙධය ප්‍රසජ්‍ය

---

* අධම්මං වරතීති අධම්මිකො: පොත්හි.

තබ්බමෙව පයජ්ජ තං පචා යදි සමනේ‍යපකඛිවා නිසේඛධා පයජ්ජ පපටිසෙධෝ-කොහි පරියුදසපපටිසේඛධා නාම-පරිතුලිනමුගහ යා නිසෙධෙතබ්බස්ස අසනං ඛෙපොවජ්ජනං පරියුදසෝ. a

යදු සෙ බ්‍රාහමණාදි සදදසනසෙදසන සදිසාදෘශ්‍යෙ වාමකෙන එතෙන න ඉති නිපාතෙන යුජ්ජතති තදු තෙ තංසදිස නදසදසදු තබ්බිරුඛතදඤාවෙසුපෙව වතතතති-නෙසු සදිපසෙ පරියුදසපප ටිසෙඛෙ යථා-නබ්‍රාහමණෙ අබ්‍රාහමණෙ-අසදදසෙ යථා. b

---

ප්‍රතිෂෙධ්‍යයන මොවුන් කෙරෙහි වතතතෙ, වැදේ:-නොසු, ඒ ප්‍රසජ්‍ය ප්‍රතිෂෙධ පර්යුදසප්‍රතිෂෙධ්‍යයන ප්‍රතිෂෙධයන් දෙදෙනා අතුරෙහි; පසජ්පපටිසෙධොනාම, ප්‍රසජ්‍යප්‍රතිෂෙධයනම්, ඒකා, කවරෙක්ද; පටිසෙධෙතබ්බමෙව, ප්‍රතිෂෙධ්‍ය වසතුවම්; පසජ්ජ, ප්‍රසජ්‍යයයි සේයි; පචා, පැමිණ; තං සදිසං, ඒ නිෂෙධ්‍යයාසදෘශ වසතුව; අනපෙකඛිවා, අපෙක්‍ෂා නොකොට; නිසේඛධා, වැලකීම; පසජ්පපටිසෙධෝ, ප්‍රසජ්‍යප්‍රතිෂෙධනම්වේ;-මෙහි නිෂෙධ්‍ය වසතුහුකෙරෙන් අන්‍යවූ වසතු වක් අපෙක්‍ෂා නොකොට නිෂෙධ්‍ය වසතුහුගේ සමානකාරයෙන් වැලකීම ප්‍රසජ්‍යප්‍රතිෂෙධනමැයි සේයි-පරියුදසපපටිසෙධෙනාම, පර්යුදසප්‍රතිෂෙධයනම්; කොහි, කවරෙක්ද;-පරිතුලිතං, නිෂෙධ්‍යයාසදෘ තුල්‍යවසතුව; උගහ්‍යෂ, ගෙණ; නිසෙඛතබ්බස්ස, ප්‍රතිෂෙධකර්‍යුතු වසතුහුගේ; අසනංයයි සේය; ඛෙපොයයි සේය; වජ්ජනං, දුරුහිරීම; පරියුදසෙ, පර්යුදසනම් වේ;-මෙහි පරපදයාගේ ශ්‍රවිෂයභාර අනික් සදෘශාර්යක් ගෙණ තත්සදෘශවූ අනික් වසතුවෙහි කාර්‍යප්‍රතිපාදනය කෙරේද (හෙවත්) අවිද්‍යමානවූ සදෘශාර්යක් පිහිටුවාද සේ සදෘශාර්ථප්‍රකාශකවූ නකාරතෙම පර්යුදසඤ්ඣරූපනාමැයි දැයුතු.

b යදු, යම්කලෙක්හි; යෙ බ්‍රාහමණාදි සදු පන, යම්බ්‍රාහ්මණාදි ශබ්දකෙණෙක් වනාහි; සදිසාදෘශ්‍යෙ වාමකෙන, සදෘශාදෘර්‍ථ වාමකවූ; අසෙදසන, තමාකෙරෙන් අන්‍යවූ;එතෙනනඉති නිපාතෙන, මේ නයන නිපාතයෂයා; යුජ්ජතති, යෙදෙද්ද; තදු, එකල්හි; තං, ඒ බ්‍රාහමණාදි ශබ්දයෝ; තංසදිස, ඒ බ්‍රාහමණාදි ශබ්දයා වැනිදෑ; තදසදසදු, ඔහුකෙරෙන් අන්‍යවූද; තබ්බිරුඛ, ඔහුව ප්‍රතිපක්‍ෂද, තදඤාවෙ සුපෙයව, ඔහුගේ නොවීමදයන මොවුන් කෙරෙහි, වතතතති, වැටෙත්;-තෙසු, ඒතත්සදෘශතදන්‍යතාදීන් අතුරෙහි; සදිසෙ, සදෘශාර්යෙහි වැටෙන්නාවූ; පරියුදසපපටිසෙඛ, පර්යුදසප්‍රතිෂෙධයෙහි උදාහරණ; යථා, මෙන්මේ;-නබ්‍රාහමණෙ, බ්‍රාහමණභූවූයේ, (බ්‍රාහමණසදෘශවූයේ) අබ්‍රාහමණෙ, අබ්‍රාහමණනාමවේ;-අසදදසෙ, අනිකෙකයන අවිද්‍යමාන ශබ්දයන් විෂයෙහි උදාහරණ; යථාවිසේසි.

නව්‍යාකතා අව්‍යාකතා-පිරුළඹෙ යථා-නම්මතෙනා අම්මතෙනා.
අභාවෙ පසජ්ජපවිසඥථො යථා-යාකඞ්ඛා අකඞ්ඛා නකාතූ න අකාතූන ගතරොගෙහා අකරොතූනනා ඉවිවාදි-නඤ්ඵ නඞ්ඛි නෙන අනුනතකතතා යථා-ව්‍යාකරණාවසෙවිව අසිතෙ ජාතා-අගි ධම්මං අවෙවව අසිතෙ ගිහඞ්ඛි-සුහතතහං අවවිව අසිතෙ සම්මෙණා-සමාසෙන අනුඤ්ඤකතතා යථා-සඞ්ඛිඛඩාසවවධම්මාසෙන මහාසමණාන-දිසා ධමෙමා නෙන සමණාන-කිතානි ඉඤ්ඤානි

a නව්‍යාකතා, ව්‍යාකෘතාඛ්‍ය කුශලාකුශලයින් නුවූයේ,අව්‍යාකතා, අව්‍යාකෘතයෝ නම් වෙත්; ක්‍රියාවිපාකාදි සින්යයි සැසි-වීරුඬෙහු, වීරුඬාඛ්‍යාවූ ශබ්දයන් විෂයෙහි උදාහරණ; යථා, මෙහෙයි,-නම් හෙතා, මිත්‍රත්‍රිපක්ෂවූයේ; අම්හෙතා, අම්හ්‍රත්‍රිවෙ;-

b අභාවෙ, අභාවාර්ථයෙහි වැටෙන්නාවූ; පසජ්ජපවිසඥථො, ක්‍රියාතිශෙධසංඛ්‍යාත ප්‍රසජ්‍යප්‍රතිශෙධයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි;-නඤ්ඵා, නොකොට යනාර්ථයෙහි; අකඞ්ඛා යනුවෙ;—නකාතූන, නොකොට යනාර්ථයෙහි; අකාතූන යනුවෙ;-නකරොතූනා, නොකරන්නේ යනාර්ථයෙහි; අකරොතූනා යනුවෙ; ඉවිවාදි, මේ ආදිය වේ;-මෙහි ප්‍රසඤ්ඤවිසින්ද; පර්‍යුදාසවිසින් ඛ්‍රාහ්මණාදි ශබ්දයන්ගේ නිපාත යොගයෙහි තත්සදෘශාදාර්ථාවිවාක්ෂාය කෙසේවේදයන්? අනුභවයි අභිභවති යනාදියෙහි අඤ්ඤාදින්හා යෝගයන් ඇතිකල් හි අනුභවකිරීමය මැඩපැවැත්වීමය යනාදියෙහි වැටෙන්නාවූ ශුභ ඛදයාවෙන් න යන නිපාතයොගයක් ඇතිකල්හි ඛ්‍රාහ්මණාදි ශබ්දයන්ගේ තිරොභූතවූ තත්සදෘශාදාර්ථාවියන් ඒ ඛ්‍රාහ්මණාදි ශබ්දයෝ ප්‍රකාසකරෙත් යනු භාවයි-කියේවැයි මඤ්ජූසානම්ත්‍රකරුගෙයෙහි-

"පසජ්ජපවිසෙධස්ස ලක්ඛණං වත්තුමිච්ඡිතා
වජ්ජුතාසඤ්ඤිතාසාවුත්තා පරියුදාසස්ස ලක්ඛණා"යි.

නඤ්ඵව, එසේම (හෙවත් උක්තකතීයෙහි සේම); නඞ්ඛිතෙන, නඞ්ඛිතප්‍රත්‍යයා විසින්, අනුනතකතතා, අනුක්තාකතීතෙම; යථා, වේ සැයි;-ජනෙ, සත්තෙම;ව්‍යාකරණං, ව්‍යාකරණය; අවෙවව, දැන; අසිතෙ, හඳුරයි;-නිකඞ්ඛි, මාණ්තෙම; අභිධම්මං, අභිධර්මය; අවෙවව, දැන; අසිතෙ, හඳුරයි;-සවණං, ශ්‍රවණතෙම; සුත්‍රාභිධම්මස, අවෙවව, දැන; අසිතෙ, හඳුරන්නේයි;-මෙහි අනාදෘතාප්‍රත්‍යයා කතීයෙහි නොකළ හෙයින් ප්‍රත්‍යයා විසින් කතීගේ අනුක්තානුති ආඛ්‍යාතයෙහිවිසින් උක්තකතීනමවෙයි, දතයුතු.

සමාසෙන, අන්‍යාර්ථසමාසයෙන්; අනුඤ්ඤාතකතතා, අනුඤ්ඤාකතීතෙම; යථා, වෙයේයි;-යට්ඨඛ්බෙමා, ප්‍රතිසමුදය නිරොධමාර්ගඤ්ඤාන ඛ්‍යාත චතුරාර්‍යසත්‍යඛ්බිඥයතෙම; යෙන මහාසමණෙන, යම් ශ්‍රේෂ්

සෙස්ස මිහාසමණින-කිතකහෙතුහ අනුතතකතතා සථා-මිජජං පී ඔහි බාලෝ-තහතං වාතති පුලිහසා-ධම්මං ධරති යිතතු . b

සමාසෙන වුත්තකාරණං සථා-ජිතෙනා රුහෙඛා සෙන මහා ජිතනරුතෙඛා එරසු-ජිතෙනා රුහෙඛා සාහ සා ජිතනරුතෙඛා වා ඹි-ජිතෙනා රුහෙඛා සෙනහං ජිතනරුතෙඛං නිඛාදනං-කිතනෙනහ න වුත්තකාරණං සථා-පහරති අහයනාහි සහරණං අවුඛං-ඹිනා

ශ්‍රමණයකු විසින්, පරිවිඛඩා, ප්‍රත්‍යවෙඛණකරණලදද, (තං මහාසමණං හජාමසි, අනුසඤ්ඤාරණකරණ්ඩුහි:)-යෙන සමණෙන, යම්ශ්‍රමණයෙකු විසින්; ධම්මෝ, නිස්සිතධම්මතෙමෙ; දිඝෝ, දක්නාලදි:-යෙන මහා සමණෙන, යම් මහාශ්‍රමණයකු විසින්; ඉඤ්ජිතානි, වඤ්චනාදි ඉඤ්ජිතයෝ; ජීතානි, දිනනලදහුයි:-වෙයි අභ්‍යාපදෘෂ්ටසමාසයක් කර්ත්‍රර්‍ථයෙහි අවිගීතභාවයින් ඔහුවිසින් කතීෘත්‍ව අනුක්තහුයි, අනභිහිත කර්‍මභාවයෙයි දුතපුතු-කිතනෙනහ, කෘදන්තාත්‍රත්‍යයාවයින්, අනුක්ත කර්තෘ, අනුක්තකර්තෘහට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි:-බාලෝ; අඥන තෙමෙ; මජ්ජං, සුරාව; පිබති, පීබායි:-පුරිසෝ, පුරුෂතෙමෙ; තහනං, තුහුල්; වාඅති, වියයි:-හිඤ්චි, මඟණතෙම; ධම්මං, පයඃප්හිධර්‍මය; ධරති, දරන්නේයි:-මේ උදාහරණයෙහි කෘදන්තාත්‍යයක් කර්තෘර්‍ථයෙහි අවිගීතබැවින් කතීෘව අභිහිතහුයි අනුක්ත කර්තෘනම්වෙයි දුත පුතු-දුන් නඩිනාදින්ගේ උදාහරණ දැක්වා කරණාදිවර්ජිතභෙයින් අනාදින්හැර සමාසාදින්ගේ කරණකාරකයට උදාහරණ දක්වන්නා හු "සමාසෙන" යනාදි කථිතයි.

a සමාසෙන, අන්‍යපදෘෂ්ටසමාසයා විසින්; වුත්තකරණං, උක්තක රණයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි,-යෙන, යම්ක්‍රියාකරණකොටගෙ ණ; රුහෙඛා, වෘක්ෂයතෙම; ජිනෙනා, සිදිනාලදද; සෝ, හෙතෙම, ජිනනරුහෙඛා, සිදිනාලද වෘක්ෂඇත්තේ;එරසු, පෞරවයි;-යාඅ, ය ම්ක්‍රියාකරණකොටගෙණ; රුහෙඛා, වෘක්ෂයතෙම; ජිනෙනා, සිදිනාල දද, සා, ඕතෝමෝ; ජිනනරුහෙඛා, සිදිනාලදරුක්ඇත්තී, වාසි, වැ යසි;-යෙන, යම්ක්‍රියාකරණකොටගෙණ; රුහෙඛා, වෘක්ෂයතෙම; ජි නෙනා, සිදිනාලදද; තං, හෙතෙම, ජිනනරුහෙඛං, සිදිනාලද රුක් ඇත්තේ; නිඛාදනං, නියනයි;-වෙති ත්‍රිවිධලිහයෙහි කරණලද උදාහ රණඇති අන්‍යාපදෘෂ්ටසමාස විෂයෙහි අන්‍යාපදයා විසිනත් ඔහුවිසින් කරණකාරකය උක්තහුයි උක්තකරණනම්වෙයි දුතපුතු-කිත නෙනහ, කෘදන්තප්‍රත්‍යයා විසින්; වුත්තකරණං, උක්තකරණයට උ දාහරණ; යථා, මෙසේයි;-අඤ්ඤෙන, මේ කරණකොටගෙණ; පහරතී ති, පහරිණුයි (හෙවත් හසාහුයි);පහරණං, ප්‍රහරණනම්;ආවුධං, ආ

කාසෙනෙනෙහි ඝිනාතීඝෝ ආදාදි-ලුනාඤ්ඤෙන ලූසතීති වා ලවනං දුහාදි-නථෙව ඝමාසෙන අනුත්තකරණං යථා-ජිනනානි ඝස්සානි සෙන දුතෙනන-ජිනෙනා රුකඛා සෙන එරසුනා-රාඝෝ වාඝෝ සෙන කසාවෙන-කිතඤ්ඤෙන අනුත්තකරණං යථා-රජනි අනෙන කසාවෙන-පහරති අනෙන ආවුඛෙන-ඝිනාඤ්ඤෙන අ සෙන-ලුනාඤ්ඤෙනෙනදුතෙනන. "

ග්‍රහයති,-අනෙන, මේ කරණකොටගෙණ; ඝිනාතීති, පවිත්‍රවේනුයි; (හෙවත් හාණුයි);ඝිනාතීඝෝ, සනාතීඤ්ඤනම්; ආපාදි, ප්‍රාදියයි;-අනෙන, මේ කරණකොටගෙණ; ලුනාති, ශස්‍යාදිය කපානුයි; වා, නොහොත්; ලූසතීති, ශස්‍යාදියනෙම් කපනු ලැබේනුයි; ලවනං, ලවනනම්; දුහාදි, දුකැති ආදියයි;-ඉමහි කිතකයං කරණාවියෙහි විභක්තිබැවින් කරණය ඔහු විසින් අනිකිතනුයි උක්තාකරණනම් වෙයි දුතග්‍රහු,-දුන් සමාසවිඝසෙනිද කෘවිඝසෙගිද අනිගිත කරණාදුහර ණ දැඩා ඉක්බිති ඔවුන්ගේම අනගිගිත භාවයට උදාහරණ දක්වනු වෝ "තථෙව" යනාදි කියත්.

තථෙව, එසේම (හෙවත් උක්තාකරණයෙහි උදාහරණසේම); ස මාසෙන, සමාසයාවිසින්; අනුත්තකරණං, අනුක්තාකරණයට උදාහ රණ; යථා, මෙසේයි;-ඒයන දුතෙනන, යම් දුකැත්තක් කරණකොට ගෙණ; සස්සානි, ස්‍යාහෝ; ජිනානි, සිදිනාලදහුයි;-යෙනඑරසුනා, යම් පොරවක් කරණකොටගෙණ; රුකෙඛා, වෘක්ෂයෙනම, ජි ණ්‍යාහා, සිදිනාලදි;-සෙන කසාවෙන, යම්කසවයක් කරණකොටගෙ ණ; වාඝෝ, වස්ත්‍රයෙනම; රාඝෝ, රඳනාලදී;-

මෙහි අන්‍යාර්ථසමාසයා විසින් කරණකාරකය අනගිගිත හෙයින් මේ අනුක්තාකරණනම්වෙයි දතග්‍රහු;-කිතඤ්ඤෙන, කෘද න්තසාවිසින්; අනුත්තකරණං, අනුක්තාකරණයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි;- අනෙන කසාවෙන, මේකසට කරණකොට ගෙණ; ර ජනි, වස්ත්‍රාදියරඳන්නේයි;-අනෙන ආවුඛෙන, මේ ආයුධය කර ණකොටගෙණ; පහරති, පහරී;-අනෙන ආපෙන, මේළඳය කරණ ණකොටගෙණ; සිනාති, පවිත්‍රවේ-අනෙන දුතෙනන, මේදුකැත්තක රණකොටගෙණ; ලුනාති, ශස්‍යාදිය කපයි;-මෙහි කිතකප්‍රත්‍යයා කර ණාඛ්‍යෙහි නොකරණලදහෙයින් ඔහු විසින් කරණය අනුක්තානුයි අනුක්තාකරණනම්වෙයි දතග්‍රහු-දුන් අන්‍යපදවියන්ගේද ණාදය නතයන්ගේද අනනිගිත කරණෝදාහරණයන් දැඩා ඉක්බිත්තෙන් තඛිත සමාස කිතකයන්ගේ අනගිගිත සම්ප්‍රදානකාරකයෙහි උදාහර ණ දක්වනුවෝ "තඛිඤෙන" යනාදියාහිහසි.

තඞ්ඛණෙන වුත්තඋපපදනං යථා-දක්ඛිණාය අරහතීතිදක්ඛිණෙය්‍යා භික්ඛු-සපතියස භිනං සාපතෙය්‍යං තඞ්ඛාදි.-තමාසෙන වුත්තඋපපදනං යථා-දීඝනාති හොජනානි යස්ස සෝ දීඝනහොජනෝ භික්ඛු-දීඝනෝ සුංකෝ යස්ස සෝ දීඝසුංකෝ රාජි-උපහටෝ බලි අස්සාති උපහටබලි-ය්‍යෙඛ:-කිතඤ්ඤතන වුත්තඋපපදනං යථා-දියතෙ යඤ්ඤෝති දානි සෝ-බ්‍රාහ්මණෝ-යම්මිඋපදියතෙ යඤ්ඤෝ යම්පදානියෝ-බ්‍රූඩෙ-පූජ් යති යඤ්ඤෝ පූජනියෝ-සුගතස්ස- ෆ

ෆ තඞ්ඛණෙන, තඞ්ඛිනදුත්‍තයා විසින්; වුත්තඋපපදනං, උකතඋපපදනයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි;-දක්ඛිණාය, දක්ඛිණාවට (හෙවත් සත්කාරදානයට); අරහතීති, සුදුසුනුයි;දක්ඛිණෙය්‍යා, දක්ඛිණාර්හ නම්; භික්ඛු, භික්ෂූයි-සපතියස, ධනඇමතිහට; භිනං, අනුකූලවුයේ; සාපතෙය්‍ය, සවාපතෙයනම්; සුවණ්ණාදි, සුවර්ණාදියයි-"සයඤඤ නඤ්ඤපතියාමිති සපති"ඉති හන්තෙයි;-පථඩ්ඩ, මාඟිහයට; භිනං, අනුකූලවුයේ (හෙවත් සුදුසුවුයේ); පාථෙය්‍ය, පාථෙයනම්; තඞ්ඛාදි, සඅල්ආදිඅයි;-මෙහි තඞ්ඛිතප්‍රත්‍යය ය ඔප්‍රදූනාඛ්‍යයෙහි විහිනබැවින් ඔහු විසින් සම්පදනකාරය උකතානුයි උකත සම්පදනකාරකනමවෙයි ද නයුතු-සමාසෙන, අන්‍යාඛ්‍යසමාසය විසින්; වුත්තඋපපදනං, උකතස ම්පදනකාරකයටඋදාහරණ; යථා, මෙසේයි;-දීඝනානිහොජනානි; දෙනලදඅහොරණයෝ; යස්ස, ය්‍යක්ගවදැ; සෝ, ඒ ප්‍රතිග්‍රාහකතෙම; දීඝභොජනෝ, දීඝනභොජනනම්; භික්ඛු, මහණයි,-දීඝෙනා සුංකෝ, දෙනලදසුංකවත්; යස්ස, ය්‍යක්ගවදැ; සෝ, ගෙතෙම; දීඝනසුංකෝ, දීඝනසුංකනම්; රාජා, රජුයි-උපහටොබලි, එළවුපූජාව; අස්සාති, මෝඝවනුයි; උපහටබලි, උපහාතබලිනම්; යඤ්ඛෝ, යඤ්ඤයයි. මෙහි සමාසය සම්ප්‍රදූනාඛ්‍යයෙහි විහිනබැවින් ඔහුවිසින් සම්ප්‍රදූනා ඛ්‍යය උකතානුයි මේ උකතා සම්ප්‍රදූනනාමවෙයි දනයුතු.

කිතඤ්ඤතන, කෘදන්තයාවිසින්, වුත්තඋපපදනං, උකතඋපප්‍රදූ නයට උදාහරණ, යථා, මෙසේයි-යඤ්ඤ, යම්ප්‍රතිග්‍රාහකයෙක්ගට; දීඝ තෝති, දෙනුලැබේනුයි; සෝ, ඒ දූනප්‍රතිග්‍රාහකතෙම; දූනියෝ, දූනිය්‍යනම්; බ්‍රාහ්මණෝ,බමුණුයි-යඤ්ඤ,යඥක්ගට,යවිවැ, මහාඋකාව; පදියතෙ, දූකණියෙන් දෙනුලැබේනුයි; සම්පදූනියෝ; ඒ සම්ප්‍රදූනිය නම්; බ්‍රූඩෙ, සවිඳුයි-යඤ්ඤ, යඥෙක්ගට, පූජියහි, පූජාබුද්ධියෙන් යම ත් දෙනුලැබේනුයි; ඒ අනුභවිසයෙන් ඉවසන ප්‍රතිග්‍රාහකතෙම; පූජනියෝ, පූජනීයනම්; සුගතෙ, සවිඳ්‍යාඛ්-ඉමහි කෘදන්තප්‍රත්‍යයා ඔප්‍රදූනාඛ්‍යයෙහි විහිනබැවින් ඔහුවිසින් සම්ප්‍රදූනය උකතානුයි ඵ

තථෙව තෙසං අනුඝත්තති යථා-දඤ්ඤාදියනෙ අයං ගිහිල්ලනො-පථස්ස යිතං දියති නඩ්ලාදි-ඝපහිස්ස ගිතං දියතෙ සුබණ්ණාදි-සම්බාසෙන අනුඝත්තඝපදනං යථා-දිනනානි හොජනානි ඝස්ස ගිහිල්ලනො-දිනෙහා ලුංකෙකා ඝස්ස රඤ්ඤා-ලුපහරෙ බලි අයං ඝබ්බාය-ගිහනෙන අනුඝත්තඝපදනං යථා-ඝම්මා පදියතෙ අස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස-දියතෙ අස්ස ඉාහ්මණස්ස-පූජියතෙ අයං ඝුගතාස්ස. a

ඝම්බාසෙන බ්‍රහ්මාපාදනං යථා-නිග්ඝතා ගතා ඝයම්බා ඉමා නිග්ඝතජ්ජනා ගාවෝ-අජපථං විසුසුනං අඝම්බාහි අජඝතවිසුසු ඝෙ මිගතාදෙෝ-අඤ්ඤතං කාලකා ඝබ්බාහි අඤ්ඤතකාලකං වි

ණෙ සම්පදානකාරකතාම වෙයි දහසුතු-දුත් නඩිත සමාස කිතනය න්ගේ උනතසම්පදානස විභාගවචසයෙන් දක්ෂා බිවුන්ගේම අනුඝාන බවට උදාහරණ දක්වනුවෝ "තථෙව"යනාදිකතිහාසි.

a තථෙව, එසේම (හෙවත් උක්තඝම්පදානයෙහිසේම); තෙසං, ඒ නඩිතාදින්ගේ; අනුඝත්තති, අනුඝාතඝම්පදානවිෂයෙහි උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-අස්ස ගිහල්ලනා, මේ නිසඹුහට; දඤ්ඤා, දක්ෂිණාතොහි; දියතෙ, දෙනුලැබේ-පථස්ස, මාර්ගයට; ගිතං, සුදුසුවූ; නඩිලාදි, සහල් ආදිය, දියතෙ, දෙනුලැබේ-ඝපහිස්ස; ධනසාම්ඝට, ගිතං, සුදුසුවූ; සුවණ්ණාදි, සවර්ණාදිය; දියතෙ, දෙනුලැබේ;-සම්බාසන, සම්බාසයා විසින්; අනුඝත්තඝපදනං, අනුඝාතඝම්පදානයට උදාහරණ; යථා, මේ සේයි;-ඝස්ස ගිහල්ලනා, යම්කිසියෙකෙණෙක්හට; හොජනානි. හොජනයෝ; දිනානි, දෙන ලදහුයි;-ඝස්ස රඤ්ඤා, යම්රජ්ජෙ ව; ලුංකො, ලුංවත්; දිනෙහා, දෙනලදි;-ලුංකනම් මවලදෙදින් විසින් රජුන්ට දියයුතු අයබදුයි;-ඝස්ස ඝබ්බස්ස, මේ ඝබ්බායාහට; බලි, පූජාව, උපහරො, ඵලවිනලදී,-ගිතනන, ගිතකප්‍රත්‍යයා විසින්; අනුඝත්තඝපදනං, අනුඝාතඝම්පදානයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි;-ඝස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස, මේ බ්‍රාහ්මණයාහට; දියතෙ, දෙනුලැබේ;-ඝස්ස ඉාහ්මණස්ස, මේ ඉාහ්මණයාහට; පූජියතෙ, පූජාකරණුලැබේ,-මෙහි නඩිත සමාස නිතකයන්ගේ අනුඝාත සම්පදානයට උදාහරණ පිළිවෙළින්ම දක්ෂා අනනතරව අනාදින්ට අවධිසූනාහෙයින් සමාස නිතකයන්ගේ උභාතාවධිකාරකයහට උදාහරණ දක්වන්නෝ "ඝම්බාසෙන" යනාදිකියන්.

b ඝම්බාසෙන, ඝම්බායාවිසින්; බ්‍රහ්මාපාදනං, උභත අර්ථාදනකාරකයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි;-නිග්ඝතා, නික්මුනාවූ; ජනා, සවියෝ; ඝස්මා, ඝම්මනැකින්ද; සො, සෙතෙම; නිග්ඝතජනො, නික්මුනු

සං-ඛිතෙනෙතන වුත්තනාපාදනං යථා-භාෂතෙති එතෙනමාති හිතෙමා රක්ඛතෙසා-භාෂතෙති එතාසාති හිවා යක්ඛිණී-භාෂතෙති එතෙනමාති හිමං රක්ඛසඛුලං. d

තථෙව සමායෙග අනුඤ්ඤාපාදනං යථා-නිගඝතා ජනා ය සමා ගාමෙසමා-අපෙතං හිඤ්ඤුණං යමෙමා කාලෙසමා-අපෙතනං කාල තං යසමා වත්ථසමා-කිතෙතෙතන අනුඤ්ඤාපාදනං යථා-භාෂතෙති එතෙනමා රක්ඛසා. e

තඛිතෙන වුත්තඤඛෙඛා යථා-හිතාවාදනං යසස හියසතෙති වෙ

නාවුච්චනයන් ඇත්තේ; ගාමෙසු, ගමෙසි;-අපෙතං, පහවූ, හිඤ්ඤුණං, සිත, අඤ්ඤ'ති, අවධිවූ මෙයින්නුයි, අපෙතහිඤ්ඤුණෙ, අපෙතහි ඤ්ඤුණිනෙ; මානකාසෙ, මානෙද්ධෙසි;-අපගතං, පහවූ; කාලකං, කළුපැහැය; යසමාහි, යමකින්නුයි; අපගතකාලකං, අපගතකාලකන ණ්; වත්ථං, වස්තුයයි;-කිතෙතෙතන, කෘදන්තප්‍රත්‍යයෙන විසින්; වුත්තපා දනං, උක්තඅපාදනයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි;-එතසමා, මොහු කෙරෙන්; භාෂතෙති, සඛියෝතුමූ බියවෙන්නුයි; හිමෙමා, හිමිනම්, රක්ඛසෙසා, රාක්ෂසයායි;-එතාය, මැනෙරන්; භාෂතෙති'හි. සඛියෝ තුමූබියවෙන්නුයි; හිමා, හිමානම්; යක්ඛිණී, යක්ෂිණියි,-එතසමා, මේ කුලයාකෙරෙන්; භාෂතෙති'හි, සඛියෝතුමූ බියවෙන්නුයි; හිමං, හි මනම්; රක්ඛසඛුලං, රාක්ෂසකුලයයි.-මෙහි කෘදන්තප්‍රත්‍යයා අපාද නාර්ථයෙහි විභක්තබැවින් ඔහු විසින් උක්තඅපාදනාර්ථය දක්වා දැන් තඛිතයට උක්තාවයි විරජිතබැවින් ඔවුන්හැර සමාස කිතක යන් තේ අනුඤ්ඤාපාදනයට උදාහරණදක්වනුවෝ "තථෙව"යනාදිකථිතයි.

a තථෙව, එසේම (භගවත් උක්තාපාදනයෙහි උදාහරණයේමැ;) ස මායෙන, සමාසයාවියින්; අනුඤ්ඤාපාදනං,අනුඤ්ඤාපාදනයට උදා හරණ; යථා, මෙසේයි;-යසමාභාවයමා, සම්ප්‍රාප්තවන්; ජනා, සඛියෝ නිගඝතා,නික්මුණාහුයි;-යසමා ඤායසමා, යම්හිරිරයකින්;හිඤ්ඤුණං, චිඤ්ඤය; අපෙතං, පහවී;-යසමා වත්ථසමා, සම්වස්තුයකින්; කාලකං, කළුපැහැය; අපගතං, පහවී,-කිතෙතෙතන, කෘදන්තප්‍රත්‍යයාවියින්; අනුඤ්ඤාපාදනං, අනුඤ්ඤාඅපාදනයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි;-එ තසමා රක්ඛසා, මම්රාක්ෂසයා කෙරෙන්; භාෂතෙති, බියවෙන්;-මේස මාස කිතකයන්ගේ අපාදනයෙහි අනුඤ්ඤාදාහරණ දක්වා කෘදන්ත යා භවිෂ්‍යාර්ථයෙහි අභාවහෙයින් ඒ හැර තඛිතාදීන්ගේ සඛන්ධවි ෂයෙහි උදාහරණ දක්වනුවෝ "තඛිතෙන" යනාදි කීහු.

b තාවිතෙන, තඛිතයාවියින්; වුත්තයඛ්ඛතබ්බා, උක්තාඅඛ්ඛියතෙම; යථා, මෙසේයි;-ඵණාවාදනං, ඵණිකාවාද්‍ය ශිල්පයතෙම, යසස, යම්ක්

ණිකොගන්ධාරිකා-වංඛවාදනං යස්ස සිප්පන්නි වංඛිකා නාමෙ-
මුදංගවාදනං යස්ස සිප්පන්නි මොදංගිකා පුථිවියා-සම්මසෙන ඛු
තානසඛඤ්ඤා යථා-දසබලානි යස්ස සෝ දසබලා භගවා-සිඛස්ස
භතුචිස භතු යස්ස සෝ සිඛභතු සත්ථා-එණිජ්ඣස්ස ඣංඣාය ඣංඣා ය
ස්ස සෝ එණිජ්ඣංඣා සුගතසා-භාදෙවනඛිඤඤන අනුත්තසඛඤඤා
යථා-වීනාවාදනං සිප්පං අස්ස භාඛබ්බස්ස-වංඛවාදනං සිප්පං අස්ස
පුරිසස්ස-මුදඟවාදනං අස්ස මාණවකස්ස-සම්මසෙන අනුත්තරාඛඤ
ඤා යථා-දසබලානි යස්ස භාගවා-සිඛස්ස භතුචිස භතු යස්ස
සත්ථුනෝ-එණිජ්ඣස්ස ඣංඣාය ඣංඣා අස්ස සුගතස්ස- ෆ

හුගේ; සිප්පන්හි, ශිල්පනුයි;චෙණිකෝ, වෙණිකනමි; ගන්ධබ්බා, ග
න්ධබ්බයයි;-වංඝවාදනං, ඝුලල්වැයිම (පිඹිමයයිසේය;) යස්ස, යම්කිසු
ගේ; සිප්පන්හි, ශිල්පනුයි; වංඝිකෝ, වංඝිකනමි; තරෝ, සම්මයායි;-
මුදංගවාදනං, මිතිනුබෙරවැයිම; යස්ස, යම්කිසුගේ, සිප්පන්හි, ශිල්ප
නුයි; මොදගිකෝ, මොදගිකනමි; පුරිසෝ, පුරුෂයායි;-සම්මසෙන,
අන්‍යාපිඨමයයා ඒයිත්; වුත්තාසඛඤ්ඤා, උක්තසඥ කියතෙම; යථා
මෙසේයි;-දසබලානි, ඤානාදිබලයෝ දසදෙන; යස්ස, යම්කිසුගේද;
සෝ, හෙතෙම; දසබලෝ, බලදසයක් ඇත්තේ; භගවා, භාග්‍යවත්හු
යි;-කියේම්නෝ.

බුද්ධිඃඤාණහිඤ්ඤාථවීයඤ්ච බ්‍යාතංඤ්ඤනං තථාකාරං,
ගිලොපෙඤ්ඤ බලං ඤානං දසෛනාහි බලානිතු-යි.

සීහස්ස, සිංහයාගේ; හනුවිය, හනුවැනිවූ; හනු, හනුතෙම; ය
ස්ස, යම්කිසුගේද; සෝ, හෙතෙම; සීහහනු, සිහහනුනමි; සත්ථා, ශා
ස්තෘයි;-එණිජස්ස, ඒණිමිගයාගේ;ජංඝාවිය, ජංඝාවමෙන්; ජංඝා ජං
ඝාවෝ; යස්සාහි,යම්කිසුවකුයි; යෝ, හෙතෙම; එණිජඣෝ, එණිජ්ඣ
ඝනමි; සුගතෝ, සුවිශදයි;-මෙහි සමාසයා ඝවාම්‍යර්ථයෙහි විභක්තබැවින්
ඔනුවිසින් යථාම්‍යර්ථය උක්තානුයි උක්තාඝවාමිනම්වෙයි;-තත්ථව, එසේ
ම (භගවත් උක්තවිෂයෙහිසේම); තඛිතෙන, තඛිතාඛ්‍ය අනාද්‍යනන්ත
යාවිසින්; අනුත්තරසඛඤ්ඤා, අනුත්තරසඛඤ්ඤයතෙම; යථා, මෙසේයි;-
වීණාවාදනං, වීනාවාද්‍යය; අස්ස භාඛබ්බස්ස, මේගාඛබ්බියාගේ; සිප්පං,
සිල්පයයි;-වංඝවාදනං, ඝුලල්වාද්‍යය; අස්ස පුරිසස්ස, මේ පුරිසයා
ගේ; සිප්පං, ශිල්පයයි;-මුදඟවාදනං. මිහිඟුබෙරවැයිම; අස්ස මාණව
කස්ස, මේමාණවකයාගේ; සිප්පං, ශිල්පයයි;-මෙහි තඛිතප්‍රත්‍යයා සම්
ඔ්‍යර්ථයෙහි අවිභක්තබැවින් ඔහුවිසින් ඝවාම්‍යර්ථය අනුත්තානුයි අනුත්තා
සඛඤ්ඤනමිමවි;-සම්මසෙන, බහුප්‍රිතිසමාසයා විසින්; අනුත්තාසඛඤ්ඤා,
අනුත්තාසඛඤ්ඤතෙම; යථා, මෙසේයි,-යස්සභගවතො, යම්කිසිදෙය

තණ්හායෙන වුත්තනාධාරණ යථා-රූපඤ්ච යඤ්ච විඤ්ඤාණන්ති රූපාදිවා දෙවලා-සීලං යඤ්ච සීලන්ති සීලවා ඝණවෙණා-සීලානි ය යඤ්ච සීලන්ති සීලවා රූපකාලා-ඝණිකයෙන වුත්තාධාරා යථා-ඝ සිඤ්ඤාණානි ඛන්ධානි යඤ්ච වඤ්ච සම්පයුත්තඤ්ච ඝණතඤ්ච, දීඝ රත්තන්ති අසතීපත්ති දීඝරත්තා-ඛිතමෝ ආයතඤ්ච එකසම්ප නන්ති බහුනාවසෙන ලඝුසමා-කිතඤ්ච නුනාධාරා යථා. ෆ

ක්ඛඤ්ඤ; බලානීදස, බලඤ්ඤ දසඤ්ඤනේති;-යඤ්ඤ වුත්තං, ගම්භීඤ්ඤ යක්ඛුඤ්ඤ; ඔතුඤ්ඤ, ඔතුඤ්ඤ; සිඛඤ්ඤ හනුඤ්ඤ, සිංඝයාඤ්ඤ හනුඤ්ඤවෙති;-අඤ්ඤ සුඤ්ඤ ඤ, ඊ සඤ්ඤඤ්ඤ; ජංඝා, ජංඝඤ්ඤ; එඩීඤ්ඤ ජංඝාඊ ය, ඊ ඤ්ඤ්ඤ්ඤ ජංඝාවෙති;-මෙසේ සමාසඤ්ඤ ඤ්ඤ්ඤ්

ආසතීති ආසනං-පීඨං-කුවිච්ඡං සයනතීති කුවිච්ඡයා-වා කා-ගූහාසං සයතීති ගූහාසයං-විත්තං. a

තථෙව නඛිතෙන අනුත්තතාධාරෙ සථා-රුක්ඛා සයම්පි තං සෙ විජ්ඣන්ති-ඡිලා සයම්පි තික්ඛුසම්පි විජ්ඣති-ඵලානි සයම්පි රුක්ඛෙ විජ්ඣති-සමාසෙන අනුත්තතාධාරෙ සථා-ඵුලඟො පිළඛා අසම්පි දෙසෙ-ආකිණ්ණමනුස්සා අස්සා රාජධානියං-උපවිත්තා වඩ්ඪිතා මංසලොහිතා අස්මිං සරීරෙ-නිහනෙතන අනුත්තතාධාරෙ සථා-ආසනෙසම්පි නිසිදන්ති තික්ඛු-පබ්බතසම්පි සඤ්ඣති නදී-ජලෙ නිහඤ්ඤති මච්ඡා ඉච්චාදයො. b

---

a අසම්පි, මෙහි; ආසන්තීති, හිඳින්නුයි; ආසනං, ආසනනමි; පීඨං, පුටුවයි;-කුවිඡියං, ඤාණියෙහි; සයනතීති හොවින්නුයි; කුවිඡියා, කුවිඡියයනමි; වියා, වාතායෝහි;-ගූහායං, ගූහායංඛ්‍යාත ශරීරයෙහි; සයනිති, හොවිනුයි; ගූහාසයං, ගූහාසයනමි; චිත්තං, සිතයි;-මෙහි කාරණනත්‍රත්‍යයා ආධාරාර්ථයෙහි විභක්තිබැවින් ඔහුවිසින් ආධාරය උණහනුයි උකහාධාරනමිවෙයි දතයුතු;-දැන් නඛිතාදින්ගේ උකහා ධාරකාරකයෙහි උදාහරණ දක්වා ඔවුන්ගේම අනුත්තතාධාරයෙහි ද උදාහරණදක්වනුවෝ "තථෙව"යනාදි කියත්.

b තථෙව, එසේම(භෙවත් උකහාධාරයෙහි උදාහරණසේම;) නඛිතෙන, නඛිතප්‍රත්‍යයාවිසින්; අනුත්තතාධාරෙ, අනුත්තතාධාරයෙහිමැ; යථා, මෙසේයි;-යස්මිං දෙසෙ, යම්දේශයෙක්හි; රුක්ඛා, වෘක්ෂයෝ; විජ්ඣන්ති, පවතින්; -යස්මිං තික්ඛුස්මිං, යම් භික්ෂුවක්හුකෙරෙහි; සීලං, ශීලයෙහිමැ; විජ්ඣති, විද්‍යමානයි; -යස්මිං රුක්ඛෙ, යම් වෘක්ෂයෙක්හි; ඵලානි, ඵලයෝ; විජ්ඣන්ති, ඇත්තාහුයි; -මෙහි නඛිතප්‍රත්‍යයා ආධාරාර්ථයෙහි අවිනිතබැවින් ඔහුවිසින් ආධාරය අනුත්තනුයි අනුත්තතාධාර කාරකනමිවෙයි දතයුතු-සමාසෙන, අන්‍යාර්ථසමාසයාවිසින්; අනුත්තතාධාරෙ, අනුත්තතාධාරකාරකයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි;-අස්මිං දෙසෙ, මේදේශයෙහි; පිණ්ඩා, ආහාරය; සුලභා, සුලභයි; දුර්ලභා නැතැනිසේයි;-අසඤ්ඤා රාජධානියං, මේරාජධානියෙහි; මනුස්සා, මනුෂ්‍යයෝ; ආකිණ්ණා, ගැවසිගත්තාහුයි;-අස්මිං සරීරෙ, මේ ශරීරයෙහි; මංසලොහිතං, මස්හාලේ; උපවිත්තං, යහිසේයි; වඩ්ඪිතං, වැඩි;-මේ නි ආධාරාර්ථයෙහි සමාසයා අවිනිතබැවින් ඔහුවිසින් ආධාරය අනුත්තනුයි මේ අනුත්තතාධාර කාරකනමිවෙයි දතයුතු-කිතනෙතන, කාරණනත්‍රත්‍යයාවිසින්; අනුත්තතාධාරෙ, අනුත්තතාධාරකාරකයට ද උදාහරණ; යථා, මෙසේයි;-අස්මිං ආසනෙ, මේ ආසනයෙහි; නිඝ්ඨි, මහණතෙම; නිසීදති, හිඳී;- අස්මිංපබ්බතෙ, මේපර්වතයෙහි; නදී, ගඟතොම; සඤ්ඤති, ගලයි; -පර්වතශබ්දයෙන් කඳුබැවුල්ද කියත්

දිසා මහතෝදහනාදෙනෙසා වකඛමානඋපගෙන වුත්තානුනතතතං වෙදිතබබං-එසා එසා සෙනොපදිසා ලිඟසා දිසඝසොනා ව නෙ පසොගවිවකඛණෙහි හිසෙසා සොජෙතබබා.

ඉති කාරකපුඤඵජිසා ලිඟසාදිපසොගවණණනා.

නිට්ඨිතා. a

මඤ්ඡා, මත්ස්‍යසෝතුමූ; ජලෙ, දියෙහි; තිසනති, සිටින්; ඉවාද යො, මේ ආදීහුගවත්;-මෙහි කාදනනාප්‍රත්‍යයා ආධාරාර්‍ථයෙහි අවිඝිත බැවින් ඔහුවිසින් ආධාරය අනුකතානුහි අනුකතාධාරකාරකනාම වෙයි දතයුතු=මතිදු තඛිත සමාස කිතකාඛ්‍යානයන්විසින් කෙතෙක් කෙතෙක් විහක්තාහි උකතවෙද්දයන්? සමාස ාවිසින් කම්මාදි සවිවිහක්තාහි උකතවෙත්-කිතකයාවිසින් සධාම්‍යර්‍ථවර්ත්තවූ සෙසු විහක්තාහි උකතවෙත්-තඛිතයාවිසින් කරණාර්‍ථ අවධාර්‍ථ වර්ත්තවූ සෙසු සම්‍යර්‍ථම උකතවෙත්-ආඛ්‍යාතප්‍රත්‍යයාවිසින් කර්ත්තෘර්‍ථ කම්මාර්‍ථයන් උකතවෙතියි දතයුතු-

තියෙමැනෝ බාලාවතාරෘයහි.

" සමාසොහොතිසබබත්ථ කිතකොසාඛ්‍යාතෙ,
තඛිතො ලඛ්‍යතෙඛ්‍යෙසා කරණාවධිවර්‍ජිතෙ.
ආඛ්‍යාතෘකතාතුකතෘමසුකරණාදිනංඛිහාසිතෙ,යි-"

a එසේ, මේප්‍රකරණයෙහි; වුත්තානුත්තතතං, උකතානුකතබවත්; ඉදං දිසාමිත්‍යාතං: මේඋපායමාත්‍රයෙහි; වකඛමානමපි, මතුකියනලබන උකතානුකතාෘන්ගේ විභාගද, අනෙනනයෙන, මේහයෙන් හෙවත් මේ යුකතියෙන්;) වෙදිතබබං, දතයුත්තේයි;-මෙහි මතුකියනුලබන්නාවූ නිඝිතෘාදි කම්මයන්ගේද සුඩිකර්ත්‍රාදි කතෘාෘන්ගේද බාහ්‍යාදි කරණයන්ගේද; ප්‍රේරකාදි සම්ප්‍රදානෘන්ගේද, චලාද්‍යපාදානයන්ගේද, සවඅධාම්‍යාදිසම්බන්ධියන්ගේ, ඔපඡෙශිකාදි ආධාරයන්ගේද, උකතානුකතවිෂය මෙසේයින්ම දතයුතු-එසේ, මෙහි(හෙවත් මේ ප්‍රකරණයෙහිලා; යෙලිඟසාදිපසොගා, සම්ලිඟාදි ප්‍රයොගකෙනෙක්; මයා, මාවිසින්; නොපදිට්ඨා, නොදක්ඛිනලදහුද; තෙ, ඒප්‍රයොගයෝ; පයොගවිවකඛණෙහි; ඒඒලිඟාදි ප්‍රයොගයෙහි දක්ඛණත්විසින්; භීයෝ, බොහෝසෙයින්; යොජෙතබබා, යෙදියයුකතානුයි:-මෙහි ආදිග්‍රහණයෙන් ධාතූන්ගේ සකම්මාකම්ම උකතානුකත විෂෂ්‍යවිශෙෂණ සමානාධිකරණාදිය ගන්හු-ඉහි, මේඅර්‍ථතානුක්‍රමානුරොධයෙන් දක්වනලද්දවූ; කාරකපුඵමක්ඛරියා, කාරකපුඵමක්ඛරිනමිවූ මේ ප්‍රකරණයෙහි; ලිඟාදිපසොගවණණා, ලිඟාදි ප්‍රයොගවණිණනාතොමෝ; නිට්ඨිතා, කියා නිමවනලද්දීසි.

මෙසේ ප්‍රකරණාරම්භයෙහි ඉෂ්ටදෙවතා පූජාදෘර්‍ශිකවූ ගා

අථ කාරකානි ච වුච්චමානෙන-කානි නාම කාරකානීතු a
නානාතුමානි පුනකානිච කාරකානි,
ලෝකස්මි කෙච්චන සංවිධිංවදන්ති.
අඤ්ඤාව කාරකවිදං කිල ඔතනි කෙචි,
අඤ්ඤ තොපි ඡවි ධනඤ්ච වදන්ති එකෙදද.

තඤ්ච තොහු ක්‍රියා ජානාදයෝ නතුකාරකා හොන්ති-සබ්බං ජානාදයොපි ක්‍රියානිමිත්තතාවසෙන කාරකාහොන්ති නව දරාසඤ්ච තොව වුත්තතාංහි-b

---

ථා වතුෂ්කායක්දඤ්ච දුන් ප්‍රතිනියත කථනාගවණ්ණනීය්‍යග්‍රන්ථය ට ආදිභූතවාක්‍යය අනධිකෘතපරිහාර මුඛයෙන් උපන්‍යාශඝකා ට ඉක්බිති කාරකාධිකාර ප්‍රාරබ්ධකවූ මේ ආචාර්‍යපාදයෝ "අථ" යනාදිකිහු.

a අථ, ලිඟාදීහි ප්‍රයොගයන්දඤ්ච ඉක්බිත්තෙන්; කාරකානි ච, කාරකයෝද; චකාරයෙන් සඞ්ඛ්‍යාදී විභක්තීන්දීහුද; වුච්චමානෙන, කියනුලැබෙත්-අත්‍ර, වෙහි; කාරකානි නාම, කාරකයෝ නම්; කානි, කවරහුද; දුන්කාරකයෝනම් කවරහුදැයි සලවොදනාවසින් හිලා කාරකප්‍රපඤ්ච ප්‍රකාශකොට එයට පරිහාර කථනය කරන්නාහු "නානාතුමානි"යනාදිගයකියන්.

b ලොකෙ,භූවනත්‍රයෙහි දෝහෝ නොයෙක්ත් මධ්‍යම ලොකසංඛ්‍යාත මනුෂ්‍යලොකයෙහි; යානිකාරකානි, යම්කාරකයෝ; ඇසිඑව, ඇත්තාහුද; තානිමානිකාරකානි, ඒ මේ කාරක; අත්‍ර, මෙහි; (හෙවත් මේ ව්‍යාකරණ ශාස්ත්‍රයෙහිලා)කෙචි, සමහර ආචාර්‍යවරයෝ; පචචිධං වදන්ති,ජාත්‍යාදීන් පවත්නාකාරයෙයි කියති;-කෙචි, සමහර ආචාර්‍යවරයෝ; අඤ්ඤතාපි, අඤ්ඤාහුගත සංඥහෙයින්; ඡවිධං වදන්ති, කම්මකර්තෘාදීන් සවැදෑරුම්වෙයි කියති;කෙචි, සමහරආචාර්‍යවරයෝ; අවෙදොඉති, අර්‍ථයම, කාරකං වදන්ති, කාරකයැයිකියති; පුන, නැවත; අඤ්ඤදව; සමහර ආචාර්‍යවරයෝද; ඉදං පන; මේ කාරකයන්හි; සත්තවිධව, ශක්තියමැයි; වදන්ත්‍යකිල, කියත්ලු;-ජාත්‍යාදි ශබ්දයන්ගේ කාරකත්‍රය යුක්තදෝ හෝයි ආශංකාකොට වොදනාකරණුවෝ "තඤ්ච"යනාදිකවීනයි-තත්ථ, එහි; තෙසු, ඒ නිර්දිෂ්ට කාරකයන් අතුරෙහි; ක්‍රියාජාත්‍යාදයො, ක්‍රියාජාත්‍යාදීහු; කාරකාහොන්හි නත්‍රු, කාරකයෝවත්නාහු නොවෙද්ද;-දුන් කිසි ජාත්‍යාද්‍යර්‍ථයෙක් ක්‍රියාවගේ සංසිඳියට කාරණාදෝහෝයි කලවොද්‍යයට දෑඟා නත පරිහාරකථනය කරන්නාහු "සබ්බං"යනාදිකියන්-සබ්බං, සැබ්බ, ජාත්‍යාදයොපි, ජාත්‍යාදිශබ්දයෝද; ක්‍රියානිමිත්තතාවසෙන ව, ක්‍රියානිර්‍වර්‍තනකාවශයෙන්ද; චකාරයෙන් වත්තිවිශ්‍රාවශයෙන්ද; කාරකාහොන්හි,කාරකයෝ වෙත්නුයි; නවපරමත්‍ථතොව, පරමාර්‍තතෙයින් කාරකයෝනොවේමැයි- වුත්තතාහි, සඞ්ඛිවිභාතානම් ප්‍රකරණයෙහි

"ක්‍රියා නිමිත්තං යං කිඤ්චි තං කාරකමුදීරිතං,
ක්‍රියා ජාති ගුණද්‍රව්‍ය නාමතෝ පවඩා භවේ"

තපඅහෙදම්නුවත්තමානෝ සද්දෙ,සිඅද්දෙ අත්ථංවදතීත්‍යාදිකා රණං ඔසානන්ත-තපඅතෝඅද්දෙ ඔබ්බෙත්‍ථි-සද්දං කාරාපිඅසද්දතිඅ සඤ්ඤිනි වාඅද්දෙ-අධිඅති ඤ්‍යති ලිඩ්ඩිඅතිත්‍යාදෙ-තපඩ සද්දෙ අත්‍ථපතීති යං ඔඅඤ මුඛ්‍ය ලක්ඛණෝ,ව්‍යඤ්ඣනඅගාවෝ'හි,ඒවිධ ව්‍යාපාරගෙදෙන යථායතෙං වාඔකෝ ලක්ඛඅතීතෙ වෙඅකෝහි

කියනලදමැයි-යංකිඤ්චි, යම්කිසි ජාත්‍යාද්‍යභිධෙයෝ; ක්‍රියානිමිත්තං, ක්‍රියාසංසිඤ්ඨයට කාරණද; තං, ඒ; කාරකං, කාරකයයි; උදීරිතං, කියනලදී;=ක්‍රියා ජාති ගුණද්‍රව්‍ය නාමතෝ,ඒ කාරකයද ක්‍රියාය ජාතිය ගුණය ද්‍රව්‍යය නාමය යනමොවුන් හේතුකොටගෙණ;පවඩාභවේ,පස් පරිද්දකින් වන්නේයි;-නවද"කරොති කිරියං නිඹ්බත්තායනිති කාරකංකත්තාදි"යි කියනලදි-කාරඅඝඛෙද නිමිත්තපඅඤ්ඤායං කාරකං නිමිත්තං හෙතු රිත්‍යභිඤ්ඤාරමිඤි"සාරසංග්‍රහ කාරඅයෝකියති; භාගවතෙ කාරයෝ ඒ සහනය නොකරෙත්-එතෙඤ්ඤමඤිහ-"කාරක ඉඛදඤ්ච නිඉ්ඛත්තපඅඤ්ඤාය ඉහත්‍ථ භවනම එවෙඅමාහෝ පුරුෂකාතා ත්‍රාඅමොා න ඔබද්‍යඤිඃ*"යි සාරසංග්‍රහකාරඅයන්ගේ අභිප්‍රාඅනම් කතීඃ වාඒ කාරකඔබ්දඅගත්කල්හි සවතන්ත්‍රකතීඃඅෙහි මුත් අඅවතන්ත්‍රවූ අපාදනාදියෙහි කාරකඔබ්දඅ ප්‍රවෘත්තඅනොවෙඤි එසේ කල්හි ඔවුන් කාරකව්‍යවහාරයට ඇතුලත් නොවනබැවින් කාරකඔබ්දඅය නිමිත්තාවඤි කල්හි නිදෝෂ යනුඤි=දැන් ජාත්‍යාදීන්ගේ කරකත්වය නිදෝෂකොට ඔවුන්ගේම අභිඤාරව්‍යකති ප්‍රකාශ කථනය පිණිස චොදනා කරණුවෝ"තපඅතෙදං" යනාදිකිහු-නනු, කියඅ(හෙවත් එබැඤින්); තපඅතෙදං, ඒ පචත්‍රකාරඤියාගේ ප්‍රභෙදය;අනුවත්තමානොා, අනුවඅපවත්තාවූ (හෙවත් ජාත්‍යාදීන්ගේ අඤියෙහි පවත්නාවූ); සද්දෙපි, ඔබඅයද; සද්දෙ අත්‍ථං වදතීත්‍යාදෙ, "සඤ්ඤ අත්‍ථං වදති"යනාදියෙහි; කාරකං සියානි, කාරකවන්නේද; ?- සොවඤ ඔබඅය ධවනිඔබ්දඅගි විවිධවූ ව්‍යාකරණ කතීඃන්ගේ මතභෙදයෙන් චාඤුඔනානුසාරවූ වණීණාතමක ධවනියම මේ ඔබඅයයිදනයුතු-නත්‍ථ, එහි (හෙවත් "සද්දෙඅත්‍ථංවදති"යන්නෙහි; කොඅද්දෙ, ඔබ්දඅ නම් කවරෙක්ද ? සවඤෝ'හි, අඤියනම් කවරෙක්ද ?-සද්දං, ඔබ්දඅ ය; කරොතීති,කෙරෙයිහෝ; වා, නොහොත්; සද්දනියයි සේඅ; සපතීති, පැතිරේ ඤුයි හෝ; සද්දෙ,ඔබ්දඅනම්වේ;- අරියති යඤි, සේඅ; ඤුයති යඤිසේඅ; බුඤ්ඣතීති, දන්නාලැබේනුඤි; අත්‍ථං, අඤියනම් වේ;-තත්‍ථ,එහි (නොහොත් ඒ ඔබ්දඤියන් දෙදෙනා අතුරෙහි; සද්දෙ, ඔබ්දඅතෙම; අත්‍ථපතීතියං, අඤිඤතිතියෙහි; සඤ්ඤ,තමාගේවූ ඛ්‍යා, මුඛ්‍යව්‍යාපාරඅ, ලක්ඛණා, ලක්ඤණව්‍යාපාරඅ; ව්‍යඤ්ඣනඅභා

* මෙඅ නොහැඟේ.

හිවිධොහොති-අත්ථෝ'පි තථේව වාචකා ලක්ඛණිකෝ බ්‍යඤ්ජකොති තිවිධෝ හොති-ගන්ථ ච වචකෝ සෙනවච්චෝ මුඛ්‍යත්ථෝ ජාතිගුණක්‍රියා දබ්බ හෙදෙන චතුබ්බිධතතා සඤ්ඤිපි ජාති ගුණක්‍රියා දබ්බනාති චතුබ්බිධෝ හොති-ගන්ථ වාචකෝ නාම සමාස තබ්භාඛ්‍යාත කිතකවසෙන ච අවාදිවසෙන ච දසවිධෝ හොති-එත්ථ සමාසාදිසු චතුසු වාචකෙසු ඒකෙකෝ වාචකත්ථෝ අඤ්ඤත්ථ බාහිරත්ථානං වසෙන දුවිධෝව හොති-වාචිච්චා නාම්භිධෝතී ඒතාදි

වෝ, ව්‍යඤ්ජනාඋවහාව ව්‍යාපාරයසන; තිවිධව්‍යාපාරහෙදෙන, තුන් වැදෑරුම්වූ ව්‍යාපාරහෙදයෙන්; යථාක්‍කමං, ක්‍රමානුරූපයෙන් (හෙවත් පිළිවෙළින්); වාචකෝ, වාචකය; ලක්ඛණිකෝ, ලක්ෂණිකය; ව්‍යඤ්ජකෝ 'ති, ව්‍යඤ්ජකයයි; තිවිධෝ හොති, ත්‍රිවිධවේ; අත්ථෝ'පි, අර්ථයද; තථේව, එසේම (හෙවත් ශබ්දයාසේම); වාචකෝ, වාචකය; ලක්ඛණිකෝ ලක්ෂණිකය; ව්‍යඤ්ජකෝති, ව්‍යඤ්ජකයයි; තිවිධෝ හොති, තෙමේත් ත්‍රිවිධවේ; මෙහි ශබ්දයද අර්ථප්‍රතිනියයෙහි ශබ්දව්‍යවහාරයද මුඛ්‍යත ලක්ෂණ ව්‍යඤ්ජණවභාවය යන ත්‍රිවිධව්‍යාපාරයෙන් පිළිවෙළින් වාචකය ලක්ෂණිකය ව්‍යඤ්ජකයයි ත්‍රිවිධවේ; -මහද, අර්ථයද එසේම වාචකය ලක්ෂණිකය ව්‍යඤ්ජකයයි තුන්ප්‍රකාරවේ; -කියේමැනෝ-

" අත්ථපතීතියං සද්දෙ ව්‍යාපාරෝ තිවිධොභවේ,
මුඛ්‍යාලක්ඛණව්‍යඤ්ජනභාවොවානි එත්තූ"ති.

තත්ථ, එහි; වාචකෝ, වාචකශබ්දයතෙම; සෙන, තමාවිසින්; වාච්චෝ, වාච්‍යවූ; මුඛ්‍යත්ථෝ, මුඛ්‍යාර්ථය; ජාතිගුණක්‍රියාදබ්බහෙදෙන, ජාතිය ගුණය ක්‍රියාය ද්‍රව්‍යයයන මොවුන්ගේ හෙදයෙන්; චතුබ්බිධතතා චතුර්විධභාවයින්, සඤ්ඤිපි, තෙමේත්; ජාතිගුණක්‍රියාදබ්බනාති, ජාතිශබ්දගුණශබ්ද ක්‍රියාශබ්ද ද්‍රව්‍යශබ්දයයි; චතුබ්බිධෝ හොති, චතුර්විධවේ; -හත්ථ, එහි (හෙවත් ඒ වාච්‍ය වාචක ශබ්දයන් දෙදෙනා අතුරෙහි); වාචකෝ නාම, වාචකාඛ්‍යයනම්; සමාස තබ්භාඛ්‍යාත කිතකවසෙන ච, සමාසය තබ්භාඛ්‍යාත කිතකයයන මොවුන්ගේ වශයෙන්ද; අවාදිවසෙන ච, අවාදිවශයින්ද (හෙවත්) මිනීයා තානීයා චතුර්පි ඵලවී ඉමානි සඤ්ඤාඛ්‍ය අංවිභක්තත්‍යාදි විසින්ද; දසවිධෝ හොති, දසවැදෑරුම්වේ; -කියේමැනෝ-

"දුනියා තනියා වා'නි චතුදසි, පවම් පිව,
ඡසීව සත්තමී වෙති ඡයි මේ පිව වාචකා;
සමාස තබ්භාඛ්‍යාත කිතකාවා'පි වාචකා,
වාචකෝ දසධාහෙවං ඤාතබ්බෝ සමයඤ්ඤූනා"නි.

එහි, මෙහි, සමාසාදිසු චතුසු වාචකෙසු, සමාසාදිවූ සතර වාචකාඛ්‍යයන් අතුරෙහි; එකෙකෝව, එකෙක්ම; අනත්ථ බාහිරත්ථා

කසාමිභාවවසෙන එකත්තාදි සංඛ්‍යාසහ නවවිධෝ හොති-
වාචකසද්දස්ස මුඛ්‍යෝව අභිධානි වදන්ති මුඛ්‍යෝ භිධ්‍යාදිනා අ
වුවචනත්ථවිසයෝති-ගෝ නිලොහිපාදකෝ ඩිසානිත්වච්චාදගෝ
ආදීනං මුඛ්‍යව්‍යාපාරෝ ගොපිණ්ඩනීලසඩ්ඛාකත්තුඛිංගවත්තීනි ද
බ්බානං විසෙසනඤ්ච ජාතිගුණකිරියාදබ්බසෙසෝව ඉවතීති නිස්සඝහු
න ගොපිණ්ඩාදිනජාත්‍යාදිනාඤ්ච-හත්ථජාත්‍යාදිනිස්සඝගොපිණ්ඩාදි
අභිධානි නවාවෙය්‍ය ගොඝච්ඡති නීලං නිවාසෙති පාචකා ආඝ

නං වසෙන, අන්‍යාචාර්‍ය බාහිරාචාර්‍යයන්ගේ වශයෙන්; දුට්ඨබ්‍යාඛ්‍යානි; දෙවැදුරුම්වේ,-කියේමැනෝ-

"වත්තුඤ්ච වාචකෙසෙවව එකෙකෝ යෙව වාචකෝ,
අනෙකෝ බාහිරඤ්ඤානං වසෙනෙවෝ විධීයතෝ"නි.

වාවෙචාහා, වාව්‍යාචාර්‍යයනම්; ඡකාරක සාමි හාව වශයන, ෂට් කාරකය සම්බන්ධ සම්බන්ධිය භාවශයන මොවුන්ගේ වශයෙන්; අෂ්ටවිධොහොති, අවචදුරුම්වෙයි;එකත්තාදිසංඛ්‍යාය සහ, ඒකත්වාදි සංඛ්‍යාවභාසමග; නවවිධෝ, නවවැදුරුම්වේ;-එහෙයින්කිඹ-

"කත්තාද්‍යත්ථෝ ච සම්බන්ධි භාවොවෙකෝ'ථ විඤ්ඤූ හි නා,
වාවෙචාඅෂ්ටවිධොත්‍යෙවං ඤාතබ්බෝ සව්වඤ්ඤූ හි නා"නි.

මුඛ්‍යවාචකසද්දස්ස, වාචකශබ්දයාගේ; මුඛ්‍යෝව, මුඛ්‍යව්‍යාපාරයම; අභිධානි වදන්ති, අභිධායයිදු කියති; මුඛ්‍යෝ, ඒ මුඛ්‍යව්‍යාපාරය; ජාත්‍යාදිනා, ජාතිනාමාදීන්; අවුවචනිතත්ථවිසයෝති, ව්‍යවනිතනුවූ අ ර්ථය විෂයකොට පවත්නේනි;-නි, එසේමැයි; ගෝ, පසුය; නීලෝ, කෘෂ්ණය; පාචකෝ, පිසන්නාය; විසානීති, විසානියයි; ඉවචාදෙ, මේආ දියෙකි;ගොආදීනං, ගවාදිශබ්දයන්ගේ;මුඛ්‍යව්‍යාපාරෝ, මුඛ්‍යව්‍යාපා රය; ගොපිණ්ඩ, ගොපිඬය;නීලපව, නිලපවය, පාචකඝත්ත, පාචක භාවය; සිංගවත්ථි'නි, ශෘඟවතියයි යන; දබ්බානං, ද්‍රව්‍යයන්ට, විසෙස නෙසු, විශෙෂණවූ;ජාතිගුණක්‍රියා දබ්බසෙසෝව; ජාතිය ගුණය ක්‍රියා ය ද්‍රව්‍යයයන මොවුන් කෙරෙහිම; භවතී'නි, වේ නමුත් (ගෙවත් එ නි රදන්මුත්) ජාත්‍යාදිනං, ජාත්‍යාදින්ට; නිස්සයභූතා, නිශ්‍රයවූ, ගෝ පිණ්ඩාදිනං, ගොපිඬාදියකරා "නොපැමිනෙන්නේනි";-යෙහිවිශෙෂ ණවූ ජාත්‍යාදීන් කෙරෙහි ඤයවූ ව්‍යාපාරඇති අභිධා සංඛ්‍යාත මුඛ්‍ය ව්‍යාපාරය විශෙෂ්‍යයාකරා ඉනාඤන්නේයයි යනුහාවයි-එබඟෙයින් කියනලදි-(විශෙසඤභනාභිධාගවෙඛ්‍යිනාසභාවිවිසෙසනෙ)'-හි.

තත්ථ, එහි; ජාත්‍යාදිනිස්සයගොපිණ්ඩාදි, ජාත්‍යාදිනාමයන්වනි ශ්‍රයවූ ගොපිඬාදිය; අභිධානි, අභිධාඛ්‍යමුඛ්‍යව්‍යාපාරය; නවාවෙය්‍ය, නොකියයුතමි; "ගොඝච්ඡති නීලං නිවාසෙති පාචකෝ ආඝච්ඡති සිං ගිධාවති"ඉහි "ගොඝච්ඡති-පෙ-සිංගිධාවති"යන, ඉවච දිසු, යනඤ්

වජති ඕංගිධාවතිවිවාදිසු ගෝ ආදීනං වාචකතෝ ජාත්‍යාදි විසිෂ්ට ගොපිණ්ඩාදීනං කථං හෝති-දබ්බාභිනජාත්‍යාදිනා වාවෙමයති තබ්බිසිෂ්ට දබ්බම්පි පරියායෙන වාචෝ නාම හොත්ති නියපරියායෙ න සුබලක්ඛණ ව්‍යාපාරස්ස විසයෝ-ලක්ඛණෝපි සුබෝ උවාරම් සෙ නි දුවිධෝ සොණ්ඩාදිනා නිරාගිනත්ථ විසයෝ. ෘ

නොගච්ඡති නිලං නිවාසෙති පාවකෝ ආගච්ඡති ඕංගිධාවති මවා උක්කාසංති හංගාසංගොයෝඩ්ඩාදිසු ජාතිගුණක්‍රියාදබ්බම්බහංනාදි නංගිගමනාදිනා යනනයුත්තනානාජාතිගුණාදිනාපිකම්මනානාගමන නිවසනා ගමන ධාවනුක්කාසන ඝොසනාදිවිවාදිනං නිස්සඝභූ තගොපිණ්ඩාදි දබ්බං ආමසති-උපචාරසද්දිස්ස ලක්ඛණං උපචාරහ දෙන සඝම්පි බහුවිධං හෝති-හත්ථව්‍යාපාරප්පධානපබ්බෙ

ආදියෙහි; ජාත්‍යාදි විසිෂ්ටගොපිණ්ඩාදිනං, ජාත්‍යාදින්විසිෂ්ට ගොපිණ්ඩාදි නෝ; ගොආදීනං, ගොශබ්දාදින්ගේ; වාචකතෝ, වාචකතඤ්ච; කථං හොති, කෙස්වන්නන්ද?-දබ්බාභිනජාත්‍යාදිනා, ද්‍රව්‍යාභිනජාත්‍යාදින්, වාවෙයති, වාව්‍යවීමක් ඇතිකල්හි; තබ්බිසිෂ්ටදබ්බම්පි, තවිසිෂ්ට ද්‍රව්‍ය යද; පරියායෙන, පඤ්ඤායෙන්; වාවෙයනාමඝොනීති, වාව්‍යය නම්වෙයි; නිපපරියායෙන'පි, නිපඤ්ඤායෙන් වූකලි; සුඛලක්ඛණව්‍යාපාරස්ස විසයෝ, සුඛලක්ඛණ ව්‍යාපාරයට විෂයවේ; ලක්ඛණෝපි, ලක්ෂණව්‍ය පාරයද, සුබෝ, සුඛව්‍යාපාරයද; උපචාරම්සෝ'ති, උපචාරම්ශ්‍ර ව්‍යාපාරයයි; දුවිධෝ, ච්ත්‍රකාරවෙයි, සෝ, ඒ චිත්‍රකාර ලක්ෂණව්‍ය පාරයනෙම, ජාත්‍යාදිනා, ජාත්‍යාදීන්, හිරොහි තන්විසයෝ, හිර සඤ්ඤාතාදිය විෂයකොට ඇත්තේයි; හි, එසේමැයි; ගොඅජ්ජති නිලං නිවාසෙති පාවකෝ ආගච්ඡති සිංගිධාවති මවා උක්කාසතීති ගංගා යං ඝොසොවවාදිසු "ගොඅජ්ජති-පෙ-ඝොසෝ"යනාදියෙහි; ජාතිගු ණක්‍රියාදබ්බ මවගංගාදීනං, ජාති, ගවාදි ජාතිය, ගුණ, නීලාදිගුණ ය; ක්‍රියා, ධාවනගමනාදික්‍රියාය; දබ්බං, ඝෘතඳහනාදිද්‍රව්‍යය; මඤ්ඤ, අ වනි පයඝිංකාරාදිමවයෝ; ගංගා, නදී සරිත් ගෙව ලීනත්‍යාදිගහාය; ආදී නං, යනමෙම් ආදින්ගේ; ගමනාදිනා සහ නයුත්තත්තා, ආගමන නිවස න ධාවනාදියහා නොයෙදීමෙන්; ජාතිගුණාදිනා'පි, ජාතිගුණාදීන් ඉක්ම; කමතෝ, පිළිවෙළින්' ගමනනිවසනාගමන ධාවනුක්කා සන ඝොසනාතීවාදීනං, ගමනය නිවසනය ආගමනය ධාවනඝ උ තක්‍රාශනය ඝොෂණයයි යනමෙ ආදින්ට; නිස්සඝභූත, නිශ්‍රයවූ; ගෝ පිණ්ඩාදි දබ්බං, ගොදෙහාදි ද්‍රව්‍යය; ආමසති, ආමශීකෙරේ;-උපචාර සම්මිස්සලක්ඛණං, උපචාරයෙන් සම්මිශ්‍රවූ ලක්ෂණයද; උපචාරහෙ දෙන, උපචාරභෙදයෙහි; සඝම්පි, තෙමේත්; බහුවිධං හොති, බහුවි ධවේ;-මෙහි "අතංඝභාවෙ තංඝභාවාරොපන මුපචාරොති"යනුහෙයි

තතෝ‍ඉමං අප්පධානං වොහාරං ඔතිණ්ණොති අධිප්පායෝ. තත්‍රාති වොහාරෝපි සබ්බඤ්ඤුතඤාණස්ස ජීවිතන්ති දට්ඨබ්බං–ඒකස්සඤ්ච මාවිත්තාවිත්තසඞ්ඛාතානං වොහාරානං අභාවදීපනමිදං දට්ඨබ්බං–ඇ

ත් ආයුජීවිතනයෙහි කාරණවූ ඤාතයෙන් කාරණවූ ආයුහුගේ ආයුඤ්ඤතං නියං ව්‍යවහාරකාරණයෙහි කාණයෝපවාරයි–"ආයුවේව ඤතං"ය නු කාරණකාරිය දෙන්නාගේ අභේදූපචාරයි–ගොබ්‍රාහ්මණකා"යි උපමේයයෙහි උපමානොපචාරයි–"ගඟායෙවබ්‍රාහ්මණකා"යි උපමානොපමේයයාගේ අභේදූපචාරයි–බ්‍රාහ්මණකාමි, පිවිසරවැසියි–ප්‍රවිසනි සාවූ මලුලිකාවට "පවිසෝ"යනු තදුපචාරයි–අවබ්‍රහ්මිඛට "වබ්‍රහ්මි අයං"යනු ක්‍රියාසමභිහාරයන් නව්‍යපදෙශයි–රාජවලඳපුරුෂයාහට රාජායනුයාමිසඞ්ඛ්‍යයන් නව්‍යපදෙශයි–මේආදින්උපචාරහේදූනයුතු–නසු, එනි(ඉගවන්ත් ප්‍රබ්‍රහ්මිත්‍රයෙහි;)ව්‍යාපාරඤඵඨානපබන්ධෝ, ව්‍යාපාරෝවිප්‍රධානඤකොටඇති ප්‍රබ්‍රහ්මියතෙමේ; උභතඡෝ, උභතොවන්හේය; අපප්‍රධානව්‍යාපාරශූන්, අප්‍රධානවූව්‍යාපාරවිඇත්තේ; මැඤ්ඤමෝ, මධ්‍යමවන්ඤය; අව්‍යාපාරපබන්ධෝ, ව්‍යාපාරවිසූන්‍යවූ ප්‍රබ්‍රහ්මියතෙමේ;අධිමොනි,අධිමොවන්හේය;නඤමා,එඤහෙත්; ව්‍යාපාරඤතෝති, ව්‍යාපාරවියදැ; පබ්‍රහ්මසරිරඤ,ප්‍රබ්‍රහ්මශරීරයාහට; ජීවිතන්ති, ජීවිතයයි (ජීවිතයඤසමඤානයයි);දට්ඨබ්බං, දතයුත්තේයි;–එඤ්, මෙහි(ඉගවන් ඤබුදූවිඤෙයෙහි);සඤබ්‍රහ්මඤ වාවිවාවිඤතඤඤානං,සියලුවාව්‍යවාචක ශබ්දයන්ගේ;ව්‍යාපාරභේදූපි, ඤකඤිඤංඛ්‍යාතව්‍යාපාරභේදඤස්ද; එවං දට්ඨබ්බා, මෙසේදතයුත්තාහුයි;–මෙහි අවිප්‍රතිනිවිඤෙඤයහි ශබ්දව්‍යවහාරය මුඛ්‍යය ලඤඤණව්‍යඤජනසම්භාවයයි තුණෙහ්වෙයි ඉමහි මුඛ්‍යය අව්‍යවධිතනිරාවරණවිඤෙයහේද ලඤඤණය උපචරිතවූහි ඉරාගිඤාවිඤෙයහේද ව්‍යඤජනඤඵභාවය යමඑබාඤණමුඛ්‍යලඤඤණදෙකින් සමුදිතවාඤඤාඤඵයෙයහේදවැටේ–ඉහ් නිවිධාවිඤාවිඤාරයෙන් ශබ්දඤද වාචකය ලඤඤණඤකය ව්‍යඤජකයයි තුණෙහ්වෙයි–එසේඤහයින් ඔහුගේ අරියන් වාචඤය ලඤඤණීය ඛ්‍යහයයි තුණෙහ්වෙයි–හවද ජාතිගුණක්‍රියාද්‍රව්‍යඤවහඤයෙන් වාඤඤවිඤය වතුර්විධවචනඤයෙහින් වාඤවිඤශබ්දඤයත්එසේම වතුර්විධවෙයි–ලඤඤණීකඤශබ්දඤත් එසේවිඤවිහාරභේදඤයෙන් බහුප්‍රකාරවූයෙන් වතුර්විධවෙයි–ඛ්‍යහාවිදූඤකද්විඛ්‍යඤඤකඤතෙම නම්ආනි ඤකඤුණොවචනහෙහින්ද අඤවිඤඤහාවඅත්‍යඤතාභාවඤහොඉක්මෙනහෙහින් මෙකිවාවකාදීප්‍රකාරෙන් වෙන්වෙයියනුහාවයි–කීඤේමැනෝ.

" අත්‍ථබ්‍යාපරපරියායෝ ව්‍යාපාරෝ පඨමෝ භවේ,
ඛ්‍යඤඤනාපරපරියායඤ ව්‍යාපාරෝ තදනන්තරෝ.
මුඛ්‍යෝනිරන්තරඤඨේසු ලඤඤණේසු නිරෝ නිතෝ,
අඤඤතරතු වාක්‍යඤඤ අඤඤේයේව පවත්තතී"

සබ්බං සොභි ගුණවයා දබ්බපදත්ථ සංගහිතෝ නි කාරක නාහි වචනෙ දෙසෝ නත්ථි-නත්‍ථස්ස පවිභත්ථස්ස විසුංවිසුං කාරක නතා පවෙචකං අභිත්ථනාමතෝ කථං ඡ කාරකාහොන්ති.a නත්ථසභාවතොවා පරිකප්පනොවා තමත්තාදිහි යනිහෙව ක්‍රියාහාව

වියාකාරස්ස පහෙදෙන නිධා සද්දෙපිවාචකෝ,
ලක්ඛණිකෝ බ්‍යජ්ජකොති තදත්ථොපි තිධා මතෝ.
වාචෙවා ලක්ඛණියෝ බ්‍යඤ්ජකා වෙව සද්දෙසුවාචකෝ,
ජාතිගුණක්‍රියාදබ්බහෙදෙන සෝ චතුබ්බිධෝ.
වාචවත්ථස්ස වත්තාඋ ඝිනාභක්‍ඛාජාති ආදිතෝ,
ජාත්‍යාදීනං පහෙදෙන තථාලක්ඛණිකෝ මතෝ.
උපචාරබ්‍යුත්පත්තාන හෙදෙ සතිපි තස්ස තු,
බ්‍යජ්ජකෝ තු අනඤ්ඤත්තා විසුං දිඝි නාවුච්චති"නි-

a දැන් ජාත්‍යාදයෝයෙහි පවත්නා ශබ්දයද කාරකඛ්‍යවයට යෙදේ හේතේදැයි, කළවොදනාවට පරිහාරකථනය කරන්නාහු "සබ්බං"ය නාදීකිහ- සබ්බං, සැබවු; සොභ, ඒශබ්දයද; ගුණවයා, ගුණවශයෙන්; දබ්බපදත්ථසංගහිතොහි, ද්‍රව්‍යපදාර්‍යයෙහි සංග්‍රහකරණලදනුයි; කාරකනතිවචනෙ, පවචිධවූශබ්දයම කාරකයයි කිමෙහි; ඒදෙසොනාත්‍ථි, දොශනොවේ-දැන් "කටංකරොති අහුතංකථෙති සංසයොහොජායති ගාමාඅපෙන්ති ගංගායා වසති අවිජ්ජමානෙ ධාවති"යනාදී ආදියෙහි නිෂ්ඵර්තනක්‍රියාදීන්ගේ සංසිඳියට නිමිත්තවූ සභාවයන් විද්‍යමානවූ ඝටපටාදියෙක් නැත්තුයි කිම්ආදිහැමදෙනාවම කාරකව්‍යවහාරය කෙසේ සිඛවේදෝහෝයි චොදනාකාරයන්නාහු "තස්ස" යනාදිකිහ- තස්සපචවිධත්‍ථස්ස, ඒජ්ඣාත්‍යාදිපචවිධඅර්ථයාගේ; විසුං විසුං, වෙනවෙනම; කාරකතත්තා, කාරකබව්හේතු කොටගෙණ; පවෙචකං, වෙනවෙනම (හෙවත්ජාත්‍යාදීන් එකෙක්එකෙක්ම); අභිත්‍ථනාමතෝ, අර්‍ථානුගතසංඥයෙන්; ඡ, සදෙනා; කථං කාරකානිඉහ නත්‍ථි, කෙෂේකාරකයෝවේද්ද ? දැන් ක්‍රියාකාරකය ජාතිකාරකය ගුණකාරකය ද්‍රව්‍යකාරකය නාමකාරකයයි, මෙසේ පවචිධවූ අර්ථය වෙනවෙනම සාමාන්‍යයෙන් කාරකනම්වනහෙයින් ක්‍රියාදීන් කෙරෙන් එකෙක් එකෙක්ම අර්‍ථානුගතසංඥයෙන් කම්ම කත්තා කරණ සම්ප්‍රදානාවධ්‍යාධාරාඛ්‍ය කාරකයෝ සදෙනෙක් කෙසේ සිඛයෝ දෝහෝයි කළවොදනාවට පරිහාරදක්වනුවෝ "තත්‍ථ"යනාදිකීහු;-

b තත්‍ථ එහි හෙවත්පචවිධත්‍ථස්සවිසුංවිසුං කාරකභාවපවෙචකං අභිත්‍ථනාමතෝ) යනාදීන් දක්වනලද කාරකාධිකාරකයෙහි, සභාවතොවා, රූපං පස්සති යනාදියෙහිමෙන් තවිද්‍යමානසවිභාවයෙන්හෝ; පරිනපපහොවා, ඝටංකරොති යනාදියෙහිමෙන් අවිද්‍යමානසඛභා

යෝ කම්මාදිනං ජනනම්පි කාරකවොහාරෝ සිජ්ඣ මහාති-ආදි මෙසොපි නතු කාරකං හොති.৮

සද්දලක්ඛණචින්තකානං මතෙනෙත්ථ සද්දසද්ධවත්ථානෙති පරමත්ථතො ඉධඤ්ච කාරකං සත්තාසමවෙතා ක්‍රියාදිකරණා ඤාත්‍යාදයොපාඨඤ්ච කාරකන්තු නතම්හා ජාතියාදයමහදෙපි සත්තිමහද, තං තං කාරකවවනිච්ඡා සත්තිසඤ්ඤාතා යුජ්ජතෙව. ෧

ව පරිකල්පනාසෙය්‍යථෝ, කම්මාදීනිසත්තියෙව, ක්‍රියානිඵපත්තියට නිමිත්තභාවයෙන් කම්මාදි ව්‍යවිකාරකය විද්‍යමානකල්පිත; ක්‍රියාභාවතො, නිඵිර්තනාදික්‍රියාවන්ගේ සම්භවය හේතු කොටගෙණ; කම්මාදිනං ජනකත්වපි, කම්මාදි සඳෙනාවමි; කාරකවොහාරො, සාමඤ්ඤනාමවූ කාරකයයන ව්‍යවහාරය; සිජ්ඣතෙහෝති, සිජ්ඣෙවි;-මෙහි නිඵිර්තනාදික්‍රියාවන් තමන්සවරූපවසයෙන්ගෝ පරිකල්පනාවසයෙන්ගෝ කම්මාදිහුගේ භාවියෙහි සම්භවයඅසිද්ධ, අභාවයෙහි අසම්භවය නොසිද්ධ, ඔවුන්ගේ තද්භාව භාවිත භාවිය හේතුකොටගෙණ කම්මාදි සැමදෙනාවම් ක්‍රියානිඵපත්තිකාරණභාවයෙන් කාරකයයන ව්‍යවහාරය සිද්ධයි දතයුතු-දැන් අභිනනවසත්තුහුගේ සවභාවයෙන් කර්ත්‍රාදිභෙදය නොගැනෙන්නෙහෙයින් ජාත්‍යාදීන්ගේ අපිය කාරකත්වවිරුද්ධෝයි ආසංකාගෙයින් මෝදනාකරණුවෝ "කථං"යනාදි කීහ-නත්තු, කියහ; අසඩ්ඪාපි, ජාත්‍යාදයපියද; කථංකාරකංනොනි, කෙසේ කාරකවන්නේද;-දැන් ජාත්‍යාදයපිය කාරක දෝහෝයි සන්දේහ වනගෙයින් එයට තබාවිසයෙන් විසතරකොට පරිහාරදක්වනුවෝ "සද්දලක්ඛණචිනතකානං"යනාදිකීහු.

෨ එත්, මෙහි භගවත් මේ ව්‍යාකරණ ශාස්ත්‍රයෙහි); සද්දලක්ඛණ විත්‍යාකානං මතෙන, ශබ්දලක්ෂණඥයන්ගේ මතයෙන් (හොත් ව්‍යාකරණකර්තෘන්ගේ මතයෙන්); සද්දසද්ධවත්ථානතෝ, ශබ්දවිෂයන්ගේ ව්‍යවස්ථාවෙහිනුයි; සතෙනි, ක්‍රියානිඵිවහාන සාමඤ්ඤවරූපවූ ශක්තිමතොමෝ; පරමත්ථතො, නම්බිරිගෙයින්; මුඛ්‍යං කාරකං, මුඛ්‍යකාරකය; තදභිකරණා, ඒඥක්තියව ආධාරවූ; ජාත්‍යාදයොපි, ජාත්‍යාදිහුවනාහි; අමුඛ්‍යං කාරකං, ගොණකාරකය; අසඩ්ඪාපි, අවිශද; සත්තියොගතතා, ශක්තියොගයෙන්; කාරකං, කාරකනාමවන්නේය; තස්මා, එහෙයින්; ජාත්‍යාදයහෙදපි, ජාත්‍යාදීන්ගේ භෙදයක්නැති කල්හිද; සත්තිභෙදා, ජාත්‍යාදයපියෙහි පිහිටියාවූ ශක්තිභෙදයෙන්; තං තං කාරකවවනිච්ඡායං, ඒ ඒ කාරක ඒවක්‍යාව; යුජ්ජතෙව, යෙදෙන්නේමැනි;-මෙහි ශක්තීනාම් කිටයන්, සවවියී ශක්තීනාමිවේ. -කියේමැනේ! නාහාත්‍රපධිනියෙහි-

"රසපාකානන්තරඤ්ඤි දුව්‍ය ධාරවත්‍ව පාශ්‍රයම්,
ශීතොෂ්ණලඃක්ෂණං වීර්‍ය්‍ය මථවා ශක්තිරිත්‍යතෙ"නි.

එබඳු ශක්තිය මෙහි කාරකනමිවෙයි තදධාරවූ ජාත්‍යාදීහු වනාහි තත්‍රයථබැඳිමින් ශෝෂණකාරකනමිවෙත් මුඛ්‍යමහයින් නොවෙත් මුඛ්‍යමහයින් කාරකවෙත්නම් ඔවුන් අන්‍යොන්‍ය වෘත්‍යාරූපවන බැඳීමක් ඇත්තේ වේද ඒ ආධාරමය, කිසිකලෙක්හි කර්ත්‍රාදිරූපවූයේ නොවෙයි එසේකල්හි අභිනනයවහාවවූ වයත්‍රය ඝනඋදාදි ලක්ෂණයෙන් යුක්තවූයේ ඝනඋපවය පිතඋපවය රක්තාදිඋපවයහි ඝනඋදාදි භෙදයෙන් අනෙකභෙදයවෙයේද නවද යම්සේ එකම් තන්ත්‍රාකතෙම යථාරූපමහයින් අභිනනවූයේද තන්ත්‍රාත්‍රයවවූ රාම රාවණාදී හුමගේ මෙශධාරිවූයේ නාවයි. තන්ත්‍රාත්‍රයවියවවූ රාම රාවණාදි භෙදය මේ තුකොටගණ "රාමොයම්දුනී ශීතාරාවණඃ සම්පත්තිඃ හීමොදුයෙත්‍රා ඛිනඃ"යි තන්ත්‍රාත්‍රවියවවූ ඒ රාම රාවණාදි භෙදයෙන් මේ රාමය මේ ශීතාය මේ රාවණාය මේ හිමවය මේ දුයෙත්‍රාඛිනයයනාදීන් නොගිතන කභෙදයෙන් හිනනව හැඟේද එසේම නිගීතනානාසාවරූපවූ ශ්ලාඝාභෙදය හේතුකොටගණ ඵාල්‍යාදීවූ එකම අසියක්හුගේද, ඵාලී පවිනි ඵාල්‍යාපවනි ඵාලිඝං පවනි, යනාදීන් ඵාල්‍යාදියද කනීයනි අවයිනම්‍යාදි සම්බන්ධිඝ හේතුකොටගෙණ කනීයනි අවයිනාදියට යේනුයි ඒ ඒ කාරක විවක්‍ෂාව යුක්තවෙයි දතයුතු;-එසින්හිඟ;-

'ශක්තිඃ ක්‍රෙවිත්‍ය සම්බන්ධා දෙකාප්‍යර්‍ථම් ප්‍රපද්‍යතෙ,
කර්ත්‍රාදි භෙදතෝ භෙදඃ නනාවචනතාත්‍ය භෙදතඃ"යි.

නවද අසිය කාරකනාම් වේ ද යන්, ඒවනාහි ඉශානියෝගයෙන් කාරකවත්වූත් හෙයම්ම කාරකනොවේ, -කියේම්හෙනෝ.

ශබ්දාර්ථචින්තාමයෙහි.

"අර්‍ථඃ කාරක මේ වක්‍ෂ්‍යානානුශක්තිඃසාදිත්‍යතෙ,
ශක්තෝ ය මඃඑවාපි තදද්‍යාගාත්කාරකං සම්ප්‍රතියතෙ"යි.

ඉතරයන් විසිනුදු කියේම්හැසි "ශක්තිඃ කාරකම්ත්‍යතෙ කිනුත් ඒවාපි කාරකං ගම්‍යතෙ නායඃ ශක්තෝ සම්බන්ධිඝත් සාපි තත්‍ර සම්වෙනානානයතාවාරෙණාප්‍රයෝජකාරක ඉපවය්තෙ තදනා මුඛ්‍යකාරකං ශක්තිරාඛ්‍යසතු ඉගාණකාරක ඛිත්‍යතෙ කතෝ න කශවිද්විරොධිඉනි"-අසිය මුඛ්‍යමහයින් කාරකනොවන්නේ කුමක්මහයින්ද යත්-අභිනනාවිසතුහුගේ සවභාවයෙන් කර්ත්‍රාදිභෙදය නොගැවෙන මහයින්ද භෙදඃ භෙද භෙදන්නාමගේ එකතැනෙක සාක්‍ෂාත් විරොධිය වනහෙයින්ද අසියනෙම මුඛ්‍යවසින් කාරකනම් නොවෙයි යේයි -එහෙයින්ම කියනලදී-

"මුඛ්‍යඃ කාරක මපීඝ්‍ය කිං ඝ්‍යාදෝ‍්‍යනෙවමිඝ්‍යතෙ,
එකඝ්‍යානෙකකාඝාඝඝාත්කථං යුජ්‍යෙථ වඝතූනා"

තවද"කරොතීති කාරකං"යි කිබැවින්"ඝටං කරොතීති ගාමා අ
පෙතී"යනාදියෙහි කම්මාපාදනඝඤ කෙසේවේද, එසේම කාරක
ක්‍රියාකොම කරොති යි නිර්දිෂ්ටකතෘහු විසින් මුත් ඝටයාවිසින් කර
ණු ලබන්නී නොවෙයි, එසේකල්හි අපගමනක්‍රියාකොම මුනීන්විසි
න්මුත් ග්‍රාමයාවිසින් කරණුලබන්නී නොවෙයි ඉදින් ඝටය තෙමේ
ම කරණුලැබේනම් කුම්භකාරතෙම කුම්කෙරේද?ග්‍රාමය අවධිභා
වයෙන් නොසිටිනම් මුනීහුතුමූ කොයින් පගවයෙද්ද? මෙසේ ඝටා
දීන්ගේ ක්‍රියාප්‍රමාණත්වයහා අවධිත්වයෙන් සිටීම ආදිය ඇතිබැවින්
ඔහු ක්‍රියා නිමිනීනයෝමනුයි "කරොතීඃ කාරකං" යනව්‍යවහා
රය ලැබේ-එසින්කිහු-"ක්‍රියානිඵත්‍යති කාරණමුවවතෙ"යි යමෙ
ස් ක්‍රියානිඵත්‍යනියට නිමිත්තවේ නම් හේ "කරොතීති කාරකං"යි
කියන්නට සුදුසුය, මේ ඤතීඃය මේ කම්මිය යනාදීවූ ව්‍යවහාරය බුඩි
පරිකල්පිතය කවරහෙයින්දයත් ? එකකාලයෙහිම ඒපදවිය නානා
කාර වසයෙන් කියනු ලබනහෙයිනි,-එසේමැනු-යම්කලෙක්හි පුරු
ෂතෙම සිරිද ඒඤණයෙහි ඔහු අතිකෙක් දකිද ඔහුකරණකොටගෙ
ණ අතිකෙක් සඟමයකරවාද ඔහට අතිකෙක් කිසිවක්දේද ඔහුකෙ
රෙන් කිසිවක් පහකොට ගනීද ඔහුකෙරෙහි අතිකෙක් සොහ
කෙරේද එකල්හි ඒඤණයෙහි "පුරිසො තිඨති පුරිසං පඤඤති පුරි
සෙන පුරිසං සඟමයති පුරිසඤ්ඤ දදති පුරිසඤ්ඤා අපනයති පුරිසෙ
සිනෙහං කරොති"යි, මෙසේ එකම්පුරුෂතෙම නානාකාරවඝයෙන්
කියනුලැබේද? "අත්‍ථා අත්තානං අත්තනා ගහති"යි අභිනනයාකෙ
රෙහි භෙද නිබන්ධනවූ ව්‍යවහාරය පැනෙයි, එහෙයින් මේ ව්‍යවහාරය
සංකෙතවිඝය ඉඩිඤ්‍රනිබ්බවෘතති අත්තෙය, පරමාර්ථනොවෙයි, පූ
ඊාඤාතඤඤතියම පරමාර්ථගෙයින් කාරකයයි ගනයුතු; මෙහි ප්‍රජ්‍ය
තෙව යනනාන්හි එව යනනිපාතය අයොගව්‍යවවෙජ්දය අන්‍යයො
ගව්‍යවවෙජ්දය අත්‍යනනතයොගව්‍යවවෙජ්දයයි ත්‍රිවිධවේ;-එහි විඝෙඡ
ණයා කෙරෙන් පරකොට ප්‍රයොගකරණුලද එව කාරය "නඤ්ඤෙත
රාගොව"යනනන්හි යෙයින් නඤ්ඤයාගේ විහරාගත්වය වළකනබව
මුත් සෙසු රාහුලභද්‍රාදීන්ගේ විහරාගත්වය නොවළකාතුයි, අයොග
ව්‍යවවෙජ්දකනාමවෙයි, විඝෙඡ්‍යයාකෙරෙන් පරකොට ප්‍රයොග
කරණුලද එව කාරය "සුගතොව සඛඛඤඤු"යනනන්හි සෙයින් සු
ගතයාගේ සබ්බඤ්ඤුත්වය සාධා තදඤ්‍යවූ කනහඤ්ඤවරක කපිල පාතුජ්

ජනාදීනමඤ්ඤොපි සතනියොගසමාකාරකතනි වුතතතතා තං පන විභතනිවසා තසමා කම්ම කතතු කරණ සම්පදනාවධි ආධාරතත් ශබ්ධිධං ව හොනි-තොසු කසමිනතතතෙ දුතියා-කම්ම තෙ දුතියා-දිපදමිදං සුතතං කථියතෙනිකම්මං කම්මමෙව අපෙථා

ලි ජිනජෙමිනී ව්‍යාසප්‍රභෘතීන්ගේ සවිඥත්වය වළකානුයි අන්‍යයොග ව්‍යවච්ඡෙදක නම් වෙයි;-ක්‍රියායෙන් පරකොට ප්‍රයොගකරණලද එව කාරය "නීලොත්පලමසොව"යනතන්හි සෙසින් නීලොත්පල යාගේ නාසනිවතියොගය අනිශයින් වළකානුයි අත්‍යනතයොග ව්‍යවච්ඡෙදක නම්වේ;-මෙහි "ජ්‍රජ්‍යතෙව"යනතන්හි එව කාරයද අත්‍යනතයොගව්‍යවච්ඡෙදකනම්වෙයි-ව්‍යවච්ඡෙදඵල අවධාරණ එවශබ්ද යාවමැයි-මෙසේ වාකයයෙන් ව්‍යවච්ඡෙදඵලබෑවින් නිපාතයා ප්‍රයොගනොකරණලදද, විවක්ෂාවශයෙන් ඔහුගේ අපීප්‍රතීතියවන්නේ මැයි,-එසින්කිහ සකලතාර්කික චක්‍රවර්තිමණ්ඩි ධර්මකීර්තිපාදයෝ,-

"අයොගං යොගමපරෙ රත්‍යනනායොගමෙවච,
ව්‍යවච්ඡිඳනති ධර්මස්‍ය නිපාතො ව්‍යතිරෙචකා.
විශෙෂණවිශෙෂ්‍යභාවං ක්‍රියයා ච සහොදිතා,
විවක්ෂාතො ප්‍රයොගෙපි තස්‍යාසීෂ සම්ප්‍රතීයතෙ.
ව්‍යවච්ඡෙදඵලං වාකයං යතශෙචත්‍රොධනුර්ධරා,
ප්‍රාශෝා ධනුර්ධරො නීලං සරොජම්හි වා යථා.
ප්‍රතියොගව්‍යවච්ඡෙදඝතත්‍රාපෂ්‍යෙත්සු ගම්‍යතෙ,
තථාප්‍රසිඛෙසසාධර්ම්‍යා ව්විවක්ෂානුගමඛවනෙ"ති.

[a] ජාත්‍යාදීනං, ජාත්‍යාදි නාමයන්ගේ: අඤ්ඤොපි අපිශද තසමා සතනියොගසමා, ඒශකාතියොගයෙන්; කාරකතනි වුතතතතා, කාරකයයි කිබැවින්; තං පන, ඒකාරකවචනාහි, විභතනිවසා, විභජනාපි වශයෙන්; කම්මි, කම්මය; කතතු, කතෘය; කරණ, සාධකතම සංඛ්‍යා තකරණය; සම්පදන, සම්ප්‍රදානය; අවධි, අපාදානය; ආධාරතති, ආධාරයයි; ශබ්ධිධං ව හොනි, අවිප්‍රකාරයෙක්දවේ-වකාරඝයන් සම්බන්ධය සම්භවයකෙරෙයි සේයි;-දැන් ක්‍රියාසංසිද්ධියට කාරණාවූ සමසතකාරකයන්ට ශකතියෙහි ප්‍රධානභාවය දක්වා ඉක්බින්තෙත් තද්ධාරවූ ජාත්‍යාද්‍යවියාගේ තත්තත් කාරකයන්ට සූත්‍රකාරකයා විසින් රචිතවූ සූත්‍රප්‍රයොගදක්වනුවෝ "තෙසු"යනාදිකිහු-තෙසු, ඒශ කන්‍යාධාරවූ කමීදි ඔවිකාරකයන් අතුරෙහි; දුතියා, තිතීයා විභකතිතොම; කසමිං අතෙ, කවරඅර්ථයක් දෙනකකල්හි; සියා, වන්නීද,

"අනුක්තසය්‍යවයවස්‍ය වකතවය්‍යස්‍යාහරණ මධ්‍යාහාරඃ"ඳිද, "ඌනපූරණ මසිකොදාහරණ මාධ්‍යාහාරඃ"ඳිද කීහෙයින් මෙතන්හි "සියා"යනු අධ්‍යාහාරයයි දතයුතු-ඉදං සුතතං, තිතීයාවිභකතිසං

කම්මමේවා තඤ්ච කම්මමේව-දිනනං පූරණං දුතියා සාදුතියා-කම්ම මේව ලිඟමහා දුතියා විභත්ති මත්තා-අනභිහිතෙ වාසං-කම්මණි දුතියාසං කෙනාති වචනං මෙවං සඤ්ඤං-කිං කම්මං-වාති වුත්ත මත්ත-සං කාරාති නං කම්මං-මනුපපදමිදං සුඛනං-සං වා කාරාති සංවා විකරොති සංවා පාපුණාති නං කාරකං කම්මසංඤ්ඤ, හොති

ඳුකරණලද මේ සූත්‍රය; දිසදං, දෙපදයක් ඇත්තේයි-කරියතෙති කම්මං, කරියතෙති, කරණුලැබේනුයි; කාරකං, කම්මනාමිකව්-කම්මමේව, කම්මයම්; අතත්‍රා, අවිවුළේ; කම්මමත්‍රා, කම්මවිභත්තිවේ;-නියමිං කම්මමේව, ඒකාභිප්‍රායයෙනි;-දිනනං, දෙදෙනෙකුගේ; පූරණ්, පිරීම; දුතියා, විතීයානම්වත්තීයි-සාදුතියා, ඒ විතීයාවිභත්තිනාමය;-කම්ම මේව, කම්සංඝාතවවූ ශබ්දාර්ථයක්දෙන්නාකාල්හි; ලිඟවිභා, ඒ කම්සංඝා තවාචිවාචි ලිඟයාගෙකරෙහි පරවූ; දුතියාවිභත්තිත්‍රෙතාති, විතීයා විභ තිවත්නීයි;-අයං, මේ විතීයා විභක්තිනාමය, අනභිහිතෙඑව, ආ ඛ්‍යාතප්‍රභාතීන්විසින් අනුක්තකාරියක් දෙන්නාකාල්හිවූයි; "කම්ම මේව දුතියා"යි සාමාන්‍යලක්ෂණයන් කියාගත්තාදකල්හි අනුක්තනාකම්මවිශෙෂයෙ හිම විතීයාවයි යනුකවරඳුපකාරයකින් සිද්ධයනා චොදනාය ආශංකා කොට "කම්මණි"යනාදිසූත්‍රන්-එළුවේ, මේ අනුක්තනාකම්මවිශෙෂයෙහි විතීයාවගේ විධානයෙනි"කම්මණිදුතියාසං කෙනානිවචනං, කම්මණි දුතියාසං කෙනා"යනසූත්‍රය; සඳුපකං, සඳුපකතෙත්‍රුවන්නේයි-මේ සූත්‍රයෙහි වකාරං "කම්මණිකෙනා"ධිකනාකියා "කම්මණි දුති යාසං කෙනා"යි කියේ දුතියාසං යන විශෙෂණියාගේ ග්‍රහණය අ භිහිතකම්විශෙෂයෙහි විතීයාවගේ අසාධාරණය හඟවනඟෙයිනි-ඉදින් අභිහිතකම්විශෙෂයෙහි විතීයාවගේ සම්භවය ඇත්නම් "සම්භව ව්‍යභි චාරවිශෙෂණමපිවදභවතීති"යි කිබැවින් අවභිඡාඨයාගේ ව්‍යභිචාර ය සම්භවයක් ඇතිකල්හි විශෙෂණය සාර්ථකවේනුයි. විතියග්‍රහණය නිරර්ථකවන්නේමැයි-ව්‍යභිචාරයයි අන්‍යාර්ථයකට අභිමුඛව පැවැත් මයි;-දැන් යවරූපඅඟෙහිත්ද භෙදඅඟෙහින්ද කම්දක්වනුවෝ "කිං" යනාදි පාඨාංශයෝ-කම්මං, කම්යනම්; කිං, කිමෙක්ද; (අඟවන් ය මිකාර්‍යයක් අනන්තරොක්තාවිද ශේෂාර්ථය කිම්දැයි. වා ඉති, "යෙනවා කඝිරණෙ"යනාදීන් වාශබ්ද; වචනඅත, වැටේ-ඉදං සුත්තං, මේ සූත්‍රය; වත්‍රුපපදං, සතරපදයක් ඇත්තේයි;-යං, ඝවපවඝකටාදිවූ යමක්, ක රොතිවා, කතිඅතෙමකොරේද; යං, කාඛවතාඛුලඛණ්ඩාදි යමක්; විය රොතිවා, අඟාරොදන ආහරණාදි විකාරයට පමුඛුවාද; යං, පවව නාග්‍රාමජනපදාදිවූ යමකට; පාපුණාතිවා, ක්‍රියාඅයෙන් ව්‍යාප්‍යඅකෙරේද; තං කාරකං, ක්‍රියාවගේ ප්‍රවෘත්තිඅයටනිමිත්තවූ ඒකාරකඝඅතම; ක

ඉධ ලිඟ කාල වචනවචනතං-තත්ථ කෙසූ කං පන කම්මං ගිව්

විමසඤ්ඤාහොති, කම්සංඤ්ඤවෙ;-දූන් යංකරොතිති කීබැවින් "නි රොධං සමාපජ්ජති සමාපත්තිං අපපති රජ්ජං අකාසි ධම්මං දෙසි ඤ්ඤති රූපානි පඤ්ඤති"යනාදිවූ හිතනලිංග හිතනකාල හිතනවචන විෂයෙහි කම්සංඤ්ඤව නොවියයුතුවෙද යන පඤ්හුප්පත්තිසිතතබා එයට පරිහාරදක්වනුවට් "ඉධ"යනාදිකිනු-ඉධ, මම සූත්‍රයෙහි දෝ තෝතනාහොත් මේ කාරකවිෂයෙහි; ලිඟ, පුල්ලිඟාදි ලිඟය, කාල, වර්තමානාදි කාලය; වචනං, එකාවචනාදි වචනය, යන මේ තුණ; අතභතං, අප්‍රධානයි-ඒකවරණයෙහිද යන් කාරකයෙහි ලිඟාදියනි සා ලක්ඛණභෙදයෙක්හුගේ අභාවභෙයිනි-ඉදින් ඒලිඟයා නිසා ලක්ඛ ණභෙදයෙක් වෙනම් "යොකරොතියකඤ්ඤා"යනසූත්‍රයෙහි යොයි පුල්ලිඟවශයෙන් කීබැවින් යම්කඤ්ඤයක් යම්නපුංසකයෙක් යමක් ඤරේද ඒකතීනම්නොවේනුයි "පමුදිතඤ්ඤ පිතිජායති සුඛිනො චි තතං සමාහිතඤ්ඤති"යනාදියෙහි කතීසංඤ්ඤනොවියයුතුය නොද එසේ ඇත එහෙයින් ලිඟාදියනිසා තත්හෙදනොවේ-කාලයනිසා ලක්ඛණ භෙදවේනම් "කරොති"යි වර්තමානවශයෙන් කීබැවින් යමෙක් ගවකෙලේද මතුකෙරේද ඒකතීනම් නොවේනුයි "මහාසම්මතෝ රාජා රජ්ජං අකාසි, මෙත්තෙය්‍යා භගවා ධම්මං දෙසෙඤ්ඤති"යනා දියෙහි කතීසංඤ්ඤනොලැබුනම්නව භෙදනැත අතීකානාගතයන්ට ද ඇති හෙයින් කාලයනිසා ලක්ඛණභෙදනොවේ-අනිකකුදු ඇත, යම්සේ "සබ්බබධම්මා සබ්බාකාරෙන බුධසා භගවතො ඤණමුඛ ආපාථං අගමුංසු"යි කිකල්හිද "අගච්ඡිඤ්ඤති"යි කිකල්හිද අතී තයෝ ඤණමුඛයෙහි ආපාථයට නොඅහ, අනාගතයෝ නොම එ නිසි, කියන්ථාපිත්‍රිවන්ද එසේම "යොකරොති"යි කිකල්හි යමෙක් ය ගවකෙලේද මතුකරන්නේද භෙද කතීනම්නොවෙයි නොකියහැකි හෙයින් කාලනිසා ලක්ඛණභෙදනොවේ-ඉදින් එවිනනිසා ලක්ඛ ණනානත්වයක් ඇත්නම් "යොකරොති"යි ඒකවචනයෙන් නිර්දිෂව කීබැවින් යමෙක්කෙරෙද්ද ඔහු කතීනම්නොවෙන් නුයි "යෙතරහති ඔසං"යනාදියෙහි බොහොදනාගව කතීසංඤ්ඤව නොසැම්ණිය යුතු ය භෙදනොයෙදෙන්නේය එහෙයින් "පාණෙනහහතබෙබා"යනාදි යෙහිමෙන් උපලක්ඛණවශයෙන් කීබැවින් වචනභෙදයෙන් ලක්ඛ ණභෙද නොවන්නේයයි දතයුතු-දූන් නිච්ඡතති විකතති ප්‍රාප්ති හෙ දයෙන් "කවංකරොති"යනාදින් තන් තන් කම්මාදිභෙදෙදහරණ යන් ඔවසි ත්‍රන්තප්‍රතිබිම්බයෙන් දක්වන්නාහු "තඤ්ච"යනාදිකියත්. තඤ්ච, එයි; නෙසු, ඒෂවිකාරකයන්අතුරෙහි; කං පන කම්මං, යං කා

ඛං හොති නිබ්බත්තනීයං විකරණීයං පාපනීයමෙති-තත්ථ නිබ්බත්තනීයන්ති අවිජ්ජමානමෙවයං නිප්පාදියතීති සා නිබ්බත්තනී-කාශථා-මාහාපූතතා විජායති ආහාරෙ සුඛං ජනයති දෙවදත්තෙතා කටංකරොත්වාදි-

---

රොති, යනාදින් දක්වනලද ඒකර්මයවනාහි; නිබ්බත්තනීයං, සවරූපයෙන් නිෂ්පාදනීයමානකර්මය; විකරණීයං, විද්‍යමානයාගේ අන්‍යථාභාවොපාදනයෙන් විකාරයිතව්‍යමානකර්මය; පාපනීයමෙති, දර්ශනාදික්‍රියායෙන් ප්‍රාප්‍යමානකර්මයයි මෙසේ; තිවිධං හොති, තුන්ප්‍රකාරවේ-තත්ථ, ඒත්‍රිවිධකර්මයන්අතරෙන්; යං, යංවස්තුවෙක්තෙම; නිබ්බත්තනීයන්ති, නිබ්බත්තියනීයයි සේයි; අවිජ්ජමානමෙව, අවිද්‍යමානවූයෙම; නිප්පාදියන්ති, නිපදවනුලැබේද; සා, ඔතොමෝ; නිබ්බත්තී, නිර්මාතෘත්වය-තං, ඒනිර්මාතෘත්වකර්මයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-මාතා, ජනනීතොම; පුත්තං, පුත්‍රයා; විජායති, වදු; ආහාරෙ, ආහාරය තෙම; සුඛං, කායිකචෛතසිකසැපය, ජනයති, උපදවා; දෙවදත්තෙතා, දෙවදත්තතෙම; කටං, කළාල; කරොති, කෙරෙයි; ඉච්චාදි, මෙආදිකායයිසවේ-මෙකී, මාතෘවනු විජායනක්‍රියාවෙන් අභිනිවර්ත්‍යමාන සවතන්ත්‍රකර්තෘය, පුත්‍රතෘයනු අනභිහිත අවිද්‍යමාන නිර්මාතෘත්වකර්මය, විජායත්වනු, කර්තෘ කර්මයමවෙතඵු කර්මය නිමිත්තකොටඇති කර්තරි විජායනක්‍රියාපදය-මෙහි "පුත්තං විජායති"යනාදි ප්‍රයොගයෙහි යමෙක් පලමුවෙන් අප්‍රකාශවූයේහෝ උත්පත්තියෙන් ප්‍රකාශවේද "සුඛං ජනයති"යනාදි ප්‍රයොගයෙහි යමෙක් අසිතපුවී වූයේම උත්පාදවේද යමෙක් අවිද්‍යමානවූයේම යම්කින් උපදවනු ලැබේද, ඒත්‍රිවිධනිර්මාතෘත්වයෙයි දතයුතු-අනිකෙකුදු ඇත, යම්කවාදි විකාරයක්හුගේ විද්‍යමානවූ කටොත්පත්තියට සමවායි කාරණවූ කුසතෘණාදි මූලප්‍රකෘති තොම පුර්වකාරයාගේ අපරිත්‍යාගයෙන් ආකාරාන්තරයට පැමිණෙන්නී "කටංකරොති"යනාදි ප්‍රයොගයෙහි අග්‍රාහ්‍යමාණත්වයෙන් ආශ්‍රයනොකරණුලැබේද, විකාරරහිතවූ සංයොග විභාගව ද්‍රව්‍යයන් කෙරෙන් උපදනාහෙයින් අවිද්‍යමානවූ ප්‍රකෘත්තොම "සංයොගංජනයති"යනාදි ප්‍රයොගයෙහි අවිද්‍යමානත්වයෙන් ඇසිරූ නොකරණුලැබේද, ඒඅනාශ්‍රිතප්‍රකෘති ඇත්තාවූද අවිද්‍යමාන ප්‍රකෘති ඇත්තාවූද කෘත්‍යයට නිර්මාතෘකර්මයයි වෙයාකරණයෝ කියත්-එහින්කිහ-

"සතිවා විද්‍යමානා වා ප්‍රකෘතිඃ පරිණාමිනී,
යස්‍ය නාශ්‍රියතෙ තස්‍ය නිර්මාතෘත්වමිම ප්‍රවක්‍ෂ්‍යතෙ"

යම්කෙයකින් ප්‍රකෘතිය ආශ්‍රයනොකළකල්හි නිර්මාතෘත්වමය වේද ප්‍රකෘතිය ආශ්‍රයකළකල්හි එකාර්ත්‍යමයවේද එහෙයින් පවසනා

විකරියති විපරිණාමෙතීති විකරියති, විකරියතීති විකාරං කරියතීති වා විකති-ගංථා-කම්මහාරෙ කෙදාරනිදූවණාදිසු විය කෙදාරං කරකංවා කරොති තණ්ඩුලං පචතීවාදි-සත්තුහිසද්‍ද ව්‍යතිරෙකෙන පාචිසති දහනාදි ක්‍රියාසම්බන්ධෙ කරියතීති යාවතති-නං ගංථා-දෙව දහනාදිවචනං පචිසති ආදිවචං පසසති ඔලොකෙති සුණාති පණ්ඩිතං පසිරූපාසතීවාදි-අථ කෙන වාකාරෙන ශාසනවිඛං කරොති-ඉච්චාදිනා නයෙන

ධාතුහුගේ අර්ථවලින් ඇත්තේයයි දහයුතු-එහෙතින්මේකියනලදී.

" යදසප්ජායතෙ යථා ජන්මනාසන්ප්‍රකාශතෙ,
තන්නිර්ෂ්‍යෙතෘකම්මයෙනතු කර්ම වෙධා ව්‍යවසතිතෝ"ති.

a ඝං, යමෙක්තෙමේ; විකරියති,විකරියතියයිසේය; පිරිණමනයෙම ය,විද්‍යමානවූයේම; පාකාදික්‍රියාය, පච යනාදික්‍රියාවෙයන්;අඤ්ඤථාභාවකරියතීනි,අනික්පරිද්දෙකින්කරණුලැබේද;(හෙවත්අවස්ථාන්තරයකට පමුණුවනුලැබේද); සා, ඔතොමෝ; විකති, විකෘතිකම්මනම්වා. තං, ඒ විකෘතිකම්මයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි;-කඤං, කාෂ්ඨ (හෙවත්දරු); අහාරං කරොති, අහුරුකෙරේ; සුවණ්ණං, සුවර්ණය; කෙයූරංවා, බාහුපලඳනාවහෝ (නොහොත් හිනහැදෙහෝ); කටකංවා, පාදාභරණහෝ(නොහොත්ඇටුවලලු; කරොති, කෙරේ; තණ්ඩුලං, සහල්; පචති, පියේ; ඉච්චාදි, මේ ආදිවූපවේ;-මෙහි "අහාරං කෙයූරං කටකං"යනුවිකම්ම කාරණක්‍රියායෙන්පැමිණෙන්නාහට අතිශයින්ප්‍රීතිකබැවින් ක්ත්‍රිතක්ත්‍රිමය"කඤං සුවණ්ණං තණ්ඩුලං" යනුද, අහාරකෙයූරාදි විකාර්‍යකම්මයට නිමිත්තනවනබැවින් අකථිතකම්මනම්මවේ.

කියේමැනෙ—

"ප්‍රකෘත්‍යවෙශද සම්භූතං කිඤ්චිත්කාඛ්‍යාදි හසමවත්,
කිඤිද් ගුණන්තරොත්පත්‍යා සුවණීණාදි විකාරවත්"-ඝී.

තවද තණ්ඩුලංපචති 'යන්නෙහි තණ්ඩුලශබදය අඛ්‍යක්ත් කියවයි, ඔදනං පචති 'යනු නිර්‍ෂ්‍යත්තිකකම්මය, තණ්ඩුලං පචති 'යනු විකෘති කම්මය-එහෙයින්මෙහි මහාභාෂ්‍යකාරපාතඤලි භාෂිහු-"තණ්ඩුලා ඔදනං පචතීති ව්‍යර්‍ථං පචිං තණ්ඩුලාන් පචති ඔදනං පචතීති,තණ්ඩුලාන් පචතීති විකාරාර්‍ථං,ඔදනම්පචතීති නිර්‍ෂ්‍යත්‍යර්‍ථං,තදපෙයම්ච්චි තණ්ඩුලාන් විකාරයත්‍යොදනං නිර්‍ෂ්‍යත්තයතීති"හි-යනුහු, සම්කම්මයක්ව නාහි;උභයව්‍යතිරෙකෙන,නිවර්ත්තිවිකෘතිවිඛෙයන් වෙන්වපැවැත්ම හේතුකොට ගෙණ; පාපියති, පාපියනියයිඉස්ය; දුසනාදික්‍රියාය විසයි කරියතීනි, දුෂ්නාදික්‍රියාවෙන්විෂයකරණුලැබේද; සා, ඔතොමෝ;පතති,ප්‍රාප්නිකම්මනම්වා-තං,ඒප්‍රාප්තිකම්මයට උදාහරණ;යථා,මෙසේයි;-දෙවදත්තෙනා, දෙවිදත්තෙම; නිවෙසනං, ගෘහඤ්ච; පවිසති, වදී;ආදිවචං,සූයර්‍යායාපසසති, බලා;ධම්මං,ධර්‍මය;සුණාති, අසා;පණ්ඩිතං,

නිච්ඡිතකම්මං ඉච්ඡිතානිච්ඡිතකම්මං කතුකම්මං අකථිතකම්මං අභිනිහිතකම්මං අනභිනිහිතකම්මමෙවති කම්මං සත්තවිධං හොති. ඉ

නුවනැත්තා; පයිරුපාසති,පරිඅයපාසනායකෙරේ (හෙවත් ඔහුවිසින් කියනලදවචනයාගේ සාකාච්ඡාශ්‍රවණය පිණිස සමීපයටගොස්හිඳී);ඉච්චාදි, මේ ආදියෙහි–මෙහි,"නිමවසනං පඬිතං"යි,කායිකවූ ප්‍රවෙසන පයිරුපාසනක්‍රියායෙන් ප්‍රාප්‍යමාණවූ විද්‍යමාන අනභිනිහාප්‍රාප්තිකර්‍මය, "ආදිවචං ධම්මං"යනු,දේශිතාදිසංඛ්‍යාත මානසිකක්‍රියායෙන් ප්‍රාප්‍ය මාණවූ විද්‍යමාන අනභිනිහ ප්‍රාප්තිකර්‍මය; "දෙවදහතා"යනු පරිස ත්‍යාදික්‍රියායෙන් උකතඟෙයින් අභිනිහ ඝටනඤ්ඤතීනාමවේ–මෙහි චක්‍ෂුරාදීන්ට විෂයභාවයට පැමිණීමද අවබොධවසයෙන් ප්‍රකාශවීමද, දේශිතඅභිඤ්ඤාවයද (හෙවත් දැකීම් ඉවසනබවද, නොහොත් දකින්ට පිලිවන්බවද්යන); මෙබඳු ප්‍රකාරඇති විශෙෂයෝ ප්‍රාප්තිකර්‍මයාගේ දේශිතාදික්‍රියානිෂ්පත්තියෙහි කියනු කැමතිවනලද්දාහුයයි–සේයි.

අකිච්චිතකරයෝදාහරණකිහු.

" ආභාසොවඟමෝ ව්‍යඤ්ජනස්සාභිව්‍යත්තිං කර්‍මිණෝ,
විශෙෂාභ ප්‍රාප්‍යමානස්ය ක්‍රියාසිද්ධෙ විවක්ෂිතාභ"–යි.

තවද "ආදිවචංපස්සති වෙදමයිතං" යනාදි යම්ප්‍රයොගයෙක්හි ක්‍රියාවෙන් සම්පාදිතවූ අභිඥයන්ගේ නිෂ්පත්තියෙක් "සුවණ්ණං ඉකයුරං කරොති"යනාදියෙහි කෙයුරාදියමෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂපරිඡුතඥෙන් හෝ "දෙවදහතං පසාදයති"යනාදියෙහිමෙන් විශිෂ්ටඥානඋත්පාදනීයා ද කායෂ් හේතුකොටඟෙණ ප්‍රසාදාදි කාරණදර්ශනයෙන්හෝ නොදන්නාලැබේද, ප්‍රාප්තිකර්‍මයයි කාරකඥයන්විසින් ඒයනුලැබෙයි,–සේයි,–එසේහෙයින් කියනලදි.

" ක්‍රියාකෘතවිශෙෂාණාං සිද්ධ්‍යර්ථං නගම්‍යතෙ,
දර්ශනාදනුමානාභා තත්ප්‍රාප්‍යර්ථි කථ්‍යතෙ"–යි.

මේත්‍රීවිධකම්මයද චතුර්විධකොට සමහරආචාර්‍යවරයෝ කියත්.

" නිමිත්තාය ච විකාරාය ච ප්‍රාප්‍යඥෙති ත්‍රිධාසමෘතං,
තත්‍රප්සිත තමං කම්ම චතුඛිනාත්‍යත්තු කලපිතම්"—යි,

දැන් නිමිත්තාදි ත්‍රිවිධකම්මයන්ගේ ඉක්බිති එම විස්තරකොට චතුර්දශාකාරයකින් දක්වනුලැබේ "අථ" යනාදිකියන්–අථ, අනන්තරඥයන්(හෙවත්)මේත්‍රීවිධකම්මයකියා ඉක්බිත්තෙන්; සත්තවිධංකම්මං, සප්තාවිධකම්මය; කතමංච,කවරේද;–ඉච්ඡිතකම්මං,ඊප්සිතකර්‍මය; අනිච්ඡිතකම්මං, අනීප්සිතකර්‍මය; ඉච්ඡිතානිච්ඡිතකම්මං, ඊප්සිතානීප්සිතකර්‍මය; කතුකම්මං, කර්‍තෘකර්‍මය; අකථිතකම්මං, අකථිතකර්‍මය; අභිනිහිතකම්මං, අභිනිහිතකර්‍මය; අනභිනිහිතකම්මමෙවති, අනභිනිහිතකර්‍මය සිඞ්යා; කම්මං, කර්‍මය; සත්තවිධංහොති, සප්තවිධාකාරවේ.

තනේවඛිතකම්මං විධාභවති අනුකෙතාවඛිතකම්මං උකෙතාවඛිතකම්මඤෙච්ති-තත්‍රානුකෙතාවඛිතකම්මං යථා-බාරාණසිං ගච්ඡති භගවා ගහාතිරං වරති මතුරෙ සුපිසුතතාමං පසසති ධම්මිකො ධම්මෙ වාදි-තසෙතත්‍රානුකෙතාවඛිතකම්මං යථා-යථා සුසෙතා පඤ්ඤවා සෙතාන සුපථං ගච්ඡතෙ බ්‍රාහ්මණෙන බාරාණසිං ගච්ඡතෙ ධම්මණෙ ත්‍ර ඉච්චාදි-අථා නිවඛිතකම්මවුච්චතෙ-දුච්ඛමනිවඛිතකම්මං අනු

---

a තත්‍ර, එහි(කෙතොහොත් ඒ සත්‍යාධිකමියන් අතුරෙහි); ඉවඛිතක ම්මඤ්ඤ, ඊප්සිතකමියද; අනුකෙතාවඛිතකම්මං, අනුකෙතප්සිතකම් ය; උකෙතාවඛිතකම්මං ඉහි, උකෙතප්සිතකම්ගයිකියා; විධාභවති, ප්‍රකාරවෙ;-තත්‍ර, ඒ අනුකෙතප්සිත උකෙතප්සිතකම්ගන්දෙදෙනා අතුරෙහි; අනුකෙතාවඛිතකම්මං, අනුකෙතප්සිතකම්යට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-භගවා,යස්ත්‍රිසමගකාමප්‍රයතනඋඩ්ඩාදිභාගාසෙන් යුක්තවූ සම්මදනෙන;බාරාණසිං,බාරාස නසීසයනගනාචයට මඛ්‍යවර් තිවූ හෙයින්ද (කොහොත් වානරශිඛිගාඝතිතවාක්‍යහෙයින් බාරා ණසියයි කියනලද උභයාධි වචනයන්ඇති)බාරාණසිනම් පුරප්‍රවරය ට; ගච්ඡති, වැඩියේය-චතුරෙ,පවුත්තිකථිව වාගශ්‍රීන් යුක්තහෙයින් චතුරයයි කියනලද දඤතෙම; ගහාතිරං, නදීතීරයට; වරති, ය යි-ධම්මිකො, ධම්මයෙහි නියුක්තතාවියෙන් ධාර්මිකනම්වූ සත්පුරු ෂතෙම; පුරිසුත්තමං, සම්ශුබ්ධාදිගුණයෙන් සමස්තපුරුෂයන්ට උ තමවූහෙයින් පුරුෂොත්තමනම්වූ තථාගතයා; පසසති, දක්නේයි; ඉච්චාදි, මේ ආදිරූපවූ-මෙහි ගත්‍යර්ථාදිබාහුන්ගේ ප්‍රයොගයක්ඇති කල්හි කතීකාරකයෙහිකරණලද තෘතීප්‍රත්‍යයාවියින් අභිහිතහෙයි න් කතීද ප්‍රථමාවිභක්තියි නිවන්නීයි, "බාරාණසිං ගහාතිරං පුරිසුත්ත මං"යනාදීවූ අනුකෙතාප්සිතකම්මයෙහි "යංකරොති නං කම්මං"ය නසූත්‍රයෙන්කරණලද කම්සංඥඇති විතියාවිභක්තියි වන්නීවෙයි.

—කීවස්මැනෙ.

" සකම්මකානං ධාතූනං යදූ කතීරිලාදයෝ,
තදනුකෙතාප්සිතං කම්ම විතියා තත්‍ර නිගච්ඡතා"=යි.

තත්‍ර,එහි;උත්තෙවඛිතකම්මං,උකෙතාප්සිතකම්යට උදාහරණ;යථා, මෙසේයි-පඤ්ඤවා සෙතාන,ප්‍රාඥවූ තෙතයාවියින්; සත්ථං, ශාස්තෘයතෙම; සුසතෙ, අසනුලැබේ; බ්‍රාහ්මණෙන, බ්මුණාවියින්; පුපථං, මල්තෙම, ගච්ඡතෙ, ගන්නාලැබේ; සම්මණෙන, ශ්‍රමණයාවියින්; බාරාණසිං, බැර ණසතොම; ගච්ඡතෙ, යනුලැබේ; ඉච්චාදි, මේ ආදිරූපවූ-යම්ක ලෙක්හි සකම්මිකධාතූන්සඹන්ධියවූ කම්නිමිත ආදිප්‍රත්‍යයෝ වෙද්ද,එක ල්හි ඔවුන්වියින් අනුක්තබැවින් කතෘගුද තෘතීයාවන්නීය-තෙවිභ කතීන්වියින් අභිහිතබව හේතුකොටගෙණ උකෙතාප්සිතකම්විෂයෙ ති ප්‍රථමාවිභක්තියි නිගච්ඡතයයි දතයුතු—කීයේවැයි.

තනානිවජිතකම්මං උතනානිවජිතකම්මවෙති-නෙත්ථ අනුභතානි වජිතකම්මං සථා-අහි ලඝති බාලො කණ්ටකං මදඳති විසං බාද හි පාපං කරොතීවාදි-උතනානිවජිතකම්මං සථා-විසංඛජ්ජෙන කුඛෙන කණ්ටකං මදඳියතෙ බාලෙන පාපංකරියන්ති දුබ්බිනා ඉවමාදි-

---

" සකම්මකානං බාහූනං යදු කම්මනි ලාදයා,
තදු උකෙතප්පිහං කම්ම ප්‍රථමා තනු නිවෙදිතා"—ඔ,

අථ, (ඊප්සිතකමියකියා) අනන්තරයෙන්, අනිවජිතකම්මං, අනිප්සිතකමියද; උච්චතෙ, කියනුලැබේ-අනිවජිතකම්මච, අනිප්සිතකමියද; අනුත්තානිවජිතකම්මං, අනුඤාතඅනිප්සිතකමිය; උතනානිවජිතකම්මනති, උකතඅනිප්සිතකමියයිකියා; දුවිධං, විප්‍රකාරවෙ.

නෙසු, ඒ උකතානුකූලඅනිප්සිතකමියන් ඳදෙනා අතුරෙන්; අනුත්තානිවජිතකම්මං අනුකූල අනිප්සිතකමියට උදාහරණ; යථා, මෙසේනි;-බාලො, අඤ්ඤතරෙන වෙ; අහි, සපියා;ලඛ්ඣති, ඉක්මෙයි; විසං, සථාවරාදිවිෂය; ඛාදති, වළඳ; කණ්ටකං, කටු; මඳති, මිහි; පාපං, පවු; කරොති, කෙරේ; ඉච්චාදි, මේආදිරූපමවේ-මෙහි අභිලංඝණයද විඤ්ඤුවිද කටුමැඩිවද පවුකිරීමද නොවැටට අනාභිමතභෙයින් "අහි විසංකණ්ටකං පාපං"යනු කර්තෘකාරකඤයහි කරණාදි නාහිදීන් විසින් අනභිමතබැවින් අනුඤාතානිප්සිත කම්සංඛ්‍යාත ඉතියා විභක්තිවත්තිය "ලංඝති ඛාදති මඳති කරොති"යනු සත්තම්කඛාතු වහි ඖඝකාල පරඤයමපද ප්‍රථමපුරුෂෙකවචනානන්තකර්තෘකාරකක්‍රියා පදයෙන් උකතඅභෙයින් "බාලො"යනු අභිහිත සත්තනන්තකර්තෘසංඛ්‍යා ත ප්‍රථමා විභක්තිවත්තිය-යම්කාලක්ණි අබ්බිපූවීකව අභිලංඝනා දියෙකෙරේද එකල්හි අනිඅදිය අනිප්සිතකම්නම්වෙයි, යම්කලෙක්හි වනාහි ලජ්ජාභයාදීන් අභිලංඝණාදිය නොඑරේද එකල්හි අභිඅදිය ඊප්සිතකම්මයයි සමහරආචාර්‍යවරයෝ කියත්-එබඳහින්මකියනලදී—

" යදු බ්‍රබ්‍යාදි ලංඝාදි තදුභ්‍යාදී මනිවජිතා,
ඝදු ලජ්ජා භයාදිහි නඳෙවඡිතකමං මතං"—ඝී.

උතනානිවජිතකම්මං, උතන අනිප්සිතකම්මයට උදාහරණ; යථා, මෙසේනි-ඛුඩෙන, කුපිනවූසින්ඇත්තහුවිසින්; විසං, යථාවරාදිවිෂය නෙම; ඛජ්ජතෙ, කනුලැබේ; කණ්ටකං, කටුනොම; මඳීයතෙ, මඬනාලැබේ; දුබ්බිනා, දුර්බුද්ධියාවිසින්; පාපං කරීයතෙ, පවිකරඳුලැබේ; ඉච්චාදි, මේ ආදියෙහි;-මෙහි "ඛජ්ජතෙ මඳීයතෙ කරීයතෙ" යනු කම්ණි නෙප්‍රත්‍යයාවිසින් අභිහිතබව හේතුකොටගෙන"විසං කණ්ටකං පාපං"යනු උකතානිප්සිතකම්සංඛ්‍යා ත ප්‍රථමාවිභාකතිවත්තිය, ඔවුන්විසින් අනභිහිතභෙයින් "ඛුඩෙන

අථ ඉච්ඡිතානිච්ඡිතකම්මං යථා-පායාසං භුජන්තෝ නංපතිතං රජ්ජපත්තක්ඛිහරති කුමාරෙ ගාමං ගච්ඡන්තෝ රුක්ඛමූල මුපසංකමති ගාවෝ සුත්තං පස්සන්තෝ සුඛිතං පස්සති මානවෝ වෝදි-අථ අකථිතකම්මං වුච්චතෙ-අකථිතකම්මඒව අනුත්තානාකරි තකම්මං වුත්තානාකථිතකම්මවාති දුම්බංහානි-මනුස්ස අනුත්තානාකරි

බාලෙන දුබ්බිනා"යනු අනභිහිත සවතන්ත්‍ර කර්තෘසංඛ්‍යාත තෘතීයා විභක්තිවන්නියයි දතයුතු-එහෙයින්ම කියනලදී.

" යදු කර්තුරනිෂ්ටං යත් කර්මණෙන විවක්ෂ්‍යතෙ,
තදු නිෂ්ටතමං කර්ම උක්තානුක්ත තයා විධෙ"-ති.

ඇ අථ, අනිච්ඡිතකම්මයා උක්තානන්තරයෙන්;ඉච්ඡිතානිච්ඡිතකම්මං, ඒච්ඡිතානිච්ඡිතකම්මයට උදාහරණ;-යථා, මෙසේයි-කුමාරෝ, බාලත්‍වෙ න; පායාසංභුජන්තෝ, කිරිබතවළඳන්නේ; තාපහිතං, ඒ කිරිබතහු ණුවාවූ; රජංපි, ධූලිද; අරඤ්ඤාහරති, වළඳයි; ගාවෝ, ග්‍රාමවෙත්‍යඥ තෙම; ගාමංගවඡන්තෝ, ගමටයන්නේ; රුක්ඛමූලං, වෘක්ෂමූලයට; උපසංකමති, සමීපනයපරිශිස එළ ඹි; මානවෝ, මානවකතෙම; පු ත්තං පස්සන්තෝ,පුත්‍රයාබලන්නේ;පුරිසංපස්සති, පුරුෂයාබලයි; ඉච්චා දි, මේ ආදිරූපවේ;-මෙහි "පායාසංභුජන්තෝ" යනාදි මේ උදාහර ණයෙහි, පායාසභක්ෂණාදි ග්‍රාමගමනාදද පුත්‍රදර්ශනයද ඉෂ්ටය රජෝ හාවහරණාදද වෘක්ෂමූලොපසංක්‍රමනාදද සුඛස්පර්ශනාදද ප්‍රසාදඝාත ය එහෙයින් ඉෂ්ටවූ භුජනක්‍රියාදින් සම්බන්ධකරණු ලබනහෙයින්"පා යාසංගාමංපුත්තං"යනු අනභිහිත ඒප්සිතකර්මය පෘථග්භාසාඝණ්ඨා නීව සම්භවවූ අභ්‍යවහරණාර්ථ සංක්‍රමන දර්ශනක්‍රියාවෙන් සම්බන්ධ කරණු ලබනහෙයින් "රජං රුක්ඛමූලං සුරියං"යනු අනභිහිත අ නිච්ඡිතකර්මනාමවෙයි දතයුතු-මෙසේ අභිමතානභිමතවූ කර්මවැක් එකප්‍රයොගයෙක්හිම යෙදෙනබව හේතුඋභයගෙණ මෙකර්මය ඒප් සිතානිච්ඡිතකර්මයයිකියා වෙය්‍යාකරණයෝ කියත්-අනිකෙකුදු ඇත යම්කලෙක්හි ග්‍රාමගමනප්‍රවෘත්තවූගේ අබ්බිපූවිකව මාණ්ඩිත වෘක්ෂමූලයට එළඹෙයියනු විවක්ෂිතද එකල්හි මේ උදාහරණය යෙදෙ න්නේය යම්කලෙක්හි විශ්‍රාමාර්ථිව එළඹේද එකල්හි කතෘහුගේ ඒ ප්සිතතාවිවයහෙයින් ඒප්සිතකර්මවියමැයි සමහර සූත්‍රකාරකයෝ කියති හෙද අන්‍යයෝ වෙනවෙන සූත්‍රයෙන් සංඝුකෙරෙති මෙහි පූ වීසූත්‍රයෙන්ම සිද්ධයයි දතයුතු-එසින්කිහ.

" නෙව් ඡිතානිච්ඡිත නත මබ්බි ධූප සපපනෙ,
මූලං විසඤ්ඤාඪත්තු තම්විධිත තමං සියා"-ති.

අථ,ඒප්සිතානිප්සිතකම්මයදක්වා ඉක්බිත්තෙන්;අකථිතකම්මං, අකථිත කම්මය; වුච්චතෙ, කියනුලැබේ-අකථිතකම්මඒව, අකථිතකම්

තකම්මිං යථා-සඤ්ඤාදත්තං කඹලං යාචතෙ බ්‍රාහ්මණෙ සම්බං ඛිණං යීයඛිතෙ අපි පරාභවනං පුරිසං මයං පුඛ්‍යාම ගොතමං භන්වා භික්ඛු එනදවොච ඉච්චාදි-එත්ථහි කඹලං ධනං පුරිසං එත මිකාහුත්තකම්මිනකම්මං විකම්මිකාය යාවනාදිඛ්‍රියාය පහතුම් චිඛිතනරත්තා යඤ්ඤාදත්තං සම්බං ගොතමං භික්ඛුන්‍යාපධාන තත්තාව අනුත්තානකම්මිනකම්මං බ්‍රාහ්මණෙ අපි මයං භගවාහි සප ධානකත්තාව හොහි. ඈ

තපප වුත්තානකම්මිනකම්මං යථා-රඤ්ඤ සුවණ්ණං යාචියතෙ නා පසෙන ගුරු සඤං පුච්ඡියතෙ සිසෙසෙන ගො දුබං දුයහතෙ ගො

යද; අනුත්තානකපිතකම්මං, අනුඤ්ඤ අකපිතකම්ය; වුත්තානකපිතකම්ම වාහි, උඤ්ඤඅකපිතකම්යදූයිකියා; දුවිධංහොහි, විප්‍රකාරවේ-ඉතසු, ඒ ඤ්ඤානුඤ්ඤඅකපිතකම්යන් දෙදෙනා අතුරෙන්; අනුත්තානකපිත කම්මං, අනුඤ්ඤඅකපිතකම්යට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි;-බ්‍රාහ්මණෙ, ඔමුඤ්ඤතෙම; සඤ්ඤාදත්තං, යඤ්ඤාදත්තයා; කඹලං, පලස; ය වතෙ, ඉල්වා; ඇති, යාචකතෙම; සම්බං, සම්‍ඛයා; ධනං, වසතුව, හිඤ්ඤතෙ, ඉල්වා, මයං, අපි; පරාභවන්තං, පරිහානියටයන්නාවු; පුරිසං, පුරුෂ යා; ගොතමං, ගෞතමගොත්‍රඝමනුතවු නෙසින් ගොතමනමිවූ සමීඥ යා; පුච්ඡාම, විචාරමෝ; භගවා, භාග්‍යවත්වූ බුදුරජතෙම; භික්ඛු, භික්ෂූ න්ට; එතං, මේ මතුනියනවචනය; අවොච, වදාළේයි; ඉච්චාදි, මේ ආදිරූපවේ-එත්ථහි, මෙඅනුඤ්ඤඅකපිතකම්යාගේ උදාහරණයෙහි ව නාහි; "කඹලංධනං පුරිසංඑතම්හි, කඹලං ධනං පුරිසං එතං"යනු අනුත්තානකපිතකම්මං, අනුඤ්ඤතකපිතකම්සංඛ්‍යාතප්‍රධානකම්ය; ඒ කවිරහෙයින්දයත් ? විකම්මිකාය යාවනාදිඛ්‍රියාය, විකර්මිකවූ යාච නාදිඛ්‍රියාවෙන්; පහතුං, පැමිණෙන්ට; ඉවඡිතතරත්තා, අනිශයින් කැමතිවනු ලබන බැවින "යඤ්ඤාදත්තං සම්බං ගොතමං භික්ඛුනි, ය ඤ්ඤාදත්තං සම්බං ගොතමං භික්ඛු" යනු අපපධානත්තාව, අප්‍රධාන බැවින්; අනුත්තානකපිතයාම්මං, අනුඤ්ඤඅකපිතකම්ය. "බ්‍රාහ්මණෙඅ ඳී මයං භගවාහි, බ්‍රාහ්මණෙඅඳීමියං භගවා"යනු සපපධානඤ්ඤත්තා වහොහි, යාවනාදිඛ්‍රියායෙන් උඤ්ඤවූ ප්‍රථමාවිභක්තිසංඛ්‍යාත ඔවප්‍රධා නඤ්ඤතනීඤ්ඤම්වේ-එසේ හෙයින්කියනලදී.

" ප්‍රධානෙ කම්මණ්‍යභිධෙයෙ න්‍යාදීනාව විකම්මණං,
අප්‍රධානෙ දුහාදීනාං න්‍යඤ්ඤා කර්තුඤව කම්මණ්"-ඉති.

ඈ තස්, එහි; වුත්තානකපිතකම්මං, උඤ්ඤඅකපිතකම්යට උදාහර ණ; යථා, මෙසේයි-තාපසෙන, තාපසයාවිසින්; රාජා, රජතෙම; සුව ණ්ණං, රන්; යාචියතෙ, ඉල්වනුලැබේ; සිසෙසන, ශිෂ්‍යයාවිසින්; ගුරු, ආචාර්‍යතෙමව; සඤං, ශාස්ත්‍රය; පුච්ඡියතෙ, පුළුවුස්නාලැබේ;

පාලන ඉච්චාදි-දුනියා ත්‍යාඛ්‍යාතෘ-ගතිබුද්ධිභුජපඨහරණාදීනං කාරිතෙන වා-නිපදමිදං සූත්‍රං- ගමුඝපපගතීමි බුධාවන තෙ බුධබෝධනෙවා භුජපාලනභ්‍යවහරණේසු පඨියතනියං වාචා යං හරහරණේ කරකරණේ ඕසඤ ඉතෙවමවාදීනං ධාතූනං පයොගෙ කාරිතෙසනි කතතුකම්මසංඛාතෙ පයුජ්ජමානතුතුතෙ සම්පතිලිහමහා දුනියා විභත්තිවා හොති. b

---

(හෙවත් අඤ්ඤුලැබෙයි);ගොපාලෙන, ගොපාලයාවිසින්;ගෝ, ධෙනු තොවෝ; දුඛං, කිරි, දුඤ්ඤත, දෝනාලැබේ; ඉච්චාදි, මේ ආදියවේ. මෙහි"ඤවිඨතෙ"යනාදි කම්මාරකක්‍රියායෙන් උක්තහෙයින් ඝටාත්‍ර මයෙන් ''රාජා ගුරු හොවයනු උක්ත අකථිතකම්ම, ''ස්‍රවණේඝං ඝ ඨඨං දුඛං"යනු මිකම්මධාතුහෙයින් අනුක්තකථිතකම්ම "තාපසෙන සිඤ්ඤෙන ගොපාලෙන" යනු ඤාවනාදික්‍රියාහෙයින් නොකියනලද හෙයින් අනභිහිතකනිඤසංඛ්‍යාත තෘතියාවිභත්ති වන්නියයිසූත්‍රනිමේකම්ම තවරත්ගුවිසින් අකථිතදයින් ?''කර්තුරීප්සිත ඒවකම්මණි විතියා"යන සූත්‍රයෙන් අකථිතයයි, අන්‍යයෝකියති, හෙද මිකර්ම්ක ද්‍යාදිධාතූන්ගේ ප්‍රයොගයෙහිදු ලැබෙයේයි–වාර්තිකකාරයන් විසිනුදු මේ අකථිතය නියමකරණලදී–"දුහයාව රුධිප්‍රච්ඡ හිඤ්ඤ විඤුමුපයොගනිම්හාඤඳව පූජිවිධෙ බාවි ඤාසිගුණෙනව යන්සවිතෙන දකිර්නිතමා චරිතං කථිනා"නි–දැන් උත්පත්ති ප්‍රකාරත්‍රයදින්ගේද ර්ප්සිතානිප්සිතඅකථිතයන්ගේද කම්මවයදක්වා ඉක්බිගි අන්‍යසූත්‍ර යක් ප්‍රයොගඅපොට සෙසු කම්මයන්ගේ උදාහරණ දක්වනුවස් ''දුතියා" යනාදි කථිනයි–දුතියාඉති,"කම්මමඤ්ඤදුතියා" යනසූත්‍රයෙන් අ ධිකාරෝ,මතුමතුසූත්‍රතා සම්බන්ධිකරණුලැබේ–ඉදංසූත්‍රතං,ඒම්සූත්‍රය; තිපදං, ත්‍රිපදයක්ඇත්තේයි=ගත්ව බුඩ්ව භුජෝව පඨෝව හරෝවක රෝව ඤායෝව=ගහිබුඩිභුජ්පඨහරකරසයා=ගහිව,ගහිඝබදද; බුඩ්ව,බු ඩිඝබදද;භුජෝව, භුජ්ඝබදද; පඨෝව,පඨ්ඝබදද; හරෝව්, හරඝබදද; කරෝව,කරඝබදද;සඤෝව, සඤඝබදද;=ගහිබුඩිභුජ්පඨහරකරසයා= ගහිබුඩිභුජ්පඨහරකරසයනම් වෙත්=ගහි බුඩිභුජ්පඨහරකරසයාඅදි මයසං තෙ=ගහිබුඩිභුජ්පඨහරකරසයාදයෝ=ගහිබුඩිභුජ්පඨහරකර සයා=ගහිබුඩිභුජ්පඨහරකරසය යන මොහු,ආදි,ප්‍රගෘහිවූයේ;මයසං, යම්ධාතූන්ටද; තෙ, ඒධාතූහු;=ගහිබුඩිභුජ්පඨහරකරසයාදයෝ=ග හිබුඩිභුජ්පඨහරකරසයාදීහුනම්වෙත්=තෙසං,ගහිබුඩිභුජ්පඨහරකර සයාදීනං=තෙසං,ඒ; ගහිබුඩිභුජ්පඨහරකරසයන මේ ධාතූන්ගේ කාරිතවිෂයෙහි;–ගමුඝපපගතීමි යනධාතුය;බුධාවගමනෙ යනධාතු ය;වා,නොහොත් බුධබෝධනෙයනධාතුය;භුජ්පාලනභ්‍යවහරණේසු යනධාතුය; පඨ්වියතනියං වාචායං යනධාතුය; හරහරණේ යනධා

නිවචං යම්පනෙත කිතෙපපඤ්ඤායනෙනත පකෙඛ නොත් ත්තියා-අඨකත්තුකම්මං වුච්චතෙ-ඝාත්තුකම්මං නං දුවිධං වුත්තනය තත්තුකම්මං අනුඝත්කත්තුකම්මවෙචති-ඝාත්තුත්තඝාකත්තුකම්මංයථා-සුනිසෙ මානවකං රජ්ඣං ගමයති, සුනිසෙ මානවකෙන වා ර

තිය; කරකරණෙසුයන ධාතුය; සිසයෙයන ධාතුය; ඉහි, යන; එවමාදීනං ධාතූනං පයොගෙ, මේ ආදිධාතූන්ගේ ප්‍රයොගයෙහි, කාරිතෙස ති, කාරිතප්‍රත්‍යයඝක්හු විද්‍යමානකල්පි; කත්තුකම්මසංඛාත, කතී කම්මසඤ්ඤියනලද; පයුජ්ජමානත්තුතන, හෙතුකතීඉහුවිසින් ගමනාදි ප්‍රයොජිතව්‍යයෙහින්ද ගමනාදිනිස්සාව තෙමෙම කර්ණඉහයින්ද ප්‍රයොජ්‍යකතීවූ; කම්මනි, කම්මාවිම්හයයි; ලිඟමහා, භාවිපකලිඟසං ඛ්‍යාත ඛ්‍රිඳ්‍යාකෙරෙන් පරව; වා, විකල්පයෙන්; දුතියාවිභත්තිති ඉහයි, තිතීයා විභකියාවව,-මේ සූත්‍රයෙහි නැත් නාවූ "කත්තුතුතෙ"යනාදි වාක්‍යය කෙසේවිදෝඉහයි යත්නඉහාත් ගත්‍යාදිධාතුහු ක්‍රියාව අ පිඤකාවඇත්තාඉහ ක්‍රියාවකරන්නට සමර්ථවූ කතීඉහුවිනා ක්‍රියාසම්බ න්ධයෙක් නැත්හුයි අර්ථඉහෙයින් කතීඉහුගෙණියලැබෙයි, එසේකල්හි ක කීඃකම්මය කෙසේලැබේදයන්' ක්‍රියාවට ඔහුගේ කතීත්වය ඇතද ? ප්‍රයොජකයාගේ ක්‍රියාඉහෙයි පැමිණෙනු ලබන්හේ ඒ කම්හුයි කතී කම්මඉහලැබෙයි, "අයුජ්ජමානත්තුතන" යන පදයාගේ අර්ථද කම්ක තීඃයඝනාවිය නොවතුදු අර්ථාපන්නය එඉහයින් "කත්තමනිපයුජ්ඣතු තෙ"යනපදය කම්කතීඃත්වය හඟවනවිඉහිස කියහුතු.

නිවචං, අවිකල්පයෙන්;සම්පඤ්ඤෙන, "කම්මඤේ දුතියා"යනසූත්‍රයෙ ත්තිතීයාවිකතී සම්ප්‍රාප්තකල්හි; අයං, මේ ආරම්භඃයනෙම; විකප්ප ෙපඨා, විකල්පනඃයප්‍රයොජන්කොටඇත්තේඃය; නෙන, ඒහෙයින්(ඉහ ඒත්ථනඃයාදිසූත්‍රයාගේ විකල්පාවිය හේතුකොටගෙණ); පකෙඛ, තිති යාවගේ අභාවපක්ෂඃයෙහි;නතියාහොහි, "කත්තරිව"යනසූත්‍රයෙන්තෘ තීඃය විභක්තිවන්නිසි-මෙහි "කම්මඤේදුතියා"යන සූත්‍රයඇතිවනැව තම්මගත්‍යාදිසූත්‍රය කුමැයි ගදරණ්ලදදයන්?"සිඩෙ සත්‍යාරම්භෙ නි යමඃය හවනි විකල්පාඃයව"යන න්‍යායහෙයින් කාරිතප්‍රත්‍යයාගේ ප්‍රයොගයක්ඇතිකල්හි ප්‍රයොජ්‍යකතීඃවාහි ලිඟයාකෙරෙන් පරවූ තිති යාඃවිභක්තිඃයගේ විකල්පයපිණිස්සයයි ගතයුතු-අර්ථ, අනන්තරයෙන් (නොවන්අකථිතකම්මයකියාඉක්බිත්තෙන්);ඝාත්තුකම්මං,කතීකම්මය;වූ වචනෙ,කියනුලැබේ-තංකත්තුකම්මංච, ඒ කතීකම්මයද;වූඅනුඝත්කත්තු කම්මං, උකතකතීකම්මය; අනුඝත්ඝාකත්තුකම්මං ඉහි, අනුඝත්ඝාක තීඃකම්මයයිකියඃ; දුවිධං, දෙවැදරුම්වේ-ඝාත්තු, එහි (නොහොත් ඒ කතීකම්මයන් දෙදෙනාඅතුරෙහි); අනුඝත්ඝාකත්තුකම්මං, අනුඝත්ඝා කතීකම්මයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-පුරිසො, පුරුෂඃතෙම; මානව

ජියහා ගමියති,-අවඩ්ඪියා සිස්සං ධම්මං පාඨියති අවඩ්ඪියෝ සිස්සන වා ධම්මං පාඨියති-මාතා පුත්තං හොජ්ජං හොජ්ජති මාතා භූතෙහන හොජ්ජංඩා හොජ්ජතිදිවාදි-මාතුකඛිස්සඵුත්ත ගෙනත්ථා නුත්තාකත්තුකම්මනි ලිඟත්හා ගහාදිනා දුතියා විභත්තී හොති ගාමධම්මගහාජනතෙනාත් දුඩකම්මනි ලිඟත්හාකම්ම මත්ථේ දුතියාති දුතියා. a

ඉමස්ස කාරිතනහනෙවමනුකතකත්තුකම්මනි දුතියා-අනියිහතම්ව පන නහවති-තංඅඩා-ධනිනා ඝවිකෝ ගාමංගමියතෙ, උපජ්ඣා

කං. මානවකයා; රාජගහං, රජගහවට; ගච්ඡති, යමයි; පුරිසෝ, පුරුෂතෙමෝ; මානවකෙන, මානවකයාලවා; රාජගහං, රජගහවට; ගයමනිවා, යවයිකියාහෝවේ-ආචරියෝ, ආචාර්‍යතෙම; සිස්සං, ශිෂ්‍යයා (හෙවත් ශිෂ්‍යනාලවා); ධම්මං, ධර්මය; පාඨයති, ගදුරවයි; ආචරියෝ, ආචාර්‍යතෙම; සිස්සෙන, ශිෂ්‍යයාලවා; ධම්මං, ධර්මය පාඨයනිවා, ගදුරවයිකියාහෝවේ-මාතා, මවිතොමෝ; පුත්තං, පුත්‍රයා (හෙවත් පුත්‍රයාලවා); හොජ්ජං, ආහාරය; හොජයති, වලඳවයි; මාතා, මවිතොමෝ; පුත්තෙන, පුත්‍රයාලවා; හොජ්ජං, ඔත; හොජ්‍යයිවා, වළඳවයි කියාහෝවේ; කුවිවාදි, මෙ ආදිකායෝවේ.

මානවකයියස්සපුත්තෙනාත්ථ, මානවකය ශිෂ්‍යය පුත්‍රය යනමෙයි; අනුත්තාකත්තුකම්මනි ලිඟම්හා, අනුක්තකර්තෘකර්මයෙහි ලිඟයාකෙරෙන් පරව; ගහ්‍යාදිනා, ගහ්‍යාදිසූත්‍රයෙන්, වා, විකල්පයෙන්; දුතියා විභත්තිහොති, විතියා විභක්තිවෙයි; ගාමධම්මහෝජනනෙත්ථ, ග්‍රාමය ධර්මය භෝජනය යනමෙහි; සුඩකම්මනි ලිඟම්හා, ඉඩිකර්මයෙහි ලිඟයාකෙරන් පරව; කම්මඤ්ඤුදුතියාති, "කම්මඤ්ඤුදුතියා" යනසූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන්; දුතියා, විතියාවිභක්තිවන්නීයි-මෙහි අනුක්ත කර්තෘකර්ම අනුක්තගුඩකර්ම යනමේ කම්වය මත්තෙහිද මේ සූත්‍රවයෙන්ම යථාක්‍රමයෙන් සිඩියහ. එහි "මානවකං" යි විතීයා ඵවමනාත්තියි වැගහණියෙන් විතියා නිඹෙධනකාව කයිෂ්‍යතා කා "මානවකෙන" යහාදි පාළිත්‍රැවහෙයින්ම නාත්‍රීයාවෙයි, අපි විතීයාඛ්වම කිය යුතුය හෝ එකලපාදගරණය මත්තෙහි හෙයුතන්හීද මෙසේමැයි.

a සඛ්ඛහ, සියඵ්ධාතූන්ගේ ප්‍රයොගයෙයි; කාරිතෙනනි, කාරිත ප්‍රත්‍යයාඇතිකල්හි; අනුඛ්‍යාතකත්තුකම්මනි, අනභිහිත කර්‍යප්‍රයෝජ්‍යකර්‍තෘකර්මාවිශිෂ්ටයෙහි; දුතියා, විතියාවිභක්තිවෙයි; එවං මෙසේමැයි. අභිහිතොව පන, කාරිතප්‍රත්‍යයා ඇති උක්තකර්තෘකවිශිෂ්ටයෙහි (හෙවත් ප්‍රයෝජ්‍යකර්තෘ උක්තකල්හිවනාහි); නහවති "උක්තෙප්‍රථමා" යනන්‍යායහෙයින් ගහ්‍යාදිසූත්‍රයෙන්වත විතියානොවේ-තං, ඒ ගහ්‍යාදිසූත්‍රයෙන් විතියාව නොවන ජඤ්ඤයෙහි කර්තෘකර්මයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-ධනිනා, ධනිහුවිසින්; පථිකෝ, මහිතෙම; ගාමං, ගම්

ජනනඤ්ච විගාමියොවිනඤං යඤ්ඤාපිඤංගා, ආවිසෙසඅනෙනඛාඩි
ඤකාඛඤං ඛඛාඩාධිඤඤෙන ඉවිවාදි–කාරිතෙනාතිඤං පුරිසෙසා ගාමං ග
ඡති–අඨානාතිගිනකම්මං ඤඨා–ජනඤංකාරෙති ජනඤකාරෙ කුම්මං
කඤරොති කුම්මකාරෙ දුනං දදති දුනදඤෙ ඉවිවාදි–අගිගිනකම්මං
ඤඨා–ඔදනෙ යවිවතෙ ඤඤෙදදතෙතෙ කාරෙ කතිඤෙන ඔදන
තෙහන දෙසියතෙ ධංමිඤ සුගඨකෙතෙවිමාදි. ඨ

ඤඤකාඤකරං දුනිඤාය විහතෙති විඤඤිඤාම නානතන භාව විසෙ

ව; ගඡියතෙ, සවනුලැඛි–උපඣායතෙන, උපාධ්‍යායයාවිසින්; සඛි
විහාරිකෙ, සඛිවිහාරිකතෙව; විනයං, විනය; සඤඛාපියතෙ, ගරුව
නුලැඛි–ආවිරියතෙන, ආචාර්‍යයාවිසින්; අනෙතවාසිකෙ, අතවැසි
නෙම; ධම්මං, ධම්ම; සඛාධාපියතෙ, දන්වනුලැඛි (ගරුවන්අවබෝ
ධකරවනුලැඛි); ඉවිවාදි, මේ ආදිකයාඛිවි–මෙහි "ගඡියතෙ සඤඤා
ඔියතෙ බොධාපියතෙ" යන මේ කවිකාරක කාරිතක්‍රියාපදයෙන් "ප
ඨිකෙ, සඛිවිහාරිකෙ අනතෙවාසිකෙ" යනු උභතකතෘකර්මය "ගා
මං විනයං ධම්මිං" යනු අත්‍යතත ඛුඛකර්මය "ධනිනා උපජ්ඣායතන අ
චරිඛතන" යනු අනභිහිත හෙතුකතෘත්‍රුතෘතීයවති–මෙ උදාහරණවලෙ
න් ප්‍රවෘත්තකෘදාහරණඛයි දකෙතිකධාතූන්ගේ ප්‍රයොගයෙහි අනු
ඛතකතෘකර්මයමුත් ඛුඛිකාඛ්‍යතොඛේ. මේ ප්‍රතඛුදාහරණඛයිදු උකත
කර්‍මයමුත් අනුඛතකර්මයතොවයි දතඛුතු–කාරිතෙතුහි, කාරිතෙ
යනවිශෙෂය; කිං, කුම්වය; 'පුරිසෙ ගාමං ගවඡති" යනතන්හි මේ
ගත්‍යාදිසූත්‍රයෙන් "ගාමිං" යන විත්‍යානොවන ඩිණ්ඩසි–අර්ථ, මේ උ
කතානුඛාතකර්තෘකර්මඛත්දත්වං ඉක්කින්නෙන්; අනභිහිතකර්මං, අ
නුඛතකර්මඛට උදාහරණ; යථා, මෙසේහි–ඡතතකාරෙ, ඡත්‍රකාරක
පුරුෂතෙම; ඡතතං, ඡත්‍රය; කරොති, කෙරේ–කුම්භකාරෙ, කලස
කාරකපුරුෂතෙම; කුම්භං, කලය; කරොති, කෙරේ–දුනදඤෙ, දුන
දායකපුරුෂතෙම; දුනං, ආමිසදුනය; දදති, දේ; ඉවිවාදි, මේ ආදිරූප
වේ–මෙහි කරොනාඛ්‍යාදි ක්‍රියාවන් විසින් අනුඛතඛතඛින් "ඡතතං
කුම්භං දුනං" යනු අනභිහිතකර්මය ඔවුන්මිසින් උකතවනාඛයින්
"ඡතතකාරෙ කුම්භකාරෙ දුනදඤෙ" යනු අභිහිතකර්තෘඛයි යෙන්.
අභිහිතකර්මං, උකතකර්මයට උදාහරණ; යථා, මෙසේහි; යඤඤදද
තෙතතා, යඤඤිදතතයාවිසින්; ඔදතෙ, ආහාරයතෙම, පචවතෙ, පි
සනුලැඛි; දෙවදතෙතතා, දේවදත්ත්‍රුවිසින්; කතෙ, කලාලතෙම;
කරියතෙ, කරණ්‍රුලැඛි, සුඛතෙන, සහිඤයාවිසින්; ධම්මං, ධම්ම
තෙව; දෙසියතෙ, දෙසනුලැඛි; ඉවිවාදි, මේආදිකායාඛිවේ; මෙහි "ප
වවතෙ" යනාදිභ්‍රාවවිසින් අභිහිතවනඛඟින් "ඔදතෙ" යනාදි උ
කතකර්මය "යඤඤිදතෙතතා" යනාදියද එම ක්‍රියාවවිසින් උකතතෙ
වනඛෙයින් අනභිහිතකර්තෘඛයි යෙත්–මෙයින්මත්තෙහි විහකතිතෙ

සා වුච්චතෙන-කාලඛාන වච්චහතසංඝාගෙ-දිපදම්දං සුත්තං-කාලොච අඛාච කාලඛාතො-තෙසං කාලඛානං-අත්තනමතිත්තක
ණතං අවිච්චතතං-සංයුජ්ජනංසංඝාගො-අවිච්චතතංනිරන්තරංසංඝා
ගො අවිච්චතතං ඝාගෙතා-ඝාතම්ං අවිච්චතතංඝාගෙ-කාලඛානං
දුබ්බහුණ්ණ ක්‍රියායි අවිච්චතතසංඝාගෙ තොහි කාලඛාත වාචියි ලි
ඝතහි දුත්තියා විභත්තිඝාගෙ. ෪

කාලෙනාව-සන්තානං ගවසාගං-සරදං රම්ණියා නදි-මා
ගං සක්ඛියාගි-මාගං මංසෙදනං-මාගං කල්‍යාණි-නාගොමාගස

ද දක්වනු ලැබේ.

෪ ඉතොතරං, මෙයින්මත්තෙහි; දුතියාය, විතියාවගේ; විභත්තිවිපරිනාම, විභත්තිපෙරළාගැන්මෙහි; නානත්තාගාවවිසෙසා, නානත්වභාව විශෙෂයෙන්; වුච්චතෙතා, කියනුලැබෙන් - දැන් යථොක්ත ව්‍යාපත්තකාරකය විතුර්දශාකාරයකින් නිර්දෙශකොට ඔහු ගේම විස්තරය දක්වනු ලැබේ "කාලඛානං" යනාදිනයිනයි-ඉදංසුත්තං, මේසූත්‍රය; දිපදං, දෙපදයක්ඇත්තේයි-කාලොච, කාලයද; අඛාච, අධ්වාය ද; කාලඛානො, කාලඛානයෝනම්වෙත්; -තෙසං, ඒ; කාලඛානං, කාලාධ්වදෙදෙනාගේ; -අත්තනං අත්තිකත්තනං, අතරක්නැත්තේ; අවිච්චතතං, අත්‍යන්තනම්වේ; සංයුජ්ජනං, මනාකොටයෙදීම; සංයොගො, සංයොජනනම්වේ-අවිච්චතතං, අත්‍යන්තනාමැසියේසේ; නිරන්තරං, නිත්‍යයෙන්; සංයොගො, යෙදීම; අවිච්චතතසංයොගො, අත්‍යන්තසංයොග නම්වේ-තඤ්ච අවිච්චතතසංයොගං, ඒ අත්‍යන්තසංයොගයෙහි; -කාලඛානං, මාසාදිකාලය ත්‍රොසාදිඅධිවස යනමොවුන්ගේ; දබ්බගුණක්‍රියාති, ද්‍රව්‍යය ගුණය ක්‍රියායයනමොවුන්හා; අවිච්චතතසංයොගං, අනවරතසං යොගයක්ඇතිකල්හි; තෙහි කාලඛානවාචිහිලිඟෙහි, ඒ කාලාධ්වදෙදෙනාදැක්වෙකරන්නාවූ ශබ්දයන්කෙරෙන්පරව; දුතියාවිභත්තිහොතා, විතියාවිභක්තිවේ-වේයි කාලාධ්වනයන්ගේ ද්‍රව්‍යාදීන්ත සම්බන්ධයක් ඇතිකල්හි ක්‍රියායෙන් ව්‍යාපත්තබවෙත් නැතැයි සිතා පාණ්ඩිත්‍යානුසාරයෙන්ඒසේනමුදු "කම්මඤ්ඤුතියා"යන සූත්‍රයට විශෙෂකොට "කාලඛානං"යනාදිකීහයි දතයුතු.

෫ කාලෙ, ශරත්වසන්තාදිකාලසයෙහි(හෙවත් කාලයා ද්‍රව්‍යගුණක්‍රියාවන් හා නිරන්තරසංයොගයක් ඇතිකල්හි එහි උදාහරණ); තාව, පළමුකොට දක්වනු ලැබේ-සන්තානං, සන්තක්මුළුල්ලෙහි; ගබ්භානං, ඝර්පිර්නවනීතක්ෂීරදධිතක්‍රසංඛ්‍යාත පඤ්චගොරසපානයයි-මෙහි සන්තක්මුළුල්ලෙහිම ගොරසපානයහෙයින් ගවපානද්‍රව්‍යයහා සංඛ්‍යාත කාලයාගේ අත්‍යන්තසංයොගය ඇත්නුයි මේකාලඛානාදි සූත්‍රයෙන්"සන්තානං"යනාදි තන්හි විභත්තියවන්නීය"කම්මඤ්ඤුතියා" යනසූත්‍රයෙන් විභක්තියනොවේවැයි. මත්තෙහි සෙසුතන්හිද මේනේග නයතු-හදි, ගහාතොවේ; සරදං, ශරත්කාලයමුළුල්ලෙහි; රමණියා,

අභිඛම්මං දෙසෙසි-මාඝං ගුළධානා-සඞ්ඛකාලං නහානං රමණීයං-මාඝමාසසම්භූතා-අඛනි සඤා- යොජනං වනසණ්ඩෝ-යොජනා දී සොපඛණ්ඩතා-කොසංසක්ඛාසුති-කොසං පඞ්ඛිතා-කොසං කුවිලා නදී. [1]

ඉත්ථම්භූතේති-මෙහි රමණීයභූතගුණියතා ඉරත්ථාලාභයාගේ සංසග්ගය අවිච්ඡින්නභූ-මාඝං, මසක්ඛිමුළුල්ලෙහි; සඤ්ඣායති, හදුරති-මෙහි අධ්‍යයනක්‍රියාවහා මාඝඛ්‍යකාලයාගේ සංයොගය නිත්‍යත්ථ-මාඝං, මසක්ඛිමුළුල්ලෙහි; මංසොදනං, මසවුලෙන්ඉත්ථම්භූතඅභිඛ්‍යානයයි, මෙහි මංසොදනා ඛ්‍යවුදුව්‍යයහා මාඝඛ්‍යාගේ සංයුජ්ජනය නිරන්තරත්ථ-මාඝං, මසක්ඛිමුළුල්ලෙහි; කල්‍යාණී, කලණයි;-මෙහි කල්‍යාණගුණියහා මාඝඛ්‍යාතඛ්‍යාගේ සාකල්‍යයෙන් සම්බන්ධිත්ථ-තාඝඛ්‍යාමාඝෙ, තුන්මසක්ඛිමුළුල්ලෙහි; අභිධම්මං,අභිධම්ඛ්‍යය,(ඉඛවත්පරමාභිධම්ඛ්‍ය); දෙසෙසි, දෙසි-මෙහි අභිධම්ඛ්‍යාගේ දෙසනාක්‍රියාවහා ආඛ්‍යාඛ්‍යාදිමාඝඛ්‍යාඛ්‍යාඛ්‍ය සංයොගය නිබ්බත්ථ-මාඝං, මසක්ඛිමුළුල්ලෙහි; ගුළධානා, ගුඛධානාවෝති-මෙහි ගුඛධානාඛ්‍යවුදුව්‍යයන්ඛාමාඝසඛ්‍යාඛ්‍යානකාලයාගේසාකල්‍යයෙන්සම්බන්ධිත්ථ-මෙහි ගුඛනත්ථ උක්කඨඛුරුකැටෙද අඛඛලාදි ඛාඛානත්ථ විලදකියත්. ඛාඛානඛ්‍ය බදය යනිලිඛුයි-"ගුඛධානොඛුලසූඛ්‍යාකඛයඃ" යනුද "ඛාඛානඛුලඛය ඛවියඤ්ඤිඛං"යනුද නිඛණ්ටුයි-තාඛුදනා, නාඛුනොඛ්‍යානඛ; සඛඛකාලං, සබ්බකාලඛයම්භූල්ලෙහි; රමණීඛං, සිත්ඇලවන්හේතියි—මෙහි නාඛුනොඛ්‍යානඛයාගේ රමණීඛභාවගුණියහා සබ්බකාලඛයාගේ සංයොගය අනවරතත්ථ-මාඝං, මාඝඛක්මුළුල්ලෙහි; අඣ්ඣෙති, හදුරා-මෙහි අධ්‍යයනක්‍රියාවහා මාඝඛ්‍යකාලයාගේ සංයොගය අවිච්ඡිත්තභූත්ථ-අඛනි, අඛවඛෙහි (ඉඛවත් අඛවඛා ද්‍රව්‍යගුණක්‍රියාවබ්හා අනඛඛඛසංයොගඛක් ඇතිකල්හි ඊටඵලදායකඛ්‍ය); සඛා, මෙඛස්ඛි-යොජනං, යොදුනක්මුළුල්ලෙහි; වනරුක්ඛී, වනඵෙතහි (ඉඛවත්වනඵෙරුක්ඛාහි-මෙහි යොදුනක්මුළුල්ලෙහිම වනඵෙරේ ඛාවසුයි වනරුක්ඛීසංඛ්‍යාතද්‍රව්‍යඛහා යොජනසංඛ්‍යාත අඛවඛාගේ සංයොගය අනඛඛත්ථ-පඛ්ඛතා,පච්චතඛඛතත්ථ; යොජනං, යොදුනක්මුළුල්ලෙහි; දීඝා, දිඝී,-මෙහි පච්චතඛාගේ දීඝී ඛිගුණයහා යොජනඛාගේ සංයොගයනිරන්තරත්ථ-කොසං, ක්‍රොශයක්මුළුල්ලෙහි; සඤ්ඣායති, හදුරා;-මෙහි සඤ්ඣායනාඛ්‍යවූ ක්‍රියාවහා ක්‍රොඝඛාගේ සංයොගය අවිරතත්ථ-ක්‍රොඝඛනත්ථ.

> " චතුඝාතාධිකවිංඝත්‍යා අභූතලෙහිඛඛකල්පනා,
> සඝරෙසුරඝවහිඃ ඛ්‍යාතං ගඝාතෙකඃ ක්‍රොඝමානකම්".

යනුද "ඛභූතවචනං ඛොඝෙ"යනුද ක්‍රොඝලඤ්ඤණයි—

> " ඛභූතඝඤ්ඣනං කොඝෙ චතුඝාතඝසඤ්ඣිතං,
> ගාවුතානිව චත්තාරි යොජනානි පවුච්චති".

ඛතොඛතෝත්, "ඛවඃ ක්‍රොඝඃ දුංඉ ගවුතානිඃ"යනුද- "ගවුතානිඃ

කොසම්බිඝණඝණ-අවිච්ඡාසංඝොගෙහි ඝිං-ඕසෙ මාසෙ ඝුජති යොජනෙ යොජන විහාරං පනිඛායෙහි-කම්මප්පවචනිඝ යුතෙන-ඵාතඉදම්දං සුත්තං-කම්ඝිඤ්ඤතීහි කම්මිං-ඔවුදවතීනි පවචති ඝං-අථවා පවතනබ්බං පවචනියං-කම්මං පවචනියං සෙහි තෙ ක ම්මප්පවචනිඝා-සුරසං සුත්තං. a

කම්මිඝඤ්ඤතීතඝෙහි සුත්තං කම්මිඝප්පවචනිඝ සුත්තං-නාඝිං

ක්‍රොෂයුගං"යනුද නිඝණ්ටුහි-එඝෙයින් ඉගෘසමාරෙක් ක්‍රොෂතම්. සම්භරකෙනෙක් ක්‍රොෂනති නඩසනකැවිද කියත්.

a කොසං, නඩසනක්මුළුල්ලෙහි; පබබතො, පවිතයහි-මෙහි පවි නදුව්‍යයඟා ක්‍රොෂසංඛ්‍යාත අධ්‍වයාගේ සාකල්‍යයෙන් සම්බන්ධි-ඛ්‍යාසං, නඩසනක්මුළුල්ලෙහි; නදී, නඟාතොමෝ;කුවිලාෘවංකහි-මෙ හි කොවිල්‍යගුණ්‍යඟාඅධ්‍වය.ඛ්‍යාතක්‍රොෂයාගේ සංයොගය නිබඛහි.

ඝකොසං, නඩසනක්මුළුල්ලෙහි; අඛ්‍යතෙ, ගදරා-මෙහි අධ්‍යයන ක්‍රියාවඟා ක්‍රොෂස-ඛ්‍යාත අධ්‍වයාගේ සාකල්‍යයෙන් සම්බන්ධිවිනුයි අ ධ්‍වවාමි ක්‍රොෂඝබ්දයාඝෙරෙන් කාලධ්‍වාදිසූත්‍රයෙන් විතියාවිභක්ති ම්වි-අවවත්තසංයොඝෙහි, අත්‍යන්තසංයොඝෙයනු; කිං, කුමක්පි ණිසය-ඕසෙමාසෙ,මසෙක්ති මසෙක්ති; ඝුජති, වලඳ; යොජනෙයො ජනෙ, යොදුනෙහි යොදුනෙහි; විහාරංපනිඛ්‍යාපෙසි, විහාරඤපිඝිව විසඛියනමේ ආදිනත්ති අත්‍යන්තසංයොඝ නොවනපිණිසයි-මෙහි ඝොජනක්‍රියාව මසෙක්ති මසෙක්ති කෙළවරඑකද මසමුත් නිරන්තර රයෙන් නොපවත්නාඝෙයින් ඝොජනක්‍රියාවඟා අත්‍යන්තසංයොඝ නොවෙයි, විහාරඤපිඝිඛ්‍යාපනයවනාහි යොදුනෙහි කෙළවරමුත් මුලු නැනැත්බැවින් ප්‍රතිඛ්‍යාපනක්‍රියාවඟා නිරන්තරසංයොඝයෙක් නැ ත්නුයි කාලධ්‍වාදීන් ඉතියාඝොව සජනම්ම වන්නිය එඝෙයින් මේ උදාහරණ්‍යය විස්සාජ්‍රයොඝය අත්‍යන්තසංයොඝනොවි-ද්‍රව්‍යගුණ ක්‍රියාවන්හා සාකල්‍යඝයන් කාලාධවදෙදෙනාගේ යෙදීම අත්‍ය න්තසංයොඝනම්වේ-එඝෙහින්ම කියනලදී-"ක්‍රියාද්‍රව්‍යගුණඝෙණසා කල්‍යනකාලාධ්‍වනොඃසම්බන්ධොභ්‍යන්තසංයොඝ"ඉති-ඉදංසූත්‍රතං, මෙකම්ප්‍රවචනියසංඥාසූත්‍රස නෙම; එකපදං, එකපදයක්ඇත්තේ ඝි-එකපදසූත්‍රයඝියේඝි-කරියතිනි, කරණ්ලැබේනුයි; කම්මං, කම් නම්වේ-පවුවචත්ති, ප්‍රකාශඝෙන්නියනුලැබේනුයි; පවචනියං, ප්‍ර වචනියනම්වේ-අථවා, නොඝොන්; පවත්තබබං, ප්‍රකාශකවයුතුනු යි; පවචනියං, ප්‍රවචනියනම්වේ-කම්මං, කම්ඝ; පවචනියං, ප්‍රකාශ කවයුතුවූයේ, යෙහි, යම්නිපාතොපසඝිකෙනෙකුන්විසින්ද; තෙ, ඒ නිපාතොපසඝියෝ; කම්මප්පවචනියා, කම්ප්‍රවචනියනම්වෙත්-යුඤ්ජ නං, යෙදීම; යුඤ්ජනං, යුඤ්ජනනම්වේ.

b කම්මප්පවචනිඝෙහි, කම්ඝිද්ඝොතනඝකවයුතුවූ නිපාතොපසඝිඝ

කම්මිපපවචනීස යුත්තෙන-කම්මිපපවචනීසයෙ නිපාතෙහපසග්ගෙහි යුත්තෙන පසොත්තෙහි ලිහතිහා දුතියාවිහතහි හොති-අභිඤ්ඤවසෙ නවා සං ධුත්තා-නාගවා-පිතෙහබ්බිං යාසෙහාහි අපහාලං අය හති වාණිජ්ජ බ්‍රහ්මලොකා සමඳු, අබ්භුග්ගවජ්ජි. b

පරසම්සඤ්ඤාවසෙනවාඛ්‍යාදයො කම්මිපපවචනියා-නානාන සඳසස ලක්ඛණේ සහසේ පිතෙව කම්මිපපවචනියසඤ්ඤ වු

ත්හා; යුත්තා, යෙදිමි; කම්මිපපවචනීස යුත්තා, කම්මිප්‍රවචනීසයු ක්තෙහවේ-නසමිං කම්මිපපවචනීසයුත්තෙ, ඒකම්ප්‍රවචනීසසංඥෑ නිනිපාතොපසග්ගයන්හා යෙදීමෙහි;-කම්මිපපවචනීසයි, කම්මිප්‍රධ්‍යා තකවු (නොහොත් කම්ප්‍රවචනීස කියඳු ඇත්තාවූ);නිපාතොපසග්ගහ හි, "ධිනානාරිතෙ"යනාදිනිපාතයහ, "අභිතිපරි"යනාදි උපසර්ගය හ, යනවේ නිපාතොපසර්ගීයන්හා; යුත්තෙන, යුක්තකල්හියසේයි; පයොජෙනයි, ප්‍රයොජයන්ඇ හිකල්හි; ලිහතිහා, ලක්ෂණද්‍යෙවිවාචිලි ඛ්‍යාතෙහරෙන්පරව; දුතියාවිහතහිනොහි, ඉතියාවිහතහිතොමේ නා නියාඛ්‍යාතීවිභක්තියෙහි බොහොසේ වන්හේයි-මේ සූ ත්‍රයෙහි යුක්තශබ්දයාගේ භාවසාධනය ඇතිබව හඟවනපිණිස යු ත්තෙනයනු කියා"පයොජෙන"යි අනු ප්‍රයොජනයහළේ-අයං, මේ කම්ප්‍රව චනීසසංඥොහේ, අභිඤ්ඤවසෙනව, අවිරාමිතවසයෙන්; වුත්තා, නියනලද්දිහි-තං, ඒ අන්වර්ථවසයෙන් කියනලද කම්ප්‍රවචනීසසං ඛ්‍යාත නිපාතොපසර්ගයන්ගේ ප්‍රයොගයෙහි උදාහරණ; යථා, මෙසේ යි-රිතෙඤවිමං, සඩ්ඪියහැර; නසොහනි, නොහොබි; මාණිජා, වෙ ළඳහු; අපසාලං, ශාලාවහැර; ආයන්හි: එන්; සමඳු, ශබ්දයනෙම; බ්‍ර හ්මලොකං, බඹලොව; අබ්භුග්ගවජ්ජි, උස්වපැනනැඟෙයි-මෙහි අභි ශබ්දයනෙම "අභිඤාඤහි"යනාදිතන්හි සෙයින් ධාත්වර්ථප්‍රකාශකර න්නේනොවෙයි"අභිඤාඤහි"යනාදිතන්හි අභිඤ්ඤගේ ඡක්ඛිවිභක්තිය මෙන් සම්බන්ධයකියන්නේනොවෙයි "නිඤොසාවිහි"යනාදිතන්හි නිරාදින්සෙයින් අන්‍යත්‍රියාවක් අපෙක්ෂාකරන්නේ නොවෙයි.වැලි කුමක් කෙරේදයන්,ලක්ෂ්‍ය ලක්ෂණ භාවයම්බන්ධියාහට විරාගඡකවන් නය (භගවන්සම්බන්ධිවිශෙෂය ප්‍රකාශකෙරෙයි) සේයි-කීයේමැනෝ වාක්‍යකාරියෙහි.

" ක්‍රියායාඳ්‍යානලොපායං සම්බන්ධ්‍යභාවාවචකඃ,
නාප්‍රක්‍රියාන්තරාපෙක්ෂි සම්බන්ධ්‍යස්තු හෙදකඃ"-යි.

මෙසේ අන්වර්ථවසයෙන් කම්ප්‍රවචනීය සංඥාප්‍රකාශකකොට දැන් පරසංඥාවශයේනුදු දක්වනුවෝ"පරසම්සඤ්ඤාවසෙන"යනාදිකතිහැයි.

අඤ්ඤාදයො, අනුඅභිආදිහු;පරසම්සඤ්ඤාවසෙනවා, පරසංඥා තව්‍යාකරණකතීන්ගේ සංඥාවශයෙන්මෙහි; කම්මිපපවචනීයා, කම්ප්‍රවචනීසනම්වෙත්-පරසංඥාත වාකරණයෝ නම්. ඒඑඤාදීහුසි-එසිත්ථීනා පෙරාණ්කෙඃ-

තත්ථ-තංසද්ථා-පබ්බජිතමනුපබ්බජිංසු-යදිච්ඡිවිසිබාරණ්ඩි-නදිසාසහ අවබ්භඩ්ඪාතාදයෝ-අනුනාසිකන්තං පකතිඅවා නිකත්ථ-සාරිපුත්තත්තෙරස්ස ගිහිනොඅත්තෙහි-උපසාරිපුත්තතංපකතිඅවචනතා-ලයබ්භණ්ඩමහනකඛණ්ඩ භාග විභාගාදිසු සහි යදි අනසොවෙති

" ඉදඤ්ච සූත්‍රං කාශකෘත්ස්නාපිශලීශාකටායනෑ,
පාණනීයෙරපෙනෙතං ජ්‍යඛත්‍යාදිවාදි ශාබ්දිකාඃ"-සි.

නම්, ඒ සංයුක්තානුත්‍රස්ථයෙහි නොඑහෙත් පාණිනීයාදිතන්ත්‍රයෙහිද; අනුසදඤ්ඤ, අනුශබ්දයාගේ; ලක්ඛණෙ, ලක්ෂණාවිධිවිෂයෙහිද; සඟ ඉත්ථි, සඟාවිධිවිෂයෙහිද, හිංසෙවි, හිංසාවිධිවිෂයෙහිද; කම්මප්පවචනීයාඛ්‍යාත ඤඤ, කර්මප්‍රවචනීය ඝඤතොමෝ; වුත්තා, කියනලදුව-නං, ඒ අනුශබ්දයාගේ ප්‍රයොගලද්ද ප්‍රව්‍රජිතාදී ශබ්දයන්කෙරෙන් පරවූ ඉතියාවට උදාහරණ; සථා, මෙයේයි-පබ්බජිතමනු, ප්‍රව්‍රජිතයාලක්ෂණඝඤතොවනෙණ; පබ්බජිංසු, පැවිදිවූ-මෙහි ප්‍රථමාගේ ප්‍රව්‍රජිතභාවයෙහි පඤවමියාගේ ප්‍රව්‍රජිතභාවයම උපලක්ෂණය අනුශබ්දයාවිසින් ප්‍රව්‍රජිතශබ්දයාගේ ලක්ෂණාවි වර්ථිතිය ප්‍රකාශකරණුලැබේනුයි ප්‍රව්‍රජිතශබ්දයතෙමේ අනු ශබ්දයාහායුක්තනතාම්, පබ්බජිතශබ්දයා අනුව පැවිදිවූහයිකියා විග්‍රහකරණුලැබෙවත් තෝරානුයි ප්‍රව්‍රජිතශබ්දය ලක්ෂණඝඤයින් ඝුපයෙතුය ඔනුවිසින් වෙන්වීමලදබෙවින් "පබ්බජිංසු"යනු ලක්ෂ්‍යඝඤයින් ඝුප්‍යඝඤිදාඝුතු-බාරාණසී, වානර ශිර්ෂගාඝිතව්‍යවාච්‍යඝඤයින් බාරාණසියයිකියනලද බරණැස්පුරීතොමෝ, නදිං අනුඅවසිනා, ගඟාවහා ඒ කාබ්ඩති (තොවත්ගඟාවසේදිඹිති); නදියාසහ, ගඟාවහා; අවබ්භඩ්ඪතාදෝ, ඒකාබ්ඩයනඅර්ථයි-මේද අනු ශබ්දයාවිසින් නදිශබ්දයාගේ යඝවීවර්තිභිය ප්‍රකාශකරණුලදබව ගඟවනවිණිස කියේයි-මෙහි නදියා සහිනිඝ්‍රියාව කතෘහුගේයම් යඝාවියෙන්ඇද්ද එහි අනු ශබ්දයවැටෙනුයි සඝාඝ්‍රය උභයසාධාරණවද සම්බන්ධියෙහි ෂඤ්ඨ්‍යුපපතතියමෙන් සඝාඝ්‍රිදඝ්‍යානවූ අනු ශබ්දයාහා අප්‍රාණිවූ නදීශබ්දයතෙම ඝුක්තනවිවේ-පඤඛවානිඛ්‍ය, ප්‍රඛවන්ගිඤුතෙම; අනුසාරිපුත්තං, ශාරිපුත්‍රඨේවිරයන්වගිනයි-සාරිපුත්තත්තා, ශාරිපුත්‍රඨේවිරයා කෙරෙන්; පඤඤුයතිතතා ත්‍යඤේ, ප්‍රඤවෙන්ගිනය යනාමියි-මෙහි අනුශබ්දයා තිනාවිවාච්‍යඝඤින්ශාරිපුත්‍රයාගේ උත්කර්ෂිප්‍රඤාවය දිපනයෙන්ම ඉතරයාගේ තද නුගතාභාවයද ඤනයෙන් ගිනභාවයද ගැඟෙයි. ඒ තිනාත්ත්‍රඤඝඤය ඔබඛයද අනුශබ්දයාවිසින් ප්‍රකාශකරණුලැබේනුයි ඔහුවිසින්ම ශාරිපුත්‍රශබ්දය යුඤ්‍යානතාවේ-පඤඤුවතෙතා, ප්‍රාඥවත්හු; උපසාරිපුත්තං, ශාරිපුත්‍රඨේවිරයාකෙරෙන්ගිනයෝයි-මෙහි "උපෙන" යන සූත්‍රඝඤයන් තිනාවියෙගිවැටෙන්නාවූ උපයන්නඝුහා යුඤ්‍යතයාඝඤෙරෙන් විතීයාවව අභියුක්තඝඤාඛ්‍යාතක්‍රම්මැයි-මෙම මෞද්ගල්‍යායනක්‍රමයයි-* "ලක්ඛ

* ලක්ෂණේඤංභූතාඛ්‍යානභෘගවිඩ්ඝාසු ප්‍රතිපදිනවිඃ-සාරඛවති,

ලක්ඛණාදිසු පනිපරිඅනුනයං කම්මධාරයවමනිච්ච සඤ්ඤා ඛුත්තනා-මෙ සුපලක්ඛිතඛණ කාව-ඉතියසුගහණමිනමපිගි දිබ්බාභාබ්බා පාතුභ වෙයසුං-රුක්ඛමිපගි ධිඛෙ‍්‍යාතඉග වඤ්ඤ-රුක්ඛමිපගි විංඛ්‍යාන මෙ විඤ්ඤ-රුක්ඛමිගි විඛෙ‍්‍යාතඉග ඛඤ්ඤ.

ඛණිඛමුහුතඛ්‍යානඛාගවිඛිඛාදිසුපතිපරිඅනුවොවෙනි, ලඤ්ඣඛෙ‍්‍යාඤංහු පඛ්‍යාන හාග විඛ්‍යාදිසු ප්‍රතිපරිඅනුවොව"යනසූත්‍රඉයන්, ලක්ඛණා දිසු, ලක්ඣණාදිඉයනිද; ආදිඉබ්දඉයන් ඉඤ්ඣාභූතාඛ්‍යානභාගවිඛ්සාවි විෂඉයනිද; පතිපරිඅනුනං, ප්‍රතිපරිඅනු යනමේ උපඝඉයන්තුන්දෙ නාභට; කම්මපවචනිඉසඤ්ඤ, කම්ප්‍රවචනිඉසංඛුතොමෝ; වුත්තා, පාණිනින්ගිසින් කියනලද්දිගි-මෙසු, ඒ ලක්ඣණාදින්අතුරෙනි; උපල ක්ඛණ, උපලක්ඣණාවිඉෂඉයනි ප්‍රත්‍යාදින්ගේ උදාහරණ; තාව, පල මුකොට දක්වනුලැබේ-මෙනි ලක්ඣණාපලක්ඣණඛබ්දඉයන්ගේ එ කාබිබවඅගවනපිණිස්ය"ලක්ඛණ"යිකිවමනානන්ගි "උපලක්ඛණ" සි උල්ලිඝකත්‍රෝ-සුරියඤ්ඤ,ඛුත්‍රඉයාඉන්; උගඝමනමපති, නැගිවලක්ඣ ණකොටගෙණ; දිබ්බාභාජකා, දිවිඉභාජනඉයෝ; පාතුභවෙයසුං; පහ ලුවිත්වා (හෙවත්උපදින්වා)-මෙගි සූඉයෙහිද්ගමනය දිවිඉභාරඉයන් ඉග් ප්‍රාතුර්භාවයට උපලක්ඣණංහෙයින් ඔපඛකහෙතුඇ ප්‍රාතුර්භූතදිවිඉය භාජනඉයෝ ලඤ්ඣිතව්‍යහෙයින් ඤ්ඣාවෝ-මෙගි ප්‍රනිඉසන්නහුවිසින් උද්ගමනඛබ්දයාගේ ලක්ඣණාවිවාඛන්වඉය විඉයනිඉයන් ප්‍රකාඛකර ණුලැබේනුයි ප්‍රතිඉයන්නහුවිසින් උද්ගවනඛබ්දඉයනෙම යුක්තනාමිවේ-විඤ්ඤ, වඤ්ඤතොම; රුක්ඛමිපගි, වාක්ඣඉයඋපලක්ඣණකොටගෙණ, වි ජඉජ්ජාතනෙ, බබ්බලා-මෙගි වාක්ඣඉය විඳේ‍යතමානවූ වඤ්ඣාහට උප ලක්ඣණහෙයින් ඔපඛකහෙතුඉය වඤ්ඣතොම ලඤ්ඣිතව්‍යහෙයින් ඤ්ඣාවේ-විඤ්ඤ, විඳුත්තොම; රුක්ඛමිපරි, වාක්ඣඉයඋපලක්ඣණකොටගෙණ; වි ජඉජ්ජාතනෙ,බබ්බලා-මෙගිවාක්ඣඉයවිඳේ‍යතමාන විඳුත්තාහට ලක්ඣණඉග සින් ඔපඛකහේතුඉය විඳුත්තොම ලඤ්ඣිතව්‍යහෙයින් ඤ්ඣාවේ-"ජන කොඔපඛකාවෙගි දුවිධා හොවොා සියුං" යනුහෙයින් ජනකහෙතු ඉය ඔපඛකඉයතුයිකියා හෙතුනු ඕප්‍රකාරවෙන්-එහි ශාල්‍යංකුරාදියට ශාලිබීජාදිඉයඇසින් ජන්‍යඉයාට අන්‍යඅනෙකාපකාරවන්නේ ජනක ඉහතුඉ විද්‍යමානවූවග්ගි ආදියට ධූමාදියසෙයින් යම්කිසිවක්හුගේ අසනිඉය ඔපඛනඉකරන්නේ ඔපඛකහෙතුඉයයි දතයුතු-වඤ්ඤ; වඤ්ඤ තොම; රුක්ඛමහි, වාක්ඣඉයඋපලක්ඣණකොටගෙණ;විඉජ්ජාතනෙ, බබ්බ ලා-මෙගි වාක්ඣඉයලක්ඣණඉය විඉජ්ජාතමානවූ වඤ්ඤතෙම ලඤ්ඣිතව්‍යඉය එහි අභියන්නහු විසින් වාක්ඣඛබ්දයාගේ ලක්ඣණාවිවාඛනිඉයඉය විඉ ඝත්වඉයන් ප්‍රකාඛකරණුලැබේනුයි අභියන්නහුවිසින් වාක්ඣඛබ්ද යතෙම්යුක්තනාම්වෙයි ඔහුකෙරෙන්පරව"ලක්ඛණිඤ්ඤමුහුතවිවාඛාවඛ්ඛිනා"යනසූත්‍රඉයෙන් දුනීඉා විඛනකිඉවේ.

ත්තම්භූතානඛ්‍යාතෙ යථා-සාධුදෙවදත්තෙතා මාතරමපති-සාධුස
ඤ්ඤදත්තෙතා මාතරමති-භාගෙ යථා-සංදත්තම් පතිඛිතා තා දිය
තු-විඛ්‍යාසොතෙ යථා-අත්තමඤ්ඤමපති සඳෙ, නිවිසති-රුක්ඛං රු
ක්ඛංපති විසජ්ජාතෙන වතතු-අනිරභාගෙති,අනිසඤ භාගවාපිතෙන

---

a ඉස්මුහුතඛ්‍යානෙ, කිරීන්ප්‍රකාරයකට ප්‍රාප්තයාගේ කථනයෙහි වැටෙන්නාවූ(හෙවත් ආඛ්‍යාඛ්‍යාවෙන් අන්‍යාවයව්‍යාවකටහෝ ආදිගුණයෙන් අන්‍යගුණයකටහෝ පැමිණිවේයයි කීවෙහි වැටෙන ප්‍රත්‍යාදීන්හා ප්‍රකෘතශබ්දයන් කෙරෙන් පරවූ විතීයාවට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-දෙවදත්තෙතා, දෙවිදත්තෙම; මාතරවිපති, දිවකෙරෙහි(හෙවත් වරදී)යෙහි, නොහොත් මවසඹඳියි); සාධු, සම්‍යක්ප්‍රතිපන්න්‍ය (හෙවත් ගුණයෙන් ප්‍රකාශය)-මෙහි දෙවදත්තත්තම් මවිනිශයෙහි සාධුභාවයට පැමිණීමෙන් යම් මේ විෂය විෂයී හාවලක්ෂණවූ සඹඳය යෙක් ඇද්ද හෙතෙම් ප්‍රත්‍යාදීන් විසින් ප්‍රකාශනීය්‍යත්‍වයි මාතෘශබ්ද, දීන්ගේ ප්‍රත්‍යාදීන්හා යෙදීමයි. අවයිනවප්‍රත්‍යාදීන්ගේ අදිද මේසේ මැයි-මෙහි විෂයභූමි ප්‍රවෘත්තිප්‍රසඟය, විෂයීභාවි විප්‍රතිශෙධවේ-යඤ්ඤදත්තෙතා, යඤ්ඤදත්තත්තෙම; මාතරමති, මවවිෂඹයයි; සාධු, සාධුභාවයට පැමිණියේයි-මෙහි "ලක්ඛණිත්ථම්භූතාඛ්‍යානභාගිනා" යන සූත්‍රයෙන් ලක්ෂණාර්ථයෙහි වැටෙන්නාවූ අභියන්තඹූහා ප්‍රකෘත්‍යාකෙරෙන් විතීයාවේ-මේ මෙම්‍යද්ගල්‍යායනප්‍රබයි-භාගය, කොඩාසාර්ථයෙහි වැටෙන්නාවූ ප්‍රති පරි අනුදීන්ගේ යොගලදශබ්දයන් කෙරෙන් පරවූ විතීයාවට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-එපති, මෙහි; යංඅඃ, යමෙක්; ඕපයිසිසා, මා උදෙසා කොටස්වේද හෙවත් මා හට කොටස්වේද; තඃ ඵසා, හෙතෙම; දීයතු, ඔවදෙහුලැබේවා-මෙහි "යං ඵසා"යි කියාද "තාසෙ"යි කියාද භාගශබ්දපෙඤාවෙන් පුල්ලිඟුයෙන්ම පෙරළේ; ආභප්‍රතික්‍රියා ඡනිතවූහෝ උපාදන්ක්‍රියා ජනිත්වූහෝ ඔසස්වාමිභාවවූ සම්බන්ධියනෙම ප්‍රති පරි අනුන්ට්ඨින් ඊෂ්ත්තීය්‍යත්තුයි අසඳර්වූ භාගඋවාමිතෙම් ප්‍රතිආදීන්හා ප්‍රකෘත්‍යාතමේ-මිඑඡ්‍යායගේ, විප්‍රසඤ්ඤනාය කරණ ප්‍රත්‍යාදීන්ගේ යොගයක් ඇතිකිල්ලි ඔවුන්හා යේදෙන විතීයා ව්‍යාකරණියට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-ඝණ්ඨ, ශබ්දඝතෙම; අඤ්ඤං අඤ්ඤං පති, අභියෙක්ගි අභියෙක්ගි (හේවත් අභියක් අභියක් පාසා); නිවිසති, වදී; වාවක්‍යාභාවයෙන් ප්‍රවෙශ්‍යවසි, සේයි(හේවත් අභියක් අභියක් පාසා ඒ ඒ අවිවාඳී ශබ්දයෝ ඇතැයිසෙත්)-රුක්ඛං, රුක්ඛංපරි, වෘක්ෂයක් වෘක්ෂයක්පාසා; වතතු, වත්තුතෙම; විඥෝත්තතෙ, විඥ්‍යානනියකෙරේ (හෙවත් බබලා)-මෙහි ඕන්ඩ්වූ වාච්‍යවියත් නිවිසනක්‍රියාවෙන් එක්කොට කියන්නේකැමතිබව්ද; ඕභාසවූ වාඤ්‍යාවියත් විඥ්‍යානනක්‍රියාවෙන් එක්කොට කියනුකැමතිවිවද, ඕෂ්ණානවේ-කියේවැනෙ සම්බන්ධවිඤාසයයි-"ක්‍රියාය ගුණඤ ද

සු ලක්ඛණාදිසු කම්මප්පවචනීය සඤ්ඤා වුත්තා-තා සඨා-තංවෝ පන භගවන්තං ගොතමං එවං කල්‍යාණා කිත්තිසද්දෝ අභිඋග්ගතෝ. ඉ

නිපාතෙ සඨා-ඩි ඛ්‍රාහ්මණස්‍ය භත්තාරං-ඩිරහුවිං පුනිකායං-

ඛෙඛනවා ගිනෙහ අතෙ ව්‍යාපිතුම්ච්ඡා විවඡාති.
බාලාවිතාරයෙති එමදක්වත්.

"ගිහනානි යානි වත්‍ථූනි ක්‍රියායතු ගුණෙන වා,
දණ්ඩෙන වාපි ව්‍යාපිතුං ඉච්ඡා විවඡාති වුච්චතෙ"ති.

මෙහි ව්‍යාවහාරිකවිවක්ෂායාම් ප්‍රකාශිතාඃ "රුක්ඛං චිනාති විරෙඡාතනෙ රුක්ඛං චිනාති ඡිඳ්ඡාතනෙ" යි වෙනවෙනවපතූන් වෙනවෙන ක්‍රියාවෙයින් යෙදුවමානාතන්ති ව්‍යාපාදියෙයි වැවෙන ප්‍රාදීන්ගේ බලවෙයින් "රුක්ඛං රුක්ඛං අති විරෙඡාතනෙ"යි එකමනියා යෙයි යෙදෙනබව දතයුතු-අභිරහාගගති, "අභිරහාගෙ" යන පරපූ ත්‍රයෙයි; අභිඃසා, අභියන උපසඛ්‍යාහට; භාගවජ්ජිතෙපු, භාගාතීව ර්ජිතවූ; ලක්ඛණාදිසු, ලක්ෂණාදියෙහි; ආදිගබඳවෙයින් ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යා නවිප්සාපිවිෂයෙහි; කම්මප්පවචනීයසඤ්ඤා, කම්මප්‍රවචනීය සංඥාවෙ ම්; වුත්තා, අන්‍යයන්ගේ මතයෙහි කියනලදි-තං, එ භාගවර්ජිතවූ ලක්ෂණෙත්ථම්භූතාඛ්‍යාන ව්‍යාප්සාපිවිෂයෙහි අභි ශබඳයාහට උදාහරණ; යථා, වෙසේසි-තං ඛොපනභගවන්තං, එහාග්‍යවත්වූ ගෞතමයාණන්; කල්‍යාණෝ, සුන්දරවූ; කිත්තිසද්දෝ, කීර්තිශබ්ධාඃව (ගෞරව ගුණශබ්ධාඃව; එවං, මේ වක්‍ෂ්‍යමානවූ; "ඉතිපිසෝ භගවා අරහං" යනාදිවූ ප්‍රකාරයෙන්; අභිඋග්ගතෝ, අනන්‍යසාධාරණවූ ගුණයන් අරහයා ප්‍රඛ්‍යාතිතවනබැවින් දෙවියන්සහිතවූ ලොකයාගේ ගුණාභිභවනය කොට නැගේසි-මෙහි "සාධුදෙවදත්තෝ මාතරං" යන්නෙහි මෙන් "උග්ගතා" යනු "සාධු"යනු මෙන "කිත්තිසද්දෝ" යනු "දෙවදත්තෝ" යනුමෙන් "තංභගවන්තං භගවන්තං ගොතමං"යනු "මාතරං" යනුමෙහි-අභිශබ්දය ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යාණාථී ද්‍යොත්කය තද්‍යොගයෙන් "තං භගවන්තං ගොතමං" යන ඉතියාවද සඛ්‍යාම්ප්‍රියෙයි ව්‍යාප්සාය ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යාන්ය ප්‍රකාශකරණගෙයින් ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යානාවිසෙහි යයි කියනලදී.

ඉ නිපාතෙ, කම්ප්‍රවචනීය සංඥකනිපාතප්‍රයොගයෙහි උදාහරණ; යථා, මෙසේසි-ඛ්‍රාහ්මණස්‍ය, බාහ්මණයාහ ඉන්ද්‍රියාගොචරභූත ක්ෂීණාශ්‍රවයා; භත්තාරං, නයන්නාවූ පුරුෂයාහට; ඩි, නිඝුවෙවා-මෙහි නිඝුවාවී යි ශබඳයාහා එයින් නිර්දියමානවූ භාවතුශබ්දය තෙම යුක්තනුයි, යි යුක්තයාකෙරෙන් ත්‍රිතීයාවේ-ඉමං පූනිකායං, මෙම පූනිකායවූශරීරයව; ඩිඅඡ, නිඝුවෙවා-මෙහි නිඝුවාවී යි ශබඳයාහා එයින් නිර්දියමානවූ කාඃහෙම යුක්තනුයි යි යුක්තයාකෙරෙන් පරව

කංචිනා කඤ්ඤ යො කඤ්ඤ-රිතෙ සඩ්ඪිමං කං හඤ්ඤි ඉවවාදි. a
කවිදුතියා ඡඨිනවවතෙ-චතුපදමදිං සුත්තං-චිත්තංපුරණි දුතියා-සාදුතියා-ඡඨිං පුරණ්ඡඨි-සාඡඨි-අදිසනිත්‍යතෙ-නඤ්ඤං අ තෙ-ඡඨිනමංසෙ කවි දුතියාමිහතති හොති-අන්තරා අත්‍යතා හි රෝ අගියනා සරිනොව පති පවිහාදිසොගෙලායං-නං ඝටා-අනන රාඛ රාජගහං අන්තරාව නාලඤං අඛානමගගපවිපනෙනා-රාජ ගහඤ්ඤ නාලඤ්ඤව මජ්ඣෙ විවරහුතෙත්‍යතෙ. b

'ඛ්‍යාදිනියුත්තා''යන සූත්‍රයෙන් විතියාවිභත්තියේ-මේ මෝද්ගල්‍යාය න ත්‍රමයෙ-තාවිනා, ඒ ශ්‍රමණ භවත්ගෞතමයා ගැර; කඤ්ඤ සොක තෙ, කවරක්ගට සොකකරන්නේද-රිතෙසඩ්ඪමං, පඤ්චාපනියහිත සඩ්ඪියහැර; කංඟජ්ජි, කවරෙක්ඝසවියේද; ඉවවාදි, මේ ආදිකාඛ්‍ය වේ-මෙනි කඹාවිද්‍යොතකවූ "ඛි විනා රිතෙ" යන නිපාතයන්හා යොගයක් ඇතිකල්හි "හන්තාරංතං සඩ්ඪිතං"ඛි විතියාවන්නිය "ඛ්‍රා හමණ්ඤ කඤ්ඤ" යනුද "හන්තාරං කංඝඩ්ඪමං" යන විතියාහන්තඤ්ඤා ඤයොගයෙහි කඹාති ඡඤ්ඤියෙවයි දතයුතු.

b ඉදං සුත්තං, මේසූත්‍රය; චතුප්පදං, සතරපදයක් ඇත්තේසි-චි තනං, දෙදෙනෙකුගේ; පුරණ්ඩි, පිරිම; දුතියා, විතියාතත්පුරුෂවූ-සාදුතියා ඒ විතියාතොම:-ඡඨනා, සදෙනෙකුගේ; පුරණ්ඩි, පිරිම; ඡඨි, ඡඤ්ඤි නමවූ-සාඡඨි, ඒ ඡඤ්ඤියතොම-අරියයනිති, දක්ඛිනාලඤ්ඤිනුයි; අත්‍යතා, අඛිනමිවේ-තඤ්ඤං අත්‍යේ, ඒ අඛ්‍යෙයෙහි;-ඡඨිනමත්‍යේ, ඡඤ්ඤිවිහකති න්ගේ අඛ්‍යයක් දෙන්නාතකකල්හි; කවි, සමහරතැනෙක්හි;දුතියාවිභ තනිහොති, විතියාවිභකතිවේ-මේ ප්‍රාප්තියෙහි "ඡඨිනං" යන බහුව චනනිර්දෙශය සවාමත්‍යර්ථයාගේ අනෙකකාරණයෙන් ඡිතහබව හෙතු කොටගෙන් කරණලදී-අයං, මේඡඤ්ඤාවිඤයෙහි විතියාතොම; අන්ත රා, අන්තරායන නිපාතය;අන්නා, අන්නොයන නිපාතය;හිරෝ, හි රොයන නිපාතය; අහිතො, අහිතොයන නිපාතය; පරිතොව, පරි තොයන නිපාතය යනමේ නිපාතයන්හා;පති,ප්‍රතියන උපසඟියෙ;ප විහාදිසොගෙව, පවියන උපසඟියා ප්‍රයිකොට ඇති හාදිඤියය යන ධාතුආදිකොට ඇති ධාතූන්හායනමොවුන්හා යොගයක් ඇතිකල්හි මැයි-මෙනියමය ඛවිග්‍රහණබලයෙන්ම සිඛියයි දතයුතු-තා, ඒ ඡ සිවිහතිවිභයෙහි ඛවිග්‍රහණබලයෙන්වන විතියාවට උදහරණ; යථා, මෙයේසි-අන්තරාචරාජගහං අන්තරාවනාලඤං, රාජග්‍රහනග රඤාන්ද නාලඤනම් විහාරයාගේද විවරදෙශයෙහිවූ; අඛානමගගප විපනෙනා, දීඝීමාගියට ප්‍රතිපන්නයි-රාජගහඤ්ඤ, රාජග්‍රහනුවරටද; නාලඤුයව, නාලඤුවටද; මජ්ඣෙ විවරහුතෙත්‍යතො, මධ්‍යවර්තී වූ විවරදෙශයෙහි යනාඛ්‍යාති-අනන්තරාඛබ්දයද, "තදනන්තරාකොජනෙ ඡඤ්ඤඤුත්තනථාගතා" යනාදිතන්හි කාරණඤ්ඤයහි වැටෙයි-"අඤ්ඤමඤ

අවනතාපාසාදං වසති-පාසාදසඛාතස්මිං වසතීත්‍යත්ථෝ-නිරොපාකාරං වසති-පාකාරස්ස බහි වසතීත්‍යත්ථෝ-අහිතතාගාමං වසති-නාමසඤ්ඤිතෙ වසතීත්‍යත්ථෝ-පරිතොගාමං වසති-ගාමස්ස සමීපතතා වසතීත්‍යත්ථෝ-නදිං නෙරඤ්ජරාවහති-නෙරඤ්ජරානදියා සමීපෙ වසතීත්‍යත්ථෝ-පටිහතතු නං බුදඛාබාධඛා-නවපටිහතතූත්‍යත්ථෝ-උපමා මං අවිහාති-උපමා මයහං උපඨහතීත්‍යත්ථෝ-

---

ඛහතෙන අනතරාඉති විජ්ඣුරකායඛාජනං ඩොවතති" යනාදිනත්හි ලඤඤණෙති වැටෙයි-"ඛඤඤතාරතා නඤඤතිකොපා" යනාදිනත්හි චිතතෙති වැටෙයි-"අනතරාවොසානමාපජ්ජති" යනාදිනත්හි ඔඛ්‍යෙති වැටෙයි-"අථවාසං තපොදු චිතතං මහානිරයානා අනත රිකාය ආගචඡති" යනාදිනත්හි විවරෙති වැටෙයි-මෙතන්හිදු විවරෙතිවැටෙයි දතයුතු-එඛඤඩිත්ථ කිඤ නාමලිඛාතුඛාඛඛනඤඤෙති-

"අනතරමවකාඛාවෙ සි පරිඩානනතර්ධිහෙදතාදඤඤ
ඡිදුඛඛිඤවිනා එතිරුවුසදඛඛෙඤඤනතාරත්මනිවෙති"

අනඛ ඛබ්දඛාඛුධරයෝ "අනතරඛ්‍රාමවෙ නදීවයාති" සි ඉමසේ එක ම අනතරා ඛබ්දයා ද්‍රයොඛකෙඛරති හෙද ඡීතියාපදයසඛා යෙදියයු තුවත්නේය, නොයෙදෙනකල් විතියාපදයෙති උපයොගවචනය නොපැමිණෙයි. ඒ කවරඳහෙයින්දයත්? ඔඛ්‍රාමවනයාඛේ ද්‍රඛඛයක් ඇතිකල්හි අනතරාඛබ්දයොඛකෙත් උපයොගවචනඛර්ජිත බැවින් යොදුමකියනලද මෙහි ප්‍රථම අනතරා ඛබ්දඛයන්ම මධ්‍යෙඛඛනාඡීය හැඟුනද අනිත් අනතරාඛබ්දඛ යෙදුසේනාලඤඛබ්දයා ඛකෙඛරන් ඡි තියාවන පිණිසයයි දතයුතු.

අවනතාපාසාදං, ප්‍රාසාදඛ ඇතුලත; වසති, වෙසේ-පාසාදඛසඛ, ප්‍රාසාදයාඛේ; අබහන්තාරෙ වසතීත්‍යත්ථෝ, ඇතුලත්හි වෙසෙයි ය නාඡීයි-භිරොඛාකාරං, ප්‍රාකාරයපිටත; වසති, වෙසේ-පාකාරඛසඛ ප්‍රාකාරයාඛේ; බහිවසතීත්‍යත්ථෝ, පිටත වෙසෙයි යනාඡීයි-අභිතොඛාමං, ග්‍රාමඛඤඡිඳයගයි; වසති, වෙසේ-ගාමඛසඛ සමීපෙ, ග්‍රාමයාඛේ සමීපයෙහි; වසතීත්‍යත්ථෝ, වෙසෙයි යනාඡීයි-පරිතොගාමං, ග්‍රාමය හාත්පස්හි; වසති, වෙසේ-ගාමඛස සමඛන්තතා, ග්‍රාමයාඛේ හාත්පස් හි, වසතීත්‍යත්ථෝ, වෙසෙයි යනාඡීයි-නෙරඤ්ජරං නදිං පති, නෙරඤ් ජරානම ගඟාවසමීපයෙහි;වසති, වෙසේ-නෙරඤ්ජරාඛස නදියාසමීපෙ, නෙරඤ්ජරානම්නගඟාව සමීපයෙහි; වසතීත්‍යත්ථෝ, වෙසෙයියනාඡී සි-වුඤ්ඣ, බුඤ්ඣඛ; බොඣඤ්ඣඟා, සඛ්ඣාඛිඩිඡීවිවයඡීඛාදී ඛඤ්ඤවිධබොඛ්‍ය ඟඩිඡීඛයෝ; තං, තා; පටිහඤ්ඣතු, වැටහෙඛ්‍ය-තව, තව; පටිහඤ්ඣතූත්‍ය ත්ථෝ, වැටහෙඛ්‍යවා යනාඡීයි-උපමා, උවමයි; මං, මා; පටිහාති, වැ

ඛිප්පි දුතියසඤ්ඤිතව වත්තතෙ-තතියා සත්තමිනව-නිපදම්දං සුත්තං-තිනතං පුරණි තතියා-සත්තනතං පුරණි සත්තමි-තතියා ව සත්තමිව තතියා සත්තමි සෝ-තාසං-තතියාසත්තමිනං-තනි යාසත්තමිනමත්ථව ඛිප්පි ලිඟවිභා දුතියාවිභත්ති හොති-තතිය ත්ථෙ තාව-සවෙ මං නාලපිසසි-මයාසඛිං නාලපිත්‍ථ ඛිත්‍යත්ථෙ-වංඛ මං නාභිභාසසි,-මයාසඛ නාභිභාසඛිත්‍යත්ථෙ-විනාධම්මං කුතො සුඛං-ධම්මමන්තරෙ-විනා සුඛං කුතොත්‍යත්ථෙ-උපායමන්තරෙ න නවාත්‍ථසිඛි-උපායෙනවිනා නවාත්‍ථසිඛිත්‍යත්ථෙ. a

උපාඛඣ්ඣායිඛාසස පයොගෙ අඛිඝිඤ්චාසානං පයොගෙ තපපා නාවාරෙසුම යත්තමත්‍යත්ථෙකාලඛිවිභාගභාවෙන සම්පදනෙ පව

වහෙත්නිසි-උපමා, උවමිතොමෝ; මිඤ්ඤං, මට; උපඤඤත්‍යත්ථෙ, වැටහෙන්නීයයනාවිසි-මෙහි 'ප්‍රසිඛිවඤඤන සිඛඤ්ඣමිඤ්ඤාඤ්ඤ ඣන මුපමානං" යනුගෙයින් සංඥසඤ්ඤි ඣාඛ්‍යාත සාධ්‍යයාගේ සිඛඤිරිම උපමානම් වෙයියුතැනි.

a "ඛිවිදුතියා" යනාදි සූත්‍රයෙන් ඛිවියනුද දුතියායනුද අත්‍ථෙය නුද ව සතුද; වත්තතෙ, වැටේ-ඉදංපුත්තං, මේසූත්‍රය; නිපදං, නිපද යක් ඇත්තේනි-තතියා සත්තමිනමත්‍ථෙව, තෘතීයා සප්තමීන් දෙදෙ නාගේ අර්ථයෙහිද; ඛිප්පි, කිසි විවඤ්ඣිතඤ්ඣානයෙක්හි, ලිඟවිභා, ශබ්ද යාකෙරෙන් පරව; දුතියා විභක්තිහොතී, වත්‍යාවිභක්තියේ-තතිය ත්‍ථෙ, තෘතීයාවිභක්ත්‍යර්ථයෙයි; තාව, පළමුකොට; ඛිත්‍යාවගේ ප්‍ර යොගඤ්ඣවතුලැබේ-සවෙමං, ඉඤ්ඣාහ; නාලපිඤ්ඣසි, නොඛණ්ඩනෙතිද (නොහොත් නොඛණ්ඩනෙතිවීනම්)-මයාසඛිං, මාහාස මග; නාළපිඤ්ඣසිත්‍යත්‍ථෙ, නොඛෙණ්ඩනෙතිය යනාර්ථයි-භවංව, තෝද; මං නාඛිභාසසි, මාහා නොඛෙනෙතිද-මයාසඛ, මාහාසමග; නාඛිභාසඛිත්‍යත්‍ථෙ, නොඛෙනෙතියයි යනාර්ථයි-ධම්මං විනා, පසිඛි ත්‍වාධම්ඛිසහැර, සුඛං, සුවඤයක්; කුතො, කොඛින්ද-ඛ්‍රම්මනවිනා, ධ ම්යෙන්වෙත්ව; සුඛංකුතොත්‍යත්‍ථෙ, සුවඤයෙක්කොඛින්ද යනාර්ථයි-උපායමන්තරෙන, උපායහා වෙන්ව; අත්‍ථසිඛි, අර්ථයාගේ අඛිනිසප තනිය සැදීමෙක්; නවා, නැති-උපායෙනවිනා, උපායෙන් ඉවන්ව; නවාත්‍ථසිඛිත්‍යත්‍ථෙ, අර්ථසිඛියෙක් නැතැයි යනාර්ථයි.

b සත්තමත්‍යත්‍ථෙ, සප්තම්‍යාර්ථයෙහි; කාලෙ, කාලයක් නිවමනාකල් හිද; උපාඛිඣ්ඣායවඤඤ පයොගෙ, උප. අනු. අධි. ආ. පුම්වූ වසනිවා සෙඤන ධාතුහුගේ ප්‍රයොගඤක් ඇතිකල්හිද; අධිසිඤ්ඣානං පයොගෙ ච, අධිපුම්වූ සිසඤෙ ඣාගතිනිවුත්තියං ආඤ උපවෙඤනෙ යනධා තූන් තුන්දෙනාගේ ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හිද; තපපානාවාරෙසුම, තත්පාන හදුවාරාපියෙහි (හෙවත් එහිබොහි එහි හැසිරෙහි යනා ර්ථයක් කියයුතුකල්හිද); සම්පදනෙ, සම්පූදනාර්ථයෙහිද; පවත්ත

ඉතරේසු ච දුතියා-නෙත්‍ථ කාලත්‍ථාව-පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා-පුබ්බණ්හසමයේ නිවාසෙත්වාත්‍යාදිකා-එකං සමයං භගවාසාව සත්‍ථිං විහරති-එකස්මිං සමයෙ භගවා සාවත්‍ථියං ජේතවනෙ විහරතීත්‍යත්‍ථෝ-තුම්හං රත්තිං චත්තාරෝ මහාරාජා-ඉමිස්සං රත්තියං චත්තාරෝ මහාරාජාත්‍යත්‍ථෝ.

උපාසකස්සාභුබ්බස්ස වසඨානුස්ස පයොගෙ සථා-ගාමං උපවසති-ගාමියං උපවසතීත්‍යාදිත්‍යත්‍ථෝ-නගරං අනුවසති-නගරස්මිං අනුවසතීත්‍යත්‍ථෝ-විහාරං අධිවසති-විහාරස්මිං අධිවසතීත්‍යත්‍ථෝ-අරඤ්ඤමාවසති-අරඤ්ඤස්මිං ආවසතීත්‍යත්‍ථෝ-අගාරමජ්ඣාවසති-අගාරස්මිං අජ්ඣාවසතීත්‍යත්‍ථෝ-අධිසිට්ඨායනං පයොගෙ ස

ත්‍ථෙව, පවත්තියමානෙනිද; සවිඤ්ඤාණකෙ‍නෙන, අනුවාත්‍යත්‍යවිඤ්ඤාණෙ හි; දුතියා, මිනියාපිහයිවේ-නෙත්‍ථ, ඒසත්‍ථාත්‍යාදීහි අතුරෙහි; කාලෙ, පූජාඝණාදිකාලයත් ගම්‍යමානකල්හි සත්තම්‍යත්‍යත්‍ථයෙහි මිනියාව උදාහරණ;තාව, පළමුකොට දත්වනුලැබේ-පුබ්බණ්හසමයං, පූජා හන කාලයෙහි; නිවාසෙත්වා, 'ඔදනාසිපුර ත්‍රිමඩලපූජාභිඤ්ඤාසකොට හැඳපෙරව (හොහොත්හැඳ)-පුබ්බණ්හසමයං. පූජාන්‍යකාලයෙහි: නිවාසෙත්වාත්‍යත්‍යත්‍ථෝ, හැඳපෙරව යනාදියි-කථා. භාග්‍යවත් තෙම; එකං සමයං, නගරාවාසාත්‍යාදි එත්‍යත්‍යයෙන්හි; සාවත්‍ථියං, ශ්‍රාවස්තිපුරප්‍රවරාසනානයෙහිවූ ජේතවනතම් විහාරයෙහි; විහරති, වසේ-එකසමිංසමියෙ, එක්සමයෙක්හි; භගවා, භාග්‍යවත්තෙම; සාවත්‍ථියං, සැවැත්නුවරසම්පයෙහිවූ; ජේතවනෙ, දෙවරම්වෙහෙර; විහරතීත්‍යත්‍යත්‍ථෝ, වෙසෙයියනාසියි-ඉමංරත්තිං, මේරාත්‍රියෙහි;චත්තාරොමහාරාජා, සතරවරන්රජහු; මං වඳිබ්බා එකමන්තං නිසීදිංසූයි අනුසඤ්ඤානකරණු-ඉමිස්ස-රත්තියං, මේ රාත්‍රියෙහි; චත්තාරෝ මහාරාජාත්‍යත්‍යත්‍ථෝ, සතරවරන්රජහු යනාසියි.

ඇ උපාසකස්සාභුබ්බස්ස, උප. අනු. අධි. ආ. යන ප්‍රාදිපූර්වකොට ඇති; වසඨානුස්ස පයොගෙ, වසතිවාසෙ යන ධාතුහුගේ ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හි එහි මිනියාවට උදාහරණ; සථා, මෙසේයි-ගාමං, ග්‍රාවයෙහි; උපවසති, වෙසේ-ගාවසම්, ග්‍රාවයෙහි; උපවසතීත්‍යත්‍යත්‍ථෝ, වෙසෙයි යනාසියි-නගරං, නුවරෙහි, අනුවසති, වෙසේ-නගරසම්, නගරයෙහි; අනුවසතීත්‍යත්‍යත්‍ථෝ, වෙසෙයි යනාසියි-විහාරං, වෙහෙරෙහි, අධිවසති, වෙසේ-විහාරස්මිං, විහාරයෙහි; අධිවසතීත්‍යත්‍යත්‍ථෝ, වෙසෙයි යනාසියි-අරඤ්ඤං, අරණ්‍යයෙහි; ආවසති, වෙසේ-අරඤ්ඤස්මිං අරණ්‍යයෙහි; ආවසතීත්‍යත්‍යත්‍ථෝ, වෙසෙයියනාසියි-අගාරං, ගිහිගෙයි; අජ්ඣාවසති, වසේ-අගාරස්මිං, ගිහිගෙයි; අජ්ඣාවසතීත්‍යත්‍යත්‍ථෝ, වෙසෙයි යනාසියි-මෙනි "ගාමස්මිං" යනාදි උදාහරණයෙහි මිනියාප්‍රයොග මෙසේමැයි-අධිසිට්ඨායනං, අධිපූර්වවූ සිසයෙයන ධාතුය ඨාග

ථා-පඨවිං අධිසෙස්සති-පඨවිසං අධිසෙස්සතීත්‍යත්‍රාථා-ගාමමධිනි වතති-ගාමං අධිනිවසතීත්‍යත්‍රාථා-නගරමජ්ඣාවසති-නගරස්මිං අ ජ්ඣාවසතීත්‍යත්‍රාථා-නපානාමාරෙසු යථා-නදිං පිබති-අසමඔජ්ඣ මුපචාරත්‍රාථා;-ඉච්චතාංගි. ෆ

"සාමිප්පෙවනකමදසෙන සඝිතාඛානපාඛිකා,*
තඛබ්බමභිදගුණිත්‍රා එල නාදප්‍රත්‍යාදිසා
සම්බන්ධනාපමෙණ්‍යත්‍රනාපලාරාත්‍රභාත්‍රති තෙරස;

නිනිවුත්තියං යනඩාතුය ආස උපවෙසනෙ යනඩාතුය යනඅවුත් ඒග්; පයොගෙ, පුයොගයක් ඇතිකල්හි එහි විත්තියාවට උදාහරණ; යථා, මෙසේකි-පඨවිං, පෘථිවියෙනි; අධිසෙස්සති, හොවී—පඨවියං, පෘථිවියෙහි; අධිසස්සතීත්‍යත්‍රාථා, හොවී යනාකීකි-ගාමං, ග්‍රාමයෙහි" අධිනිවසතී, සිටී-ගාමෙ, ග්‍රාමයෙහි; අධිනිවසතීත්‍යත්‍රාථා, සිටියයනාකී කි-නගරං, නුවරෙහි; අජ්ඣාවසති, නිදි-නගරස්මිං, නුවරෙහි; අජ්ඣා වසතීත්‍යත්‍රාථා, නිදියයනාකීවා-මෙහි "පඨවියං" යනාදි සප්තම්‍යර්‍ථ ඒයහි "පඨවිං" යනාදි විනියාප්‍රයොග මෙසේවැකි-නපපානාමාරෙසු, නාත්පානනදඋපාරාකීයන් දෙන්නා කියපුතුකල්හි එහි විනියාවට උදා හරණ; යථා, මෙසේකි-නදිං, ගඟාවෙහි ජලය; පිබති, පානය කෙරේ;-එසේ, මෙහි; අයං, මේ නදිශබ්දය ජලයකෙරෙහි පිහිටුවා කථ නායකිරීම, උපචාරතොං, උපචාරාකීනම්වේ-මෙහි උදකශබ්දයාගේ අර්‍ථය නදිශබ්දයාකෙරෙහි පිහිටියාමෙන් එක්ශබ්දයක්හුගේ අර්‍ථය අනික්ශබ්දයක්හුකෙරෙහි පිහිටුවාකිම උපචාරාකීනම්වේ දතයුතු-නවද "අත්තඤඤභාවෙ තත්‍රඤඤභාවාරොපණමුපචාරං"-යනුහසින් "සීහොයං මානවකං"-යනාදියෙහි සිංහඤඤභාවනැත්තාවූ මානවක යාකෙරෙහි ඒ සිංහාදීන්හා ඒදශවූ ශෞර්‍යාදිගුණඤඤතිණයෙන් සිංහාදිඤඤභාවයට පැමිණිවීම උපචාරනම්වෙයි දතයුතු-වුඋතංහි, කිඤන්ලදවැසි.

d සාමිප්පෙවනක. "පඨමාංතුජඤ්ඤ නදි-පිබති" යනාදියෙහි පාත්‍රඤ්ඤ නදියා භොජන ප්‍රත්‍රඤ්ඤ ඒයාදියෙහින් ගතයුතුබැවින් සම්පෙවාර ණාන්ද; එකදෙසෙන, 'ගාමෙ වසති පථවා දූඤ්ඤා" යනාදියෙහි විෂයට ශබ්දාදීන්ගේ එකදෙසයන් ගත්‍රයුතුබැවින්, එකදෙසොප චාරයෙන්ද; සහිතා, "යවිඤ්ඤොපවෙත්‍රය කුඤ්ඤාපවෙසඤ්" යනාදි යෙහි යඤ්ඤාපුවෙඤඤාදීන්ගේ ග්‍රහණයෙහින් සඤ්ඤරිතාපචා රයෙන්ද; ඛානාඅපි, "මඤ්ඤාඋඤ්ඤාවකිං ක්‍රෙරොත්ති" යනාදියෙහි ම ඤ්ඤාඛාපුරුඤාදීන්ගේ ග්‍රහණයෙහින් ඤාඛානොපචාරයෙන්ද, අඩිකා, 'නාගවනං ඛදිරවනං කදලිවනං" යනාදියෙහි නාගාදිවෘක්ෂයන්ගේ බහුලභාවයෙහින් අඩිඤකොපචාරාඛ්‍ය තද්බාහුල්‍යාපචාරයෙන්ද; ත ඛ්ඩම්ම, "සසවිඤානං" යනාදියෙහිමෙන් තඩඤඛ්ඩාපචාරයෙන්ද; මේ

---

* ඝතිතඤඤාපායිකා-පඨිකාප්‍රදීප;

ගාමංචරති-ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යානත්ථෝ-ගාමචරියාති-ගාමචරා ඒව ගාමචරියා-සමුදායෙ ඨා-නං පවත්තෙතීති-ගාමචරියාවෝ ඒව ගාමචරියාවේව ගාමචරියෝ-පවත්තයේ ඨා-සුත්තන්ත ගාමං-ගාමසමා සුත්තන්තං

ද, "සිලාපුත්තකාස්ස සරීරං" යනාදිසෙයිගමෙන් මහදුපචාරයෙන්ද; ගුණතො, "රඤ්ඤායපිමතා නීලලායමපත්තා" යනාදිසෙයිගමෙන් ගුණූපචාරයෙන්ද; ඵල, "ඉසමොහගුළා ගුළාඉසමොහා" යනාදිඉසයිගසයින් ඵලූපචාරයෙන්ද; නාදථ්‍ය, "පඳිපඨාමලල්ලිකා පඳිපෙ" යනාදිසෙයි මෙන් නාදථ්‍යාපචාරයෙන්ද; සාදිසා, "සිහොයමිමානවකෝ"යනාදිසෙයිඉසයින් සංඛ්‍යානාදීන් ඔහුගා සදෘඉහසෙයින් සදෘඉහසෙපචාරයෙන්ද; සඛ්‍යඛ්‍ය, "රාජකීයාපුරිසෝ රාජාඨං" යනාදිසෙයිගමෙන් තඤ්ඤඛ්‍යාපචාරඉසන්ද; උපමෙය්‍යඉසාපි, "ගෝ ඛාඛිඉසෝ"යනාදිසෙයි සෙයින් උපමෙය්‍යාපචාරයෙන්දැයි කියා; උප වාරා, ඒ ඒ උපමාරඉසයි; ඉතරඉසොහෝ, තෙළසෙක්වෙත්-එම උදාහරණ පාළියේනුදු දත්වත්.

"තත්ථ ගඟාඨං සඤ්ඤිවාදිසු සම්පාපවාරෙන් ඉඉඳුපචත්තති ඨාථාහි ගඟාඉසඳා ගඟාඉසම්පෙ වත්තතෙ අඤ්ඤථා ගඟාඉල්ලපවාඉහ ඉසඤ්ඤානවඛාණ්ඩඤ්ඤාඉසඛ්‍යා-රූකඛං තිඤ්ඤති පමා දණ්ඩාත්‍යාදිසුඵ කඳෙඉසනෙවඤ්ඤි සමුදඉසෙ පවත්තා රූකඛපඨඤ්ඳ, තදෙකදෙඉසභූතෙ අවයවෙපිවත්තත්තති-සඤ්ඤානානි, සඟවරිනතොත්‍යඉසා; ඨඤ්ඤියා පවෙඉසඨ කුනෙඨඉපවෙඉසඨාත්‍යාදිසු යථ්‍යාදිසඟවරිනතාපචාරතො ග ඨඤ්ඤනති-මමා ඵක්කුඨඤ්ඤං ඤාරොනතීත්‍යාදිසු ඨාඤ්ඤි එඨඤ්ඤි මවඉස දෙඉන මවඨඨාපුරිසා ගඨඤ්ඤනති-නාඟ්ඛවනං බදිරවනන්‍යාදිසු තබ්බා භූල්ලෙඤ්ඤ-ඉසවිඤාඤඉසාත්‍යාදිසු තඛ්ඛිඛවඉසන, තථාහි තඉස විඤාඤ භාවඨඛාතඉස්ස විඤාඤධඛ්ඛඉසවඉසන විඤාඤඉසඳ, ගඤ්ඤති-සිලාපු ත්තකඉස්ස සරීරන්‍යාදිසු ඉහදෙන තථාහි අභිඉසනපිවතුම්හි සඳ්ද ඵඛ්ඛිඉසවොපනිඤ්ඤාය ඉහදුපචාරෙන-භාගෙ, ග්‍රාමයෙහි; විරතීත්‍ය පෙඨා, ඤාසිරෙසියන්‍යඤ්ඤිසි;- නගරං, නුවරෙහි; වසති, වෙසේ;-නගරෙ, නුවරෙහි; වසතීත්‍යපෙඨා, වෙසෙයි යනාඤ්ඤිසි-මෙහි "නදියං ඨාමෙ නගරේ" යන සප්තම්‍යඤ්ඤියෙහි නදියං යනාදි ඵිතියා ප්‍රයොග ඛමෙසේසි-සවිපදඉනෙ, සම්ප්‍රදානඤ්ඤිවිඉසයෙහි ඵිතියාවට උදාහරණ, ය ඨා, මෙසේසි-තං, තව; පඤ්ඤාඉරාවෙමි, පසුවකියමි-ඉතා, තට; ඉඛ්ඛා

**න්‍යතෝ-දකඛිණෙන නගරං-නගරමිහා දකඛිණද්වාරන්‍යතෝ-ඉ
වවාදයො සඛඛඤ්ඤ-ඛබ්බිනි කිමත්ථං?දෙසිතොආනන්ද මයා ධම්මො
ආනන්දෙ, අන්තොසුව විවකඛණෙ. a**

**ක්‍රියාවිසෙසනවසි කම්මත්ථතා ඨතෙව දුස්සීලතෙ-නංසථා-
සො ගිහබ්බ සුඛං සෙනි-සුව යසනං කරොතිත්‍යතෝ-නෙ ගිහබ්බ සු
ඛංසිනා-සුඛං ඨානං කතවතෙනොත්‍යතෝ-සුඛං සෙතිවවාදිඤ ඝ
කම්මකතතා කම්මංතථ දුතියාති දුතියා-ඨතථ කරහුවාදයො ඝ
ඛබ්බාඛතෙසුසු ඝතෙනත්‍යව නඝමා සෙති සිනාති වුත්තෙ ඝයනං ක
රොති ඨානංකතවතෙනොත්‍යතෝ ඝදිපි කථං හුතං ඝයනඨාන
ත්‍යපෙකඛාඝං සුඛංනි ඨානත්‍යපෙකඛිඝමානත්‍යතා සුඛං තෙඝං**

රොවෙටිත්‍යත්‍යෙහි, පසුවත්‍යම් යනාවිසි-පඤ්ඤත්‍යත්‍යෙ, පඤ්ඤමිවිහ
ත්‍යත්‍යපියෙයි විතියාවට උදාහරණ;යථා,මෙසේසි-ගාමං,ගමින්;පුබ්බෙ
න,පුවිහාගයෙහි-ගාමඝමා, ගමින්;පුබ්බඝමිත්‍යත්‍යෙහි, පුවිහාගයෙහි
යනාඛිසි-නගරං, නුවරින්; දකඛිණෙන, දක්ඛිණාහාගයෙහි-නගර
මිහා, නුවරින්; දකඛිණෙත්‍යත්‍යෙහි, දක්ඛිණාහාගයෙහි යනාඛිසි-ස
ඛබ්බ, තෘතියා සප්තමී චතුර්ථී පඤ්චමී විභක්තිවිෂයෙහි හැමතන්හි
ම;ඉවවාදයො,මේආදිකායත්‍යවෙත්;-මෙහි කාලාධ්‍වාදින්ගේ අර්ථයෙහි
තෘතියා විභක්තිවිෂයෙහි "සංකරොති"යනාදි සූත්‍රයෙන් කම්සංඥවෙ
යි, සේසි-ඛබ්ගි, ඛබ්යතු; කිමත්ථං, කුමක් පිණිසය; "දෙසිතො ආ
නන්ද මයා ධම්මො ආනන්දෙ අන්තෙසු ච විවකඛණෙ"යනතන්හි; මේ
සූත්‍රයෙන් විතියාව නොවනපිණිසයි.

a ක්‍රියාවිසෙසනවසි,ක්‍රියාවිශෙෂණයද;කම්මත්ථතො,කර්මාර්ථයෙන්;එ
ත්තෙව,මේකම්ථිවිෂයෙහිම;දුස්සීලයතෙ,දුස්වභාවයට;ඨං,ඒ ක්‍රියාවිශෙ
ෂණයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි;-යොගිකබ්බ, ඒ මහණතෙම; සුඛං
සෙති, සුවවූසයනයකෙරේ;-සුඛසයනං; සුවවූසයනඝ; කරොතීත්‍ය
ත්‍යත්‍යෙහි, කෙරෙයි යනාවිසි;-තෙඝිකබ්බ, ඒ භික්ෂූහුතුමූ; සුඛංසිතා, සුව
සේයිවියාහුයි-සුඛංසයනං, සුවසේසිවීම; කතවතෙත්‍යත්‍යෙහි, නළා
හුවෙත් යනඅවිසි-සුඛංසෙති ඉති, "සුඛංසෙති"යන; ආදිසු, මේ ආ
දි උදාහරණයෙහි; සකම්මකතතා, සකර්මිකඛාතුබැවින්; කම්මඤ්ඤුනි
යාති,"කම්මඤ්ඤුනියා"යන සූත්‍රයෙන්; දුනියා, විභක්තියවිභක්තිවන්නි
සි; එසේ, මේ ක්‍රියාවිශෙෂණයෙහිලා; කරහුවාදත්‍යෙ, කරකරණෙ හූස
තතායං, යනාදිඛාතුහු; සඛබ්බාඛිඝඤ්ඤුසු එව, සකලඛාඛවිවිෂයෙහි
ම; සත්‍යනි, සංවිද්‍යමානයහ; තඝමා, එහෙයින්; සෙනිසිතාගිවුහෙත,
සෙනි සිතාසි නිකල්හි; ඝයනං කරොනි ඨානං කතවතෙත්‍යත්‍ය
ත්‍යෙහි, ඝයනඝකෙරෙයි සථානඝකෙරෙත් යනාඛිසි; යදිපි, ඉදින්; න
ථං හුතං ඝයනඨානනහි, කෙබදුවූ ඝයනඝථානඝදැසි; අපෙකඛායං,
අපෙක්ෂාවක් ඇතිකල්හි; සුඛසි ඨානත්‍යි,සුවවූසඝනය සුවවූසථා

විඤ්ඤාණං විසෙසනං නෙයනං සුඛස්ස සයනඨානෙහිපි තුල්‍යාධිකරණතා සුඛයදෙලබ්භතෙව තඝඝතං දුතියෙකවචනං නපුංසකත්තඤ්ච-වුත්තංහි. a

" ක්‍රියාවිසෙසනං යනු නං සබ්බම්පි නපුංසකෙ,
දුතියාසෙකවචනං ගහි තඤ්ච හි නාදිසි"

එසඛ මයා සෙ නොපදිඨා කම්මත්ථපයොගා ච නෙ පයොග විවඛඛණහි යොජෙතබ්බා. b

ඉති කාරකපුඨමඤ්ජරියා කම්මත්ථයපයොගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නයහි; අපෙක්ඛියමානත්තා, අපෙක්ඛාකරණ්ඩලබනහෙතින්; තෙසං විඤ්ඤාණං, ඒ සයනසථාන ක්‍රියාවන්දෙන්නාගට;සුඛන්ති, සුඛංයනමේ; එතං එසෙ සනං, මේ විශෙෂණය; සුඛස්ස, සුඛශබ්දයාගේ; සයනඨානෙහිපි,සයනසථානශබ්දයන්හා;තුල්‍යාධිකරණත්තා,සමානාධිකරණබවහෙතින්;නඝඝතං, ඒ සයනසථානශබ්දඝතවූ; දුතියෙකවචනං, විතියෙකවචනයද; නපුංසකත්තඤ්ච, නපුංසකලිඟබවද;සුඛසද්දා, සුඛ ශබ්දයතොම; ලබ්භතෙව, ලැබේමැයි;-මෙහි "කිං විසිට්ඨං සයනං යානං"යි අපෙක්ෂාවක් ඇතිකල්හි "සුඛංයානං"යනු අපෙක්ෂාකරණ්ඩ ලබනහෙතින් සථාන සයන ක්‍රියාවන්ට "සුඛංයානං"යනු විශෙෂණවූයි, සථාන සයන ශබ්දයන්හා සමානාධිකරණබව හෙතුකොටගෙණ සථාන සයනශබ්දඝතවූ විතියෙකවචනයද නපුංසකත්වයද සුඛසථානශබ්දයෝම ලබන්නාහ යනුහාවයි-වුත්තංහි=සම්බන්ධිවිනතායෙහි කිඤනලදමැයි-යනහු, යමෙක්වහාහි; ක්‍රියාවිසෙසනං, ක්‍රියාවචවිශෙෂණවේද;තං සබ්බම්පි,ඒ සියලුක්‍රියාවිශෙෂණයම; නපුංසකෙ, නපුංසකලිඟයෙහි; දුතියායෙකවචනං, විතියෙකවචනාන්තදවෙයි; තඤ්හි, ඒ ක්‍රියාවිශෙෂණයාගේ; ගහි, ප්‍රවෘත්තිතොම (නොහොත් නිෂ්පත්තිතොම); නාදිසි, එබදුමැයි-අන්‍යයෝද එමකියත්.

" ක්‍රියාවිශෙෂණානනු කම්මත්තෙකත්වසංසථිහිං,
න්‍යායසිඛා යතඤ්ඤසමානනතදඤ්ඤපපූථඝට්ඨිං-සි"

එසේ, මේ ප්‍රකරණයෙහි; යෙ කම්මත්ථපයොගා, යෙදියයුතු යම්කම්මාඛ්‍යාප්‍රයෝගකෙනෙක්; මයා, මාවිසින්; නොපදිට්ඨා, නොදක්වනලදහුද, නෙව, ඒ අවශිෂ්ටප්‍රයොගයෝද; පයොගවිවඛඛණෙහි,කම්මාඛ්‍යාප්‍රයොගයෙහිදක්ෂයන්විසින්; යොජෙතබ්බා,යෙදියයුත්තාහුයි.

ඉති, මේ යථොක්තප්‍රකාරයෙන් දක්වනලද; කාරකපුඨමඤ්ජරියා, කාරකපුඨපමඤ්ජරීනම්වූ මේ ප්‍රකරණයෙහි; කම්මත්ථපයොගවණ්ණනා, කම්මාඛ්‍යාප්‍රයොගවණ්ණනාතොම; නිට්ඨිතා; කියානිමවන ලද්දීහි.

නදනඤ්ඤතරංකත්තුභෙදුවුච්චතෙත-කොචකත්තනාඤ්ඤම්-යොකරොතී ඝකත්තා-චතුපපදමිදං පුත්තං-කරොතිනිකත්තා, යොකත්තා-යොක්‍රියං අත්තඝපධානොඝුච්චා කරොති යොකත්තුඝයෙඝු හොති-යොකරණාදි පුරෙක්ඛාරොහඝං ක්‍රියං කත්තාව යොකුරුතෙ- a

සොඝං කත්තා කෙවි ඝයඝධාන පයොජකවඝාචිධානි-සොවනි විධො සුඛකත්තා හෙතුකඝත්තාඝෙඝුකම්මකත්තාචාති-යොඝං අඝිනානඝිගිනවයෙන වතුබ්බිධොකම්මකත්තුනාඝගපඤ්චවිධොති

---

a නදනඤ්ඤතරං, ඊටඅනතුරුව (හෙවත් කඹ්‍රියන්දක්ඛා එයට අනඤ්ඤතරයෙන්); කත්තුභෙද, කතීඃකාරකප්‍රභෙදයෝ; වුච්චතෙත, කියනුලැබෙත්-අස්ම්ං, මේ ප්‍රකරණයෙහි; කත්තා, කතීඃතෙම; කොච, කවරෙක්ද,-ඉදංසුත්තං,කතීඃසංඛ්‍යාවිධායකවූ මේ සූත්‍රයතෙම; චතුපපදං, සතරපදයක්ඇත්තේයි-කරොතිනිහි, ආඝන ඝයන ගමන පවනාදි ක්‍රියාව කෙරේද්‍රුයි; කත්තා, කතීඃනම්වේ; යොකත්තා, ඒකතීඃතෙම;-යෝ, යමෙක්තතම; ක්‍රියං, ආඝන ඝඝනාදික්‍රියාව; අත්තඝපධානොඝුච්චා,''යමෙක්විසින් මෙගෙයනලද්දේහෝ නොමෙගෙයනලද්දේහොඅන්‍යකාරකයන්ටවඩා'' තෙමේම ප්‍රධානව; කරොති, කෙරෙද; යො, ඒ කාර්‍යනිෂ්පාදකතෙම;කත්තුඝඤ්ඤඝොහි, කතීඃසංඝුඤ්ඨත්තේවේ ''යොකරොති ඝකඩතා'' යන්නෙන් කතීඃසංඝුඤ්ඨොකලද ''කරොතීතිකත්තා''යනඅභිවිව්‍යපදෙශයෙන්කතීඃව්‍යවහාරලැබෙයි-කරණාදිඃපුරෙක්ඛාරෙ,කරණාදීන්ට පෙරදැරිවූ(හෙවත් කරණසම්පාදන අවධ්‍යාදීන්ට අග්‍රෙසරවූ); යො,යමෙක්තෙම; උභඝං ක්‍රියං, කතීඃසඪ කම්ඝඪවූක්‍රියාව; කුරුතෙ, කෙරේද; සො, (කතීඃසංඝුඤ්ඨාලද්දවූ) හෙතෙම, කත්තා, කතීඃනම්වේ-මෙහි දෙවදහඤාදීයමෙක් යඤ්ඤතනාදි කිසිවක්හුදීසින් මෙහෙයනලද්දේහෝ නොමෙහෙයන ලද්දේහෝ''පවත්‍තයාදනං''යනාදිතන්හිඃකම්ඝඪවූද''ඝයතිඃදවදත්තො''යනාදිතන්හි කතීඃඝඪවූද ඒ පවනඝයනාදිඃක්‍රියාව ඝවඃධානභාවයෙන් නිෂ්පාදනඝකෙරේද?ඒකතීඃනම්වෙයිදතයුතු-එහෙයින්මනියනලදි.

" යඃ ක්‍රියාං වාපිකතීඃඝථාං කුරුතෙ මුඛ්‍යභාවතඃ.
අප්‍රයුඤ්තඃ ප්‍රයුඤ්තොවා ඝකතීනාඤ්ච කාරකඃ"-ඒ

b සොයංකත්තා, ඒ මේ කතීඃතෙම;සපධානඅපයොජකවඝා; ඝවප්‍රධානකතීඃඝ ප්‍රයොජකකතීඃඝ යන මොවුන්හේවිශෙයෙන්; විධා; විප්‍රකාරඝයි; කෙව්; ඝමහර ආචාර්‍යවරයෝකියත්-සොව, ඒ කතීඃද; සුඛකත්තා, අනුභවරූපසංඛ්‍යාත ඝවඅනුකතීඃඝ; හෙතුකඅත්තා, ප්‍රයොජකකතීඃඝඛ්‍යාතහෙතුකතීඃඝ; කම්මකත්තාව, කර්මකතීඃඝයි; තිවිධොනි, ත්‍රිවිධවෙයිකියා; අඤ්ඤ, ඝමහරආචාර්‍යවරයෝකියත්—ඝසොඅයං, ඒ මේ කතීඃතෙම; අභිතානඝගිත වසෙන, උකතාඅුකතවශ්

කෙවි වදනති-තත්‍ථ යො යසමෙව ක්‍රියං කරොති සො සුඛකත්තා ගිහිකතානගිහිකතවසෙන දුවිධො හොසඤ්ඤංකාතුං සමත්ථං අකරොනතං කම්මනි යොජෙති සො හෙතුකත්තා ගිහිකතානගිහිකත වසෙන දුවිධොහොති.යොපන පරඤ්ඤ ක්‍රියං පවිවව කම්මහුතොපි සුකරනතා සයමෙව ගිඤ්ඣනෙතාමිව හොති සො කම්මකත්තා නාම.

නෙසු අගිහිකතසුඛකත්තුනො ඨදා-ඉදිධි ධම්මං දෙසෙති යඨො සුඤ්ඤං කරොති කුඨො පාපං පඤවනිවවාදි. b

---

යෙන්; චතුඛ්ඩිධො, චතුවිධවෙයි; කම්මකත්තුනාසහ, කම්කතීහං සමඟ; පඤ්චවිධොති, පඤ්චප්‍රකාරයයි; කෙවිවදනති, සමහරආචාය්‍ය වරයෝකියත්-තත්, එකනිත් අතුරෙයි; යො, යම්කාරකයෙක්; සය මෙව, තෙමේම; ක්‍රියං, කතීඃසථ කම්සථක්‍රියාව; කරොති, කෙරේද; යොසුද්ධකත්තා, ඒ සුඛකතීඃතෙම; අගිහිතානගිහිතවසෙන, උකතා නුකතවශයෙන්; දුවිධො, දෙවැදෑරුම්වෙයි; යො, යම්කාරකයෙක්; කාතුංසමත්ථං, ක්‍රියාවසිඛකරන්වහකතිඅැති; අකරොනතං, ක්‍රියාසිඛි නොකරන්නාවූ; අඤ්ඤං, අනිකෙක්; කම්මනියොජෙති, ක්‍රියාසෙ ගියොදද; සො හෙතුකත්තා, (ක්‍රියාසිඛියෙගිදඤ්ඤයන් ඒ ඒ ක්‍රියාසෙ ගියොදද) ඒ හෙතුකතීඃතෙම; අගිහිතානගිහිතවසෙන, උකතානු කතවශයෙන්; දුවිධොහොති, දෙවැදෑරුම්වෙයි; යොපන, යම්කාරක යෙක්වනාහි; පරඤ්ඤක්‍රියංපවිවව, මෙරමාගේ නිවිතතනාදික්‍රියාවනිසා; කම්මහුතොපි, නිවිතතනිය්‍යාදිකම්හුතවූවේද; සුකරතතා, සාධන සම්පතතියෙන් සුවසේකටහැකිබැවින්; සයමෙවසිඤ්ඣනතා වියහොති, තෙමේම සිඛවන්නාක්හුමෙත්වේද (හෙවත් තෙමේම නිපදව න්නාක්හුයෙයින්වේද); සො, හෙතෙම; කම්මකත්තානාම, ඒකවිධකා ඛිකතීඃනම්වේ-එහෙයින් කියනලදි.

" සඛතනෙත්‍රවිවිධගෙවව හෙතුර්විවිධඨවව,
කම්මකර්නි හෙයකඨව සර්හතා පඤ්ච්ධොහවෙදි"නි.

සමහරකෙනෙක් ක්‍රියාසෙගි නිපුණකතාඃඛීනිපාදක තතීඃහුවි විධයයිකියති, කිසිවෙක් ත්‍රිවිධයයිකියයි කිසිවෙක් චතුර්විධයිකියති ඒ සියල්ලම මේ පඤ්චවිධකතීඃන්ට අනතගිනහෙයින් එහි දෘෂ්ඨා නතදක්වනුවෙ "තෙසු" යනාදිකිහු-තෙසු, ඒ සම්සංග්‍රාහික වශයෙන් දක්වනලදකතීඃන් අතුරෙහි; අගිහිතසුඛකත්තුනො, උකතසුඛ කතීඃහට උදහරණ; යථා, මෙසේයි-බුදෙධා, යම්හෙතුතෙම; ධම්මං, ප ඨිඃපතිධම්සය; දෙසෙති, දෙසයි; සදෙධා, ශ්‍රද්ධාවත්තපුරුෂතෙම; පු ඤ්ඤං, පින්; කරොති, කෙරෙයි; කුඨෙඛා, කිපියින්අැතිපුරුෂතෙම්;පා පං, පවිකම්; පඨවති, ප්‍රසවයිකෙරේ, ඉචචාදි, මේ ආදිකායි්වේ-මෙ ඕ දිස උච්චාරණඤ කරකරණේ සුපසවෙ යනාදිසකම්කවුද අකම්කවූ ද ධාතූන්ගේ ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හිකතිරි,හෙති,ප්‍රතයයෝවෙද්ද ?

තනියාදීසු අබිකාරෝ-කත්තබ්බ-පදමිදං සුත්තං-කරෝතීති කත්තා-තඤ්ඤේවත්ථං-කත්තබ්බ කාරකෙ ලිඞ්ගවිභා තනියාවිභ තනිහොති-චකාරෙනෙව ඉත්ථිභූතලක්ඛණේ ක්‍රියාපවගෙ පු බ්බභාගියසමොහාන් තුල්‍යවිකල කලහ නිසුණ මිස්සකසඞ්ගීතාදි සොගෙසුව කාලඛානෙසුව පවත්තනකමත්ථාධිකාසුතත්ථප සඳවිභාදිසුව තනියාවිභත්ති හොති.

අථානභිහිත සුඛකත්තුනාසථා-ජිනෙන දෙසියතෙ ධම්මා

එකල්හි තදධිමාදීන්ට අභිහිත වත්තෘත්‍රකතෘවූ ප්‍රථමාවිභක්තිවන් නියයි දතයුතු—එහෙයින්ම කියනලදී.

" යස්මිංභනඤ්චේ විඤ්ඤණං ලකාරස්සාධිට්ඨානකාතං,
සමාසො වා භවෙදත්‍ර සඨකතං ප්‍රථමාතතං" ඉති.

a තනියාදීනි "කරණෙතනියා"යන සූත්‍රයෙන් තනියාදයතු; අධිකාරෝ, මතුමතුසූත්‍රතා සම්බන්ධකරණ්ඩලඤ්ඡෙ-ඉදං සුත්තං, මේ සූත්‍රය; පිපදං, දෙපදයක්ඇත්තේසි;-කරොතීති, කෙරේත්‍රුසි;කත්තා, කතෘ නම්වේ; තස්මිංකත්තරි, ඒ කතෘකාරකයෙහි-කත්තරිවකාරකෙ, කතෘසඞ්ඛ්‍යාතකාරකයක් දෙත්‍රතකකල්හි; ලිඞ්ගමහා, කතෘවාචිලිඞ්ගයා කෙරෙන්පරව; තැනියාවිභත්තිහොති, තෘතීයාවිභක්තිවේ-එළඹ, මේ සූත්‍රයෙහි; චකාරෙණ, චශබ්දග්‍රහණයෙන්; ඉත්ථිභූතලක්ඛණ, කි ඤ්චිත්ප්‍රකාරයකට ප්‍රාප්තයාගේ ලක්ෂණයක්දෙත්‍රතකකල්හිද;ක්‍රියාප වගෙහ, ක්‍රියාවගේ අාගුපරිසමාප්තියක් කියයුතුකල්හිද (හෙවත් ක්‍රි යාවගේ නිෂ්ඨාපරිසමාප්තියෙහිද); පුබ්බ, පූර්වශබ්දය; සදිස, සදෘශ ශබ්ද ය; සම, සමශබ්දය; ඌනත්ථ, ඌනාර්ථශබ්දය; තුල්‍ය, තුල්‍යශබ්ද ය; විකල, විකලශබ්දය; කලහ, කලහශබ්දය;නිපුණ, නිපුණශබ්දය; මිස්සක, මිශ්‍රකශබ්දය; සඞ්ගීතාදියොගෙසුව, සඞ්ගීතාදී ශබ්දය න්හායොගයක් ඇතිකල්හිද: කාලඛානෙසුව, කාලශබ්ද අධිවශ බ්දය යනමොවුන්විෂයෙහිද; පවත්තන, ප්‍රථමාවිය; තත්‍රත්ථ, තමා ට්ය; අධිකත්ථ, අධිකාර්ථය; පුත්තත්ථ, පුත්‍රතාර්ථය; පඤ්චම්‍යත්ථාදිසුව, ප ඤ්චම්‍යාදිඅර්ථයන් දෙත්‍රතකකල්හිද; තනියාවිභත්තිහොති, තෘතීයාවි භක්තිවේ-මෙහි ආදිග්‍රහණයෙන් ලක්ෂණාදියෙහි අවභිත තෘතීයාවෝ පැනෙද්ද? ඒ සියල්ල ගතයුතු-අර්ථ, ඉක්බිත්තෙන්; අනභිහිතසුද්ධක තතුතා, අනුක්තාසුද්ධකාණ්ඩට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-ජිනෙන, සකලකෙලඝයන්දිනුහෙයින් ජිනයයි කියනලද තථාගතයාවිසින්; ධම්මෙ, ධර්මයතෙමේ; දෙසියතෙ, දෙසනුලැබේ; ජිනෙන, දෙවපුත්‍ර කෙලඝාභිසංඝාරවෘත්‍යුසඤ්ඣිමාරයඛ්‍යාතපඤ්චවිධමාරයන් (හෙව ත් බලවිධමනවසයෙන් දෙවපුත්‍රමාරයාද, සමුච්ඡේදප්‍රහානවශයෙන් කෙලඝමාරයාද, ඛෙලඝඝාඨයාගේ වෛකල්‍යකරණවශයෙන් අභි සංඛාරමාරයාද, විෂයානිත්‍රමණවශයෙන් මෘත්‍යුමාරයාද, සමුදයප්‍ර

**ජීයතෙන දෙසිතො ධම්මොවා-අභිනා දංයියතෙ නරො අභිනා ද
ඝො නරොවා-සඩෙන පුඤ්ඤං කරීයතෙ සඩෙන පුඤ්ඤං කනා
වා-කඤ්ඤ්‍ය ලාභාහරීයතෙ කඤ්ඤ්‍ය ලාජා හඬාවා ඉවවාදි. a**

අභිනිනහෙතුකත්තුනො සථා-කනතාතිව වත්තතෙ-ශොක
රොනියහෙතු-වතුපදමිදං සුතතං-ගිනොනි අත්තනො සුඛං පා
පෙනිති හෙතු ශොහෙතු-ශො කත්තාරං කාරෙති ශොහෙතු ස
ඤ්ඤුහොති කනතාවානි හෙතු කත්තුසඤ්ඤ්ඤ-ධාතුහි ණෙණ්‍යාදි
නාකාරිනයඤ්ඤ්ඤව-ඛත්තුංසම්පොදෙවදතෙනා නමඤ්ඤ්ඤුපයො
ජති නමඤති දෙවදත්තනති-සම්පන නපථනඤ්ඤ ගඡ්ඡති දෙවද

භාවනාවශයෙන් සඤ්ඤාචාරයෘද, යනමෙ පඤ්චවිධමාරයන්දිනුහෙයින් ජිනයසිකියනලද) සවීඥයාවිසින්; ධම්මො, දශවිධ ධම්මයනෙම; දෙසිතොවා, දෙසනලැදුයිකියාහෝවේ-අභිනා, සවීයාවිසින්; නරො, මිනුෂ්‍යයොම; දංසියතෙ, ඩැහැනුලැබේ-අභිනා, නාගයාවිසින්; නරො, මිනුෂ්‍යයොම; දට්ඨොවා, ඩැහැනලැදුයිකියාහෝවේ-සඳ්ධන, ශ්‍රඛාඅංගනි ම්‍රයත්ශ්‍රාඩයයිකියනලද සන්පුරුෂයාවිසින්; පුඤ්ඤං, පිණ්‍යනය; කරීයතෙ, කරණුලැබේ-සඳ්ධන, ශ්‍රඩාවන්තයා විසින්; පුඤ්ඤං, පිණ්‍යනෙම; කතංවා, කරණලැදුයිකියාහෝවේ-කඤ්ඤ්‍ය, කන්‍යාවවිසින්; ලාජා, ලදතොම්; හඡියතෙ, බදිනුලැබේ-කඤ්ඤ්‍ය, කන්‍යාව විසින්; ලාජා, ලදතොමෝ(හෙවත්විලදතොමෝ)හඬයාවා, බදිනලද්දී යසිකියාහෝවේ-ඉවවාදි, මේ ආදියවේ-මෙහිනතිෂ්කාරකයෙහිදක්වන ලදධාතූන්ටම භාවකම්යෙහි ප්‍රත්‍යයෝවෙද්ද? එකල්හි අනභිහිතසව නත්‍රකතීවූ නාතීයාවිභක්තියම නිශ්විතවන්නේහි-කීයේමැනෝ?.

" යදා කම්මනි භාවෙ ච විභියතෙන ලබ්‍යදෘ,
අනුභතසතු තදා කතිා තෘතියා තත්‍ර නිශ්විතා"නි.

d අභිහිතඋහෙකත්තුනො, උභතහෙතු කතිෘහට උදාහරණ; සථා, මෙසේයි-කත්තෘතිව "යොකරොති සකත්තා" යන සූත්‍රයෙන් කත්තෘයනුද, වත්තතෙ, වැටී-ඉදංසුත්තං, හෙතුකතිෘසංඥුකරණුල ද මේ සූත්‍රය· චතුපපදං, සතරපදයක් ඇත්තේයි-අත්තනො, තමහ ට; සුඛං, සුව; නිනොනි, යයිසේය; පාපෙතීති, පමුණුවනුයි; හෙතු, හෙතුනමිවේ; සොහෙතු, ඒ හෙතුතෙම-යෝ, යමෙක්තෙම; කත්තාරං, පවනාදි ක්‍රියාවකරන්ට සමපිවූ සුඛකතිෘහුලවා; කාරෙති, ඒ ඒ ක්‍රියාවකරවාද; සො, හෙතෙම; හෙතුසඤ්ඤ්ඤහොති, හෙතුසංඥාඇ ත්තේවෙයි; කත්තාවානි, කතිෘනමුදුවෙයි; හෙතුකත්තුසඤ්ඤ්ඤව, හෙ තුකතිෘසංඥාදවන්නීයි-ධාතුහි ණෙණ්‍යාදිනා, ධාතුහි ණෙණ්‍යාදිසූත්‍ර යෙන්; කාරිතසඤ්ඤ්ඤව, කාරිතසංඥාදවේ-දෙවදත්තො, දෙවිදත්තෙ ම; ගහතුං, යන්නට; සම්පෙෂා, සමපිය; තං, ඒ දෙවදත්තයා; අ ඤ්ඤ්ඤ, අනිකෙක්; පයොජ්ජත්ති, මෙහෙයයි යනාවියෙහි (හෙවත්ග

තෙනා නමඤ්ඤ පයොජෙති ගමයති දෙවදත්තන්නහි,යමිපන හෙට්ඨා නිදස්සනං නමත්ති සාමඤ්ඤ දස්සනවසෙන වුත්තන්නති ගහෙතබ්බං යදි සයමෙවගච්ඡති කිමඤ්ඤථා නත්ථ පයොජක ව්‍යාපාරෙණ. අකරොහනං බලෙන කාරයති පාසානං උක්ඛිපයතීත්‍යෙවමාදිකාව

මනක්‍රියාවෙහියොදයියනාථියෙහි ගමයති දෙවදත්තන්නති ගමයතිදෙවදත්තංකියාවේ) දෙවදත්තං, දෙවදත්තයා; ගමයති, ගමනක්‍රියායෙහි යොදයියනාථිසි-ඉදින් මෙහෙයන්නට සමර්ථවූ නොයන දෙවදත්තයා මෙහෙයන්නේම හෙතුකතිනැමි සෙසුකාරිතවිධානයෙහි "ගච්ඡතිදෙවදත්තෙනා තමඤ්ඤපයොජෙති"යි මෙසේකෘවිනිදේශයකි සෙදෝහෝයියන ආසඛ්‍යාපෙරදැරිකාට "යථපන"යනාදිකියන්-නත්ථනඤ්, ඒ ඒ මතයෙහිද (හෙවත් මාගධකාත්‍යායන ව්‍යාකරණාදියෙහිද සංස්කෘතව්‍යාකරණයෙහිද නොහොත් ඒ ඒ කාරිතවිධානයෙහිද) දෙවදත්තොගච්ඡති, දෙවදත්තෙමයෙහි; අඤ්ඤ, අනිකෙක්; තං,ඒදෙවදත්තයා; ගමයති, යන්නට මෙහෙයයි යනාථියෙහි "ගමයතිදෙවදත්තන්නති, ගමයතිදෙවදත්තං"කියා; යම්පනහෙට්ඨනිදස්සනං, යම් මෙහෙට්ඨනිදර්ශනයෙක්ඇද්ද; තථපි, ඒ හෙට්ඨනිදර්ශනයද; සාමඤ්ඤදස්සනවසෙන, ප්‍රයෝජ්‍යකනීහුගේ සමර්ථතාවදක්වීම්වශයෙන් (හෙවත් ප්‍රයානයෙහි සාමාඤ්ඤාවභාවයාගේ දක්වීම්වශයෙන්;) වුත්තන්නති, ව්‍යත්තිකාරකාචාරිත්වියින් කියන ලදුයි; ගහෙතබ්බං, නගයුතුයි, අඤ්ඤථා, එසේනොවීනම් (හෙවත් යන්නට සාමාඤ්ඤයාගේදක්වීම්වශයෙන් කියනලදුයි නොගෙන යන්නහුගේ වශයෙන් කියනලදුයි ගනුත්හොත්) යදි, ඉදින්; සයමෙවගච්ඡති, නියොගයක්නැතිව තෙමේමසේනම්; තත්ථ, එවිෂයෙහි (හෙවත් ඒ ප්‍රයෝජ්‍යයාකෙරෙහි;) පයොජකව්‍යාපාරෙන, ප්‍රයෝජකයාගේ ප්‍රයොගයෙන් (හෙවත් මෙසෙයීමෙන්) කිං, කවරප්‍රයෝජනයෙක්ද?-

ඒ ඒ තැන කාරිතවිධානයෙහි දු"ගච්ඡති දෙවදත්තොා තමඤ්ඤ පයොජෙති"යි මෙසේ විග්‍රහ දක්වීම, යන්නට සමර්ථයා මෙහෙයන්නහුම ප්‍රයෝජකවත්මුත් යන්නහු මෙහෙයන්නේප්‍රයෝජකනම් නොවෙයි දක්වනපිණිසයි ඉදින් පෙරවයනදෙවදත්තයා ගමනයෙහියොදනම් ප්‍රයෝජකයාගේ ව්‍යාපාරය නිෂ්ඵලවන්නේය කවර හෙයින්දයත්? අන්‍යවූප්‍රයෝජකයෙක් නැතිව ස්වතන්ත්‍රවම ගමන ක්‍රියාවකෙරෙමින් සිටිහෙයිනැයි දනයුතු-ඉදින් හෙමේමයේනම් හු දෙක් ප්‍රයෝජකව්‍යාපාරය නිෂ්ඵල නොවෙති සමහරප්‍රයෝගයක් අසිද්ධවනබැවින් අනිෂ්ටප්‍රසඞ්ගයවන්නේය නොහොත් ප්‍රයෝජනනැතිවමකුදුනොවෙයි ආගමයෙහි සිඞ්සඤ්ඤාශයකුදුඇතැයි දක්වනුවෝ"අකරොහනං" යනාදිකිහු-අකරොහනං, නොකරන්නහුලවා; බලෙන, තමාගේ ශක්තියෙන් (හෙවත් බලවත්කමින්); කාරයති,

නභිජේඛ්‍යාති.—නනුච සංඝොගෝ ජායතෙත්‍යාදිසු කථං පුරෙ අසතෝ ඔසා ජනනක්‍රියාය කත්තුභාවොති—।

කරවයි; පාසානං, පහන; උට්ඨාපයතීති, නංවඩියන; එවමාදකෙසුච, මේආදිලොකප්‍රසිඩ්ධොදුගරණයද; නභිජේඛ්‍යාති, නොසිඳවන්නේ ද-ඒ කුමැයියුතැනදයත් ? ඉදින් ගමනාදික්‍රියාවකරන්නහු මෙහෙ යන්නේප්‍රයොජකම වෙනම් කරන්නාලුවාමුත් නොකරන්නාලුවා බලයෙනුදු නොකරවියයුතුනුයි "අකරොන්තාංබලෙනකාරයති,, ස නකාරිතප්‍රයොගයද කිසිකලෙක්හි පාෂාණ්‍යා සවහන්‍යාව නොනැ ඟෙනබැවින් නොනැඟෙන පාෂාණ්‍යා නොනැංවිය යුතුනුයි "පාසා නං උට්ඨාපයති"යන කාරිතප්‍රයොගයද යනමේ කාරිතප්‍රයොගයෝ ලොකයෙහි නොවියයුතුය නොද එසේඇත එහෙයින් ඒ ඒ කාරිත විධානයෙහි "ගමයති" යනාදින් හෙවිවිනිදීගය සාමර්ත්‍යදර්ශින වග යෙන්ම කළඟයිදනයුතු-යමෙක් අවිද්‍යමානඝවභාවඇත්තේ ක්‍රියාව ඉපදවීමෙහි අසමර්ථය එසේකල්හි ඔහුට්සින් සාධ්‍යක්‍රියාව අසමභව දවෙයි එසේහෙයින් සාධ්‍යසාධකභාවප්‍රතිපාදකවූ "සංයොගොජායතෙ" යන වචනයද ප්‍රයොගනොවන්නේයයි පරචොදකොචාර යෙන් වොදනාකොට එයට පරිහාරකථනයකරණුවෝ "නනුච"ය නාදිකිනු-සංයොගොජායතෙත්‍යාදිසු, සංයොගොජායතෙ යනාදි ප්‍ර යොගයෙහි; පුරෙඅසතොං, නමාගේ උත්පත්තියෙන් පූර්ව්හාගයෙහි අවිද්‍යමාන සංයොගයාගේ; ජනනක්‍රියාය, ජනනක්‍රියාවට; කත්තුභා වොං, කතෘභාවයනෙම; කථංසියා නනුවඉති, සංයොගශබ්දයතෙමේ "ජායතෙ"යන ක්‍රියාවට කතෘත්වය කෙසේවන්නේද ?-හේතුවිකෘතියු තැන්දයත් ? "දෙවදත්තොගච්ඡති" යනාදියෙහි දෙවදත්තාදි අභිනි ෂ්පන්නවස්තුවතෙම නමාගේ ක්‍රියොපජන්‍ය සාමර්ත්‍යය අවිකලබැවින් නදවස්තුභාවනිර්ව්හර්තියට සාධක වේමැයි; "සංයොගොජායතෙ"යනාදි යෙහි වනාහි සංයොගාද් අභිනිෂ්පාදනවස්තුවතෙම ක්‍රියොපජන්‍ය සාමර්ත්‍යය විකලබැවින් කිසේසාධනවන්නේද? එසේමැනු "ජායතෙ" යනු ශබ්දයාගේ ස්වරූපප්‍රතිලාභයකෙරෙහි යනාර්ථයනොද විද්‍යමාන යාගේ ස්වරූපප්‍රතිලාභයෙදෙයි ඔහු පූර්ව්යෙහිම ප්‍රතිලබ්ධස්වරූප ඇ ති හෙයින් යමක්හුගේද ස්වරූපය දැන්ප්‍රතිලභිතව්‍යවේනම් හේවිද්‍ය මානය කියන්නටනොපිළිවන්ද ? අවිද්‍යමානයාගේ ක්‍රියාවට කතෘ භාවය නොයෙදෙන්නේය හේ අකතෘයෙහිලා "යොකරොතිසක තෘතා"යනසූත්‍රයෙන් කතෘසංඥනොවියයුතුය මෙහි ජානිනම් ස්වරූ පප්‍රතිලාභය හෙදඅනික්කිසිවක්හුගේ නොව සංයොගයාගේමය ඔහු සම්බන්ධවූජාතිය වනිමානකාලික තෙවිහකනියවිසින් දක්වනලදී, ස්ව රූපප්‍රතිලාභනම් ස්වභාවනිපරියාපනනවූ හෙවත් නමාගේ ප්‍රවෘත්ති යෙහි ඇතුලත්වූ ස්වභාවයාගේම අවිකලත්වයයි දතයුතුයි-මෙහි "න

වුච්චතෙ ලොකසංකෙතෙන සිඛොගි සද්දප්පයොගො අවිජ්ජමානම්පි ලොකො සද්දුගිඛෙය්‍යතාය විජ්ජමානංවිය ගහෙත්වා වොහරති චිකප්පබුද්ධිගහිතාකාරෙනෙව හි සද්දෙනාභිධෙයෙන න තුවක්ඛණභාවො—අක්ඛණඵලා සුතමයඤාණාපි පවිඛක්ඛොතාවිය ච

නු"යනු වොදනාකරණකැමතිව සිඛානන්තවාදින්ගේ අභිමුඛීකරණ යෙහි වැටෙන නිපාතමාත්‍රයක "හාවොහි"යනමේ ඉහිශබ්ද වාක්‍යප රිසමාප්තිය කියා දැන් සිඛානන්තවාදීහු එයට පරිහාර දක්වනුවෝ "වුච්චතෙ"යනාදි කථිතයි–

a වුච්චතෙ, (තාවසින් කරණලද ආක්ෂෙපයට පරිහාර) කිය නුලැබෙයි; හෙවත් "සංයොගො ජායතෙ" යන්නෙහි සංයොගයා ගේ කතෘත්වය කියනුලැබෙයි; සද්දප්පයොගො, ශබ්දයා අර්ථයෙහි ලා ප්‍රවෘත්තිය හෙවත් අන්‍යොන්‍යසම්බන්ධය; ලොකසංකෙතයිඩො, වෘඩලොකයාගේ ව්‍යවහාර හෙතින් සිද්ධය (ලොවැසිතෙම ව්‍යවහා රය හැර හුදු පරමාර්ථවශයෙන්මේ ශබ්දප්‍රයොගය නොකරෙයි) හි, එසේමැයි; අවිජ්ජමානම්පි, පරමාර්ථ හෙයින් අවිද්‍යමාන වස්තුවද; සද්දුගිඛෙය්‍යතාය, ශබ්දයාවිසින් කියයුතුබැවින් (හෙවත් ශබ්දයාගේ ම අර්ථයක්බැවින් විද්‍යමානවිෂයවූ නාමශබ්දයාවිසින්ම කියයුතු බැ වින්); විජ්ජමානංවිය ගහෙත්වා, පරමාර්ථහෙයින් විද්‍යමාන වස්තුවක් මෙන් විකල්පබුද්ධින්ගෙණ: ලොකො, ලෝවැසිතෙම; වොහරති "අ හංගවජ්ඣාමි" යනාදින් ව්‍යවහාරකෙරෙයි; හි, එසේමැයි; ඕතපපබුද්ධි ගහිතාකාරො සෙව, විඤ්ඤාකාරවූ විකල්පඥානයෙන් ගන්නාලද සංවෘතිපරමාර්ථයන්ගේ පඨවත්‍යතවත්‍යතසංඝතාදීවූ සඤ්ඤාකාරයම; සද්දෙනාභිධෙය්‍යතෙ, පරමාර්ථශබ්දප්‍රතිරූපක අක්ෂරසමුදයාත්මකවූ ශ බ්දයා විසින් කියනුලැබෙයි; නතුවත්තුසභාවො, වස්තුස්වරූපකියනු ලබන්නේ නොවෙයි, (හෙවත් පරමාර්ථවශයෙන් ධම්මාධම්මයන්ගේ සභාවයම ශබ්දාර්ථයයි නොකියනුලැබේ—ලෝවැසිතෙම හුදු විද්‍ය මානවූ කකිසඛාදී සපිණ්ඩාදි ධම්මසභාවයම ශබ්දයන්ගෙන්ම කියන් නේනොවෙයි අවිද්‍යමානවූ සමූහසන්තානාවයවාභාවදිඝා කායකාලා දියද ශබ්දයෙන්ම කියන්නේයයියූනැනි—තවදඤ්ඤාදිශබ්දයා උච්චා රිතකාලඅයෙහි ඤාකාරාද්‍යයන් වෙනවෙනම විෂයකොට ශ්‍රොතඛා රික මනොවාරික විඤ්ඤාණය යථාක්‍රමයෙන් ඉපිද නිරුඛානන යෙහි අක්ෂරසමුදය විෂයකොට පවත්නාහ ඒනාමවිඤ්ඤාණාකාරයෙන්ම ඉපද නිරුඛවූ මනොවාරිකවිඤ්ඤාණවිථිවිඤ්ඤාණයෙන් මත්තහි මේඝටය මේපටය මේඝත්‍රිය මේපුරුෂය මේදිසාය මේආකාසය මේකාලය මේඅ භාවය මේශබ්දවිඤාණය යනාදින් අර්ථසඤ්ඤාකාරයෙන් විඤ්ඤාත්පාද යට විෂයවූප්‍රඥප්තියම මෙබඳුවූසථානයෙහි ශබ්දයාවිසින් කියනලදබ

අත්‍යසභාවසඝටිකරණාපෙක්ෂයා ච මුසාවාද කුදිට්ඨිවාදදීනමභාවප්පස ඞ්ගෙනාවහිතා—නාසතා බුද්ධි ජනිකාපි ජායන්තේ තථෙතපි ච දදතෙ වචනිහොතීත්‍යාදයෝ සංයොගාදි ච්ඡාපි ජනනක්‍රියාය කතෘ කාරකතාභාවෙන—යථාහ ච්‍ඡුලනිරුත්තිවණ්ණනායං— a

---

වම්‍මත් විද්‍යමාන වස්තුව කියනුලබන්නේ නොවෙයි, එහෙයින් හුදෙක් ශබ්දමාත්‍රයක්මි ප්‍රතිපත්තිය නොවෙයි ව්‍යවහාරාරූඪවූයෙන්ඇත ව්‍යවහාරා රූඪයි ලෝකයාවසින් කල්පනාකලඅර්ථයෙහි ඒ කල්පනාවම් අන්‍යෝ න්‍යාශ්‍රයබාධියක්නැත්තා වූ සංයෝගාදිශබ්දයන්කෙරෙහි අන්‍යන්‍යා සම්බන්ධාදාරූඪියෙක් ඇතැයි සිතීමයයි දතයුතුමු— අඤ්ඤදථා, එසේ නොවීනම් ඉදින් ශබ්දප්‍රයෝගය විද්‍යමානවස්තු ස්වභාව ප්‍රතිපාදනයට ඇන්තේවීනම් (හෙවත් වස්තුස්වභාවවූ නාමාඛ්‍යාතශබ්දයන් විසින්ම ක්‍රිය ත්හෝත්); සුතමයඤ්ඤණතා, ශ්‍රවණමයවූ නිර්ත්තනාඥානය ක රණකොටගෙන (නොහොත් ශ්‍රුතශබ්දයනිසා උත්පන්නාඥානය කාර ණකොටගෙන); පච්චක්ඛනවිය, ප්‍රත්‍යක්ෂඥානය කරණකොටගෙ ණ සෙයින්; වඤ්ඣසභාවසවච්ඡිකරණප්පයොගා, දෙශකාලාදිභෙදගින් නවූ සකලපදාර්ථයාගේ තත්ස්වභාවකාර විශිෂ්ටස්වභාවයෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ ක්‍රියාවෘත්තියක්ද; මුසාවාද කුදිට්ඨිවාදදීනමභාවප්පසඞ්ගෙනාව, මිථ්‍යාවා දය නාස්තිකවාදාදිදෘෂ්ටිකවාදය වර්ජ්‍ය ශ්‍රාවකයන්ට උදුම්බරපු ෂ්පාදිව්‍යවහාරය යන්නොවූන්ගේ අභාවප්‍රාප්තියද; සියා, වන්නේයි— ඉදින් ශබ්දයම වස්තුස්වභාවය කියන්නේ වන්‍ධ්‍යාස්ත්‍රීදෙදෙන යුගක්‍රර පර්වතයාත්‍රාසමාන ප්‍රමාණවූ ආකාශයෙහි හැසිරෙනි, අනීතයෙහි මහා සම්මතනම් රජෙක්විය අනාගතයෙහි සඞ්ඛනම් චක්‍රවර්ත්තිරජෙක් ව න්නේය යන්නෙවැනි ශබ්දයන්අසා ඒ ශ්‍රාවකයන්ගේ නිර්ත්තනාඥා නයකරණකොටගෙණ දෙශකාලාදීවූ නිරොගින පදාර්ථයන්කල්හිද ඉන්ද්‍රිය විඥානඅභිඥානාදිවූ රූපාදිවස්තුස්වභාවප්‍රතිභාසක ප්‍රත්‍යක්ෂ ඥානයෙන්දත්නාවූ අශ්‍රුතඥකාර කීම්වශයෙන් ප්‍රවෘත්තනවූ මෘෂාව දය "නාභිදිනනං" යනාදි අයථා ස්වභාවයෙන්ම ගන්කල්හි මෙසේ මෙ සේ අනිෂ්ටප්‍රවෘත්තනවූ නාස්තිකදෘෂ්ටි අහෙතුකදෘෂ්ටි අක්‍රියාදෘෂ්ටිවූ මි ථ්‍යාදෘෂ්ටි අභාවයවෙයි සසවිඥානය උදුම්බරප්‍රසූනවර්ණාකිතවර්ත්‍යය ය නාදි ව්‍යවහාරය යන්නොවුන්හේද කිසිකලෙක්හි ලෝකයෙහි නො වීමද පැමිණෙන්නේයයි දතයුතු—තස්මා, එහෙයින්(හෙවත් ඒවස්තුස්ව භාවයම ශබ්දාභිධෙය්‍ය භාවයෙන්; බුද්ධිපරිකල්පිතපදාර්ථතා වසෙන පි, විකල්පඥානයා විසින් සංකල්පිතවූ උපාදාප්‍රඥප්තියාගේවශයෙන්ද; සදාදපවත්තිහොතීති, අවිශෙෂයෙහි ශබ්දයාගේ වාචකභාවයෙන් ප්‍රවෘ ත්තියවන්නීයකි, අසතෝ සංයොගාදිඝසපි, පෙරඅවිද්‍යමානවූ සංයෝ ගාදීහුගේද; ජනනක්‍රියාය කතෘකාරකතා, ජනනක්‍රියාවට කර්තෘකා රකභාවය; හොතෙව. වේමැයි—හුදෙක් පරමාර්ථයම අපෙක්ෂානොෑ

"වොහාරවිසයො සද්දෙ, නෙකන්තපරමත්ථිකො,
බුද්ධිසඞ්ඛාපිතො අත්ථො නාසඤ්ඤිනි පවුච්චති.
බුද්ධියා ගහිතත්තාහි සංයොගො ජායතෙ ඉති,
සංයොගො විජ්ජමානොව කත්තාහවති ජිහියා"නි. b

තථෙව අභිභිත හෙතුකත්තුනො යථා—දෙවදත්තො කාතුං යමිච්ඡති තං සො කටංකාරෙති-නෙතෙව කරොවාකාරෙති-යො දෙවදත්තෙන කටං කාරෙති නෙතෙව කරොති කාරෙති කාපිනො වා—එත දෙවදත්තා කටං කාරෙන්ති නෙතෙව කරොවා කාරෙ

කොට මෙහි විකල්පබුද්ධියෙන් යඞ්ගහිතත්වූ සමූහාදි සංඛ්‍යානිය අපෙක්ෂාකොට ශබ්දප්‍රවෘත්තිනියවන බැවින් ශබ්දාභිධෙය්‍ය වශයෙන් ගන්නාලද අර්ථ සාධනයකොටඇති විද්‍යමානාර්ථයක්මෙන් ලොකවාසීහු තුමූ ව්‍යවහාරකෙරෙත්නුයි භාවිතවූ සංයොගාදිය කතෘවශයෙන් ගෙණ තනති නිර්මිනියාවූ ජාතිය සාධ්‍යවශයෙන් ගන්නාලදකල්හි "සංයොගොජායතෙ" යනාදිය සිවවේවැඟි දතයුතු—චූලනිරුත්තිවණ්ණනායං, සුලුනිරුත්වණ්නායෙහි; යථාහ, මෙසූත්‍රසාකාරතෙම මෙසේකි—"යථාහනථා උපපාදසිඤ්ඤාවි"යනුමෙහි තාහපයෂීපිසි.

b හි (යස්මා), යම්කාරණයෙකින්; සද්දා, ශබ්දයතෙමේ; වොහාරවිසයො, ව්‍යවහාරඝඩ්ඛ්‍යාන සංඛ්‍යානිඅර්ථය විෂයකොට ඇත්තේවේද (හෙවත් ලොකව්‍යවහාරයම ප්‍රවෘත්තිනිමිත්තකොට ඇත්තේවේද); නඑකන්තපරමත්ථිකො, කතිඅඩාදි විෂයවූ ප්‍රතිව්‍යාදි ශබ්දයන්මෙන් එකාන්තයෙන් පරමාර්ථයන් ඇත්තේනොවේද; තස්ස, ඒ ව්‍යවහාර විෂයවූ සංයොගාදි ශබ්දයාගේ; බුද්ධිසඞ්ඛාපිතො අත්ථො, බුද්ධියෙන් පරිකල්පිතවූ සංඛ්‍යානිඅර්ථයම අභිධෙය්‍යයයි (හෙවත් ලොකයා බුද්ධියන් ගන්නාලද සංයොගපුද්ගලාදීන්ගේ ජනනක්‍රියාසිද්ධියට පූර්භාගවූ සංයොගපුද්ගලාදි ශබ්දයාගේ;) අත්ථොනි, අර්ථයයි; පවුච්චති, කියනුලැබුද්—තස්මා, ඒ කාරණයෙන්; බුද්ධියා, බුද්ධියකරණකොටගෙණ; සංයොගොජායතෙ ඉති, සංයොගය උපදනේයයි; ගහිතත්තා, මේසේ ගන්නාලද බැවින්; අවිජ්ජමානො සංයොගොඒව, අවිද්‍යමානවූ සංයොගයම; ජාතියා, විද්‍යමානයක්හුමෙන් තමාගේ ජනනක්‍රියාවට; කත්තා හවති ඉති, කතෘවෙයි (හෙවත් කතෘ භාවයෙන් ව්‍යවහාර කරන්නේ වේ)— b

a තථෙව, එසේම(හෙවත් පූර්වොදාහරණයසේමයයි යේය); අභිභිතහෙතුකත්තුනො, උක්තහෙතු කතෘවූ උදාහරණ; යථා, මෙසේයි. දෙවදත්තා, දෙවදත්තතෙම; කාතුංඉමම්පො, කරන්නට සමර්ථයි; තං, ඒ දෙවදත්තයා ලවා; සො, ඒ පුද්ගලතෙම; කටං, කළාල; කාරෙති, කරවයි—නතෙනෙව, ඔහුලවාම; කරොවා, කළාලහෝ අනිකක්හෝ; කාරෙති, කරවයි—සො, ඒ පුරුෂතෙම; දෙවදත්තෙන, දෙවදත්තයන්

නායි-තෙ දෙවදත්තෙන කතෙ කාරෙතුනි තෙහෙව කාරෙවා කාරෙනායි කාරිතාවා—එවම්පි දෙවදත්තෙන කතං කාරෙයි තෙනෙව කරෙවා කාරෙයි—එවම්පි දෙවදත්තෙන කතං කාරෙයි තෙහෙව කරෙවා කාරෙයි කාරිතෙවා—තුම්හෙහි දෙවදත්තෙන කතං කාරෙථ තෙනෙව කරෙවා කාරෙථ—තුම්හෙහි දෙවදත්තෙන කතෙ කාරෙථ තෙහෙව කරෙවා කාරෙථ කාරිතාවා—අහඤ්ඤත්තෙන දෙවදත්තෙන කතං කාරෙමි තෙනෙව කරෙවා කාරෙමි-අහඤ්ඤත්තෙ දෙවදත්තෙන කතං කාරෙමි තෙහෙව කරෙවා කාරෙමි කාරිතෙවා--අඤ්ඤ පෙතෙ දෙවදත්තෙ කතං කාරෙම තෙහෙව කරෙවා කාරෙම කාරිතාවා තුවවාදි. a

---

ලවා; කටං, කළාල; කාරෙනි, කරවයි; තෙහෙව, ඔවුන්ලවාම; කරෙවා, කළාල්හෝ; කාරෙනි, කරවයි; කාරිතෙවා, කරවූයේයි කියාහෝ වේ—තෙ, ඒ පුරුෂයෝතුමු; දෙවදත්තං, දෙවදත්තයාලවා; කටං, කළාල; කාරෙනති, කරවත්; නෙනෙව, ඔහුලවාම; කරෙවා, කළාල්හෝ; කාරෙනති, කරවත්—තෙ, ඒ පුරුෂයෝතුමු; දෙවදත්තෙ, දෙවදත්තයන්ලවා; කතෙ; කළාල; කාරෙනති, කරවත්; තෙහෙව, ඔවුන්ලවාම; කරෙවා, කළාල්හෝ; කාරෙනති, කරවත්; කාරිතාවා, කරවූවාහුයයි කියාහෝ වේ—එවම්පි, තොත්; දෙවදත්තං, දෙවදත්තයාලවා; කටං, කළාලය; කාරෙසි, කරව; තෙනෙව, ඔහුලවාම; කරෙවා, කළාල්හෝ; කාරෙසි, කරව—එවම්පි, තොත්; දෙවදත්තෙ, දෙවදත්තයන්ලවා; කටං, කළාල; කාරෙසි, කරව; තෙහෙව, ඔවුන්ලවාම; කරෙවා, කළාල්හෝ; කාරෙසි, කරව; කාරිතෙවා, කරවූයෙහියයි කියාහෝ වේ—තුම්හෙ, තෙපි; දෙවදත්තං, දෙවදත්තයාලවා; කටං, කළාල; කාරෙථ, කරවවිහ; නෙනෙව, ඔහුලවාම; කරෙවා, කළාල්හෝ; කාරෙථ, කරවවිහ—තුම්හෙ, තෙපි; දෙවදත්තෙ, දෙවදත්තයන්ලවා; කරෙ, කළාල්; කාරෙථ, කරවවිහ; නෙහෙව, ඔවුන්ලවාම; කරෙවා, කළාල්හෝ; කාරෙථ, කරවවිහ; කාරිතාවා, කරවූවාහුයයි කියාහෝවේ—අහම්පි, මමත්; එනං දෙවදත්තං, මේ දෙවදත්තයාලවා; කටං, කළාල; කාරෙමි, කරවම්; නෙනෙව, ඔහුලවාම; කරෙවා, කළාල්හෝ; කාරෙමි, කරවම්—අහම්පි, මමත්; එතෙදෙවදත්තෙන, මේදෙවදත්තයන්ලව; කටං, කළාල; කාරෙමි, කරවම්; නෙහෙව, මොවුන්ලවාම; කරෙවා, කළාල්හෝ; කාරෙමි, කරවම්; කාරිතෙවා, කරවූයෙමියයි කියාහෝ වේ—අමෙහඅපි, අපිත්; එතෙදෙවදත්තෙන, මේ දෙවදත්තයන්ලවා; කටං, කළාල; කාරෙම, කරවම්හ; තෙහෙව, මොවුන්ලවාම; කරෙවා, කළල්හෝ; කාරෙම, කරවම්හ; කාරිතාවා, කරවූම්හයයි කියා හෝ වේ; ඉච්චාදි, මේ ආදිය වේ.

අනභිහිත හෙතුකත්තුනෝ යථා-බුද්ධන ඔවං බොධයතෙලොකෝ බොධයතොවා බුද්ධන ඔවා නිවා බොධයන්ත ලොකාබොධිනාවා-සද්ධන පුරිසෝ විහාරං විහාරෙවා කාරාපියතෙ සද්ධන පුරිසා විහාරෙ විහාරං වා කාරාපියන්තෙ සද්ධන පුරිසෝ කාරිතෝ විහාරං විහාරෙවා සද්ධෙ පුරිසා විහාරෙ විහාරං කාරිතොවා—සද්ධෙහි පුරිසෝ විහාරං විහාරෙවා කාරාපියතෙ සද්ධෙහි පුරිසා විහාරෙ විහාරංවා කාරාපියන්තෙ සද්ධෙහි පුරිසෝ විහාරං විහාරෙවා කාරිතා ඉවාදෘ නභිහිත හෙතුකත්තරිපෙවං සබ්බත්ථ—ෘ

ෘ අනභිහිත හෙතුකත්තුනෝ, අනුකතහෙතුකතෘහට උදාහරණ; යථා, වෙසේසි--බුද්ධෙන, සම්බුදයා විසින්; ලොකෙ, ලොවැසිතෙම; සිවං, නිවන; බොධිසත්ත, අවබෝධ කරවනුලැබේ; බොධිතොවා, අවබෝධ කරවනලැදුයි කියාහෝ වේ-බුදුවන, සම්බුදයා විසින්; ලොකා, ලොවාසිහු තුබූ;සිවානිවා, නිවන් හෝ;(සිවං, නිවන;)බොධියන්ත, අවබෝධ කරවනු ලැබෙත්; බොධිතාවා, අවබොධ කරවන ලද්දාහුයි කියා හෝ වේ--සබුදන, සත්පුරුෂයා විසින්; පුරිසෝ, පුරුෂතෙම; විහාරංවා,විහාරයන්හෝ;විහාරෙ,විහාරයන්;කාරාපියතෙ, කරවනු ලැබේ-සද්ධන, සත්පුරුෂයා විසින්; පුරිසා, පුරුෂයෝ; විහාරෙ, විහාරයන් හෝ; විහාරංවා, විහාරය හෝ; කාරාපියන්ත, කරවනු ලැබෙත්-සද්ධන, සත්පුරුෂයා විසින්; පුරිසෝ, පුරුෂතෙම; විහාරං, විහාරය; විහාරෙවා, විහාරයන් හෝ; කාරිතා, කරවන ලද්දාහුයි--සද්ධෙහි, සත්පුරුෂයන් විසින්; පුරිසෝ, පුරුෂතෙම; විහාරං, විහාරය; විහාරෙවා, විහාරයන් හෝ; කාරාපියතෙ, කරවනු ලැබේ-සද්ධෙහි, සත්පුරුෂයන් විසින්; පුරිසා, පුරුෂයෝ; විහාරෙ, විහාරයන්; විහාරංවා, විහාරය හෝ; කාරාපියන්ත, කරවනු ලැබෙත්--සද්ධෙහි, සත්පුරුෂයන් විසින්; පුරිසෝ, පුරුෂතෙම; විහාරං, විහාරය; විහාරෙවා, විහාරයන් හෝ; කාරාපිතා, කරවන ලද්දේ-සද්ධෙහි, සත්පුරුෂයන් විසින්, පුරිසා, පුරුෂයෝ; විහාරෙ, විහාරයන්; විහාරංවා, විහාරය හෝ; කාරාපිතා, කරවණ ලද්දාහුයි-ඉවාදි, මේආදිය, අනභිහිත හෙතුකත්තරි,අනුකතහෙතු කර්තෘයෙහි;සබ්බත්ථ අපි, හැම තන්හිම; එවං, මෙසේමැයි—මෙහි"විහාරං විහාරෙ" යනු අනභිහිත කර්මය "කාරාපියතෙ" යනු ණිජ්කාරිතක්‍රියාය "පුරිසෝ" යනු අභිහිත කර්තෘකර්මය "සද්ධෙන" යනු අනභිහිත හෙතුකර්තෘ තෘතීයාසි-යවෙතනවූහෝ ණ්ගෙවෙතනවූහෝ යම් පදාර්ථයෙක් වනාහි සප්‍රධාන කර්තෘමෙහෙයාද ඒ ප්‍රයෝජකසඞ්ඛ්‍යාත හෙතුකර්තෘතෙම අභිහිත නභිහිත වීසින් ත්‍රිවිධවේ--කීයේමැනෝ--

එකවිධනාමකතතා යථා-දුජ්ජනසිනෙහො ඝසමෙව ගිජ්ජතෙ කුසූලො සයමෙවගිජ්ජතෙවවාදි-එකඤ්ච වාක්‍යතොඋධරිතවා පදං නිපාතාදිසහිතිකමෙමසෙව නිපාතාදෙතවාත්‍ර තෙසපථවෙඝ ගිජ්ජතෙගි පරිවත්තනානං පදනං පදහනරසම්බන්ධාභාවනිඝනතතා සයං සදදසම්බන්ධෙනසෙව කම්මඝකතතුතා පතිඝතෙ නඝමා දුජ්ජනසිනෙහාදඝෙ වුතතකම්මකතතාරොනාමි-ඇ

" ප්‍රවෘත්තේ වා නිවෘත්තේ වා යඃ සවතන්ත්‍රං ප්‍රයොජයෙත්,
හෙතුකතතා භවෙදෙෂ උකතාඛ්‍යාතාඛ්‍යාතයා මිධා"හි.

ඇ එකවිධනාමකතතා, එකවැදැරුම්කම්කතෘතාතෙම; යථා; මෙසේයි– දුජ්ජනසිනෙහො, දුජ්නඝෙසඝයතෙම; සයමෙව, තමාවිසින්ම; ගිජ්ජතෙ, බිඳෙනුලැබේ; කුසූලො, කොටුවතෙම; සයමෙව, තමාවිසින්ම; ගිජ්ජතෙ, බිඳෙනුලැබේ; ඉවවාදි,මේ ආදියවේ–එහි, මේ උදහරණයෙහි; වාක්‍යතො, තිසුබන්තපදඝමූහඝයෙන්; උධරිතවා; උදුරාගෙණ; පදං, පදයතෙම; නිපාතාදිසහිති, නිපදවනුලැබේනුයි; ගිජ්ජතෙහි, ගිජ්ජතෙයන; අත්‍ර, මෙහි; තෙපථවෙඝ, තෙප්‍රත්‍යඝතෙම; කම්මෙඝ යෙව, කම්යෙහිම; නිපාතාදෙතවා, නිපදවා; පරිවත්තනානං, පරිත්‍යඝන වූ; පදනං, පදයන්ගේ; පදනහරයම්බන්ධාභාඝ, අන්‍යපදයන්හා සම්බන්ධයාගේ; අනියතතතා, අනියතබවහෙතුකොටගෙන; සයං සදදසම්බන්ධෙන, සයං ශබ්දයාහායොගයෙන්; අඝ්‍ය කම්මඝෙඝව, මේ කම්යාගේම; කතතුතා, කතෘභාවය; පතීයතෙ, දන්නාලැබේ; නඝමා, එහෙයින්; දුජ්ජනසිනෙහාදඝෙ, දුජ්නඝෙහාදීහු; වුතතකම්මකතතා රොනාම, උකතකම්කතෘනාමවෙත්–"වාක්‍යතොඋධරිතවා"යන තන් හි වාක්‍යනම්කිමයන්? ඒ කාරිනාමයනම් හිනනවූඅර්ථඇති නාමයන් ගේ සාධාරණත්වයඇති අවස්ථා විශෙෂයෙක වාක්‍යවනාහි හිනනාවි බැවින් සාධාරණාර්තාව නැත්තේය එහෙයින් වාක්‍යයෙහි"රඤ්ඤු පුරිසො"යි හෙදහෙතුකවූ ෂෂ්ඨ්‍යර්තහකිරිඵපන්නේය සමාසයෙහි ව නාහි උභයපද ව්‍යවච්ඡිනනවූ අර්ථයාගේ කථනය හෙතුකොටගෙණ සාධාරණාර්තාව වන්නේයි–වෙහි තත්පයය්‍යිනනම්, සමාසයෙහි විශෙෂණය විශෙෂ්‍යයාහා එක්වෙයි සමාසවූකල දෙකකැවිව එකඅර්යක් කියවයි වාක්‍යවනාහි විශෙෂණය විශෙෂ්‍යයාකෙරෙන් වෙන්ව සිටින්නේය "රඤ්ඤපුරිසො" යනවාක්‍යයෙහි රාජශබ්දය රාජාර්ය මකියයි පුරිසශබ්ද පුරිසාර්යමකියයි රාජපුරිසොයන සමාසයෙහි රාජශබ්දය පුරිසාර්යම කියනහෙයින් වාක්‍යසමාසයට විශෙෂවෙයි "රඤ්ඤපුරිසො"යනු විග්‍රහවාක්‍යය–ලෞකිකවාක්‍යය අන්‍යතරාපබෑවින් "පදසමූහොවාක්‍යං"යන සම්ප්‍රදාඛ්‍යාඛ්‍යක වාක්‍යලක්ෂණය කිවද "වතුම්විභිතතඤ්ච පරිසමතතියායථා වාක්‍යතානතතතනති භාවො"යනු හෙයින් "එකාර්ථපරපදසමූහො වාක්‍යං"යනභාෂ්‍යකාරමතය අභ්‍යුප

ගමකරණලද්දැයි ගතයුතු-"ගාවීමභ්‍යාජකණ්ඨ-පෙ-පයොපිවිතා අ ජ්ඣාපඩිසසසි" යන මේ අනෙකාබ්‍යාතික පදසමූහයෙහි විවක්ෂිතාවි පරිසමාප්තිය හෙතුකොටගෙණ ප්‍රධානගුණභාවයෙන් උපකාරවීම හෙතුකොටගෙණ ඒකවාක්‍යබවට පැමිනීමෙන් වාක්‍යශබ්දභාව යම් සේකැයි ද එසේම මෙහි "පදසමූහොවාක්‍යං"යන වාක්‍යලක්ෂණය හිද විවක්ෂිතාවි පරිසමාප්තියහෙතුකොටගෙණ වාක්‍යනානත්වය සිද්ධයයි දතයුතු-"පදසමූහොවාක්‍යං"යනවාක්‍යසවරූපදර්ශනවූ වාක්‍ය යෙහි ආකාඞ්ක්ෂාතාදිගුණය නොකොට "පදසමූහොවාක්‍යං"යි කීක ල්හි ලොකශාස්ත්‍රදෙක්හිම ශකලවාක්‍යප්‍රබන්ධය ඒකවාක්‍යභාවයට පැමිණෙන්නේය, වැලිත් මේ එක්වැනි වාක්‍යය දෙවෙනිවාක්‍යය තුන්වෙනි වාක්‍යශයියන වාක්‍යභෙදපරිහරනය කවරහෙතුවෙකින් වේදැයිඅන අනතර්ලිනවොදාසයට "වත්තුම්විඡිනත්ථපරිසමත්තියා"යන හෙතුදක්වූහ, ඒ විවක්ෂිතාවිපරියමාප්තියෙන් වාක්‍යනානත්වය නොතැන්හිදී දක්නාලදදයන උදාහරණ විෂයවූ ආඝඞ්කානිවානනියපිණිස "යථාගාවීමභ්‍යාජ්"යනාදි ලොකප්‍රසිද්ධ දෘෂ්ටාන්ත දක්වූහ "ඉහාපි"යනුවෙන් පදසමූහය වාක්‍යයයියනපක්ෂය දක්වූහ:—

"දෘෂ්ටාන්තාපෙක්ෂයා පදසමූහෙපි ත්‍රියාපති ප්‍රකාශනම්,
වචනංඝ්‍යාදුපනයඥ්ඨ ථෙනි න තථෙහිවා.

යනුහෙයින් "ගාවීමභ්‍යාජකණ්ඨ"යන දෘෂ්ටාන්තයෙහි ප්‍රසිද්ධවි නාභාවඇති විවක්ෂිතාවි පරිසමාප්තිසඞ්ඛ්‍යාත ඝාඩනයාගේ දෘෂ්ටා න්තොපමායෙන් පදසමූහසඞ්ඛ්‍යාත පක්ෂයෙහි ව්‍යාප්තිය ප්‍රකාශකොට දක්වූහයි දතයුතු-නවද "නනුව පදසමූහොවාක්‍යම්හි වුත්තෙහන විඤ්ඤූහි තෙවාක්‍යභෙදෙ ඉදමෙතං වාක්‍යම්දං ද්‍රුතිය තතියම්හි න තොත්‍යාහ වත්තුම්විඡිතෙත්‍යාදි යෙනපදසමූදයෙන යෝ අත්‍ථෝ ව තත්තුම්විඡිතෝ තස්ස පරිසමත්තිඃ ඃවතෙකං වාක්‍යම්හි මඤ්ඤතෙ ඉහාපිහි පදසමූහෝ වාක්‍යමිත්‍යත්‍රාපි තථෙහි වත්තුම්විඡි තත්ථ පරිසමත්තියා වාක්‍යනානත්තං සම්භවතීත්‍යාහ දීයති"යි යනුහෙයින්ම වාක්‍යභෙදදතයුතු-පඤ්චිකාටීකායෙහි පදනම් ත්‍යාද්‍යන්ත තාද්‍යන්ත පදය ව්‍යඤ්ජනනම් වාක්‍යඝයිකීහු-නයඃයාසිඛයෝ වණීයන්ගේ ආර්ඃ යනාදිපාඨ ක්‍රමයෙන් පදවිරහිතභෙයින් අවිඝුන්‍යවූ වාක්‍යය නිරාකාඞ්ක්ෂකනම්, පූර්ඃපරසඞ්ඛ්‍යාත විශෙෂණවිශෙෂ්‍යභාවයහා නොයෙදී මෙන් අසම්බන්ධවූ අර්ථඇති වාක්‍යය අපාථනමැයිකීහු-මෙඳේගල්‍යාය නයෙහි "මෙයෙවවාක්‍යා"නි යනමෙහි"නාතො"යනු ප්‍රතිශෙධවිධාය කවූ එක්වාක්‍යයෙක "අපඤ්ඤමියා"යනු අංවිධායකවූ දෙවෙනිවාක්‍ය යයනු අභිප්‍රායි-"දසදුඞ්මානි සඞ්ඝපූජඃ"යනු වාක්‍යයන්ගේ අසම්බන්ධ භාවයටඋදාහරණයි-කුණ්ඩමජාදීනං යනාදියපදයන්ගේ අසම්බන්ධභාවය ව උදාහරණයි-මෙමකිහ න්‍යායසාරපදපඤ්ජිකානම්තිකිශාඃයනුයෙහි-

කත්තුත්තවවනිච්ඡාඝනත්‍ථා කත්තරි පථමාඒ කත්තා හිඤ්ඤති කුසූලෝ සයමේවෙවවාදිගවති කම්මවවනිච්ඡාඝනත්‍ථා භාවේ පථමා ඒකතෝ හිජ්ජතෙ දුජ්ජනිඛනෙහෙන සයමේවේ එවාදි-තබ්බා දිසුපි එකවිධකම්මිකත්තා සථාඅොගං එවං පථිපජ්ජිතබ්බා-ඒ සෙව විසෙසෙත්වා පුනරුච්චාරණෙ-තොසු කථිත්ව දුවිධොගි සුඛ

"තත්‍රවාක්‍යයොරනන්විතත්වේ උදාහරණමාහ යථා දශදාඩිමානි සඩ සූපාඉති පදයොරනන්විතත්වේ උදාහරණමාහ කුඩ්ජා ශිනවිත්වෙව මා දිනීති"-ප්‍රකරණනම් මහාවාක්‍යරූපබව හෙයින් දුරසථවාක්‍යයෝද ආකාඞ්ක්‍ෂාදිසද්භාවයෙහි පරසපරසම්බන්ධානුගාවයෙන් ඒකවාක්‍යබ වට පැමිණෙත්-කියේමැනෙ;—

" ආකාඞ්ක්‍ෂා යොග්‍යතාසත්තා සනිධේර්බිජ මස්‍යතත්‍ය,
විප්‍රකෘෂ්ටානි වාක්‍යානි මහාවාක්‍යංඉප්‍රතන්‍ත්‍රතෙ".

ඇ කත්තුත්තවවනිච්ඡාඝනත්‍ථ, කතෘත්වයාගේ කථනාගිප්‍රායක් ඇති කල්හිවනාහි; කත්තරිපඨවයෙකතෙ,කතෘකාරකප්‍රත්‍යයා කළකල්හි; 'හිඳුති කුසූලෝ සයමෙවඉති හිඳුනිකුසූලොසයමෙව්'යන; ආදි භවති, මේ ආදියවෙසි; කුසූලෝ; කොටුවනෙම්; සැමෙව; තෙමේම; හිඳුනි, බිඳී, තමාමයනුගවයති.කම්මාවවනිච්ඡාඝනත්‍ථ, විද්‍යමානකම්ය නොකියවි කල්හිවනාහි; භාවෙපඨවයෙකතෙ, භාවයෙහි ප්‍රත්‍යය කළකල්හි;''හිජ්ජතෙදුජ්ජනසිනෙහෙන සයමෙවඉති හිජ්ජතෙදුජ්ජ නසිනෙහෙනසයමෙව"යන;ආදි,මේ ආදියවේ;දුජ්ජනසිනෙහෙ, දුජ්ජ නසෙනහය; සයමෙව, තමාවිසින්ම; හිජ්ජතෙ,බිඳීමයයි-තබ්බාදිසුපි, කව්‍යාදින්විෂයෙනිදු;එකවිධකම්මිකත්තා, එකවිධකම්මකනිෂෙම; ය ථායොගං, යෙදෙනසයදෙන පරිද්දෙන්, එවංපථිපජ්ජිතබ්බා, මෙ සේදතයුක්තවන්යි. මෙනි''හිජ්ජතෙදුජ්ජනසිනෙහෙනසයමෙව" යනා දියෙහි හිජ්ජනෙයනපදය ශුද්ධධාතුකර්මය ආශ්‍රයකොට ආදිෂයනි සිඩ කරණ්ලැබෙයි පසුවන හිජ්ජතෙයන අපෙක්‍ෂාවෙහි "සයම්තත්තානඤ ඤ්ජතෙනදෙවදත්තාදිනා"යි කියා සයංශබ්දයාගේ යම්බන්ධියක්තු කොටගෙණද දුජ්ජනසෙනහයාගේ කතෘත්වයන්හොටගෙණද තෙ වේ බාහ්‍යිකපුෂ්පඝනනිධානයෙහි සථවිතයාදාර්ඨාන්තඝනිත් ග ම්‍යමානවූමේ බාහ්‍යශ්‍රය බහිරඞ්ගවිනුයි අනාදරඛියවූ කතෘත්වයබාධ නොකොටහෙයි එහෙයින් පදසංස්කාරය අපෙක්‍ෂාකොට ස්වාභාව්‍ය වචනයෙන්ම ප්‍රයොගයද අපියද සිඩනුයි මෙයි පාණිණ්‍යාදියෙහි විගෙ ෂාරම්භයකින්නොකරණ්ලදී—එසින්කිහ;—

" කර්ම්මසෙථ්‍යසය භාවඃස්‍යාත්‍යකර්ම්මකාච ක්‍රියා තථා,
තස්‍ය ධාතෝඃ ප්‍රයොගෙතු කර්ම්මකනී විඛ්‍යතෙ"නි.

මේ සංඝෘතක්‍රමයයි-සමස්තාපාදයන් ඝඤ්ඨිපාදයෙහි නිමත්නවූ සෙසින් ත්‍රිවිධාඛ්‍යානියන් පඤ්චවිධකනියන්ට අන්තාගිතහෙයින් මෙහි ප චප්‍රකාරකනියන් දක්වා දැන්ඔවුන්ගේම විසතරවූ අනෙකහෙදකනියන්

කත්තා සංවෙතනං අංවෙතනං වාති-ආදිඤ්හි හිමිඛාසංවෙතනං සුඛකත්තා හෙතුකත්තා කම්මිකත්තා වාති-නෙසු කම්මිකත්තා නාම හෙතුකත්තාරං සෝ පයෝජයිසංවෙතනං පයෝජ්ජකත්තාති වුච්චති-ඉමා දුවිඤ්ඤා අත්තාභාවිත්‍රියාභාහතුකා කම්මිඛාවිත්‍රියාහෙතුකෝ නි-තාඤ්ඤ සෝ සංවෙතනං අසඤ්ඤාතව පයෝජයිසංවෙතනං අත්තඤං ත්‍රියං කරොති සෝ සංවෙතනත්තාභාවිත්‍රියා හෙතුක කම්මිකත්තාතා ඔඝහාති. a

තං ඤථා-ත්‍රජ්නියාගතෙහා නිඤති දෙවදත්තෙනාතිවාදි-සෝ පන සංවෙතනං අසඤ්ඤාතව පයෝජයිසංවෙතනං කම්මිඛාවිත්‍රියං ක

දක්වනු-මේ "සංවෙව" යන්නාදිකිරුණ-සෙ එව, ඒ පවත්ඛිඩකතීරව ම; තිරසංවෙතනා, තිරසංවෙකොව; පුනරුපපජ්ජවෙන, නැවතඋපදවනුලැ බී (සංවෙත්ප්‍රකාශකරණුලැබී)-තෙථව, එසේව; තෙසු, ඒ කතීන් අතුරෙහි; සුඛකත්තා, සුඛකතීරසංවෙතනා; සංවෙතනා, සිතහාසමඟ පැවත් තේයයි කියනලදසංවෙතන කතීරය; අංවෙතනොවාති, සිතහාසමඟ නොපැවැත්වේයයි කියනලදඅංවෙතනකතීරයඩිකියා; දුම්ඩිඛාහි, විවිධ වේවැඩි-තැන්, එනිසා(භගවත්ඒ විවිධකතෘන් අතුරෙහි); සංවෙතනා, සෙව තනාසහිතවූ කතීරතෙව; කම්මිකත්තා, කෂ්කතීරය; හෙතුකත්තා, හෙතුකතීරය; සුඛකත්තාවාති, සුඛකතීරයඩිකියා; නිවිඛා, තුන්වැදෑරු මෙව-තෙසු, ඒ කතීරන් අතුරෙහි; කම්මිකත්තාතාභා, කෂ්කතීරතාව; හෙතුකත්තාරා, හෙතුකතීරතුවූවිසින්; යෝ පයෝජියමාතා, සංවෙක් ඉමහෙතුලැබන්නේ;පයෝජ්ජකත්තාතිවුච්චති, ඔහු ප්‍රයෝජ්‍යකතීරය යිනියතුලැබේ-යෝ, ඒ කෂ්කතීරතෙව; අත්තඤ්ඤියාහෙතුකා, ආත්ම ඤත්‍රියාභාවහේතුකය; කම්මිඛාවිත්‍රියාහෙතුකාගී, කෂ්යඤත්‍රියාහෙතුකයයි කියා; දුම්ඩිඛා, විප්‍රකාරවේ-තැන්, ඒ ආත්මියඤත්‍රියාහෙතුක කෂ්යඤත්‍රි යාභාවහේතුක කතීන්ත් දෙදෙනා අතුරෙන්; යෝ, සංවෙක්තෙම; සංවෙත නා, වෙතනාසහිතවූමේ;අසඤ්ඤාත ව පයෝජියමාතා, රාජාදිනියි වෙත්ටිසින් මෙහෙයනලදුවුමේ; අත්තඩිං ත්‍රියං කරොති; ආත්ම ඤත්‍රියාවහාභාවත්‍රියා හෙතුකවූයේ (හෙටින් නම්කෙරෙහි පියවියාවූ යම්ත්‍රියාව කෙරේනුයි) සෙ, හෙතෙමේ; සංවෙතනා, චේතනාසහිතවූ; අත්තඤ්ඤ ත්‍රියාභාහතුක, ආත්මඤත්‍රියාවවිහෙතුකවූ; කම්මිඛාවිත්‍රියාභාවහොති, කම්මිකතාභාවයේ:—

h තං, ඒ සංවෙතනා ආත්මඤත්‍රියාහෙතුකවූ කෂ්කතීරහවිඋදාහරණ; ඤථා, මෙසේඩි-රාජනියොගභෙතා, රජතුමාගේනියොගයෙන්; දෙවද තෙතා, දෙවිදත්තෙම්; නිවිඛනීගී, සිවිවියන; ඉදිවාදි, මේආදිරූප වේ-දෙවිදත්තනම්රජතුමාගේ නියොගඤත්‍රියාසයන් සම්බඳනිකරණුලබ නාහයින් කෂ්බවිද සවිනිත්‍රියාවකරණහෙයින් කරිබවිද ඇත්තේ නම්වූයේත් ඔහුවය කතෘවූහෙත්ඔහුමය එහෙයින්ම සංවෙතනාතාවිඤඤ

රොති සෝ සවෙතන කම්මඤ්ඤාහෙතුක කම්මකත්තාති වුච්චති තංයථා-රාජ්ඣියොගතෝ ගාමං දහති යඤ්ඤදත්ථෙතාතිවචාදි.

හෙතුකත්තානාම තස්ස කම්මක්ත්තුනෝ පයොජකෝ සෝ පයොජකත්තානිවුවුවති තිවිධෝ සෝ පෙසකෝ අජ්ඣෙසකෝ අනුකූල්‍යභාගීති-තත්‍ර සෝ අනාදරෙනපයොජකත්තාරං පෙසෙති අයං සවෙතන පෙසක හෙතුකත්තානාම හොති-තං යථා-ස්වාම ද සං ගාමං ගමයති ඉච්චාදි-සෝ ආදරෙන පයොජකත්තාරං පයොජ්ජිසෝ සවෙතනජෙඣසක හෙතුකත්තානාම.

තං යථා-සංඝා හික්ඛුං හොජයහිච්චාදි-යෝ පනාදරෙනවා නාදරෙන්වා කම්මකත්තාරං නෙවපයොජෙති කෙවලං පන ත

ක්‍රියාහෙතුක කම්කතෘනාමවෙයි දහයුතු-යොපන්, යමෙක්වනාහි; සවෙතනෝ, චෙතනාසහිතවූයේ; අඤ්ඤන්නව පයෝජ්‍යමානෝ, රාජාදි අන්‍යයෙක්විසින් මෙහෙයනලදුවූයේ; කම්මඤ්ක්‍රියං කරොති, කම්ඨක්‍රියාවකෙරේත්‍රුසි; සෝ, හෙතෙම; සවෙතන කම්මඤ්ක්‍රියා හෙතුක කම්මකත්තානි, චේතනාසහිත කම්ඨක්‍රියාවටහෙතුවූ කම්කතෘයයිකියා; වුවුවති,ක්‍රියතුල්‍යබේ-තං,ඒ සවෙතනකම්ඨක්‍රියාහෙතුකකම්කතෘහට උදහරණ්; යථා, මෙසේකි-රාජ්ඣියොගතෝ, රජ්ඣුත්‍රේනියොගයෙන්; යඤ්ඤදත්ථෙතා; යඳදත්ථතෙම; ගාමං, ගම; ද හතීති, දවයියන; ඉච්චාදි, මේආදිරූපවේ-යඤ්ඤදත්ථතෙම රජ්ඣුත්‍රේනියොගක්‍රියායෙන් සම්බන්ධකරණ්ලබනහෙයින් කම්භාවයද ග්‍රාමාධ්‍යකම්ඨයකිපිරිවි දහණ්ක්‍රියාව කරණහෙයින් කර්තෘභාවයද්‍රයි යන මේක්‍රියාවයෙන් යුක්තබැවින් කම්වූයෙන් ඔහුමය කර්තෘවූයෙන් ඔහුම ය එහෙයින්. සවෙතනාකම්ඨක්‍රියාහෙතුකකම්කතෘනාමවෙයිදතයුතු.

8 තස්ස කම්මකත්තුනෝ පයොජ්‍යකා, යථොක්තවූ ඒකම්කතෘහු ගේ ප්‍රයෝජකතෙම (හෙවත් මෙහෙයනතැනැත්තේ) හෙතුකත්තා නාම, හෙතුකර්තෘනාමවෙයි,සෝ, හෙතෙම;පයොජකත්තානිව වුවුවති, ප්‍රයෝජ්‍යකර්තෘයයිදුකියතුල්‍යබේයි; සෝ, ඒහෙතුකර්තෘසඞ්ඛ්‍යාවවූ ප්‍ර යොජ්‍යකර්තෘතෙම; පෙසකෝ, ප්‍රේෂකය; අජ්ඣෙසකෝ, අධ්‍යේෂක ය; අනුකූල්‍යභාගීති, අනුකූල්‍යභාගීයයිකියා; තිවිධෝ, ත්‍රිවිධවේ-නම්, ඒ ත්‍රිවිධකර්තෘන් අතුරෙහි; සෝ, යම්කර්තෘකේනෙක්තෙම; අනා දරෙන; නොඅාදරයෙන්; පයොජකත්තාරං පෙසෙති, ප්‍රයෝජ්‍යක ර්තෘහු මෙහෙයාද; අයං, මෙතෙම; සවෙතන, චෙතනාසහිතවූ; පෙස කහෙතුකත්තානාම හොති,ප්‍රේෂකහෙතු කර්තෘනාමවේ-තං, ඒප්‍රේෂක හෙතුකර්තෘහට උදහරණ්; යථා,මෙසේකි-සාමි, සාමිතෙම; දසං, දස යා; ගාමං ගමයති,ගමටයවන්නට මෙහෙයයි;ඉච්චාදි, මේ ආදියවේ- සෝ, යම්කර්තෘකේනෙක්තෙම; ආදරෙන, ආදරයෙන්; පයොජක කත්තාරං, ප්‍රයෝජ්‍යකර්තෘහු; පයොජෙති, මෙහෙයාද; සෝ, මහතෙම;

සඃ ක්‍රියාඃනුකූල්‍යඃභාජනිති යොඃ සවෙතනානුකූල්‍යභාගි හෙතුක තනානාම-තං යථා-පුත්තෙනා පිතරං තොසයතිවවාදි-අනභිහිත පසඤ්ඤකොඃයථා-කතෙවා කාරියතිදුසයන දෙවදත්තෙන ඉවවාදි-අ නභිහිත අසඤ්ඤිසකොඃයථා-ඔදනං භොජයති ගුරුඃ ශිස්සෙනවවා දි-අනභිහිතානුකූලභාගිතෙඃ යථා-සුපුත්තෙනන ජනකෙඃ තොසියතිවවාදි, ෘ

සවෙතන, චෙතනාසහිතවූ, අසඤ්ඤිසකහෙතුකඤ්ඤානාම, අඛ්‍යෙ ඡකඃහතුකකිඃ නම්වේ.

ෘ තං,ඒ සවෙතනාඛ්‍යෙඡක හෙතුඤ්ඤඃහටඋදහරණ;යථා,මෙසේයි; යඩෙ,කම්ඵලඅදඝන සත්පුරුඃශතෙම;භික්ඛිං, භික්ඛූහු ආදරශයන්ප්‍ර කතව,භොජයතිනි, වලදවන්නට මෙහෙයන්නේයයි යන; ආදි, මේ ආදියවේ-යොජන, යම්කතිඃකෙනෙක් වනාහි;ආදරෙනවා, ආදරයෙ න්ප්‍රකතවහෝ; අනාදරෙනවඃ, අනාදරශෙන්ප්‍රකතවහෝ; කම්මක තතාරං, කම්කතිඃග්ග; නෙවපසොජෙනි, නොමහසෙඃයාද; කෙවලං, ක්‍රුදෙක්; තඤ්ඤ පන,ඔහුගේවඤ්ඤාහි;ක්‍රියාඃ,තඤ්ඤිතපච්චයාදිඃක්‍රියාවව; අ නුකූල්‍යං, අනුකූල්‍යඃවෙක්; හඃතිනි,සෙවිසේද;සොඃ,හෙතෙම; සවෙ තන, චෙතනාසහිතවූ; අනුකූල්‍යභාගිහෙතුකතතානාම, අනුකූල්‍ය භාගිහෙතුකතිඃනම්වේ-තං, ඒසවෙතනානුකූල්‍යභාගිඃහතුකතිඃහට උදහරණ; යථා, මෙසේයි-පුත්තෙනා, පුත්‍රතෙම;පිතරං, පියා; තොඝය නිනි, ආදරශෙන්ප්‍රකත්තවහෝ අනාදරශෙන්ප්‍රකතවහෝ සතුටුකරව සියන; ආදි, මේ ආදිරූපවේ-අනභිහිතපෙසඤ්ඤ, අනුකතප්‍රෙඡකක තිඃතෙම; යථා, මෙසේයි-දෙවදත්තෙන,ඳවදත්තඤ්ඤඃවිසින්; දුසෙන, දුසඝඃලවා; කවො, කළාලතෙම්; කාරියති; කරවනුලැබේ; ඉවවාදි, මේ ආදිරූපවේ-මෙහි දෙවදත්තතෙම ප්‍රභුඤ්ඤයෙන් දුසඝඃලවා කට යකරවානුයි ඒ ප්‍රෙඡකකතිඃනම්වෙයි දතයුතු-අනභිහිත අසඤ්ඤිස කොඃ, අනුකත අඛ්‍යෙඡකකතිඃහට උදහරණ; යථා, මෙසේයි-සිසෙෙ න, ශිෂ්‍යයාවිසින්; ගුරු, ආචාඃයඃතෙම; ඔදනං, බත; භොජයති, ව ලදවනුලැබේ; ඉවවාදි, මේ ආදිකාඃයඃවේ-මෙහි ශිෂ්‍යතෙම අනුභව කරවනුපිණිස ගුරු ආදරඝතිවව හුඤ්ඤනක්‍රියායෙහි යොදනුයි හේ අඛ්‍යෙඡකකතිඃනම්වෙයි දතයුතු-අනභිහිතානුකූලභාගිතෙඃ, අනු කතානුකූලභාගිකතිඃහට උදහරණ; යථා, මෙසේයි-සුපුත්තෙනන, ම නහරවූ පුත්‍රයාවිසින්, ජනකෙඃ, පියතෙම්; තොසියති, සතුටුකරවනු ලැබේ; ඉවවාදි, මේ ආදිරූපවේ-මෙහි සුපුත්‍රතෙම ජනකඃගේ හ ෂිඃත්පාදනයෙහි අනුකූලමාත්‍රයක් හඤ්ඤයකරන්නේ මෙහෙයෙ නුයි අනුකූල්‍යභාගි කතිඃනම්වෙයි දතයුතු-මෙහි සවෙතනවිෂයෙ හි ප්‍රෙඡකාඛ්‍යෙඡකානුකූලත්‍රයඤ්ඤසහවෙයි, අවෙතනවිෂයෙහිවනාහි නිශ්චෙතනඤ්ඤඃගේ ඉප්‍රෙඡඤ්ඤඃඛ්‍යෙඡඤ්ඤක්‍රියාඤ්ඤයඃගඤ්ඤක් සහාඤ්ඤනාඃවිහු

නංසථා-අජ්ඣත්තියඤ්ච අඟිනා ගිහිඤ්ච ධම්මං දුවච්චදි-ඉධකතහා නාම යෝ තදුභය විනිමුත්තතා පයොජ්ජ ඉතොජ්ඣ රූපාභාව තො අනුභවරූපොනි ඝතනතමිති වුච්චති යොපියඤ්ඤකතහා විය දුවිධෝ හොනි-තත්ථ යෝ ගමනාදනා අඤ්ඤතහසඤ්ඤිතා නොඝඤ්චාඤ්ඤං නපපයොජ්ජනහා අනතඤ්ඤං කුරුතේ යොඝවෙතනතතඤ්ඤාගහේතුකඉධකතහා නාම-නං ඝථා-දෙවද තෙතාගෙහිවාදි. d

යෝ පනාඤ්ඤතනපයුජ්ජමානා ඝවෙතනතා ඝඤ්ඤාඤ්ඤං නපපයොජ්ජනතා කරොතී යෝ ඝවෙතනතකම්මඤ්ඤ ක්‍රියාහෙතුකඉධකතහා නාම-නං යථා-ඉමස්ද ඔදනං පචථිවාදි.a

---

ගි අධ්‍යයනාදික්‍රියාවට අවිරොධිවියෙන් අනුකූලවිය සම්භවීමවෙයි දක්වන්නාහු "අවෙතනඃ"යනාදිකියන්:—

d නං, ඒ අවෙතනානුකූල්‍යභානිකනිෂ්ඨට උදාහරණ; යථා, වෙසේ ගි-අඟිනා, වහනියහිසින්; හිඤ්ච, මහණතෙම; ධම්මං, ධර්ම්ය; අජ්ඣා පියතෙ, හදාරවනුලැබේ; ඉවවාදි, මේආදිකාය්‍යයේ-යෝ, යම්කනිෂ්ඨ කෙනෙක්; පයොජ්ජ පයොජක රූපාභාවතො, ප්‍රයොජ්‍යප්‍රයොජක රූප අභාවහෙයින්; තදුභයවිනිමුත්තතා, කර්මකනිෂ්ඨහේතුකනිෂ්ඨදෙකින් විනිර්මුක්තාවූ; සුඛකතතානාම, සුඛකනිෂ්ඨහාමියෙයි; අනුභවරූපොනි, ඕහට අනුභවරූපයයිද; සතනඤ්ඤිතිවුච්චති, ඝඛතඤ්ඤයයිද කියනු ලැබෙයි; සොපි, ඒ සුඛකනිෂ්ඨහුද; පයොජ්ජකඤ්ඤාභාව, ප්‍රයොජ්‍යකනිෂ්ඨහු සෙයින්; දුවිධොහොනි, දෙවදූරුමිවෙ-තාළු, ඒවිවිධකනිෂ්ඨන් අතුරෙ හිදැයෝ, යම්කනිෂ්ඨකෙනෙක්; සවෙතනතා, සවෙතනවූයේ, අඤ්ඤතන, අනිකක්හුවිසින්; අපපයුජ්ජමානා, මෙහෙයනුනොලබන්නේ; සඝ ඤ්ඤා, නෙමේද; අඤ්ඤං නපපයොජ්ජනතා, අනිකක්හුනොමෙහෙයන්නේ; අත්තනඃකිරියං කරොති, තමාතෙරෙහිපිහිටික්‍රියාව කෙරේද; සෝ, හෙතෙම; ඝවෙතන, සවෙතනාවූ; අත්තතඃක්‍රියාහෙතුක, ආත්මඝක්‍රියාහෙතුකවූ; සුඛකතතානාම, සුඛකනිෂ්ඨහුනාමියෙ-නං, ඒසවෙතනා තාමඝක්‍රියාහෙතුක සුඛකනිෂ්ඨට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-දෙවද තෙතා, දෙවිදැන්තෙම; සෙති, හොවි; ඉවවාදි, මේආදියවේ:—

a යොපන, යම්කනිෂ්ඨවෙක්තෙමවනාහි; සවෙතනො, සවෙතනවූයේ; අඤ්ඤතන, අනිකක්හුවිසින්; අපපයුජ්ජමානා, මෙහෙයනුනොලබන්නේ; සඝඤ්ඤා, නෙමේද; අඤ්ඤං නපපයොජ්ජනතා, අනිකෙක්නොමෙහෙයන්නේ; කම්මඩඨං ක්‍රියං කරොති, කාම්ඝඨක්‍රියාවකෙරේද; සෝ, හෙතෙම; සවෙතනකම්මඨක්‍රියාහෙතුක, සවෙතනකඝඨක්‍රියාහෙතුකවූ; සුඛකතතානාම, සුඛකනිෂ්ඨනාමියේ-නං, ඒසවෙතනකඝ සඨක්‍රියාහෙතුකසුඛකනිෂ්ඨට උදාහරණ; යථා, වෙසේයි-සුදු, අරක් කැමිතෙම; ඔදන-, ආහරය; පචතිහි, පිසෙයියන; ආදි, මේ ආදියවේ.

සවෙතනොපිය අවෙතනකම්මකතත්තා අවෙතනහෙතුකත්තා අවෙතනසුඛඝාතනා වෙති තිවිධෝ-තත්ථ සවෙතනකම්මකතත්තාපි ය අවෙතනොපි දුවිධෝ-තත්ථ යෝ අවෙතනෝ අඤ්ඤඤ්ඤ පයොජියමානෝ අනභිසංඛිතං කායවිඤ්ඤත්තිං අවෙතනත්තා අභිසඞ්ඛතත්තාභාවතෝ අභිසඞ්ඛතත්තාභාවතෝ-තං ඔඨ-වාසුත්තා කම්පාපිතත්තා පල්ලවෝ නම්පයෙව්වාදි-යෝ අවෙතනෝ අඤ්ඤඤ්ඤ පයොජියමානා කම්මඤ්ච කිඤංකාරෙති යෝ අවෙතන කම්මඤ්ච කිඤංකාරෙතුකකම්මකතත්තාභාව-තං ඔඨ-ඝාතනක පාතියමානං පූගඵලං භූමිං පතති ච්චාදි-අවෙතනත්තෙතුත්තාභාවන කෙවලපිතුකුල්‍යභාගි හොති න ච පෙසකොහොඤ්ඤියකොච් ඝාතෝ වෙතනඤ්ච සවෙතනෙන කත්තුං ඝාතකුපනඤ්ඤාදර්ඤවා නාදරයවා ච්චාතෙ ඝාතඤ්ඤාව පහොති-තං ඔඨ. a

---

a සවෙතනොපිය, සවෙතන කතිඃසෙයින්; අවෙතන කම්මක තත්තා, නිඤෙවතනවූකම්කතියඃ; අවෙතනහෙතුකත්තඃ;නිඤෙවතනවූ හෙතුකතියඃ; අවෙතන සුඛඝාතනාවෙති, නිඤෙවතනවූඝුඛකතියයි කියඃ; තිවිධෝ, ත්‍රිධවේ-තත්ථ, ඒත්‍රිවිධකතියන් අතුරෙහි; සවෙත නත්තම්මකත්තාවිඃ, සවෙතනකම්කතියිසෙයින්; අවෙතනොපි, අ වෙතනකම්කතියිද; දුවිධෝ, ද්විවිධවේ-තත්ථ, ඒ අවෙතනවූ ද්විවිධක ම්කතියන් අතුරෙහි; යෝ, යම්කතියෙක්තෙම්; අවෙතනෝ, සිත්නැ ත්තේ; අඤ්ඤඤ්ඤ පයොජියමානෝ,අනිකක්හුවිසින් වෙහෙසනුලබ න්නේ;අභිසඞ්ඛතත්තාභාවතෝ-තං,ඒ අවෙතනත්තාභාවයෙන් කම්පාපියමානෝ, කම්පාකරවනුලබන්නේ;පල්ලවෝ, කිසලයතෙම්; ක වපතෙ, සෙල්වේ;ඉච්චාදි,මේ ආදිරූපවේ-යෝ,යම්කතියෙකෙනෙක්; අ වෙතනෝ,වෙහෙසරහිතවූයේ; අඤ්ඤඤ්ඤ පයොජියමානෝ,අනිකකු විසින් වෙහෙයහු ලබන්නේ; කම්මඤ්ච කිඤංකාරෙති, කම්ඤඤ්ඤ ව කෙරේද; සෝ, හෙතෙම්; අවෙතනකම්මඤ්ඤඤ්ඤහෙතුක, අවෙත න කම්ඤඤ්ඤහෙතුකවූ; කම්මකතත්තාභාවතෝ, කම්කතිඃනම්වේ-තං,ඒ අවෙතනත්තම්ඤඤ්ඤහෙතුකකම්කතියිහට උදහරණ;යථා,මෙසේයි- කාකෙන; කවුඩාදියින්; පාතියමානං, හෙලනුලබන්නේ;පූගඵලං, පූ ගඵලයතෙම්; භූමියං, පෘථිවියෙහි; පතති, හුනුගෙයි; ඉච්චාදි, මේ ආ දිකාඃඛ්වේ-අවෙතනහෙතුකත්‍යත්‍යාපන, අවෙතනහෙතුකතියිවූ කලි; කෙවලං, හුදෙක්; අනුකූල්‍යභාගිනි, අනුකූල්‍යභාගිවන්මුත්; නව පෙ සකොහොඃ, ප්‍රෙෂකදනොමවෙයි; නවාඝෙඛසකොහොඃ, අඛ්‍යෙෂ කදනොමවෙයි; කඝා, කවරහෙයින්දයත්; අවෙතනඃඝ, නිඤෙවත

භික්ඛායිකඛුංවාසඝනිච්චාදි-අවෙතන සුඛඝන්තානාව සවෙතනෝ විය දුවිඩෝ හොති-තඤ්ච ඉමෝ අවෙතනෝනාකෙඤ්ඤන පයොජියමානෝ අනිකෙක්ඛුවිසින් නොමෙහෙයන ලද්දේ; කම්මඨඃ ක්‍රියංකරොති අවෙතනඝන්තඝක්‍රියාහෙතුකසුඛඝන්තානාම-නා ඝථා-අග්ගිවිලුනිවාදි-යෝ අවෙතනෝනාකෙඤ්ඤන පයොජියමානෝ කම්මඨඃකිරියං කරොති ඉමෝ අවෙතනඝනකම්ම ඨක්‍රියාහෙතුකසුඛඝන්තානාම-නා ඝථා-පාවකෝ ඉඞ්ඝනං දහ තිච්චාදි-එත්ථ රාජනියොගතොත්‍යාදිසුපන දෙවදත්තාදයෝ සඛඛත්ථ ඝන්තාරෝ භික්ඛතිත්‍යාදිනා ඝන්තරනිබ්‍යාතෙනාගියිත

නයාතබ්‍ය; සවෙතනෙන, සවෙතනයාවිසින්; කත්තුං ඝඤ්ඤුනෙය්‍ය ඝස,කරවැකිවූ,ආදරඝඝවා, ආදරයඝ්ගේද; අනාදරඝඝවා, අනාදරයඝ්ගේද; විධානෙ, විධියෙහි (ඝඟවත් කායඝියෙහි); සාමඤ්ඤාභාවතෝ, නොපෝහොඝන්හෙයිනි-තං,ඒ අවෙතනහෙතුකතීඝඟට උදාහරණඝය ඨා, මෙසේයි-

d භික්ඛා, භික්ඛාතොමෝ; භික්ඛුං, භික්ඛුහු; වාඝයති, වාඝයක රවා; ඉච්චාදි, මේ ආදිරූපවේ-මෙහි භික්ඛාව වෙතනාරහිතවූයේ ද භික්ඛුහුගේ විසීමට හෙතුවනබැවින් අනුකූල්‍යභාගිවූයේ භික්ඛු හු මෙහෙයන්නාතම්වෙයි එහෙයින් අවෙතනානුකූල්‍යභාගී හෙතුකතීඝතම්වෙයි දනයුතු-අවෙතනසුඛඝන්තාව, අවෙතනවූ සුඛඝ තීඝද; සවෙතනොවිය, සවෙතනසුඛඝකතීඝසෙයිනි; දුවිඩෝහොති, විවි ධෝවේ-තඤ්ච, ඒඅවෙතනසුඛඝකතීඝන් දෙදෙනා අතුරෙහි; යෝ, ය ම්කතීඝකෙනෙක්; අවෙතනෝ, වෙතනාරහිතවූයේ, නාඤ්ඤේන පයොජියමානෝ, අනිකක්ඛුවිසින් නොමෙහෙයනලද්දේ; අත්ත ඨඃක්‍රියං කරොති, ආත්මඝර්ථක්‍රියාවකෙරේද; සෝ, හෙතෙම; අවෙත නාඝන්තඝක්‍රියාහෙතුක,අවෙතන ආත්මඝර්ථක්‍රියාහෙතුකවූ; සුද්ධකඝන්තා නාම්, ශුඛකතීඝනම්වේ-තං, ඒ අවෙතනාත්මඝර්ථක්‍රියාහෙතුකශුඛක තීඝඟට උදාහරණ; ඝථා, මෙසේයි-අඟ්ගි, අඟනියනෙම; ජ්ලති, දිලි සෙයි; ඉච්චාදි, මේ ආදිරූපවේ-යෝ, ය්මිකතීඝකෙනෙක්; අවෙත නෝ, වෙතනාරහිතවූයේ; නාඤ්ඤේන පයොජියමානෝ, අනිකෙකු විසින් නොමෙහෙයන ලද්දේ; කම්මඨඃ ක්‍රියංකරොති, කම්ඝර්ථක්‍රියා වකෙරේද; සෝ, හෙතෙම; අවෙතනඝඝත්මඨඃක්‍රියාහෙතුක, අවෙත නකම්ඝර්ථක්‍රියාහෙතුකවූ; සුඛඝන්තානාම, ශුද්ධකතීඝනම්වේ-තං, ඒ අවෙතනනකම්ඝර්ථක්‍රියාහෙතුකශුද්ධකතීඝඟට උදාහරණ; ඝථා, මෙසේ යි-පාවකෝ, අඟ්ගිතෙම; ඉඞ්ඝනං, දර; දහති, දවයි; ඉච්චාදි, මේ ආදිඝවේ-එත්ථ, මෙහි; රාජ්නියොගතොත්‍යාදිසුපන, රාජ්නියෝ ගතොඝනාදියෙහි වනාහි; දෙවදත්තාදයෝ, දෙවදත්තාදීවූ; ක ත්තාරෝ, කතීඝවූ; සබ්බත්ථ, හැම්උදාහරණයෙහි; භික්ඛතිත්‍යාදිනා; "භික්ඛති" ඝනාදීවූ; කත්තරාඛ්‍යාතෙන, කතීඝකාරක ආඛ්‍යාතඝූ

භවිතා වුත්තකත්තාදයො නාම හොන්ති-යදතු රාජනියොගතො දෙවදත්තෙනාති සියතෙහි, රාජනියොගතො දෙවදත්තෙනාදයොඅවුත්තකත්තාරෝ නාම-එවුම්ඔවාදයො නෙකෙහදකත්තාරෝ ඤතබ්බා-වුත්තං හෙතං. d

"යො යො ජඝං සකඝයෙක බලු කාරකාහි
අසෙඤඤක්‍රියෙ යතනයුත්ත තායා පධානො,
කම්මඝිනං ක්‍රියමඨාත සිනං කරොති
කත්තාති සො නිගදිතො සවනෙන හෙදෙ"a

වකාරෙන ඉඤඵමහුතලකඛණෙ ක්‍රියාපවගෙහ පුබ්බඅදිඅස මොනඤ තුල්‍යවිකල කලහනිපුණ මිස්සක සඛිලඤාදියොගෙසු ච කාලඩ්ඩානෙසුච පවත්තත කම්මඤාඛික ඝුත්‍යත්ථපදඤිමඤාදි

ත්‍යයාපිසින්; අභිහිතත්තා; උකත්තබැවින්; වුත්තකත්තාදයෝ නාම හොන්ති, උකතකර්ත්‍රාදිඤුනමිවෙත්-යදතු, යම්කලෙක්ගි; "රාජනි යොගතො දෙවදත්තෙන සියතෙහි, රාජනියොගතො දෙවදත්තෙන සියතෙ" යන; ආදිපයොගොසියා, මේ ආදිප්‍රයොගවීනම්; තදා, එ කල්ගි; සියතෙවවාදිනා කම්මාඛ්‍යතෙන, සියතෙයනාදි කතීකාරක ආඛ්‍යාතික ප්‍රත්‍යයාපිසින්, අනභිහිතත්තා, උකතනොවනබැවින්; දෙවදත්තාදයො, දෙවිදත්ආදිහු; අවුත්තකත්තාරෝනාම, අනුක්තක තීඤුනම්වෙත්—ඉවවාදයො, මේ ආදිවූ; අනෙකහෙදකත්තාරෝ, නොයෙක්හෙදඇතිකර්තෘහු; එවං, මෙසේ; ඤතබ්බා, දත්‍යුක්තහුගි, එතං, මේකර්තෘකාරකප්‍රභෙදය, වුත්තංවා, බාලාවතාරයෙහිදකියනලදී.

a යෝ, යමෙක්තෙම; අසෙඤඤකාරකානි, සෙසුකාරකයන්; සක සකෙඛලු, තමතමන්විලිලදවූ; ක්‍රියෙ, ව්‍යාපාරසඞ්ඛ්‍යාතක්‍රියායෙහි; යොජයං, යොදන්නේ; යතනයුත්තත්තයා, උත්ස්‍රාහවත්බසගින්; පධානො, ප්‍රධානවූයේ; කම්මවඣිතංක්‍රියං, කර්මයිතවූක්‍රියාවත්ද; අථ, නොහොත්; අත්තවඣිතංක්‍රියං, ආත්මයිතවූක්‍රියාවත්හෝ වේවයි; කරොති, කෙරේද, සො, හෙතෙම; කත්තාති, කර්තෘයයි; නිගදිතො, කියනලදී, සොච, ඒ කර්තෘද; අනෙකහෙදෙ, නොයෙක්ප්‍රභෙදවේ-ඤුන්එකවිංශතිප්‍රකාරකතීඤුන්දක්වා තදනන්තරයෙන්"කත්තරිවි"ය නසූත්‍රයෙහි වසබ්දයෙන් සඞ්ඛ්‍යාතිතාපිවිඤයෙහි තෘතීයාවිධානකරණු වෝ"වකාරෙණ"යනාදිහු:—

d වකාරෙන, වශබ්දග්‍රහණයෙන්; ඉඤඵමහුතලකඛණෙ, කිඤුවිත්ප්‍රකාරයකට ප්‍රාප්තියාගේලඤණයන්දෙන්නාකාකල්හිද; ක්‍රියාපවගෙහ, ක්‍රියාවගේආශුපරිසමාපතියක්කියයුතුකල්හිද (හෙවත් ක්‍රියාවගේශීඝ්‍රපරිසමාප්තියෙහිදි); පුබ්බ; පුරීශබ්දය; සදිස, සදෘශශබ්දය; සම, සමශබ්දය; ඌනඤ්ච, ඌනාපිශබ්දය; තුල්‍ය, තුල්‍යශබ්දය; විකල, විකලශබ්දය; කලහ, කලහශබ්දය; නිපුණ, නිපුණශබ්දය; මිස්සක, මිශ්‍රකශබ්දය; සඛිලඤාදියොගෙසුච, සඛිලාදිශබ්දයයනඑබොවුන්හා සයාගයන් ඇතිකල්හි

සුචි තතියා විභත්තිඅත්ථේ-නෙසු ඉඤ්ඡිතුනලක්ඛණේ නාම-ගි තෙහත ගිරසෙන ගෙහරයෙහත ලොහිතෙන සා පබ්බිඤ්ඤකානං උ ජ්ඣායෙහි-ලුනපඤ්චබන්ධනෙන පඤ්ඤත්ත අඤ්ඤං නවං පත්තං මෙතාපෙය්‍ය-හිදණ්ඩෙන පබ්බාජකමදදකකි. b

---

ද;කාලද්ධානෙසුච, කාලශබ්ද අද්ධවාශබ්දයනමොවුන්ත්වයෙගිද; පමව තත, ප්‍රථමාවිය; කම්මත්ථ, කම්මිවිය;අධිකත්ථ,අධිකාවිය; සුත්තත්ථ,සු කතාවිය;පඤ්චම්‍යත්ථාදිසුව, පඤ්චම්‍යාදිඅර්ථයන් ද්‍යොතකකල්ගිද; ත තියාවිභත්තිගොනි,තාතියාවිභක්තියේ-ගෙහි ආදිශබ්දයෙන් ලක්ෂණා දියෙහි අවිදිතයම්තාතියාවෙන්පැනේද ඒ සියල් ලගතයුතු=ගෙසු,ඒ වකාරයෙන් සඛ්‍යාතින ස්තලාවියන් අතුරෙන්;ඉඤ්ඤිතුනලක්ඛණේ, තම්ගේයවභාවයහැර අන්‍යප්‍රකාරයගට පැවිතිගොයින් ඉඤ්ඤිතුභූතය සිකියනලදැසවභාවඅදන්තහුගේ ලක්ෂණයෙහි උදාහරණ; තාව,පලවු කොටදක්වනුලැබේ-සා, ඕහතාමේ(හෙවත් ඒකාලිහතිදුසිතොමේ; හිතෙනනසිසෙන,පැලිගියාවූ හිතියෙන්යුකතව්; පඤ්ඤරතෙන ලෝ හිතෙන, විහන්දමානවූ රුධිරයෙන් උපලක්ෂිතවී; පටිවිස්සකානං, සමීපගාහවාසින්ලවා, උක්ඛිපෙසි, උද්ධ්‍යානය කරවී (හෙවත්ලා මකකොටසිතවී-ලුනපඤ්චබන්ධනෙන පත්තෙන, උහුපය්බාන් ඇ ති පායෙන් උපලක්ෂිතවී; අඤ්ඤං නවංපත්තං, අනික්නවුන්පාත්‍රය ක්; වෙතාපෙය්‍ය, විනවානවී (හෙවත් ඉල්වාතවී); නිස්සඤ්ඤියං පාවි තියංසි සම්බන්ධකරන්ලු-හිදණ්ඩෙන, ත්‍රිදණ්ඩයෙන් උපලක්ෂිතවූ; පරිබ්බාජකං, පරිබ්‍රාජකයා; අඳුසකි. දිට්-මෙහි කාලිය ගිහියුය පරි බ්‍රාජකඅයනමොගුතුන්දෙනහිනහිරිදියෙන් යුක්තාහිලක්ෂණවූ ප්‍ර කාරයට ප්‍රාප්තායෝනුසි ඉඤ්ඤිතුනනවංපයිසි, හිතෙනගිරි හිඤ්ඤන්දමා න රුධිර ලුනපඤ්චබන්ධන පාත්‍ර ත්‍රිදණ්ඩයනමොහු ඔවුන්ගේ ලක්ෂ ණනමවෙහි, උක්ඛිපනත්‍රිදාවා කාලි කාහිය "හිතෙනනසිසෙන පඤ්ඤරතෙනන ලොහිතෙන"යනු කාලිගේ උක්ඛිපනඅවලක්ෂණවූ හිතනගිරිදිය භගවන්තුහි ලක්ෂණාවිසෙහි ත්‍රුතියාය "පටිවිස්සකා නං"යනු කම්මිසියෙහි ෂට්ඨි-විභක්තියොදුහරණයෙහිවනාහි චෙතාප නත්‍රියාවට හිඤ්ඤ අද්ධ්‍යාහාර උත්තකතිය"අඤ්ඤං නවංපත්තං"යනු අතුක්තකර්මිය "ලුනපඤ්චබන්ධනෙන පත්තෙන"යනු හිඤ්ඤහුගේ අ න්‍යපාත්‍රවිභූපනයට නිමිත්තවූ අපරිපූණීපඤ්චබන්ධනඇති පාත්‍රප්‍රකා ෂතලක්ෂණාවියෙහි විහිත තාතියාවිභක්තිය, තාතියොදුහරණයෙහි පරිබ්‍රාජකදශීනවකතිඅධ්‍යාහාරය.නෙතුය අධ්‍යාහාර අභාවතාතර කරණය="නිදණ්ඩන"යනු පරිබ්‍රාජකභාව විඤ්ඤපනයට හේතුවූ ත්‍රිද ණ්ඩයාදිපනයකරන්නාවූ අනගිහිතකතිරිතාතියාසි-වාතිහියෙහි"නි දණ්ඩන' යනාදි උදාහරණය සංඛ්‍යාතව්‍යාකරණානුසාරයෙන් ස මානාධිකරණ පදනාතිවදක්වනලදී.බ්‍රාවචනයෙහි වනාහි"හිතෙන නසිසෙන" යන්දිසෙහිමේන් සමානාධිකරණපදදෙකක් ඇතිවම් ඉ ත්තභූතලක්ෂණය වනබව කිහයි දනයුතු:—

ක්‍රියාපවගෙහ යථා-එකාහෙනෙව බාරාණ්ඝි, පායාසි-නවමි මාසෙකි විහාරං නිබ්බාපෙසි-ක්‍රියාපවගෙහාති ක්‍රියාය අසුපරිනිට්ඨා පනං-පුබ්බාදි සොභග යථා-මාසෙන පුබ්බා-යෙභුය්‍යෙන උපසං කමිත්වා-සදිසසද්දෙ යථා-පිතරි සදිසා-ගුරුම්හි සදිසා-සමසද්දෙ යථා-මාතරි සමා-ධාතියා සමා-ඤාතෙසද්දෙ යථා-කහාපණෙන ඤාතා-එකෙන ඤාතෝ-අඤ්ඤසද්දෙ යථා-ධනෙන මේ අත්ථෝ-ම ණිකාඅත්ථෝ-තුල්‍යත්ථෙයථා-පිතරිතුල්‍යෝ-මාතරිතුල්‍යෝ-විකලසද්දෙ යථා-ධනෙන විකලෝ-ඕලෙන විකලෝ-කලසද්දෙ යථා-අක්ඛිනා කලක්ඛා-මුඛිනා කලක්ඛා-නිපුණසද්දෙ යථා-ඉවාරෙන නි

---

a ක්‍රියාපවගෙහ, ක්‍රියාවගේ වහානිමවිමෙහි උදාහරණ; යථා, මෙ සේයි-එකාහෙනෙව, එකදවසින්ම; බාරාණ්ඝි, බාරාය නසියයන ගඬ්ගාවයට මධ්‍යවහිතීවූහෙයින්ද ඉහාකපි ජාතකයෙහි වාහාරයිකිගා හිතව්‍යවහාරය වාච්‍යහෙයින්ද බාරාණසියයිකියනලද නාමවයක් ඇති බරණැසට; පායාසි, ගියේයි-නවහිමාසෙහි, නවමසකින්; විහාරං, විහාරය; නිබ්බාපෙසි, නිමවී-මෙහි බොහෝදවසකින් යනගමන එකදවසින්ම ගියහෙයින්ද බොහොදවසකින් නිමවනවිහාරකම්ාන්ත ය නවමාසයාගේඇතුළතම නිමවාලූහෙයින්ද ක්‍රියාපවගීහවේවී-ක්‍රියාපවග්ගොහි, ක්‍රියාපවගීහවි; ක්‍රියාය, ක්‍රියායෙන් (නොහොත් ක්‍රියාවගේ); අනුපරිනිට්ඨාපනං, වහානිමවිමසි-පුබ්බාදියොගෙ, පුලිඟවිදු දින්හා අයාගයක් ඇතිකල්හි කෘතීයාවට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-මාසෙන, මසකින්; පුබ්බා, පූර්‍වයි-යෙභුය්‍යෙන, බාහුල්‍යයෙන්; උපසංකමිත්වා, එළඹ; සදිසසද්දෙ, සදෘශාර්‍ථයෙහි උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-පිතරි, පියාහා; සදිසා, සදෘශයි=ගුරුම්හා, ගුරුන්හා; සදිසෝ, සදෘශයි=සමසද්දෙ, සමඅර්‍ථයෙහි උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-මාතරි, මව හා; සමා, සමයි, ධාතියා, ධාත්‍රියහා (හෙවත් කිරිවවහා); සමෝ, සමයි සමානැතිසේයි-ඤාතෙසද්දෙ, යමකින් ඤාතයයන අර්‍ථයෙහි උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-කහාපණෙන, කහවණුවකින් ඤාතෝ, අඩුයි-එකෙන, එකකින්; ඤාතා, අඩුයි-අඤ්ඤසද්දෙ, ප්‍රයොජනාර්‍ථයෙහි උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-ධනෙන, ධනයෙන්; මේ, මව; අත්ථෝ, ප්‍රයොජනයි-මණිකා, මාණික්‍යයෙන්; අත්ථෝ, ප්‍රයොජනයි-තුල්‍යසද්දෙ, තුල්‍යාර්‍ථයෙහි නාමකීයාවට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-පිතරි, පියාහා; තුලෝ, සමානයි=මාතරි, මවහා; තුලෝ, සමානයි=විකලසද්දෙ, විකලාර්‍ථයෙහි නාමකීයාවට උදාහරණ. යථා, මෙසේයි=ධනෙන, ධනයෙන්: විකලෝ, ඊකලාහි (හෙවත් අඩුයි)=සීලෙන, සීලයෙන්: විකලෝ, අඩුයි=කලභසද්දෙ, කලභාර්‍ථයෙහි නාමකීයාවට උදාහරණ: යථා, මෙසේයි=අක්ඛිනා, කඩුවෙන්: කලක්ඛා, සටනි=මුඛිනා, මුඛ්‍යයන්: කලක්ඛා, ශුඛයයි=නිපුණසද්දෙ, ව්‍යක්තභාර්‍ථයෙහි නාමකීයාව

සුණෝ-වාමාය නිපුණෝ-මිඤ්ඣකඤ්ඣෝ යථා-තිලේනමිඤ්ඣකං-ගුළේනමිඤ්ඣකං-සඛිලඤ්ඣාදිභාගෙ යථා-වාමායඤ්ඣිලා-සරේන ඤ්ඣිලා-කාලඛාදනස්ස යථා-මාඤ්ඣෙන හුජ්ඣති-යොජනෙන ගච්ඡති ॥

පඨමත්ථෙ යථා-අත්තනාව අත්තානං සම්මන්නති-කම්මපථෙ යථා-තිලේහි ඛෙත්තෙ වපති-සාලීහි ඛෙත්තෙ වපති-අධිකත්ථෙ යථා-ගුණේනඅධිකෝ-ගුණේන අධිකෝ-යුත්තත්ථේ යථා-අස්සෙන යුත්තෙ-ගොනෙන යුත්තෙ-පඨමාත්ථේ යථා-සුමුත්තා මිඤ්ඣෙන මහාසම්මඤ්ඤෙ-ඣායනෙන ඛුද්දකවාදි. ෙ

ට උදාහරණ: යථා, මෙසේයි=ආඛ්‍යාතෙන, ආචාරයෙන්: නිපුණෝ, දක්ෂයි=ව්‍යවාය, වචනයෙන්: නිපුණෝ,දක්ෂයි=මිඤ්ඣකත්ථේ, මිඤ්ඣක අර්ථයෙහි තෘතීයාවට උදාහරණ: යථා, මෙසේයි=තිලේන, තලයෙන්: මිඤ්ඣකං,මුසුයි-ගුළේන,උක්සකුරෙන්;මිඤ්ඣකං,මුසුයි-සඛිලඤ්ඣාදියෝ ගෙ, සඛිලාදී ශබ්දවලින් යෝගයක් ඇතිකල්හි තෘතීයාවට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-වාමාය, වචනයෙන්: සඛිලෝ, මෙදෙ ගෙවන්සිලු වුයි=සරේන,සවරයෙන්: සඛිලෝ,සිලුවුයි=කාලඛාදනස්ස, කාලාඛවදෙ දෙනාගේ ඉයොගයෙහි තෘතීයාවට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි=මාඤෙන, මසකින්; හුජ්ඣි, වලඳ=යොජනෙන, යොදුනකින්; ගච්ඡති, යෙයි; යොදනෙන්ගියෙයි සේයි.

b පඨමත්ථෙ, ප්‍රථමාවියෙහි තෘතීයාවට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි; අත්තානං, තමා; අත්තනාව, තෙමෙම; සම්මන්නති, සඛ්‍යාවබ්‍යයෙහි කතීව්‍යයාගේ ආපාඨජ්ඣාහ්‍යායෙන්සම්මතකෙරේ=මෙහි "අත්තනා"යිප්‍රථමාවිසම්භවයෙහි "අත්තානා"යි තෘතීයායි=කම්මපථේ,කම්මාවියෙහිතෘතීයාවටඋදාහරණ; යථා, මෙසේයි=තිලෙහි, තලයන්; බෙත්තෙ, ක්ෂෙත්‍රයෙහි;වපති, වපුරේ=මෙහි "නිලානි"යි කම්මාවි සම්භවයෙහි නිලෙහි සීනෘතීයාකාරණලදි-සාලීහි, හැල්වී; ඛෙත්තෙ, ක්ෂෙත්‍රයෙහි; වපති,වපුරේ-අධිකත්ථේ, අධිකාර්ථයෙහිතෘතීයාවටඋදාහරණ;යථා,මෙසේයි-ගුණේන, ගුණයෙන්; අධිකෝ, අධිකභිහෙවත්වඛ්‍යයි-ගුණේන, ගුණයෙන්;අධිකෝ, වැඩියි-යුත්තත්ථේ, යුක්තාර්ථයෙහි තෘතීයාවට උදාහරණ; යථා,මෙසේයි-අස්සෙන,අශ්වයෙකුවියිදින්; යුත්තෙ, යුක්තවියි-ගොනෙන, ගොනගුවියිදින්; යුත්තෙ, යොදනලදි-කාර්‍යායනයෙහි "සුනිනා"දි සූත්‍රයෙහි වකාරයෙන් සියලුවිභක්තිපරකල්හි ගොශබ්දයහට විකල්පයෙන් ගොන යන ආදේශය විහිතය මෙහි ගොශබ්දයද ස්ත්‍රී භාවයෙන්ඔක රාත්‍රාය "ගොන"ශබ්දයවිහාති ස්ත්‍රීභාවයෙන් අකාරාන්තය එහෙයින් වෙනම ශබ්දසංඛ්‍යාකැ දැතයුතු-ශබ්දනිර්ප්‍රකරණයෙහිද "පබ්බජිතො ගහඩොව ගොනො ඔඩොවගද්‍රහො"යනාදීන් ස්ත්‍රීවනම ශබ්දයකැ සිංහාභකලේ. පවබ්‍යත්ථේ, පඤ්චම්‍යර්ථවිභක්තියියෙහි තෘතීයාවට උදාහරණ; යථා,මෙසේයි-තෙන මහාසම්මඤ්ඤෙන; ඒ මහාශ්‍රම්

එඤාදිගහගණෙන ලකඛණාදිසු අවිගිහි නතියා දියසති නති නාසබබා ගහෙතබබා-සහාදියොගෙ ච, දිපදමිදංසුත්තං-ස හ ආදිසෙසංගත සහාදසො-සහාදිහි යොගෙ නසමිං සහාදියොගෙ-සහශබ්ධං සවං නානාවිනාලං කිමිවවව මාදිහි යොගෙ ලි ඛහිතා තතියාවිගතති හොති-තත්ථ සහශබ්දෙන සොගොඛ්‍යාහු ණිදබ්බසමථාසෙ සඛ්‍යවති-සං සථා-විත්‍යතෙකෙන සහ වත්තති-පුත්තෙන සහධුලා-අතෙතවාසිකසබ්විහාරිකෙහි සහ ආචරියුප ඣ්ඣායානං ලාභෙහා. a

---

ණ්‍යාකෙරෙන්; මයං, අපි, සුමුත්තා, මනාකොට මිදුනෙව්-මෙහි "ත මහාමඤ්ඤමණා"යි කිය යුතුතන්හි "තෙන මහාසමණෙ න"යි නෑතී යාව්-ඝාසඤෙන, ඝාසඤයෙන්; වුත්තා, ගිලිහුනේසි(හෙවත් පහවුනේ සි)-මෙහි "ඝාසනාගි ඝ්‍යයුතුතන්හි "ඝාසනෙන"යි නෑතියාවී, ඉදිං දි, මේ ආදිකායෙවේ.

a එඤ්, මෙහි; ආදිගහගණෙන, ආදිගුහණයෙන්; ලකඛණාදිසු, ල ඤ්ඤණාදියෙහි; අවිගිහා, නොකරණලද; තතියා දියසති, සම්මෑතියා වෝපැනෙද්ද; නාසබබා, ඒ සියල්ල; ගහෙතබබා, ගතයුතුනාහුසි-ඉදං සුත්තං, මේ සූත්‍රය; දිපදං, දෙපදයක් ඇත්තේසි-සහආදි, සහ ශබ්දය ආදිවූයේ; සඤං, සම්කෙනෙහුන්ටද; නෙ, ඔහු, සහාදඤෙ, සහාදීහුනම්වෙත්-සහාදිහි, සහශබ්දයුද්ත්හා; යොගෙ, යෙදීම; සහාදි යොගෙ, සහාදියොගනම්වේ; තස්මිං සහාදියොගෙ, ඒ සහාදියොග යෙහි-සහ සබ්දං සවං නානාවිනා අලං කිං ඉති, සහාය සබ්ධ සම්ය නානාය විනාය අලංය කිංය යන; එවමාදිහියොගෙ, මේ ආදිශබ්ද යන්හා සම්බන්ධයක් ඇතිකල්හි (හෙවත් මේ ආදින්හා යෙදීමක් ඇ තිකල්හි; ලිහම්හා, ඒ සහාදින්හායුක්තවූ ලිහයෙකෙරෙන් පරව; ත තියාවිභත්තිතොහි, අප්‍රධානයෙකෙරෙහි තෘතීයා විභක්තිවේ-තත්, ඒ සහාදිශබ්දයන් අනුවරහි; යහසදෙදනයොගෙ, සහශබ්දයාහා යොගයහෙවි(නොහොත් යෙදීමනෙව); ක්‍රියාගුණද්‍රව්‍යසමවායෙ, ක්‍රියා ය ගුණයද්‍රව්‍යය යනමොවුන්හා වෙනතෙනම සම්බන්ධයන් ඇතිකල්හි; සම්භවති, සහශබ්දයාහා ප්‍රකෘතියහට සම්භවවේ(හෙවත් ලැබේ)-තං, ඒ ක්‍රියාදින්හා ශබ්දයන්හා යොගයක් ඇතිකල්හි සහශබ්දයාගත් යොග යලද විතක්කාදි ශබ්දයන්කෙරෙන් පරවූ තෘතීයාවට උදාහරණ්‍යෙහි, මෙසේහි-විතක්කෙන සහ,ආරම්මණාභිනිරොපලක්ඛණවූ විතක්කයහා සමග; වත්තති, විත්තය පවත්නේය-පුත්තෙන සහ, පුත්‍රයා සමග; ධූලා, පියතෙම ස්ථූලඩි-අන්තෙවාසිකසබ්විහාරිකෙහි සහ, ආචාර්‍ය ශිෂ්‍යවූ අන්තෙවාසිකයාහා උපාධ්‍යායශිෂ්‍යවූ සබ්විහාරික යනමොවු න්හා සමග; ආචරියුපජ්ඣායානං ලාභෙ, ආචාර්‍ය උපාධ්‍යාය මඳන් නාහට ජීවරාදිලාභයහි-මේ උදාහරණත්‍රයෙහි "වත්තති"යනු ක්‍රියා

නිසිදි භගවා සඞ්ඝං ඡින්නස්සෙවාහිතෙන සඞ්ඝං බ්‍රහ්මදත්තෙනාන මාණවෙන-සහසෙසෙනසමංමිනා-සතෙන සමංමිනා-සබ්බෙහි මෙ පියෙහි මනාපෙහි නානාභාවෝ විනාභාවොහි-සංසෝ විනාපි ගඟෙහන උපොසථං කරෙය්‍ය-අලතෙන ඉධ වාසෙන-අලතෙන ධනෙන-කිමෙම එකෙන නිහණ්ණන පුරිසෙනවා මදසසිනා-කිතෙන ජවායි දුම්මෙධ කිතෙන අජිනසාවියා-එහි ව කාරෙණ සඟහෙපි තතියා-නං ඝථා-දෙවදත්තෙනා රාජගහං පා

යොගනිදේශය "ථූලෝ"යනු ගුණයොගනිදේශය "ලෝහෝ"යනු ද්‍රව්‍ය යොගනිදේශයි, සෙසුතත්හිද ක්‍රියායොගාදි නිදේශ මෙසේදතයුතු.

a භගවා, භාග්‍යවත්තෙම, ඡින්නස්සෙනෙන සඞ්, හිඡ්ඡුසඞ්ඝයාහා සමඟ; නිසිදි, ප්‍රඥාවරබුද්ධාසන මඤ්ඤාසෙයි වැඩහුන්නේය-අ හෝ වාසිකෙන, අතවැසිවූ; බ්‍රහ්මදත්තෙන මාණවෙන සඞ්, බ්‍රහ්ම දත්තනම් මාණවකයාහාසමඟ-සහ ශබ්දපයෝගයවූ "සඞ්"ශබ්දයාහා යොගයද මෙසේමැයි-සඟසෙසන සමං, සඟශ්‍රයෙන් සමකොට (ඉහ වත් දඟසක්හාසමකොට); මිනා, පරිච්ඡින්නයි-දඟසකින් ඌණාහි රෙකනොකොට පිරිසිදිනාලදි (හෙවත් දඟසක්වටිගියි සේසි)-සතෙ න සමං, සියයක්හා සමඟනාට;මිනා සමඟකාරණලදි-යබ්බෙහි මේ පි යෙහි, සියලුප්‍රෙමනීයයන්හාද; මනාපෙහි, විත්තවඩන්නවුන්හාද; මෙ, මාගේ; නානාභාවෝ,ජාතියෙන් නානාභාවයද;(හෙවත් කෙසින් වෙන්වීමද);විනාභාවොහි, හැරයාමද; "පබ්බජිතෙන අභිණ්හං පච්ච වෙක්ඛිතබ්බං"යනු අනුසඤ්ඤානකරණු-සංඥා, හිඡ්ඡුසඞ්ඝතෙම, ග ගෙහෙන විනාපි. ගහීනමිහිඡ්ඡුහුගැරද; උපොසථං කරෙය්‍ය, ප්‍රාතිමෝ ක්ෂාද්දේශය කරන්නේසි-ඉධ, මෙහි;වාසෙන, විසීමෙන්;තෙ, තට; අලං, පමණි-තෙ, තට; ධනෙන, ධනයෙන්; අලං, පමණි-මෙහි"වා සෙන ධනෙන"යනු අලං ශබ්දයොගයෙහි තෘතීයාහි"තෙ"යනු අලම ර්ථයෙහි චතුර්ථියි-"අලමභූෂණපර්‍යාප්තිශතනිවාරණවාචකම්"යි -අ මරකොශයෙහි කිඹුවින් අලං ශබ්දවෙතැන්හි වාරණයෙහි වැටෙයි, එහෙයින්තාගේ විසීමාදිය නොකැමැත්තේසි සේසි-එකෙන, හුදක ලාව; නිණ්ණන, සංසාරසාගරයාගේ පරතීරයට ගියාවූ; ඵාමදසසි නා, නමාගේ බලදන්නාවූ; පුරිසෙන, මාවැනිපුරුෂයෙකුවිසින්; මෙ, මට; කිං, කවරඵලයෙක්ද-මෙහි"එකෙන නිණ්ණන පුරිසෙන ඵා මදසසිනා"යනු ප්‍රතිෂේපවාචී කිං ශබ්දයොගයෙහි තෘතීයාහි "මෙ" යනු කිම්ශබ්දයොගයෙහිවතුර්ථියි-දුම්මෙධ, අඵුනය; ජවායි,ජවාමණ්ඩ ලයෙන්; තෙ, තට; කිං, ප්‍රයොජනයිවිද; අජිනසාවියා, අඳුන්දිවිස මින්; තෙ, තට; කිං, කවරප්‍රයොජනයෙක්ද-"මෙහි ජවායි යනුද අජි නසාවියා යනුද කිංශබ්දයොගයෙහි තෘතීයාහි "තෙ"යනු කිම්ශබ්දයෙ හි චතුර්ථියි-එහි, මේ සඟාදි සූත්‍රයෙහි; වකාරෙණ, වශබ්දයෙන්; ස

එසි කොකාලිකෙන පවජ්‍රාසම්මණෙන-දුක්ඛෙ බාලෙයි සංවාසො.a
සොගතගහණමිධාභූවනත්තයෙ-හෙට්ඨත්ථෙව-දිසදම්දංසුත්තං-
කිසම්වි එලෙ දිට්ඨසාමඤ්ඤං කාරණං හෙතු-අදියනිති අත්ථො-හෙ
ට්ඨෙව අත්ථෙ හෙට්ඨත්ථෙ තසම්ං හෙට්ඨත්ථ-හෙට්ඨත්ථ හෙට්ඨත්ථ
පසොගෙව ලිඞ්ගමිහා තනියා විහනති හොති-තංසද්දා-අභිනන්න
න වසති-ඛම්මිමන වසති-ඕජ්ජාය වසති. b

ගත්තේවි, ඔහු ඝාසම්ගයන අඹියෙයි; තනියා, තාතියා විහකතියේ-
තං, ඒ සහාඹියෙහි තෘතියාවට උදාහරණ; යථා, මෛත්‍රේයි-ඉදවද
හෙතා, දෙවදත්තඝාසඨවිරතෙම; ඉඤ්ඤාකොලිකෙන පවජ්‍රාසම්මණෙන, කොං
කාලිකනම් පසුමහණහු ඝාසම්ගය; රාජගහං පාවිසි, රාජගෘහනගරයට
වනී-මෙහි සහශබ්දයොගයක් නැතද සහාඹියෙහි විහිත තෘතියාවවි
සින්ම "කොකාලිකෙන පවජ්‍රාසම්මණෙන"යි සහශබ්දයාගේ අඹිය
හැගේ-බාලෙහි, කායදුශ්චරිතාදීන් සමන්විතබැවින් බාලයෝහයි කි
යනලද අඥානයන්ගා සම්ග, සංවාසො, විසීම; දුක්ඛෙ, දුඃඛයට කාර
ණාභෙයින් දුකයි-මෙහි සහාඹිය හැගෙන නන්හිදු නසන්වං කා
පුරිසෙන කයිරා"යනාදියෙහිමෙන් තෘතියා අනවද්‍යඝයි දැනයුතු-එ
සින්මකිඹ ජයාදිත්‍යයන් විසින්කාසිකාවෘත්තියෙහි-"සහාදීනාව
යොගෙ විධානාත් පඤ්චාඹයුයොගෙපි භවති පුත්‍රෙණ සාත්ම් පුත්‍රෙ
ණ සුභිං විනාපි සහශබ්දෙන භවති වාඋවායුනෙ"නි-තවද අනිඝකඤ
ඤාත ''සහවචනාවපන භවතා සුපවාසා කොලියධීතා අරොගා අ
රොගං පුත්තං විජායි සහපචචයකතෙ මයහං"යනාදියෙහිබහුලාධිකා
රයෙන් සාඹාඹියෙහි පඤ්චම් ඵලී විහකතිද ඇතැයි දැනයුතු:—

b යොගඅහණෙණ; සහාදිසූත්‍රයෙහි යොගග්‍රහණය; ඉධ, මේ සූත්‍ර
යෙනිලා; අනුවත්තතෙ, අනුවර්තනයවේ-ඉදං සුත්තං, මේ සූත්‍රය: දිප
දං, දෙපදයක් ඇත්තේයි-කියම්වි එලෙ, කිසි වාසාදි ඵලයෙක්හි; දිට්ඨ
සාමඤ්ඤං, දක්නාලදඹනාතිඇතිහ්; කාරණං, කාරණය; හෙතු, හෙතුනම්
වේ-අරියනීති, දක්නාලැබේනුහි; අත්ථො, අර්ථනම්වේ-හෙතුඵල, හෙ
තුවම; අත්ථො, අර්ථනුහි; හෙට්ඨත්ථා, පෙර්ඵර්ථනම්වේවි; තසම්ං හෙ
ට්ඨත්ථෙ, ඒ හෙට්ඨර්ථයෙහි-හෙට්ඨත්ථෙව, ශබ්දයාගේහිරොහුතවූ හෙ
තුසඞ්ඛ්‍යාත අර්ථයක් ක්‍රියයුතුකල්හිද; හෙට්ඨත්ථපයොගෙව, හෙතුහු
අර්ථකොටඇතිනිමිත්තප්‍රයොජනාදිශබ්දයන්ගේ ප්‍රයොගයක් ඇතික
ල්හිද; ලිඞ්ගම්හා, ඒ හෙට්ඨර්ථසම්භවය ඇත්තාවූද ඒ හෙට්ඨර් ශබ්දයුක්
තවූද තදාඛ්‍යාවිවූ ලිඞ්ගයාකෙරෙත්පරව; තනියාවිහතතිම්හා, තෘ
තීයාවිහකතිවේ-"මෙහිකරණෙ තනියා"යන්නෙන් තෘතීයානොකොට පඤ්චක් තෘතීයාවිධාන කුමැයිදයත් ? යමක්හුගේ ඵලනිෂ්පාද
න සාමර්ථ්‍යය අන්වය ව්‍යතිරෙකවශයෙන් දැනීයමානවේද ? ඒ කරා

"නජච්චා වසලොහොති නජච්චා හොති බ්‍රාහ්මණෝ'
කම්මනා වසලෝ හොති කම්මනා හොති බ්‍රාහ්මණෝ" a

දුනෙන හොගවා-අවාරෙණ කුලී. b

කෙන පානි කාමදදෙ කෙන පානි මධුස්ස වෝ
කෙන ගත බ්‍රහ්මචරියෙන පුඤ්ඤං පානිවහි ඉජ්ඣති. c

ණ්‍යාගේ හේතුතම එසේවැනු-"අවිජ්ජාය සංඛාරාසම්භවන්ති"යනා දියෙහි අවිද්‍යාදිහුගේ භාවයෙහි සංස්කාරාදිහුවෙහි තදභාවයෙහි ඔහුගේද අභාවයවෙහි එගෙයින් අවිද්‍යාදිය හෙතුකොටගෙණ සංස්කාරාදිය සම්භවවෙයි සිතන්නාහට අවිද්‍යාදිහුගේ සංස්කාරාදී ඵලොත්පාදනයෙහි සම්භවභාවයද අභිය ව්‍යතිරේකහෙයින් හැගේද? එහි භූතභාවයෙහි ඵලභාවය අභ්‍යන්නමිවයි හෙම්බාහාවයෙහි ඵලාභාවය ව්‍යතිරේකනම්වයි වෙහින් කරණාඛියාකොරෙන් හෙම්බිඛියාගේ වෙනසවසේවැයි, තවද යම්තාදෙක්හි "අදෙසයි"යනාදියෙහි මෙන් යමක්හු පිණිස ක්‍රියාව වේද ඒහෙතුනම යම්තාදෙක්හි "කුදාලෙන ඛනති"යනාදියෙහි මෙහි ක්‍රියාව පිණිස යමක්ද වේද හේකරණනම්වෙයි එගෙයින්ම තාතියාවචනයද මෙබඳුතන්හි කරණාපදෙශතකය මෙබඳුතන්හි නෙමිත්තිදෙශතකයයි ප්‍රයොගහෙයින්ම හැහෙයි දහයුතුයි එසින්කිහ-"සාරාඛිදිපනිකරණනම් විනයාඛිමඤ්ඡාසෙහි-හෙතු අත්‍ථා ක්‍රියාකාරණං නකරණාඛිය කිරියත්‍ථාතඤා නානපපකාරගුණවිසෙසාධිගමනත්‍ථං ඉධ උපසඞ්කමනක්‍රියානි අඤ්ඤනවසතිති ආදිසුවිය හෙතුඅත්‍ථමෙව තං කරණවචනං යුත්තතා නකරණත්‍ථං තස්ස අයුජ්ජමනත්තානි උභතං යෙන වාකාරණෙනානි"-තා, ඒ නෙමිත්තියෙහිද හෙතුඛිප්‍රයොගයෙහිද තාතියාවට උදාහරණ; යථා; වෙසේසි-අඤ්ඤන,ආහරය නිමිත්තකොට ගෙණ; වසති,වෙසයි-ධම්මෙන, ධම්යහේතුකොටගෙණ; වසති,වෙසේ-පිරජාය, පිඳ්‍යාවපිණිස,වසති, වෙසේ:—

a ජච්චා, චණ්ඩාලකුලසංඛ්‍යාත ගිනජාතියෙහි උත්පාදිතමාත්‍රය හේතුකොටගෙණ; වසලොනහොති, චණ්ඩාලනම් නොවෙයි; ජච්චා, බ්‍රාහ්මණකුලසංඛ්‍යාත උත්තමජාතියෙහි උත්පත්තිමාත්‍රය හේතුකොටගෙණ; බ්‍රාහ්මණෝ නහොති, බ්‍රාහ්මණනම් නොවේ එතකුදුටත්; කම්මනා, කායදුශ්චරිතාදිවූ නිකෘෂ්ට කර්මය හේතුකොටගෙණ; වසලොහොති, චණ්ඩාලනම්වෙයි; කම්මනා, කායසුචරිතාදිවූ උත්කෘෂ්ට කර්මයහේතුකොටගෙණ; බ්‍රාහ්මණෝහොති බ්‍රාහ්මණනම්වෙයි.

b දුනෙන, දුනය හේතුකොටගෙණ; හොගවා, හොගඇත්තේවේ ආවාරෙන, ආවාරයහේතුකොටගෙන; කුලී, කුලඇත්තේවේ.

c පෙපානි, තාගේ හස්තතලයතෙම; කෙන, කවරකාරණයකින්; කාමදදෙ,කැමැති කැමැති වැකුදේද;මෙ පානි,තාගේහස්තතලය

හෙඤ්ඣප්පයොගෙ යථා-කෙන නිමිත්තෙන වඤති-කෙන ප
යොජෙන වඤති-කෙනානුඤ්ඤා වඤති-කෙන හෙතුනා වඤති-ඝ
තනත්ථෙ ච-විපදමිදං සුත්තං-සත්තන්නං පුරණ්ණි සත්තමි-ඝ
තනමියා අත්ථෙ සත්තමත්ථෙ නාමිං සත්තමත්ථෙ-ඝත්තත්ථෙ
ච ලිඞ්ගවිභත්තියා විභත්තිහොති-කාලඛාන දියාදෙසාදිසුවාසං ॥

නෙසු කාලෙනාව-නෙන සමයෙන භගවා-භාසති සමයෙ භ
ගවාත්ථෙ-කාලෙන ධම්මසවනං-නෙනකාලෙන-සෙ වො ම

තෙම; කෙන, කවරකාරණයකින්, මධුරසප්‍රසවයකෙරේ
දැහෙ පානිමිති, තාදෘශ්‍යඥානතලයෙහි; කෙන ඉහම්වරියෙන, කවරවෙ
ය්‍යාවහක්හේතුකොටගෙණ; ප්‍රාදෂං ඉරුක්ෂති, පුණ්‍යඵලසම්බවේද'

ඇ හෙඤ්ඣප්පයොගෙ, හෙතුවිධිඛයකොට ඇති නිමිත්තාදි ශබ්ද
යන්ගේ ප්‍රයොගයන් ඇතිකල්හි තෘතීයාවිභක්තියට උදාහරණ;යථා,
මෙසේයි-කෙන නිමිත්තෙන, කවරකාරණයකින්; වඤති, වෙසේද-
කෙනපයොජනෙන, කවරප්‍රයොජනයකින්; වඤති, වෙසේද=කෙන අ
නුඤ්ඤා, කවරඅවිරුද්ධයකින්; වඤති,වාඤ්ඣකෙරේද-කෙනහෙතුනා,කවර
කාරණයකින්; වඤති, වෙසේද-මෙහි නිමිත්තාදිය ප්‍රයොජනාදිය අවිය
හෙතුය යන කාරණපඤ්චායයි මෙහි හෙතුනාමි ඵලසාධනයොග්‍යවූ
පදාර්ථය මේ හෙතුවාදින්ගේ යොගයෙහි තවිගෙඤණවූ කිංශබ්දයාකෙ
රෙන්ද විශෙෂ්‍යවූ නිමිත්තාදිශබ්දයන්කෙරෙන්ද මේ සූත්‍රයෙන්ම
තෘතීයාවන්නිසි-ඉදං සුත්තං,මේ සූත්‍රය; විපදං, දෙපදයක් ඇත්තේ
සි-සත්තන්නං, සතකගේ;පුරණ්ණි, පිරිම; සත්තමි, සප්තාමිනම්වූ-ස
තවමියා, සප්තමියෙහි; අත්ථෙ, අර්ථයෙහි; සත්තමත්ථෙ, සප්තම්‍ය
ර්ථනාමිවූ;-හෙතුඤ්ඣ සත්තමත්ථෙ, ඒසප්තම්‍යර්ථයෙහි-සත්තමිත්ථෙච,
සප්තම්‍යර්ථයන්දෙන්නාතකකල්හිද; ලිඞ්ගවිභා, ශබ්දයාකෙරෙන්පරව;
තාහියා විභත්තිහොති, මේ සූත්‍රයෙන් තෘතීයාවිභක්තිවේ-අඤං, මේ
සප්තාම්‍යර්ථයෙහි තෘතීයාවිභක්තිනොම; කාලඛාන දියාදෙසාදිසුව,
කාලය මාර්ගය දික්ය දෙසය යන මේ ආදාර්ථයන්කියයුතුකල්හිවේ
මෙහි වචාරයවූවෙයනිවැ-වේ-මේ සූත්‍රයෙහි නියමය "තදනුප්පරෝ
ධෙන"යනපරිභාෂාවඤ්ඣ්සිඛයි-මේ කාලාධ්වාදිවිශෙෂයෙහි තෘතීයා
නොම "කඤ්ඣතරිච"යන්නෙහි චකාරයෙන්ම්සිඛයි:—

ඈ නෙසු,ඒ කාලාදීන් අතුරෙහි;කාලෙ,කාලවාචිසප්තම්‍යර්ථයෙහිතෘ
තීයාවචඵඤ්ඣරණ;තාව,පලවූකොට දක්වනුලැබේ-නෙන සමයෙන,
එසමයෙහි; භගවා, භාග්‍යවත්තෙම; "වෙරඤ්ඣායං විහරතීති, අනුස
ඤානකරණ්ණ"-නඤ්ඣ සමයෙ,එසමයෙහි; භගවාඤ්ඣත්ථෙ, භාග්‍යවත්
තෙමයනාසිසි-මෙහි නඤ්ඣ සමයෙහි සප්තාම්‍යර්ථසම්භවයෙහි තෘ
තීයාවෙහි නොහොත් කරණාර්ථයෙහිද හෙතුවිධියෙහිද මේ තෘතීයා
වචනය සිඛය මෙසින් "කිඤ්ඣනුසිඤ්ඣාපදපඤ්ඣඤ්ඣතතියා කෙන හෙතු

මමවසෙන සත්ථා-මාසෙන භුඤ්ජති-අඩනි යථා-යොජනෙන ධාවති-සොජෙන ධාවතීත්‍යත්ථෝ-කොසෙන ධාවති-කොසෙඡ්ම ධාවතීත්‍යත්ථෝ-දිසාසංයථා-පුරත්ථිමෙන ඛන්ධාවාරෙ දත්ථිණෙන විරූළ්හකෙ පච්ඡිමෙන විරූපක්ඛෙ උත්තරෙණ කුසිනාරාදීසු විය කොහඔමප රෙණව-ඉදමෙසයථා-යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි-තෙන සොපන සමයෙන-යෙන මණ්ඩලමාලකෙන.p

සෙනඛභවිකාරෙ-දිපදම්දංසුත්තං-අඛනති හත්ථපාදාදීනං ඝමුහා-ඉතඝඛඛන වා කුයතෙත්‍යඛඝං-අඛඝං අවයවං අසා අත්ථිනි වා අඛඝං-තා කිං සරීරං. a

---

නා කාරණභූතෙනව"සිඤ්ඨනතිදන්‍යුත්තු-කාලෙන,යුක්තප්‍රාප්තකාලයෙ හි; ධම්මසවණං, ධම්ශ්‍රවණය-"උත්තමංඔඛඛලං"යි අනුසඤ්ඤාන කර ණු-තෙනකාලෙන,ඒ කාලයෙහි-සෝ,ඒධම්විනයතෙමේ,මමවචසෙන, මාගේඇවැමෙන්; වෝ,තොපට; සත්ථා, ශාස්තෘය (හෙවත් අනුශාසක වේ)-මාසෙන,මසෙක්නි;භුඤ්ජති,වලඳ-අද්ධනි;අධ්වයෙහි නාතීයාවට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-යොජනෙන, යොදුනකින්; ධාවති, දිවේ- යොජනෙ, යොදනෙක්හි; ධාවතීත්‍යත්ථෝ, දිවෙයි යනාවිසි-කොසෙන, ක්‍රොශයකින්; ධාවති, දිවේ-කොසඤ්ඡං, ක්‍රොශයෙක්හි; ධාව නීත්‍යත්ථෝ, දිවෙයි යනාවිසි-දිසාසං, දිශක්තියයුතුකල්හි එහි නාතී යාවට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-පුරත්ථිමෙන, පූර්වදිග්භාගයෙහි, ඛන රදෙස්, ගන්ධාවාධිපගිවූ ධ්‍රතරාෂ්ට්‍රනම් දිව්‍යරාජයාය; දක්ඛිණෙන, ද ක්ඛිණදිග්භාගයෙහි; විරූළ්හකො,කුම්භාණ්ඩාධිපගිවූ විරූළ්හනම් දිව්‍ය රාජයාය; පච්ඡිමෙන, පශ්චිම දිග්භාගයෙහි; විරූපක්ඛො, නාගාධිප තිවූ විරූපාක්ෂනම් දිව්‍යරාජයාය; උත්තරෙන, උතුරු [illegible]; කපිවනෙහා, කපිවන්නනම් පුරය; අපරෙනාව, අපර [illegible]; ජනොඝං, ජනොඝනම්පුරයයි-දදෙසෙ, ප්‍රදෙශවිශෙෂ [illegible] උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-භගවා, භාග්‍යවන්තෙහේ; [illegible] ශයෙක්හි වෙසස්ද; තෙන, එහිලා; උපසඞ්කමි, එලඹියේය-තෙන ස මයෙනඛොපන, එසමයෙහිවනාහි-මණ්ඩලමාලකො, මණ්ඩලමාලක තෙම;යෙන, යම්තැනෙක්හිද"තෙනුපසඞ්කමි"යි අද්ධ්‍යාහාරකරණු- ප්‍රදෙශාඥියෙහි කරණලද මේ තාතීයවිභක්තිතොම කරණීයක් කැමැතිකල්හි "යෙනකාරණෙන භගවා උපසඞ්කමිතබ්බා කෙන කාරණෙන උපසඞ්කමි"යි මේ ආදීන්ගන්නේයි-**

d ඉදං සුත්තං, මේසූත්‍රය; දිපදං, දෙපදයක් ඇත්තේයි-අඛඝ නති, අඛඝයනු; හත්ථපාදාදීනං, හස්තපාදාදීන්ගේ; සමූහො, බාන්ද යයි-තෙන අඛඝනවා, ඒහස්තපාදාදී සමූහසඞ්ඛ්‍යාත අඛඝයන්හෝ; ඝයතෙති, අදුන්වනුලැබේනුයි; අඛඝා, අඛඝනම්වේ-අඛඝං, අඛඝය යි සේය; අවයවං, නෙත්‍රාදිඅවයවය: අසස, මෙහිට; අත්ථිනි, ඇත්නුයි; අඛඝං, අඛඝනම්වේ-තා කිං, හේතුමෙක්ද; සරීරං, ශරීරයයි.

කරණං කාරෝ-පකතියා උහතර'මවජ්ජනතරං විකාරෝ-අඛ්‍යස්ස විකාරෝ අඛ්‍යවිකාරෝ-යෝ අඤ්ඤ විකාරෝ—සරීරස්ස අඤ්ඤථා භාවොත්‍යත්ථෝ-ඉමිනා අඤ්ඤනඅඛ්‍යිමිනා' සඤ්ඤාරෝ ලක්ඛියතෙ තස්ස තතියා විභත්තිහොති—නාමථා-අකඛිණි කා තෙණා-තමත්ථෙන කුණි-සාදෙන බහෙසූ—පිසියා බුජ්ජා- ඉ ච්චාදි=විසෙසනෙ ච-දිපදම්දං සුත්තං-විසෙසියති ඛ්‍යිතෙ'මඤ්ඤන විසෙ සියතිති වා විසෙසනං—කිං කිං හොත්තාදි-තඤ්ච විසෙසනං න ඤ්ඤං ගොත්ත නාමජාති සිප්ප වයෝගුණ සඤ්ඤාතෙ විසෙසනතස්ස තතියා විභත්ති හොති—a

---

a කරණං, කිරීම; කාරෝ, කාරකභාවෙ-පකතියා, ප්‍රකෘතියෙන්; ඵ හතරං, මත්තෙහි; අවත්ථාතරං, අවස්ථාන්තර රූපකට පැමිණීම; විකා රෝ, විකාරභාවෙ-අඛ්‍යස්ස, ශරීරයාගේ; විකාරෝ, විකාරය නෙම; අඤ්ඤථාභාවොත්‍යත්ථෝ-ඉමිනා අඤ්ඤනඅඛ්‍යිමිනා' ඒ අඛ්‍යවිකාරයෙනම් සරීරස්ස, ශරීරයාගේ; අඤ්ඤථාභාවොත්‍යත්ථෝ, අනික්ප්‍රකාරයකටපැ මිණීමයයි අභිප්‍රාය නාම විෂ්‍ය වාචක වචනය; සඤ්ඤාරෝ, ලක්ෂණ කරණය; ලක්ඛියතෙ, දන්නා ලැබේද; තස්ස, ඒ ව්‍යාධිමත් අඛ්‍යයට කියයුතු කල්හි; තතියා විභත්තිහොති, අඛ්‍යවෝ ශබ්දයන් කෙරෙන් පරව තෘතීයාවිභක්තිය වේ-ඉමිනි "රථඛ්‍යිං ඤානඛ්‍යිං,,යනාදියෙහි "මෙන් අවසව යෙහිනොවැටෙන්නාවූ අඛ්‍යශබ්දයෙනම තද්ධිතඛ්‍යියින් අනඛ්‍යෝ,,යන දියෙහි මෙන් සමුදායෙහි වැටේ-තං, ඒව්‍යාධිමත් අඛ්‍යයාකියයුතුකල්හි තෘතීයා විභක්තියට උදාහරණ; යථා, උදාහරණයි-අකඛිණි, ඇසින්; කාණෙණ, අඤ්ඤයඅඛ්‍යිෂ්ඨෙන, අඤ්ඤින්; කුණි, කොරෝපාදෙන, පයින්; බහෙසූ, බකලයිහි පිසියා, පිටෙන්; බුජ්ජා, කුදුයි; වකාරයිසේයි-ඉච්චාදි, මේආ දි කාණිවේ-මෙහි ව්‍යාධිනම් අඤ්ඤවිකාරාදිය ව්‍යාධිවන්වූ අඛ්‍යනම් වස්තු රූපියයි දත යුතු-ඉදංසුත්තං, මේසූත්‍රය; දිපදං, දෙපදයක් ඇත්තේයි-අනෙන, මේඛ්‍යාත්‍යාදිශබ්දයාවයින්; විසෙසිතබබංවෙසෙසියයුතුවූගෙ තමාදි ශබ්දය; විසෙසිය නිහි, හාරවාඑදාදි ගොත්‍රයා කෙරෙන්වෙනස්ක රණ්ඩු ලැබුහුනි; විසෙසනං, විශෙෂණනමවේ-තං කිං, මේකිම්දයන්; ගොත්තාදි, ගොත්‍රාදියයි; තස්මිං විසෙසනෙ ඒවිශෙෂණයෙහි; ගොත්ත නාමජාති සිප්ප වයෝගුණ සංඛාතෙ, ගොත්‍රය නාමය ජාතිය ශිල්පය වයසය ගුණයයි කියනලද; තස්මිං විසෙසනෙහේ, ඒවිශෙෂණවීයන්හේ තකකල්හි (නාමාදින්ට විශෙෂණභූත ගොත්‍රාදියට වාචකවූ ගෞතමා දි ශබ්දයන්හාසමග එකාධිකරණයෙහි වැටෙන්නාවූ ගොත්‍රාදි ශබ්දයන් කෙරෙන් පරව) තතියා විභත්තිහොති, තෘතීයා විභක්තිවේ;—

තංඵා—නොතෙනන නොතමෝ නාඵෝ— සාරිපුත්තෙනා'නි නාමෙය්‍ය වියසුතෝ පඤ්ඤවා ච සෝ-ජාතියා ඛත්තියෝ බුද්ධෝ-න දහ්‍ර පබ්බජිතෝ සත්තෝ ජාතියා සත්තවස්සිකෝ—ඖපෙන කල්‍ය කාරෝ සෝ-එකූන තිංසෝ වයසා-විජ්ජාය සාධු-පඤ්ඤාය සාධු-

---

a තං, ඒගොත්‍රාදිනාමිසංඛ්‍යාත විශෙෂණාවියක් දෙයාතකකල්හි ඔහුකෙරෙන්පරවූ තෘතීයා විභක්තියිහට උදාහරණ;ඵා, මෙසේයි;—නාඵෝ, ඊඤ්චරත්වාදි ගුණයෙන් යුක්තවූ සම්බුදුතෙම; ගොතෙනන, ගොත්‍රයෙන්; ගොතමෝ, ගෞතම නම්; ගෞතම ගොත්‍රඇත්තේයයි. ඒසේයි—මෙහි "ගොතෙනනයි,, ගෞතමගොත්‍ර ශබ්දතෙම භාරවාහාදි ගොත්‍ර ශබ්දයා කෙරෙන් නාඵයා ව්‍යවහෙජ්දකොට සිරිනුයි ඕහට ගොතෙනා,,යි ඒ ශෛශණවේ—සෝ, ඒ උපතිස්සතෙම; නාමෙන, සබ්බඤ්ඤුන් වීසින් තබනලද නාමයෙන්; සාරිපුත්තෝ'නි ශාරිපුත්‍රයයි; විස්සුතෝ, ප්‍රසිද්ධය; පඤ්ඤවාච, ප්‍රඥාවදඇත්තේයි—මෙහි "නාමෙන, යි ශාරිපුත්‍රනාමය මෞද්ගල්‍යායනාදි නාමයන්කෙරෙන් ශාරිපුත්‍රයා වෙසෙස්නුයි "නාමෝ,,යි තච්ඡෙශණනාමවේ—බුද්ධෝ, සම්බුදුතෙම; ජාතියා, කුලයෙන්; ඛත්තියෝ, ක්ෂත්‍රියයි—මෙහි "ජාතියා,,යි ක්ෂත්‍රිය ජාතිභාවය සෙසුබ්‍රාහ්මණ ජාතිය කෙරෙන් භගවන්හු වෙන්කෙරේ නුයි ඕහට 'ජාති,,යි විශෙෂණනාමවේ. තදහු පබ්බජිතෝසත්තෝනා, එදවස් ප්‍රව්‍රජිතවූ(ම ඟණවූ) එක්දවසක් ඇත්තේයයි සේය; ජාතියා කම්‍යාගේඋත්පත්තියෙන්; සත්තාවසිකෝ, සත්ත්‍යවිරිදිවූ, සෝපි මංඅනුසාසෙය්‍ය සම්පටිච්ඡාමි බුඩනා,,යි අනුසන්‍ධානකරණු—මෙහි "ජාතියා,,යි සප්ත වර්ෂජාතිභාවේ අෂ්ටවර්ෂ ජාත්‍යාදින්කෙරෙන් හෙරණ වෙසෙසානුයි "ජාති,,යි තච්ඡෙශණවේ—සෝ, හෙතෙම; සිපෙන, හස්තාකර්මසඞ්ඛ්‍යාත ශිල්පයෙන්; නලකාරෝ, කුලූපොතුයි—මෙහි "සිපෙන,,යි නලකාර ශිල්පතෙම සෙසු අඝකාරශිල්පාදීන් කෙරෙන් පුරුෂයාගේ ව්‍යවහෙජ්දයකරණ හෙයින් ඕහට සිපෙන,,යි විශෙෂණවේ—වයසා,අවස්ථාවිසින්;(හෙවත් වයසින්)එකූන තිංසෝ,එකූන්තිස්සක්ඇත්තේයි—මෙහි "වය සා,,යි එකූනත්‍රිංශත්වර්ෂ පරිච්ඡින්නා වයසතෙම සෙසුත්‍රිංශත් වර්ෂපරිච්ඡින්නාදි වයසින් භගවන්හු පිරිසිඳි නාහෙයින්(හෙවත් තෝරණහෙයින්)ඕහට"වයෝ,,යි විශෙෂණවේ—විජ්ජාය,විද්‍යාවෙන්; සාධු, සුන්දරයි(හෙවත් ගුණයෙන්යුක්තයි)—මෙහි "විජ්ජාය,,යි සාධුවිද්‍යාතොම සෙසු අසාධු විද්‍යාවන්කෙරෙන් පුරුෂයා පිරිසිඳිනුයි ඕහට "විජ්ජා.,යි විශෙෂණවේ—පඤ්ඤාය, ප්‍රඥාවෙන්; සාධු,සුන්දරයි—මෙහි"පඤ්ඤාය,,යි සාධුප්‍රඥතොම අසාධු ප්‍රඥාවන්කෙරෙ

තපසා උත්තමා—වණ්ණෙන අභිරූපෝ—එත්ථ වසදෙදන පකති ආදිහිව- තංඝථා-පකතියා අභිරූපෝ—යෙභුය්‍යෙන මහන්ති කා-සමෙනඛාවති-විසමෙනඛාවති-විදුණෙන ඛඤ්ඤං කිණාති සඛාසයනා'සයකෙ චිකකිණාති—a

එත්ථ මයා යෙ නොපදිටයා පඨමානනියා විහත්තීනං කත්තු හෙදු තෙව පයොගා විචකඛණෙහි යොජෙතබබා. B

න් පූරුෂයා පිරිසිදිනුයි ඔහට"පසන්න,,යි විශෙෂණවේ.තපසා, කෙල ශ සන්තාපනාවියෙන් තපසයයි කියනාලදබැවින්; උත්තමා, උ ත්තමයි (හෙවත් උතුම් ගුණයෙන් යුක්තයි;) මෙහි "තපසා,,යි උ ත්තම තපසතෙම අනුත්තම තපසින් කෙරෙන්පූරුෂයා පිරිසිදිනුයි ඔහට "තපසෝ,,යි විශෙෂණවි—වණ්ණෙන, ශොභාවෙන් (හෙවත් ඡවිවර්ණයෙන්) අභිරූපෝ, විශිෂ්ටරූපඇත්තේයි-මෙහි "වණ්ණෙන කි"අභිරූපයතෙම,අනභිරූපයන් කෙරෙන්,පූරුෂයාපිරිසිදිනුයි ඔහ ට"වණ්ණෝ,,යි විශෙෂණවේ—එත්ථ,මේ"විසෙසනවෙ,,යනසූත්‍රයෙහි; වසදෙදන, වකාරයෙන්; පකතිආදිහිව, ප්‍රකෘත්‍යාදි ශබ්දයන්කෙරෙ න්පරවනාතීත්‍යා විහතතිවේ-තං, ඒප්‍රකෘති ශබ්දයාකෙරෙන්ද ආදිශ්‍ර හණයෙන් යෙභුය්‍ය සම්වීසම පරිමාණාදීන් කෙරෙන්ද පරවූ නාතී යා විභක්තීන්ට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-පකෘතියා, ප්‍රකෘතියෙන් (හෙවත් සඞ්ගාවයෙන්;) අභිරූපෝ, විශිෂ්ටරූ ඇත්තේයි-යෙභූ ය්‍යෙන, බාහුල්‍යයෙන් (හෙවත් බොහෝ සෙයින්) මතීක්‍ෂා, මැවියි; සමෙන, සමයෙන් (හෙවත් සමකොට නොහොත් සම්සථානයෙහි; ඛාවති, දිවේ-විසමෙන,විෂමයෙන්)නොහොත් විෂමසථානයෙහි) ධා වති, දිවේ—මෙහි යම්කලෙක්හි "සමෙන භූම්භාගෙග ඛාවති,,යි මේ සේ අවිවේද එකල්හි"සමෙන ඛාවති,, යනාදියෙහිද කරණයෙහි තෘ තීයාවෙහි සේයි-විදුණෙන, අවලාස්සෙකැයි කියනලද දෙකුරිණි යෙකින්; ඛඤ්ඤං,ක්‍රීති ශාල්‍යාදි ධානය;කිණාති, විකිණීගණී-සහ සෙන, දහසකින්; අසඞකෙ චිකකිණාති, අශවයන් විකුණේ (ඉසුර න්දහසකට අසුන් දෙයි) සේයි-මෙහි "කරණෙ තතියා" කත්තරිව= යනසූත්‍රවසෙන් තෘතීයාවනවිෂයෙහි මුත් "විසසනෙව,, යනසූත්‍ර වකාරග්‍රහණයෙන්ද තෘතීයාවන විෂයෙහි කතෘකරණ සංඥාවෙහි "විසෙසනෙ ච,, යනසූත්‍රයෙහි වකාරයෙන් වන තෘතීයාවිෂයෙහි තෘ තීයාවිභක්ති විශෙෂණ නොවෙයි දතයුතු—

B එත්ථ, මෙහි; මයා,මාවිසින්;පඨමානනියා විහත්තීනං,ප්‍රථමාතෘ තීයා විභක්තීන් යම්බැඳිවූ; යෙ කත්තුහෙදු, යම් කර්තෘභේද කෙරෙන්

ඉති කාරකපුප්ඵ මඤ්ජරියා කත්තුකම්මපයෝග වණ්ණනා නිට්ඨිතා. ෪

අථ කරණිකාරකපපයොගා වුච්චන්තෙ—කිං කරණිකාත්‍ය සඞ්ගං-සෙන වා කඩිරෙනෙනා කරණං—පඤ්චද්‘ඕදං සුනහං-කරී යන්ත නෙනාති කරණං, තංකරණං-සෙන වා කනනුපකරණහූ තෙන වඤ්ඤා කිරියං අව්‍යවධානෙන කාරෙති සෙන වා විකරොති ගෙනවා පාපුණාති තං කාරකං කරණියඤ්ඤං හොති—එසේ

ක්; ඝනාපදික්ඛ; නොදක්වන ලදහුදු; නෙව, ඒප්‍රයොගයෝද; පයොගවිවකඛණෙති, කතිා ප්‍රයොගයෙති දක්ෂයන්ට්ගින්; යොජෙතබ්බා, යෙදිය යුත්තාහුයි.

ඉති, මෙසේ; කාරකපුප්ඵවිජරියා, කාරකපුෂ්පවල්ලරිනම්වූ මේ ප්‍රකරණයෙහි; කත්තුකම්මපයොගවණ්ණනා, කර්තෘකර්ම්ප්‍රයොග වර්ණනාතොම; නිට්ඨිතා, නියාතිමවන ලද්දීසි.

---

෪ අථ, ඉක්බිත්තෙන්; කරණකාරකපපයොගා, කරණකාරකප්‍ර යොගයෝ; වුච්චන්තා, කියනුලැබෙත්-අසඞ්ගං, මේ ප්‍රකරණයෙහිලා; කරණං, කරණ කාරකයනම්; කිංඉති, කිමෙක්ද? මේඅවරුපපෘච්ඡා සි-ඉදංසුත්තානං, මේසූත්‍රයන්; පවචපදං, පස්පදයක්ඇත්තේහි-අනෙන, මේ කරණකොටගෙණ; කරියතෙ ඉති, කරණුලැබේනුයි; කරණං, කරණ නම්වේ; තංකරණං, ඒකරණය; කථන්‍ය, ශුද්ධකතෘත්‍ව නම්, අව්‍යවධානෙන නමඟට මධ්‍යයෙහිඅන්‍යකාරකයකින් බාධාරහිතවූ; උපකරණහූතෙන අභිශයින් උපකාරවූ (හෙවත්කතෘහුගේ ක්‍රියාසිද්ධියට අත්‍යාපේක්ෂාවෙන් වහල්වූ; යෙන වත්‍රුනා, හස්තාදි යම්වස්තුවක් කරණකොටගෙණ; ක්‍රියං, නිෂ්පාදිලක්ෂණවූ ක්‍රියාව, කරොතිවා, නිපදවාද (හෙවත් කෙරේද) යෙන, තමඟට උපකරණවූ කුඨාර ලුම්බාදි යම්වස්තුවක් කරණකොටගෙණ; විකරොතිවා, විදුමානවූ ත්‍රිගු ඕවපාදිය අව්‍යවධානයෙන් විකාරයට පමුණුවාද; යෙන, තමඟවඋපකරණවූ විත්තා දි යම්වස්තුවක් කරණකොටගෙණ; පාපුණාතිවා, විදුමාන රූපාදාරම්මණය අව්‍යවධානයෙන් ප්‍රාප්තියෙන්ද විෂය කරණයෙන්ද පැමිණේද; තංකාරකං, විකරණ කරණප්‍රාප්ති ක්‍රියාවන්ට සාධකත්ව ඇත්තාවූ නිමිත්තවූ (හෙවත් කතෘහුගේ ක්‍රියාසිද්ධියට අඩිතකාපකාරිවූ ඒකාරකයතෙම; කරණසඤ්ඤං හොති, කරණ සංඥාඇත්තේවේ-දැන්“යෙනවා,, යතාඳ්‍යාරම්භයෙහි“යෙන,,සි කතෘහුගේසම්බන්ධය ඇතිබැවින් ‘යෙන යම්ස්ත්‍රුවකින්; කරියතෙ, කරණුලැබෙයි, මෙසේකර්තෘත්වය ලබන්නේය, එසේකල්හි සියලුකාරකයන්ට්ගින් ක්‍රියාව කර

ච සහිපි සබ්බකාරකානං ක්‍රියාසාධකතෙතා යෙනවා කධිරතෙ'ති විසෙසෙත්වා වචනං කත්තුපකරණානුතෙසු සාධකතෙසු සාධකතම යෙසව ගහණත්ථං-වුත්තංහි.

"යස්ස සබ්බ විසෙසෙන ක්‍රියා සංසිද්ධි හෙතුතා,
සම්භාවියති තං වුත්තං කරණානාම කාරකං,,

ණුලබන බවෙක් ඇතද කනීහටම ක්‍රියාව ප්‍රසාදවන්නේමය එහෙයින් මේකියේ දතයුතු-යන අනුයොගය සිතතබාහිරණ එයට පරිහාරදක්වනුවෝ "එව්,, යනාදිකිහු; එත්ථ, මේ"යෙනවා,, යනාදිසූත්‍ර යෙහිද; සබ්බකාරකානං, කම්මාදි සියලුකාරකයන්ගේ; ක්‍රියාසාධක දොන සහිපි, නිවිත්‍තාදි ක්‍රියාසිද්ධියට හෙතුබවක් ඇතිකල්හි; (හෙවත් ක්‍රියාව උපදවනබවක්ඇතිකල්හි)යෙනවා කධිරතෙහි විසෙසෙත්වා වචනං,යෙනවාකධිරතෙ යනවචනයෙන් වෙසෙසාහිව; කත්තුපකරණ භූතෙසු, කනීහට උපකරණවූ; සාධනෙසු, කම්කරණාදි සාධනයන් අතුරෙහි; හෙවත් කනීහුගේ ක්‍රියානිෂ්පත්තියට වගල්වූ කාරකයන්අතුරෙහි; සාධකතමයෙසව, අතිශයින් සාධකවූවහුගේම (හෙවත් කනීහුගේ ක්‍රියාසිද්ධියට අත්‍යන්තොපකාරිවූ කරණකාරකයාගේම; ගහණත්ථං, ගැන්මප්‍රයොජනකොට ඇත්තේයි-මෙහි "අභිරූපාය කඤ්ඤාය,, යනාදියෙහි උත්තකිරියනි දීඝාපනයමෙන් කනීහට උපකරණ භූත කාරක සමායොගයෙහි යමෙක් අතිශයින් ක්‍රියාවකෙරේද යම්ක්‍රියාගේ ව්‍යාපාරානන්තරයෙහි ක්‍රියාසිද්ධිනිමිත්තියවේද ඒකනීහට අතිශයෙ ප කාරවූ අර්ථ අපෙක්ෂාකොට කියනලද හෙයින් සියලුකාරකයන්ටවඩා යමෙක්සාධකතමද (හෙවත් ඒකාරකයාගේක්‍රියාසිද්ධියෙන්අත්‍යන්තොපකාරිවියහැක්ද) ඒ කරණකාරකනමැයි දතයුතු.වුත්තංහි,මස්සායෙහි කියනලදුයේමැයි

a සබ්බවිසෙසෙන,සියලු කාරකයන්ටවඩා විශෙෂයෙන්(හෙවත් අතිශයෙන්)ක්‍රියාසංසිද්ධි හෙතුතා, නිර්වත්තනාදි ක්‍රියාවන්ගේ නිෂ්පත්තියට කාරණබව; යස්ස සම්භාවියති, යම්ක්‍රියාව සම්භාවනාකරණුලැබේද (සලකණුලැබේද) තං ඒ කරණකාරකං කාරකං, කරණනමි කාරකයයි;වුත්තංහි,කියනලදි-යම්කලෙක්හි යම්කාරකයක්හුගේ ක්‍රියාවයන් අනතුරුව (හෙවත්) අන්‍යකාරකව්‍යවධානයක් නැතිව ක්‍රියාවගේ සංසිද්ධියතෙම නොහොත් ආනම්ලාභයතෙම කියනුකැමතිවනු ලැබේද? එකල්හි ඒ ක්‍රියානිෂ්පත්තිකාරණයෙහිකරණභාවියදන් නාලදුයි දතයුතු-එහෙයින්ම කියනලදී.

"ක්‍රියාය පරිනිෂ්පත්තිර්‍යව්‍යාපාරාද නාන්තරම්,
විවක්ෂ්‍යතෙ යදා තන්ත්‍ර කරණන්විති තදාඛිතම්,,

එසේ කාමං අසේ ගන්ත්වා—කරණං නත්වා-දිපදමිදං සුත්තං-කරිත්වනෙ තෙතනති කරණං-තත්‍රං කරණි-නිණ්ණං පුර ණි ගත්වා—සා හරිත්වා, තත්‍රං කරණකාරකෙ නත්වා විහත්‍ය නොති-නම්පන කරණං දුවිධං හොති අජ්ඣත්තික බාහිරවසෙන-ශරීරඤ්ච නත්‍ථ බහි භූතා බාහිරං=තං සථා=අසෙසන නඛඛාතිරං පත්තතා බොධිසත්තෙතා-ඵරසුතා රුක්ඛං ඡින්දති දෙවදත්තෙතා-අග්ගිනා කුටිං ඩහෙති යඤ්ඤදත්තෙතා—ශරීරනිස්සිතං නත්‍ථාජ්ඣත්තා-නං සථා—ඝ්‍රබා බුධං ශරති මනසා-සුචිසෙ රූපං පස්සති චක්ඛුනා-යොගාවචරෝ විඤ්ඤාය ධම්මං මනසා=එසේ මහා සෙ

---

a එසේ,මෙසේ; කාමං අසේ,කැමැත්තක් පලෙස්කරන්නේ;නත්වා; ඉෆ්‍රියා විහක්ති වත්නීද—ඉදං සුත්තං, මේසූත්‍රය; දිපදං දෙපදයක් ඇත්තේය-අනෙන, මේකරණකොටගෙණ; කරිත්වනෙහි,කරණ්ඩුලු බේනුසි,කරණං,කරණනාමෙව්-තඤ්ඤංකරණේ,ඒ කරණකාරකයෙහි තිණ්ණං,තුනකගේ;පුරණි, පුරණ්ඩුලබන්නී;නත්‍වා නෘතීයානාමිවන්නීය;(ඇතතීයාඒතෘතීයා තොමෙව්) තඤ්ඤං කරණකාරකෙ,බාහ්‍යාභ්‍යන්නාරවශයෙන් බිඳිවූ ඒකරණකාරකය කිවමනාකල්හි;තත්‍ථ විභක්තිඅොනි,තෘතීයා විභක්තිඅව්-තඤ්ඤං කරණං,ඒකරණකාරකය වනාහි;අජ්ඣත්තික බාහිරවසෙන,ආධ්‍යාත්මිකබාහ්‍ය වශයෙන්;දුවිධං හොති,ඵිවිධවේ-තඤ්ඤ, ඒබාහ්‍යාභ්‍යන්නරකරණයන් අතුරෙහි;ශරීරතො,ශරීරයෙන්;බහිභූතංපිටත්වූයේ,බාහිරං,බාහ්‍යකරණනම්වේ;තං ඒබාහ්‍යකරණයට උදාහරණ; සථා, මෙසේසි—බොධිසත්තොතා, සිඩාපිකුමාරවූ මහාබොධිසත්වතෙම්; අසෙසන, කිළුකනම් අඟවරාජයා කරණකොටගෙණ; ගහාතීරං, අනොමානම් ගංතෙරට; පත්තතා, පැමිණියේසේ; දෙවදත්තෙතා, දෙවිදත්තෙම්; ඵරසුනා, පොරොව කරණකොටගෙණ; රුක්ඛං, වෘක්ෂය; ඡින්දති, සිඳී; යඤ්ඤදත්තෙතා, යඤ්ඤදත්තනතෙම්; අග්ගිනා, අග්නිය කරණ කොටගෙණ;කුටිං, කිළිය, ඩහෙති. දවා; මෙහි"අශව ඵරසු අග්නි, යනමොහුතුවූ බාහ්‍යවූවෝ කණීහුගේ ප්‍රයාන ඡෙදන දහන ක්‍රියාසිඩියෙහි අනිශයෙන් උපකාරණුයේ බාහ්‍යකරණනම් වෙති-තඤ්ඤ, ඒවිඵිධවූ කරණයන් අතුරෙහි; ශරීරනිස්සිතං, ශරීරාශ්‍රිතවූයේ; අජ්ඣත්තං,ආධ්‍යාත්මික කරණනම් වේ-තං, ඒආධ්‍යාත්මික කරණයට උදාහරණ;සථා, මෙසේසි; සඛො, සත්පුරුශතෙම; මනසා, සිතකරණකොට ගෙණ; බුඩං, සම්බුදයා; සරති, සිහිකෙරේ-පුරිසෝ, පුරුශතෙම; චක්ඛුනා, ඇසකරණකොට ගෙණ; රූපං, රූපය (හෙවත් වණීයනනය;)පස්සති, බලයි-යොගාවචරෝ, යොගාවචරතෙම; මනසා, සිතකරණකොට නෙණ; ධම්මං, ධර්ම්ලම්බනය; විඤ්ඤාය, දැන;"නනිම්භනඤාණී"හොති,,සි අනුසඤ්ඩා

නොපදිස්සා කරණීකාරකපච්චයොගා තෙව කරණීකාරකපච්චයොග සඤ්ඤිති යොජෙතබ්බා.

ඉති කාරකපුග්ගල මඤ්ජරියා කරණීකාරකපච්චයොග වණ්ණනා නිට්ඨිතා-

අථ සම්පදානකාරකපච්චයොගා වුච්චතෙහ-කිමත්ථ සම්පදානං-යස්ස දානකාමෝ රොචෙති ආරාධෙති වා තං සම්පදානං-සත්තපදමිදං සුත්තං=දානං කාමෙතීති දානකාමෝ=ත්‍යා දානකාමෝ ඉමාපදාධෙති අස්සාභිසම්පදානං-නං සම්පදානං-නං කිං පටිග්ගාහකෝ-යස්සවා ඉං දානකාමෝ යස්සවා රොචනෙ යස්සවා ධාරණෙ නං කාරකං සම්පදාන සඤ්ඤං භාති-සම්පදානෙ වතුත්‍ථි-දිපදමිදං සුත්තං-යම්මා පදීයතෙ අස්සාති

නකරණ්‍ඩු-මෙහි විත්තනෙත්‍රාදියද ශරීරනිශ්‍රිතවූයේ කතිහත්‍රුගේ සමානි දශිනාදික්‍රියාවට අතිශයෙන් උපකාරත්‍රුයි අභ්‍යන්තර කරණමවෙයි දතයුතු. එසේ, මෙහි; මයා, මාවිසින්; යෙ කරණකාරකපච්චයොගා, යම්කරණකාරක ත්‍රුයොගයෙකෙනක්; නොපදිසා, නොදක්වනලදහුද; නොව, ඒ ත්‍රුයා ගශෝද; කරණකාරකපච්චයාගඤ්ඤාති, කරණකාරකප්‍රත්‍යොග දන්නාවුන්විසින්; යොජෙතබ්බා, යෙදියයුත්තාහුයි.

ඉති, මෙසේ; කාරකපුග්ගලමඤ්ජරියා; කාරකපුග්ගලවිජරිනම්වූ මේ ප්‍රකරණයෙහි;කරණකාරකපච්චයොග වණ්ණනා,කරණකාරකප්‍රත්‍යෙග වර්ණනාතොම්; නිට්ඨිතා, කියානිමවන ලද්දීසි.

අථ, නැවත ; සම්පදානකාරකපච්චයොගා,සම්ප්‍රදාන කාරකප්‍රත්‍යොගයෝ; වුච්චතෙහ, කියනුලැබෙත්-අත්‍ථ,මෙහි;සම්පදානං, සම්ප්‍රදානයනම්;කිං,කිමෙක්ද ඉදං සුත්තං,මෙසූත්‍රය;සත්තපදං,සප්තපදයක් ඇත්තේසි-දුතං,දෙන්නට;කාමෙතී'හි,කැමැතියි වේත්‍රුයි;දුතකාමෝ,දුතකාමනම්වේ-සෝ දුතකාමෝ ඒ දෙනුකැමැත්තේ තෙම-අස්ස, මෝහට; සම්මා, මනාකොට; පදීයතේ'ති,දෙනුලැබේත්‍රුයි; සම්පදානං, සම්ප්‍රදානනම් වේ-නංසම්පදානං, ඒ සම්ප්‍රදානය-තං කිං, ඒසම්ප්‍රදානයනම් කිමර්ථත්; පටිග්ගාහකෝ, ප්‍රතිග්‍රාහකයි— යස්ස,සවෙතනවූයේ අවෙතනවූයේ යමක්හට; යං, යම්කිසි වස්තුවක්;දුතකාමොවා, පූජාබුද්ධියෙන්හෝ අනුග්‍රහබුද්ධියෙන්හෝ දෙනුකැමැත්තේද, යස්ස, යම් ශ්‍රමණාදියක්හට; රොචතෙ වා, සත්‍යාදියක් රුස්නේද; ත්‍රිනිකරෙන්දැයි සේසි ; යස්ස, දෙවදහනාදි යම්ක්හට; ධාරයතෙවා, යම්ඍත්‍රාදියක්දරාද; නං, කාරකං ප්‍රතිග්‍රාහකාදි භාවයෙන් අපෙක්‍ෂාකරණලද ඒකාරකයතෙම; සම්පදාන සඤ්ඤං හොති, සම්ප්‍රදාන සංඥාඇත්තේවේ; ඉදං සුත්තං,මෙසූත්‍රය;දිපදං, දෙපදයක්ඇත්තේසි; අස්ස, ඕහට; සම්මා, මනාකොට; පදීයතේ'ති, දෙනුලැබේත්‍රුයි; සම්පදානං,සම්ප්‍රදානනම්වේ-

සම්පදනං=නාසම්පං සම්පදානං-චතුත්ථිවිභත්තිං පුරණී චතුත්ථි-සා චතු
ත්ථි-සම්පදානකාරකං ලිඟම්හා චතුත්ථි විභත්තිං මහාහි-නාමපනකා
රකං තිවිධං මහාහි දිසාමාතාසාධාරණවසේන අනුමතිං වාස
කානසු තාසාධාරණතාහි අනුමඤ්ඤතීති අනුමාතුං-නා යථා=හිතාඛ්‍යා දානං
දෙති සඛථා-අනිථිතෙනා ඵලංදදාති ඵලථා-න නිරාකාරං නිති
අනිරාකාරතා-නා යථා-බුඛසසප්‍රාප්තං ඝජති සඛථා-සඛාධිරූ.කථ
ඝ ජලං දදාති ගුණවා-ඒසථා අනුමඤ්ඤතා නිරාකාර මණ ඝජිතං

තාසම්සවිපදානං, ඒ සම්ප්‍රදාන කාරකයෙහි; චතුත්ථිවිභත්තිං, චතුර්ථී විභක්තිය; චතුත්ථි, චතුර්ථී; පුරණී, පිරිමැ; චතුත්ථි, චතුර්ථී විභක්තිය වේ; සාවතුත්ථි, එවිට චතුර්ථීවිභක්තියෙහි; සම්පදානකාරකෙ, සම්ප්‍රදාන ආඛ්‍යාත කාරකයක් දෙන්නා තැන්හි; ලිඟම්හා, ලිඟයෙහි; සම්ප්‍රදානවාචිසඛ්දතා, සම්ප්‍රදාන වාචී ශබ්දයන්ට; සකෙරථ, සකෙරන්; පරථ, පරව; චතුත්ථි විභත්තිවිභාගෙ, චතුර්ථී විභක්ති විභාගයෙහි; සකෙරථ, සකෙරන්; පරථ, පරව; චතුත්ථි විභත්තිවේ? තං පනකාරකං, ඒ සම්ප්‍රදාන කාරකය වනාහී; දියමානසඛ්ඛාත, දීයමාන යැයි කියනු ලබන; අනිවාරණං, නිවාරණ නොකිරීමය; අනපෙක්ඛිතසං, නොසලකා හැරීමය; ආදරෙ යාඛ්‍යාකිරීමෙ, ආදර නොකිරීමය; අනුමඤ්ඤනෙ, අනුමැඳීමය යන මොවුන්ගේ වසයෙන්; තීහිවිධං හොති, තුන්විධ වේ, තෙක්, එහි; තෙසු, ඒ තුන්විධ සම්ප්‍රදානයන් අතුරෙහි; යථෙච්ඡං, අපේක්ෂා පරිදි; අනුමඤ්ඤතීති, ප්‍රතිග්‍රහණය වශයෙන් ස්වීකාර කෙරේ ඇසි, අනුමතං, ඒ අනුමැඳීම නම් සම්ප්‍රදානනමිත්තං වේ; නං ඒ අනුමැඳීම නම් සම්ප්‍රදානයට උදාහරණ; යථා, මෙසේ ය; සඛ්ධා, ශ්‍රද්ධා ඇත්තේ; හිතඛ්‍යිස්ස, හිතසුන්ට; දානං දෙති, දන් දේ; ඵලථා, ඵල ඇත්තේ; අනිථිතෙනා, අමුත්තාහට; ඵලං, ඵලයක්; දදාති, දේ; මෙසේ හිඤ්ඤු අතිථි දෙදෙනාහට දානය දෙමි කියල්ලේ අනුඤ්ඤවෙයි පිළිගණිත්නු සි-අනිමිත්තෘක සම්ප්‍රදානනමිත්තවයි දතයුතු. න නිරාකතෙරාතිනි, ය මෙක් දියමානවස්තුව නිරාකරණ නොකෙරේ නුයි (තෙවන් නොනවතා නුයි) අනිරාකතාතා, මේ අනිරාකරණය සම්ප්‍රදානනමිත්තවේ, නං, ඒ අනිරාකරණය සම්ප්‍රදානයට උදාහරණ; යථා, මේසේ සි-සඛ්ධා, සත්පුරුෂතාව; බුඛස්ස, සම්බුදුරජාණන්; පුථා, මල්; යජති, පුදයි; ගුණවා, ගුණ ඇත්තේ: බඛාධිරූකඛස්ස, බෝරුකට; ජලංදදාති, ජලය දේ; එතථ, මෙහි, අනිරාකරණ විජ්ජමානතා, අනිරාකරණය විද්‍යමාන කල්හි; යං අධිකං, යම් අධිකයක්; අනුමඤ්ඤතී, අනුමැඳේ, කතෙ, මෙහි අනිරාකරණය හැමතන්හිම අනුඤ්ඤාව ඇත්තේ නොවෙයි අනුඤ්ඤව යම්තැනක ඇද්ද එහි අනිරාකරණයත් ඇත එහෙයින් අනිරාකරණ මාත්‍රයක් ඇත්නම් අනිරාකතාතා වේ අනුඤ්ඤාවෙන්ම සිටුවූ අනිරාකරණය ද අනිවාරණාදාකාරමැයි දතයුතු-මෙහි කුසුම ජලදානය ද පූජාබුද්ධගුණ, ඒදානත්‍රියාවට පුරුෂකතෘත්‍වය ඔහුවිසින් දියමානවූ කුසුම ජලදානයන් හුදෙකලා නොවන්නේනා හෙයින් "බුඛ බොධිරූ.ව දෙදෙන අනි

පූජාමානෙන=ආරාධනි අපඤ්ඤායතීත්‍යාරාධකෝ-නං යථා—යාච කානං ධනං දදති ධනවා-බ්‍රාහ්මණස්ස ගාවං දදති සඛාමා-දුතුකාමොති කිමත්ථං රඤ්ඤා දණ්ඩං දදති-රොචනත්ථෙ යථා-සමණස්ස රොචනෙ සවචං-මිා ආයස්මන්තානම්පි සංඝෙ පසාදුරුවිවි

රාකනීඃක සම්ප්‍රදානනාමයෙයි සේසි.-ආරාධෙති, ආරාධෙනියයි සේසි අපඤ්ඤතීති, සෘදරව යාවඤ්ඤකෙරේනුයි; ආරාධකෝ, ආරාධකතනම් වේ. තං, ඒඅධ්‍යෂක සම්ප්‍රදානයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි—ධනවා, වසතුමත්තෙමැ; යාචකානං, යාචකයන්ට; ධනං, වසතුව; දදති, දේ-ගොමා, ගොමත්තෙමැ; බ්‍රාහ්මණස්ස,බමුණුහට; ගාවං,ගෙරිහු; දදති, දේ- මෙහි යාචකය බ්‍රාහ්මණය යනමොහු දනාහුඉගන් මට වසතුවක් දුනමැවැයි යාවඤ්ඤකොට ප්‍රතිග්‍රහණයකරණහෙයින් ආරාධක සම්ප්‍රදානනම් වෙයි දනයුතු-මෙහි සම්ප්‍රදානයද පූජානුග්‍රහ වශයෙන් දීඝමානවඤ්ඤුහුගේ නොවැලකීමය ප්‍රෙඝකාඛ්‍ය ආයෘවනය සවිකාරය (හෙවත් අනුමතිය) යනමොවුන්ගේ වසයෙන් ත්‍රිවිධයයි දනයුතු.

කිංස්මැනෝ සම්බාධ වෘත්තියෙයි,

"සම්පදානං නදා හොති පූජානුග්‍රහකා මතා,
දීඝමානෙන සංයොගා සාමිත්තං ලභතෙ යදි,,නි.

එම දක්වත් අභිධම් කොෂයෙයි,

"දීඝනෙ යෙන තඤ්ඤනා පූජානුග්‍රහ කාමයා,
කාය වාකකම්සෝ'ර්ඝනීනාං මහාභොග ඵලඤ්ඤවත්"නි.

දුතුකාමා ඉනි, දුතුකාමොයනු; කිමත්ථං, කුමක්පිණිසය; රඤ්ඤා දණ්ඩං දදති, රජහට දඩදෙයි යනතන්හි සම්ප්‍රදාන සංඥා නොවන පිණිසයි-පුරුෂයාගේ දණ්ඩදානය හුදෙක් රාජානුවෙන් මුත් දුතුකම්‍යතාවෙන් නොවෙනුයි රජහු සම්ප්‍රදානනම් නොවෙයි එහෙයින් මෙහි සම්ප්‍රදානඃඥානොව සම්භවියයි අදහයි වෙයි. හෙද "යස්සවා" යනාදි වචනයෙහි වාග්‍රහණයෙන්ම සංගෘහීතයි-රොචනත්ථෙ, රොචනාර්ථ විෂයෙහි උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-සමණස්ස, ශ්‍රමණයාහට; සවචං, සත්‍යය; රොචෙහි, රුචිවේයි ප්‍රියයයි සේයි-මෙහි සත්‍යය රොචනක්‍රියාවට කර්මය ශ්‍රවණද තාදර්ථතාවේ-ආයස්මන්තානම්පි, ආයුෂ්මතුන්වදු; සංඝහෙදු, සඝයාගේ හෙදය; මාරුවිවිවේ, නොමරුවේවා-මෙහි සංඝභෙදය රොචනක්‍රියාවට කර්මය ආයුෂ්මත්හු හත්නිමිත්තාවේ-යස්සායස්මතෝ, යම් ආයුෂ්මතෙක්හට ඛමති, මේ සංඝකර්මය රුචිද (හෙවත් රුචිවීනම්) "සෝ තුණ්හස්ස

සඩ්-සඤ්ඤාසඤ්ඤිතා ධමති-ධාරණායෝ යථා-ඉදවදත්තස්ස ජත්තං ධාරයන්ත සඤ්ඤාදත්තා-සම්පදනනති කිම්පත්ං රජකස්ස වත්ථං දදති දෙවදත්තස්ස ඉණං දදති-සම්පදනං වාති ම වත්තබ්බත.

ශිලාඝ හනුඨා සප්ධාරසිඝකුඩ දුගිසෝසුස රාඛිඝ පවාස්‍ස ණ අනුපඛි ගිණි පුබ්බකත්තා රොවනස්ස තදත්ථතුම්පත්ාලම්භ ම සඤ්ඤානාදරපපාණ්ති ගහ්‍යත්ථකම්මනි ඤංඝ සම්පුනි ඝිය ස කතාමූලඛ්ධ ව-වතුපපදමිදං-ශිලාඝොව හනුව යාව ශංපාව ධා රොව සිඛාව කුඩොව දුඝොව ඉසෝසොව උසුසොව රාඛොව ඉ සෝවාව ශිලාඝ-පප-රාඛිකා-පති ආසුබ්බා සුණාපවාසුණා-අනු පති පුබ්බාගිණා අනු පති ගිණා-පවා සුණාව අනු ප ති ගිණාව පවා සුණානු පති ගිණා-පුබ්බස්ස කම්මස්ස කත්තා පුබ්බකත්තා-පවාසුණානුපති ගිණානං පුබ්බකත්තා පවාසුණා නුපතිගිණි පුබ්බකත්තා-ආරොචනං අත්ථො යෙඝෙන ආරොව නත්ථා බුධාදූසත්ථා*පඝොජනං ඝස්ස ජීවිතපරිවාහාදිකස්ස සෝ තදත්ථා—තස්ස වාජීවිතපරිවාහාදිකස්ස * බුධාදූසත්ථා—

යස්ස නකම්මනි"යි අනුසන්ධානකරණ්ඩ-මෙහි සංඝකම්ම රොවන ක්‍රියාවට කර්‍මය ආයුෂ්මත්හු තන්නිමිත්ත මේ-ධාරණයෙහි, ත්‍රිත්‍රාදි ධාරණත්‍රියෙහි උදාහරණ, යථා, මෙසේකි-යඤ්ඤදදතෙතා, යඤ්ඤද තතතෙබ; ඉදවදත්තස්ස, දෙවදත්තයාහට; ජිත්තං, ජිත්‍රය; ධාරය තෙ, දරා; කිසවලයි සේකි-මෙහි යඤ්ඤදත්තතෙතම ජිත්‍රධාරණක්‍රියාව ට කර්‍මයඤ්ඤදත්තඤ්ඤ තන්නිමිත්තභාවේ-සම්පදනනති, සම්පදනංයනු; ස්වාමියා, කුවිත්පිණිසය; රජකස්ස, රදවාහට; වත්ථං දදති, වස්ත්‍ර දෙයි; යනතන්හිද දෙවදත්තස්ස, දෙවදත්තයාහට; ඉණං දදති, ණ යදෙයි; යනතන්හිද මෙහිත් සම්ප්‍රදනසංඥා නොවනපිණිසයි-ස ම්පදනං ඉහි "යස්ස දුත්කාරමා" යනාදීන් සම්පදනං යනුද; "වාති ව" වා යනුද; වත්තනෙ, වැටේ.

ඉදං සුත්තං, මේ"සිලාඝාදි"සූත්‍රය; වතුපපදං, සතරපදයක් ඇත් තේයි"ආසිංසතො" යනතන්හි සංඝ පසංසනෙ යන ධාතුත්‍රයේ අ ඟට ණ්විත්‍රාහණයෙන් ලොප් නොකොට භාවයෙහි කළ තප්‍රත්‍යයඟට "ඝාසදිසතො" යනාදියෙහි චකාරයෙන් "රඩ"යනාදෙසකොට "සං සඩ්"යි සිඩ්කළඟහි දකයුතු-සිලාඝ කර්‍මනෙ හනු අපනයනෙ ඝාඝ ති ණ්විත්‍රනියං සප අකොකාසෙ ඛර ධාරණෙ පිඝ පඤ්ඤාසං පිඝ ඉ ච්ඡාඨ්ඨියි, සිලාඝනත්ථනෙ—පෙ—පිඝ ඉවඡාසං යන; එතෙසං ධාතූ නං පඨයොගෙව, මේ ධාතූන්ගේ ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හිද; කුඩ

---

* "පුඩිදූසත්ථො"-

නදඤ්ඤා-හුං පවත්තෙන සමානඤ්ඤා තුම්හඤ්ඤා-අලංඤදත්ථ අ
ඤ්ඤා අලම්ඤා-ආරොචනඤ්ඤාව නදඤ්ඤාව තුම්හඤ්ඤාව අලම්ඤා
ව-අරොචිතඤ්ඤනදඤ්ඤතුම්හඤ්ඤාලම්ඤා-ඉත ඉච්චවධානං ධාතූරෙව
මඤ්ඤදති=නාදරං අනාදරං-අනාදරඤ්ඤමිත්‍යත්‍ථෙ අනාදරවිඤ්ඤා-
නඤ්ඤාණී අඤ්ඤාණී-අනාදරවිඤ්ඤත අඤ්ඤාණී අනාදරඤ්ඤාණී මඤ්ඤද
නිඤ්ඤ අනාදරඤ්ඤාණී මඤ්ඤදනානාදරඤ්ඤාණී-ඔලාඝහනුඛා ඔඝ
ධාර පිහ කුධ දුහිඤ්ඤෙසාඤ්ඤ රාධිඤ්ඛා ච පවත්තානුණාහුපනි ගිණි
පුබ්බකත්තා ච ආරොචනඤ්ඤ නදඤ්ඤ තුම්හඤ්ඤා ලබ්ඤා ච මඤ්ඤදනා
නාදරඤ්ඤාණීච—ඔලාඝ-ඔඝ—මඤ්ඤදනානාදරඤ්ඤාණී—තඤ්ඤ ඔ
ලාඝ-ඔඝ-මඤ්ඤදතානාදරඤ්ඤාණී-නි-සමාහාරඔඝඤ්ඤං.

ගති අඤ්ඤා ඤෙඤගෙන ගන්තබ්බා—ගන්තබ්බානං කම්මං
ගන්තබ්බකම්මං-තඤ්ඤං, ගන්තබ්බ කම්මනි-ඉඤ්ඤනං ඉඤ්ඤා-ඉ
ඤ්ඤාච ඤෙ අඤ්ඤා වාති, ඉඤ්ඤඤා-ඤම්මඤනනා සවම්මනි-
සනතමිඤා අඤ්ඤා ඝනතම්මඤබ්බා-ඉඤ්ඤඤා ච සම්මූනිච ගිඤඤා
ච ඝනතම්මඤබ්බාච-ඉඤ්ඤඤඤ්ඤ සම්මූනිගිඤඤ ඝනතම්මඤබ්බා-තෙඤු ඉඤ්
ඤඤ—ඔඝ—ඝනතම්මඤබ්බෙඤු-අඤ්ඤා ඤුගඤම්මා-ඔලාඝ කත්තමන ගතු
අපනඤඤන කාගනි නිඛුත්තිඤං ඔඝ අඤෙක්ඛාඤඤ ධර ධාරණේ පිහ
පත්ථනාඤං පිහ ඉච්ඡාඤං ඤවෙවඤනඤං ධාතූනං පඤොගෙව කුධ
ඤකාඔඝ දුහ ජිංගිඤාඤං දුහඋපසුරණේ ඉඤ්ඤ ඉඤ්ඤාඤං උසූඤ ඳදු
සාවිකරණේ ඤවෙවඤනෙඤං නදඤ්ඤාවචිනං ධාතූනං පඤොගෙව
රාධ හිංසා සංසිද්ධසූ ඉකඛ දඤ්ඤනඛෙඤඤුනි ඤමෙඤං ධාතූනං ප
ඤොගෙව පති ආ පුබ්බඤ්ඤ සුසවිඤණිඤඤ ච අනු පති පුබ්බඤ්ඤ

කොඔ දුහ ජිගිංසායං දුහඋපසුරණේ ඉඤ්ඤ ඉඤ්ඤායං උසූඤ දෙසාවි
කරණේති, කුධකොඔ—ඔ—උසූඤ දෙසාවිකරණේ යන; එතෙසං
ඔ ධාතූන්ගේද; නදඤ්ඤ වාචිනං ධාතූනං පඤොගෙව, ඒ ක්‍රොධාද්‍ය
ර්ථ වාචිවූ අන්‍යධාතූන්ගේ ප්‍රඤොගයක් ඇතිකල්හිද; රාධ හිංසායං
රාඛෙසු ඉකඛ දඤ්ඤනඛෙඤඤුනි රාධ—ඔ—දඤ්ඤනඛෙඤඤු යන; ඉ
මෙඤං පඤොගෙව, මේ ධාතූන් දෙදෙනාගේ ප්‍රඤොගයක් ඇතික
ල්හිද; පති ආ පුබ්බඤ්ඤ; පති ආ යන ප්‍රාදීන් දෙදෙනා පූර්වකොට ඇ
ති; සුසවිඤණිති මඤ්ඤ, සුසවිඤණ යන මේ ධාතුහුගේද; අනු පති පුබ්බ
ඤ්ඤ, අනු පත් යන ප්‍රාදීන්දෙදෙනා පූර්වකාට ඇති; නිඤදෙති මඤ්ඤ
ච, ගි සදෙද යන මේ ධාතුහුගේද; පුබ්බකත්තාව, පූර්වක්‍රියාවට කර්
තෘවූයේද (හෙවත් පූර්වක්‍රියා සිඬියට කර්තෘවූ තැනැත්තේ අපරක්‍රියා
වෙහිද); අරොචනඤ්ඤපඤොගඤඟ, අරොචනාවී ඇති ධාතූන්ගේ ප්‍ර
ඤොගයක් ඇතිනිසාල්හිද; නදඤ්ඤ, ප්‍රීතිපරිවිඩාහාදීවූ නදනීය; කුධඤ්ඤ

ගිසදෙදනිමිඝ සුබ්බිකතනාභාව—අරොවනත්ථපදඝොගෙ-නදීඝත්ථ තුමඝත්ථ අලමත්ථඝඝඝොගෙව මඤ්ඤනිඝඝඝොගෙ අනාදරෙ අපඃ ණිනිව ගනඝඝානං කම්මනිව අඞිඝත්ථඝඝොගෙව සම්මුනිගිඝඝ පදඝොගෙනුව යනතම්මඝත්ථවාති නං කම්මාදි කාරකං සම්පදන සඤ්ඤං ඉගාහි.

තුංප්‍රත්‍යයා සම්බන්ධිවූ තුමර්‍ථය; අලම්ශබ්දයොගයෙව, අරහ ප්‍රති ෂේප ඝුඛ්‍යාන අලං ශබ්දයා සම්බන්ධිවූ අර්‍ථය යනමොවුන්ගේ ප්‍ර යොගයක් ඇතිකල්හිද; මඤ්ඤතිපදයොගෙව, මන ඤුඡණ යන ධා තුහුගේ ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හිද; අනාදරෙව, අනාදර විෂයෙහිද; අපඃණිනිව, අප්‍රාණිහූත කම්මාදි විෂයෙහිද; ගත්‍යර්‍ථානං කම්මනි ව, ගත්‍යර්‍ථ ධාතූන්ගේ කම්මාදි විෂයෙහිද; ආසිංසන්ත්‍යර්‍ථයොගෙව, ආශංසනාර්‍ථවාචී ශබ්දයන්ගේ ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හිද; සම්මුතිගි හි ය්‍යපදයොගෙව, සම්මුතිය හිය්‍යය යන මේ ශබ්දයන් දෙදෙනාගේ ප්‍ර යොගයක් ඇතිකල්හිද; සත්තම්‍යර්‍ථෙචා'නි, සප්තම්‍යර්‍ථයෙහි දැසියන මෙතෙක් අර්‍ථයන් කෙරෙහි; තං කම්මාදිකාරකං, ඒ කම්මාදිකාරක ය තෙම; (ආදි ශබ්දයෙන් කර්ත්‍රධිකරණකාරකයෝතුමුත්); සම්පද න සඤ්ඤංහොති, සම්ප්‍රදන සංඥ ඇත්තේවේ-මෙහි සිලාඝ යනධා තු ස්තොමනයෙහි, වැවෙයි හනු යනධාතු වැලනීමෙහි වැවෙයි, ඨා යනධාතු ගති නිවෘත්තියෙහි වැවෙයි, සප යනධාතු නින්දයෙහි වැ වෙයි, ධර යනධාතු දැරීමෙහි වැවෙයි, මෙහි දැරීම නම් සෘණදෙ නායි. පූජිඤුත්‍යෙහි දැරීමනම් ඉසිලිමයි-පිහ යනධාතු ප්‍රාර්‍ථනායෙ හි වැවෙයි, පිහ යන්ධාතු කැමතිවීමෙහි වැවෙයි ඛුධ යනධාතු ක්‍රොධයෙහි වැවෙයි. දුහ යනධාතු නැසීමෙහි වැවෙයි. ඉස්ස යනධා තු අසූයාවෙහි වැවෙයි, උසුය යනධාතු වෙශාවිෂ්කරණයෙහි වැවෙ යි, රාධ යනධාතු හිංසාය ආරාධනය යනාර්‍ථයෙහි වැවෙයි, ඉකඛ ය නධාතු දර්ශන විත්ත දෙක්හි වැවෙයි, පනි ආ පූජිවූ සු යනධාතු ස්ත වණයෙහි වැවෙයි අනු පනි පූජිවූ ගී යනධාතු ශබ්දකිරීමෙහි වැවෙයි දතයුතු-සිලාඝාදි ධාතූන්ගා යොගයෙහිද සිලාඝාදි ක්‍රියාවට නිමි තතවූ අර්‍ථයද ඛුධාදි ධාතූන්ගාද තදර්‍ථවාචීවූ අන්‍යධාතූන්ගාද රාධ හිංසාසංරාධනසු ඉකඛදස්සනඛෙදනසු ඝන ධාතූන් දෙදෙනාගා යෝ ගයෙහි ඛුඞ්ක්‍ෂණාදියට නිමිතතවූ අර්‍ථයද පනි ආ පූජිවූද අනු පනි පූජිවූද සු ගී යනධාතූන් දෙදෙනාගේ පූජිකතීද ආරොචනාදී ධා තූන්ගා යොගයෙහි ආරොචනයට නිමිතතවූ අර්‍ථයද නදර්‍ථයද තු මර්‍ථයද අලමර්‍ථයොගයෙහි අරහප්‍රතිෂේප ප්‍රයුක්තවූ අර්‍ථයද මනඤු ණ යන ධාතුහුගේ ප්‍රයොගයෙහි අනාදරවිෂයවූ අප්‍රාණිහූත කම්මාදි

නෙසු සිලාඝාදිසොගෙ නාව-බුධස්ස සිලාඝනෙ-උපජ්ඣායස්ස සිලාඝනෙ-ඒථාමෙතිත්‍යත්ථෝ-හනුතෙ මයාමෙව-තුඝමෙව හනු

යද ගත්‍යර්ථාතූන්ගේ කම්මණියද ආඝංසනාදීහි ප්‍රයොගයෙහි තන්නිමිත්තවූ අර්ථයද සම්මූනිනියන්ප්‍රයොගයෙහි සම්මන්තව්‍යයාඝා ප්‍රමාණීයද සප්තම්‍යර්ථයද යන මොහු සම්ප්‍රදානසංඥා ලබන්නෝයයි දතයුතු—නවද මේ සිලාඝාදි සූත්‍රය ප්‍රාප්තවිධි විෂයදෝහෝ! අප්‍රාප්තවිධි විෂයදෝහෝයි යනු සන්දෙහහෙයින් තත් සන්දෙහ වලක නු පිණිස පුම්යන්ගේ මාගධකභාෂාණු පාඨයක් මෙහිදක්වනුලැබේ-"ඉදං ච සෙතුඝ්‍යවසෙන වුත්තං තදඤ්ඤසුස්ස ප්‍යත්ථේසු ඉමිනා සමප දානසඤ්ඤස්ස සබ්භාවතො නථාහි ඉදං සුත්තං පත්තවිධිවිසයොව හවති අපත්තවිධිවිසයොවකථං? යස්ස කම්මකත්තුකරණකාරකානි සන්‍ති තස්ස අඤ්ඤසි සුත්තෙහි දුතියාදිහි සම්පත්තා ඉමිනා සමප දානසඤ්ඤං කත්වා තතො චතුත්‍ථ්‍යාවිධිසමානත්තා පත්තවිධිවිසයෝ ච හවති—එවං සති කම්මඝඤ්ඤසි සම්පදානඝඤ්ඤස්ස සංකරභාවෝ ආපජ්ජතීති? න ආපජ්ජති, යං කත්තුනො කිරියාය කෙවලං පාප්‍තුණි තබ්බාදිවසෙනාධිප්පෙතං තං කම්මාදිනාම යථ්පන කිරියාය පටිගාහකරූපෙනාධිප්පෙතං තං සම්පදානං නාමානි වුත්තෙන ඛිත්තලක්ඛණත්තා කාරකසුපි යො විසෙසෝ ලබ්භති තං තං ගහෙත්වා භෙද වොහාරෝ කාතබ්බොති යස්ථ පන තානි ඝන්ති තත්ථඤ්ඤසි සුත්තෙහි කාරියෙ අසම්පත්තෙයෙව ඉමිනා සම්පදානඝඤ්ඤං කත්වා චතුත්‍ථියා විධිසමානත්තා අපත්තවිධිවිසයොවෙති" දැන් සිලාඝාදිසූත්‍රයෙහි ප්‍රභේද විධිකාරණයන් දක්වා එයින් සාධනොදාහරණයන් සූත්‍රනිපාතනියෙනම් දක්වනුවේ "නෙසු"යනාදි කියත්.

නෙසු, ඒ සිලාඝනුඝා සපාදි ධාතුප්‍රයොගයන් අතුරෙහි; සිලාඝාදියොගෙ, සිලාඝාදි ධාතූන්හා ප්‍රයොගයන් ඇතිකල්හි (සම්ප්‍රදානකාරකයට උදාහරණ); තාව, පළමුකොට දක්වනුලැබේ—බුධස්ස, සරීඤ්ඣායහව; සිලාඝනෙ, නව අර්ථාඛ්‍යාදි ගුණයෙන් යුක්තවූ ඝුගතනථාගතයාහා සම්‍යාඛ්‍යයක් භුවනත්‍රයෙහිම නැතැයි සතුතිකෙරේ-උපජ්ඣායස්ස, උපාධ්‍යායයාහට; සිලාඝනෙ, ජාතිගොත්‍රාදින් මාගේ උපාධ්‍යායයාහා කවරෙක් සදෘශදැයි සෙනොමනඃකෙරේ-සතුතිකෙරෙයි යනාදීසි-වෙති "බුධං උපජ්ඣායං" කියයුතුතන්හි මේ සූත්‍රයෙන් සම්ප්‍රදානඝඤ්ඤකොට "සම්පදානෙ"යනාදීන් චතුර්විධිවිභක්තිකල්හි "බුධස්ස උපජ්ඣායස්ස"කියා වෙයි. මත්තෙහි සෙසුතන්හිද මෙසේ මැසි-මයහමෙව, මවම; හනුතෙ, වලහාඃ-තුඝමෙව, තවම; හනුතෙ,

**කෙ-අවලපනිත්‍යත්‍රෝ—උපනිඝෙය්‍ය සක්‍යපුත්‍තානං මඞ්ඝකී-ශ
ක්‍යපුත්‍රෙත උපනිඝෙය්‍යාත්‍රෝ-එත්‍රව උපඝානං නාම්උපගමනං-
ගිකඛුස්‍ස භුජමානස්‍ස පාණිඝෙන වා විධුපනෙනවා උපනිඝෙය්‍ය-
මයං සපතෙ-මුයං සපතෙ-මං සපතෙ තං ඝසපතෙනාත්‍රත්‍රෝ-
එත්‍රව සපතනාම සවවකරණං—සුවණ්ණං තෙ ධාරයතෙ-ඉණං
නං ධාරයතීත්‍යත්‍රෝ-නස්‍ස රඤ්ඤා මයං නාගං ධාරයාම-ධාර
යනිපඝොගඝම්මි ධනිකො ඝෙව සම්පදුනං-ඉදවාපි නස්‍ස පිහ**

වලඝා-වචාඝකාට බෙණෙයි යනාදීනි-විධියකි, වඩුතෙම; සක්‍යපු
ත්‍රානානං, ශාක්‍යපුත්‍රයන්ට; උපනිඝෙය්‍ය, උපස්ථානඝෙකෙරේ-සක්‍යපු
ත්‍රෙත, ශාක්‍යපුත්‍රයන්; උපනිඝෙය්‍යාත්‍යත්‍රෝ, උපස්ථානඝෙකෙරෙයි ය
නාවියි-මෙහි ශාක්‍යයෝනම් ඔකාවස් පරපුරෙන් එක් රජෙක් එ
ක් ශාකවෘක්‍ෂයක් නිසා වාසඝෙකළේය එතැන්පටන් ඔහුගේ වංශ
ය ශාක්‍යයයි ව්‍යවහාරකළෝ යනු එක්කථාවකි-එසින්කිහ සුන්දර
නන්දවරිතයෙහි-

"ශාකවෘක්‍ෂප්‍රනිච්ඡන්නං වාසං යස්මාත් ප්‍රචක්‍රිරෙ,
තස්මාදික්‍ෂ්වාකුවංශ්‍යාස්ත්‍රෙ භුවිශාක්‍යා ඉතිශ්‍රුතාසි.

එත්‍රව, මේ උදාහරණයෙහිද; (වකාරයෙන් මතුකියන උදාහරණ
යෙහිද); උපඛානං නාම, උපස්ථානනම්; උපගමනං, සම්පයටයාමයි-
භුජමානස්‍ස, වලඳන්නාවූ; භික්‍ඛුස්‍ස, භික්‍ෂුහට; පාණියෙනවා, බොා
නපැනින්හෝ; විධුපනෙනවා, විජිනිපත්‍රයෙන් හෝ යුක්තවූ; උප
භිඤ්ඤය, සම්පයට ඵලඔසිරිනම්-"භුජමානං භික්‍ඛුං උපනිඤ්ඤය"
යි තැනි-මෙහි අකම්කවූ ඣා යනධාතු උපයන ප්‍රාදිබලයෙන් සකම්
කවි. මයහං, මට; සපතෙ, දිවුමේ-නුයහං, නට; සපතෙ,දිවුමේ-මං ස
පතෙ, මට දිවුමේ; තං සපතෙත්‍රි, නට දිවුමේයියන; අත්‍රෝ, අවියි-
එත්‍රව, මෙහි; සපතනනාම, සපතනනම්; සවවකරණං,(තුඤ්ඡිපිණ්ඩිස) සබ
වස කිරීමයි; (නොහොත් දිවිරීමයි)-ඉත, නට; සුවණ්ණං, රත්රන්; ධා
රයතෙ, දරා;-ඉණං, නය; තං, නට; ධාරයතීත්‍යත්‍රෝ, දරයි යනාදී
සි; නස්‍ස රඤ්ඤ, ඒ රජහට; මයං, අපි; නාගං, ඇතෙකු; ධාරයා
ම, දරමු;-අසම්ං ධාරයනිපඝොගෙ, මම ධර යන ධානුහුගේ ප්‍රයෝ
ගයෙහි ඇතිකල්හි; ධනිකොයෙව, උත්තමණීම (හෙවත් වසකුසවා
මිහුම; සම්පදුනං, සම්ප්‍රදුනනම්වේ-දෙවාපි, දෙවියෝදපවා; නාදි
නො, ඉෂ්ටානිෂ්ටයෙහි අකම්ප්‍යතායයි කියනලද නාදිගුණයෙන් යුක්
තවූ; නස්‍ස, ඒ සවීඥයාගට; පිහයන්ති, ප්‍රාර්ථනා කෙරෙත්; "නංතා
දිනං පිහයනති"යි තැනි-ඇසුසුනිඝ්‍රියා, අන්‍යනිඝ්‍රිතයෝ, බුඛිස්‍ස,

ඝනති නාදිතා-අඝඤ්ඤතිඝිඝා බුධස්ස පිහඝනති-දෙවාපි තෙඝං පිහඝණ්ති සම්බුධානං සතීම තං-පිහපපඝොඝඝම්මි ඉවිඝිතොඝෙව සම්පදනං-ඝෙතාධාඤ්ඤානං පඝොඝෙ සම්පතිඝොපෙ සම්පදන ඝඤ්ඤඝා-ඝස්ස කුඡ්ඣිමහාවිර-ඝදි අහං තස්ස කුපෙපඝ්‍යං-දුහඝති දිඝානං මමඝෙ-ඝෙ මිහතානං නදුහති-තිඝ්ඝියා ඉස්සඝනති සම්ඛානං-දුජ්ජනා ගුණවන්නානං උසුඝනති—කා උසුඝ විජානනං රාධිකඛපපඝොඝෙ යස්ස විසුවජනං-තං සම්පදනඝඤ්ඤං-කම්මවිධ්‍යාපනඤ්ඤං හොති.

සවීඤ්ඣාහට; පිහයඣති, පනත්-දෙවාපි, දෙවියෝද පවා; සතීමතං, සමෘති සම්ප්‍රජානයෙන් යුක්තවූ; තෙසං බුධානං, ඒ සවීඤ්ඣයන්ට; පිහයනති, ප්‍රාර්ථනා කෙරෙත්-අයම්පි පිහපපයොගෙ, මේ පිහ යනධාතුගේ ප්‍රයොගයෙහි; ඉවිඝිතොයෙව, ඊප්සිතවූමේම; සම්පදනං, සම්පදනනාමවේ-මෙහි සතීමතං යනු ඡට්ඨෙරඤ්ඤඅපිණිස දීඝීවූතැනි-කොධාදයඣානං පඝයොඝ, ක්‍රොධාදයඣීකොට ඇති ධාතූන්ගේ ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හි (හෙවත්) "ඛුධ දුහ ඉස්ස උසූය" යන මේ ධාතූන්ගේ ප්‍රයොගයක් ගම්‍යමානකල්හි; සම්පතිකොපෙ, සම්ප්‍රතිකොපයෙහි (හෙවත්) දැන් යම්කිසිඅප්‍රිය කිපීමෙහි; සම්පදනඝඤ්ඤ, සම්පදනසංඥවන්නීය-මහාවිර, ප්‍රශස්තවූවීරය; තස්ස, ඕහට; කුජ්ඣ, කිප; "තං කුජ්ඣි"යි තැනි-අහං, මම; තස්ස, ඕහට; යදිකුපෙපඣ්‍යං, ඉදින් කිපියේවිනම්; "ඛණෙන ඡාරිකං කරෙ" යනු අධ්‍යාහාරයි-මෙඝඤ, වලාහකතෙම; දිඝානං, දිගුන්; දුහඝති, නඝා-මෙහි දුහපප පූරණේ" යන ධාතුහු ගත්කුල්හි දිගුන්පුරයි ඣනාඛ්‍යාති-ඝෙ, යමෙක්තෙම; මිතතානං, මිත්‍රයන්ට; නදුහති, ද්‍රොහනොවේද; (හෙවත් අවිරුඬද) "මිතෙන නදුහති"යි තැනි-තිඝ්ඝිය, අන්‍යනීඛ්‍යිකයෝ; සමණානං, ශ්‍රමණයන්ට; ඉස්සඝනති, ඊර්ෂ්‍යාකෙරෙත්; "සමණෙ ඉ ඝඝඝනති"යි තැනි-දුජ්ජනා, දුර්ජනයෝ, ගුණවන්නානං, ගුණවතුන්ට; උසූඝනති, වෙඝකෙරෙත්-විජානතං, නුවණැත්තවුන්ට (නොහොත් දන්නවුන්ට) කාඋසූඝා, කවරනම් වෙඝාවිඝ්කරණඝයක්ද-"අන්‍යඝයන්ගේ මතඝෙහිද" කෘධ දෑඝෙර්ඝ්‍යාසූඝාර්ථානාම් සම්ප්‍රතිකොපඃ-ක්‍රොධාදයඛ්‍යීනාං ධාතූනාං ප්‍රයොඝෙ සම්ප්‍රතිකොපඝතන්කාරකං සම්පදන සංඥභවති-ආචිඝීඃ ක්‍රොධඃ අපකාරෝ ද්‍රොහඃ අක්ෂමා-ඊර්ෂ්‍යා ගුණෙෂු දොෂාවිඝකරණමසූයා"නි. රාධිකඛපපයොඝෙ, "රාධ ඉක්ඛ" යන ධාතූන් දෙදෙනාගේ කර්මාදිකාරකයන්හා ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හි; යස්ස, යම් රාජාදියක්හුගේ; විසුවජන-, නෛමිත්තිකා දිකුගේ විවිධප්‍රශ්නවිචාරය තෙමෙ; කම්මවිධ්‍යාපනඤ්ඤං, ශුභාශුභක්‍රියා

වාඩිකාරතො දුතියාව-ආරාධො මෙ රඤ්ඤෙ-රඤ්ඤෙ ආරාධනී-රාජානං ආරජ්ඣතිවා-කඤ්ඤං අඤ්ඤානං අපරජ්ඣාමි-කඤ්ඤං අපරජ්ඣාමි වා අඤ්ඤ-ආඝාතිතො උපාලිථෙරස්ස උපසම්පදූපසථඛො උපතිස්සො—

ප්‍රකාශයම ප්‍රයොජනකොට ඇත්තේද; තං, ඒ විප්‍රවිඡනය තෙම; සම්පදූනසඤ්ඤං හොති, සම්ප්‍රදූන සංඥවේ.

වාඩිකාරතො, මේ සූත්‍රයට වාසනු වැටෙන හෙයින් (මේ ධාතූන් ගේ විෂයෙහි සම්ප්‍රදූනසංඥා නුවුවතන්හි විකල්පයෙහින්); දුතියාව තියාදවේ-මෙ, මාගේ; ආරාධො, ආරාධනාව (හෙවත් ගුහාගුහ ක, ම්මවිචාරය; රඤ්ඤ, රජහටයි-චතුර්ථි නුවුවතන්හි "රාජානං"යි ද්විතියාවයි, ඔබතන්හිම මෙසේමැයි-තාගේ ආරාධනය කවරක්හට දැයි රජහු විසින් නානාප්‍රකාරයෙන් ප්‍රශ්නවුත්නාලද්දේ මාගේ ආරාධනය රජහටයයි තමාගේ ආරාධනය කියයි සේයි-මෙහි විප්‍රවිඡනයතෙම පුරාණයාසඛඤ්ඤවූ ආරාධනාඛ්‍ය ගුහකම්විචාරණ රජහු පිළිඹඳයයි දතයුතු-රඤ්ඤඤ, රජහට; ආරජ්ඣති, ආරාධනාකෙරේ-රාජානං, රජහු; ආරජ්ඣනිවා, අයදිහෝ-යනු මෙහි කම්මාධියෙහි විතීයාසි-අහං, මම; අඤ්ඤානං, ආඛ්‍යායන්ට; කිං අපරජ්ඣාමි, කවරකාරණයකින් කිංසාකෙරෙම්ද (හෙවත් කවර අපරාධයක් කෙරෙම්ද)-තාගේ අපරාධනය තවුරුන්ට දැයි ආඛ්‍යායන් විසින් නානාප්‍රකාරයෙන් ප්‍රශ්නකරණලදුයේ "කඤ්ඤං අඤ්ඤානං අපරජ්ඣාමි"යි නමාගේ අපරාධාභාවය භගවන්නේහයි සේයි-මේහි විප්‍රවිඡනයතෙම පුරාඛ්‍යා සම්බඤ්ඤවූ අපරාධාඛ්‍ය අගුහකම්විචාරණය ආඛ්‍යායන් ප්‍රතිබධයි-අඤ්, මම; අඤ්ඤ, සවාමින්ට; කිං අපරජ්ඣාමිවා, කවර අපරාධයක් කෙරෙම්ද යනු මෙහි විකල්පොදහරණයයි-උපතිස්සො, උපතිස්සතෙම; ආයසමතො, ආයුෂ්මත්වූ; උපාලිථෙරස්ස, උපාලිස්ථවිරහට (හෙවත් උපාලිස්ථවිරයන් උපාධ්‍යායකොට); උපසම්පදූපෙඛො, උපසම්පත්තිය පිණිස අපෙක්ෂාකරන්නේයි, මහලු පැවිදි කෑමනියයි සේයි-විකල්පොදහරණයෙහි "ආයසමන්තං උපාලිථෙරං" කිඤ්දවේ-උපතිස්සයාගේ උපසම්පදූපෙක්ෂාව කවරක්හටදැයි උපාලිස්ථවිරයන් නානාප්‍රකාරයෙන් ප්‍රශ්නවුත්නාලදුයේ උපතිස්සයාගේ උපසම්පදූපෙක්ෂණය උපාලිස්ථවිරයන්ටයයිද උපතිස්සයා ඔහුගේ උපසම්පදූපෙක්ෂණය කියයි සේයි-මෙහි විප්‍රවිඡනයතෙම උපතිස්සයා සඛඤ්ඤවූ උපසම්පදූපෙක්ෂණසංඛ්‍යාත ගුහකම්ය විචාරණ උපාලිස්ථවිරයන් පිළිබඳයි,

පච්චාසුණාතුපතිනිණානං පුබ්බකත්තා ච සුණොතියා ධාතුස්ස පච්චාසොගෙ ගිණිස්ස ආතුපතිසොතෙ පුබ්බස්ස කම්මුනෝ යෝ කත්තා යෝ සම්පදානසඤ්ඤාහොති-තං යථා-භගවා භික්ඛූ එතදවොච-එථ භික්ඛුනි කම්මං අපාකටතත්තා අනපිතකම්මං නාම, එතානති කම්මං පාකටතත්තා කපිතකම්මං නාම, පුබ්බස්ස වචනස්ස කත්තා භගවාති පච්ඡා සම්පදානසඤ්ඤා හොති-භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං-ආසුණිංසූති බුද්ධස්ස භික්ඛූ-තථා භික්ඛූ පඨං

---

a පච්චාසුණි, පනි ආ ඝන උපසගියෙන් පූළිකොට ඇති "සුසවණෙ" යන ධාතුනුශබ්ද; අනුපනිනිණානං, අනු පනි යන උපසර්ගයන් පූළිකොට ඇති "ගිසදෙ" යන ධාතුහුශබ්ද යනමොවුන්ගේ; පුබ්බකත්තාව, පූළිදීයාවට කතෘවූ ශබ්ද(අපරක්‍රියාවෙහි සම්ප්‍රදානසංඥවේ;) සුණොතියස ධාතුස්ස, සුසවණෙ යන ධාතුහුගේ; පච්චාසොගෙ, පනි ආ යන උපසර්ගයන් දන්නා හා සම්බන්ධයක් ඇතිකල් ඒ; ගිණිස්ස, "ගිසදෙ"යන ධාතුහුගේ; අනුපතිසොතෙව, අනු පනි යන උපසර්ග යන් දෙන්නා හා සම්බන්ධයක් ඇතිකල්ඒ; පුබ්බස්ස කම්මුනො, ශ්‍රවණාදියෙන් පූළිවූ වචනාදිකර්මයට; යෝ කත්තා, යම් භගවදදෘශ්‍යවූයෙක් කතෘවිය වේද; සොඑහෙතම(භගවත්ඒ අර්හයතෙම); සම්පදානසඤ්ඤා හොති, සම්ප්‍රදානසංඥා ඇත්තේවේ-යම් අර්හයෙක් ශ්‍රවණාදි ක්‍රියායෙන් පූළිවූ වචනාදික්‍රියාවට කතෘවීද ඒ අර්හය පනිපූළිවූහෝ, දාපූළිවූ සුයන ධාතුහා සොඝයක් ඇතිකල්හි සම්ප්‍රදානනමැති සේසි-තං, ඒ පූළිවූ වචන ක්‍රියාවට කතෘවූවහු සම්ප්‍රදානවචනක්‍රමයට උදාහරණ; යථා, මෙසේසි—භගවා, භාග්‍යවත්තෙම; භික්ඛූ, භික්ෂූන් ට; එතං, මේ වචනය; අවොච, කී-එහෙ, මේ "භගවා"යනාදී උදාහරණයෙහි;භික්ඛූ නි කම්ම,"භික්ඛූ"යන මේ කර්මය;අපාකටත්තා, අප්‍රකට බැවින්; අකපිතකම්මං නාම, (කතෘහු තිසින් මිකර්මකවූ වචනක්‍රියාවෙන් පැමිණෙන්නට අතිශයින් ඊප්සිත නොවනබැවින් අප්‍රධාන කර්මසංඛ්‍යාත) අකපිතකම්මනම් වෙයි; එතන්හි, එතං යනමේ කර්මය; පාකටත්තා, ප්‍රකටබැවින්; කපිතකම්මං නාම, (ඒ කතෘහු තිසින් ක්‍රියාවෙන් පැමිණෙන්නට අතිශයින් ඊප්සිතබැවින් ප්‍රධානකර්ම සංඛ්‍යාත) කපිතකම්මනම්වෙයි; පුබ්බස්ස වචනකම්මස්ස, ශ්‍රවණයෙන් පූළිවූ "එතං" යනමේ ප්‍රධානභූතවූ වචනාකර්මයට; කත්තා, කතෘවූ (හෙවත් ක්‍රියානිර්වර්තකවූ); භගවා'ති, භගවායන මේ ශබ්දයතෙම; පච්ඡා, පසුව; සම්පදාන සඤ්ඤා හොති, සම්ප්‍රදානසංඥා ඇතිවේ-භික්ඛූ, භික්ෂූහු; භගවතො, භාග්‍යවත්හට; පච්චස්සොසුං, ප්‍රතිඥුදුන් හ (හෙවත් ප්‍රතිවචන දුන්හ): භාග්‍යවත්හුගේ වචන පිළිගත්හයිසේ

ධම්මං යාවෙති-සාධුකාරදානාදිනා නං උස්සහතීත්‍යත්ථෝ-එවරූපං ජනයති කම්මං අපාකටතා, අකිත්තකම්මං නාම, ධම්මනති කම්මං පාකටතා කිත්තකම්මං නාම, යෝ සුබ්බස්ස කම්මස්ස කත්තා යෝ පච්ඡා සම්පදාන සඤ්ඤාහි හොති—වුත්තං හෙතං.a

"යෝ වදෙති යථාතථානි වුත්තං කම්මනති වුච්චතෙ,
යෝ පටිගාහතා තස්ස සම්පදානං විජානියා.b

සි-භික්ඛු, මහණහු; බුද්ධස්ස, සම්බුදුයාණන්ට; ආසුණන්ති, පිළිවදන්දුන්ග; (භගවා යනාදී පුථමොද්දහරණයෙහි 'එතං' යන මේ වචන කීමට කලින්වූ හාවත්ම පසුව පහිඅාදුම්වූ සුධාතුහුගේ ප්‍රයොගය ක් ඇතිකල්හි "භික්ඛු භගවතො පච්චස්සොසුං, ආසුණන්ති බුද්ධස්ස භික්ඛු" යි සම්ප්‍රදානවී—තථා, එසේම හෙවත් භගවා යන උදහරණයෙහි කීවාසේම) භික්ඛු, මහණතෙම; ජනං, සත්වයා; ධම්මං යාවෙති, දහම් අස්වයි-(තස්ස භික්ඛුනො ජනො අනුසිණාති, තස්ස භික්ඛුනා ජනං පතිගිණාති—ජනං, සත්තෙම; තස්ස භික්ඛුනො, ඒ දහම් ඇස්වූ භික්ෂුහට; අනුසිණාති, අනුදෙති (හෙවත් සාධුකාරදේ)-ජනා, දෙනෙ; තස්ස භික්ඛුනා, ඒ දහම්සවන්කරවූ මහණහට; පතිගිණාති, නැවතනැවත සාධුකාරදේ)—සාධුකාරදානාදිනා, සාධුකාරදානාදියෙන්; තං, ඒ දෙගකයා; උස්සහතීත්‍යත්ථෝ, උත්සාහයට පමුණුවයි යනඅර්ථයි—"සාධුකාරදානාදිනා තං උස්සහති" යන්නෙහුදු අනුසුවම දක්වූහ. (ශ්‍රැති යන මේ ධාතූන්දෙන්නා අතුරෙහි ප්‍රත්‍යා සුම්වූ ශ්‍රැ ශ්‍රවණෙ යන ධාතුනොම ප්‍රතිසුනුඥාදෙක්හිවෙයි, අනුප්‍රති පූම්වූහිශබෙද යනධාතුනොම අනුඥායෙහිවැටෙයි කීවානම්වෙත්) එහි, මේ උදහරණයෙහි; ජනතති, ජනං යන; කම්මං, කම්මය; අපාකටතා, අප්‍රසිද්ධබැවින්; අකිත්තකම්මං නාම, අකිත්තකම්මනාම්වෙයි; ධම්මනති කම්මං, ධම් යනමේ කම්ය; පාකටතා, ප්‍රසිද්ධ බැවින්; කිත්තකම්මං නාම, කිත්තකම්මනාම් වෙයි; සුබ්බස්ස කම්මස්ස, සුචිකම්යහට; යොකත්තා, යමෙක්කිරීද; සෝ, හෙතෙම; පච්ඡා, පසුව; සම්පදාන සඤ්ඤාහි හොති, සම්ප්‍රදානසංඥාවී—එතං, මේ කාරණය; වුත්තංහි, කාත්‍යායනවාත්තිකයෙහි කියනලද්දේමැයි.

b යො, සුගතාදි යමෙක්තෙම; වදෙති, ශ්‍රමණාදියමක්හට "එතද වොච" යනාදි වචනය කියාද; සො, ඒ කථිතයකරණ පුද්ගලතෙම; කත්තාහි, "එතං" යන මේ කම්මයට කතෘයයි; වුච්චතෙ, කියනුලැබෙයි; වුත්තං, ඒ සුගතාදීන් විසින් කියනලද වචනය; කම්මනති, පූජිත්තියාවට කම්යයි; වුච්චතෙ, ශබ්දශාස්ත්‍රඥයන් විසින් කියනුලැ

ආරොචනත්ථපදයොගෙ, යස්ස ආරොචෙති තං සම්පදානෙ සඤ්ඤං-ආරොචයාමි වො භික්ඛවෙ=ආමන්තයාමි වො භික්ඛවෙ-පහිණවදයාමි වො භික්ඛවෙ-තුම්හෙ ආරොචයාමි ආමන්තයාමි පහිණවදයාමීත්‍යත්ථො ආරොචයාමි තෙ මහාරාජ ආමන්තයාමි තෙමහාරාජ-ආඛ්‍යාතයාමීත්‍යත්ථො—ආමයතඛ්බො තං ගච්ඡමානිවා-එත්ථ ඛ්‍යාරොචනඝදස්ස කථනපපකාරත්ථතා දෙසනත්ථාදියොගෙපි ව තුල්‍යි විඝනතිව භොති-ධම්මං තෙ දෙසිස්සාමි-තං දෙසෙස්සාමීත්‍යත්ථො-දෙසෙතු භගවා භගවා ධම්මං භික්ඛූනං-භික්ඛූ දෙසෙතූ

ඝබයි; තස්ස, ඒ වචනයට; යො, භික්ෂූජන සංඛ්‍යාහවූ සමෙක්තෙමි; පටිග්ගාහකො, ප්‍රතිග්‍රාහකවිද (භෙවත් ඒපිළිගණියි); තස්ස, ඔහුගේ; සම්පදානං, සම්ප්‍රදානභාවය; ව්‍යාතියා, දනු.

a ආරොචනත්ථපදයොගෙ, ආරොචනය අර්ථකොට ඇති ධාතූන් ගේ ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හි; යස්ස ආරොචෙති, යම්කිහට කියාද; තං, ඒ ආරොචනය ලදනැනැත්තේ (භෙවත් ආරොචනය පිළිගන්නේ); සම්පදානසඤ්ඤං සම්ප්‍රදානසංඥාවවී—භික්ඛවෙ, මහණෙනි; වො, නොපව; ආරොචයාමි, කියමි—භික්ඛවෙ, මහණෙනි; වො, නොපව; ආමන්තයාමි, කියමි-භික්ඛවෙ, මහණෙනි; වො, නොපව; පහිණවදයාමි, භහවමි (භෙවත් දන්වමි)—තුම්හෙ, නොපව; ආරොචයාමි, ආමන්තයාමි, පහිණවදයාමි ඉති, යනුද; අත්ථො, අර්ථයි-ඉහාරාජ, මහරජ; තෙ, තට; ආරොචයාමි, කියමි-මහාරාජ, මහරජ; තෙ, තට; ආමන්තයාමි, භහවමි (භෙවත් කියමි)-තං, තට; ආමන්තයාමීත්‍යත්ථො, කියමි යනඅර්ථයි—තං, තට; ආමන්තඛ්බො, භහවා; භවිජ්ජාම, යමු; වා, නොහොත්; තං, ඔහු; ආමන්තඛ්බො, කැඳවාගණ (නොහොත් ආමන්ත්‍රණයකොට); භවිජ්ජාම, යමු. "ආමන්තඛ්බො තං භවිජ්ජාම" යනු මෙහි කම්මනිඉයෙහි විත්‍යයයි-එසේව, මේ සිලාඝාදී සූත්‍රයෙහිද; අද්ධෝ නොහොත්, මේ ආරොචනත්ථ යනාදි වචනයෙහි; ආරොචනසද්දස්ස, ආරොචන ශබ්දයාගේ; කථනපපකාරත්ථතා, නොයෙක් ශබ්දයන්හේ කීම් සඛ්‍යාත කථනප්‍රකාරයම් අර්ථකොට ඇතිබව හේතුකොටගෙණ; දෙසනත්ථාදි යොගෙපි, දෙශනාදී ව්‍යාකරණාදී ධාතූන්හා යොගයක් ඇතිකල්හි; චතුඝිවිහත්තිව භොති, චතුර්විධ විභක්තිද වේ-තෙ, තට; ධම්මං, ධර්මය; දෙසිස්සාමි, දෙශමි-තං, තට; දෙසෙස්සාමීත්‍යත්ථො, දෙශමි යන අර්ථයි—භාෂෙත, සවාමින්වහන්ස; භගවා, පින්වත්තෙම; භික්ඛූනං, භික්ෂූන්ට; ධම්මං, ධර්මය; දෙසෙතු, දෙශවා—භික්ඛූ, භික්ෂූන්ට; දෙසෙතූත්‍යත්ථො, දෙශවා යනඅර්ථයි

තත්‍ර යථා-යථා නෝ භගවා ව්‍යාකරෝත්‍ය-අඤ්ඤේ ව්‍යාකරෝත්‍යාත්‍ය පෙය්‍යා-හිරුත්තිං මත පවකඛාමීත්‍යාදි-තදනුරූපේ සම්පදූනසඤ්ඤ ම තුත්‍ථි ච.[a]

අථවා වා නිව වත්තනෙන-"ආය වතුත්‍ථඣානිකවෙනත්‍ය තු"—නිපද මිදං සුත්තං-වතුත්‍ථඣානං පුරණ්ණිත්‍ථි-එතත්‍ථ න'වෙනං මාත්‍රි එක වෙනං-වතුත්‍ථඣා එකවෙනං වතුත්‍ථඣානිකවෙනං-නත්‍ථය වතුත්‍ථඣාන වෙනත්‍ථස්ස-අකාරපච්චයෙ ලිඟවිභා පරස්ස වතුත්‍ථඣානිකවෙනත්‍ථස්ස ඵ ණා දෙසෝ වා භවති. සරලොපාදි-බුද්ධස්සත්‍ථාය ජීවිතං පරිවෙජ මි-ධම්මස්සත්‍ථාය ජීවිතං පරිවෙජාමි-සඞ්ඝස්සත්‍ථාය ජීවිතං පරි

සි-භගවා, භාග්‍යවත්තෙන්; නෝ, අපට; ව්‍යාකරෝත්‍ය, යම්ප්‍රකාර යකින් වදරාද-"තථාඛ්‍යාරස්‍යාමි"යි අධ්‍යාත්‍මාරකරණ්‍ය-අමෝඝ, අපට; ව්‍යාකරෝත්‍යාත්‍යෙත්‍යා, යම්ප්‍රකාරයකින්වදරාද යනාදීයි-නිරුත්තිං, ව්‍යවහාරයුක්තනාමශබ්දය; මත, සිත; පවකඛාමි, ප්‍රකාරයෙන් කියමි; "තංපවියාකාමී"ඳි නැති, ඉච්චාදි, මේ ආදියමේ—මෙහි ආදිශබ්දයෙ න් "අමාඝනඤ්ඤං මත උපසඤ්ඤිස්සං" යනාදිගත්හු, ආඛ්‍යාවන ශබ්ද යා කථනවිශේෂයකි වැටෙනබැවින් දෙශනාදීහු කථනාඛ්‍යාවෙත්තුයි තදධ්‍යාශයයන් (ඥාවන් තදධ්‍යාශයන් ඇතිකල්හි ඒ දෙශනාදිය පි ළිගන්නා සම්ප්‍රදූනාඛ්‍යයට වාචකශබ්දයානෙරෙන් පරව වතුර්ථිවිභ කති වන්නීයයි සේයි-තදනන්, තදඤ්ඤයන්ගේ ප්‍රයොජනයක් ඇතිකල් හි; සම්ප්‍රදූනසඤ්ඤ ච, සම්ප්‍රදූනසංඥාවද; වතුත්‍ථිච, චතුර්ථිවිභ කතිදමේ.

**b අථවා,"අතොඅනන"ඇත සූත්‍රයෙන් අඅා යතුදැ;වාතිව"සොවා" යන සූත්‍රයෙන්වා යතුදැ; වහතත්තා, වැටේ: ඉදං සුත්තං, මේ සූත්‍රය; තිපදං, පදත්‍රයක් ඇත්තේයි-එකංච තං, එකක්වූයේද එමනුයි; වච නංවාති, වචනවූශබ්ද එමනුයි; එකවචනං, එයවචන නාමඅව්-වතු ත්‍ථියා; චතුර්ථියාගේ; එකවචනං, ඒකවචනය; චතුත්‍ථඣානවචනං, චතුත්‍ථීඅකවචනතාම් මේ-ත්‍යාස චතුත්‍ථඣානවචනස්ස, ඒ චතුත්‍ථීඅකව චනයහවිනි-අකාරනන්තාඅතා,අකාරයා අනන්තකොටඇති;ලිඟඵහා,ශබ්ද යාඅකරෙන්; පරස්ස, පරවූ; චතුත්‍ථඣානවචනස්ස, චතුර්ථිඒකවචනය හට; වා, විකල්පයෙන්; ආඛ්‍යාදෙශස්ත්‍රභාති, ආඛ්‍ය යනාදෙශමේ—සර ලොපාදි; යථරලොප් පරනයනාදී කාශ්‍යිදමේ-බුද්ධස්සත්‍ථාය, බුදුන්පි ණිස; ජීවිතං පරිවජ්‍යාමි, දිවිපුදමි-ධම්මස්සත්‍ථාය, ධර්මය පිණිස; ජීවි තං පරිවජ්‍යාමි, දිවිපුදමි-සඞ්ඝස්සත්‍ථාය, සංඝයා පිණිස; ජීවිතං පරිවජ්‍යාමි, දිවිපුදමි; මෙහි ජීවිතපරිත්‍යාගයට ප්‍රයොජනවූයේ බුබාදියයි

වවජ්ඣි—පිණ්ඩපාතං පටිසෙවාමි නෙවදවාය න මදාය න මණ්ඩනාය න විභූසනාය—අත්ථාය හිතාය ඵාසුකාය සංවත්තති—ඉමස්ස පාරිපූරියා—තුම්හේපි ඉමාදෙසෝ සම්පදාතබ්බාසු ච—ගිහිබ්‍රූනං එාසු විහාරාය සංවත්තති එාසුවිහරිතුංත්‍යාදෝ—ලොකානුකම්පාය උපජ්ජති, ලොකානුකම්පිතුනන්‍යාදෝ—අලමත්ථේ සම්පදාතබ්බාසු චතුත්‍රීව—අලං සද්දස්ස අත්ථෝ අරහපටිඝෙවපා.

අලමේම බ්‍රූඩෝ—අලං ගිහිබ්‍රූ පතාසස-අලමේම රජ්ජං-අකඛධූ

දතයුතු-පිණ්ඩපාතං, පිඬු, දවාය, ග්‍රාම්දරකයන්වෙන් කෙළෙනාපිණිස; නෙව පටිසෙවාමි, නොවලදමි; මදාය, මුහුට්ඨල්ලාදින්මෙන් බලමද පුරුෂමද වඩනපිණිස; නපටිසෙවාමි, නොවලදමි; මණ්ඩනාය, අවරොධාදීන් මෙන් ශරීරමණ්ඩනය පිණිස; නපටිසෙවාමි, නොමවලදමි; විභූසනාය, නාවකනෙත්තාකාදින්සෙයින් ශ්‍රීවිරාගතරණය පිණිස; නපටිසෙවාමි, නොවලදමි; මෙහි පිණ්ඩපාතපටිසෙවනයට ප්‍රයොජනවූයේ දවාදියගාවයි—අත්ථාය, ඇතියපිණිස; හිතාය, හිතපිණිස; සුඛාය, සුවපිණිස; සංවත්තති, පවතී-මෙහි සංවත්තනයට ප්‍රයොජනවූයේ අවීදියයි. එහි අවිනාම් වැඩිය, හිතනම් වැඩවකාරණයි-නිරුත්තිපිටකයෙහි "බ්‍රූවිඅස්ස දියතෙ පුරිසස්ස දීයතෙ" ඉතාදී දුනක්‍රියාපෙක්ෂායෙහි ආදෙශරගිතරූපයම් යොදූ "අත්ථාය" ඉතාදී වවනයන්ට සම්ප්‍රදානයයි නිර්දිෂ්ටාවමණ්ඩමුත් දුනක්‍රියාවක් නොයෙදුහෙයින් පාලිඅපේක්ෂායෙහි දුනක්‍රියාව නිමිත්තකොට ආයාදෙසඝිත ප්‍රයොගනැතැයි ඉතු උපදෙශාගතයි දතයුතු-ඵාසස ඵානයාගේ; පාරිපූරියා,පූ රණයපිණිස; "එතංවත්තං නිකඛිපිතබ්බං" හි අධ්‍යාහාරකරණු, මෙහි විවරනික්ඛෙපයට ප්‍රයොජනවූයේ ඵානයාගේපරිපූණිනාවයි."ඵානස්ස"යනු ෂෂ්ඨිය,පාරිපූරියාගනු නාදේශ්‍යයෙහි චතුර්ථිය-තුම්හේ, තුම්ප්‍රත්‍යයාගේ අවීයෙහි; ආයාදෙසෝ, ආය ඉන ආදෙශද; සම්පදාතබ්බාසු ච, සම්ප්‍රදානසංඥාද වන්නීයි—ගිහිබ්‍රූනං, ගිහියන්ට; එාසුවිහාරාය, එාසුවිහරණය පිණිස; සංවත්තති, පවතී-එාසුවිහරිතුන්‍යාදෝ-එාසුවිහරණයකරන්ට ඉන අවීයි-ලොකානුකම්පාය, ලොවට අනුකම්පාපිණිස; උපජ්ජති, උපදී; ලොකානුකම්පිතුංත්‍යාදෝ,ලොවට අනුකම්පාකරන්ට ඉන අවීයි-අලමත්ථේ අලංශබ්දයාගේ අවීයෙහි; සම්පදාතබ්බාසු ච, සම්ප්‍රදානසංඥාද; චතුත්‍රීව, චතුර්විධිහනාදිද වත්නීය—අලංසද්දස්ස, අලං ඉන වේශබ්දයාගේ; අත්ථෝ, අවීයේ; අරහපටිඝෙවපා, අර්හත්‍රතියෝගයෝයි; මෙහි අර්හාඛීනම් අනුරූපාඛීය ප්‍රතිඥෙපාඛීනම් ප්‍රතිඥෙඛාඛීයි.

මම, මට; බ්‍රූඩෝ, සඛීඥතෙම; අලං, සුදුසුයි-භික්ඛු, මහණ; පතාසස, පාත්‍රයට; අලං, සුදුසුයි—මෙ, මට; රජ්ජං, රාජ්‍යය; අලං, සුදුසු

තෙනා පුරිසපුග්ගලා නාලං දුරාභරණාය-අලං මල්ලා මල්ල සෑ-අරහති වා මල්ලා මල්ලසෑ-සමිඤ්ඤමපි සඤ්ඤා-අලං තෙ ඉධ වා හෙසෑ-අලමේව හිරඤ්ඤසුවණ්ණාන-හිමේව එකෙන නිරඤ්ඤ න-හිරඤ්ඤසඤ්ඤා දුමේමඤ-කිහනඤ්ඤ තුඤ්ඤ-මඤ්ඤතිඤ්ඤතොග අනාදරෙ අපඤ්ඤාණි කම්මානි ගෙව සඤ්ඤතඤ්ඤතු-කඤ්ඤ සඬං මඤ්ඤසෑ, කලිහරඤ්ඤ නං මඤ්ඤසෑ-ජීවිතං හිණායපි හමඤ්ඤසෑ.

සි-අකඛිධුහෙතා, අඤ්ඤතෙති ධුතිවූ; පුරිසපුග්ගලෝ, පුරුෂසංඛ්‍යාත පුද්ගලතෙම; දුරාභරණාය, කලත්‍රපරිපාලනය පිණිස; නාලං, සම්‍ප්‍රීණොවේ; හෙවත් සුදුසුනොවේ—මෙහි අඤ්ඤශබ්දයෙන් පසඟට කී යනි. මෙතන්හි කරණයහෙයින් තන්හිඳාව කියාඵලදි-මල්ලා, මල්ලයොධතෙම, මල්ලසෑ. මල්ලයොධයාහට; අලං, සුදුසුයි-මල්ලෝ, මල්ලයොධතෙම; මල්ලසෑ, මල්ලයොධයාහට; අරහති, සුදුසුයි; පටිසෙඛපෙ, අලංශබ්දය ප්‍රතිඝෙෂ්‍යයෙහි වැටෙනකල්හි උදාහරණ; යථා, මෙසේයි. තෙ, තට; ඉධවාසෙන, මෙහි වසීමෙන්; අලං, ප්‍රයොජන කිම්ද?—මෙ, මට; හිරඤ්ඤසුවණ්ණාන, හිරණ්‍යඛණ්ඩයෙන්; අලං, පමණි; ප්‍රයොජනනැහැයි සේයි—මෙහි "හිරඤ්ඤසුවණ්ණාන" යනු "සහාදියොගෙව" යන සූත්‍රයට විෂයයි -එකෙන නිඝණ්ණ න, හුදකලාව එතරමිමෙන්; මෙ, මට; කිං, ප්‍රයොජන කිම්ද?-දුමේමඛ, දුර්බුද්ධිය; තෙ, තට; ජවාති, ජවාවෙන්; කිං, කවරප්‍රයොජනයෙක්ද?—තුඤ්ඤ, සතුටුවූ; තඤ්ඤ, ඔහුවිසින්; කිං, කවරප්‍රයොජනද? කිං යනු අලංයන්නහුගේ අර්ථයි, නොහොත් සමාසවිෂයෙහි නාමශබ්දයා පරකල්හි කිංශබ්දයාට කොයනාදෙෂවෙයි එහෙයින් "කොනාමමා තෙ උපඣ්ඣායොා"යනාදිය සිඳිනි, "කීං නාමං අස්සාහි තොනාමොා" සි විග්‍රහයි, නවද "කොතෙබලං මහාරාජ" යනාදි පාලියෙහි කොයනු ඣඤ්ඤබ්දයාගේ අර්ථයෙහි වැටෙයි, "කොනුතිා සාමි ජීවසි" යනාදියෙහි කර්මවිෂයෙහිවැටෙයි, එහෙයින්ම කියනලදී.

"කථං ඣ ඉනි අඤ්ඤසු දිට්ඨා කොඉව්වයා රඣා,
නිපාතොා'නි ගඣතබ්බා සුනි සාමඤ්ඤතා තාඣා"සි.

මඤ්ඤනිපපයොගෙ, මනඤ්ඤණ යනධාතුහුගේ ප්‍රයොගයෙහි; අනාදරෙ, අනාදරයක් ගම්‍යමානකල්හි; අපඤ්ඤාණි, අප්‍රඥාභූතවූ; කම්මානියෙව, ඔහුගේ කර්‍මාපිවිත්‍රයෙහිමි; සඤ්ඤතඤ්ඤතු, සම්‍ප්‍රදාන සංඥාවි—වා, තා; කඤ්ඤ, කාඤ්ඤයක්කොට හෙවත් කාන්තයක් මෙන්; මඤ්ඤසෑ, ගනිමි; තං, තා; කලිහරඤ්ඤ, දුරාඛඩියක්කොට හෙවත් දඛ්ඨකඩක්මෙන්; මඤ්ඤසෑ, සිතමි;—ජීවිතං, ජීවිතය; හිණායපි,

නෝ-අනාදරෙති කිමත්ථං සුවණ්ණං නං මඤ්ඤස-අපඤ්ඤිනිති කිමත්ථං? ගද්‍රභං නං මඤ්ඤස—ගත්‍යත්ථකම්මනි වාඩිකාරඅතා දුනියා ච-අපපා යඤ්ඤාය ගවජති,අපපා යඤ්ඤං ගවජති-නිබ්බාණං ච වජනතියා, නිබ්බාණං වජනතියා-මූලාය පටිකඤ්ඤඤ්ඤ, මූලං පටිකඤ්ඤඤ්ඤ.

තණ්පතන්කොටත්; නමඤ්ඤමානෝ, නොසිතන්නේ; "කසිං ම ඤඤ්ඤ කලිඟරං මඤ්ඤස නිඟමපි නමඤ්ඤමානෝ"සි නැති. අනාදරෙ ඉති, අනාදරෙයනු; කිමත්ථං, කුමක්පිණිසය? තං, තා; සුවණ්ණං, සුවණ්ණක්මෙන් ගෙවත් සුවණ්ණක්කොට; මඤ්ඤස, ගහිමි; යනතන්හි මඤ්ඤතිප්‍රත්‍යෝගයක් ඇතත් අනාදරයක් නැතිගෙයින් සම්ප්‍රදානසංඥා නොවෙයි, කම්මියෙහි විතීයාමවේ-අපපාණ්ණිනි, අපපාණිනියනු; කිමත්ථං, කුමක්පිණිසය? තං, තා; ගද්‍රභං, කොවලුවේ කුඹවන් නොඟොත් කෙ වලුවෙක්මෙන් කොට;මඤ්ඤ,සිතමි; යනතන්හි ගද්‍රභයාගේ 'මන" යන ධාතුනට කම්ගාවියෙක්ද අනාදරයක්ද ඇත එනකුදුඋවත් ගද්‍රභශබ්දයාගේ ප්‍රාණිඛාවකබව හේතුකොට ගෙණ සම්ප්‍රදානසංඥානොව කම්මැවියෙහි විතීයාමවේ-ගත්‍යත්ථකම්මනි, ගමනාර්ථවාචක ධාතූන්ගේ කම්මිවිෂයයහි; වාඩිකාරඅතා, "දුතියාව" ඉයන සූත්‍රයෙන් දැලුන වාඩිකාරය හේතුකොටගෙණ; දුතියාව, විතියාදවන්නිය. මෙහි වකාරය චතුර්විසමුච්චයඅකෙරේ-අපපා, සවලාදෙඅනෙක්; සඟහාය, සවගීයට; ගච්ඡති, යේ; අපපා, මදෙක්; සඟහා, සවගීයට; ගවජති, යේ—නිඛ්බාණාය, නිබ්බාණයට; වජනතියා, යන්නියට; "කිංවකම්මි"සි යොදනු, නිබ්බාණං, නිබ්බාණයට; වජනතියා, යන්නියට;"ථුනිං කරොමි"සි යොදනු-මූලාය, මූලාපනතියට; පටිකඤ්ඤඤ්ඤය, බස්නේසි ගෙවත් අදනේසි, මූලං, මූලාපනතියට;පටිකඤ්ඤඤ්ඤය, අදනේසි-මෙහි සවගීයාදිය"ගවජති"යන ගමනාර්ථවූ ආඛ්‍යාතයන්ට ප්‍රාපණීය්‍යාදී කම්මගෙයින් "සිලාඝාදි" සූත්‍රයෙන් සම්ප්‍රදානසංඥාතොව චතුර්විවිභක්තිගිහට"ආයවතුස්ස්‍යා"දින් ආයාදෙඅ කලකල්හි සඟහාය යනාදියවයි, සම්ප්‍රදානසංඥා නොවූතන්හි සඟහං යනාදිය විකල්පයෙන් විතීයාවටම විෂයවේ—"මූලාය පටිකඤ්ඤඤ්ඤය අපපා සඟහාය ගවජති" යනතන්හි ගත්‍යර්ථකම්මයෙහි ආයා

---

§ "දුතියාව"යන සූත්‍රයක් කසයින්විසරණෙහි ඉතාපෑඹෙ "යඤ්ඤදතුකාමෝ" යනාදී සූත්‍රයෙන් සිලාඝාදිසූත්‍රයෙහි වැටෙන වාඩිකාරයෙන් ගත්‍යර්ථධාතූන්ගේ කම්මයෙහි චතුර්විධවිභක්තිප්‍රයෝගයන් විතීයාවනබැවි "මහාරූපසිද්ධි"යේහි දැක්වූහ.

ආයුනඳඋකුසලාදියොගෙන ආශිංසනඅත්ථෙයව සම්පදානඅඤ්ඤා-
ආයසම්මතා දීඝායු හොතු-සම්පතනතිඅඤ නතුඤ "නොනිතා"දිනා
නෝ හොනි-ඉදඤ භවතෝ හොතු, කුසලං භවතෝ හොතු, අනා
මයං භවතෝ හොතු-සුඛං භවතෝ හොතු,අඅඤා භවතෝ හොතු
ගිනං භවඋනා හොතු, ඣාගතං භවතා හොතු, සබ්බසත්තානං
සුවත්ථි හොතු-සම්මුනිපඅයොගෙ සම්පදානඅඤඤ මතුත්ථි ව-

ඳදග පෙඅණියි "මූලං පරිකඅඉඅඅස්ස සඝං ගච්ඡති"යනාදිසි—"යෝ
මං ගහෙඹාන දකාය නෙති"යනතන්ගි නයත්‍යර්කම්යෙගි ආයාදෙ
ශ පණියි "උදකානෙති"යනාවිසි"මූලාය සඝාය දකාය"යනු මෙ
ද්ගල්‍යාඋනයෝ තාදර්ථයසි කියත්-"අඤකතාය සබධනඡයාය විර
ඔථාඋසමනෙතා මඉවවනාය මහාගණාය හතතා සීතඤඤ පාතුකම්මාය"
යනු තෘතීයා පඤවම් ඡසි අර්ථයෙගි ආයාදෙශවූතැනි, "ධනඡයෙන
මම වචනතෝ ගණ්‍යඤ සිරායඤ පාතුකම්මඤඤ" යනාවිසි-එහෙයින්ම
කියනලදී.

"ආයොගත්‍යත්ථකම්මම්හි නයත්‍යත්ථඤ කම්මනි,
විභත්තියාවිපල්ලාසෙ ඤවිතාදඤියෙ බහූනි"

ශබ්දනිතිදීකරණකාරඋයන් විසින් "අපෙපා සඝාය ගච්ඡති"
යනඔසි"අපෙපා සඝාං ගච්ඡති"යි කම්මාවිවිද්‍යමානකල්හි ක්‍රියාහි ස
ම්බන්ධය ලැබෙනහෙයින් සම්පේ සම්ප්‍රදානයාඅේකාරකඋඅවවේද, එ
සේම සම්බන්ධඋයාගේ කාරකභාවය කැමතිවියයුත්තඋය, පුරාතනය
න් විසින් ඔවිකාරඋයයි නියමකලහෙයින් මෙහි නොදක්වනලදී.

ආසිංසඤඤ, ආශංසනාර්ථඤ් නම්‍යමානකල්හි; ආයුභදඤකුසලා
දීඋයොගෙ එව,ආයුශබ්දය භදඤශබ්දය කුසලශබ්දය ආදි ග්‍රහණඋයෙන්
අඤඤශබ්ද ඝිතඤශබ්ද සවාගතඤශබ්ද සුවත්ථිශබ්දය යනමේ ආදීන්හා
ඔොගයක් ඇතිකල්හි; සම්පදානඅඤඤ, සම්ප්‍රදානසංඥාවේ-ආයසම
තෝ, ඇවැත්තට; දීඝායුහොතු, දිඝිඃඅුවේවා—සඝිහඤනිඤ්‍ය, විභාගයි
සඝිතවූ; නතුඤස, නතුප්‍රත්‍යයඋතට; නොනිතාදිනා, නොනිතාදී සූත්‍ර
යෙන්; නොඝොගි, නොයනාදෙශවේ-භවතෝ, භවත්භව; භදඤං
හොතු, යහපතක්වේවා; භවතෝ, භවත්භට; කුසලං හොතු, වැඩක්
වේවා; භවතෝ, භවත්භට, අනාමයං ඔොතු, නිරොගවේවා-භවතෝ,
භවත්භට; සුඛංහොතු, සැපයක්වේවා; භවතෝ, භවත්භට, අඅඤා
හොතු, වැඩෙක්වේවා; භවතෝ, භවත්භට; ඝිතංහොතු, සුවයෙක්
වේවා; භවතෝ, භවත්භට; සබාගතංහොතු, මනාවුගමනෙක්වේවා;
සබ්බසත්තානං, සිඃලුසත්වයන්ට; සුවත්ථිහොතු, සුවයෙක්වේවා-මේ
උදාහරණඋයෙහි "දීඝායුභදඤ කුසලං,අනාමයං සුඛං අඅඤා ඝිතං සවා
ගතං"ඇතු ආරොග්‍යමැඟි-සම්මුනිපඅයොගෙ, සම්මුතිශබ්දඋයාගෙ කා
ර්කාරකඋයා සම්බන්ධියක් ඇතිකල්හි; සම්පදානඅඤඤව, සම්ප්‍රදාන
සංඥාද,චතුර්ථිව, චතුර්ථිවිභක්තිදවේ-

සාධු සම්මුනි මේ නායය භගවතෝ දෙසනානය, දෙසෙතු ගහිසමිමු
නිය, ගිහිබුනය විසබඳුනු, නවවෙති—ගිහිනාපපබඳනාගය සම්පදනය
සඤඤු නහාති, ගිහිගාමය ඔනාතාය-ආමිසරණියානුගවනාදිනෝ
ගෙ සහනාමනෙ නවිපදනායඤඤු හොති-නුයාවියාමිකනාමි,
නාගමිං ගහිනාපබඳනා, නායය වම් ගුරෙනා පාතුරහාති, නාගමිං මයි
නාපබඳා, ඉබවාදනෝ හොනාති-විකාරෙන ගහිනිදිගිනාපබඳාගය
ඒනාදිනාම්පපබඳාගෙවම් නාංගම්පදනාය සඤඤුහොති නායය ගහි

---

1 නායය භගවතෝ, ඒ ගාගාවත්හුගේ; දෙසනානාය, දගිනාය පිරිසිය; ගම්, වට; සම්මුනි, සම්මනනානයකිරීම හෙවත් සංවාත කිරීම; සාධු, මැනවි, සඛියසම්මුතියා අදහසැත්, සංඝසම්මුතිය වනා; ගිහිබුසය, ගිහියුහව; පිපවඤ්ඡං, පිපවාසයෙන් වසන්ව; නවවෙති—ගිහියොපප යොගෙ, ගියෙ යන මේ නිපානයාගේ ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හි; සම්ප දනසඤඤු හොති, සම්ප්‍රදනඤංසුවෙ; මත්තාය, මාත්‍රාවෙන් නො හොත් මාත්‍රාවට; ගියොසො, අධිකවි; වෙති "ගියොසොමත්තාය"යි විහත්‍යන්තපද ප්‍රතිරූපක නිපානපදයකැයි සමහර කෙනෙකුන් ගේ අගිප්‍රාගවුවද විත්තාය යනහන්හි "මත්තා සුඛපරිවිමා"යනාදි යෙහි මෙන් සන්ධිලිහු මත්තාගබඳගාකෙරෙන් පඤ්චම් විහක්තිවූ කැනී -නවද"ගියොසෙති ඉදං ගියොසඳදෙන අතිරෙකපඨවාචකෙන නිපා තෙන සමානත්ථං නිපානපදං"යි පුරාතනයන් එසින් කිහෙසින් හි යොසො යනුද අතිරෙකාපිමාවකවූ ගියො ශබ්දයාගා සමාන නිපාත පදයකැයිසැ යුක්තයි-මාත්‍රාගෙන් අධිකගයි අපිකිසයුතුය. පුරාතන අති තාවාරිවරගෝද, "ගියෙසොමත්තායාති අතිරෙකපමාණෙනා ති"යි කියු-රූපසිද්ධිගන්නගැවපදකාරගෝ, මත්තාය, පමණට; සො හෙතෙම; ගියො, බොහෝවියයි අදි කිහ. එසේකල්හි එසේ ගියො සොමත්තාය යනාදින් දක්වනලද පුනරුක්තාදෙෂ පැමිණෙයි- සං යකෘතග්‍රන්ථයෙහි හුයෑ බොහෝසේ හුයෑ නැවතය යනුසි ගියො ශබ්ද යාගේ අවිමෙසේම ඇතැයි දතයුතු—සත්තමීවසනේ, සත්තමීවරි විග යෙහි; ආවිකරණපාතුගවනාදියොදග, ප්‍රකාගකරණය දාදුගීවිය යනමේ ආදීන්‍රියාවන්හා යොගයක් අත්කල්හි; සම්පදනසඤඤු හො හි, සම්ප්‍රදනඤංසු ඇත්තේවම්—අසය තුයාව, සේනවද; ආවිකරොමි, පහළකෙරෙමි; කියම්හි සේකි. තසම්ං තහි ඉනි, තසම්ං තස්ගන, අසේං අසිසි; ඒතාකෙරෙහි යනාපීසි-තසය මෙ, ඒමට; සඤඤා, ශ්‍රද්ධාගම; පාතුරහාසි, පහළවි; පෙනීනැසිසේකි-තසම්ං මසිඉනි, තසම්ං මයි යන අසේං, අවිසි; ඒමාකෙරෙහියනාපීසි; ඉවවාදගො, මේ ආදී උද හරණයෝ; නොතනී, වෙත්-වෙසේ සිලාඝාදිසූත්‍රාදීන් සංග්‍රහ නාම්,

තෙඝ, භික්ඛුනං දූ නං පාහෙඩි-කාපජති ඔමණානා අඝොඝෙ-ඒ කඤ්ඤ දිනඤං මිඤනං තිණ්ණං පඤ්ඤාති-උපමං තෙ කරිස්සාමි, අජ ලිං තෙ පඝඝණ්ඩාමි-ඤස්ස එඤුඝොඝාති,සඨා ඤස්ස එඤු,ලොකඤ්ඤ ඤෙඤාති, මණිනා මෙ අඤඤා, යෙඤඤ්ඤ මෙ අඤඤා-ඔඨා ඤෙ ඝ ගවා ව්‍යාකරෙරඤ්ඤ තථාපි ඤෙඤං ව්‍යාකරිස්සාමි-අඤ්ඤතඝණිනාඤ බහුසු අක්ඛරඵඤඤොඝෙඤ්ඤ ඔඤඳනඤඤතුඤ්ඤු ඝොති-උඤමං තෙ කරි ස්සාමි, ධම්මං ඔවා භික්ඛවෙ දෙඝිස්සාමිවවාදි. වතුත්ථිනි වත්ථතෙ,

---

විඤයෙති සම්ප්‍රදානඤඤ වතුර්ථීවිභක්තීන් දක්වා දුන් වඝබද්ඨයන් සංග්‍රහීතාවිඤයෙති උදාහරණඳක්ථඤවෝ "වක්‍යාරෙන"ඨනාදියකපි තති-වනාඤරත, සිලාඤාදිසූත්‍රයෙහි වඝබද්ඨයෙන්; පහිණාදිඤ්‍රියාඤඝ ඝෙ, පඝිණඤනාදි ඤ්‍රියාවන්හා ඤොඝඤක් ඇති කල්හිදැ; ඵාඤවාදි ඤාමපඤඤාඝෙ ච, ඤ්‍රාපුඝඛ්දදිනාඔඨන් හා ඤොඝඤක් ඇති කල්හිදැ; නං සම්පදානඤඤුඤු ඝොති, ඕහට සම්ප්‍රදානඤඤුවේ—තඤස, ඕහට; පහිණෙඤ්ඤ, යවා නොඝොන් යවන්නේනී; භික්ඛුනං, භික්ඛූන්ට; දූතං පාඝෙයි, දූතඝඤ ගැවි--පහිණාදීහි ආදි ශබ්ද යෙන්—සමණානං, ශ්‍රමණයන්ට; ආඤොඝෙ, ඤොඝිපවිඝ; කපප ති, කැපයි—එකඤඤ දිනඤා, එකක්ඝට දෙනලදඳදැයැ; මිඤනං නී ණ්ණං, දෙතුන් දෙනෙකුට; පඤ්ඤාති, පොඝෝහේඤ-මෙහි එකඤඤ දිනඤානං" යනු "ඤඤඤදතුකාඤමා" යනාදි සූත්‍රයට විඤයවෙයි, මිඤනං තිණ්ණඤ යනමෙහි වඝබද්ඨයට විඤයයි—තෙ, තට; උපමං කරිස්සාමි, උපමාවක් කෙරෙමි; තෙ, තට; අජලිඔඤඤාණාඤාමි, දෙඝෙ.ඨ නඝා එදිමි—තඤස, ඕහට; එඤුඝොඝි,එඤුවව්; ඨථා,එඤේම, තඤසඨඤු, ඔ හට එඤුයි; ලොඤඤස, ලොකඤඤඝට; අඤඤා ඉති, වැඩයි; නොඝොන් ඉගි,මෙකීඤඝයින්; ලොකඤඤ, ලොවැඤ්ඤාඝට; අඤඤා, ප්‍රඤොජනයි, මණි නා, මාණික්ඤඤයෙන්; මෙ, මට අඤඤා; ප්‍රඤොජනයි, අඤඤා; අභිඤතෙම, මෙමට; සඤඤඤා, උතුම්—භගවා, භාග්‍යවත්තෙම; ඨථා, යම් ප්‍රකාරයකින්; නො, අපට; ව්‍යාකරෙරඤ්ඤ, කීඳ; තථාපි, ඒප්‍රකාර යෙන්ම; තෙඤං, ඔවුන්ට; ව්‍යාකරිස්සාමි, කියමු—අනු, මේ සිලාඤාදි සූත්‍රඤයි; අඤ්ඤතඝණින, අවිඤ්ඤාණඤඤ මහතුඤොඝඝණ; බහුසු අක්ඛරඵඤඤොඝෙඤ්ඤ, බොඝෝ අඤ්ඤර ප්‍රඤොඝඤක් ඇතිකල්හි; සම්ප දානඤඤුඤු ඝොති, සම්ප්‍රදානඤඤු ඇතිවේ—තෙ, තට; උපමං ක රිස්සාමි, උපමාවක්ඤරමි; භික්ඛවෙ, මහණෙනි;ඔවා, තොපට; ධම්ම, පඨඨාපත්තිධම්ඨඤ; දෙසිස්සාමි, දෙසමි; ඉතිආදි, මේආදියවේ—වතුත්ථි නි, "සම්පදනෙ චතුත්ථි" යන සූත්‍රයෙන් වතුර්ථී යනුද වත්තතෙ; වැවේ; ඉදං සුත්තං, මේසූත්‍රඤ; නිපදං, නිපදයක් ඇන්තේයි-නම

නමොයොගාදීසුවුත්ත,-තිපදමිදං සුත්තං-නමතීති නමෝ, සුජනං යොගෝ, නමසා යොගෝ නමෝයොගා, නමොයොගෝ ආදිසෙ සයෙන නමොයොගාදයෝ,තෙසු නමොයොගාදිසු-නමොයොගෙ යොජේ සඩ්ගහාදිහිපිව පයොගෙ ලිඟමහා මතුජ්ජිවිඤ්ඤතිහොති -නමෝ තෙ බුද්ධවීරඤ්ඤ, බොධිසා නමොඅත්ථු, යොජේ පජානං,සබ්බ ගසං තෙ මහාරාජ්ජ, අථෝ තෙ අදුරාගතං-කාලෙ භවිස්සතිනිව වතබ්බා, භාවවාචිහි මතුජ්ජි-දිපදමිදං සුත්තං—භවනං භාවෝ භාවං වාමෙතීති භාවවාචී, තස්මිං භාවවාචිහි, භාවවාචිහි භවි ස්සති කාලෙ මනුජ්ජි විඤ්ඤති හොති—පච්චයෙත පචනං යාතකා, පාකාස වජ්ජති, පඨිතුං ගච්ජතීත්‍යත්ථො- a

---

තීති, නැමෙනුයි; නමෝ, නමොනවිවව්, සුජ්ජනා, යෙදිම; යොගෝ; යොගතනවිවව්; නමසා යොගා, නමස්කාරස්‍යහා යෙදීම, නමොයෝ ගෝ, නමොයොගතනවිවව්; නමොයොගෝ, නමෝ යනමේ නිපාත යොගයයතෙම; ආදි, ආදිවූයේ; යෙසං, යම්කෙනෙකුන්ටද; තෙ, ඔහු, නමොයොගාදයෝ, නමොයොගාදීනුත්‍යවිවෙත්, තෙසු, ඒ; නමොයෝ ගාදිසු, නමොයොගාදියෙයි-නමොයොගෙ, නමොශබ්දයාහා යොග යක් ඇතිකල්හිද; සොජිස්සවා ගතාදිහිපිව පදයාගෙ, සොජිය සවා ග තය යනාදී ශබ්දයන්හා ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හිද; ලිඟමහා, ශබ්ද යාකෙරෙන් පරව; වතුජ්ජි විභත්‍යති හොගි, චතුර්ථිවිභක්තිවිව-මෙ සූත්‍රයෙහි අපි ශබ්දයතනම හුදෙක් සම්ප්‍රදානවිසෙහිම චතුර්ථිවිභක්ති වන්නී නොවෙයි, නමස්ශබ්දාදියොගයෙහිද චතුර්ථිවන්නීයහි, සමු චචය කෙරෙහි. වකාරවනාහි එම් චතුර්ථිග්‍රහණයෙන් අනුකම්පාය ප්‍රයොජනකොට ඇත්තේහි-බුද්ධවීර, සව්ඤ්ඤවීරය; තෙ, තට; නමෝ අත්ථු, නමස්කාරවිවවා, බොධියා, අභිත්මාඝීඤ්ඤනයට;නමොඅත්ථු, නම සකාරවිවවා—පජානං, සව්වඤ්ඤ, සොඤි, වැඩසි, මහාරාජ්ජ,මහ රජ්ජ, තෙ,තට;සවාගතං, ආගාරාන්‍යද නොගොහොත් තෙ තාගේ ආගමන, සවාගතා, මොනවට පැමිණිසේය; අථෝ, නැවත; තෙ, තට; අදුරා ගතං, නපුරුනොවේ, නාගේ ආගමන සවාගමනය දුරාගමන ඉනා වෙයි ඉස්සි—කාලෙ "කාලෙ වතබ්බානා නීතත්‍ථ භාදයා"යන සූත්‍ර යෙන් කාලඤ්ඤද භවිස්සතිනිව, "භවිස්සති ගවාදිහි ඤිසිත්" යන සූත්‍රයෙන් භවිස්සති යනුද, වතබ්බා, වැටේ-ඉදං සුත්තං, මේසූත්‍ර ය; දිපදං,දෙපදයක් ඇත්තේයි;-භවනං, වීම; භාවෝ, භාවනම්වේ-භාවං ක්‍රියාව; වාමෙතීති, කියාතුයි; භාවවාචී, භාවවාචිතනම්වේ; ත සම්ං භාවවාචිවිහි ඒහි භාවවාචිශබ්දා කෙරෙහි; භවිස්සතිකාලෙ, ඒ ඥත්කාලයක් ගම්‍යමානකල්හි; භාවවාචිවිහි, ක්‍රියාවාචී ශබ්දයාගෙ

එවං හොගාය වජ්ජනිවව්වාදි.-

එසා මයා සෙනොපදිසා සම්පදනපසංසායිකා සද්ද තෙ ච සම්පදනපසංසාය විවක්ඛවාචිනි යොජෙතබ්බා-ඉති කාරකපුග්ගල මජ්ඣිසා සම්පදනකාරකපසංසාය වණ්ණනා නිට්ඨිතා- ඨ

රෙහි; චතුදිවිහත්ති හොති, චතුර්විධභක්තිවේ—පවියසතෙ, පිසි මහි; පවනා, පිසිම; පාකො, පාකනම්වේ; පාකාය, පිසන පිණිස, වජ නි, සේ-පවිතුං, පිසන්කට; ගච්ඡතීත්‍යාදො, යෙහි යනාවිහි, මෙහි පා කාය යනුවතුර්විවූතැනි- අනාගත භාවවාචිවූ පාකශබ්දයාකෙරෙන් පරවූබවහගවන පිණිස "පවියසතෙ පවනං පාකො"සි නිවිවන දක් වූහ, එහි පවියසතෙ යනමේ අනාගතාඛ්‍යාතපදයාගේ භාවවාචි බව දක්වන පිණිස පවනංසි අනුවුයොගකෙළෝ-එයි භාවය පදවිකියා යනු ඒකාමිවේ, කිසේ මැනෝ යාදවප්‍රකාස පරිබ්‍රාජකයන් විසින්-

"භාවො ලිලා ක්‍රියාවෙෂවා හුත්‍යභිප්‍රාය ජනතුහු,
පදඤ්ඩිමාත්‍රෙ සත්තාඛ්‍යං දශස්වථෙවිහු දාශ්‍යතෙ"යි.

ඨ හොගාය වජ්ජනිසි, හොගාය වජ්ජියනුද; එවං, මෙසේමැති, කෙ සේදැයි යතහොත්"පවියසතෙ පවනං පාකො පාකාය වජ්ජනි"ඉනුවේ "භුජියසතෙ භුජනං හොගො හොගාය වජ්ජති"යි මෙසේසි, හො ගාය, මිතුවලඳනපිණිස, වජ්ජති, දුන්සේ-ඉවවාදි, මේ ආදියවේ; මෙහි ආදිශබ්දයෙන් නවවාය වජ්ජනිවි යහාදිනහුතු, තවද මේහා වයනම් ඔවන චලනාදි කෙවලවූ ධාත්වර්ථයමැයි-කියේමැනෝ-

"සත්මාත්‍රම්භාව ලිඟස්‍ය ද ප්‍රාප්තං සවිවකාරණෙෂු,
ධාත්වර්ථෙ කෙවලෙඤ්ඡුවා භාවඉත්‍යභිධියතෙ"යි.

භාවයෙහි "තෙන භුඤ්ජතෙ"යනාදිහි විධානරණ කතිහු තැනි යා ප්‍රයොග කෙරෙහි"රූපං විඤාණ වීතාවියති ගයං වා ඡම්මියිතබ්බං වා ලොහිතංසො වා සො පඤ්ඩියසති රූපාති වීතාවියති ගයං කි ලෙසා ධම්මා පඤ්ඩියසන්ති" ගනාදි ආගමවචනයන් භාවයෙහි ප්‍රථ මෙකවවන බහුවවන ප්‍රයොගයයි ආචාර්ය්‍යවරයෝ කියති, ඒ පරි ක්ෂාකට බලාගතහුතු—එසේ, මේ සම්පදනකාරක ප්‍රසාවයෙහි; යෙ සම්පදනපසංසායිකා සද්දා, යේ සම්පදන ප්‍රයොගික ශබ්දයෙ තෙක්; මයා, මාවිසින්; නොපදිසා, නොදක්වනලදහුදු; තෙ, ඒ ශබ්දයෝ; සම්පදනපසංසාවිවක්ඛාවසෙන, සම්පදන ප්‍රයොගයන් දැක්වයන් විසින්; යොජෙතබ්බා, යෙදියයුතතාහුයි—ඉහි, මේ යෙදො කතාප්‍රකාරයෙන් දක්වන ලද්දාවූ; කාරකපුග්ගලවිජරියා, කාරකපුග්ග මජ්ඣිනඹවූ මේ ප්‍රකරණියෙහි; සම්පදනකාරකපසංසාවවණ්ණනා, සම්පදනකාරක ප්‍රසාගවණ්ණනාතතාම්; නිට්ඨිතා, කියාතිවවනලදී.

අථ අපාදානකාරකසඤ්ඤම් විභත්තිපයොගවණ්ණනා මුඛවසෙන-කත්තුං අඤ්ඤ පවත්-අපාදානෙ පවත්, දිපදම්දං සුත්තං-අපෙවව ඉතො අදදුනිත්‍යපාදානං-තත්තුං අපාදානෙ-පවත්තනං පුරණ්ඩවත්-ඝා පවත්, තත්තුං අපාදානකාරකෙ පවත්තී විභත්ති හොති-කිරියාපාදානං, ඝඤ්ඤාදයෙනි හඤ්ඤාදයෙතත්වාතද යාදුනං, යතනපදම්දං සුත්තං-අපත්‍රත්‍රත්‍රඝා ඉතො අදදුනිත්‍යපාදානං තදපාදානං, භාසති ඒතස්මාභිගඝං-තං ගඝං-ඝඤ්ඤා වා අවධිභූතා අපෙති ඝඤ්ඤා වා හඤ්ඤහේතුභූතා හඤ්ඤං හවති ඝඤ්ඤා වාඛ්‍යාතාරා

---

a අථ, අනන්තරයෙන් (ගෙවන් ඝඤ්ඤුදන කාරකය කියා ඉක්මින්, තෙන්; අපාදානකාරකපවත්ම් විභත්තිපයොගවණ්ණනා, අපාදාන කාරක සංඛ්‍යාත පවත් විභත්ති ප්‍රයොගවර්ණනාවෝ තුම්බුවුවව්හෙතා, කියතුලැබෙත්-පවත්, පස්වන විභක්තිනොම්; කඤ්ඤං අඤ්ඤ, කවර නම් අර්ථයෙක්හි වත්නිද-ඉදං සුත්තං, මේ සූත්‍රය; දිපදං, දෙපදයක් ඇත්තේහි, ඉතො, මේ අවධිභූතවූ ග්‍රාමාදිහු කෙරෙන්; අපෙවව, පහකොට; ආදදුනීති, ගණ්හිනුයි; අපාදානං, අපාදානනම්වේ—තත්තුං, ඒ; අපාදානෙ, අපාදානයෙහි—පවනනං, පයකගේ, පූරණී, පිරීම; පවත්, පවත්තනම්වේ-ඝා, ඒ; පවත්, පවත්තොම්; තත්තුං අපාදානකාරකෙ, ඒ අපාදානඝඤ්ඤාතකාරකය දෙයාහෙයකල්හි; පවත්තිභාත්‍රී හොති, පවත් විභක්තියේ—අපාදානං, අපාදානනම්; කිං, කිමෙක්ද; ඉදං සුත්තං, මේ සූත්‍රය; යතනපදං, යතනාදයන් ඇත්තේඝ-ඉතො, මෙහින්; අපෙතෙඝා, පහකොට; ආදදුතීති, ගණ්හිනුයි; අපාදානං අපාදානනම්වේ-හා අපාදානං, ඒඅපාදානය; ඵහයිඝාති, මොහුකෙරෙහ්; භාඝති, හඝනඤ්ඤුයි, හඝං, හඝනාම්වේ; තං හඝං, ඒහඝකාරණය—යඤ්ඤා අවධිභූතා, යාත්‍රාදී අවධිසක්හු කෙරෙන්; අපෙති වා, කතීතෙම් පහවේද; යඤ්ඤා හඝහෙතුතා, යම් වූහඝවෙරාදී හඝකාරණයක්හු කෙරෙන්; හඝඤ්ඤවති වා, හඝවේද; යඤ්ඤා අක්‍රාඛ්‍යාතාරා, යම් උපාධ්‍යායාදී ආඛ්‍යානවක්හු කෙරෙන්; විජ්ඣං ආදදුතීවා, විදූ වඟණ්ඩ, නං කාරකං, අපගමන හඝ දුනාදී ක්‍රියාවට නිමිත්තවූ අවධි හඝකාරණ වකතා සංඛ්‍යාත ග්‍රාමාදිවූ ඒකාරකඝතෙම; අපාදාන සඤ්ඤ හොති, අපාදානඝංඥ ඇත්තේවේ—මෙහි "යඤ්ඤා අක්‍රාඛ්‍යාතාරා විජ්ඣං ආදදුති" ඝන වචනඝයන්ව නියම පූර්වවිද්‍යාග්‍රහණවිශෙෂයෙහි අපාදානසංඥද ආදානග්‍රහණයෙන්ව සිද්ධඝයි දක්වන්, එසේමැනු, ඒ පිණිස පරඝත්තේමෙන් සූත්‍රාකාරයන් නැනිකල්හිදු "සාමාන්‍ය විහිතා විධයා ප්‍රයොගමනුසාරඝතෝ"යනුබවින් සාමාන්‍යවිහිත ආදාන ග්‍රහණඝයන් (ඝගවන් ආදානග්‍රහණ මේතුකොටගෙන) ප්‍රයොගානු

විජ්ජමාදයති තං කාරකං අත්ථාදීන සද්ධිං හොති-තදුපාදානං මූලාවලවසෙන විධා භවති-තත්‍රථ මූලුපාදානං යථා-ධාවතාස්සා පතිතොස්සවාභාසකා-ධාවතා හත්ථිනා ගළිතා අංකුසධාරී—අවි ලාපාදානං යථා, පක්ඛිනා ඔතරන්තී වනචරකා, රුක්ඛා පණ්ණං පතති.— ෆ

කායසංඝහපුබ්බඞ්ගමා බුද්ධිසංඝහපුබ්බඞ්ගමානි විඤ්ඤාණානි අවධි නෙව වදති—තං යථා, ගාමා අපෙතීති ඛුනඝෝ, පාසා

කාරයෙන් මෙහි අත්ථාදීන සද්ධිං—තදුපාදානං, ඒ අත්ථාදීන සංඝකරණලද අවධිකාරකයතෙමේ; මූලාවලවසෙන, මූලඅවලව්සින්; විධා භවති, ප්‍රකාරවේ; තෙසු, ඒ ස්ථාවර ජඞ්ගමාඛ්‍යවල අවලා පාදානයන් අතුරෙහි; මූලාපාදානං මූලාවධිසංඛ්‍යාත අත්ථාදීනාකාරක යව උදාහරණ; යථා, මෙසේයි—ධාවතා අස්සා, දිවන්නාවූ අශ්වයා ඇකෙරෙන්; අස්සවිභාසකා, අසරුතෙමේ; පතිතා, හුණුවෙහි; අංකුස ධාරී, අඟුපුදරියතෙමේ; ධාවතා, දිවන්නාවූ; හත්ථිනා, ඇතුකෙරෙන් (හෙවත් ඇතුපිටින්) ගළිතා, ගිලිසිනි (හෙවත් වැටුනේයි) මෙහි අශ්වාදීන්ගෙ ජංගමවූයේ අශ්වාරෝහාදීහුගේ ප්‍රයාණයට අවධිවීනුයි මූලාපාදානනම්වෙයි "ධාවතා අස්සා"යන මේ ආදීයද නිදර්ශනමාත්‍ර යක එසඟයින් ධාවනාදීන අත්ථාදීයට විශෙෂණීය ධාවනක්‍රියා විර හිතවූ අශ්වාදීයද අපාදානවේමැයි, කවර හෙයින්දයත්? ජංගම සභාව නොයික්මෙන මෙහිනි—අවලාපාදානං ස්ථාවර සව භාව ඇති අවලාපාදානයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි; වනචරකා, වෙනෙහි හැසිරෙන වැද්දෝ; පක්ඛිනා, පක්ෂීහු කෙරෙන්; ඔත රන්ති, බසිත්; රුක්ඛා, රුක්හු; පණ්ණං, පත්‍ර; පතති, හෙයි-මේහි ස්ථාවරවූ පක්ෂීආදිය වනචරකාදීන්ගේ අවතරණාදියට අවධිභූතනුයි අවලාපාදානභාවේ-එසඟයින්ම කියනලදී.

"සබ්බම්පාපගතම් මිනනං පුබ්බරූපං යදවුච්චතං,
වුච්චතෙ භදපාදානං තඤ්චලාචලතෝ විධා"ති.

සංඝකෘතයේ නුදු එමදක්වත්—

"යතෝ වත්ථුතෙන කිඤ්චිත්ක්‍රියාපූර්‍ව කුතශ්චන,
විශ්ලිෂ්‍යතෙන චලතඤ්චාභ්‍යවධිහතඞ් ප්‍රවක්ෂ්‍යතෙ"නි.

අයං අවධි, මේ අවධිකාරකය තෙමේ; කායසංඝහපුබ්බඞ්ගමා, කායසංඝනීපූර්‍වකොට ඇත්තේය; බුද්ධිසංඝහපුබ්බඞ්ගමානි, බුද්ධිසංඝනී පූර්‍වකොට ඇත්තේයයි කියා; විඤ්ඤාණ, විඥානයයි; කෙවිවදතති, සම්භර ආචාර්‍යවරයෝ කියත්—තං, ඒ විවිධවූ අපාදානයට උදා

විසයං නිවාරණෙ–ආඛ්‍යාතං නිබ්බිධං විසයසහභෙදත–නිද්දිට්ඨවිසයං ච පාතුභවිසයං අනුමොදසද්දවිසයනති යොවිවදනති–තෙසුසත්තාදෙසු සඤ්ඤා විසයසඞ්ඛාතාවිසෙසස්ස තං නිද්දිසනතානිද්දිට්ඨවිසයං නාම= සත්ථාපගමනතිසං උපාසනං අජ්ඣාභවං විසයං කත්වා පවත්තිතං උපාසනවිසයංනාම–සත්ථ කෙනවි ගුණෙන ආභොගසීසෙනති අනු මොදසද්දාව ක්‍රියාවිසෙසොති තං අනුමොදසද්දවිසෙසනතාව–

තෙසු නිද්දිට්ඨවිසයාපාදනං ඔථා–භගවා ජීවකෙ රාජි, පාපා නිවාරෙසනති–

හරණ; ඔථා, මෙසේයි; මුනයො, මුනීහු; ගාමං, ගමින්; අපෙසනති, පහවෙත්–පාපා, අකුසලයෙන්; චිතනා, සිතා; නිවාරණෙ, වලකන්නේයි, මෙහි "ගාමාඅපෙසනති"යනාදියෙහි අපගමනාදි ක්‍රියාවට කාය සංසඟියම් පුවීසකාව ඇතිමෙගෙන් ගාමායනු කායසංසඟිපුවීසකවූ අව ධිකාරකය"පාපා චිතනං නිවාරයෙ" යනාදියෙහි පාපාදින්හා බ්‍රහ්මං සඟියට පැමිණීමෙක් පාපාදිහුනම් සඞ්ඛාතවිකාරණාදින් සත්‍යා අනය ව්‍යසනයට පමුණුවන්නාහයි පසුව ඔවුන්කෙරෙන් අපගමනාකාර උත්‍සාහබව හේතුකොටගෙණ පාපා යනාදිය බ්‍රහ්මසංසඟිපුවීසකවූ අවධි කාරකයයි දතයුතු–තමපන; ඒ අපාදනාකාරකය වනාහි; නිද්දිට්ඨවිස යං, නිද්‍රිණවූ ක්‍රියාභූතවිශය ඇත්තේය; උපානතවිසයං, අධ්‍යාහාත ක්‍රියාලක්ෂණවිශය ඇත්තේය; අනුමොදං විසයහාති, අනුමොදවූ ක්‍රියා සංඛ්‍යාක විශය ඇත්තේයයි කියා; විසයභෙදෙන, විශයභෙදයෙන් (භෙවත් ප්‍රවෘත්තිසත්‍යානවිශෙෂ භෙතින්; තිවිධනති, ත්‍රිවිධයෙහි; කෙවි වදනයි, සමහර ආචාර්‍යවරයෝ කියත්—තෙසු, ඒ; නිද්‍රිණව විශයා දීන් අතුරෙහි; යත්‍ර, යම් ප්‍රයොගයෙක්හි; අපාදනසඤ්ඤාවට විෂයවූ; ක්‍රියාවිසෙසස්ස, අපගමනාදි ක්‍රියා විශෙෂ යක්හුගේ; නිද්දිඨතනා, නිද්‍රිණව බව හේතුකොටගෙණ; තං, ඒඅපා දනය; නිද්දිඨවිසයං නාම, නිද්‍රිණවිෂයනමවේ—යත්‍ර, යම් ප්‍රයොග යෙක්හි; උපානතං, උපානතයයිසේය; අජ්ඣාභවං, අධ්‍යාහාරකරණ ලද භෙවත් ඵලවනලද; අපගමනක්‍රියං, නිෂ්ක්‍රමණක්‍රියාව; විසයං කත්වා පවත්තනති, විශයයකොටපවතියි (භෙවත් ප්‍රවෘත්ති සත්‍යානෙකව) පවතියි; තං, ඒ අපාදනය; උපානතවිසයං නාම. උපානතවිශයනාම වේ–යත්‍ර, යම් ප්‍රයොගයෙක්හි; කෙනවි ගුණෙන, ආචාර්‍යාදි කිසිගුණ යක් කරණකොටගෙණ; උක්කංසීයත්තීති, මාධුරයෝ පාටලී පුත්‍රයන් කෙරෙන් උත්කර්ෂකරණු ලැබෙත්නුයි; ක්‍රියා විසෙසො, ඒඋත්කර්ෂ ක්‍රියා විශෙෂය; අනුමොදය්‍යාව, අනුමාන කාවයුතුවේද ? තං, ඒඅපා දනකාරකය; අනුමොඤ්ඤ විසයංනාම, අනුමොදය විෂයනාමවේ.

උපාත්තවිසයාපාදනා යථා-වලාහකා නික්ඛමිත්වා විජ්ජොත තෙ විජ්ජු, කුසුලතො අභිනික්ඛමිත්වා පවති-අනුමෙය්‍ය විසයාපාදනා යථා-මාඛුරා පාටලිපුත්තකෙකෙහි අභිරූපා-

---

තෙපු, ඒත්‍රිවිධ අවධිකාරකගන් අතුරෙහි; නිද්දිට්ඨවිසයාපාදනා, නිද්දිට්ඨවිෂයාපාදනයට උදාහරණ, යථා, මෙසේයි—රාජා, රජ තෙම; නගරං, නුවරින්; නිග්ගතො, නික්මිනී—පාපා, පාපයශක රෙන්; නිමාරෙත්‍රි, මලකන්නාහ—මෙහි නගරාදිනු අපගමන ක්‍රියා වට අවධිකාරකය, රාජාදිහු "නිග්ගතො"යනාදි ක්‍රියාවෙන් උක්ත කනිසි. නිගීමනනම් විසෙංගතාභේද උභයප්‍රතිබඩම ඒවත්මුත් ඒක ප්‍රතිබඩඩින්නේ නොවෙයි, "නගරා නිග්ගතො රාජා"යි කීකල්හි නගරයාශක්‍රෙරෙන් රජනුවිලුක්‍රාවෙහි, රජහු කෙරෙන් නගරය විසු කතවෙතියි මෙසේ නිගීමන උභය ප්‍රතිබඩඩබැවින් නගරරාජ්දෙන් නාඛ්‍යම අපාදනඛ්‍ය ප්‍රසඟවෙදඟන් ? නොවෙයැයි, කුමක්හෙයින් දයන් ? පූර්‍රාවස්ථාවෙන් අන්‍යාවස්ථාවනට අප්‍රාප්‍තඛවරූපයේ සිරි නාක්ඛවම අප්‍යාදනසංඛ්‍යාව විවක්ෂිතඟෙයිනි-පාණිනියෙහි "ධ්‍රුවම්‍යාසෙ පාදානම්"යන සූත්‍රයෙහි ධ්‍රුවං යන විශෙෂණය්‍රමෙන් මෙහි විශෙෂණ යක් නොලා "යස්මාදපෙතේ" ඝාමාභාසෙන් කීකල්හි "නදනුප රොධෙන" යන පරිභාසා සූත්‍රඝාමාත්‍රයෙන් පෙරයම් ඝවරූපයෙක් ඇද්ද ? ඒ ඝවරූපඝයන් ගුණසඟහයින් පූර්‍රාවස්ථාවයෙන් අන්‍යා වස්ථාවකට අප්‍රාප්‍තවූනගරයම අපාදනවන්හුන් පෙර ඇති සිරි ඝවරූපයෝ පසුවඝාත්‍රාදි ඝවරූපයෙන් ගුණාගෙයින් පූර්‍රාවස්ථා වෙන් අන්‍යාවස්ථාවකට ප්‍රාප්‍තවූරාජාදිහු අපාදනනම් නොවෙයි දන යුතු—මෙහි නගර ලක්ඛණද දක්වන්—

"දෙවතාවෙත්ම හිඤ්ඡිත්‍රෝ ප්‍රාඝාදූපන වෙත්මහිං,
නගරං දඝිසෙ මිමාන් රාජමාරඛෙහ්‍රා යොහඤෙ-යි—

උපාත්තවිසයාපාදනං, උපාහත විෂයාපාදනයට උදාහරණ; යථා මෙසේයි-විජ්ජු, විදුලිය; වලාහකා මේඝයා කෙරෙන්; නික්ඛම්ම, නික්ම; විජ්ජොතතෙ; බබලා, කුසුලතො, කොඨාගාරයෙන් (ගෙ වත් අවුවෙන්; අපනෙත්වා, පහකොටගෙණ; පවති, පියේ—අනුමෙය විසයාපාදනං, අනුමාන ක්‍රියා විෂයඝොටඇති අපාදනයට උදාහර ණ; යථා, මෙසේයි-මාඛුරා, මියුළුහුවරවාසිහු; පාටලිපුත්තකෙකෙහි; පැලළුප්හුවරවාසීන් කෙරෙන් (ගෙවත් පැලළුප්හුවරවැසියන්ට වඩා) අභිරූපා, විශිෂ්ට රූ ඇත්තාහුයි—මෙහි යම් තැනෙක්හි "නග රා නිග්ගතො රාජා"යනාදියෙහි අපාදන ඝංඛ්‍යාවට ප්‍රවෘත්තනිඝාතවූ ක්‍රියා විශෙෂඝක් ඉදුරාපෙනේද ? මේ නිද්දිට්ඨවිඝයාපාදනනම්වෙයි

ද්‍රෝණිකාදිසුතෙහඩ පන විභත්තිනිගහගහණේන අපාදානසඤ්ඤා-නඤ්ඤානුමෝ සථා-චොරසමා භයං ජාතීති,තණ්හාසඤ්ඤාති භයං,සා පාපතණ්හා උත්තසති, න ජි සොතකා කුථනා භයං-අක්ඛාතෝති සථා-උපජ්ඣායා සික්ඛං ගණ්හාති ජිසෙසා,ආචරියමහා අධිතෙ, ආචරිය තෙ සුණාති-අපාදානගහණඤ්ඤාතෝ-"ධාතුනාමාභඛ්‍යසඟහණා ගාදිඤ්ඣිවිම"-වුත්තසදමිදං සුත්තං- ෧

"නික්ඛම්ම අපනෙථා" කියා අධ්‍යාහාර කිරීමද්‍යප්සංඛ්‍යාත ක්‍රියාවට අපෙක්ෂාකොට පවතින්නාවූ හේ උපාහතවිෂයනම්වෙයි, මාඛුරයෝ තමන්ගේ ආචාරාදී එක්තරා ගුණයක් හේතුකොට ගණ පාවලිපුත්‍රයන් කෙරෙන් උත්කර්ෂය කරණු ලබන හෙයින් උත්කර්ෂ ක්‍රියා විශෙෂය අනුවෙයවෙනුයි අනුවර්තමානවූ ඒ ක්‍රියා විශෙෂය නිසා පවත්නා හෙයින් අනුවර්තමාන විෂයනමැයි යතුහාවයි—එසේනමයින් කියන ලදී.

"නිද්දිසථවිසයං කිරි ද්‍රුපාහත විසයංනථා,
අපෙක්ඛිතක්‍රියාවෙති නිද්ධා'වඩිරිහොච්‍යතෙ-"

෧ ඉඩපන, "මාඛුරා පාටලිපුත්‍රකෙහි අතිරූපා" යනවිට අනුවර්තමාන විෂයෙහි වනාහි; දූරනතිකාදිසූත්‍රයෙහි, වක්ෂ්‍යමාණවූ දූරනතිකාදි සූත්‍රයෙහි; විහතතිග්‍රහණෙන, විහතති ග්‍රහණයෙන්; අපාදානසඤ්ඤා අපාදානසංඥා වන්නියෙ—භයහෙතුමහි, භයකාරණාවිෂයෙහි (අපාදානකාරකයට උදාහරණ); යථා, මෙඝස්ථි-චොරසමා, සොරහු මෙරෙන්; භයං ජනයති, භයඋපදී; තණ්හාය, තෘෂ්ණාවෙන්;භයංජායති, භයඋපදි; පාපතො, අකුසලය මෙරෙන්; උත්තසති, භයපත්වේ, සොකොා, ශොචනයෙක්; නාසි, නැති; භයං, භයතෙම; කුතෝ; කොයින්වේද;—මෙහි "භීතාපිතාමි භයහෙතුා" යනාදීන් පාණිනි යෙහි ප්‍රපඤ්චිණීය අපාදානසංඥාවිධායකවචනයෙන් සිද්ධකරණලද ප්‍රභාවයෙන් ශිෂ්‍යානුග්‍රහපිණිස "චොරසමා භයං"යනාදිය උදාහරණ විෂයෙන් දක්වූවයි දතයුතු—අක්ඛාතෙරි, ආඛ්‍යාතෘවිෂයෙහි හෙවත් කියන්නාවූවිෂයෙහි (අපාදානප්‍රයොගයට උදාහරණ); යථා, මෙඝස්ථි-සිසෙසා, ශිෂ්‍යතෙම; උපඣිඣායා, උපාධ්‍යායයාගකෙරෙන්; සික්ඛං, ශික්ෂාව; ගණ්හාති, ගණී-ආචරියමහා, ආචාර්‍යයාගකෙරෙන්; අධිතෙ, හදරා—ආචරියතො, ආචාර්‍යයාගකෙරෙන්; සුණාති, අසා—අපාදානානි. "යසමාදපෙති භයමාදත්තෙවා" යනාදි සූත්‍රයෙන් අපාදානය යනු; අධිකාරෝ, මතුවතුසූත්‍රාහා සම්බන්ධකරණු ලැබේ-ඉදං සුත්තං, මෙසූත්‍රය; චතුපදං, සතරපදයක් ඇත්තේයි—

ධානෙවා ච නාමානි ච=ධාතූනාමානි, තෙසං ධාතූනාමානං, උප සඟතානං වා උපසඟතානිගතොතෙනා=උපසඟතොතෙනා, උපසඟතොතෙ නා ආදි සෙසගහණෙන=උපසඟතොතෙනාගාදයො--තෙසු උපසඟතෙ නාදිසු-තෙසං ධාතූනාමානං අවිගිතලකඛණානං පයොගෙ උප සඟතොතෙ ච නං යුත්තං කාරකම්පාදුනසඤ්ඤං හොති. a

තෙසු ධාතුපසඟතොගෙ නාව-පරාජියොගෙ අසඟයොජතුතෙ ගෙ පහවමා ජාතියොගෙ ජාතමානස්ස පසති ඛාදතු සඤ්ඤතු හෙ ති—නං යථා-බුද්ධමා පරාජෙතති අඤ්ඤතිපථිතා-බුද්ධං අතිභවිතුං

---

a ධානවොච, ධාතුහුද; නාමානිච, නාමයෝද; ධාතූනාමානි; ධා තූනාමයෝනමී වෙත්; තෙසං, ඒ; ධාතූනාමානං, ධාතූනාමයන්ගේ-උපසඟතානං සොතෙ, උපසඟියන් සම්බන්ධවූ යොගතෙම; වා, නො හොත්; උපසඟතෙනි තොතෙ, උපසඟියන්හා යොගයතෙම; උප සඟතොතෙනා, උපසඟියොගතනිවේ-උපසඟතොතෙ, උපසඟියො ගයතෙම; ආදි, ආදිවූයේ; යෙසං, යම් කොතෙනකුන්ද; තෙ, ඔහු; උපසඟතොතෙනාගාදයෙ, උපසඟියොතාදිහු නම් වෙත්—තෙසු, ඒ; උප සඟතොතෙනාගාදිසු, උපසඟියොතාදින් කොරෙගි. තෙසං අවිගිතලකඛ ණානං, ඒ අවිගිතලක්ෂණ ඇති (හෙවත් නොකරණලද සුත්‍ර ඇති) ධාතූනාමානං පයොගෙ, පරාපූර්වවූ ජාත්‍යාදිධාතුය අන්‍ය ඉතරාදි නාමය යන මොවුන්ගේ ප්‍රයොගයක් ඇති කල්හිද; තං යුත්තං කාරකං, ඒ ධාතූනාමොපසඟියන්හා යුක්තවූ කම්මාදිකාරකයතෙම; අපාදුනසඤ්ඤ හොති, අපාදුනසංඥා ඇත්තේවේ—මෙහි ධාතාදිහු කිසිදස්ත් අනියමකොට කියනලදහ එතතුදුලවත් යම් ධාතාදී කෙ නෙකුන්හා සම්ප්‍රයුක්තකල්හි අපාදුනසංඥාව වීසින් අතියෙක් සම් භව වේද, ඔහුව මෙහි ගන්නාලදහ, නොඑසේවීනම් ධාතුය නාමය උපසඟිය නිපාතය යනමොවුන් හැර අනිකෙක් නැති බැවින් සව රූපනිරදිශයම නිරර්තකවත්තේය,මෙහිදු ධාතූනාමහි අන්‍යාපාදුන සංඥාවිධායක සූත්‍රයකින් යම්කෙනෙකුන්ගේ ප්‍රයොගයක් ඇති කල්හි අපාදුනසංඥාවිහිතද ඒ අපගමනාදිවූ ධාතුය දූරනති කාදිනාමය යනමෙයින් පිටත්ධාතූනාමයන් ගත්ත එහෙයින් "අවි ගිතලකඛණානං" යනුකියහි දතයුතු—

b තෙසු, ඒධාතූනාමාදින් අතුරෙහි; ධාතුපපයොගෙ, ධාතූන්ගේ ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හි (එහි අපාදුනකාරකයට උදාහරණ); තාව, පළමුවකොට දක්වනු ලැබේ—පරාජියොගෙ, පරායනඋපසඟියා පූර්ව කොට ඇති ජිජයෙ යනධාතුහුගේ ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හි; අඝ

අසමප්පාහාෂ්‍යෙෂ්ඨා-ම්මහාඝඩා පරාජෙනති අඝඤ්ඤ ජණ්ඩිතා-ම්
ඝොඝඩමගිඝවිතු මසමප්පාහාෂ්‍යෙෂ්ඨා. b

පහුයොඝග-කිම්මවතා පඨවනති පඨම්මහානදිඝෝ-අනවතත්ත
මිහා මහාසරා පඨවනති-අධිරවනිසා පඨවනති කුණනදිඝෝ-ජනි

ඝෝ, අගිහවතයට අසකඅවූයේද (ගෙවත් යමෙක් පරාජිතින් මැඩ පැවැත්ත නොහැක්කේද;) පහුයොඝෙ; පයන උපසගය සුවිකොට ඇති "හුසත්තායං"යන ධාතුහුගේ ප්‍රයෝගයක් ඇතිකල්හි; පඨවා, යමෙක් උත්පත්තිසථානවූයේද; ජනියෙඝෙ, ජනජනනෙඝන ධාතු නුගේ ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හි; ජායමානස්ස පකතිව,ජායමාන වයනු වට කාරණාවූයේද(ගෙවත්උපදනානුගේ කාරණයද);අපාදුන යඤඤ හොති, අපාදුනසංඤ ඇත්තේවේ—තං, ඒ ජානාදිධාතූන්ගේ ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හි අපාදුනකාරකයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි; අඤඤතිත්ථියා,අන්‍යතීර්ථිකයෝ;බුබසමා, බුදුන්කෙරෙන්;පරාජෙන්ති, පරදින් (ගෙවත් මැඩපවත්වන්ට නොපොහොසත්වූ තීර්ථිකයන්ගේ පරාජය බුදු ලැබෙනෙයි සේයි-බුඩං අගිහවිතු-, සඞ්ඝසා මැඩපවත් වන්ට; අසමප්පාහාෂ්‍යෙඨා, අසම්මිසහයි යනාවීයි-අඤඤපණ්ඩිතා, සෙනාකාදී අන්‍යපඩිතයෝ;මගොඝඩා,මහොෂධපඩිතයන් කෙරෙන්; පරාජෙඤ්ඤ, පරදින්(ගෙවත් සෙනාකාදී සෙසුපණ්ඩිතයෝ මහොෂධ පඩිතයන් අභිභවනයඅකරන්ට නොපොහොසත්හුයයි සේයි-මහොෂධං, මහොෂධයා; අගිහවිතුං, මැඩපවත්වන්ට; අසමප්පාහාෂ්‍යෙඨා, අනාපොඝොසත්හුය යනාවීයි—මෙහි "පරාජෙනති"යනු සකර්මක ධාතුබැවින් "රිපුං පරාජෙති වීරෝ" යනාදි යෙහිමෙන් කර්මසඤා ප්‍රාප්තකල්හිදු අන්‍යතීර්ථකාදීන් මිසින් බුදාදීහු අගිහවනීයනොවන් නුයි තදපවාදමයන් පරාජිධාතුයොගයෙහි අනගිහවනීයයන්ට මෙන් අපාදුනසංඤාවිනිතය. එනයින් සඞ්ඝයාදින් මැඩනට නො පොහොසත්හුයයි කීවානම් වෙත්.

a පහුයොඝෙ, පපුඵීකොට ඇති හුසත්තායං යන ධාතුහුගේ ප්‍ර යොගයෙහි උදාහරණදක්වනු ලබේ-කිම්වතා, කිම්වත් පර්වතයා හෙ වරුන්; පවමහානදියෙ, ගඟා යමුනා සරභූ අචිරවතී මිහි යන පව මහා ගඟාවෝ; පඨවනති, සෙසුනදීන්ට පළමුකොට උපදින්, මෙහි කිම්වත්පර්වතය පවමහානදීන්ගේ ප්‍රථමොත්පත්තියට විෂයාධාර බැවින් අවකාසසංඤ ප්‍රාප්තකල්හි ඒත් වලකා ප්‍රභුයොගයෙහි ප්‍රභව සථානවූ හිමවට මේ සූත්‍රයෙන් අපාදුනසංඤවේ, සෙසුනන්හිද මෙසේ මැති—අනවතතතිහා, සූයෙරාහිමින් තප්තනොවන බැවින් අනව

**සොඉන-කාවතා ජායතිඉසාවතා, යඉමා සොජායතනානිනි-උද්‍ර
ඉමා ජාවතා පුත්තතා, කාමම්වතා ජාවතම්පදියං-නාමපපසොගෙ
අසඤඤසත්තරූපිනි ඉුගතෙහ-නා සඤඤ දුක්ඛා යමහාති-නා සඤඤං
දුක්ඛා නිරුජ්ඣන්ති-තංවතා අංසඤඤන කාමම්මන-තතො ඉතරං,
උභයෙනා ඉුජ්ජාවතා පුත්තෙනා. ෧**

තප්තානවිවුසරසියෙන්; මහාසරා, රථකාර කණ්ඩ ඛ්‍රිවාදිමහාකථාක
ථෝ; පහවන්නී, උපදින්-"ආධාරසෙහි, අනවතප්තහිමා, අනවතප්ත
නවී සරොවිඤසෙහි; මහාසරා, සප්තමහාතථාකථෝ; පහවන්‍යි,
කල්පායුසතයදක්වා නොසිඳීපවතින්ත්"-කුනාදියෝ, ක්ෂුද්‍රනදීහු; අවිර
වතියා, අචිරවතීනවී ගඟාවෙන්; පහවන්නී, උපදින්—ජතියොගෙ,
ජනජනනයන ධාතුහුගේ ප්‍රභාගයක් ඇතිකල්හි එහි උදාහරණ
දක්වනු ලැබේ-සොතො, අනාතඤඤාවන ලක්ඛණවූ ගොකාගතෙම;
කාමතො, කාමතෘෂ්ණාවෙන්; ජායතී, උපදී—මෙහි "කාමතො" යනු
ජතියොගයෙහි කාමශබ්දයාගව අපාදානසංඥකොට "භවිතොපච
ම්‍යහෙ"යන සූත්‍රයෙන් නොප්‍රත්‍යයකරණලදකල්හි සිඛයි. මේ
තතිද මේසේමැයි-සොඅගනිනි, ඒහුනාසනයතෙම; යඤමා, යම්
කාඤවයකින්, ජායතෙ, උපදිද? "තමෙව ඛයනි කඨං"යි අධ්‍යාහාර
කරණු; මෙහි "අගනිනිං සමපජ්ජලිතං පවිසනති"යනාදියෙයි මිනිය
විභක්තාහාදියද "අගනිනිසමා සුසමුජ්ජලනි වාසො"යි සමාසප්‍රකෘතියෙද
මෙසේ පාලියෙහි අගනිනි ශබ්දයක්ද පෙනෙනහෙයින් "අගනිනි
අගනිනි අගනිනිසො අගනිනිං අගනිනි අගනිනියො අගනිනිනා අගනි
නිහි" යනාදීන් සියලු විභක්තියෙහිම යෙදෙන්නත්වයි දතයුතු—
ප්‍රභවතා, පුත්‍රතෙම; උරසා, ලයෙන්; ජාතො, උපනි-ඉන්ද්‍රියං, චක්ෂු
රාදි ඉන්ද්‍රියතෙම; කම්මජා, කර්මජයන්; ජාතං, උපනි-මෙහි ජාය
මානවස්තූනාම් සොඤ අගනි පුත්‍ර ඉන්ද්‍රිය ගතමොහුය, ඔවුන්ට ප්‍රකෘති
නවී කාමකාඤව උර කළ ගතමොහුයි—නාමපපසොගෙ, නාමය
කා ප්‍රසොගයක්ඇති කල්හිද; අසඤඤිඅවතරාදිහි යුත්තෙන්ව, අන්‍යාභි
යක් ඇත් ශබ්දයන්හාද ඉතරාදි ශබ්දයන්හා යුක්තකල්හිද මෙහි
අපාදානසංඥ දක්වනුලැබේ-දුක්ඛා ඇසඤඤත්‍ර, තෙත්‍රගුමිසකඤඩවචක
සංඛ්‍යාත දුඃඛයන් පටත් අනිත් ආත්මාදියෙක්; නාසතෙහාති, සම්භ
නාතවී—දුක්ඛා, වෙදනායෙකාඤඩවචකය ඛ්‍යාත දුඃඛයාකෙරෙන් හෙ
වත් සවස්කාඤඩයන් පිටත්; අසඤඤං, අන්‍යසත්වාදියෙක්; නනිරුජ්ඣ
නි, නිරුජ්ඣනාවේ—තංවතා, ඒ ජාතියඤධයක කුශලාකුශලකාම්‍යාගෙ
රෙන්; අංසඤඤන කාමම්මන, එයින් අන්‍යකර්මයක්ගු වසින්; "නජා
නංඝි සොදනු-තතො, ඔහුගෙකෙරෙන්; ඉතරං, අන්‍යයාඝි. පුත්තෙනා,

උපසඟ්ඝයුත්තෙසු අපපරිහි වජ්ජනත්ථාය සොඟ මරියා දයිවිඛ්ඛත්තඝොඟ පතිනා පනිහිඩි පතිදුනත්ථාය ඛයාඟොව් අපාදුනඤ්ඤු--තෙඤ්චපඛයාඟ තාව-අඤ්ඤාලාය ආයතහි වානි ජා-ඝාලං වජ්ජ ඛ්වාඝතහිත්‍යත්ථා-පබ්බතා පරි ඛදත්වා, වියතහි-පබ්බතං වජ්ජත්වා වඤ්ඤතිත්‍යත්ථා--අඤ්ඤාගෙ ඝථා-අපබ්බතා ඛෙතතා, පබ්බතං වජ්ජත්වා ඛෙතතා තාත්‍යත්ථා-මරියාදුඝමෙවා ඝං-කිච මරියාදුඝතතාඤ්ඤ-වජ්ජමානා සිමා මරියාදු-අගිවිධිහි

පුත්‍රතෙමේ; උභතො, මාතෘපක්ෂ පිතෘපක්ෂසංඛ්‍යාත උභය පක්ෂයෙන්; සුජාතො, සුන්දරජාති ඇත්තේය හෙවත් මනාකොට උපන්නේයි.

a උපසඟ්ඝයුත්තෙසු, උපසඟියන්හා යුක්තනාමයන් විෂයෙහිද; වජ්ජනත්ථාය, පරිවර්ජනය අර්ථකොට ඇති; අපපරිහි, අපපරියන උපසඟියන්දෙන්නාහා; සොගෙව, සොගයක් ඇතිකල්හිද; මරියාදු, මර්‍යාදාව (හෙවත් ඉඹහැරගැන්මය;) අගිවිධිඅර්ථ, අගිවිධිසංඛ්‍යාත නිවහා එක්කොටගැන්ම අර්ථකොටඇති; ආඝොඝගව, ආයන උපසඟිය හා යොගයක් ඇතිකල්හිද; පතිනිධි, මුඛ්‍යසදිසය; පහිදුනත්ථාය, ප්‍රතිදුනය (හෙවත් දීගැන්මයයන මේදෙදෙන අර්ථකොටඇති; පතිනා, පතියන උපසඟියහා; සොගෙව, යෙදීමක් ඇතිකල්හිද;අපාදුන සඤ්ඤඅපාදුන සංඥාවන්නිසි-තෙඤ්ඤ,ඒ උපසඟියුත්තහාවිදීන් අතුරෙහි; අපඝොඟ, අපයන උපසඟියහා යුක්තවූ නාමයන් විෂයෙහි උදාහරණ;නාව, පලමුකොට දක්වනුලැබේ-වානිජා,වෙළෙන්දෝ;අපඝාලාය,ශාලාවෙත්; ආයනහි, එත්; ඝාලා වඤ්ඤත්‍ථා, ශාලාවහැර; ආයනතිත්‍යත්ථා, එත්යනාථිසි-දෙවො, මේඝයතෙම; පබ්බතාපරි, පර්වතයෙන් මැන (හෙවත් පර්වතයහැර) වඤ්ඤහි, වසී; පබ්බතං වජ්ජේත්වා, පර්වතයහැර; වඤ්ඤතිත්‍යත්ථා, වඤ්ඤනාථිසි—ආඝොඟෙ, ආයන උපසඟියහා යුක්තවූ ශබ්දයන්ගේ උදාහරණ; යථා, මෙයේසි-ආපබ්බතා, පර්වතයදක්වා; ඛෙතතං, ක්ෂෙත්‍රයයි;පබ්බතං වජ්ජේත්වා, පර්වතයහැර; ඛෙතතං තාත්‍යත්ථා, ක්ෂෙත්‍රයයනාථිසි—මෙහි මර්‍යාදාවයෙහි වැටෙන්නාවූ ආයන උපසඟියහට කම්ප්‍රවචනිය සංඥාවිහිනබැවින් එම සූත්‍රයෙහි චිතියා ප්‍රාප්තකල්හි, ඒවලකා මේසූත්‍රයෙන් අපාදුනසංඥාවේ-අයං, මේ ආකාරතෙමේ, මරියාදුඝමෙව; හිමහැරගැන්මයයි කියන ලද මර්‍යාදාවයෙහිමැයි-එඤ්ඤ, මෙහි මරියාදුඤ්ඤහි, මර්‍යාදාවයනු, නිච, කවරෙක්ද ? වජ්ජිමානාසීමා, හරණු ලබන්නාවූ සීමාවෝම; මරියාදු, මරියාදුහම්වන්නිසි—අගිවිධිඤ්ඤහි, ඉඹහා එක්කොටගැන්මයයි කියනලද අගිවිධිඅර්ථයෙහි වැටෙන්නාවූ ආයන උපසඟියහා යොගලද

යථා –අගවරහා සවනති-ආඛ්‍යාතමාලෝකා සුතඳු අඛ්‍යාතාවඝනි-ඛ්‍යාතමාලෝකා අභිවාහාපයතා අඛ්‍යාතාවඝනිනාගතා. a

අභිවිධිසහවචාඝං-කිංවෙත්ථ අභිවිධි-ගයහමානා සිමා අභිවිධි-පනිනිධිමති යථා-බුධඝමාපති සාරිපුත්තෙනා ධම්මදෙසනාඝ අල පති තෙමාඝං-පනිදුනෙ යථා-ඝතමඝ තෙලඝමාපති දදුති-ක ණ්ඨමඝ සෝ තිරඝඳඝමාපති දදුති-උපලමඝ පඨමඝමාපති දදුති-කිඤ්චාපතිදුනං නාම, ඔනිවාඝය උපාහනඝ පටිනිඝා

ශබ්දයන්ට උදාහරණ; යථා මෙස්සි-ආගවගහා, භවාග්‍රය මුලුලුඝකා ම (භගවන් පැතිර) සවනති, වැගෙත්; සුඳු "තත්‍රතත්‍ර ගුණකථනං කිර්ති:" යනුහෙයින් "ඝතිපි ඝසාගගවා" යනාදීන් ඒ ඒ තන්හි කථ නයහරණ කීර්තිඝංඛ්‍යාත ගුණඝඝාඝා ශබ්දඝනම්; ආඛ්‍යාතමාලෝකා, ඛ්‍යාතමලාකය අභිවාහාපනඝකොට; අඛ්‍යාතාවඝනි, උඩවනෑගෙයි; ඛ්‍යාතමලාඝං, බඹලාව; අභිවාහාපෙවා, ශබ්දඝ. අභිවාහාපනඝකොට (භගවන් මුලුල්මලනි) පැතිර; අඛ්‍යාතාවඝනිනාගතෙහා, උඩට නැගෙයි යනාදීයි-අභිවිධ්‍යර්ථඅාති ආයතා මේඵලඝසහිත ශබ්දඝනට කම්ප්‍රවචනීය සංඥා විධානඝකයින් විභක්‍යන්තඝ ඒවලකා මේ සූත්‍රඝයන් අපාදාන සංඥු වෙයි සේයි. b

අයංච, මේ ආකාරද; අභිවිධිඝං එව, අභිවිධිඝයෙහිමැයි; එනම්, මෙහි; අභිවිධි, අභිවිධිඝතොම්; කිව, කථරක්ද; ගසහමානාසිඛා, ගන් නාලද හිමඇල්තෙන්; අභිවිධි, අභිවිධිඝනමිඝවි—පනිනිධිඝහි, මුඛ්‍යඝදා ශාඛීඝයහි වැමෙන්නාවූ පතියන උපසගියහා යොගඇති ශබ්දයන්ට උදාහරණඝඝ්‍රථා, මමස්සේ-සාරිපුත්තෙනා, දම්සෙනෙවි ශාරිපුත්‍ර මහාඝඝ සඛ්‍රව්‍රපාදඝනෙහි; ඝතෙමාඝං, එන්තුන්මස මුළුල්ලෙහි; ධම්මඝදඝනාඝ, දම්සදසුන් පිණිස; බුධඝමාපති, බුදුන්හා සඳඝශව බුදුන්ස්වඝයි සේස; ආලපති, මහාජනඝාඝාට ආන්වානය කෙරේ-මෙද බුහුදු සඝා නී ප්‍රසුදීගුණඝඝන් මුඛ්‍යඝඝ ශාරිපුත්‍රඝනෙහි ලොවට මානඝසඳඝඝයි, මෙහි ආලපති යන කතීරි ආලපන ක්‍රියාඝඝන් ශාරිපුත්‍රඝනාඝඝනු උත්තකතීඝය ආලපනක්‍රියාවට අභිවිධිවූහෙයින් ඛ්‍රාඛඝමානුඅනුඝාතා පාදනයි ආලපනක්‍රියාවට ඝේතුවූඝයින් ධම්මදෙසනාඝ යනු අනු කාරණඝ ආලපන ක්‍රියාඝයන් නොකියනලද හෙයින් "ඝතෙමාඝං" යනු අනුකාඝකම්කාරකයයි දතයුතු—පනිදුනෙ, දිහැන්මෙයි (ඝනා භෞත් ගෙණිදීමෙනි)පරිශබ්දඝාඝා ඝයොගලද ශබ්දඝනට්ට උදාහරණ; යථා, මෙවේස්සි; ඇඝ, මම්හට; තෙලඝමාපති, තෙල් පිණිස (භෙවන් තෙල්ඝගණ) ඝහං, යිතෙලල; දදුති, දේ-මෙනි "දදුති" යනක්‍රියාඝඝන් පූරිඝඝා යනු අධ්‍යාහාරත උත්තකතීඝ ඝතං යනු කතීරි දුනක්‍රියා

නකං පනිදුනං නාම-භන්‍නාදිනෙගණෙන නිපාත යුත්තත්ත නිපෙ නානා ඒකා පුථග්භාදිහි යොගෙ ච තංකාරකං අපාදුනසඤ්ඤං හොති- 1)

ජිනෙසඛිණමිමා කුසලා සුඛං භවන්ති-ඉතිගිඤ්ඤ නානාකුලා පබ්බජිතා භවන්ති-ඉතිසඛිමිමා නත්ථි අඤ්ඤා කොචි නාථෝ ලොකෙ-අත්ථි ගෙහි පුථග්ගවාඛං ජනා-ඛාවුග්ගමලොකා සඛෙද, අභිභුය්‍යෂි-නත්‍ථා

යෙන් නොකියනලද ගෙයින් අනුක්තකර්‍මය, අසඝයනු ඒදුනක්‍රියා යෙන් නොකියනලද ගෙයින් අනුක්තඝඨිදුනය නොලඝයා යනු දුනක්‍රියායෙන් නොකියනලදු ගෙයින් අනුක්තඝාපාදුනකාරකය කි. සෙසුතත්ති උක්තඛාහුක්ත මෙම් ක්‍රම්යෙන්ම දතයුතු-සෙ, මහතෙම; අඤ්ඤ, ඕහට; තිරඤ්ඤසඛාපති, අවුරන්කඩා (හෙවත් කණ්ඨාපනය ගෙන්) කණ්ඨතං දදුති, සඛණ්ඩෙද්—අඤ්ඤ, මෝහව; පදුම්ඛසඛාපති, පද්මපිණ්ඩය (හෙවත් තෙලුම් මල්ගඟ) උපපලං දදුති, මහඤනල් දේ;—අත්‍ථ, මෙහි; පනිදුනංනාම, ප්‍රතිදුනයනම්; කිං, කිමෙක්ද? චිනිමයෙ,ගණ්ඨිදුනුවෙහි; උපාහනාඤ්ඤ, ගත්නාලද්දහුගේ;පතිනිය්‍යා තනං, පසුවදීම; පනිදුනංනාම, ප්‍රතිදුනනම්වේ—තත්‍රාදිග්‍රහණෙන, ඒඛාතුනාමාදි සූත්‍රයෙහි ආදි ග්‍රහණයෙන්, නිපානසූඛාත, නිපාත යන්හා කත වූ නාමයන්ම ගිඤයෙහිද; රිතෙ නානාවිනා ප්‍රථග්භාදිහි යොගෙ ච, රිතෙය නානාය විනාය ප්‍රථග අභිඤ යන මේ ආදිනිපාත යන්හා නොගයක් ඇතිකල්හිද; තංකාරකං, ඒකාරකය; අපාදුන සඤ්ඤං හොති, අපාදුනසංඥ ඇත්තේවේ.

a සඛම්මාරහෙ, සඛමියහැර; සුඛංකුසලා භවන්ති, සුවයෙක් කොතින්වේද? මෙහි "භවන්ති" යනකතෘරිභවනක්‍රියායෙන් "සුඛං"යනු උකතකර්‍මය, භවනක්‍රියායෙන් නොකියනලද හෙයින්"කුසලා"යනුද "සඛම්මා"යනුද අනුක්තකාපාදුනනනම්වේ-ඉතිගිඤ්ඤ, ඒම්ඛණහු; නානාකුලා, නොයෙක් වංශයෙන්; පබ්බජිතා භවන්ති, පැවිදිවූවාහු වෙත්, මෙහි "භවන්ති" යනකතෘරිභවනක්‍රියායෙන් "නානාකුලා"යනු උකතකර්‍මය, භවනක්‍රියායෙන් නොකියනලද හෙයින් "නානාකුලා" යනු අනුක්තකාපාදුනනම්වේ—සඛධම්මාවිනා, සඛමියෙන් විශෝව; අඤ්ඤඤ්ඤ කොවි නාථො, අනික්කිසි පිළිසරණෙක්; ලොකෙ, ලොක යෙහි; නැති, නැත්තේ; අයංජනො, මේදෙනෙ; අරියෙහි, අශ්‍රාර්‍යපුද්ගලයන් කෙරෙන්; පුථග්භව, ඔවත්මැසි-මෙහි පෘථක් පයෂ්‍යායවූ විසුං ශබ්දයාඟේ යොගයෙහි "ඉතිවිසුං භවෙ විසුං"ඕමගධ භාෂායෙහි පවඹිවිහකති පෙණෙයි, චාන්ද්‍රව්‍යාකරණපාඨය ව්‍යාඛ්‍යානකරණ

සිංහලතරුණා කවිමාලාදූතකාරයා ඔහේකුට කාලඛාතයෙහි පවතී විභක්තිනි මතාවි- a

උවමී ම විසයිනිභදෙසෙන විසයභූතාපාදනසඤ්ඤාවව වුත්තානි ගතඝතාඛ්, පායිම්හිගතඝණිතෙහි කාරයතෙඛිඩිතය පාදන සඤ්ඤාතෙන ලඛාඛාදූනි ඝඤ්ඤි භදෙසෙ අඛාදූනෙ පවතීති පවතී විභක්තිනි මතාවි-ගෙ ඝවා, පඨමඤ්ඤා විසයිනි ගිගං-දූදූඛතෙකා

රත්නමතිපාදයන් තිසින් "තානිතාමවති එවිතෙන, තත්‍ර එකාරෙණ ප්‍රකෘතාපවාදෙහි සඛ්ධිතෙන නවිතීයා'ති පූර්වත් ගෙයාගවිතාවාත් විනා දශෙශවෙත අසඛාගෙ එතිතෙන භෙභදූපාදූනතතු පයඛායතිවිභාත්‍ය පිම්"යන ක්‍රමය ආශ්‍රයකාට මොද්ගලායන පණිකාකාර ආචාර්යයන් මිසින් "භෙභදූපාදූනාතතු පරිහාග නිවිතතාහඛ්" යි ගිගයනලද, එසේයිම් පාථක්පයඛ්ඝාසල්ල හිරුක් ශබ්දූදින්ත් ඝොදෙනයි, "ගිරුක් දෙවදත්තාත්‍ය, ඔබවක් දෙවදත්තාත්‍යයි" ඝත්ති විශතාවිතතාව බුන්නා නීයා පවතී නොඝවා මෙසින් සංඝතාභාගව යෙදෙයි. සඛ්ඛරක්ෂිත මහාසඛ්ඛාතින් තිසින් "අසහායතතෙන යති විතාඝෙතිතෙනයට මිවතිවා කිං විසුං යුත්තාඛරවතාඝෙතතාභ භෙභදූපාදූනතතම්වචාදි" යි ගත යව විවතාඝෙයකිම් විසුං යන පාථක්පයඛ්ඝාය ශබ්දඝට පවතී දූඝයාග ඇති නැති බව නොසලකා ශ්‍රීඝාරිපුත්‍ර මිතාඝඛ්ඛාමිපාදයෝ රත්නමති පණ්ඩිතාලඛ්කාරයෙහි "ඝදූඝතඝතාඝතී" එතෙ විතාදූඝඃ එවංතරති විතාඝෙරිඝෙඝාඝව වක්‍ෂතාවඝම්, කිං භෙභදූපාදූනෙ නොත්‍යාභ භෙභදූපාදූන මිත්‍යාදි" යි සංත්‍යාතඝයට වදූළුවතාඛතානපදූතිප්‍රාඝ භාෂාවපෙරලා නියනලදූයි දතතුතු—සඝද්ද, ශබ්දූඝතෙමි; ඝාවබ්‍රහ්මලොකා, ඔබ ලොව අතිවතාපතාඝකොට; අතිඛ්‍රහ්මාති, විභක්‍ෂතතෙන්තෙඝ්යි-මෙහි අතිවිඛ්‍යතීතෙහි වැටෙන්නාවූ ඝාව යනනිපාතඝයට කම්ප්‍රවචනීය සංඥවතතෙහින් කම්ප්‍රවචනීයතාදි සූත්‍රයෙන් ඛිතීයාපූපතතාල්ති, ඒ වලකා මේ සූත්‍රයෙන් අපාදූනසංඥවේ—නත්‍රාපිඝහතතෙණ, ඒඛාතූ නාමාදී සූත්‍රයෙහි අපි ඉගණ්ඩයෙන්; කම්මාපාදූන කාරකමපේක්ඛිපි, (යම්කට විරුද්ධිනාදි ක්‍රියාඝෙත් පැමිණෙද, යම් තැනකපටත් ඒ ජඛිනාදි ක්‍රියාව කෙතේද්ද) ඒකතීාපාදූනකාරක දෙන්නාගේ මධ්‍ය ඝෙතිද (භෙවත් මිනා යනකම්ඝ ඉතො යනඅපාදූනය) යන ඝමා වුන් දෙන්නාගේ මධ්‍යඝෙතිද; කාලධිනෙති, පඤ්චාදිකාලය ක්‍රො ආදි අධ්‍වය යනතම් කාලධ්‍වවාචී ශබ්දඝන් කෙරෙත් පරව; පවමී විභත්‍ති ඝොතී, අපාදූනකාරකඝඛ්ඛාත පවමී විභත්‍තිවේ.

b පවමීව, පවමීවිභක්තිද; විසයී නිදෙසෙන, විෂයීනිදේශයෙන්; විසය භූතාපාදූනසඤ්ඤා වෙව, විෂයභූත අපාදූනසංඥාවම්; වුත්තානි,

ඉතෝ පභුඩ්ඨමා මිගං විජ්ඣතීති වුත්තං හොති–මාඝසමා භුජති භොජනං, ආජ්ජවකා ඉතෝ මාඝමා භොජනං භුජතීති වුත්තං භවති—කොඝා විජ්ඣති කුජරං–නෙඝාදකා ඉතෝ කොඝා කුජරං විජ්ඣතීති වුත්තං භවති. b

එසේ වකාරෙන පභුත්‍යාදයෝ ච තදත්ථප්පයොගෙ ච පථමා—නං ඔථා, යතොහං භගිනි අභිඤ්ඤා ජානියා ජිතෝ—යතෝ

කියනලද්දැයි; ගහණබබං, ගහණීක්තේය; තසමා, එහෙයින්; එසේ, මේසූත්‍රයෙහි; අපිගහණෙන, අපි ග්‍රහණයෙන්; කාරකමපේක්ඛිපි, කාරකමධ්‍යයෙහිද; අපාදානසඤ්ඤකතෙ, අපාදානසංඥාකළකල්හි; ලද්ධාපාදානසඤ්ඤි සද්දතෝ, ලබ්ධාපාදානසංඥාඇති ශබ්ද යාඤ්කරෙන් පරව; අපාදානෙ පවත්තිති "අපාදානෙ පවත්"යන සූත්‍රයෙන්, පවත්තිහතති හොති, පවත්තිහඤ්ඤතීවි—මෙහි විෂයශබ්දගොචරයෙහිද වැටේ—කීවේවැනෝ, අත්‍රයකොඝයෙහි—විෂයෝ ගොචරෙ දෙසෙ රූපාදෝ නීත්‍යසෙවිනෝ'හි—නං, ධාතුනාමාදි සූත්‍රයෙහි අපි ග්‍රහණයෙන් වන අපාදානකාරකයට උදාහරණ; යථා, මෙසේහි–පඤ්ඤමා, පඤ්ඤයකින්; මිගං, මෘගයා; විජ්ඣති, විදී—අදවිද මෙහිත් අනිමාඝයකින් විදිසේහි—ලුද්දකෝ, වැදිතෙම; ඉතෝ, මෙයින්; පඤ්ඤමා, දෙපෝයකින්; මිගං, මෘගයා; විජ්ඣතීති, විද්ධේයයි කියා; වුත්තං හොති, කීවානම්වේ—මෙහි "ඉතෝ" යන අපාදානකාරකයාගේද ඕනං, යන කම්කාරකයාගේද මධ්‍යයෙහිවූ අභිමාඝසංඛ්‍යාත කාලවාචී පඤ්ඤශබ්දයාකෙරෙන් පවත්තිදර්ශිතයි, පූර්ව්‍වක්‍රියාදිවූ ක්‍රියා මධ්‍යයෙහි ප්‍රයොගද මෙසේමැයි—මාඝසමා, මාඝයකින්; භොජනං, ආහාරය; භුජති, වළඳ, ආජ්ජවකා, ආජ්ජවකතෙම; ඉතෝ, මෙයින්; මාඝසමා, මාඝයකින්; භොජනං, ආහාරය; භුජතීති, වැළඳුයේයයි කියා; වුත්තං හොති, කීවානම්වේ–කොඝා, ක්‍රොශාඛ්‍යවූ දුනුපන්සියයකින් (හෙවත් ගවිසමාරකින් නොඇවත් හඬසනකින්) කුජරං, ඇතු; විජ්ඣති, විදී—නෙසාදකෝ, වැදිතෙම; ඉතෝ, මෙයින්: කොඝා, ශබ්දසනකින්, කුජරං, ඇතු; විජ්ඣතීති, විද්ධේයයි කියා, වුත්තං හොති, කීවානම්වේ.

a එසේ, මෙධාග්‍රාදී සූත්‍රයෙහි; වකාරෙන, වශබ්දයෙන්; පභුත්‍යාදයෝවම පභුත්‍යාදයඊයෙහිද ආදිග්‍රහණයෙන් "පඤ්චය ආරබ්භ" යන මේ ආදිශබ්දයන්ගේ අර්ථයන් කියයුතුකල්හිද; තදත්ථප්පයොගෙව, ඒ ප්‍රභෘත්‍යාදයර්ථයන්ගේ ප්‍රයොගයන් ඇති කල්හිද; පවම්, පවම් විභත්ති වන්නීහි--නං, ඒප්‍රභෘත්‍යාදීන්ට උදාහරණ, යථා, මෙසේහි–භගිනි, බුහ්මණියි; යතෝ, යම්තැනකපටන් (යම්තැනක් ආදිකොට)

සරාමි අත්තානං, යතෝ පභුත්තාහම් විඤ්ඤූනං, සඤ්ඤිකරණං තමත--පහුත්තාපදාදිගහණං කථා-යතෝපභුති යතෝපට්ඨාය තතෝපට්ඨාය ඉමිනා පට්ඨාය ඉච්චාදි--අත්තයොනි නිරුත්තිං දිපෙන්ති පරිජානති විභාවෙති-රක්ඛණත්ථානවිචිත්තා-දිපදමිදං සුත්තං--ඉතිහ තඛ්බ්‍රූවා රක්ඛණා, රක්ඛණං අත්තා යෙසංගහ රක්ඛණත්තා-වතසා රක්ඛණීත්තානං, ඉච්ඡිතබ්බති ඉච්ඡිතං, තම්විචිත්තං, රක්ඛණත්තානං පයොගෙ සම්විචිතං තං කාරකං අපාදනඤ්ඤං හෝ

අහං, මම; අරියාය ජාතියා, ආයතිජාතියෙන්; ජාතො, උපනිවිත්(හෙවත් ආයතිසීලයෙහි පිහිටියේමිදෙ එ නැන්පවත්"නාහි ජානාමි සම්ච්ච පාතං ජීවිතා වොරොපෙතා"යි අනුසන්ධානකරණු-යතොඅත්‍ර පභුති ශබ්දයාගේම අර්ථය, එහෙයින් යතොයි කීකල්හි "යතොපභුති"කීවා නම්වේ--යතො, යම්කලකපටන්; අත්තානං, තමා (හෙවත් ආත්මය, සරාමි, සිහිකෙරෙමිද-යතො, යම්තැනකපටන් (හොඟොත් යම් කලක පටන්) විඤ්ඤූනං, විඤ්ඤූභවයට හෙවත් කටයුතුදන්නා බවට; පත්තොඝ්මි, පැමිනියෙමිද "එඤ්ඤතරෙ බලිතනන්ති"යි යොදනු-යම්කිසිකරණ, යම් වඤ්චනාදි අසංවරකාරණයක් අරභ යා; එතං, මේ පුද්ගලයා "අභිජ්ඣා දෙමනස්සා පාපකා ධම්මා අභිභා සෙ වෙයුං"යනු සබඳි—පභුත්‍යර්ථාදියොගෙ, ප්‍රහාණාර්ථාදීන්හා යොගයක් ඇතිකල්හිද ආදි ග්‍රහණයන් පඨාන යනාදෙහිද; යථා, උදාහරණ මෙසේයි-යතොපභුති, යම්තැනක් ආදිකොට; යතො පඨාය, යම්තැනක පටන්, තතොපට්ඨාය, එතැන්පටන්; ඉතොප ඨාය, මෙතැන් පටන්; ඉච්චාදි, මේආදිරූපවේ--අසයොහ'නි, අභ යොගයනු; කිමත්ථං, කුමිකිරිසිසක; රිපුං පරාජයති වීරෝ, යතත්‍ථ අපාදනසංඥ නොවනපිණිසයි, ඉදං සුත්තං, මේ සූත්‍රය; දිපදං, දෙපදයක් ඇත්තේයි--රක්ඛිතබ්බාවා, රැක්ක යුත්තාහුද; රක්ඛණා, රක්ඛණයෝනම්වෙත්; රක්ඛණං,රක්ඛණය: අත්තා, අභිධෙයවූයේ යෙසං, යම්කෙනෙකුත්වද; තෙ, ඔහු; රක්ඛිතබ්බා, රක්ඛණාවිධෙ යෝනම්වෙත්--තෙසං, ඒ; රක්ඛණත්ථානං, රක්ඛණාවිධාතූන්ගේ. ඉච්ඡිය තෙති, කැමතිවනු ලැබෙනුයි; ඉච්ඡිතං, ඊප්සිතනම්වේ--තං, ඒ; ඉච්ඡිතං, ඊප්සිතය; රක්ඛිණත්ථානං ධාතූනා, රක්ඛණය අභිධෙය කොට ඇති නිවාරණය පාලනය අර්ථකොට ඇති ධාතූන්ගේ (හෙ වත් රක්ඛිපාලනෙ පාරක්ඛණෙ පාලරක්ඛණෙ ගුපරක්ඛණෙ අවරක්ඛ ණෙ'නාපාලනෙ භුජපාලනෙ මේ ආදිධාතූන්ගේ) පයොගෙසති, ප්‍ර යොගයක් ඇතිකල්හි; සම්විචිතං, සම්තඛ්ලාදී වස්තුවක් කැමතිවන ලදද; තං කාරකං, කතෘත්‍වු විසින් කැමතිවනලද ඒකාරකඝතෙම;

නී ඔකාරාධිකාරතො අනිච්ඡිතබ්බ--රක්ඛණංචෙස්සතිච්චාරණං නා ගතංව, නං ඝථා. ii

කායකෙ රක්ඛතීති නඩ්ගලා-ඝවා පරිංඝඝඛතීති ගාවෝ-ඔගාරෙ රක්ඛතීති උමඣ්ගතො ඛෙත්තෙ, ඔකාරාධිකාරතා අනිච්ඡිතෙබි ඝථා--පාපා විතතං නිවාරයඝ, පාපා නිවාරෙතීති, රාජතොවා ඔවාරයතොවා අගිංගතොවා උදකතොවා, නානාභයතොවා නානා රොගතොවා නානාඋපද්දවතොවා ආරක්ඛං ගණ්හාතු-රක්ඛණ ත්‍ථානතති කිමත්‍ථං ? අභිඛම්මත්‍යතෙ-ඉච්ඡිතතති කිමත්‍ථං ? හත කො ඝථං රක්ඛති--ඉච්ඡිතගමිති වුත්තතෙ-ඝෙන වාදඝසතං-නිපද

අපාදුනඝඤ්ඤං හොති, අපාදුනසංඥාවෙති;චකාරාධිකාරතො,බාහු නාමාදි සූත්‍රයෙන් වැටුනාවූ චකාරානුවාහතිය හේතුකොට්ඨකණ්; අ නිච්ඡිතබ, කතාහු එසින් නොකැමතිවමලද රාජචෝරාදී අනිච්ඡිත ශබ්දයද; අපාදුනඝඤ්ඤං හොති, අපාදුනසංඥාවේ-එළඹ, මේසූත්‍රයෙ හි රක්ඛණං, රක්ඛණීය නම්, නිවාරණව, වැලකීමද;තායනව; පාලන ය‍ද යන මේ දෙකසි-නං, ඒනිඝෙඛාදිඝට උදාහරණ්; ඝථා, මෙසේයි.

b නඩ්ගලා, සඟලින්; කායෙ, කැවුණන්; රක්ඛතති, වලකත්;ඝවා, ඝවඝඝ්‍යඝයෙන්; ගාවෝ, ගෙරින්; පරිඝෙඛතති, වලකත්; ඛෙත්තඤ්ඤ, ක්ෂෙත්‍රයෙහි; උමඣ්ගතො, උගින්; සිඟාලෙ, ඝෘගාලයන්; රක්ඛතති, වලකත්-චකාරාධිකාරතො, ඝටසූත්‍රයෙහි චකාරඝ සඞ්ගැහවූ හෙයින්; අනිච්ඡිතබ්බපි, කතාහුවසින් අනිච්ඡිත වීඝයෙන්ද; ඝථා, උදහ රණ මෙසේයි--පාපා, පාපඝයන්; විතතං, සීඝ; නිවාර ඝෙ, වලකන්නේහි; පාපා, පවෙන්; නිවාරෙතඤ්ඤි, වලකිත්, රාජතොවා, රජුන්ගෙන්ද; වොරතොවා, සොරුන්ගෙන්ද; අගිංතොවා, ගින්නෙන්ද; උදකතොවා, දියෙන්ද; නානා භයතොවා, නානාප්‍ර කාරභයෙන්ද; නානාරොගතොවා, නානාප්‍රකාරරොගඝයන්ද; නා නාඋපද්දවතොවා, නානාප්‍රකාර උපද්‍රවයෙන්ද; ආරක්ඛං ගණ්හා තු, දෙවනාගාදිහු හික්ෂූඣඞ්ගාදීන් ආරක්ෂාගණිත්වා-මෙගි දෙවා දීන් විසින් හික්ෂූසඞ්ඝාදීන්ම රක්ෂිතවඝභාවයෙන් ඊප්සිතවත්බුන් රාජාදිහු ඊප්සිතඝොවෙත්නුයි "රාජතොවා" යනාදිහු අනීප්සිතා පාදුනකාරකනමිවත්--රක්ඛණඤ්ඣානතති, රක්ඛණඤ්ඣානං යනු; කිඹත්‍ථං ? කුමක්පිණිසය; අභිඛම්මවසිතෙ'ති, අභිඛම්මමසිතෙ යන තන්හි අපාදුන සංඥා නොවන පිණිසයි-ඉච්ඡිතතති, ඉච්ඡිතං යනු, කිඹත්‍ථං ? කුමක් පිණිසය; හතකො යවං රක්ඛතී'හි, හතකො යවංරක්ඛති යන තන්හි අපාදුනසංඥා නොවන පිණිසයි-මෙහි හත කෙතුම් ගුදු නමාවසින් අහිවන බැල නොලැබිඝ්‍යාහැකි යන සි

මිදං සුත්තං, දස්සිතබ්බං දස්සනං, නදස්සනං අදස්සනං, තං අදස්සනං, යෙනාදස්සනමිච්ඡිතමඝාතරධායෙතන තං කාරකං අඝාදූන සඤ්ඤං වා හොති. ඊ

අඤාතරධානෙවාඝං, තං යථා, උපජ්ඣායා අනන්තරධායති ගිස්සෝ-මාතාපිතූහි අනන්තරධායති පුත්තෝ, නිලීයනිත්‍යත්‍යෝවානි කිමත්ථං? ජෙතවනෙ අනන්තරහිතෝ ගඝවා--යෙනාහි කිමත්ථං? ඝඤ්ඣා ගඤ්ඣවනන්තරධායති--දූරනහි කඬකාලනිම්මා

නින් යවයන් රක්‍ෂාකරත්මුත් රක්‍ෂිතව්‍යභාවයෙන් මුඛ්‍යව ඉෂ්ටහෙයින් රක්‍ෂාකරන්නේ නොවෙයි එහෙයින් "රක්‍ඛති" යනාඛ්‍යාතකෘතික ධාතුයොගයෙහි වනාහි යවයට කර්මසංඥාවන්නීයයි දතයුතු—ඉවජිතමිති, රක්‍ඛණඤ්ඣාදී සූත්‍රයෙන් ඉවජිතං යනු; වත්‍තතෙ, වැටේ-ඉදං සුත්‍තං, මේ සූත්‍රය; ත්‍රිපදං, ත්‍රිපදයක් ඇත්තේයි-දස්සිතබ්බං, දැක්විම්; දස්සනං, දර්‍ශනනම්වේ-නදස්සනං, නොදැකීම; අදස්සනං, අදර්‍ශනනම්වේ-තං, ඒ; අදස්සනං, අදර්‍ශනය; යෙන, යමෙකු විසින්; අදස්සනං, නොදැක්ම; අනන්තරධායන්‍තෙන, සැඟවෙන්නහු විසින්; ඉවජිතං වා, කැමතිවනලදද; තංකාරකං, ඒකාරකය; අපාදූන සඤ්ඤා නොහැ, අපාදූනසංඥාවේ-මෙහි "දිඝිදස්සනං තදස්සනං අදස්සනං"යි දර්‍ශනශබ්දයාගා සමස්‍යමානවූ නඤ්ත්‍යන්ත පුච්ඡාසූත්‍ර යෙන්ම වැටුන ඉවජිත ශබ්දයාගා සම්බන්ධවෙයි, එසේ වැනු, දස්සනං නඉච්ඡාංයි කිකල්ගි ගම් අර්‍ථයක් ප්‍රතීයමානවේද "අදස්සනං ඉවජිතං"යි කිකල්ගි එම අර්‍ථයම ප්‍රතීයමානවේ.

ඊ අයං, මේ යෙනවා යනාදි ආරම්භය; අන්තරධානෙ එව, නිලීයන විෂයෙහිම (හෙවත් සැඟවීම ලබන විෂයෙහිමැයි-තං, ඒ නිලීයන විෂයයි උදාහරණ; යථා, මෙසේයි; සිස්සෝ, ශිෂ්‍යතෙම; උපජ්ඣායා, උපාධ්‍යායයාගෙරෙන්; අන්තාරධායති, අතුරුදන්වේ (හෙවත් සැඟවේ) පුත්තෝ, පුත්‍රතෙම; මාතාපිතූහි, මව්පිය දෙන්නාගෙරෙන්; අන්තරධායති, සැඟවේ-නිලීයන්ති, සැඟවෙයි යන අර්‍ථෝ, අවියි—මෙහි දර්‍ශන ක්‍රියාවට කර්‍මවූ උපාධ්‍යායාදීන් විසින් තමන්ගේ අදර්‍ශනයට දුෂ්‍කව්‍යවූ අතුරුදන්වනු කැමතිවූ ශිෂ්‍යපුත්‍රතුමු, හදරන්නට වැලිකැමතිවෙගි උපාධ්‍යායාදීන් විසින් කතීව්‍යවූ තමන්දර්‍ශනය හදරන්නට මැලිවූ ශිෂ්‍යපුත්‍රතුවූ නොකැමතිවෙනි යනාවීහි—වාහි, වාඃයනු; කිම්ත්‍ථං, කුමක් පිණිසය; භගවා, භාග්‍යවත්තෙම; ජෙතවනෙ, ජෙතවනයෂ්ඨ ජනාගාකෙරෙහි; අන්තරහිතා, අතුරුදන්වී යන තැන්හි අපාදූනසංඥා නොවන පිණිසයි, "ජෙතවනෙ" යනු මෙහි ජෙතවනයෂ්ඨ ජනාගා කෙරෙහිය යනාවීය කිමයි හැඟේදයත්?

නවොලොපදිශාසොග විහතතාරපසතාග සුඛපසමාවන හෙතු විවිතතපසමාණි සුඛසතාග බඩන ගුණිවවන පඤහකථන ථොකා කතතුසුම-දිපදමිදං සුතතං. ॥

දූරසෙ අනතිකසෙ අඩනිමමාණෙ කාලනිමමාණෙ චා ලොපෙ දිසාසොගෙ විහතෙන අරනිපසතාගෙ සුඛපසතාගෙ ප මොවන තථපසතාගෙ හෙවමසෙ විවිතතපසතාගෙ පමාණසෙ සුඛතාගෙ බඩිගතථපසතාගෙ ගුණිවවන පඤහ කථනෙ ථොකසෙ අකතතරිව සං අවිධිගුතං හෙතුකමමාදි ගුතං ව තං

දක්ෂිනක්‍රියාවට සවෙතනවූ ජෙතවනසථ ජනයාම සත්‍ථාවන්මුත් අවේ තනවූ ජෙතවනය කතීනම් නොවේනුයි "ගාමො ආගච්ඡති මවෘ උකඛුඪිං කරොහති" යනාදියෙනිමෙන් ග්‍රාමසථවෘක්‍ෂාදීන්ගේ ග්‍රහ ණයමෙන් ආධාරාධෙය දෙන්නාගේ අභෙදවිවක්‍ෂාවෙන් උපචාර හෙයින් ජෙතවන ශබ්දයෙන් ජෙතවනයථයාම ගත්බැවිනි—යෙ නා'නි, යෙන යනු; කිමත්ථං, ඝුමක්පිණ්ඩිසය; "යථෙඛා තථෙවනත රධාසති" යන තන්හි අපාදානසංඥා නොවන පිණ්ඩිසයි, යඤයා තමා ගේ කායත්‍ථියක් නිසා ගියබවමුත් අන්‍යජනයාගේ අදහිනය කැමතිව නොගිය බැවින් අපාදාන සංඥා නොවේ—ඉදං සුතතං, මේ සූත්‍රය; දිපදං, දෙපදයන් ඇත්තේයි-"ගහතුමලමනාසනනතතානි දූරෙ, අමෙතීනි අනෙතා, අනෙතානියුතෙතා අනඤිකා, ආදධානි තාදධා, කරණං කාරෙ, කාරොවකාලෙ, නිසෙසයෙන මානෙතබඛා නිමමාණං, අඩ්ඩස්ස නිමමාණං,අඩනිමමාණං,කාලස්ස නිමමාණ කාලනිමමාණං, දූරච අනතිකඤච දූරනතිකං, අඩනිමමාණංච කාලනිමමාණච අඩකාලනිමමාණං, ඉතත්‍යකසෙසොයං, ලුපනං ලොපෙ,නිසසලෙ පෙ නිවාලොපෙ, යුජ්ජනං සයොගෙ, දිසාච දිසායොගාච දිසායොගා, ඉවෙවකසෙසොයං-අථවා දිසානිසයොගෙ දිසායොගෙ, විහජනං විභ තතං,ආරම්භනං ආරනි,පයුජ්ජනං පසයොගෙ,ආරනිනා පයොගෙ ආ රනිපසයොගෙ-සුඛිනං සුඛං,පකාරෙන මුචවතෙ මුචවනං වා පමොචනං, ගිනොනි අත්තනො සුඛං පාපෙනීනි හෙතු,විවෙචනං විවිත්තං, පකාරෙන මියතෙනි මානබඛංවා පමාණං, යුජනං යොගෙ, පඨමථථ වාචකෙන පුබබසදෙන යොගෙ පුබබසයොගෙ, බඩියතෙනනානී බිඛිනං, ගුණිසති පරිමියති සෙසෘඥිකනිති ගුණෙ, වුචචතෙනෙ නානි වචනං, ගුණසස වචනං ගුණවචනං—පුථිගං පඤහං, කථිය තෙනි කථනං; ථොකකරණං ථොකං, කරොතීති කතතා, නකතතා අකතතා-දූරොච අනතිකොච—පෙ—අකතතාච-දූරනතික—පෙ—අකතතාරෙ-තෙසු, දූරනතික—පෙ—අකතතුසු-අසිකමසති.

කාරකං අපාදනඝඤ්ඤ තොනි චකාරෙන සඨානයොගං දුතියා තතියා ච. a

එවඤ්ච දූරන්තිකංච දූරන්තිකචාති දූරයිකං ඉති සරූපෙ කසෙසං කත්වා මුත්තනන්ති දඨබ්බං--මෙත්‍ථ දූරඤ්ඤපඤ්ඤාගම නාව-

---

a දූරඤ්ච, දූරාවිච්ඡෙදෙසිද (දූරාවිවාවී ශබ්දයන්ගා යොගයක් ඇති කල්හිද) අන්තිකඤ්ච, අන්තිකාවිච්ඡෙදෙසිද අන්තිකාවිවාවී ශබ්ද යන්ගා යොගයක් ඇතිකල්හිද; අද්ධනිවිමාණෙ, මාණපරිමාණයක් ගම්‍යමානකල්හිද; කාලනිවිමාණෙ, කාලපරිමාණයක් ගම්‍යමානකල්හිද; විසලොලාප, විසාපුත්‍රයාගේ ලොලපයක් ගම්‍යමානකල්හිද; දිසා යොගෙ, දික්වාවී ශබ්දයන්ගා යොගයක් ඇතිකල්හිද; විඝනත්ත, සඛයං විඝනත්තානාගේම අතිකක්ගු කෙරෙන් ගුණභෙයින් වෙන්කිරීමක් ඇතිකල්හිද; ආරහිපඨයොගෙ, විරමනාවිවාවී ශබ්දයන්ගේ ප්‍රත්‍යයාගයක් ඇතිකල්හිද; සුඛිපඨයොගෙ, පරිශුඛාවිවාවී ශබ්ද යන්ගේ ප්‍රත්‍යයාගයක් ඇතිකල්හිද; පඨමාවනඤ්ඤපඨයොගෙ, පරිමොවනාවිවාවී ශබ්දයන්ගේ ප්‍රත්‍යයාගයක් ඇතිකල්හිද; හෙඤ්ඤෙ, හෙවිවිවාවී ශබ්දයන්ගේ ප්‍රත්‍යයාගයක් ඇතිකල්හිද; විවිඤ්ඤප යොගෙ, විරිකනාවිවාවිවූ (හෙවත් විවෙවනාවිවාවිවූ ශබ්දයන්ගේ ප්‍රත්‍යයාගයක් ඇතිකල්හිද; පමාණඤ්ඤ, ප්‍රමිණය අවිසයකාට ඇති ශබ්දයන්ගේ ප්‍රත්‍යනාගයක් ඇතිකල්හිද; පුබ්බඨයොගෙ, ප්‍රථමාවිවාවී සුවිශබ්දයාහා යොගයක් ඇතිකල්හිද; බඤ්ඤනඤ්ඤපඨයොගෙ, බහිනාවිවාවී ශබ්දයන්හා ද්‍රයාගයක් ඇතිකල්හිද; ගුණවචනෙ, ඵලයා ධනහෙතුවූ චෙශවයාදී ගුණකථනයෙකිද; පඤ්ඤ, ප්‍රශ්නයක් ගම්‍ය මානකල්හිද (හෙවත් විචාරණයකිද) කථනෙ, විශදීමක් ගැහෙනකල්හිද; ථොකඤ්ඤ, සවල්පාවිවිඡෙදයකිද; අකඤ්ඤතරිව, ඤුපකඤ්ඤහේතුසං ඛ්‍යාත අකතිඨකාරක විසයෙකිද; යංඅවධිභූතං, පදාර්ථයන්ට අවධිභූත වූ යමෙක් ඇද්ද, යං ගහනුකම්මාදිභූතං, හේතු කම්කරණ සම්ප්‍රදාන ඨාමාඨාධිකරණය යන යමිකාරකයන් ඇද්ද; තං කාරකං, ඒකාර කය; අපාදානඝඤ්ඤ තොනි, අපාදානසංඥාවේ; චකාරෙන, මේ සූත්‍ර යෙහි චකාරයන්; සඨානයොගං, ප්‍රත්‍යයාගානු රූපයන්; දුතියාතති යා ඡඨීව, විතීයා තෘතීයා ෂෂ්ඨීවිච්ඡෙදයෙහිදු අපාදානසංඥාවේ.

b එඤ්ච, මේ සූත්‍රයෙහිද; දූරන්ති කඤ්ඤි, දූරන්තිකං යන මේ උදාහරණයෙහි; දූරන්තිකච දූරන්තිකචාති, දූරන්තිකච දූරන්තිකච යනාපීයෙහි සමාහාරකාට දූරන්තිකං ඉති, දූරන්තිකං කිඤ්ඤ; සරූප කසෙසං කත්වා, සමාන රූපඇති පදයන් දෙන්නා අතුරෙහි එකක් හුගේ ශෙෂකොට; වුත්තනාති, කියනලදුයි; දඨබ්බා, දතයුතු—මෙහි දූරාවිච්ඡෙදයාගයක් ඇතිකල්හිද අන්‍යවූ අවධිද, අන්තිකාවිච්ඡ

කීවිදූරෙ තුනො තලකාරගාමො, තතො තතෝ දූරතරං වදන්ති,
ගාමතො නානිදූරෙ,ආරකා තොතෙමාස පූරියා තුමිස්මා ධම්මවිනයා,
ආරකා තෙහි ගගමා. b

දූරස්ස ඝථා, දූරතොව නමස්සන්ති, අදූඅදූරතොව අතවිඝ
නතා-අනන්තිකස්ථපඤ්ඤාගෙ ඝථා, අන්තිකං ගාමා, ආසන්නං ගා
මා, සමීපං ගාමා, ගාමස්ස සමීපතායඤ්ඤා--අඩ්ඩකාලානං නිම්මා

අන්තිකාදී ප්‍රත්‍යයගයක් ඇතිකල්හිද, එසට සඩ්ඛ්‍යභූතයහ, අධව කාලප්‍රමාණයක් ගව්‍යමානකල්හිද මය්‍යාදුතියද ක්‍රියාලොපයක් හැතු වමනාකල්හි කම්‍යාවධිකරණකාරකයද දිගවිය දිගවී ප්‍රත්‍යාගයක් ඇති සීඝාභූතයහ, විහජ්නාවියක් කියයුතු කල්හිද අධ්‍යර්ධද පරිමා ණාවි ගුඩාවී පරිමොවනාවී ශබ්ද ප්‍රයොගයක් ඇති කල්හි මය්‍යාදුවී යද, කාරකහේතුවද වීවිකතාවී ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හි සීඝාවියද දිගවියාවී පූජාදී ශබ්දප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හි අවධිභූතයහ, බන්ධ නාවියොගයක් ඇතිකල්හි බන්ධනහේතුවූ ඝණයද ඵලසාධන හේ තුවූ ගුණයද ප්‍රත්‍යාහතරයක් ඇතිකල්හි ප්‍රවර්තව්‍යයාහා වියසර් ජිතව්‍යාහද, සොකාරියක් කියයුතුකල්හි අදුව්‍යවූ කරණයද ඥාප ක හේතුවද යන මේ විෂයෙහි මේ සූත්‍රයෙන් අපාදනය.ඥා ලබන් නේයයි දතයුතු—තෙසු. ඒ දූරන්තිකාදි සූත්‍රයෙහි දක්වනලද දූරාදී උදාහරණයන් අතුරෙහි; දූරස්ථපඤ්ඤාගෙ, දූරාවිප්‍රකොෂගතයහි උදා හරණ; තාව, පළමුවකොට දක්වනු ලැබේ--නළකාරගාමො, නළකා රාඛ්‍යවූ වඩාලයන්ගේ ග්‍රාමය(භාග්‍යවත් බුදුපොත්තන්ගේගම; ඉතො, මෙයින්; කීවදූරො, කෙපමණදුරද ? තතො, එයින් (භෙවත් ආකා ශය ප්‍රථුව්‍යාදීන්ට වඩා) හෙව, ඒකාන්තයෙන්; දූරතරං, සත්පුරුෂ ධම්ය අසත්පුරුෂ ධම්ය සහ දෙක අන්‍යෝන්‍යයන්ට අති දූරයයි; වදන්ති, කියත්-ගාමතො, ග්‍රාමයෙන්; නානිදූරො, ඉතාදූරනොවේ; නෙමොස පූරියා, ඒ නිරවික පුරුෂයෝ; ඉමස්මාධම්මවිනයා, මේධර්ම විනය දෙකින්; ආරකා, දූරහු; ගගවා, ගාන්‍යවන්තෙහ; නෙහි, ඒ ඵලාදයන් කෙරෙන්; ආරකා, සුවිදූරයි.

a දූරස්ථේ, දූරාවියක්දෙන්නාක කල්හි උදාහරණ; යථා, මම්සේයි-දූර භාවෙ, දූරත්ම; නමස්සන්ති, වදිත්; දූරතොව, දූරත්ම; ආසන්නිත්‍යා, එන්නහු; අදූඅදූ, දිවි —අන්තිකස්ථපඤ්ඤාගෙ, අන්තිකයයි කියනලද සම්පාවී ඇති ශබ්දයන්ගේ සම්බන්ධයක් ඇතිකල්හි උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-ගාමා, ග්‍රාමයෙන්; අන්තිකං ලති; ගාමා, ගමින්; ආසන්නං, ලඟි; ගාමා, ගමින්; සමීපං, ලඟි; ගාමස්ස, ගමට; සමීපත්‍යාඥේා, සමීපයභාවයයි-කෙතන්නි ෂෂ්ඨිවලකා පවත්තියතියේයි—අඩ්ඩකාලා

ණං නාම පරිමාණං නත්ථි. ගම්භීරානං අපාදුනසඤ්ඤුහොති--
නෙසං අධිනිම්මාණේ යථා-ඉතෝ මධුරාය චතුස්සුයොජනෙසු සංකස්සං, රාජගහතෝ පච්ච වත්තාළිසයොජනමත්ථකෙ සාවත්ථි-කාල
නිම්මාණේ යථා-ඉතෝ එකනවුතිකපවත්තෙ ච්පස්සී භගවා
ලොකෙ උදපාදි-ඉතෝ වස්සසහස්සස්ස අච්චයෙන බුද්ධා ලොකෙ
උපපජ්ජිස්සන්ති. a

ඉතෝ නිඛ්ඛණං මාසානං අච්චයෙන පරිනිබ්බායිස්සාම-එත්ථ
ච ඛාපවවසඤ්ඤාය ලොපොහාව තදත්ථසම්භවෙපි අච්ඡරා
සඤ්ඤා නත්ථි ඛාලොපෙ කම්මධාරයේ ඤාපාදුන සඤ්ඤු
හොති. b

නං, අධවකාලදෙදෙනාගේ; නිම්මානං නාම, නිර්මාණය නම්; පරිමාණං, ප්‍රමාණයයි; නත්ථි ගම්මමානෙ, තත්ප්‍රමාණයට හේතුවූ ශබ්දාදි යෙහි (හෙවත් ඒ ප්‍රමාණය ගැඟවුවමනාකල්හි) අපාදුනසඤ්ඤුහොති, අපාදුනසංඥාවේ—නෙසං, ඒ අධවනිර්මාණ කාලනිර්මාණ යන දෙදෙනා අතුරෙන්; අධිනිම්මාණේ, අධවයාගේ ප්‍රමාණයෙහි උදාහරණ; යථා, මෙසේයි; ඉතෝ මධුරාය, මෙම්මියුරු නුවරින්; චතුස්සුයොජනෙසු, සතරයොදුනකින්; සංකස්සං, සකස්පුරයට්-මධුරානම් නුවරට සකස්පුරය සතරයොදුනක් ඈත්තේයසිසේයි-රාජගහතෝ, රාජගෘහනගරයෙන්; පච්චත්තාළිසයොජනමත්ථකෙ, පන්සාළිස් යොදුනකින් මත්තෙහි; සාවත්ථි, ශ්‍රාවස්තිනම් පුරයට්—රජගහනුවර සැවැත්නුවර පන්සාළිස්යොදුනකින් මත්තෙහි වියයිසේයි—කාලනිම්මාණේ, කාලනිර්මාණයෙහි උදාහරණ (නෙවත් කාලයාගේ ප්‍රමාණයෙහි උදාහරණ) යථා, මෙසේයි-ඉතෝ, මෙකපින්; එකනවුතිකපවත්තෙ, පූර්ණෝපි වසයෙන් ඒකානූකපෙකින් මත්තෙහි; විපස්සිභගවා, විදර්ශිනම් භාග්‍යවත්තෙමේ; ලොකෙ, ලෙවිහි; උදපාදි, පහළවිය; මේකපවයට ඒකානූකපෙකින් මත්තෙහි හෙවත් ඒකානූක පක් ඕදුලුවූකල්හි විදර්ශිනම් තථාගතතෙම මේ මනුෂ්‍යලොකයෙහි උපන්නේයි-ඉතෝ, මේ සත්වත්සරයෙන්; වස්සසහස්සස්ස අච්චයෙන, සත්විත්සරසහස්‍රයක්හුගේ ඇවැමෙන්; බුද්ධා, බුදුවරුතෙම්; ලොකෙ, ලෙවිහි; උපපජ්ජිස්සන්ති, උපදනේයි-කාලලක්ෂණද, බෞද්ධ සිද්ධාන්තරීතියෙහිත්-ක්‍රියාරූපොකාලොයනු කිහු-එහෙයින්ම කියන ලදී.

"ආදිත්‍යග්‍රහනක්ෂත්‍ර පරිසඳ්ඛ්‍යාපරෙ,
හීනත්‍රිමාවෘත්තිහෙදෙන කාලං කාලවිදෙ විදුඃ"යි,

b මේත් එක්කාල ලක්ෂණයෙහි-ඉතෝ, මේමාසයෙන්; නිඛ්ඛණං මාසානං අච්චයෙන, තුන්මාසයක්හුගේ ඇවැමෙන්, පරිනිබ්බායි

තං ඝථා, පාසාදෑ සංකමෙය්‍ය, පාසාදමභිරුහිත්වා සංකමෙ ය්‍යාත්‍යෙවා—පබ්බතා සංකමෙය්‍ය, හත්ථිකුම්භා සංකමෙය්‍ය, අභිධම්මා සුත්තන්තා. අභිධම්මා කථෙයන්ති, අභිධම්මං පඤ්ඤා කථ නෙත්‍යෙවා—ආසනා වුට්ඨහෙය්‍ය, ආසනෙ නිසීදිත්වා වුට්ඨහෙ ය්‍යාත්‍යෙවා—දිසෙවාවිනි මොගෙ දිසෙවම් අපාදුන සඤ්ඤ,

---

ඝෙවා, පිරිනිට්ඨෙයමහ—එහි, මේ දූරභාෂිකාදි සූත්‍රයෙහි; භාවපදව යනෙහෝ, භාවප්‍රත්‍යය අන්තකොටැති අභිරුහිත්වායනාදි ශබ්දයන් ගේ; ලොපොනාම, ලොප්තම්; තදන්තසම්භවෙපි, ඒ භාව ප්‍රත්‍යාන්ත පදයාගේ අභිරුහිත්වා යනාදි අවිඝාතවයක් ඇතිකල්හිද; අවිජ්ජ මානත්තා "පාසාදෑ සංකමෙය්‍ය"යනාදි ප්‍රයෝගයෙහි භාව ප්‍රත්‍යයාගේ අවිද්‍යමානබවය (භගවත් නොපෙණෙන බවය) තස්මිං භාවලොපෙ, ඒභාව ප්‍රත්‍යයාගේ ලෝපයක් ගම්‍යමාන කල්හි; කම්මාධිකාරණෙසු, කම්මාධිකරණ විෂයෙහි; අපාදුන සඤ්ඤ්ඤොහි, අපාදුනසංඥාවේ: ඝෙහි "පාසාදෑ සංකමෙය්‍ය" යනාදියෙහි අභිරුහණාදිසම්භවයක් ඇතිකල්හි "අභිරුහිත්වා" යනාදියෙහි භාවනාත්‍යාගේ අනුවර්තනය මෙහි භාවලොපනමැයි යි නැනි.

ෂ නං, ඒභාව ප්‍රත්‍යාන්තලොපයට උදාහරණ; ඝථා, මෙසේයි; පා සාදෑ, ප්‍රාසාදයෙන්; සඞ්කමෙය්‍ය, යන්නේයි; පාසාදං, පහසට; අභිරු හිත්වා, නැගී; සංකමෙය්‍යාත්‍යෙවා, බැසයන්නේය යනාදියි-අභිරු හන ක්‍රියා සම්බන්ධියක් ඇතිකල්හි ඒක්‍රියාවටවාචකවූ භාවනාත්‍යා අප්‍ර යුක්තභෙයින් ප්‍රාසාදයට කම්මංඤ්ඤනොව අපාදුන සංඥාවෙයි, "පා සාදං අභිරුහිත්වා"යන තන්හි භාවනාත්‍යා ප්‍රයුක්තභෙයින් අපාදුන සංඥානොව කම්මංඤ්ඤවෙයි මනොනයිද මෙමනයයි දතයුතු-පබ්බතා; පබ්බතඝයන්; සංකමෙය්‍ය, බැසයන්නේයි "පබ්බතං අභිරුහිත්වා සං කමෙය්‍ය"යි නැනි-හත්ථිකුම්භා, ඇත්කඳින්; සංකමෙය්‍ය, බස්නේයි; "හත්ථිකුම්භමභිරුහිත්වා සංකමෙය්‍ය"යි නැනි-අභිධම්මා, අභිධම් යෙන් (භගවත් අභිධම්පිටකය අසා;) සුත්තන්තා, අභිධම්ය විචාරත්; අභිධම්මා, අභිධම්යෙන්; කථෙයන්ති, කියත්; අභිධම්මං පඤ්ඤා, අභි ධම්ය උච්චාරණයකොට; කථෙයන්ත්‍යෙවා, අභිධම්යම කියත් යනාවියි—ආසනා, අස්නෙන්; වුට්ඨහෙය්‍ය, නැගිසිටින්නේහි; ආස නෙ නිසීදිත්වා, අස්නෙහි හිඳ; වුට්ඨහෙය්‍යාත්‍යෙවා, නැගී සිටින්නේය යනාවියි—මෙහි භාවනාත්‍යා අප්‍රයුක්තභෙයින් අභිධම්යටද ආසනය ටද කම්මංඤ්ඤ අවකාශසංඥානොව අපාදුන සංඥාවෙයි "අභිධම්මං පඤ්ඤා ආසනෙ නිසීදිත්වා"යනාදියෙහි වනාහි භාවනාත්‍යා ප්‍රයුක්තභාහෙ සින් කම්මංඤ්ඤ අවකාශ සංඥාවෙයි දතයුතු-එසින් කිහ, මහාසිඛානත

හොති-නං යථා-ඉතො සා පුරිමාදිසා, ඉතො සා දක්ඛිණා දිසා, ඉතො සා පච්ඡිමා දිසා, ඉතො සා උත්තරාදිසා— a

අවිචිතො උපරිභවග්ගතං, උඛංපාදතලා අධො කෙසමත්ථකා-දිසාසු යථා-පුරත්ථිමතො දක්ඛිණතො පච්ඡිමතො උත්තරතො උපරිමතො හෙට්ඨිමතො සබ්බතො භගවන්තං-අසෙසාසුං-එත්ථපන සබ්බියොති සොතවිඤ්ඤාණසහගතසබ්බසද්දසම්පටිච්ඡනසමත්ථානි -නං යථා-උත්තරතො කුවෙරස්ස ආලකමවඤ්ඤු ඉච්චාදි-විභත්තනිද්දෙ

සෙමුදියෙහි "ලද්ධලොපෙ සම්භාවනාධිකාරණේ ච ප්‍රාසාදත් ප්‍රෙක්ඛ්‍ය ත්‍ය ප්‍රාසාද මාරුහෙය්‍යාඛ්‍යාදීසු ආයතාත් ප්‍රෙක්ඛ්‍යතෙ ආයතන උපවිඤ්ඤ ත්‍ය ප්‍රෙක්ඛ්‍යත ඉත්‍යාදීසු ඉති" —දිසත්වාවිහි යොගෙ, දිගවිවාචි ශබ්ද යන්හා යොගයක් ඇතිකල්හි; දිසත්වෙව, දිසාවිකොවඇති ශබ්දයන් සකරෙහි මයාගයක් ඇතිකල්හිද; අපාදාන සඤ්ඤ හොත්, අපාදාන සංඥාවේ-තං, ඒදිගවිවාචි ශබ්දය දිගවිය යනමොවුන් දෙදෙනා අතුරෙහි දිගවිවාචි ශබ්දයන්හා යොගයෙහි උදාහරණ; යථා, මෙසේ සි—ඉතො, මේ අවධිකෘතදිශාවෙන් (නොහොත් මේ දිශාවට) සා, ඕතොමෝ හෙවත් යම් දිසාවකින් කීරැනැගේද ඒ දිශානොව, පුරිමාදිසා, පූර්වදිශයි-ඉතො, මේ දිශාවෙන් නොහොත් මේ දිශාවට; සා, ඕතොමෝ; දක්ඛිණාදිසා, දක්ෂිණදිශයි-ඉතො, මේදෙයෙන්; සා, ඕතොමෝ; පච්ඡිමාදිසා, පැලදිගුයි-ඉතො, මේ දිශාවෙන්; සා, ඕ තොමෝ; උත්තරාදිසා, උත්තරදිගයි.

b අවිචිතො, අවීචිනිරයෙන්; උපරි, මත්තෙහි; භවග්ගං, භවාග්‍ර යයි "එත්ථන්තරෙ න මයා විසිඛරංසමත්තු පස්සාමි"යි සොදතු-පාද තලාදිං, පතුලන් මත්තෙහි; කෙසමත්ථකා, අධො, කෙසාග්‍ර පෙන්යට "තවපරියන්තා පූරං නානපකාරස්ස අසුචිතො පවව ච්චකුණී"යි අනුසන්ධානකරණ්‍ය—දිසාසු, දිගවිකොට ඇති ශබ්දයන්ට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි—පුරත්ථිමතො, පැදුම් දිසා භාගයෙන්හෝ; දක්ඛිණතො, දකුණුදික්භාගයෙන්හෝ; පච්ඡිම තො, පැලදිගින්හෝ; උත්තරතො, උතුරුදිගින්හෝ; උපරිමතො, මත්තෙහි දිගින්හෝ; හෙට්ඨිමතො, යටදිගින්හෝ; යතො, යම්දිගකින් හෝ; භගවන්තං, භාග්‍යවත්හු; අසෙසාසුං, ඇසු-එත්ථපන, මේදිසාවී ප්‍රයොගයෙහි වනාහි; සබ්බිතො'නි සොතවිඤ්ඤාණෙන "සබ්බිතො පච ච්චත්ථේ"යන සූත්‍රයෙහි; සබ්බිතා යන සූත්‍රපද විභාගයෙන්; සකත්‍රත්‍ය තෙපි, සප්තම්‍යර්ථවිෂයෙහිද; තොපපවචයෙ භවාති, තොප්‍රත්‍යයවේ-තං, ඒසප්තම්‍යර්ථයෙහි තොප්‍රත්‍යයට උදාහරණ; යථා, මෙතේයි-උත්තරතො, උතුරුදික්භාගයෙහි; කුවේරස්ස, ධනේශ්වරණදිව්‍යරාජ

මනුස්සං විභත්තභයඤව තදඤ්ඤතෝ ගුණේන විභජනං තඤ්ච විභත්තෙන අපාදනසඤ්ඤා හොති—තං සථා-ගතෝ පහීනතණ්හරාවා විහිංසතරෙවා නත්ථි— b

අත්තදමෙගතා තමෝ වරං, කිච්චාසි දුනෝතා සීලමෙව වරං, තතෝ මහාඅසුඛතනවා බහුතරං සුතං, සීලමෙව සුතා සෙෂඤ්ඤා-එත්ථ දුරතනිකාදිනා ඡඛ්ඤෙව අපාදුන ඝඤ්ඤ හොති-තං සථා-ඡතනවුතිතං පාසඩානං ධම්මානං පවරං ඉදිං සුගතවිනයෝ—

යෝගේ; ආලුකමඤ්ඤ, ආලුකවිඤ්ඤුනෝ පුරාවේ; ඉච්චාදි, මේ ආදිකවේ—අත්ත, මෙහි; විභඤ්ඤතනතාම්, විභඤ්ඤතනම් (භගවත් වෙන්කිරීමනම්) සඤංගීහතකසෙසෙව, නිත්‍යධ්‍රුවාදිගුණඤයන් තමාවසින් වෙන්ව සිටි යහුගේම; තදඤ්ඤතතා, ඒ සවයං විභඤ්ඤතයහැර අනිකතුකරෙන්, (භගවත් එයින් අන්‍යවූ) ගුණඤ, ගුණයකින්; විභජනං, පෘථක් කරණයි (භගවත් වෙන්කිරීමයි) නඤමිං විභඤ්ඤත, ඒවිභඤ්ඤ නාවීඤයෙහි; අපාදුනසඤ්ඤා හොති, අපාදුනසංඤවේ-තං, ඒවිභඤ්ඤ විභජනාවිඤ්ඤයෙහි අපාදුනයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-ඡතනා, යම් නිවිඤ්ඤධමියකටවඩා; පණ්ඩිතතරාවා, අතිසයයන් ප්‍රඥාතර ධමියක් හෝ; එසිකතරාවා, අතිසයයන් අධිඤතරධමියක්ඤෝ; නත්ථි, නැති.

a අත්තදමෙගතා, තමාවසින් නෙමිදැමුණන්; තතෝ, ඒ ආර්‍යනීයා දීන්ට වඩා. වරං, උතුම්; කිච්චාසි, කිසියෙස්න්; දුනෝතා, දුනයට වඩා; සීලමෙව, පවාඟ අවිඤාදි සීලයම්; වරං, උතුමාවසි; තතෝ, ඔහුට වඩා; අසුඛතනවා, අසවල්හු විසින්නේ, මයාවා, මාවිසින්ඤෝ; සුතං, ශ්‍රැතඤාන; බහුතරා, බොහෝ; සෙඛඤ්ඤ, බොඤතරංසුතා, බොඤයෙඤාකාට අඤතලදී. සුතා, ශ්‍රැතඤානයට වඩා; සෙඛඤ්ඤ හොත් ඇසිමට වඩා; සීලමෙව, සීලයම; සෙඛඤ්ඤ අගිඤයින් ප්‍රඥඤයි-එත්, මෙහි; දුරතිකාදිනා, දුරතයි නාදිසූත්‍රඤයන්; ඡඛ්ඤෙව, ඡඤාභිඥයෙහි; අපාදුනඝඤ්ඤ හොති, අපාදුනසංඤාවේ-තං, ඒඡඤාභිඥයෙහි පවමි විභඤයියට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-ඡතනවුතිතං, සඤාභූවක් ප මණ් ඇති; පාසඩානං "පාසං ඩෙහුති එතෙනාති පාසඩා"යනු හෙයින් ඤාඝණාපාඝ දෘෂ්ටිපාසඤදයින් ඔඩඤනඤකරණහෙයින් පාසා ඩියඤයි කියනලද පරපප්‍රවාදිත ඝඤවාදින්ගේ; ධම්මානං, ධම්මියන්ට වඩා; ඉදිං යුගතවිනඤයා, යම් මේ ඡඤාභිඥවිනඤයක් ඇද්ද; පවරං, ඒඋතුම්-මෙහි විඡඤතා විභඤත විභජනඤයන් අතුරෙන් "සාමා නාරිනං දඤඤනියතමා"යි කීකල්හි නාරියමුදුඤයා කෙරෙන් සාමාවතී දේවී අවිනිර්මුඤතාවම ගුණඤයින් වෙන්කරණු ලැබේනුයි අවි

අරතිපරතාගොනාමේන විරමනාසඞ්ඛාතඤපරතාගතා තාසම්ං අපා දන සඤඤා හොති— h

තං කථා-අරති විරති පාපා, පාණාතිපාතා වෙරමණී, අදි හාදනා වෙවිරතෝ, අපපටිවිරතා මුසාවාද--ඉධ සුඛසම්පතා සංගතෝ තාසම්ං අසංගසංඛාතෙ සුඛසම්පතාගෙ අපාදනසඤඤා හොති--කා කථා-ලොකනී ගති ඛෙමගති සුඛා අසංගතෝ-මානි නොව පිතිතොව සුඛා අනුපසාහුතා--ඒවමේව අසංගතෝ අම් සෝ අනුපසාදා අගරගිහොති සුඛසම්පටියාතෝ--පරමාවහන්ති

හකතා ඒහජනයනම් වෙයි, හෙතෙම "නිවාරණෙව" යන සූත්‍රයට විෂයග-"ඡනනවුතීනං පාසඬානං ධම්මානං පවරං යදිදං සුගතවිනයෝ"යි කීකල්හි ඡිනනවුති පාසාඬධම්මයෝ සුගතවිනය සංඛ්‍යාත හමුදු ඨායකෙරෙන් සුගතවිනයෙයක දෙශනෙතෙම විනිර්මුකතවූයේම ඉණ්ණ ඨානි පාසාඬධම්මයහා සමග ගුණ හෙයින් වෙන්කරණුලැබේ නුයි ඒහකතාවිභාවනාමීවයි, හෙතෙම දූරනුගාදි සූත්‍රයගහි වි කාරයට විෂයහයි දතයුතු-මෙහි "යදිදං සුගතවිනයෝ" යනුවලා සොයං සී පෙරලියයුතු-එසේ,මෙහි;විරමනාඛ්‍යසදපපයොගො,විරක්ෂ අවිරකොට ඇති ආරතිවිරති ශබ්දයන්ගේ ප්‍රයොගය නොමහත් පහ වීම අවිකොට ඇති ශබ්දයන්ගේ සම්බන්ධය; ආරතිපපයොගගතාම, ආරති ප්‍රයොගනව; නාසම්ං, ඒ විරමන වී ශබ්දප්‍රයොගයෙහි නො මහත් ආරතිප්‍රයොගයක් ගම්‍යමානකල්හි; අපාදනසඤඤා හොති, අපාදනසංඥාවේ.

h තං, ඒ විරමනාදි ශබ්දප්‍රයොගයට උදහරණ; යථා, මෙසේයි— පාපා, පාපසංඛ්‍යාත දුශචරිතයෙන්; ආරති, මනසින් අනභිරතිය, විරති, කායවාක්දෙකින් විරමනයයි තෙවත්දුරුවීවයි, පාණාතිපාතා; ප්‍රාණසංඛ්‍යාත ජීවිතේන්ද්‍රියයාතේගෙන් සම්පයොගෙ සිසුග්‍රාහන ප්‍රයොග සමුත්ථාපිකවූ වධනාවෙතනාවෙන්; වෙරමණී, වැලකීමයි (ඉගවත් දුරුවීමයි) අදිනනාදනා, කායවාක්දෙකින් හුදුන් වියතුහුගේ ග්‍රහණ ප්‍රයොගසමුත්ථාපිකවූ අථෙන්‍යෙවතනාවෙන්; පටිවිරතෝ, වැලැක්මයි-මුසාවාද, මෘෂාසංඛ්‍යාත අභූතවසතුනුගේ භූතකථාවකීමයයි කියන ලද ප්‍රයොග උපදවන්නාවූ විසංවාදක චෙතනාවෙන්; අපපටිවිරතා, වැලැක්කාහ—ඉධ, මේ සූත්‍රයෙහි; සුඛෙහිනි, ශුඛාවීනම්; අසංග සෝ, අසම්ශ්‍රිත; නාසම්ං අසංගසංඛාතෙ, ඒ අසම්ශ්‍රියයි කියනලද; සුඛසම්පපයොගෙහ, ශුඛාවීයක් ගම්‍යමානකල්හි (ඉගවත් සුඛයංසිඛිසං ඝන ධාතුහුගේ අවිවාවිශබ්දයන්ගේ ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හි) අපා දන සඤඤාහොති, අපාදන සංඥාවේ-නාම, ඒ අසංශ්‍රෂ්ඨාවීයට උදු

පඨමස්ස අපාදනසඤ්ඤා හොති--තං යථා-පටිමුත්තතා දුක්ඛා ඝාතා වදඤ්ඤා, මුත්තතා මාරබන්ධනා, නත්තමුව්වතති දේවුතා මුත්තතාහං සබ්බපාපෙහි— ෆ

තෙසඤ්ඤපඨමාගමෙ ඝරූපකාසෙසස්ස ගහිතත්තා හෙව සෙස සබ්බනාමතා අපාදනසඤ්ඤා හොති—තං යථා, කම්මාතු

ඝරණ; යථා, මෙසේයි; ලොභනීයෙහි ධම්මෙහි, ලොභකවත්තුවූ නොඝහත් ලොභ ඣවිහිතවූ ධම්යන් ගෙරෙන්; සුඛා; සුඛයතිසේයි; අසංසඤා, අම්ශ්‍රයි-මාතිතොව්, මාතෘපක්ෂයෙන්ද; පිතිතොව්, පිතෘපක්ෂයෙන්ද; සුඛා, පිරිසිද්‍රය; අනුපකුෂ්ඨා, ජාතිවාදයෙන් අනුපවෘද්ද (හෙවත් හොත්ඇදක්වා උපක්‍රොෂකවපුතු නොවෙයි) සුඛයතිසේයි—එසේ, මෙහි; අසංසඤා, අසංශ්‍රයය; අම්සෙසා, අම්ශ්‍රය; අනුපකුෂ්ඨා, අනුපකාෂ්ටය; අගරහිතානි, අගරහිතයයන මොහු; සුඛසඤ්ඤපරියාසෝ, සුඛාඛ්‍යභාව පර්‍යාය ශබ්දයෝයි—පමොචනඤ්ඤපයොගෙ, මුච්චමානෙ ගන ධාතුහුගේ අර්ථවාචිශබ්දයන්ගේ ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හි; අපාදන යඤ්ඤා හොති, අපාදන සංඥා ඇත්තේවේ—තං, ඒ ප්‍රමොචනාර්ථවාචී ශබ්දයන්ට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි—දුක්ඛා ඝාතා, වූතදුඃඛයෙන්; පරිමුත්තතාති, මිදිනැයිකියා, වදාමි, කියමි; මාරබන්ධනා, මාරබන්ධන සංඛ්‍යාත කෙලශබන්ධනයෙන්; මුත්තතා; මිදිනි; තෙ, ඔහු; මච්චුනා, මරණයකරෙන්; නමුච්චතති, නොමිදේත්; අහං, මම; සබ්බපාසෙහි, සියලු කෙලෙසපාශයන්; මුත්තතා, මිදුනෙමි—

ෆ හෙතුඤ්ඤේ, කාරණසංඛ්‍යාත හෙතුවියක් ගැහවුවමනාකල්හි; ඝරූපකාසෙසස්ස ගහිතත්තා, හෙතුව හෙතුව හෙතුයිමෙසේ සවරූපෙක ශෙෂභාගේ ග්‍රහණයහේතුකොටගෙන; හෙතුඤ්ඤපපඨමාගමෙව, යථා කථා හෙතුවිවාචී ශබ්දයන්ගේ ප්‍රයොගයක් ඇතිකල්හිද; සබ්බනාම තොව්, සර්නාම් ශබ්දයාකෙරෙන් පරව; අපාදනසඤ්ඤා හොති, අපාදනසංඥාවේ-මෙහි "සබ්බනාමතොව්"යන වචනයෙන් යම්දෙතත්ත දැදි සර්නාමයන්හා අසමානාධිකරණවූ හෙතුවාචී ශුද්ධනාමයන්කෙරෙන්ම පවමී නිවෘත්තිය කරන්මුත් සර්නාමයන්හා සමානාධිකරණවූ හෙතුවාචී ශුද්ධනාමයන්කෙරෙන් පවමීනිවෘත්ති කරන්නේ නොවෙයි එසෙහයින් යථාකථා සර්නාමයන්ට සමානාධිකරණවූ හෙතුවාචී ශුද්ධනාමයන්වද මෙහිත් අපාදනසංඥාවන්නීයි—එහින් කීහ (තස්මා හෙතුනා යසඹිකාරණා යස්මාහෙතුනා නයිමාකාරණා හි) "කාරණවේව" යන සූත්‍රයෙන් විධියමාන පවමී විභක්තිවානාකි කාරණහෙතුවක්හුව කීහයුතුකල්හිදු "අනනුබොධා අපපටිවෙධා

තුණ්හීභූතෝ නිසීදථ--කස්මා ඉමෙවම්වරූපං භවිස්සති-යස්මාම කම්මානි කරොන්තෝ--යස්මා හිතහිතඤ්ච, තස්මා නිහතහිතඤ්ච, එවං සිතඤ්ච අසිතඤ්ච, තස්මා ඉච්ඡාමයම් ඉච්ඡාමහේ--කෙනට්ඨපදෙනෙතං යථා-යස්මාකාරණා තස්මාකාරණා,කිංකාරණා කස්මා හෙතුනා- ෘ

එත්ථ දූරනිකාදිනා සබ්බඤ්ඤාතානං දුතියා තතියා ඡට්ඨී අ පාදානත්ථෙ--තං යථා, කිංකාරණං කෙනකාරණේන තංකිස්ස හෙතු-කිස්ස තුම්හා කිලමථ--කෙන හෙතුනා කෙනකාරණේන

යන දිසෙයි ඛුද්දකාභයාකෙරෙහි වන්නීයයි දතයුතු—තං, ඒ හේතුව ප්‍රත්‍යයාගතයෙහි සත්‍යනාමයා කෙරෙන් පරවූ අපාදානකාරකයට උදාහරණ; යථා, මෙසේ-දහරා, තරුණවූ; තුම්හා, හෙයිං; කස්මා හු නම්යථ, කවරහෙතුවකින් නොනැමෙයද්ද-කස්මා, කවරකාරණ යකින්; ඉතඛ්ව, මෙතැන; මරණං, මරණය; භවිස්සති, වේද—යස්මාච, යම්කාරණයකින්; කම්මානී, කර්මයන්; කරොන්තෝ, කෙරෙද්ද—හිසඛ ලව, මහණනි; යස්මාතිස්ස, යම්හයකින් තොපවසින් හික්ෂූන්යයුතුද? තස්මාතිහ, එහෙයින්; ඉතඛ්ව, මහණනි; එවං සිතඤ්චාසිතඤ්ච, තොප විසින් මෙසේ හික්ෂූන් යුක්තවේයි—මෙහි නිහතහිතාදිනා තාදාරාගතය ඉගයනු නිපාතපදයි එහෙයින් "යස්මාකාරණා තස්මාකාරණා සී තැනි—බ්‍රාහ්මණ, බමුණ; තස්මා, ඒ හේතුවෙන් (ගෞතම් දුඃඛස්කන්ධ යාදින්ගේ පරිඥානදිය කළහෙයින්) බුදුඩා අයම්, බුධනම්වේවි— මහවඩ්ඪපදයොගෙ, ගෙතිවී ප්‍රත්‍යයාගලද සත්‍යනාමාදීන්ට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි —යස්මාකාරණා, යම් හෙතුවකින්; තස්මා කාරණා, ඒ හේතුවෙන්; කිං කාරණා, කවරහෙතුවකින්; කස්මා හෙතුනා, කවර හේතුවකින්—"එක ගාඛ්ඛබ්බ ච රක්ඛසෙ නාමඟ කිම්පුරිසඤ්ච මානු සකෙ පඤ්ච ඡ සබ්බකාමදෙ දිඝරත්තං මෙහච්චසන්ති"යනාදි පාලියෙහි කිං ශබ්දයහට කිසිවෑනොවේයි ප්‍රථමෙවිභක්ති වචනයයි එකාරාදේශ පෙනෙයි. මෙබඳුලක්‍ෂණයනයෝ එහි "කච්චවචා"යනු සූත්‍රයහැනි-එකා තෙ බලං මහාරාජ, යනාදිපාලියෙහි එකොයනු කච්චශබ්දාදියයි වැ ටෙහි-"එකානුත්තිං යාමථවසි"යනාදි පාලියෙහි කථමථියෙහි වැටි- එසේ හෙයින් කියහැදි—

"කථං කි ඉති අත්ථෙසු දිට්ඨා කො ඉච්චයං රවෝ,
නිපාතොති ගහිතබ්බා සුහිසාමඤ්ඤතො තතොති"

ෘ මෙසි කස්මාකාරණා යනාදීයෙහි කම්ධාරයසමාසව කිංකාරණා යනුවේ—එසේ, මේ උදාහරණයෙහි; දූරනිකාදිනා, දූරනිකාදි සූත්‍රයෙන්; සබ්බඤ්ඤානානං, සත්‍යනාමයන්ගේ; දුතියාතතියාඡට්ඨිවා, විතීයාය තාතීයාය ඡට්ඨියා යන මේ විභක්තීන්ගේ; අපාදානඤ්ඤ, අපාදාන සංඥාවෙන්නීය-තං, ඒ විත්‍ය තාතීයාදී විභක්තීන්ගේ අපා

යෙනම්හිදිකතඤ්ඤතා තෙනනිම්හිතෙනන ඇතනවුතනම්හිවාදිසු එසඒ හෙට්ඨඋපමාහි නතිසා--විවිතතං නාමෙසඒ ම්හිවචනං හද තඵපපඅයොගෙඒ අපාදුනසඤ්ඤා-හං ඝථා, විවිතතෙතා පාපකා ධ ම්මා, විවිඇඒවවනාඅමහි, විවිඒවඅකුසලෙහි ධඅම්මහි--b

පමාණඤඤ අපාදුන ඇතඤඤහාති, තං ඝථා, ආයාම්තොඒ විත්ථාරතොඒ යොජනං-ගම්භීරතොඒ දුත්ති ඤතොඒ යොජනං වඤ ඤාඤඤ පමිමාණං-පරිමණ්ඩපතො නවියොජන සතපරිමාණො මඤඤමයා--ඤමා ඝො ධා හි ඒ වතතතෙ-දිඝොරෙත්-එකපද

දුනයට උදාහරණ; ඝථා, මෙඝේසි—කිංකාරණං, කවරඇඤඤයකින්, ඇකනතකාරණෙන, කවරකාරණඤයෙන්; ඨං කියඤඤතු, ඒකාර ඤත්තුවකිත්ඤවිද; තුඤමහ, තෙටු; කිඤඤාකිලමථ, කවර ඇඤඤයකින් දුඃඛිතඤඤ—එහි, මෙහි; ඇකන ඇතුනා, කවරඇතුඤවින්; ඇන කාරණන, යම් කාරණ්ඤකින්; යෙන, යම් ඇතුඒකින්; ඉධෙත ඒවඤඤතා, මෙහි සඤහර යම් ඇකෙනක්; ඇන නිම්ඇතතන, ඒ කාරණඤඤන්; ඇනවුතතං, ඒකාරණඤයෙන් කියඤඤලදියැන; ඉඒව, දිසු, මේ ආදිඋදාහරණඤයෙහි: ඇතඒඤඤඒහි "අඤඤඒඤඤඒ"යන සූත්‍ර ඤෙන්; තෘතියා, සූඒසූත්‍රඤඤන් අපාදුනසඤ්ඤාහුවු පඤඤඤඤගි තෘතියා සඤඤඒන්නීහි-ඤමහි දූරනතිකාදිසූත්‍රඤඤහි වඤාරඤයන් තෘතියාවිභ ඤති විධානඤකොට "ඇතඒඤඤඒ"යන සූත්‍රඤඤන් තෘතියාඇතඤඤල් කුමැසිදැයන් "සාඩකාඤඤානඛකාඤඤයොරනඩකාඤඤඛිධරඒ ඛිලිඤඤන්"සි කිබැඒින් ඤවකාඤඤවු වඤාරයාඤඤර අනඒකාඤඤවු සූත්‍රඤඤන්ම තෘතියා වන්නීයයි දතයුතු—එහි, මේ සූත්‍රඤඤහි; විවිතතනනාඒ, විවිතතනඒ; විඒවචනං, ඒවන්විඤඤය; තදඤඤපපඤයොඤඤගෙඒ, ඒ ඒවචනඤය අර්ථඤඤට ඇති ඤඛිඤඤයන්ඤඤ ප්‍රඤඤයඤඤයක් ඇතිකල්ඤඤිද; අපාදුනසඤ්ඤසු ඤෙහාති, එසි අපාදුන ඤඤහාඒවේ-ඤං, ඒඤඒවිඤතාඒ ප්‍රඤඤයඤඤෙහි උදාහරණ; ඝථා, මෙඝේසි; පාපකාඛඤඤා, පඤඤිබුධඤඤයන් ඤකෙරෙන්; විවිතතෙතා, ඒවන්ඒ; කාඤඤහි, වඤසුකාඤඤකෙලඤඤකාඤඤයන් ඤකෙරෙන්; ඒඒවඒවඒ, ඤතාරඒඤ (ඤඤවන් වෙන්ඒඤ; අකුඤඤලහි ධඒඤඤහි, අකුසලඤඤධ්‍යාඤඤ ඤකලඤඤධඤඤයන් ඤකෙරෙන්; එඒවඒ, ඒවන්ඒ "සවිතකකං සවිචාරං විඤඤවජං පිති සුඛං පඨඤඤඤානං උපසඤපජඤඤිහරති"සි අනුඤඤාඤඤ නඤකරඤඤ—

a පමාණඤඤේ, ආයාඤඤඤඤගිරාදි ප්‍රඤඤාණඤඤියක් ඤඤම්‍යඤඤානකල්ඤඤි; අපාදුනසඤ්ඤසු ඤෙහාති, එසි අපාදුනසඤ්ඤාඒවේ; ඤං, ඒ ප්‍රඤඤාණඤඤියෙහි අපාදුනයට උදාහරණ; ඝථා, මෙඝේසි; ආයාඤඤතාඒ, දිගින්ද; විත්ථා රඤතාඒ, ප්‍රුලුලින්ද; ඤොජනං, ඤොදනයි; වඤඤහාගාය, වඤඤහාඤඤා

මිදං සුත්තං, දීඝාව ඔරමව දීඝොරා, මතඟි දීඝොරෙකි-දීඝඔර ඉතවචනෙනි සඳදඟි සමාවචනසස සඟොවාදඳසා ඉහොතීතිවා, ඉඟ ආදඳසා-දීඝසඛානවචිදඳසා සුඟතඳ මිදඳපිඛාඳසාඤි කාඛාරඳ නඛා-දීඝතානවා--සුඛඛසඳදඳපඳයාඟෙ අපාදඳසසඳදඳහොති, නා ඝථා, සුඛඛවචමේ යිඤඛඤව සඤමිඛාඛා, ඉතසා සුඛඛිනාඳහොති-ඉ

එසේව සුඛඛිඟඟහණං අදිසඳථවුතනිඳසා සුඛඛාදිඟහණසස උපලඤඛණනති දඝඛිං තෙනඳදරාදිඳසාඟෙනපි අපාදනසඳදඳ ඉහොති--නං ඝථා, තතොපරං පවවතනතිවා ජනපදඳ, ධාතුලිඟඟි

නං නදියඟේ; පරිමාණං, පවිණ; ගඹිතිරඳතාව, ගැඹුරන්ද; පුථුල තොව, දැලුලිත්ද; ඉයෝජනං, ඉොදඳසනකි-මැඤිවිඳදඳසා, මිදුම්පියස ඟෙවත් මධ්‍යඳදෙඝඝතෙම; පරිඤඛිපඳතා, වටින්; නවඉයෝජනඝත පරිමාණඤ, නවසියඝක් ඉයෝදන් පමණ ඇත්තේකි—සමං, "සමාඝඹි නනා" ඝනාදින් සඹායනුද; ඉසා, ඉසායනුද; වානිව, වාඝනුද; වචන ඉය, වැටෙවි-ඉදං සුත්තං, මේ සූත්‍රය; එකපදං, එකපදයක් ඇත්තේ කි; තෙනි දීඝොරෙති, ඒ දීඝ ඔරඝන ශබ්දඝත් දෙන්නාඉකරෙන්; දීඝ ඔර ඉති, දිඝඔරඝන; එතෙනි සඳදඟි, මේ ශබ්දඝන්දෙන්නාඉක රෙක් පරවූ; සමාවචනසස, සමාවචනඝගට, වා, ඊකල්පඉයෙන්; ඉසෙ ආදෙඝසා ඟොතිනි, ඉසායනාදෙඝවන්නේඝයි; ඉසා ආදෙඝසා, ඉසා ඝනා පදඝත්වි—දීඝඝසෙ, දිගින්; සුඛතත්ථඳපියා, සුඛඝත්පියෙන්; නව විදඳසීඝඝා, නවවිඝත් ඉකඉනෙක් (ඟෙවත් නවවිඝතෙක්) පමාණිකා, ප්‍රමාණඝකොට ඇත්තී (ඟෙවත් නවවිඝතෙක් පමණ ඇත්තී; කාඉර තබ්බා, කරවිය යුත්තියේ-වා, නොඝයාහ්; දීඝතනා, දිඝඝතා තියාඟෙහි වේ—සුඛඛසඳදඳපඳයාඝඟ, ඵලිතම්පිවාහි පූජිඝබිද ප්‍රඝයාඟඝතඟි; අපා ඳුන සඳදඳ, ඟොනි, අපාඳුනඝඟඳාවේ; තං, ඒපූජි ශබ්ද ප්‍රඝයොඟඝයෙහි උදාහරණ; ඝථා, මෙඝස්සේ-ගිහිකිවෙව, ඔඝඝණේ, සඹඛිඛා ප්‍රඛඛිව, සපිඤඤාඤුනඝඝන් පළමුව (ඟෙවත් ස්වඝක්ඝඹම්බාධිඳඝනඝ සමඹි ගමකලඝසමයෙන් පුරිමිකාලයෙහිම) මෙ, මිට; එවං පරිවිතඝඝා ඌද පාදිසි අනුඝඛ්ඩනාකාරඤු-ඉතනා, මේකල්පඝයන් (ඝනාඟහාත් මේ බුඛ්ඩාත්පාදකාලඝයන්) ප්‍රඛඛි,පුරිවකාලයෙහි; නාඟසි,නුවූයේහි.

b එසේව, මේ ඵුසඳාවෙනිද (ඟෙවත් මේසූත්‍රඝයෙහිද) පූර්ඛඟඟහණං, ප්‍රථිමම්පිවාවිවූ පූජිඝශබ්දඝයාඟේ ග්‍රහණඝඝතෙම; අදිඝඝඳවුත්තනිඝනා, අදි ඝඝවිවර්ති ඇති (ඟෙවත් දිඟඝිඝඝයන් අන්‍යවූ ඳදඟකාලාදඝ්‍යවිඝඝයෙහි ප්‍රවෘත්තී ඇති) පුඛඛාදිඟහණසස, පූජිපරාදිවූ ශබ්දඟ්‍රහණඝඟඟවා උපලඤඛණඤුනි, උපලඤණඝයෙහි; දඝඛබං, දතයුත්තේඝ්ය; තෙන, ඒ ප්‍රථිමම්පිවාඤිවූ පූජිශබ්දග්‍රහණඝඝපලඤණඝයෙන් (ඟෙවත් පූජිශබ්දඝ;

පරාසඤ්ඤාති, තතෝ අපරෙන සඤ්ඤෙන, තතෝ උත්තරිම්පි—
බන්ධනත්ථෙසාතෙ බන්ධනහෙතූති ඉමෙ අපාදානසඤ්ඤා-හංඝථා
රඤ්ඤා සඤ්ඤා බන්ධා නරා, සඤ්ඤා බන්ධා නරො—b

ඵලසාධන හෙතුගුණාඤ්ච ගුණිසඤ්ඤවචනං ගුණිවචනං, නඤ්ඤං
ගුණිවචන අපාදානසඤ්ඤ මහාති-නං ඝථා, ඉසඤ්ඤියා ජනං ර
ක්ඛති රාජා, සීලතො නං සඤංඝාති පඤ්ඤාය විමුත්තභාවතො—

පරඅපරාදි ශබ්දගණයාගේ ග්‍රහණයට ලක්‍ෂණවනහෙයින්) පරාදිතො ගෙපි, පරාදිශබ්දයන්හා සොගයන් ඇති කල්හිද, අපාදානසඤ්ඤ මහාති, එහි අපාදානසංඥාවේ-"පඨමථ්ථවාචිතෙන පුබ්බපදෙන සොගතා පුබ්බයොගතා, දියථ්ථතා අඤ්ඤ අදිසඤ්ඤා දෙසාදි, අදි සඤ්ඤ වුත්තිවාචනහාවෙන පවත්තී එතිඤ්ඤාති අදිසඤ්ඤවුත්තී තඤ්ඤ අදිසඤ්ඤවුත්තියා"යි ආශංකාඇතද ? මෙයි අවිවිග්‍රහයෙන්ම දත යුතු—හං, ඒපුවිශබ්දයා පරඅපරාදි ශබ්දගණයාගේ ගැම්මට ලක්‍ෂණ වනහෙයින් පරඅපරාදි ශබ්දයන්ට උදාහරණ: ඝථා, මෙසේයි-තතො පරං, ඒ අවධිකාත දෙශයෙන් මත්තෙහි (නොහොත් ඒ මහාශාලා යෙන් පරභාගය) පවත්තනිමා ජනපද, ප්‍රත්‍යන්තජනපදයෝයි, ධාතු ලිඟෙහි, ගුහාදි ධාතුහා පුරුෂාදිලිඟය ඝනමොවුන් ණෙරෙන්; පරා, පරව; පවත්තාති, ඒවාදි සත්‍යාදි ප්‍රත්‍යයයා වෙත් ගහුමෙහි උදාහරණ පිණිස දක්වනලදී-තතො, එයින්; අපරෙන සමයෙන, අන්‍යකාල යෙක්හි "එවං වදෙය්‍යාඤි"යි ශොදනු, තතො, එයින්; උත්තරිම්පි, මත්තෙහිදු "කරණීයං අත්ථි"යි සම්බන්ධකරණු—බන්ධනත්ථයාගේ බන්ධබන්ධන යන ධාතුග්‍රහණේ අවි ඇති ශබ්දයන්හා සම්බන්ධියක් ඇතිකල්හි; බන්ධනහෙතූතී ඉණ, බන්ධනට කාරණාවූ සාණවිෂ යෙහි; අපාදානසඤ්ඤ, අපාදාන සඤාවන්නීයි-තං, ඒබන්ධයට නිමි තවූ සාණවිෂයෙහි උදාහරණ; ඝථා, මෙසේයි; රඤ්ඤා, සාණාපිවූ රජහුවිසින්, නරො, සත්වයතෙම; සත්තසමා, සියගණෙහුකොටගෙණ; බන්ධා, බඳනාලදී; සත්ථිනාම රජහුගෙන් සියයක්ධරසිසේයි-නරො, මනුෂ්‍යයතෙම, සඝඤ්ඤා, සඝශ්‍රයනහුකොටගෙණ; බන්ධා, බඳනාලදී: රජුගෙන් දහසක්දරසිසේයි—

a ඵලසාධනගෙතු හුතස්ස, ලොකානුරඤ්ඤණ ප්‍රසංශාදිඵලයාගේ නිෂ්පත්තියට කාරණාවූ; ගුණස්ස. ඵෙශවත්‍යයිලාදිගුණයාගේ; වච නං, වාචකශබ්දයනෙතම; ගුණවචනං, ගුණවචනනම; තස්මිං ගුණවච නෙ, ඒ ඵෙශවත්‍යාදි ගුණවාචිනූ කෙරෙයි; අපාදාන සඤ්ඤ මහාති, අපාදානසංඥාවේ-හං, ඵෙශ්ඤවත්‍යාදි ගුණවාචිශබ්දයන්ගේ අපාදාන යට උදාහරණ; ඝථා, මෙසේයි; රාජා, රජතෙම; ඉසඤ්ඤියා, ඉසුරුඇ

පඤ්ඤය සුගතිං ඝනති,වාගාය විපුලං ධනං-එළුපන පඤ්හංනාම විවාරණං කථනංනාම විසඤ්ඤනං නෙසු පඤ්හකථනෙඤ්ඩා දුනඝඤ්ඤා හොති--තං යථා, කුතොඉඤ්ච, කුතොහච, පාටලි පුත්තතොහං--[a]

අසඤ්ඩවනෙ ථොකෙඤ්ඩ කරණෙ අපාදුනඝඤ්ඤා හොති= තං යථා, ථොකා මුඛවති, අපමත්තකා මුඛවති, කිඤ්චා මුඛවති-

---

ගුණයහෙතුකොටගෙණ; ජනං, දනා; රක්ඛති, රක්ඛාකෙරේ; ඵලඤ්ඤ සාධනං=ඵලසාධනං, ඵලසාධනඤ්ඤ හෙතුභූතො ඵලසාධනඤ්ඤහූතු භූතො ගුණො"යි කීබැවින් මෙසින් යම්ගුණයෙක් ඵලසාධනය නොකෙරේනම් හෙදමෙහි නොගන්නාලාදුයි කීවා නම්වෙත්-නං, ඒපුද්ගලයා; සීලනො, සීලගුණය හේතුකොටගෙණ; පඨංඝනති, ප්‍රසංඝාකෙරෙත්; පඤ්ඤය, ප්‍රඥගුණයහේතුකොටගෙණ; විඵූඛනති නො, කෙලෙසුන් කෙරෙන් මිදුනුසින් ඇත්තේයි--පඤ්ඤය, ප්‍රඥා ගුණය හේතුකොටගෙණ; සුගතිං යනති, සුගතියට යයත්; වාගාය, ත්‍යාගගුණයහේතුකොටගෙණ; ධනං, ධනය; විපුලං, බොහෝවි--එළු පන, මේ දූරනිකාදී සූත්‍රයෙහි වනාහි; පඤ්හංනාම, ප්‍රශ්නය නම්; විවාරණං, විවාරීමයි; කථනංනාම, කථන යනම්; විසඤ්ඤනං, විසඳීමය; තෙසු පඤ්හකථනෙසු, ඒවිවාරීමය විසඳීමයයන මේ දෙක්හි අපාදුනඝඤ්ඤා හොති, අපාදුනඝඤ්ඤාවේ--තං, ඒප්‍රශ්නකථනයෙහි; අපාදුනයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි; ඉඩං, නෝ; කුතො ආසි, කොසි සිට ආයෙහිවේද; භවං, භවත්කෙම; කුතො, කොයින්ආද (හෙවත් කොතැන්හිසිට ආද) අහං, මම; පාටලිපුත්තතො, පාටලිපුත්‍රයෙන් (හෙවත් පාටලිපුත්‍රයෙහි සිට ආමි, මෙහි කොතැන්සිට ආද යනු ප්‍රශ්නය පාටලිපුත්‍රයෙහි සිට ආමියනු ප්‍රශ්නවිඝඝජ්ජනයි-කුතොඉඩං යී මෙපමණක්ම විවාරණලද කල්හිද"පාටලිපුත්තතො"යි, විසඳනලදකල්හිද මෙයින් ප්‍රශ්නාදියෙහි අපාදුන සංඥාවන්නීය, ඉදින් "කුතොසි භවමාගතො කුතො භවමාගච්ඡසි පාටලිපුත්තතො ආගච්ඡාමි"යි ක්‍රියාඝොගයක් ඇතිකල්හි යසමාදිසූත්‍රයෙන්ම සිබ යයි දතයුතු--

b ථොකඤ්ච, සොතාකාපිඇති; අසඤ්ඩවනෙ, අද්‍රව්‍යවාචීහු කෙරෙහි; කරණෙ, කරණකාරකයක් දැනකකල්හි; අපාදුනඝඤ්ඤා හොති, අපාදුනඝඤ්ඤාවේ-තං, ඒ අද්‍රව්‍යාපිඇති සොතාක අල්ප කාවත්‍ර කතිපය ශබ්ද යන්ට කරණකාරකවිෂයෙහි අපාදුනයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි; ථොකා, සඛල්පයතනයක් කරණකොටගෙණ; මුඛවති, මිදේ; අපමත්තකා, සඛල්පයතනයක් කරණකොටගෙණ; මුඛවති, මිදේ, කිඤ්චා, කාවත්‍රයතනය කරණකොටගෙණ; මුඛවති, මිදේ-

අකතත්රි අකාරකෙ ඤපකහෙතුම්හි නිච්චං අපාදනඤඤ-නං යථා, කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා උඤඤතත්තා විපුලත්තා උපපනනං හොති චක්ඛුවිඤඤාණං—කත්තාවිදං නාමරූපං අහෙතුකං සඛබඤ්ච සඛබද්ධ සඛබඤ්ඤච එකඤදිසභාවාපත්තිතොා—b

හුත්වා අභාවතො සංඛාරා අනිච්චා, උදඤවඤඤපීළනා දුක්ඛා, අවඤවතනිත්තා අකතත්තා, නිලකඛණං ගුත්වා කාරකහෙතුම්හි. පච්චම්හි

මෙහි සොතාකාදිඤබදයෝ සවල්පාපීභූත අද්‍රව්‍යසමඤියන්, එහෙයින් "සෙතාකාලපකෘවර්ත්තකතිපයදඤසංවර්ත්තකරණ" යි පරමතාරමහ දර්ශිතයි—

අකතත්තරි, කතීෘකාරකයෙන් අන්‍යයෘකෙරෙහි; අකාරකෙ, කාරකයෙන් අන්‍යයෘකෙරෙහි (හෙවත් කාරකහෙතුනුවූ) ඤපකහෙතුම්හි, ඤපකහේතුකෙරෙහි; නිච්චං, අවිකල්පයෙන්; අපාදනඤඤ. අපාදනසංඤවන්නීයි-තං, ඒවිඤපකහෙතුහට උදහරණ; යථා, මෙයේයි; කම්මස්ස කතත්තා, කුශලකර්මය කළබවහේතුකොට ගෙණ, උපචිනත්තා, වැඩුබවහේතුකොටගෙණ; උඤඤනත්තා, අධිකබව හේතුකොටගෙණ; විපුලභාවා, මහත්බවහේතුකොටගෙණ; චක්ඛුවිඤඤණං, චක්ෂුර්විඤ්ඤානය, උපපනනං හොති, උත්පාදඤණයෙන් යුක්තවන්නේයි-මෙහි චක්ෂුර්විඤ්ඤානොත්පත්තිය ඥාප්‍යය කර්මය හේතුකරණලදබව එයටඥපකයි, කර්මයාකලබැවින්ම චක්ෂුර්විඤ්ඤාන උපදුන්මුත් එලොත්පාදයදක්වා ඒකර්මයාඅවිරුඬව සිටි බැවින් නොවෙයි දතයුතු—සඛබඤ්ඤ, කාමාවචරාදි සමඤභූමියෙහිද; සඛබඤ, දහරාදිවූ හැමකල්හිද; සඛබඤඤච; දිව්‍යමනුෂ්‍යාදිවූ හැමසත්ත්වයන්වද; එකඤදිසභාවාපත්තිතොා, එකසදෘශත්වයාගේ පැමිණෙනබව හේතුකොටගෙණ; ඉදං නාමරූපං නාථ, ඉමිනා මරූපවයවනාහි; අහෙතුකං න, හේතුවිරහිතව උපදනේනොවේ-මෙහි නාමරූපයාගේ හේතුකාවිය ඥප්‍යය, දෙශකාලාදිභාවප්‍රාප්තිය එයට ඥාපකයි, ඉදින් වෙදනාදි සඤඤාචතුඤඤසඛ්‍යානනාමය, පෘථිව්‍යාදිමහාභූතභෞතික සංඛ්‍යාතරූපඤඥන මෙනාමරූපදෙදෙනාගේ කුසලාකුසලකර්මාදි හෙද විශෙෂ හෙතුවිරහිතාවයෙක් හෝ ඊශ්වරාදි එකහෙතුකත්වයෙක් හෝ ඇද්ද එකල්හි අපායෙහිද කාමසුගතියිවූ භූම්‍යාදියෙහිද ප්‍රතිසඤධියෙන් යවද වුනියෙන් මත්තෙහිද අන්ධබධිරාදීන්වද දෙවයොනිකාදීන්වද නාමරූපගෙයින් එක්වැනිබව ප්‍රසඤභවන්නේනොවේද එසේපැනෙයි, එහෙයින් මෙසේ දෙශකාලාදිභෙදයෙන් භෙදප්‍රාප්තියහෙතුකොටගෙණ මේ නාමරූපයතෙම හේතුවිරහිතවූයේනොවෙයි යනුහාවයි.

ඇ සංඛාරා, සියලුතෙහුමිකසංඤඤාරධර්මඤයෝ; හුත්වා අභාවතො, ඇතිවනැතිවන බැවින්; අනිච්චා, අනිත්‍යයහ; උදඤවඤඤපීළනා,

වත්තබ්බ-කාරණාභාවේව-දිස්සදම්දං සුත්තං-කෙරාති අත්තභාවා එලන්තිකාරණං කාරකහේතු-නාමම් කාරණාභාවේව පවත්තිවිභත්තිං හොති විකප්පෙතාසං තාතියා විභත්තිනානාංගභාවේව-ති

තං යථා අනත්තලක්ඛණා අපපත්තිවෙධා වත්තුනං අසියසවවා

තමන්ගේ උත්පාදව්‍යයදෙකින් පෙළෙනබඟයින් (හෙවත් ජාති ගෙන්හා මරණින්පෙළෙන බැවින්) දුකඛා, දුඃඛයහ; අවසවත්තිතතා, කාරකවෙදකසංඛ්‍යාත වසවර්තිකාදියන්හු විරහිතබඟයින් නො ඉහාන් තමාවසඟවනොපවත්නා බැවින්) අනත්තාති, අනාත්මයහයි; ලිලකඛණං හුත්වා, භාවාකාරය උදයවයයපිලනාකාරය අවසවත්තිති කාරයයන ලඃෂණත්‍රයවනඟා සම්මිශීණයකරන්නේ නිවණට පැමි ණේ-මෙහි අනිත්‍යදුඃඛ අනාත්මභූතසංඝාරයෝ ඇපයය හුනා, භාවා කාරාදියද ඔවුනොවුනට ඇපකයි, සියලුසංඝාරධම්මයෝ ඉපදනී රුබවන බැවින් අනිත්‍යඝයියනමේ හුනාභාවාකාරය අනිත්‍යලඃෂ ණය, එසේම උත්පාදඝඝඛදෙකින් පෙළෙනලද බැවින් දුඃඛයහයි යන මේ උදයව්‍යයපිලනාකාරය දුඃඛලඃෂණය නාමරූපධම්මයන්ගේ උත් පාදජරාඝඝයන් ඇතිකල්හි නොම උපදින්වයි නොමදිරහැයි නොම බෙණෙහැයි මෙසේ වසවර්තියන්හු නැති බැවින් අනාත්මයහයි යන මේ අවසවර්තිතාකාරය අනාත්මලඃෂණයයි මේසේ මේ සංඝකාර ධම්මියන්ගේ සාමාන්‍යලඃෂණය තුන්ප්‍රකාරයෙන්වෙයි සේසි—කාර කඝහේතුම්හි, කාරකඝහේතුවක් ගම්‍යමානකල්හි; පවත්තියි "අපාදනෙ පවත්තී" යනසූත්‍රයෙන් පවත්තියහු; වත්තඝන, වෑවේ-ඉදං සුත්‍තාං, මේ සූත්‍රය; දිපදං, පදදයක් ඇත්තේයි-අඝත්තනා එලං, තමාඝඛඛවූඵල ය; කෙරොතීති, කෙරෝතුයි; කාරණං, කාරණනාමිවෙයි; හේතිමයන්? කාරකඝහේතු "යෝ කෙරොති සඝහේතු'යන සූත්‍රයෙන් කියනලද ඝහතු කත්තෘසංඛ්‍යාත කාරකඝහේතුයි-තාසම්ං කාරණාභාවේ ච, එකාරකඝහතු සංඛ්‍යාත කාරණාභියක්තියසූතුකල්හිද; පවත්තිවිභත්තී හොති, පවත්ති ඝිහකතිවව; මෙහි චතුර පවත්ත්‍රගණයාගේ ආකඛීනය පිණිසයි— අයං, මම් "කාරණාභාවේ ච"යන සූත්‍රයෙන් විධියමානපවත්තොම්; ලඛ්ඛපපන, විකල්පපසෙන්වෙයි; කෙරඝහයිත්දයන්? ඝහතුභාවේව, "ඝහතුභාවේව"යන සූත්‍රයෙන් ඝහතුවියෙයි; නහියාව, නාහියාව ඝග්ද; විත්තාඛතා, විත්තබව හේතුකොටගෙණයි-ඝෙහිවියෙයි පවත් චනාකල්හි තාහියාවට අවකාසනබාවෙයි, ඝෙහිවියෙහි තාහියාවන කල්හි පවත්තියට අවකාසනබාවයි, එඝෙයින් "ඝහතුභාවේව, කාරණ භාවේව"යන සූත්‍රවය ඔවුනොවුන්ට විකල්පබැවින් මේසූත්‍රවිකල්ප නම්වෙයි දනයුතු—

තං, ඒවඤාතිසංඛ්‍යාතකාරකඝහතුඝයහි පවත්තියට උදාහරණ;

නං යථාභූතං අදස්සනා එවමිදං දීඝමද්ධානං සඞ්ඛිත්තං සංසිත්තං-
අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං-අවිජ්ජායත්වෙව
අසෙසවිරාගනිරෝධා සංඛාරනිරෝධෝ සංඛාරනිරෝධා විඤ්ඤාණ නිරෝධෝ ඉච්චාදි--

එත්ථ චයදෙත්ථ යථායොගං දුතියා තතියා ජඞ්ඝපුම අපාදන සඤ්ඤා හොති-තං යථා, දූරං ගාමං ඵගච්ඡතා දූරංගාමෙනාග

යථා, මෙසේයි-වතුනනං අරියසච්චානං, දුඃඛසමුදයාදී වතුරාර්‍ය්‍ය සත්‍යයන්ගේ; අනනුබෝධා, අනුමානඤානයෙන් අවබෝධනොකල බවහේතුකොටගෙණ; අපටිවෙධා, ප්‍රත්‍යක්ෂඤානයෙන් ප්‍රතිවේධ නොකළබව කාරණාකොටගෙණ; යථාභූතං අදස්සනා, ප්‍රත්‍යවේක්ෂා ඤානයෙන් යථාතථාහෙයින් නුදුටුබවකාරණාකොටගෙණ; ඉදං දීඝමද්ධානං, මේදීඝිකාලය මුලුල්ලෙහි; එවං, භවත්‍රයෙහි වුතිප්‍රතිසන්ධි වශයෙන් මෙසේ; සන්ධාවිතං සංසරිතං, අනවරාග්‍රසංසාරයෙහි සන්ධා වනයද සංසරණයද වී-නප්පැසැකලිහුයෙහි "වතුනනං"යන මේරූපය චුළනිරුත්තියෙහි සත්‍රීලිඞ්ගියනතනඤි වතුනනං කියාද නිරුත්ති පිටකයෙහි, වතුනනං කඤ්ඤනං කියාද සොනදණ්ඩ සූත්‍රයෙහි "වතුනනං පරිසානං පියොමනාපෙ" කියාද සූත්‍ර අට්ඨාවයෙහි "වතුහි අට්ඨිරියඛහුතඩමෙහි සමනනාගතා වතුනනං පරිසා නං පියා මනාපෙ"කියාද සත්‍රීලිඞ්ගාභක අට්ඨාවයෙහි "ආචරියා පනසස වතුනනං සත්‍රීනං ලිංඝනාසිපං ජානාති"කියාද සත්‍රීලිඞ්ග යෙහි වතුනනං යනපදය සාඤ්ඤාත් ප්‍රයොගකළහෙයින් සත්‍රී ලිඞ්ග විශයෙහි නැතැයි සමහර ආචාර්‍ය්‍යීවරයෝ ප්‍රත්‍යුදාහරණකොට දැක්වීම හුයොවනාන්‍යාශ්‍රයෙනැයි දතයුතු—අවිජ්ජාපච්චයා, දුඃඛසමු දය නිරෝධාදී වතුරාර්‍යසත්‍යඤානයෙහි නොදැක්මසැයි කියන ලද අවිද්‍යාවකරණකොටගෙණ; සංඛාරා, පුණ්‍යාභිසංස්කාරාදි භෙදවූ මෙතුභූමිකසංස්කාර ධර්මයෝ; සම්භවනතීයි අනුසන්ධානාකාරණ-සං ඛාරපච්චයා, යථාඤතසංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන්; විඤ්ඤාණං, භවත්‍රයෙහි ප්‍රතිසන්ධ්‍යාදිනය ත්‍රිංශත්විපාකවිඥානයෝ; සම්භවනතීයියොදනු-අවි ජ්ජායමෙව, අවිද්‍යාසංඛ්‍යානවතුසසත්‍ය ප්‍රතිවිඛාදක අඤානයාගේම; අසෙසවිරාගනිරෝධා, නිශ්ශෙෂවිරාගසංඛ්‍යාතමාර්‍ගය මෙතුමකොට ගෙණ නිරුඛිවීමිකාරණයෙන්; සංඛාරනිරෝධෝ, මෙතුභූමික සං සඛාරධර්මයන්ගේ නිරෝධයවන්නේය; සංඛාරනිරෝධා, සංස්කාර යන්ගේ අප්‍රවෘත්තිසංඛ්‍යාතනිරෝධකාරණයෙන්; විඤ්ඤාණනිරෝ ධෝ, භවත්‍රයෙහි ප්‍රතිසන්ධිවිඤානයාගේ අප්‍රවෘත්තිසංඛ්‍යාතනිරෝධය වන්නේයි; ඉච්චාදී, මේ ආදියවේ—

එත්ථ, මේ දූරඤාතිකාදිසූත්‍රයෙහි; චසදෙත්ථ, චකාරයෙන්; යථා

නොවා දුරෙන ගාමෙනාගන්තා දූරංගාමියෙ ආගතෙ-දූරතොගා මා ආගන්තානාවාසා—අනනිකාසනන සමීපාදයොපෙවං-ඉමං ධම්මවිනයං අනනිකං ධම්මවිනයනන-ඉමස්මා ධම්මවිනයාත්තෙවා විහතෙන ඡඩ්ඩිතා යථා=ඡන්නවුතීනං සාසන්ඛානං ධම්මානං පවරං සදිදං සුගතවිනයනා—

හෙට්ඨතෙ යථා-සුබ්බාරම්භෙන අපාදනසඤ්ඤාභාවපතෙබ හෙට්ඨතෙවා'ති තතියා-කෙනනහතුනා සෙනකාරණෙන යෙන ඕධෙකාවච්ඡනතා තෙන නිමිත්තෙන තෙනවුත්තවිවාදි—පමා

යොගං. ප්‍රයොගානුරූපයෙන් හෙවත් ලක්ෂණානුරූපයෙන් පාලියෙ තිබූ පරිද්දෙනැයිසැයි; දුතියා තතියා ඡට්ඨියා සත්තමියා විභත්තියෙහි; අපාදනසඤ්ඤාභාවා, අපාදනසංඥාවන්තේවේ-තං, ඒ විතීයාදින්ව උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-දූරංගාමං, දූරගමින්; ආගතො, ආයේයි; වා, නොහොත්; දූරංගාමිනා, දූරගමින්; ආගතො, ආයේයයි කියා අසමානාධිකරණයෙන්දෙවේ; දූරෙන ගාමෙන, දූර ග්‍රාමයෙන්; ආගතොා, ආයේය; ගාමිඤදූරං, ගමටදුරින්; ආගතොා, ආයේයි-දූරතොගාමිා, දූරුවුගමින්; ආගතොත්‍යත්‍රො, ආයේය යනාදියි—අනනිකාසනනසමීපාදයොපි, අනනිකය ආසනනය සමීපය යන මේ ආදිශබ්දයෝද; එවං, මෙසේමැයි; මේදූරශබ්දයෙහි විතීයා දියසේයයිසේයි-ඉවං ධම්මවිනයං, මේ ධම්විනයෙන්; අනෙනධම්ම විනයෙන, මේ ධම්විනයෙන්; ඉමස්මාධම්මවිනයාත්‍යත්‍රො, මේධම් විනයෙන් යනාදියි—විභත්තා, විභක්තවිභජනාවියක් ගම්‍යමාන කල්හි; ඡියං, වකාරයෙහිම ඡඝියට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-ඡන්නවුතීනං, සැසැනුදක් පමණැති; පාසණ්ඩානා ධම්මානං, තෘ ෂ්ණාපාශ දෘෂ්ටිපාශයෙන් බඳිබඳනයාකරණහෙයින් පාෂාණ්ඩයයි කි යනලද පරප්‍රාවාදින සම්‍යග්වාදීන්ගේ ධර්මයන්ට; සදිදං සුගතවින යා, යම් මේ සම්‍යක්වචනයෙක් ඇද්ද; පවරං, ඒ උතුම්-මෙහි යදිදං යනු සියලු ලිඟ විභක්තිවචනයන් කෙරෙහි ඒකාකාරයෙන් පවත් නා නිපාත මාත්‍රයෙහි, මෙහි "සුගතවිනයො"යනුබලා යොා අයංයි පෙරලියයුතු--

හෙට්ඨතෙ, හෙට්ඨිමයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-සුබ්බාරම්භෙන, පුර්වසූත්‍රයෙන්; අපාදනසඤ්ඤාභාවපතෙබ, අපාදනසංඥානුවූ පක්‍ෂයෙහි; හෙට්ඨතෙවාති, හෙට්ඨතෙව යන සූත්‍රයෙන්; තතියා, තෘතීයා විභක්තියේ-කෙනහෙතුනා, කවරහෙතුවකින්; යෙනකාර ණෙන, යම්කාරණහෙයින්; ඉධ, මෙහි; එකමෙව යනනා, සම්භර යන්ව

ණාදිකා සද්දා-ඉකාරාදීනං අයාදිආදේසභූතානං සද්දානං ඉත්ථම්භූතලක්ඛණත්ථේ කරණවචනං. උපබ්භඤ්ඣන යාගසතෝති—සම්භවනතෝ සද්දා-යථාසඛ්‍යං බ්‍යඤ්ජනත්ථේ රක්ඛතෝ—

ගුණවචනේන සද්දා-ඉස්සරියාදිගුණං ජනං රක්ඛන්ති රාජා-සීලේන නං යජනසීලතාති-සද්දාකත්තරි සද්දා-සද්දකම්මනි අපපමඤ්ඤා මඤ්ඤන්ති සීලේන්ති සීලවන්තෝ බුද්ධා නිබ්බාදිදේසකා අසාදුනාපසාදනා මනුස්සානං සම්මාසම්බුද්ධාදීසු සද්ධාජනනතෝති—ඉති කාරක පුග්ගලවිජ්ජා අපාදුනකාරක සම්මිදිහාති විඤ්ඤූහි නිට්ඨිතා—

කෙනෙනත්, යෙන, සම්භවහුතුයෙන්; තෙනනිමිත්තහනා. ඒකාරණෙයන්; තෙනවුත්තහනා, ඒකාරණෙයන් කියනලදී; වුච්චාදී, මේආදිය වේ-මේ දුරන්තීකාදී සූත්‍රයන් අපාදුනසංඛ්‍යාවූ පඤ්ඤගේ ප්‍රයෝගානුසාරයෙන් චිතීයා නාතීයා චතුත්ථිවිභත්තිත පිණිස එහි එකාරය ප්‍රක්ඛිපනානුසි වඤ්ඣදයෙන් හෙතුවිවිභත්තිත්‍රේ මහාකච්චි ප්‍රයෝගයෙහිද සම්භාමාකෙරෙ පවත්තිනුවූපඤ්ඤයේ චිතීයා සත්තිවිභත්තිලාභයේ ම තාතීයාදකරන්ට පිළිවන්තාන්නි කෙනහෙතුනා යනාදියෙහි "හෙත්වත්ථේව" යන සූත්‍රයෙන් තෘත්‍රා විභාගෙත්‍රේ කුමුතිදයත් "සාවකාශානවකාශයෝ රණවකාශවිධිමෙව බලියා" යි කිව්වේත් සාවකාශවිධියව වඩා අනවකාශවිධියම බලවන්නුයි, සාවකාශවූ වකාරයෙන් තාතීයාදනාව අනවකාශවූ සූත්‍රයෙන්ම වන්නියයි දත යුතු—පමාණසද්ද, ආයාමාදිපමාණාදීයන් කියයුතුකාල්හි වඤ්ඣදයෙන් තාතීයාවව උදාහරණ; යථා, මෙමෙස්සි-සාසපරාසි, සම්පරාසි තොම්; ආයාමෙන, අයමින් (හෙවත් දිගින්) යොජනා, යොදනය; විත්ථාරෙන, විතැරින් (හෙවත් පුලුලින්) යොජනං, යොදනය; උබ්බේධෙන, උසින්; යොජනං, යොදනෙකි-බඤ්ඣනලේ, බඤ්ඣනා අවී කොට ඇති ශබ්දයන් හාසම්බඤ්ඣයන් ඇතිකාල්හි ඨකාරණෙන් තාතීයාවට උදාහරණයථා, මෙමෙස්සි-රත්තුසු, රජහුවිස්සින්; සකෙන, සියය ශේතුසකාවගෙන; නගරා, සම්මතෙම්; බහවා, බිදනාලදී—

ගුණවචනෙ, ඒෂෝචයිංදි ගුණවාචිහුතුකෙරෙහි තාතීයාවව උදාහරණ, යථා, මෙමස්සි-රාජා, රාජතෙම්; ඉස්සරියෙන, ඉදුරුගුණයහේතු කොටගෙණ; ජනං, මහාජනයා; රක්ඛති, රකියාදෙයි; සීලෙන, සීල ගුණයහේතුකොටගෙණ; නං, ඒ පුද්ගලයා, පසංසන්ති, ප්‍රශංසාකරත් -ඊථාකෙත්, යොකාවීයෙහි තාතීයාවව උදාහරණ; යථා, මෙමෙස්සි-ථාකෙන, යවල්ලායතනාදියකින්; මුච්චති, මිදේ; අපපමඤ්ඤාතෙන, සුල්පමාත්‍රයතනාදියකින්; මුච්චති, මිදේ; කිලෙස්ෂන, කෘෂ්ණ්‍රයතනාදියකින්;

අථ සම්බන්ධකාරක ඡට්ඨිවිභත්තිවිසේසනත්තා වුච්චමානෙන-එත්ථ කුසලේ අත්ථේ ඡට්ඨි-සාමිඅත්ථේ ඡට්ඨි, දිපදමිදං සුත්තං-සං ධනං අස්ස අත්ථීතිසාධි, තස්මිං සාමිඅත්ථේ, ඡණනා පූරණීඡට්ඨි, සාඡට්ඨි, සම්බන්ධකාරකසාමිඅත්ථේ ඡට්ඨිවිභත්තී හොති—ඒකාමඝාමි, ඝාඝවාපරිගහහා නංඝාමි-පඨමපදමිදං සුත්තං-පරිගහතීති පරිගහහා, සෝ පරිගහහා-සංඅස්ස අත්ථීතිසාමි-ඝෝඝාමි, සොඝසඋපරිගහ හා ආඝතෙහා සම්බන්ධීතමිච්ඡති සොඅත්ථෝ ඝාමිඝකඋඋදා හොති-

---

මුච්චති, ඕදේ; ඉච්චාදි, මේ ආදියවේ—එත්ථ; මේ ප්‍රත්‍යයාවෙහි; යෙඅපාදුනපපඨඝාහා, යම් අපාදුනඋත්‍යොගකෙනෙක්; මඝා, මාවිසින්; නො පදීඝා, නොදක්වනලද්‍හුදු; තෙව, ඒ ප්‍රත්‍යෝඝඝෝදැ; පඨොගවිච්චකඛණෙති, අපාදුනප්‍රඝෝඝයෙහි දක්ෂඝන් එසින්; සොඑතඛඛා, සෙදිඝ යුක්තාහුයි-ඉති, මෙසේ; කාරකපුඵ්ඵවිජරිඝා, කාරකපුෂ්පමජරිනම්වූ මේප්‍රකරණයෙහි; අපාදුනකාරකපවිවිභාහති වණ්ණිනා, අපාදුනකාරකසංඛ්‍යාත පවම් විභාහි වණිනාතෙම; නිට්ඨා, කිඝානිමවලදී.

අථ, අනඝාහාරඝන්(හෙවත් අවධිකාරකයකියා ඉක්බිත්තෙන්, සම්බන්ධකාරක ඡට්ඨිවිභාහි වණ්ණිනා, සම්බන්ධකාරකසංඛ්‍යාත ෂපසී විභාහි වණිනාවෝ; වුච්චමානෙ, කියනුලැබෙත්-එත්ථ, මෙහි; කස්මිං අත්ථේ, කවරනම් අර්ථයෙක්හි; ඡට්ඨි, ෂෂසි විභක්තිවන්නීද, ඉදං සුඛත්ථං, මේ සූත්‍රඝ; දිපදං, දෙපදඝක් ඇත්තේයි-සංඝයි සේයි, ධනං ධනඝ; අස්ස, ඕහට; අත්ථීති, ඇත්තේනුයි; සාමි සවාමිනම්වේ; තස්මිං සාමිඝම්ං, ඒ සවාම්විෂඝයෙහි; ඡඋත්ථං, සඳහනෙකුගේ; පූරණී, පිරීම්; ඡට්ඨි, ෂෂසිනම්වේ; සාඡට්ඨි, ඒ ෂෂසිතෙම; සාම්ඝම්ං, විශෙෂණාදිභූත වූ සවාම්‍යර්ථයෙහි; සම්බන්ධකාරඋක, පරිග්‍රහඝාගේ ආඝත්‍තාත්‍මලක්ෂණ වූ සම්බන්ධියක් ප්‍රතීතකාලඋන් ඒ සම්බන්ධියාවූ විශෙෂණාදි ලිහඝාඋක රෙන් පරව; ඡඝිවිභාහතිඋහොති, ෂෂසි විභක්තිනම්වේ—සාම්; සවාමිනම්; කොව, කවරක්ද; ඉදං සුඛත්ථං, මේ සූත්‍රඝ; දිපදං, දෙපදඝක් ඇත්තේනුයි-පරිගඝාත්තිති, පුරුෂාදිවඋහුව රාජාදිග්‍රහ්‍යසින් සන්‍තාක කරණු ලැබේනුයි; පරිගහහා, පරිග්‍රහණනම්වේ; අසිත්තිනම්වෙයිසේයි -සෝ පරිගහහා, ඒ පරිග්‍රහඝතෙව; සඃ, ධනඝ; අස්ස, ඕහට; අත්ථීති, ඇත්තේයි; සාම්, සවාමිනම්වේ-සෝ සාම්, ඒසවාම්තෙම; සෝ, ඝම් පුරුෂාදි අර්ථඝක්තෙව; ඝස්ස, රාජාදිඝම්ක්ග්‍රහගේ; පරිගහහා, සන්‍තාකඋයි සේයි; ආඝතෙත්‍තා අසිනිදූසිඝස්සේයි-සම්බන්ධි. තමාපිද්‍රිබඳ බව ඇත්තේද; තාවපති, ඔහුනිසා (හෙවත් ඒපරිග්‍රහ සම්බන්ධවඝයෙන් ප්‍රධානවූ නිසා; සෙඅත්ථෝ, ඒරාජාදඝර්ථඝතෙව; සාමිඝංඛාතෙ හොත්තේ, සවාම්සංඥ ඇත්තේවේ-පරිග්‍රහඝ ආඝත්‍තඝ සම්බන්ධියයි එඝට ප ඝඝ්‍යීඝයි-මෙිදශබ්දනිසි කාරඋයන් එසින්; අඋපොඝඝාඝ හවඡනිසි

ඛුන්නඤ්ච, එසේව සාමිත්තං නිබ්බත්තනාදි ක්‍රියාභිසම්බන්ධභාවා ක්‍රියාභිසම්බන්ධභාවය අසම්භවතො කාරකභාවෝ නාසම්භවතී-සාමිභාවෝ ක්‍රියාකාරකභාවස්ස ඵලානුභවනාදිකිරියතා-තථාභිරූපසද්දා පුම්භාවානි වුත්තානි සම්මාසම්බුද්ධාදයෝති පුරිසභාවේ පනිමෙ ඡට්ඨිවිභත්තියාති නායමා රාජපුරිසස්සාති විඤ්ඤායතීති — ඇ

ඝනමෙති අවයවයෙහා ගවුඡ්‍යතියි කිමිදිය විද්‍යමාන කල්හි ක්‍රියාඥ ඛ්‍යබන්ධිය ලැබෙනමහෙයින් සම්මත් සම්ප්‍රදානයාගේ කාරකභාවය කෙමනි වියයුක්තෝය පුරාතනා වාඛ්‍යියන් විසින් අවිකාරකයයි නියමකළමහෙයින් ඡට්ඨි නොදක් වනලදි. ඇ

බුදහුංගේ, ශාසනප්‍රසාදනමොලිය බුබුත්තියාවාඛ්‍යියන් විසින් කියනලදුවැනි; එසේ සාමිසම්බ, ඇති යවාඛ්‍යවිච්ඡෙදිද; නිබ්බත්තනාදි ක්‍රියාඥ සම්බන්ධිභාවා, නිබ්බත්තනාදි ක්‍රියාව හා සවාමඛ්‍යියාගේ සම්බන්ධිභාවයෙන්වනා; කාරකභාවය, කාරකභාවය; ක්‍රියාභිසාධාගාඛ්‍යය, ක්‍රියාභිසාධාගභාගේ; අසම්භවතා, අසම්භවය හෙතුඛකාරණ; නසම්භවති, සම්භවනාභාව-මෙහි කම්කත්තාදිකාරකයන් කෙරෙන් ව්‍යතිරික්තා ක්‍රියාකාරකභාවදෙදනා පූජිකොවඇති අඛයසද්ධිභාවිරූපවූ පදවී යතෙම සම්බන්ධනම් වන්නේය, රඤ්ඤපුරිසයා, ඝනාදිතන්හි ක්‍රියාව උච්චාරණය නොකරණලද කල්හිද, සරතිරජ්ජියා, යනාදිතන්හී ක්‍රියාව උච්චාරණය කරණලද කල්හිද ඒසවාමිභාවාදි සම්බන්ධිඛතෙම කියහු ලැබේත්‍රයි යනු සම්බන්ධියාගේ ලඤ්ඤණයි-එමහයින්ම කියන ලදී "සම්බන්ධිඃ කාරකභෙගාපාඛඃ ක්‍රියාකාරක පූජිකඃ, ශ්‍රුතාඛාම ශ්‍රුතායාඛෝ ක්‍රියායාඃ සොතිවිඛතෙ"නි-කාරකනාම්, කථංකරොති දෙවු දත්තො ඝනාදීන් නිබ්බත්තනාදි ක්‍රියාසම්බන්ධියෙ පූජිභාවමෙකාව ඇත් තේය අඛද ඛවාඛ්‍යිඛිඛඛයෙහි අඛ්‍යභාවය, එමහයින් ක්‍රියාඛෙහි විරහිතවූ මෙහි කාරකව්‍යවහාරය කෙසේ ලැබෙයිදැ-දැන් සම්බන්ධියාගේ කාරකව්‍යවහාරය කවරමහයින් අවිකාරකදෙදනා යයි චෝදඛසහිත තබා ගඞ්ග එම සාමිවිනය කරණුඛවා "සාමිභාවෝ"යනාදි කථිනයි — සාමිභාවෝ, රාජාදී ප්‍රභූහුඞ්ගේ සවාඛ්‍යිභාවඛතෙමේ; ක්‍රියාකාරක භාවඛය, ක්‍රියාකාරකභාවඛයාගේ: (මහවත් ක්‍රියාඛ කාරකඛ යන ඉදමදෙනාගේ සම්බන්ධිඛ) ඵලභාවෙන, ඵලත්ථඛයන්; ඝනිතා, ගන්නාලදි-නථාහි, ඒ සවාඛ්‍යිභාවඛ ක්‍රියාකාරකඛයන්ගේ ඵලත්ථඛයන් පිවිඛබව එඛස්වැනි; රඤ්ඤපුරිසඛානි වුත්තඛ, රජ්ජුඞ්ගේ පුරුෂඛයයි නියමලද කල්හි; යසඛා, යම්ඛසඛකින්; රාජා, රජ්ඛතඛ; දදති. පුරුෂඛාභාව බත් වැටුප් ආදියදේද; පුරිසඛ, පුරුෂඛතෙඛ; පඟිගණ්හාතිවි, ඒ ඉඛ්‍රි පිළිගණ්හිද; නඛසා එඛහයින් (මහවත් රජ්ඛදෙනඛයකි යුදු පුරුෂ පිළිගන්නා ඛහයිනුදු; රාජපුරිසඛාති, රජ්ඛුඞ්ගේ පුරුෂඛයෝ; විඤ්ඤායති, හැඛෙහි —

එවං සොසඤ්ඤායතනා සෙවකාදි භාවනමා ශබ්ධාවෙන මා සමිස සමූහාවයව විකාරකාදිස අවස්ථාජනි ගුණක්‍රියාදි වාසස නවා නාසස සම්බන්ධාධිකරණ සම්බන්ධාධාරභූතා විසෙසනඤ්ඤාත්‍ය ගම්‍යවසන නිර්ඛෝපසෙසොතිඛ සාමිනාමාති ගහනතබ්බා-ඛුත්තංව-- a

"ක්‍රියාකාරක සජාතා අසෙසදබ්භාව හෙතුකෝ,
සම්බන්ධෝනාම සෝ අසෙසා නාත්‍ර ජාතිවිසෙසතෙ-
පරාතන්තංහි සම්බන්ධා නාත්‍ර ජාති හවෙනිතෝ,
උපාදිඤානගම්‍යතෝ නවිසෙසාදිතොහිතෝ" b

---

a එවං, මෙසේ (හෙවත් පුරුෂාදීය රාජාදීහු අසත් පරිද්දෙන්) සෝ, යම් අර්ථයෙක්තෙම; සෙව කාදිභාවෙනවා; වරානුවර අග්‍ර සරාඛ්‍යසෙවකාදි භාවසෙන්ද; ඛඩ්ගාභාවෙනවා, සෙෂ්ඨ වසතු හිරණ්‍යසුවණ්ණධනධාන්‍ය වස්ත්‍රාභරනාදී උපකරණ භාණ්ඩාගාර සෙන්ද; සමීප, ග්‍රාමනිගම වෘෂලබ්‍රාහ්මණාදීන්ගේ ආසනන ප්‍රදෙසසංඛ්‍යාත සමීපස; සමූහ, සාලිසව මුද්ගලාසකුලපිඨාදීන්ගේ රාශිසංඛ්‍යාතසමූහස; අවයව, හසත්‍රාදකණ්ඩාසාදි අවයවස; විකාර, සක්ඛු භක්ඛනාකුල්මාසාදි විකාරය; කාරිස, ශබ්දකුරවිඛ්‍යාකාදි කාර්‍යය; අවස්ථා, උත්පාදසථිති භඟාඤ්ඤාවස්ථාවය, ජාති, සාමාන්‍ය කාරසංඛ්‍යාතජාතිය; ගුණ, සීලසම්පති ත්‍රෙදාදිගුණය; ක්‍රියාදිවසෙනවා, උඤ්ඤපනා වසඤ්ඤපන ආහුවන ප්‍රසාරණාදි ක්‍රියාදීන්ගේ වසසෙන් හෝ; සසසාසතෙතා, රාජාදිසම්ත්‍යුගේ සම්බන්ධ (හෙවත් සත්‍යාත්‍ර) තාසසසබ්බාසාසුපි, ඒ භාඛාදි සියලු ආයතත්‍යාසංඛ්‍යාත සම්බන්ධීහුගේ; සම්බන්ධාධාරභූතා, භාඛ්‍යාත්‍යාදි ආයතතසංඛ්‍යාත සම්බන්ධියට නිශ්‍රයවූ; විසෙසනඛ්‍යානාගම්‍යවසන, විශෙෂණය ආදෙසයාසම්බන්ධීවූ සථානිය ආගමය සම්බන්ධීවූ ආනම්‍ය යන මොවුන් තුන්දෙනාගේ වස යෙන්; නිර්ඛෝපි, නිප්‍රකාරයෙන් ඇත්තාමවූ; සසා අසථා, ඒ අර්ථය තෙම; ඉධ, මේ ප්‍රකරණයෙහි දෙතෙහ් නොඉහාන් සම්මාඛධ ව්‍යාකරණයෙහි; සාමිනාමානි, සථාමිනමැති; ගහනතබ්බා, ගතයුක්තේහි-පාණිනියෙහි, හැඩසම්බන්ධයෙහි ෂෂ්ඨිය සථාම්සම්බන්ධයෙහි ෂෂ්ඨිය සමූහ සම්බන්ධයෙහි ෂෂ්ඨිය අවයව සම්බන්ධයෙහි ෂෂ්ඨිය විකාරසම්බන්ධයෙහි ෂෂ්ඨියැයි යනාදි අනනතෂෂ්ඨියෙහි, මේ ඝාත්‍යා යන සූත්‍රයෙහි සථාම්සම්බන්ධයෙහි ෂෂ්ඨියැයි යනු භාවයි-වුත්තංව, මංඤ්ඤා නාමී ප්‍රකරණයෙහි පාතඤ්ඤලීනම් නාරඤ්ඤුවිසින් කියනලදමැති.

b ක්‍රියාකාරක සජාතා, "දානාදි ක්‍රියාය ප්‍රතිග්‍රාහකාදී කාරකය යන මේ දෙකින් ප්‍රභවවූ (හෙවත් උපන්නාවූ) අසෙ ඉදමභාවහෙතු

ඝකො, මේ වයතුන්ගේ මෙ වයතුව අසිගිය යන මේ විශෙෂණ විශෙෂ්‍යභාවයට නිමිත්තවූ; සො අත්‍රත්‍ථා, යම් පුරුෂාදී පදවිශෙෂක් ඇද්ද; සො, ඒ පදවිශෙෂනෙව; සම්බන්ධිනාම, සම්බන්ධිනිවෙයි; තත්‍ර, එහි භගවත් ඒ සම්බන්ධියශ්චෙතනාකල්පි; ඝඤි, ඝඤි ඒහනත්‍ථොම්, ඒසිය තෙ, කරණ්ඩුලාමේ—සම්බන්ධිනි, අවිභගයින් සම්බන්ධිනම් කිම්ද යත්? පරායත්තානි, පරායත්තබවය භගවන් පුරුෂාදින්ගේ සම්බන්ධිය රාජාදින් පිළිබඳබවයි; නත්‍ථ, එහි භගවත් ඒ ආශය ඝතනා ලක්ෂණවූ සම්බන්ධියශ්චෙතනාකල්පි කවරක්හුදක්කෙරෙන් ඝඤි වන්නිදයත්? උපාදිඛාතාගම්මතා'නිතො, සඩ්ඛ්‍යාසංඥා ඇත්තාවූ උපාධිසංඛ්‍යාත විශෙෂණය යථානියය ආගම්ය යන ෙමාවුන් තුන් දෙනාකෙරෙන් පරව; ඝඤි භවෙ, ඝඤි ඒහනතිවන්නන්ය; විසයඝඤි දිතොනිතො, විශෙෂ්‍යාදිවූ තුන්ඝදතා කෙරෙන් ඝගවත් ඒශෙෂ්‍යය ආඝදඝය ආඝවය යන මේ තුන්ඝදතා කෙරෙන් පරව; නහවෙ නොවන්නන්ති—මේ සම්බන්ධියතෙම වස්තූන් දෙන්නකු ඝකෙරෙන්ම පිහිටියේයයි දනයුතු-කීෂ්ය මැතෙනා, ශබ්දඥ විත්තාභයති—

"තනිදි පරිඝිඤවාඤමඤි සම්බන්ධසංඥකා
සම්බන්ධිවිධිධාර ඝඤිතවව ගාහතෙ"නි-

සම්බන්ධිභයෙන් අවිශෙෂකල්පි ඒ වස්තූන්දෙන්නාකෙරෙහි කිසිවඇතුයෙක් විශෙෂ්‍යය කිසිවඇතුවෙක් විශෙෂණය ඔවුන්දෙදෙනාගේ සම්බන්ධිය කුමක්නිසා ප්‍රවෘත්තවිදයත්? කියි ක්‍රියාවක් ආශ්‍රයකොට ප්‍රවෘත්තවන්නේය ඒකෙඝස්දඝත්? රාඤඃ පුත්‍රඝයි කීකල්හි යම් හෙයකින් රජතෙම ජනකවේද පුත්‍රඝාජන්‍යවේද එහයින් මොවුන්දෙන්නාගේ සම්බන්ධිය ජනකක්‍රියාව ආශ්‍රයකොට ප්‍රවෘත්ත වීඝයි හැඟේ එසේඇත්‍තු, රාජාජන්‍යඝයි කීකල්හි කවරක්හුදූයි විශෙෂාපෙක්ෂාවක් ඇතිකල්හි පුත්‍රඝායයි අපෙක්ෂාකරණ්‍ය ලබන හෙයින් පුත්‍රඝායා රජහුගේ සම්බන්ධියවේ පුත්‍රොජන්‍යවෙත්යි කීකල්හි කවරක්හුවිසින්දූයි විශෙෂාපෙක්ෂාවක් ඇතිකල්හි රජහු විසිනැයි අපෙක්ෂාකරණ්‍ය ලබනහෙයින් රජහුඝා පුත්‍රඝායාගේ සම්බන්ධියවේ—බ්‍රාහ්මණ්‍යපුත්‍රා වෛශ්‍යන්‍යපුත්‍රාඝයි කියන්නට පිටිවන්හෙයින් බ්‍රාහ්මණාදීන්ට සාධාරණවූ පුත්‍රත්වය බ්‍රාහ්මණාදින්කෙරෙන් රජවෙශෙසානුයි විශෙෂණය, පුත්‍රවනාඝි රජහුවිසින් වෙශෙෂණලද බැවින් විශෙෂ්‍යනිමිවේ-එහෙයින්ම කියනලදී-"විශෙෂ්‍යසාන්‍යාකඤිනස්‍යාත් සම්බන්ධිනෙන්‍යාවිශෙෂකඃ තත්ක්‍රියාකවිදාශ්‍රත්‍ය සම්බන්ධිස්‍ය ප්‍රවනීඝත"නි.

සම්බන්ධියා විසින්‍ය කල්හි රාඤඃ පුත්‍රඃ යනාවෙහි විශෙෂ්‍යයා කෙරෙන් ඝඝඤිකූවැයිවූදයත්? ඔන්‍යකෙරෙන්මවූ ඝඤිසම්බන්ධිය කියත් මුත් විශෙෂ්‍යාකෙරෙන්මවූ ඝඤිඝවිසින් නොකියනලද හෙයිනි—

නෙසු විශෙෂණත්‍වතා නාම-රූපෙසුඤ්, පුරාණෙ වචාදි—එත්

මෙම කිහ-"සම්බන්ධිනා විශෙෂණෙපි විශෙෂණත්‍වව්‍යත්තිකාරණතා, යථා දෙවදත්ත ස්ස ජාතා සම්බන්ධ්‍යතෙ විනා නාත්‍ථතෝ"යි. විශෙෂණ විශෙෂ්‍යදෙ දෙනාම සම්බන්ධී බැවින් ඔවුන් දෙන්නා කෙරෙන් ෂෂ්ඨියතුවැගි නොවන්නීදයත් ව්‍යවච්ඡෙදිනී-ගේ කෙසේදයන්? එකක්හු කෙරෙන්ම ප්‍රයුක්තවූ ෂෂ්ඨිය විසින් විශෙෂණ විශෙෂ්‍ය සංඛ්‍යාත උභය සම්බන්ධීන්ගෙ කෙරෙහිම පවත්නා සම්බන්ධ්‍යත්ව සම්ප්‍රකාරයෙන් ප්‍රතීති යවන හෙයින් හැගේ-කිම්ය්වැනෙ?—

නවෙයාදපි හාවවාස්‍යාභූත ෂෂ්ඨකත්ත එවති,
උභයෙ‍ා රපිඅයාගස්‍ය ප්‍රත්තෙතතු ඵලවෙතාසි—

එස්කල්හි කීතිකෙලක්හි විශෙෂණියකෙරෙර්හුදු කියනලෙක්හි විශෙෂ්‍යයා කෙරෙර්හුදු ඒත වචනීයයුතුවේදයන්? නොවන් නේය, ඒතුමැයිදයත්' විශෙෂ්‍යයා කෙරෙන් ප්‍රයුක්තවූ ෂෂ්ඨිය විසින් සම්බන්ධියාගේ අප්‍රධානත්වයෙහි-එසින්නිහ-"එකාශ්‍රයාව භවෙනතායෙ නාශ්‍රයිදුපජ්‍යාශ්‍රත, ජාතයාප්‍යනාශ්‍රයා නයමාත්සම්බන්ධිනා භිධානතා"සි-විශෙෂණියාකෙරෙන් ප්‍රයුක්තවූ ෂෂ්ඨියද සම්බන්ධිය දැනාශ්‍රයකෙරෙයි විශෙෂ්‍යයාකෙරෙන් ප්‍රයුක්තවීද නොදැනෙරෙයි යනු මෙහි එකෙසේ හැගේදයත්? ශබ්දශක්තිගේ සවභාවහෙතියින් හැගේ, ඉඳින් ශබ්දයාශ්‍රතනි සවභාවයෙන්ම හැගේනම් ප්‍රත්තියම ප්‍රමාණනිසා ය එස්කල්හි මරිචිකාලයෙහි ජලප්‍රත්තිය ප්‍රමාණවේදයන්' එසේ නැත එතෙයින් ලොකප්‍රතීත්‍යානුසාරයෙන් ශබ්දඋපිය නියමවනතෙහෙයින් ශබ්දවිෂයෙහි උත්තිය ප්‍රමාණවෙයි යනු දූෂ්‍යනොවේ—මෙම කීය—"ශබ්දශක්තිගේ සවභාවවාය ඝීත්චිත්‍ර ප්‍රත්තියතෙ, අන්‍යථාකතනම නත්‍යයා විරෙථාසම්බන්ධිවිසතුනි"නීයි-මේබදු සම්බන්ධියෙක් ඇතැයි යනු කෙසේ හැඟේදයත්' ඥානයෙහි හැඟේ, එසේමැනු, ඥානය හැර ඥෙයවස්තුව නොවියුක්තන්ය එතෙහින් මේ රාජපුරුෂ දෙන්නා අන්‍යොන්‍ය සම්බන්ධියයි එවිටවාකාරවූ බුබ්ධිතොව සම්ක්ගුහිමිතත කොටගෙණ උපදීද' එබදුසවභාවිකයද විභාවාදිභෙද ගිනෙනවූ පදවී විශෙෂ්‍යය සම්බන්ධියයි කියනුලැබී එසින් කිහ—"යතාසම්බන්ධිනා චෙතා යාවිඛුබ්ධ්‍යප්‍රයාතෙත, සම්බන්ධීති සාඅඥෙය්‍යා පදාදීසම්ප්‍රතිපත්තිබා"සි-දුන් "උපාදීඛානත්වීතොනිතෙ ඡසිහවනිනී" යුබැවින් ඔවුන් තුන්දෙනාකෙරෙන් යම් ක්‍රියෙයන් ෂෂ්ඨිවිධානකරණුවෝ "නෙසු" යනාදි කළිහනි—

"නෙසු, ඒ විශෙෂණියථාන්‍යාගමාදීන් අතුරෙහි; විශෙෂණත්වතා, විශෙෂණත්වාවිශබ්දයාකෙරෙන් සම්ප්‍රතිපාදෙහි අභිමතිය ෂෂ්ඨිවිභක්තිය ගත් උදාහරණ; නාවි, පළමුවෙනුවාවි දන්වනු ලැබේ - රූපෙසුඤ්, රජහු

රාජපුරිසං අඤ්ඤෙ ආමන්තා මිගසඤ්ඤිනෝ නිවත්තෙන්තීති මිගසඤ්ඤං පුරිසෙ සණ්ඨපෙති නාමිනිත්ථිසඤ්ඤිනෝ විය සඤ්ඤාකරණමත්තං. එවං සබ්බත්ථ මිගසද්දෙ යොජෙතබ්බං. ඉමඤ්ච මිගසඤ්ඤාකරණං ඤත්වා විභත්තිං පභාති—ති.

සමණඤ්ච සමණසඤ්ඤි සද්ධා පසන්නං මෙධාවිං සඝකා-ගිහිඤ්ච සපඤ්ඤාවිවරං-ඔකාඤ්ච පවිවිත්තසෙ—ඝමිපසම්බන්ධෙ සද්ධා-අම්බවන සෙසෙව අවිදූරෙ-උදුම්බරස්ස සමීපෙ-නිග්ගහිණිපසෙව සඤ්ඤිතෙ—

ගේ භගවත් රජ්ජුසම්බන්ධියි; පුරිසෝ, පුරුෂයි; ඉච්චාදි, මේ ආදියේ වේ—එළු, මෙයි භගවත් මේ රජපුරුෂ පුරිසසාඤ්ඤ උදාහරණයෙහි; පුරිසං, පුරුෂයා; අඤ්ඤෙ ආමන්තා, අන්සු බ්‍රාහ්මණාදි අන්‍යයෝමිත්‍රු කෙරෙත්; විඝසඤ්ඤිනෝ, වෘකඝ්‍රාණෙරසිඝ්‍රස්ය; නිවත්තෙන්තීති, ව්‍යව වෙත්දඝාතෙර්ත්‍රුසි (භගවත් වලාහාතුසි;) රාජා, රජ්ජතෝ; විඝසඤ්ඤං, විඝඝ්‍රාණනාමිඝවසි; තෙන, ඒ රජ්ජුවිසින්; විඝසඤ්ඤිනීති, වෙනස් කරණු ලැබ්නුයි (භගවත්වලාතු ලැබ්නුයි)පුරිෂසා, පුරුෂතෝ; විඝසඤ්ඤිතඝබ්බා, විඝඝ්‍රාණනාමිඝවති; රජ්ජුවිසින් ඒ පුරුෂතෝ අන්‍ය පුරුෂයන් කෙරෙත් වෙන්කරණ ලද්දේයයි සේඝ-කාත්‍යායන වෘත්තියෙහිඝා රූපසිද්ධ්‍යාදියහි මේ රාජඝබ්දයහට "රාඝෙන රාඝෙභි රාඝයි රාඝෙභ්‍යු" යනාදිඝ ප්‍රඝයාග පෙනෙහි හෙදවූල නිරුත්ති. යෙනිද නිරුත්තිපිටකාදිඝයහිද නොඇඝේය එබඳුපද ඝුඝයොග "ධම්ම රාඝෙන සිවිරාඝෙන කාසිරාඝෙන" යනාදි සමාස විඝසයනිමුත් කෙවල ප්‍රඝයාගඝෙහි දුර්ලභයයි දතයුතු—එවං, මෙසේ; සබ්බත්ථ, සෑම තන්හි; විඝසනිඝබ්බ ඝොඝන, විඝශෙෂ්‍යඝයාඝා සම්බන්ධියන් ඇති කල්හි; විඝසෙසනඝතොව, විඝශෙෂණඝවා ශබ්දඝාඝකෙරන්ම; ජඨිවිභත්තිඝහොති, ෂෂ්ඨිවිභක්තිවී-කාරකම්භාවිභක්තිනොර සෙසුපදාන්තර යොගඝයහි විහිත සියලු විභක්ති උපපද විභක්තිනිඝමවයි ඒ සියල්ල මේ ඝෂඨියට අපවාදඝයහුසු හාවිති—එකිනෙක්හ; භාඝවෘත්තිඝයහි-සම්භාඝ්‍යුපපද විභක්තිඝ සෂඨ්‍යුපවාදඝයි—

b **සමණඤ්ච සමබ්‍රහ්මි භාණ්ඩඝාඝා භාණ්ඩිහුගේ සම්බන්ධියන්** පූර්ඝෙතක්කල්හි විඝඝහණඝාඝකෙරෙන් පරවූ ෂෂ්ඨිවිභක්තිඝහිඝව උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-සඝක, ශක්‍රඝ; ඉම, මාඝගේ; ධනා, ධනඝ; පහූතං, විපුලඝ හෙවත් බෙහෙවි-හික්ඛූඝ, භික්ෂුහුගේ; පත්තචීවරං, පාත්‍රිචීරැසි-එකඝස, එබාක්හුගේ; පවිවිත්තෝ, කොටසයි-මෙහි "ධනං පහූත චීවරං පවිවිත්තෝ" යන මේ භාණ්ඩඝයි මම භික්ෂුඝ එකඝස යනු භාඝසම්බන්ධිහි, සෙසුතැන්හිද ඝම්බන්ධි ඉමඝස්ම දතයුතු-මෙහි භාණ්ඩ භාණ්ඩිහුගේ සම්බන්ධිඝ. සථ නීඝ සම්බන්ධියමැයි—සම්පඝම්බන්ධි, සම්පඝාඝා ඝම්පිහුගේ සම්බන්ධියන් කියඝුතුකල්හි එහි උදාහරණ;

සමූහසම්බන්ධෙ යථා—ගිහිකුලානං සමූහෝ—සුවණ්ණාභරණ-ධඤ්ඤ නං රාසි—අවයවසම්බන්ධෙ යථා=රුක්ඛස්ස සාඛා--දන්තියොසොණ්ඩා-මනුස්සස්සසවණෙසිසං--විකාරසම්බන්ධෙ යථා-සුවණ්ණස්ස විකති-මත්තිකාය විකාරෝ, හත්ථධඤ්ඤානං සන්තු- b

කාරියසම්බන්ධෙ යථා-සවස්ස අංකුරෝ-කම්මානං ඵලං විපා කෝ-පුඤ්ඤානිනාස්ස බහවෝ, මෙඝස්ස ඝංඝද්දු—අවස්ථා සම්බන්ධෙ යථා-ඛන්ධානා පාතුභාවෝ-ඛන්ධානං ජරා, ඛන්ධානං මහාභද්දු—

යථා, මෙසේයි—අම්බවනස්සෙව, ආම්බවනයාගේමෝ; අවිදූරෙ, භුදු රු තණ්ඩි-උදුම්බරස්ස, දිබ්බිල්වෘක්ෂයාගේ; යම්පෙ, ආසන්නයෙහි; නිබ්බාණස්සෙව, වාණසංඛ්‍යාත ත්‍රිලක්ෂණයෙන් නිෂ්ක්‍රාන්තවූ හෙයින් නිව්‍වාණයයි කියනලද බිරාගධම්මයාගේම, සන්තිකෙ, සමීපයෙහි—සමූහසම්බන්ධෙ, සමූහයහා සමූහිහුගේ සම්බන්ධයක් කියයුතුකල්හි ෂෂ්ඨී විභක්තියට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි; භික්ඛූනං, භික්ෂූන්ගේ; සමූහෝ, රාසි-ප්‍රවිණස්ස, සඛණ්ඩයාගේ; රාසි, සමූහයයි-ධඤ්ඤ නං, ධාන්‍යයන්ගේ; රාසි, රාශියි—අවයවසම්බන්ධෙ, අවයවයහා අවය විහුගේ සම්බන්ධයක් කියයුතුකල්හි විශෙෂණයා කෙරෙන් පරවූ ෂෂ්ඨීහට උදාහරණ, යථා, මෙසේයි-රුක්ඛස්ස, වෘක්ෂයාගේ; සාඛා, අතුයි; දන්තිනො, ඇතියාගේ, සොණ්ඩා, සොඬයි-මත, තාගේ; සිසං, හිස; මනුස්සස්සඉව, මිනුස්සයාගේමෙනි—විකාරසම්බන්ධෙ, සුවණ්ණාදීවිකාරස්සහාවලක්‍ෂාදී විකාරිහුගේ සම්බන්ධයක් කීකතකකල්හි විශෙෂණයාකෙරෙන් පරවූ ෂෂ්ඨීවිභක්තියට උදාහරණ, යථා, මෙ සේයි-සුවණ්ණස්ස, සඛණ්ඩයාගේ; විකති, වලඇනුපුරාදි විකාරයි; මත්තිකාය, මැතිකාවගේ; විකාරෝ, ඇවැස්ථාලක්‍ෂණාදිවිකාරයි; හත්ථ ධඤ්ඤානං, හුණ්ඩධාන්‍යයන්ගේ; සන්තු, හත්වැටයි හත්සුණුයයිසේයි,

කාරියසම්බන්ධෙ,කාර්‍යයාහා කාරිහුගේ සම්බන්ධයක් කීකතකකල්හි විශෙෂණයා කෙරෙන් පරවූ ෂෂ්ඨීවිභක්තියට උදාහරණ; යථා, මෙ සේයි-යවස්ස, යවයාගේ, අංකුරෝ, පැලයයි; කම්මානං, කුශලා කුශලකර්මයන්ගේ; ඵලං, ඵලයයිසේය; විපාකෝ, විපාකයයි භවත් ඵලසංඛ්‍යාතවිපාකයි-තස්ස, ඔහුගේ; පුඤ්ඤානි, පුන්‍යයෝදු; බහවෝ, බොහෝවා; මෙඝස්ස, මේඝයාගේ; සද්දු, ශබ්දයයි "මෙඝස්සසද්දු" යනවෙහි අවිඥානක ශබ්දය කියිසේත් සාතුර්ය එනකුදුවූවන් මෙ ඝෂාදී නිශ්‍රාණස්වයෙන් විශෙෂණයි—අවස්ථාසම්බන්ධෙ, අවයව්‍යවහා අවස්ථාවක්හුගේ සම්බන්ධයක් අභිධානවෘත්තිකල්හි ඒ ෂෂ්ඨීහට උදා හරණ; යථා, මෙසේයි-ඛන්ධානං, රූපාදිපඤ්චස්කන්ධියන්ගේ; පාතු භාවෝ, පහළවීමයි හෙවත් ඉපදීමයි; ඛන්ධානං, පඤ්චස්කන්ධියන්ගේ;

ජානිසම්බන්ධෙ යථා-මනුස්සානං ජාති, මනුස්සස්ස භාවෝ—ගුණි සම්බන්ධෙ යථා-බුද්ධස්ස ගුණිගණෝ-වණ්ණිතා නබීසෙඨ තථා ගතස්ස-පුප්ඵානං ගන්ධෝ, ඵලානං රසෝ, චිත්තස්සුප්පාදා, සබ්බෙ නො විමොක්ඛා-සුඛං තෙ, චෙතසෝ පරිවිතක්කා උදපාදි-පඤ්ඤස්ස පවත්තාවෝ, රූපස්ස ලහුතා-රූපස්ස මුදුතා. a

රූපස්ස උපචයෝ-තථාගතස්ස පඤ්ඤාපාරමිං ආරබ්භ පුබ්බවරියං වා-ෂිපතිකානං භයං නාසී, නිලානං වුත්ති, තෙසං භයාභෙගෝ-

---

ජරා, පරිපාකයි-ඛන්ධානං, පවත්ඛන්ධයන්ගේ; භෙදෝ, භග්ගයි මරණයයි සේයි-මෙහි "ඛන්ධානං පාතුභාවෝ"යනු උත්පාදවස්ථාවෙහි සම්බන්ධය, ඛන්ධානං ජරායනු සන්තතිවස්ථායෙහි සම්බන්ධය, ඛන්ධානං භෙදෙනනු භඟවස්ථායෙහි සම්බන්ධයයි දතයුතු—ජාති සම්බන්ධි, ජාතියහා ජාතිමන්තුහුගේ සම්බන්ධය ප්‍රකාශකරණලදකල්හි එහි භාෂාවිභාගයිහට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-මනුස්සානං, මනුෂ්‍යයන්ගේ; ජාති, ජාතියයි; මනුස්සස්ස, මනුෂ්‍යයාගේ; භාවෝ, විමයි-"මනුස්සස්සභාවෝ" යනමෙහි භාවනාව මනුෂ්‍යශබ්දයාගේ ප්‍රවෘත්තිනිමිත්තවූ විජාතිය විනිවෘත්තවූ සවජාතිය සාධාරණවූ සාමාන්‍යාකාරයයි දතයුතු-

a ගුණසම්බන්ධෙ, ගුණයහා ගුණීහුගේ සම්බන්ධයන් කියයුතුකල්හි එහි භාෂාවිභාගයිහට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-බුද්ධස්ස, බුදුන්ගේ; ගුණගණෝ, ගුණසංඛ්‍යාතකීර්ති සොභාවයි-තථාගතස්ස, සවීඥයාණගේ; වණ්ණිතා, ශීලසමාධිප්‍රඥාදිගුණය: නබීසෙඨ, ක්ෂයනොවෙකියා නොවාගත නොහැක්කේයයි සේයි; පුප්ඵානං, පුෂ්පයන්ගේ; ගන්ධෝ, ගන්ධියයි-ඵලානං, ඵලයන්ගේ; රසෝ, රසයයි; චිත්තස්ස, විඥානසංඛ්‍යාත චිත්තයාගේ; උප්පාදා, හිකුත්‍යාදි සඨශීකරණ හිරුරැස් සයින් අරමුණු සඨශීකරීම් ගුණයයි-සබ්බෙපි, සැහිහුගේ; විමොක්ඛා, විඝලයයි හෙවත්තවන්වීමයි; තෙ, තාගේ; සුඛං, සුවයයි; චෙතසෝ, චිත්තාවයවිඛණ්ඩවූ; පරිවිතක්කා, සිතිවිල්ලෙක්; උදපාදි, පහළවී හෙවත් උපනී-පඤ්ඤස්ස, ප්‍රඥාවගේ; පවත්තාවෝ, ව්‍යාප්තභවයයි; රූපස්ස, සවභාව රූපයාගේ; ලහුතා, ශුද්ධනාඝවණීයත්හුගේ සයින් ලඝුභවයි හෙවත් සවල්පබවයි; රූපස්ස, රූපයාගේ; මුදුතා, සුපරිමර්දිතවම් ඛණ්ඩගත්හුගේමෙන් මෘදුබවයි-

b රූපස්ස, රූපයාගේ; උපචයෝ, ආදියෙහි රැස්වීමයි; නොභොත් මුදක් රැස්වීමයි-තථාගතස්ස, තථාගතත්වාදිකාරණයෙන් යුක්ත බැවින් තථාගතනම් සවීඥරාජෝත්තමයාගේ; පඤ්ඤාපාරමිං, ප්‍රඥාපාරමිතාව පිණිස; පුබ්බවරියං වා ආරබ්භ, පූර්වචරිතය අරභයා-සිපපිකානං, බෙල්ලන්ගේ නොභොත් සිපපින් සම්බන්ධවූ; භයං නාසී,

ක්‍රියාසම්බන්ධෙ සති-පාදස්ස උභතොපපදං, පාදස්ස අවධාරණපදං-හත්ථාසන්නිවිට්ඨානං, පාදස්සපහාරණං-ධාතූනං ගමනා, ධාතූනං යෙවඛාදනං-ධාතූනං නිසජ්ජාසයනානංවා--එත්‍ථාති ගමනඳන ඒසෙය නාගෙ ඡති විහතති හොති-තාසථා — b

a තථාගතස්ස නාමගොත්තාදි-තස්ස කාරණං, තස්ස මාතාපි තරෝ-තස්ස පුරතො පාතුරහොසි-තස්ස පච්ඡතෝ පච්ඡතො, න ගරස්ස දක්ඛිණතෝ--වස්සානං නතිගතා මාතරා-නතස්ස උපමා

සියයකුදු නැති; නිලානං, තලයන්ගේ; මුහි, මිටයි; නතසං, ඔවුන්ගේ; සමායොගා, එක්වීමයි-මෙහි සත්‍ත සම්‍ප්‍රත්‍යා සමායොග යනාදිවූ සංඛ්‍යාපරිමාණාදිහුද ලොකයෙහි ගුණභාවිත වන්ම ව්‍යවහාරකරණු ලැබෙයි එහෙයින් "සිපපිකානං සතං නාති නිලානං වුත්‍ති නොසං සමා යොගා" යනාදියද ගුණසම්බන්ධය කි ඉෂ්ඨවියයි දැනගනු—ක්‍රියා සම්බන්ධ, ක්‍රියාවහා ක්‍රියාවතුන්ගේ සම්බන්ධයක් ප්‍රකාශකරණු කැ වතිකල්හි විශෙෂණ යා කෙරෙන් පරවූ ඉෂ්ඨවිභක්තියට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-පාදස්ස, චරණයාගේ; උතොපපදං, දෙවින් උඩ වනාලිමයි-පාදස්ස, චරණයාගේ; අවධාරණපදං, ඒවට හෙලාලිමයි-හත්ථස්ස, හස්තයාගේ, සම්ඵජනං, ආහුවනයයි හෙවත් හැකිලිමයි; පාදස්ස, පාදයාගේ; පහාරණං, ආඝාතනයයි හෙවත් දික් කිරිමයි-ධාතූනං, පෘථිව්‍යාදී මහාභූත සංඛ්‍යාතධාතූන්ගේ; ගමනං, යාමයි; ධාතූනං එව, පෘථිව්‍යාදි ධාතූන්ගේම; ඨානං, ගතිනිවෘත්තියයි; ධාතූනං, ධාතූන්ගේ; නිසජ්ජාවා, හිඳීමහෝ; සයනංවා, හොවීමයි-එත්‍ථානිසදෙදන, එවං සො යස්සායථත්‍තා සෙවකාදිභාවෙනවා හණ්ඩ භාවෙනවා" යනාදි පාඨයෙහි සදරණලද සම්පසඹුහාවයව විකාරකා රිය ඇවස්ථාහි ගුණක්‍රියා දිවිසයනයි යනමේ ආදි ශබ්දඥානයන්; විසයසනතො, සම්බන්ධයෙහි තථාගතාදි විශෙෂණශබ්දයන් කෙරෙන් පරවූ; ඡඪීවිභත්තිහොහි, ෂෂ්ඨිවිභක්තිය-තං, ඒ ආදිශබ්දයෙන් සංගෘහීත තථාගතාදි ශබ්දයන්හා නාමගොත්‍රාදි ශබ්දයන්ට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි—

a තථාගතස්ස, සම්බුදයාගේ; නාමගොත්තාදි, නම් ගොත් ආදියයි-තස්ස, ඒ සම්බුදයාගේ, කාරණං, කරුණයි; තස්ස, ඒතථාගතයාගේ; මාතාපිතරෝ, මව්පියදෙමදනයි; තස්ස, ඒ සම්බුදයාගේ පුරතො අසිවුඛ්‍යයි; පාතුරහොසි, පහළවී-තස්ස, ඒ සම්බුදයාගේ; පච්ඡතෝ පච්ඡතෝ, පසුපස්සෙහි; අනුබන්ධිංසුයි අනුසඤ්ඤානකරණු-නගරස්ස, පුරයාගේ; දක්ඛිණතෝ, දකුණුපැත්ති-පුරතො යනාදියෙහි භොජ්‍රත්‍යය සප්තම්‍යර්‍ථයෙහිවූ කරණලදුදිදනයුතු—වස්සානං, වරුෂයන්ගේ; නතිගතාමාතරා, තුන්වනමවයි-වස්සානංයි වචනකාලයයි කියන්-

කුවෙරස්ස බලිවච්චාදි—ඨානි සම්භවන්ති සථා-නිඨහති එත්ථාති ඨානං ඨානමෙව ඨානි-තනෝඨානිතනෝ—ඡඅවදන්තඅඡාඅදඅඡා, ඔ අවඡස—

ආගමිඅඔබන්ධෙ සථා-ආගවඡතීති ආගමෝ. අඡාහුඡඅවනානි වා ආගමෝ-නාඅනා ආගමිතනෝ, පුථඡඡාගමෝ—එඡ වාගඅහ

බහුවචනය වනාහි අවශ්‍ය අපෙක්ෂාවෙන් කියනලද්දයි දතයුතු-තැස්ස, ඔහුඝම්බන්ධිවූ; උපමාන, උපමාඅයක්නැති-කුවෙරස්ස, මෙව ශ්‍රවණයාගේ හෙවත් වෛශ්‍රවණයා සම්බන්ධිවූ; ඡඅඡඅඵුඡඅහාරයි හෙවත් පූජාවයි; ඉච්චාදි, මේ ආදිකාඅඡීවේ-මෙහි "නථාගතඅඡ නාම ගොත්තාදි"යනු නාමගොත්‍රඅඡම්බන්ධිඅඡ, තැස්ස කාරණං යනු කාරණ සම්බන්ධිඅඡ තැස්සමාතාපිතරෝ යනු ව්‍යවහාර සම්බන්ධිඅඡ, මෙහි ජනඅ ජනකඅඡම්බන්ධිඅඡයිද කියත්, තැස්ස පුරඅතාඅනුද නගරස්ස දක්ඛිණ හොඅනුද ඔදඅඡම්බන්ධිඅඡයිද කියත්, තැස්ස පුරඅතාඅනුද නගරඅඡ දක්ඛිණතොඅඡනුද දිසාඅඡම්බන්ධිඅඡ, වඅඡාඅනං තහිඅඡා මාඅඡොඅනු පුරණ සම්බන්ධිඅඡ, නාතස්ස උපමාඅනු උපමාඅඡම්බන්ධිඅඡ, කුවෙරස්සබලිඅඡනු උපහාරඅඡම්බන්ධිඅඡයි මෙසේ අනෙකඅඡම්බන්ධි ඇති බවදතයුතු --ඨානි සම්භවන්ති, ආඅදෙඡඅඡාහා ආඅදෙඡිහුකෙරෙන් පරවූ සම්බන්ධි විභක්ති යට උදාහරණ; සථා, මෙසේයි-එහි, මෙහි හෙවත් මේ එකාරාදීන්ට පෙරව සිටි කැන; නිඨහති, සිටිනුයි; ඨානං, සථානනමිවේ; අඡඅ, මේ එකාරාදිඅට; ඨානං, පෙරව සිටිකැන; අභිත්. ඇත්නුයි; ඨානි, ඒ එකාරාදිඅථානනමිවේ-මෙහි සථානිනමි ආඅදෙඡිඅ ආඅදෙඡනමි ඡනාරාදියයි දන්නෝයි-තනෝ ඨානිතනෝ, ඒ ආඅදෙඡඅඡාහා ආඅදෙඡිහු කෙරෙන් පරව-ඒ අනන්තඅඡ, පඤ්චතඒකාරඅඡ සම්බන්ධිවූ; ඡඅ, ඡං ඡ නරූපඅ; ආඅදෙඡඅ,ආඅදෙඡඅවේ-අථඅඡ,අවඅඡබඳඅ සම්බන්ධිවූ;ඔ.ඔකා රයෙක් ආඅදෙඡඅවේ-මෙහි අවඅඡනු ආඅදෙඡිඅ ඔඅනු ආඅදෙඡඅ එඅන්ත අඡ අවඅඡ ඡනු ඡථානඅඅ දෙඡ සම්බන්ධිඅයයි ඡඡඅිඅ දකාරඅ සන්ධි ජඅයයි දතයුතු—

a ආගඡියඔබන්ධෙ,ආගමඡා ආගඡිහු කෙරෙන් පරවූ සම්බන්ධිඅක් ඡෙනක කල්හි ඊට උදාහරණ; සථා, මමඡ්ඨි-ආගවඡතීති, ආගඡිහු කරා ඒනුයි;ආගඡෝ, ආගමනමිවේ—අඡඅඅ, අවිදූවානාඡාරඅඡ; උපඡන්නිවා, ඵුඡදීමඡඅ; ආගඡෝ, ආගවනමිවේ-තනෝ ආගඡිතනෝ, ඒ ආගඡිහුකෙරෙන්පරව; පුථඡඡ, පුථඡබඳඅට; ආගඡෝ, ආගම ඡෙක්වේ-පුථඅන ඡබඳඅතෙම ආගමඡබඳඅට විඡඡඅණනාඅෙයි පුථඡබඳඅඡ අන්තඅවර ආගම්නමිඅයි ගකාර ආගමනම් වෙයි දතයුතු-එඅින්ඛීහ, ඵඅොග සිඛ්කාරක වනරතනමඡඡඅවිරාවාඡඡී ඡෙ "ඡලාඅපොඅදඡඡනං ඨානං යමාමඳදිඡදිඡඡති ආඅදෙඡඅනාඅ ඡෙ

ණින සාමිනඛරුජාදියොගෙපි ඡට්ඨිවිභත්තිහොති-නං සථා, සඝස්සා දෙවානම්පෙදු, සිහො මිගානං රාජා--නඛරුජාදියො ග සථා-මහාසෙනාපතීනං උජ්ඣාපෙතබ්බං වික්ඛාදිනබ්බං විරවිතබ්බමිච්චාදි— a

දෙවඝස්ස රුජති-නස්ස රෝගො උපපජ්ජි, රජතස්ස වස්සං දදති-මුසාවාදස්ස ඔතාප්පමිච්චාදි—සබ්බ තතියා සඝතම්තනති

යාතු අසඤ්ඤුපපත්ති ආගමො"ති;[1] නොහොත් "සථානිනමාඝලිඝ්‍ය ගවඡති ප්‍රවතීත ඉත්‍යාගමඃ" යනන්‍යායයෙහින් පුථශබ්දයාගේ සම්පයෙහි ආගම්‍යවිනුසි පුථශබ්දයාගේ අත්‍යනස්වරයාකෙරෙන් පරවූ සථාන ආගමිනම්වෙසි කුමක්හෙයින්දයත්? ගකාරයා ආගම සථානයහෙයින්ද පදන්තරස්වරයාගේ සම්පවුසථානයම්ආගම්නම් වෙසි දතයුතු-මෙහි පුථස්සයනු ආගමාගම් සම්බන්ධ ඡඝියයිසේසි— එසේ, මේ"යස්සවාපරිගහගහො"යනාදිසූත්‍රයෙහි;වාගහගණෙන,වාශබ්ද ග්‍රහණයෙන්; සාමිනඛරුජාදියොගෙපි, සවාම්වාවිවූ ඉන්‍ද්‍රරාජාදි ශබ්දය තව්‍යාදි ප්‍රත්‍යය රුජරොග දදනෙ යනාදිධාතුය යනමොවුන්හා යොගයක් ඇතිකල්හි; ඡට්ඨිවිභත්තිහොති, සවාම්‍යාදි සම්බන්ධයෙහි ඡෂ්ඨි විභක්තිවේ-නං, ඒ ඉන්‍ද්‍රරාජාදි ශබ්දයන්හා යොගයක් ඇතිකල්හි ඡෂ්ඨි විභක්තිහට උදාහරණ; සථා, මෙසේසි-සකෙඤා, ශක්‍රතෙම; දෙවානං, දෙවියන්ගේ; ඉන්‍ද්‍ර, සවාම්සි; සිහො, සිංහ තෙම; මිගානෑ, මිගයන්ගේ; රාජා, රජසි-මෙහි ඉන්‍ද්‍රරාජ යනශබ්දමයෙන් කියනලද සවාම්හු දෙවියන්ගේ මිගයන්ගේ පරිග්‍රහණය වෙත්නුසි "යස්සවාපරිගහගහො"යනාදි සූත්‍රයෙහි වාග්‍රහණයෙන් සවාම්සංඥාකාලකල්හි "සාම්සම්ං ඡට්ඨි"සි ඡෂ්ඨිවිභක්තිවන්නීයසි දතයුතු—තඛරුජාදියොගෙ, තව්‍යත්‍තයාගේද රුජාදි ධාතූන් ගේද යොගයක් ඇතිකල්හි සම්බන්ධයෙහි ඡෂ්ඨිවිභක්තීහට උදාහරණ, සථා, මෙසේසි-මහාසෙනාපතීනං, අවවිසි මහාඝඤ්ඤසෙනාපතීන්ව; උජ්ඣාපෙතබ්බං, දූන්විය යුත්තේය; නොහොත්, මහාසෙනාපතීනං, අවවිසි මහාඝඤ්ඤසෙනාපතීන්ලවා; උජ්ඣාපෙතබ්බං, "අයං යකෙඛාගණඤානි" යනාදීන්කෘතාපරාධකියා අවඤ්ඤාකටයුත්තේය; වික්ඛාදිතබ්බං, වැළඳිපයුත්තේය; විරවිතබ්බං, හැඬියයුත්තේය; ඉවවාදී, මේ ආදි රූපවේ.

b දේවදත්තස්ස, දෙවදත්තයාහට; රුජති, පීඩාකෙරේ හෙවත් රිදේ-තස්ස, ඔහුගේ; රොගො, රෝගයතෙම; උපපජ්ජි, උපනී; රජතස්ස, රදවාහට; වස්සං, වස්සය; දදති, ඩොවනය පිණිසදේ-මෙහි ඩොවනය පිණිස වස්‍රාදරජකයාහට දෙනබවමුත් සම්‍යක් ප්‍රදානයක් නැත්නුසි සම්පදනෙ යනාදීන් ඔකුර්පිතොව"සාම්සම්ං ඡට්ඨි"සි

ඔ වත්තබ්බෙ-ඡඩිඔ, දිපදම්දං සුත්තං-ඡන්නං පූරණී ඡඩි, සා ඡඩි-තතියා සත්තමීනමත්ථෙ ඔවි ඡඩිවිහත්තී හොති— b

යජ්ඣස්ස කරණෙ ඡඩිඅථා, පුප්ඵස්ස බුධං යජති-පුප්ඵෙන බුධං යජතිවා, ඔනස්ස අගඡි ජුහොති-ඔතෙනාගඡිං ජුහොතිවා—ඵුඡි නත්ථඔගෙඅථා-පත්තංඔදනස්ස පූරෙඩ්ඩා අදඡි-පත්තං ඔදනෙන පූරෙඩ්ඩාත්‍යත්ථෙ-ඉමංඔවඩ්ඩාඅං පූරං නානපකාරස්ස අසුචිනො පවවෙඡඩ්ඩති-නානපකාරෙන අසුචිනොත්‍යත්ථෙ-පූරං ගිරඤ්ඣසුවණ්ණස්ස, ගිරඤ්ඣසුවණ්ණිනාත්‍යත්ථෙ-පූරති ඛලොපාපස්ස, පාපෙනාත්‍යත්ථෙ—තූලඤ්ඣකිමලාදිඔගෙඅථා-පිතුස්ස තූලෙ‍්‍ය, පිතරිතූලෙ‍්‍යවා-මාතුඤදිඔඤ, මාතරි සදිඔවා, කිණනස්ස තූඛ්ඔඤ, කිං තෙන තූඛෙනාත්‍යත්ථෙ-අලඤනස්ස තූඛ්ඔඤ, අලඤනෙන තූඛෙනාත්‍යත්ථෙ. a

---

ඡඩිඔ විහත්තිවන්නීයති දතයුතු-මුසාවාදස්ස, මෘෂාවාදයෙන්; ඔත්ත පපං, උත්‍ත්‍රාත්තවන්නෙන්ති; ඉවවාදි, මේ ආදියවේ—මෙහි ඔත්තපපං යනු අත්‍යාප්‍රත්‍යනනය එගෙයින් ඔත්තපපතො නියූතැති-දැන් සම්ප සමූහාවයව විකාරකාය්‍යවිඤඤාජාති ගුණක්‍රියාදි වශයෙන් සංගාහිත ශබ්දයන්ගේ උදාහරණදක්වා තදනවත්‍රාරයෙන් එහිම විශෙෂාකාර දක්වනුවෝ "ඔවි" යනාදි කියත්—ඔවි දුතියා ඡඩිනමත්‍රේ, යන සූත්‍රයෙන් ඔවිඤනුද !!තතියා සත්තමීනව" යන සූත්‍රයෙන් තතියා සත්තමීනං යනුද, වත්තතෙ, වැටේ-ඉදං සුත්‍යා, මේ සූත්‍රය; දිපදං, දෙපදයක් ඇත්තේයි; ඡන්නං, සදෙනෙකුගේ; පූරණී, පූරණිය නොම; ඡඩි, ඡඩිනම්වා; සාඡඩි, ඒඡඩියනොම; තතියාසත්තමීනම ත්‍රේ, තෘතියා සත්තමී විභක්ති දෙන්නාගේ අවිය කියයුතුකල්හි; ඔවි, කිසිවිවඤිතස්ථානයෙක්හි ලිඛ්‍යා කෙරෙන්පරව; ඡඩිවිහත්ති හොති, ඡඩිවිහක්තිවේ-මේ සූත්‍රයෙහි වකාරය තෘතියාසත්තමී ග්‍රහණානුකර්ෂණය පිණිසයි—a

යජ්ඣස්ස, යජ්දෙවපූජායං යන ධාතුහුගේ යොගයක් ඇතිකල්හි; කරණෙ, කරණ කාරකවිඤයෙහි ඡඩිවිහත්තිහට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-පුප්ඵස්ස, මල්කරණකොටගෙණ; බුධං, බුදුන්; යජති, පූජ; පුප්ඵෙන, මල්කරණකොටගෙණ; බුධං, බුදුන්ට; යජතිවා, පුදයිකියා හෝවේ-ඔනස්ස, ගිතෙල්කරණකොටගෙණ; අගඡි, ගිනිදෙවියා; ජුහොති. පූජ;ඔතෙන, ඔතයකරණකොටගෙණ; අගඡි, ගිනිදෙවියාව, ජුහොතිවා, පුදයි කියා හෝවේ-මෙහි "පුප්ඵෙන ඔතෙන"යන මේ විකල්පොදාහරණයෙහි "කරණෙ තතියා" යන සූත්‍රයෙන් තෘතීයා විභක්තිවන්නීය වෙපු තන්හිද මෙසේ ගායුතු—

කත්තුකිරියාපච්චයොහෙ සද්දා-සොභනා කච්චායනයකා, කච්චායනෙනවා-රක්ඛන්තු සම්මතෙ රක්ඛන්තු පූජිතෙ රක්ඛන්තු සක්කතෙ රක්ඛන්තු අපචිතෙ රක්ඛන්තු මානිතා—රක්ඛන්තු-පජ-සම්මානාවමාදි—අමතං තෙසං ගිහිඛ්‍රහ්මචරි අපරිහානා සෙඛං ඛාණ ගතාසති අපරිහානං-සෙඛි අපරිහානා තෙහි අපරිහානාඛාණාය සේඛා-ඛ්‍රහ්මචරි'නි කිං මයා දෙසිතෙ ගිහිඛ්‍රහ්මචරියා ලාභා. ¤

සුඛිතාත්‍ථයොහෙ, තෘප්තාර්‍ථ ඇති ධාතූන්ගේ තෙවත් පුරණාර්‍ථ අර්‍ථකොට ඇතිධාතූන්ගේ යොගයක් ඇතිකල්හි කරණකාරකයෙහි ෂෂ්ඨිවිභක්තියාට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-ඔදනඃඃස, ආහාරයකරණ නොවෙනෙණ; පත්තං, පාත්‍රය; පූරෙත්වා, පුරා; අදාසි, දින; පත්තං, පාත්‍රය; ඔදනෙන පූරෙත්වා ත්‍යාදෙවා, ආහරයකරණකොටගෙණ පුරාදින්‍යනාර්‍ථයි-නානාපකාරඃඃස අසුචිනො, අනෙකාකාර ඇති අසුචිකරණකොටගෙණ; පූරං, පිරණාවූ; ඉමං කායං එව, ඊදිව්‍යාදි මහභූතාත්මකවූ මේ ශරීරය; පච්චවෙක්ඛති, පරීක්ෂාකෙරේ හෙවත් ඤානයෙන් නැවත නැවත බලා; නානාපකාරෙන අසුචිනොත්‍ය ත්‍යෙවා, නානාප්‍රකාරවූ අසුචිකරණකොටගෙණයයි ඉන අර්‍ථයි—හිර ඤඃඤප්‍රවණඃඃස, හිරඤඃඤවණි ඉදකකරණපකාටගෙණ, පූරං, පිරිනැ; හිරඤඃඤපුවණඃඃනාත්‍යත්‍යෙවා, හිරණ්‍යඃඃවණි ඉදකකරණකොට ගෙණයයි යන අර්‍ථයි-බාලා, අඥානතෙම; පාපඃඃ, පාපයකරණ කොටගෙණ පූරති, පිරේ—පාපෙනාත්‍යත්‍යෙවා, පාපයකරණකොටගෙණයයි යන අර්‍ථයි—තුල්‍යඃඃ, තුල්‍යාර්‍ථඇති ශබ්දය; කිං, කිම්ශබ්දය; අලමාදිඃඃයොගෙ, අලංශබ්දය යන්හි ආදීන්හා යොගයක් ඇතිකල්හි තෘතීයා විභක්තියෙහි ෂෂ්ඨිවිභක්තියට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-පිතුඃඃස පියාහා; තුල්‍යෙන, සමානයි; පිතරා, පියාහා; තුල්‍යෙවා, සමානයි ඛියා ඵකලෙපාදාහරණඃඃවි-මාතු, මවහා; සදිඃඃා, සදෘශයි-මාතුඃඃසදි ඃඃස යන මේ උදාහරණයෙහි "උඃඃතමිංඃඃලොඃඃපොව" යන සූත්‍රයෙන් උච්චාරණඃඃලොප් දෙකදවේ; මාතරා, මවහා; සදිඃඃොවා, සදෘශයි ඛියා ඵකල්පොදාහරණයේ-මේ උදාහරණවයෙහි "කත්තරිව" යන සූත්‍රයෙයි වචාරඃඃයන් තෘතීයා විභක්තියේ-තඃඃස, ඔහුවිසින්; තුඃඃස, සතුටුවිඃඃමන්; කිං, කවර ප්‍රයෝජනයෙක්ද; කිං තෙන තුඃඃන ගණාමියි-තඃඃස, ඔහුවිසින්; තුඃඃස, සතුටුවූයෙන්; අලං, පමණි හෙවත් කම්නැහි; අල, පප-ත්‍යඃඃඨ, අලංඨානතුඃඃන ගණාමියි-මේ උදාහරණවය සිලාඃඃාදී සූත්‍රයෙහි අලමර්ථගුහණඃඃයන්ම සිඛය එතකුදුවන් කිම්ලමාදියොගයක් ඇතිකල්හි තෘතීයාර්‍ථයෙහි ෂෂ්ඨිද වන්ඃන්යයි භගවතපිණිස මෙහි දක්වනලදුයි දතයුතු—

¤ කත්තුපච්චඃඃාහෙ, කතිසම්පරිපුච්ඡා සඤඤත්‍යාදිකතිපූත්‍යාඃඃන ශබ්දයන්හා යොගයක් ඇතිකල්හි; කත්තරි, කතෘකාරකයෙහිඃඃසිඃඃ

සත්තම්‍යත්ථේ කුසලාදිසොභණයථා-කුසලා නච්චගීතාදයෝ සික්ඛිතා එතුදිච්ඡෙ කාමේ ඡඩ්ගරවසියෙ නත්ථි කිං අරහසඤ්ඤ කාසියෙහි-නච්චගීතෙ කුසලා නාරියෙ-කුසලා චිත්‍ර රථස්ස අඞ්ගපච්චඞ්ගානං; අඞ්ගපච්චඞ්ග කුසලා නාරියෙ-කුසලා මණ්ඩන සු කුසලා අවිහඟ සු, ඔවරගෙ අවිහඟ කුසලා නාරියෙ-ගණිනි හඟෙහි උළාරා සඤ්ඣා හඟවතො පඨමා, හඟවති පඨමා නාරියෙ-දිවසස්ස නිඛඤ්ඣතු භුජති, දිවසෙ නිඛඤ්ඣතු භුජතීති නාරියෙ, මාසස්ස මියඤ්ඣතු භුජති, ඛාසස මිඛඤ්ඣතු භුජතීති නාරියෙ — ෆ

විභත්තිනාම උදාහරණ; යථා, මෙඝස්ස-කම්මාය්‍යතස්ස, කාර්‍ය්‍යායන යථා විරාපදයන් ඒසින්, කෘ, කාරණය හෙවත් කිරීම; සොභතා, ප්‍රශස්තයි සොබන්යයිමස්ස; කාව්‍යාභරණනාම, කාව්‍යාභරණ නම්‍යා විකල්පොදාහරණදර්ශන-රණඤ්ඤ, රජ්ඣුවිසින්; පුථිවතා, පෘථුල ඒ, රණඤ්ඤ, රජ්ඣුවිසින්, යක්‍ඛතා, සන්ත්කාරකර්ණාලදී; රණඤ්ඤ, රජ්ඣුවිසින්; අපවිතතා, පූදුණාලදී; රණඤ්ඤ, රජ්ඣුවිසින්; මාගිතතා, බුහුවන්කරණාලදී — රණඤ්ඤ, රජ්ඣුවිසින්-අප — සම්මතනාවාදී, සම්මතකරණාලදූයි යන මේ ආදී විකල්පොදාහරණවලින් "කව්‍යාභරණ රණඤ්ඤ, යනු කාමනාවිව" යන සූත්‍රයට විෂයයි, රණඤ්ඤ යනු ඒන්ත්‍ර්‍යනයි පූජිතාදි ශබ්දයන්හා යෙදිය යුතු — ඉතිකම්ව, සඟිනි; යෙසං, යම් නෙනෙහුන් විසින්; කාය්‍යනතාය නි, තුදස්ත්‍රකාරයක් ඇති කාය්‍යඝතාය නි හාඹිනා නතාමෙ; අපරිභුත්‍යතා, නොමවලදන ලද්දේද; නෙතසං, ඔවුන් විසින්; අවිතං, අමුතසංඛ්‍යාත නිඝිරානධම්මය; අපරිභුත්‍යතං, නොමවලදන ලදවේ-යෙයි, යම්කෙනෙහුන් විසින්; අපරිභුත්‍යතා, කාය්‍යාසි නොමවලදනලද්දේද; ඉඨාති, ඔවුන් විසින්; අපරිභුත්‍යනත්‍යාය්‍යථා, අමාතොමවලදනලද යනාදීසි-ඛවිති, කඛවියතු; කිං, කුමක්පිණිසය; මයා, මාවිසින්; දෙසිතෙන, දෙසනලද; භික්ඛුනීසි, භික්ෂුණීන් විසින්; සික්ඛා, ශික්ෂාතතාම; පාලෙතඛබා, රක්ෂාකටයුතුකතාහ; යන තන්හි තප්‍රත්‍යය තව්‍යප්‍රත්‍යය යතමෙනි තෘතීයාවිභක්තීන් ඝෂ්ඨීනොවන පිණිසයි

a යත්තම්‍යත්ථේ, සප්තම්‍යර්ථයෙහි; කුසලාදියොහොත, කුශලප්‍රශස්තාදි ශබ්දයන්හා යොගයක් ඇතිකල්හි ඝෂ්ඨීවිභක්තිහුවද උදාහරණ; යථා, මෙඝස්ස-නච්චගීතස්ස, නෘත්‍යගීතවිෂයයෙහි හෙවත් ගීනැටුමෙහි; කුසලා, දක්ෂවූ; සික්ඛිතා, ශික්ෂිත වූ; සත්ත්‍රීවිසයෙහි ඔක්මූහුනාවූ හෙවත් පරියොදාත ශිල්ප්‍රසංඛ්‍යාත නිමිකලාවූ ශිල්ප ඇති; චතුරා, චාතුර්‍ය්‍යවිලාශයන් යුක්තවූ හෙවත් හාවහාවලීලාකටාක්ෂනිරීක්ෂණ ප්‍රෙක්ෂණාදිය යන ස්ත්‍රීවිලාශයන් සම්පාදිනවූ; ඉත්ථියා, වනිතාවෝ; ඉමං, තා; කාමෙ, පටිකාමයෙහි; රමයිස්සනති, අලවත්; අරහසඤ්ඤ, වල්ලි; කිං කරිස්සසි, කුවත්කරන්නෙහිද — නාවච්ඡිතෙ, නෘත්‍යගීතයෙහි; කුසලාත්‍යාදෙහි, සම්බන්ධ යනාවිසි-රථස්ස; රථයාගේ; අඟපච්චඞ්ගානං,

ඛවි ජාතිවිවත්තනෙ-දුතියාපච්චමිනව, දිපදම්දං සුත්තං-ඒතනං පුරණ්දුතියා-පවත්තනා පුරණ්ෂ පවම්, දුතියාව පඤ්ච මිව දුතියාපඤ්චමී-තෙසං දුතියාපච්චමිතං—දුතියාපච්චමිතමත්ථෙ ඛවි ජාතිවිභත්තියිව තහාහි-දුතියත්ථෙකත්ථනිකිත්තකතොගෙතාවිත්තස්සවත්තාරොභවන්ති-තං වත්තාරෝ භවන්ත්‍යත්ථෙ-සහයා කම්මඤ්ඤතාරෝ, සහයාකම්මං කත්තාරෝත්‍යත්ථෙ—අමිතස්ස දුතා, අමිතංදූනාතීත්‍යත්ථෙ-ගිනිනා නංඝඩ්ඩතා, ගිනෙනඝඩ්ඩතාත්‍යත්ථෙ-ඝගිනානං අනුපපදනා, ඝගිනෙ අනුපපදනාත්‍යත්ථෙ-බ්‍රාඛෙතා පජාස, බ්‍රාඛෙතා පජාත්‍යත්ථෙ.—a

---

අපඤව ප්‍රත්‍යවයවයෙහි; ත්‍වං තෝ; කුසලෝ, දක්ෂයෙහි; අගපච්චඟෙ, අගප්‍රත්‍යඟයෙහි; කුසලෝත්‍යත්ථෙ, ශික්ෂිතය යන අර්ථයි-මගහස්ස, මාගියෙහි; කුසලෝ, ප්‍රවීණය; අමඝහස්ස; අමාගියෙහි; කුසලෝ; දක්ෂ යි; මඟෙ අමඟෙ, නිර්මාණයට මාගීමාගියෙහි; කුසලෝත්‍යත්ථෙ, දක්ෂයයනාර්ථයි—භගනා, වහන්ස; භගවතො, භාග්‍යවන්හු කෙරෙහි; පසනනා, ප්‍රසන්නවූ; උළාරා, මහත්වූ, යකඛා, යක්ෂයොං සන්තිහි, ඇති; භගවති, ඝර්ෂ්‍යාකෙරෙහි; පසන්නාත්‍යත්ථෙ, ප්‍රසන්නය යනාර්ථයි-දිවසස්ස, දවසෙක්හි; නිකඛත්තුං, තුන්වාරයෙක; භුජති, වලඳ; දිවසෙ, දවසෙක්හි; නිකඛත්තුං, තුන්වාරයෙක; භුජතීත්‍යත්ථෙ, අනුභවකෙරෙයි; යනාර්ථයි-මාසස්ස, මාසයෙක්හි, විකඛත්තුං, දෙවාරයෙක; භුජති, වලඳ, මාසෙ,මාසයෙක්හි; විකඛත්තුං,දෙවරක; භුජත්‍යත්ථෙ, වලඳයි යනාර්ථයි-වෙහි දිවසෙමාසෙයනු "ඔකාසෙ සත්තමී"යන සූත්‍රයට විෂයභූත දත්‍යුතු —a

ඛවි දුතියා ජාතිනමත්ථෙ"යන සූත්‍රයෙන් ඛවිසඤ්ඤ; ජාතිව, යන සූත්‍රයෙන් ජාතියඤ්ඤ, වත්තතෙ, වැටේ-ඉදං සුත්තං, මේසූත්‍රය; දිපදං, දෙපදයක් ඇත්තේහි-දුතියාව, විති්‍යාවද; පවම්ව, පවම්යද; දුතියාපවම්, විති්‍යාපච්චමිතම්වේ-තෙ-පෙ,මිනං,ඒවිති්‍යාපච්චමින්ගේ-දුතියාපච්චමිනමත්ථෙ, විති්‍යාපච්චම් විභක්තීන්ගේ අර්ථයෙහි; ඛවි, සම්භර තැනෙක්හි; ජාතිව්භත්තිව හොත්, ඔහුගේව්භක්තිදවේ-මේ සූත්‍රයෙහි වශබද ඛවිශ්‍රාත්‍යාදීන්ගේ ආකාංක්ෂිත පිණිසයි-දුතියත්ථෙ, විති්‍යාව්භක්ත්‍යර්ථයෙහි;කිතකත්‍යාඝෙ,ඤවුප්‍රත්‍යයාදීකිත්ප්‍රත්‍යයානන්ත යාභාසොනඝක් ඇතිකල්හි; කම්මනි, නිර්වර්තනීයාදී කර්මනිෂ්ඨයි හට උදාහරණ; තාව, පළමුකොට දක්වනු ලැබේ-තස්ස, ඔහුට;වත්තා රෝ භවන්ති, කියන්නාහුවත්; ත්‍වං ඔහු; වත්තාරෝ භවාහි ත්‍යත්ථෙ, කියන්නාහුවත් යනාර්ථයි-වෙහි "තස්සවත්තාරෝ"යන තන්හි තංයි විති්‍යායෙහි ෂෂ්ඨියයෙදුවාසේ ප්‍රථමාවියෙහිද "පඨස" යනු අර්ථෂෂ්ඨයන් විහකාහි විපරිණාමකොට යොයි යොදන්නට වීනය

කම්මස්සකාරකෝ කම්මවිපාකස්සව වෙදකෝ-කම්මංකාරකෝ නත්ථි විපාකං වෙදකෝ නත්ථීත්‍යත්ථෝ.—අවිසං වාදකෝ ලෝකස්ස, ලෝකං අවිසං වාදකොත්‍යත්ථෝ-පාපානං අකරණං සුඛං, පාපානි අකරණං සුඛන්ත්‍යත්ථෝ—චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාපසාදං, චක්ඛාදිමහාභූතාන්‍යුපාදාය ත්‍යත්ථෝ-අවජ්ජියෝ අරජ්ජකෙන චක්ඛාදිනා රාගෝත්‍යත්ථෝ අවජ්ජියෝ අගෝපාලකෙනගාවියෝ දෙහෝ, අගෝපාලකෙන ගාවියෝ දෙහොත්‍යත්ථෝ— a

---

පිකාගෙහි කීහයි දතයුතු-කම්මස්ස, කම්මය; සඟහා, ලාඝලා ඝෙවත් පරිඝාතොකොට; කඨතාරෝ, කරන්නාහුවෙත්; සඟහා, ලාඝෙලා; කම්මං, කම්මය; කඨතාරොත්‍යත්ථෝ, කරන්නාහුවෙත් යනාපියි—අමතස්ස, අමෘතය; දත්වා, දෙන්නේයි; අමතං, නිර්වාණය; දත්වා ත්‍යත්ථෝ, දෙන්නේය යනාපියි-ඛිනනානං, එක්තරාකාරණයකින් බිදුනවුන්; සඞ්ඛාතා, සමඟිකරන්නේයි; ඛිනොහන, බිදුනවුන්; සඞ්ඛාතාත්‍යත්ථෝ, සමඟිකරන්නේය යනාපියි-සඞ්ඛාතානං, සමඟියන්; අනුපපදතා, අනුබලදෙන්නේයි නොබිඳෙනපරිද්දෙන් නැවත නැවත උත්සහ වඩන්නේයිසේයි-සඞ්ඝෙ, සමඟියන්; අනුපපදාත්‍යත්ථෝ, අනුබල දෙන්නේය යනාපියි-පජාය, සඤ්ඤා; බොඣතා, අවබොධකරන්නේයි; පජං, සඤ්ඤා; බොඣෙතාත්‍යත්ථෝ, අවබොධ කරන්නේය යනාපියි—

a කම්මස්ස, යොනිසොමනසිකාරාදිවූ කුසලොත්පත්තිකාරණසාමග්‍රියක් ඇතිකල්හිද අයොනිසොමනසිකාරාදිවූ අකුසලොත්පත්ති ප්‍රත්‍යය සමවායක් ඇතිකල්හිද උපදනාවූ කුශලා කුශලකර්මය; කාරකෝ, ඒ ඒ ව්‍යතිරික්තනවකරණ එකෙක්ද; විපාකස්ස, ගතිඤාණාදි ප්‍රත්‍යය සමවායෙහි ඒ ඒ සත්වාලම්බනාදි ප්‍රත්‍යය නිසා උපදනාවූ සුඛදුඃඛාදි ලක්ෂණවූ කුශලවිපාකය; වෙදකෝ, ආශ්වාසවශයෙන් අනුභවකරන්නෙක්ද; නත්ථි, පරමාර්ථයෙහින් නැත්තේය-කම්මං, කුශලාකුශලකර්මය; කාරකොනත්ථි, කරන්නෙක්ද නැත්තේය; විපාකං, සුඛදුඃඛාදි ලක්ෂණවූ විපාකය; වෙදකෝ, ආශ්වාදවශයෙන් අනුභවකරන්නෙක්; නත්ථිත්‍යත්ථෝ, නැතැයි යනාපියි—ලෝකස්ස, ලෝකයා; අවිසංවාදකෝ, වචනොකරන්නේයි; ලෝකං, ලෝකයා; අවිසංවාදකොත්‍යත්ථෝ, වචනොකරන්නේය යනාපියි-මේඤ්චුප්‍රත්‍යඝාතනකින් යොගයෙහි මිනියාවියෙහි ෂෂ්ඨීවිභක්තියට උදාහරණයයි දතයුතු-පාපානං, පාපයන්, අකරණං, නොකිරීම; සුඛං, සුඛයට කාරණයි; පාපානි, පාපයන්; අකරණං, නොකිරීම, සුඛන්ත්‍යත්ථෝ, සැපයට කාරණය යනාපියි-මේ ප්‍රත්‍යඝාතනකින්යොගයෙහි මිනියාවියෙහි ෂෂ්ඨීවිභක්තියට උදාහරණයයි දතයුතු—චතුන්නං මහාභූතා

තථා යදිච්ඡාදිනං කම්මනි ඡසි ඝථා-මාතුයරති, සබ්බාති කාරතෝ කම්මතෝ දුතියාව-මාතරං සරතිවා-තයෝසං කොචි සරති ඝතනානං කම්මපච්චයා-නෙගතෙන කොචි නාසරතිවා,—ප්‍රුත්තඝසිච්ඡති, පුත්තං ඉච්ඡතිවා-කෙරතිස්ස පතිඝතනෙනව ඝථා -තඤ්ච පතිඝතනමසිඝංඛරෙ, උදකසසපතිකුරුතෙ, උදකංපති කුරුතෙවා—කණ්ඩස්ස පතිකුරුතෙ, කඛං, පතිකුරුතෙනවා—a

---

නං, පෘථිව්‍යාදී සතර මහාභූතයන්; උපාදාය, නිසා; පඤ්ඤත්ති, වඤ්ඤ රාදි ප්‍රසාද රූපය උපදී; චත්තාරි මහාභූතානි,සතර මහාභූතයන්; උ පාදායාසඤ්ඤා,නිසාය යනාවිටි-මේ තිස්ස ප්‍රත්‍යයාභාසයින්යොගයෙහි තිතියාවිභත්තියෙහි ඡඝිවිභක්තියට උදාහරණයයි දැනගනු-අරහකෙන, නොරදවා විසින්; වත්ථානං, වඤ්ඤයන්; රාඝෙ, කතවයෙන් රැදීම; අවිඤ්ඤත්ති, ආඝවඤ්ඤත්තියි; අරහකෙන, නොරදවා එසින්; වත්ථානිරා ඝොභාසඤ්ඤා, වඤ්ඤයන් රැදීමය යනාවිටි-අඝොපාලකෙන, නො ඝොපොල්ලාවිසින්; ගාවීනං, දෙනුන්: දෙඝොං, දෙවීම; අවිඤ්ඤරියෝ, ආඝෙඡඤ්ඤිති; අඝොපාලකෙන, නොඝොපොල්ලා විසින්; ගාවියෝදෙ ඝොභාසඤ්ඤා, දෙනුන් දෙවීමය යනාවිටි-මේ ණවුප්‍රත්‍යයාභාසයෙහි යෙයි ලිතියාවිභත්තියෙහි ඡඝිවිභක්තියට උදාහරණය, මෙහි "රාඝෙ දෙඝෙ"යන කිඛකයන්ගේ යොගයක් ඇතිකල්හි අරහක අඝොපාලක දෙන්නා කතෘ බැවින් ඒ ශබ්දයන් දෙන්නා කෙරෙන්; ඡඛිව, යන සූත්‍රයෙන් කතෘකාරකයෙහිද වඤ්ඤාවියන දෙන්න' කම්ම බැවින් ඒඝබ්දයන් දෙන්නා කොරන් "දුතියා පවත්තාංච"; යන සූත්‍රයෙන් කම්මකාරකයෙහිදු ඒකඝණයෙහි ඡඝිප්‍රසඝයකාල කල්හි ඝවිග්‍රහඝබලයෙන් අරහක අඝොපාලක දෙන්නා කෙ රෙන් නොවෙයි දතයුතු—

a තථා, එසේම භෙවන් කිත්තයාඝයෙහි ඡඝිවිභක්තියසේම, සරි ඛ්‍යාදීනං, සරඝති විඤ්ඤාඤං යනාඛාතුය, ඉසුඉච්ඡාකන්තීසු යන ඛා තුඝ යන මේ ආදි ඛාතූන්ගේ; කම්මනි, ක්‍රියාපදවූ කම්මයෙහි; ඡසි, ඡඝිහට උදාහරණ; ඝථා, මෙසේයි-මෙහි ආදිඝබ්දඝයන් දඝදැන ගනිරක්ඛ ණාදිසු යනාදී ධාතූහු ඉන්නාලැබෙත් එඝහයින් තෙලඝසද යති යනාදිඝත්හු-මාතු, මව; සරති,සිතිඝකෙරේ; ඛවාඛිකාරතෝ,ඛවි ග්‍රහණාඛිකාරඝයන්; කම්මතෝ, කම්මාවියෙහි; දුතියාව, තිතියාවිභත්ති ද වන්නීය-මාතරං, මව; සරතිවා, සිතිකෙරෙයි නියාඝෝවේ-කම්ම පච්චයා, අකුසලකම්ප්‍රත්‍යයෙන්; නෙසං සත්තානං, ඒප්‍රෙතලොක යෙහි උපන් සත්වයන්; කොචි, ඤාතිමිත්‍රාදි කිසිවෙක්; නසරති, සිහි නොකෙරේ; නෙසඤෙව, ඒ සත්වයන්; කොචිනසරතිවා, කිසිවෙක් සිහිනොකෙරයි නියාඝෝවේ-පුත්තඤ්ඤ,පුත්‍රඝාට; ඉච්ඡති, කැමතිවේ;

—පච්චත්තසම්පදානානි ගහණත්‍ථානුගතත්තා—අස්සවනතා ධම්මස්ස පරිහානතෝති, ධම්මතෝ පරිහානනිත්‍තත්තෝ. a

"කිතනුඛතාතං නාසස සුඛස්ස භාගාමි, සුඛතා කිතනුඛං භාගාමිත්‍තමත්‍ථා-සම්බඛ නාගනතිදණ්ඩස්ස සඛධ භාගනති වචුතා, දණ්ඩතා භාගනතිවචුතා භාගනතිත්‍තත්තෝ—ත්‍රිතා ච තුරත්‍ථං ආගිවිසානං, වතුති ආගිවිසෙති යිතානාත්‍තත්තෝ. b

---

පුඛතං පුත්‍රස්ස; ඉවජිනිවා, කැමතිවෙයි කියාහෝවේ-කරෝතීසස, කරයන ධාතුහුගේ; පතියනතන, අභිසංඛාර විඤ්ඤත්තිවූ ච්තී යාවෙනි ශබ්ධඛට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-තෙළු, එති, පතියනතන; ප්‍රතියනතනනම්; අභිසංඛරෝ, සකස්කරීමයි-උදකසස, ජලය; පතිකුරුතෙ, සකස්නකෘර්; උදකං, ජලය; පතිකුරුතෙවා, සකස් කෙරෙයි කියාහෝවේ-පිලනදූහාජනසථාපන පටලූන්පලවිඝසමුන ප්‍රසූනාදීන් සුවදකැවීමාදී පිරියම් කෙරෙයිශේයි—කඩසස, භීඳඬ; පතිකුරුතෙ, හැවිල ආදී කෙරේ· හෙවත්, සෘජුකෙරේ; කඩං, භීඳඬ; පතිකුරුතෙවා, සෘජුකෙරෙයි කියා තහෝවේ—පච්චත්තෙපි, පච්ඡිවිහ කනි විසයෙහි; පරිහානි හයත්‍ථෙයොගෙ, පරිහානත්‍ථේ භාගාදි යන මෙ වුන්ගේ යොගයන් ඇතිකල්හි ඡසිවිහකතිහට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-අසසවනතා, නොඇසීමෙන්හේතුකොටගෙණගෙහවත්නොඅසන නෙහින්; ධම්මසස, ධම්මයෙන්; පරිහායනති, පිරිහෙත්; ධම්මතෝ, ධම්මය කෙරෙන් ඇවත් ධම්මයෙන්; පරිහායනත්‍තත්තෙපෝ, පිරිහෙත් යනාපියි a

අහං, මම; තසස සුඛසස, ඒ සුඛයාකෙරෙන්; කිතනුඛං භාගාමි කවරකාරණයකින් බියවෙම්ද; 'සුඛතෝ, සුඛයාකෙරෙන්; කිතනුඛං භාගාමිත්‍තමත්‍ථෝ, කවරකාරණයකින් බියවෙම්ද යනාවියි-සම්බඛ, ආජානෙය සෙඛවගන් වර්ජිතයකොට ඇති සිංහාභාර්දූලවුකවාඝ භාදී හැම්දෙනාව; දණ්ඩසස, දඬුමයෙන්; තසහති, භයට පැමිණෙත්; සංඛඛ, ඔපද වසපතුද බහුපදුදී හැම්දෙනම; මවවුනා, මරහුකෙරෙන්; භායනති, භීතියට පැමිණෙත්-දණ්ඩතා, දඬුමයන්; තසනති ත්‍රාසයට පැමිණෙත්; මවවුනා, මරහුකෙරෙන්; භායනතිත්‍තත්තෝ, භයට පැමිණෙත් යනාපියි—වතුසසාණං ආගිවිසානං, චාතුම්භාගුහ නාමැති වතුරාශීර් විසයන්. කෙරෙන්; භීතතා, භයපත්වූයේසි; වතුති ආගිවිසෙයි, සතරමහාභූත නම්වැනි සතර ආශීර් විෂයන් කෙරෙන්; භීතොත්‍තත්තෝ, භයපත්වූත්ය යනාවියි—මෙසේ මේ සම්බන්ධකාර කයෙහි එකම පඨති විභත්තියද ප්‍රථම ද්විතීය තෘතීය පඤම සසතමාවි යෙහි විභත්තිභෙදවිශෙෂයෙන් පරිවර්තනය පැණේද? එසේම ආගම

කථිනිකිං? ගම්භීරඤ්ඤාණං කථනා-එත්ථ ගම්භීරඤ්ඤාණං කථනානිවාදිසු ඤානසොතෙසති වාතුවුතනිත කථිගහණ බලා ගම්භීරාඤාණවාදි කම්මක්ඛේ ජති න දුනිසොසෙව ගහාති—

පාලියෙහි කාලවිපය්‍යාස පෙණේහි, එහෙයින් වෘත්තියෙහි කාලව්‍යත්‍යයෝහි කීහ—මාගධික ශබ්දකාලිකා ප්‍රකරණයෙහිදු "ව්‍යත්‍යයෝ විභක්තිවචනලිඞ්ග සරබ්‍යඤ්ජනධිනිකාරිය කාලකාරකපුරිසානං බහුලං"යි කීහයි දතයුතු—මෙදඅවසුත්පනානන්ත අවිභය හෙයින් දෙව භාෂාශේනුදු විස්තරකොට දක්වම්—"සුපතිඞබ්බා පග්‍රහලිඞ්ගනරාතාම් කාලහරසවරකතිවාම් ව්‍යත්‍යය ඉවජති ශාස්ත්‍රාක්‍රදෙශාම් සොපිව සිධ්‍යති බාහුලකෙනපි යි කීහෙයින් ව්‍යත්‍යයද අනෙකවිධවේ-එහි අපරිඤ්ඤතං තෙනයි තෘතියාකලමනා තණ්හි අපරිඤ්ඤ්‍යං තස්ස යි ෂෂ්ඨිවිභක්තියිවසින් සුබ්බ්‍යභාත්‍යයවෙහි "උපොසථස්ස එතානි පුබ්බකිවවතනි වුවවනි ගි. අනත් විභක්තිකලමනාතණ්හි වුවවනි යි නිවිභක්ති වශයෙන් නිබ්බ්‍යත්‍යයවේ—මානප්‍රත්‍යහට අනත්මාන ප්‍රත්‍යයාදෙශද විසින් උපග්‍රහව්‍යත්‍යයවෙයි, උපග්‍රහණම් අත්තමාන ප්‍රත්‍යය හට අඩිවවනයෙකි-එසොපදෙසහා කුසලෙහි විත්තිතො යි ප්‍රංලිඞ්ග කිවමනාතණ්හි පඤ්හාමෙසා කුසලෙහි විඤ්ඤිතා යි සත්‍රීලිඞ්ග විසින් ලිඞ්ගව්‍යත්‍යයවෙයි—පුනතං ලහෙයය යි එත්තාවපුරුෂ කලමනා තණ්හි පුත්තං ලහෙථ යි ප්‍රථම පුරුෂ විසින් පුරුෂ ව්‍යත්‍යයවෙහි—අනෙකජාති සංසාරං සන්ධාවිසං යි අතීතකාලික විභක්තිකලමනා තණ්හි සන්ධාවිස්සං යි අනාගත කාලික විභක්තිවශයෙන් කාලව්‍යත්‍යයවෙයි—ඛුලූපකො යි ගකාර කලමනාතන්හි ඛුලූපකෝ හල් ප්‍රත්‍යයානතගීත තත්‍රාඛ්‍යාතාදෙශහෙයින් ගකාරාදෙශවිසයෙන් හල් ව්‍යත්‍යයවෙයි—අනෙහා, ධම්මතායහට ආවිවුධාම්මවෙයි යනාදීන් ඕසින් සවරව්‍යත්‍යයවෙයි-මෙයි සවරව්‍යවස්ථානැති හෙයින් ඊට ප්‍රයොග නොදක්වනලදී-"එකසම්සමයෙ භගවා"යි ආධාරකාරකය කුලමනා තණ්හි "එකං සමයං භගවා"යි කම්මාදිවශයෙන් කාරක ව්‍යත්‍යයවෙයි-පූමිඤ්ඤතපාඨයෙහි කතීඅග්‍රහණය සම්ඤානකාරකයන්ට උපලක්ෂණයි—සයනඝරොයි අධාරකලමනාතණ්හි සයනීඝරොහි ඊකාරවසයෙන් අව්‍යත්‍යයවෙයි, කියා ශාස්ත්‍රකාරකව්‍යත්‍යය කැමති වෙති ඒ ව්‍යත්‍යයද බාහුලකයෙන්ම සිධ්‍ය මෙයිඤවාදීන්මසිඞ්ගි.—බාහුලකය චතුශ්ප්‍රකාරවේ, කීයේමැනෝ—කිවි ප්‍රවෘත්තිඃ කිවිද ප්‍රවෘත්තිඃ කිවිවිභාශා කිවිදානදෙව, විඛේර්විධානාම් බහුධාසම්භ්‍රය චතුර්විධම් බාහුලකං වදනති"යි. b

කිවිති, කිවියනු; කිං, කුමක් පිණිසය; ගම්භීරඤාණං කථනා, යනතණ්හි ෂෂ්ඨිනාවන පිණිසයි—එත්ථව, මෙහිදු; ගම්භීරඤාණං

නං යථා-ගම්ගිරවකථං කත්තා, කාලෙන ධම්මං කථං භාසිතා හොති-පරෙසං සුණාතූති අනුමොදිතා, බුජ්ඣිතා සච්චානි-කථං කාරකෝ, පඤ්ච ආතුරෝ—යථා ජීවිත නිස්සාදිසුව—කෙන නිස්සාදත්ත-හත්ථාදිසදිසත්ත නඤවනත්තුනා විඤ්ඤාණමානාති නිස්සාද ඔනාම—තං යථා, සුඛකාමී විහාරං නහෝ-රථං කත්ත වසෙනා, ආරාමං කත්තාවී-ගෙහං කත්වා, නගරං කරොතෙනා-වෙත්තකං කරොතෝ, කථං කුරුමාතෙනා ඉච්චාදි. ෘ

කත්තානිච්චාදිසු ගම්ගිරව කථං කත්තා යන මේ ආදිඅයති;කිතඅයා ගෙ සති, කින්යොගයක් ඇතිකල්හි; අනුවත්තනිත සච්චිඤ්ඤහණබලා, අනුවුර්තිත සච්චි ග්‍රහණ බලයෙන්; ගම්ගිරායකථාය වාදි, ගම්ගිරාය කථාය යනමේ ආදින්; කම්මඤ්ඤ, කම්මාවිඅයති;ජීති න, ෂඤිවිහකති නොවේ; දුතියාඅයෙව හොති, ඉතියා විඅකතිවචව—තං, ඒකිත්ථියා ගයෙහි ඉතියා විඅකතිහට උදාහරණ; යථා, මෙසේකි—ගම්ගිරව කථං, ප්‍රත්‍යාසමුත්පාදාදි ධම්ප්‍රතිසංයුක්තවූ ගම්ගිරකථාද; කත්තා, කරන්නේකි—කාලෙන, යුක්තප්‍රාප්තකාලයෙහි හෙවන්කල් හැඳින; ධම්මං කථං, ධර්මයෙන් යුක්තකථාවක්; භාසිතාහොති, කියන්නේවේ —පරෙසං, මෙරමාඅන්; සුණාතූති, සුණාඅයන්; අනුමොදිතා, අනුමෝදන් වන්නේකි-සච්චානි, චතුඃසත්‍යධර්මයන්; බුජ්ඣිතා, දන්නේකි; කථං, කළාල; කාරකෝ, කරන්නේකි-පඤවා, ගෙරින් නොහොත් පඤසංඛ්‍යාත සියලු චතුඃපද ජාතීන්; ආතුරෝ, නසන්නේකි-ජීඩාදිසුව, නිඝාටාදි ප්‍රත්‍යයෙන් යුක්තකල්හිදු; තථා, එසේම මහවත් සිවි ග්‍රහණබලයෙන්; ජීති න, කම්මාවිඅයෙහි ඔඤිනාවේ-අත්ත, මෙහි, මහ වත් මේ ව්‍යාකරණ ශාස්ත්‍රයෙහි; නිස්සාදි, නිඃසාදිනවි; කොව, කව රෙක්ද? තත්‍ර එහි "නඤාජීතිනාතිඤාසුව"යන පාඨඅයෙහියෙමේස්ය; ආදිසදඥත, ආදිඝබ්දයෙන්; තතවඤාතුතාවිඤාතමානඅන මේ ප්‍රත්‍යයෙන්; නිස්සාදයොනාම, නිඃසාදි ප්‍රත්‍යයෝනම්මවත්—සිවිනි කිං, සී බැවින්ම සිඩකල්හි නැවත, තථාඤ්ඤින නිස්සාදිසුවති ප්‍රතිඝෙධ කළේ කුඤිදයත්? අතිප්‍රසඞ්ගනිවෘත්තනි ෘ පිණිස්ය, ඉදින් එසේ ප්‍රති ඝෙධ නොකළඟහාත්? කම්මනිඝිතකඅයොඝ, සී කී බැවින් නිඝාදි කින් ඔඅඝයෙහිද කියි නැනෙක්හි කම්මාවියෙහි ඔඤිඅයේ ප්‍රසඟය දෝහොයි සඤඤාඤවනහෙයින් ඒ අති ප්‍රසඟනිවෘත්තිය පිණිස්ය, නිස්සාදිසුසි ප්‍රතිඝෙධකලඟයි දතයුතු—තං, ඒ කම්මවිඅයෙහි නිස්සාදි ප්‍රත්‍යයන්ට උදාහරණ; යථා, වෙඅන්ති-සුඛකාමී, සැපකැමැත්තේ; විහාරං, වෙඅහරවූ; ගඅතා, ගිඅස්ති; රථං, රථඅ; කාඅවඅනා, ඔඅ ලේඅි-ආරාමං, උපවන හෙවත් විහාරඅ; කාතාරී, ඔඅලේඅ; ගෙහං,

අත්‍රතුමඤ්ඤෙනොපදිසා සම්බන්ධකාරකප්පයොගානෙපයොග කුසලෙහි යොජෙතබ්බා-ඉති කාරකපුග්ගලඵලදීපා සම්බන්ධකාරක ඤත්ති විභත්ති වණ්ණනා නිට්ඨිතා. ෆ

අථා ධාරකාරකඤත්තම් විභත්ති වණ්ණනා ධුවවචනෙන-ඒකට කම්මං අපේක්ඛතෙනම්, ඔකාසෙ සත්තමී-දිසදබිදං සුත්තං-, අවකාසති ඒකට්ඨදීපනිතෙන්‍යායෙයා, නඤමිං ඔකාසෙ, සත්තමණ්ඨං ඤර ණී සත්තමී, සා සත්තම්, ඔකාසකාරකෙ සත්තම් විභත්තිවෙතාති— ඔකාවඔකාසෙ, ඔඛධාරෙ.යුගවිධාසෙ-චතුපදඉදං සුත්තං, ආධාරියති අඤ්ඤති ආධාරෙ-යෙ ආධාරෙ, සත්තුකම්මසම වෙතානං නිඝජ්ජපවනාදි ක්‍රියානං සඤ්ඤානමථෙන යෙ ධාරෙ තං කාරකං ඔකාසඤඤු හොති. ඇ

ගෙයක්; කඩිය, කොට; අදුසි සී, යෝදනු; නගරං, නුවරක්; කරොතෙතා, කරන්නේයි; ඛෙත්තං, ක්ෂෙත්‍රයක්; කරාහො, මතුකරන්නේයි; කටං, කළාලයක්; කුරුමානො, කරන්නේයි; ඉච්චාදි, මේ ආදියවේ. ඇ

අත්‍රතු, මේ ප්‍රකරණයෙහි වනාහි; යෙ සම්බන්ධකාරකප්පයොගා, යම් සම්බන්ධකාර ප්‍රයොගකෙනෙක්; මයා, මාවිසින්; නොපදිසා, නොදක්වනලද්දාහුද; තෙ, ඒ ප්‍රයොගයෝ; පයොගඤඤුයලෙහි, සම්බන්ධකාරප්‍රයොග කොශලඥයන් විසින්; යොජෙතබ්බා, යෙදිය යුක්තාහුවි—ඉති, මෙසේ දක්වනලද; කාරකපුග්ගලඵලදීපාවූ මේ ප්‍රකරණයෙහි; සම්බන්ධකාරක ඤත්ති විභක්තිවණ්ණනා, සම්බන්ධකාරකාඛ්‍යඅසිථිභක්ති වණ්ණනාතොවේ; නිට්ඨිතා, කිය්‍යානිමිවන ලද්දේයි. ඛ

අථ, අනන්තරයෙන් හෙවත් සම්බන්ධකාරක දක්වා ඉක්බිත් තෙන්; ආධාරකාරකසත්තම් විභක්තිවණ්ණනා, ආධාරකාරක සංඛ්‍යාත සප්තම් විභක්ති වර්ණනාවෝ; වුවචනෙන, කියනු ලැබෙන්— එක්ව, මෙහි හෙවත් මේ ප්‍රකරණයෙහිලා; කාරකං අපේක්ෂ, කවරණිසි අපේක්ෂාවෙන්ද; සත්තම්, සප්තමී විභක්තිවන්නීද? ඉදං සුත්තං, මේ සූත්‍රය; දිපදං, දෙපදයක් ඇත්තේයි-ඔකාස කාරණෙන, අවකාසසංඛ්‍යාත ආධාරකාරකයක් දැක්වීමෙන්ද; සත්තම් විභක්තිවන්නීද, සප්තමී විභක්ති වෙයි, සප්තමී විභක්තිවේ—ඉදං සුත්තං, මේ සූත්‍රය; චතුප්පදං, සතර පදයක් ඇත්තේයි—අයම්, මෙහි; ආධාරියන්ති, දරණු ලැබෙන්නුයි; ආධාරො, ආධාරණමිවේ—යො ආධාරො, ඒ ආධාරකාරකයෙතම්; කත්තුකම්ම සමවෙතානං, කතෘකර්ම දෙදෙනා කෙරෙහි සතනිස්ත්‍රිතවූ: නිඝජ්ජපවනාදි ක්‍රියානං, සථානනිසජ්ජාදිවූද දහනපවනාදිවූද ක්‍රියාවන්ට; පහිඛානසෙන, ප්‍රතිෂ්ඨානාර්ථයෙන්; ආධාරො, යමෙක් ආධාරද හෙවත්

නං යථා, කථෙනිසිදනි දෙවදත්තෙනා-ථාලියං ඔදනං පචති-එත්ථහි දෙවදත්තෙනඛ්ඩුලානං කත්තුකම්මානං නඤ්ඤාධාරණතො ආධාරොති වුච්චතෙනා තං සම්භවන මාඝනඤ්ඤමිනසඤ්ඨානං ක්‍රියං තත ධාරෙනතිනාම්—යො සනාඝ මාධාරො චතුබ්බිධොහොති බ්‍යාපි යකා ඔපසිලෙසිකා සාමීසිකා වෙඤසිකොග වනි--තෙසු ඝට්ට සකලෝපාඥධාරභූතා අඝට්ටා තෙසම්භවඝෙන පඨවිතා හොති යඤ්ඤි වා ඩෙඝඤදුනං නිච්චාපිබා නිඤ්ඤි ඝොවාපිකා නාම-b

---

යම් අවියක්තට පිහිටද; තං කාරකං, ඒ ආධාරකාරකයතෙම; ඔකා ස සඤ්ඤායතොනි, අවකාස සංඤ්ඤ ඇත්තේවේ—මෙහි "කථෙනිසිදනි දෙවදත්තෙනා"යනාදියෙහි ආඛනාදි ක්‍රියාවන්ට නිශ්‍රයවූ දෙවදත්තාදි කර්තෘන්ගේද'ථාලියං ඔදනං පචති, යනාදියෙහි පචනාදි ක්‍රියාවන්ට නිශ්‍රයවූ ඔදනාදි කර්මයන්ගේ ධාරණාදිය මේතුකොටගෙන කථඤථා ල්‍යාදී යම් අවියක්තයෙහි ක්‍රියාවිනිසා ආධාර භාවයෙන් කැමතිවන ලදද ඒ ක්‍රියානිමිත්තාවූ ප්‍රතිඛ්ඛානිශ්‍රයාදි වස්තුවසතෙහ අවකාශසංඥා ඇත්තන්යයි යුතැනි. a

තං, ඒ අවකාස සංඥාලද ආධාරකාරකය හට උදාහරණ; යථා, මෙසේනි-දෙවදත්තෙනා, දෙවිදත්තෙමේ; කථෙ, කළාලෙනි; නිසීදනි, හිඳී-ථාලියං, සැලෙහි; ඔදනං, සඟල්; පචති, පිසේ-එත්තහි, මේ උදාහරණයෙහි; දෙවදත්තෙනාඛ්ඩුලානං, දෙවදත්තනාඛ්ඩුලාඛ්‍යවූ; කත්තුකම්මානං, කර්තෘකර්මදෙදෙනාගේ; ධාරණතා, දැරීම හේතුකොට ගෙන; තං යම්චෙතං, ඒ දෙවදත්තනාඛ්ඩුල සංඛ්‍යාත කර්තෘකර්මනිශ්‍රිභාවු; ආඛනපචන සංඛාතං, හිඳීම්පිසීමයයි කියනලද; ක්‍රියං, ක්‍රියාව; තෙ, ඒකටඅථාලිදෙන්න; ධාරෙනතිනාම්, දරන්නාහු නම් වෙද්ද? තයම්, එතඟයින්; ආධාරොති වුච්චතා, ආධාරයයි කියනලදී—යො අයම්ආධාරොපන, ඒ මේ ආධාරාඛ්‍ය දවකාශකාරකය වනාහි; ව්‍යාපිකො, ව්‍යාපිකාධාරය; ඔපසිලෙසිකො, ඔපශ්ලේෂිකාධාරය; සාමීසිකො, සාම්ප්‍යකාධාරය;වෙඤසිකොති වෛශෙෂිකාධාරයයි කියා; චතුබ්බිධොහොනි, සතර වැදෑරුම්වේ—එයින් කිහ-"ආධාරයත්තෘකනීව්‍යාපෘෙවව්‍යාපාරසද්මනි,ආධාරකාරකම්ප්‍රාහුතං චතුර්විධමෙවච"යි —තෙසු, ඒ චතුර්විධ ආධාරයන් අතුරෙහි; සෙ, යමෙක්; යත්ථ, යම් විෂයෙක්හි; ආධාරභූතා, ආධාරවූ; සකලොපි අත්ථෙ, සියලු අර්ථයම; ආධෙඅත්‍යන, දැරියයුතුවූ අර්ථය විසින්; පඨවිතා හොති, පැනි රෙණලද්දේවේද; යඤ්ඤිංවා, යම් ආධාරයෙක්හි වනාහි; ආධෙය්‍ය භූතං, දැරියයුතුවූ වස්තුව; කිච්චාපිබා නිඤ්ඤි, එකදෙශයක් පැතිර සිටිද; සෙ, මෙතෙමේ; ව්‍යාපිකොනාම, ව්‍යාපිකාධාරකාරකනම්මවේ-b

තං යථා, තිලෙසු තෙලං අත්ථි-කීරස්මිං ජලං අත්ථි, දධිම්හි සප්පි අත්ථි-පංචවිකාධිඛානං භාවානං මුඛසිඛලයෙන උපගමනා හොති යම්හිදඛාධෙය්‍යාපයිලිඤ්ඤති අල්ලීයිත්ථා තිට්ඨතියෙ ඔපයිලයිකා නාම. a

යං යථා, ථාලිසං බදකං පවති-ඝාවසු උදකමත්ති, ආසනෙ නිසිදනෙනා සංඝා-දූරෙ සියුන, සමීපෙ සියුන—යත්ථ සම්පෙ සම් පවොහාරං කත්වා හදඤ්ඤනවුත්තියාදිපනත්ථවාධාරභාවෙ විඤ පියති තථා සාමීපිකොනාම—තං යථා, ගඟායං ඝොසො භවති-භගවොගාවිසිසං විහරති ජෙතවනෙ-ගන්ධකුළුනුභාවවෙනවා දෙවතාගරිවෙඝවුදවෙනවා ආධාරපදිකෙපො හොති වෙඝයිකා නාම— b

---

තං, ඒ ව්‍යාපිකා ධාරසඤ්ඤා විභත්තියාට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-තිලෙසු, තලයන් කෙරෙහි භවත් තෙලෙයි, තෙලං අත්ථි, තෙල් ඇති-කී රෙසු, ක්ෂීරයෙහි; ජලං අත්ථි, දිය ඇති; දධිම්හි, දියෙහි; සප්පි, ගිතෙල්; අත්ථි, ඇති-පවෙචනසිඛානං භාවානං, ආසනාදීන් වෙනවෙන ම නිෂ්පාදනවස්තූන්ගේ; යථා. යම් විෂයෙක්හි; උපයිලෙඝෙන, අ න්‍යොන්‍යසංයොගවිශෙෂයන්; උපගමොභවති, එලඹීමවේද භවත් එක්වීමවේද; යැම්ම, ආසනාදි යම් ආධාරයෙක්ද; ආධෙය්‍යො, ආ ධෙයතෙම; උපයිලිඤ්ඤති, උපයිලිඤ්ඤති යැයිවේද; අල්ලියිත්ථා තිබුනි, සංසර්ගනාව සිරිද භවත් ඇලිසිරිද; සො, හෙතෙම; ඔපයිලෙයිකො නාම, ඖපශ්ලේෂිකා ධාරසඤ්ඤා නම්වේ. a

තං, ඒ ඖපශ්ලේෂිකා ධාරසඤ්ඤා විභත්තියාට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-ථාලියං, සැලෙහි; බදනං තබ්බුලස්ස; පවති, පිහේ; ඝාවසු, කුලයෙහි; උදකං, ජලය; අත්ථි, ඇති-සංඛ්‍යා, සංඝාතෙම; ආසනෙ, අස්සනෙහි; නිසිදනෙනා, උන්නේහි; දූරෙ, දූරදෙශයෙහි; සියුන, සිටිත් සේක්ද; සමීපෙ, සමීපදෙශයෙහි; සියුන සිටියේහි—යැම්ම, යම් ප්‍රදෙශ යෙක්හි භවත් ගඟාදී යම් ආධාරයෙක්හි; සම්පවොහාරං, සම්පි හුගේ ව්‍යවහාරය; සම්පෙකත්වා, අභිඤ්ඤාපූර්වකයෙන් සමීපයෙහි කොට; තදුපයුක්තවුත්තියා, ඒ ආධෙය්‍යයාගේ සම්පිහු අයත් පැවතුම් ඇතිබව; දීපනත්ථං, හඟවන පිණිස; ආධාරභාවො, ආධාරත්වයතෙම; විඤපියති, පරිකල්පනා කරණ්ලැබේද; සො හෙතෙම; සාමීපි කොනාම, සාමීප්‍යකාධාර සප්තමීනම්වේ—තං, ඒ සාමීප්‍යකාධාර සප්තමී විභක්තියාට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-ගඟායං, ගඟාවසමීප යෙහි; ඝොසො, ගොයුරු ජලය භවත් ගොපල්ලනම; භවති, අත්ත් සි-භඟවා, භාග්‍යවත්තනම; භාවඥියං, සැවත්නුවර සමීපයෙහිවූ; ජෙතවනෙ, ජෙතවනොද්‍යානයෙහි; විහරති, වාසයකරන්නේ—

තං යථා, ආකාසෙ සකුණා චරන්ති-භූමියං මනුස්සා චරන්ති ජලෙසු මච්ඡා චරන්ති--පාදෙසු පතිතො නරෝ, පාපස්මිං රමති මනො, බුද්ධසාසනෙ පසන්නො-ඡන්දසුඛ ඝාධි, විනයෙ නිපුණො-මාතරි යාධි, පිතරි ත්තුනා, ඉච්චාදි-අඤ්ඤාධාරෙය්‍යත්‍ත සඞ්ඛා පධානවසෙනවා ඨිතිකපිතාවසෙනවා ක්‍රියාය පතිඨාභවතිත්තා කාලොපඣවා වුත්තොනි ච්චදිතබ්බා. a

---

යන්, යම් ආසාදි විෂයයක්හි; අඤ්ඤත්‍ර, අතිරේක දෙශකාල ද්‍රව්‍ය දිහු කෙරෙන් අනික් තැනෙක්හි; අභාවවසෙනවා, සත්‍යයන් සම්බන්ධ ද්‍රව්‍යාදීන්ගේ අප්‍රවෘත්තිසඞ්ඛාවවශයෙන් හෝ; දෙසනානුරාවවෙච්ඡ වසෙනවා, අන්‍යදෙශයාගේ නිවෘත්ති විශෙෂෙන්හෝ; ආධාරපරිකල්පනා හොත්, ආධාරපරිකල්පනාවවේද (නම්, එහි; සොඃ අන්‍යත්‍රා භාවසංඛ්‍යාතවූවද ඒ අර්ථයතෙම) වෙසයි කොනාම්. විෂයාධාරසප්තමී නම් වෙයි-මෙහි විෂයවනාගි ආධෙයයාගේ අනික් ප්‍රකාරයකින් නොවීමයි; හෙදවක්ෂූරාදි ඉන්ද්‍රියන් කෙරෙහි ප්‍රවෘත්තීන්ගේ අනික් තැනෙක්හි නොවීම යම්හෙයකින්වද එහෙයින් චක්ෂුරාදින්ට රූපාදි විෂයහයි කියනු ලැබේනි, නවද යමෙක් නියෙවිනද හෙවත් සෙවූනාවූවෝද යමෙක්ගොචරද හේවිෂයනම්වෙයි දතයුතු- b කිම්මෙනොා-

"සෙවිෂතා යෙන යෙනිච්චං තත්‍රාපි විසයොයියා,
රූපාදිකෙ ජනපදෙ තථා දෙසෙව ගොචරෙ"ති.

තං, ඒ විෂයාධාර සප්තමී විභක්තියට උදාහරණ යථා, මෙසේයි-ආකාසෙ, නභොවිෂයෙහි හෙවත් අහස්හි; සකුණා, පක්ෂීහු; චරන්ති, හැසිරෙත්-භූමිසු, පෘථිවියෙහි; මනුස්සා, මනුෂ්‍යයෝ; චරන්ති, හැසිරෙත්-ජලෙසු, දියෙහි; මච්ඡා, මත්ස්‍යයෝ; චරන්ති, හැසිරෙත්-මෙහි සකුණාදීන්ගේ පක්ෂප්‍රහරණාදී වශයෙන් ගමනය අන්‍යස්ථානයෙක්හි අසම්භවයවේනුයි අන්‍යත්‍රාභාවවශයෙන් ආධාරපරිකල්පනායෙහි උදාහරණය; හෙදසකුණාදීහු ව්‍යක්ෂපවීනාදියෙහිත් වයනවහයින් ආකාසෙ යනාදින් හුයෝ වෘත්තීන් කිහයි දතයුතු--නරෝ, සම්භවතෝ; පාදෙසු, පාදවිෂයෙහි; පතිතො, පුනාගවිශෂෙන්ගිනි, මෙනැන්හි විෂය ශබ්ද සම්පාපීවාචිහයිද කියත්-ඔහා, සිත; පාපස්මිං, පාපයෙහි; රමති, ඇලේ-බුද්ධසාසනෙ, සම්බුද්ධශාසනයෙහි; පසන්නොා, ප්‍රසන්නයි-මේ ප්‍රභෙදයෙහි පුරුෂාදීන්ගේ පත්‍යනාදිය අන්‍යස්ථානයෙක්හි ඇති බැවින් දෙශානුරාවවෙච්ඡ විශෙෂෙන් මේ ආධාර පරිකල්පනායෙහි උදාහරණයයි දතයුතු-පඤ්ඤාය, ප්‍රඥාවිෂයෙහි; සාධු, ප්‍රශස්‍ත වන්නේය; විනයෙ, විනය විෂයෙහි; නිපුණො, දක්ෂවන්නේය-මාතරි, මවවිෂයෙහි; සාධු, ප්‍රශස්තවෙයි, පිතරි, පියා විෂයෙහි; නිපුණො, ප්‍රතිජ්ඤානයට දක්ෂවන්නේහි; ඉච්චාදි, මේ ආදි රූපවේ-

වුත්තං භගවතා--

"ක්‍රියා ච කාරකාභිමානං යස්ථ හොති පතිට්ඨිතා,
ඔකාසොති පවුච්චතෙතා සො වතුධා ව්‍යාපිකා දිසො"

"වාපිකො තිලබීරාදි කරො ඔපසිලේසිකො
සාමීපියොභූතගතාදි ආකාසො සියසො මතො"- b

මෙහි පඤ්චසුද සාධ්‍යනාදියෙහි ක්‍රියාපදයක් නැතද "යමේ ප්‍රථමා නතා භවනක්‍රියසා සුය්‍යතෙතා"යනුනන්‍යාය හෙයින් ප්‍රථමාන්තවූ සාධ්‍ය ශබ්දදිහු "පඤ්චසු සාධ්‍යභවති එතමෙව නිපුණො භවති"යනාදීන් භවනක්‍රියාව හා සෙදියයුතු—අත්‍ර. මේ විශයෙහි; අයං සබ්බාපය්‍ය ධාරො, ව්‍යාපිකාදි ප්‍රභෙද ඇති සමීධාරකාරකය; පධානවසෙනවා, කථෙසෙතෙ කුමාරො හිලෙඝුතලං භූමිඝු මනුජ්‍යාෘ යනාදියෙහි මෙන් මුඛ්‍යවශයෙන් හො; පරිකපිතවසෙනවා, ගහායං ඝොසො ශ්‍රාවසතෙතා විහරති ආකාසෙ කමලලම් ඔදුම්බරෙ පුප්ඵං යනාදියෙහි මෙන් පරිකල්පනා වශයෙන් හො හෙවත් සිතිවිලි වශයෙන් හො; ක්‍රියාය පතිඨාභවතීති, කතීසඨ කම්සඨ පවෙඨ ක්‍රියාවට පිහිටවේහුසි; ඔකාසසාඛෙව වුත්තෙතාති, අවකාශකාරකයමැයි වෛයාකරණයන් විසින් කියනලදුයි; වෙදිතබ්බා, ප්‍රාඥයන් විසින් දතයුත්ත්‍වන්සි. a

එතං, මේ ආධාරකාරක සංඛ්‍යාත අවකාශකාරකයාගේ චතුර් විධත්‍ව ලක්‍ෂණය; වුත්තංහි, මහාභාෂ්‍යකාරපාදජලිනම් නාරජහු විසින් කියන ලද්දේමැයි—කප්පතුකමාභාතං, කතීකම්මයන් නිශ්‍රිත බැවින් කතීකම්දෙදෙනා සම්බන්ධිවූ; ක්‍රියාව, නිපදයපවිනාදි ක්‍රියා නොම; යත්‍ර, යම් ආසනථාල්‍යාදිඅක්ෂිලා; පතිඨහොති, ප්‍රතිෂඨි න වන්නීද; සො ව්‍යාපිකාදිකො, භේව්‍යාපිකාදි ප්‍රභෙද ඇති, චතු ධාභූතො අථො, සතර පරිද්දෙකින්වූ අර්‍ථ යතෙම; ඔකාසොති, අව කාශකාරකයයි; පවුච්චතෙතා, කියනලදි-මෙහි භූතා අථො යනු අධ්‍යාහාරපදයි. b

ව්‍යාපිකො, ආධෙයයා විසින් පැහිරෙන්‍ය ලබන හෙයින් ව්‍යාපිකයයි කියනලද ආධාරයනම්, තිලබීරාදි; තලක්ෂීර ආදි වසතුය; ඔපසිලෙසිකො, ප්‍රථක්සිඩවූ ද්‍රව්‍යයාගේ උපශෙලශයට අහී හෙයින් ඔපශෙලසිකයයි කියනලද ආධාරයනම්; කථො, කළාල යා නාමවපය්‍යංකාදි ආසනය; සාමීපිකොතු, නිවාසනාදි ක්‍රියාවදරන්ට සමීපවූ යම් තීරාදි සමීපයෙන්හි නිශ්‍රිතා හෙයින් සාමීපිකයයි කි යනලද ආධාරයනම්; ගහාදි, ගහාශ්‍රාවය්‍යාදි වසතුවය; වියසො, වරණාදි ක්‍රියාවට ප්‍රවෘත්තිස්ථානහෙයින් වෛශෙෂිකයයි කියනලද ආධාරයනම්; ආකාසො, ආකාශ භූමිජලාදියයි; මතතා, දන්නාලදී- මෙහි තුඝබ්දපද පූරණයෙහි වැටෙයි එහෙයින් "වියසොතු කථොතු ව්‍යාපිසොතු"යනාදීන් යෙදියයුතු-ව්‍යාපිකාදි මේ චතුර්විධ ලක්‍ෂ ණය සාරසවත ව්‍යාකරණයෙහිදු පසිනයි—

ඡඩිඝනතාමිනිවාඩිකාඅරා-"සාම්සරාධිපතිදුආද සකඛිපටිහුපසුත කුසලෙහිව"--දිපදම්දං සුත්තං, සාම්ම ඉස්සරා ච අධිපතිම දුආදෙ ච--සත්තීව පටිහුව පසුත්තාව කුසලාව, සාම්සරාධිපති දුආද සකඛිපටිහුපසුත කුසලා-අත්ථි, සාම්සර-පෙ-කුසලෙහි-සාම් ඉස්සර අධිපති දුආදයකඛිපටිහුපසුත කුසල ඉවෙවනෙහි සොගෙ ඡඩි විහතති ගොති යත්තාවිව--උභයථාපදං වචනං. a

සං යථා, ගවං සාම් ගොසු සාම්, ගවං ඉස්සරා ගොසු ඉස්සරා, ගවා අධිපති ගොසු අධිපති, ගවංදුආදෙ ගොසුදුආදෙ, ගවා සඛි ගොසු සකඛි, ගවාපටිහු ගොසුපටිහු, ගවං පසුතා ගොසු පසුතා, ගවං කුසලා ගොසුකුසලා--නිධාරණේව, දිපද මිදං

"කමට ගෙතත කුමාරොසෙ වටෙ ගාවෝ සුගෙරතෙ,
තිලෙසු විජ්‍යතෙ තෙලං භාදි බ්‍රහ්මාමතම් පරම්". b

a ඡඩි, සාම්සම්ං ඡඩි, යත සූත්‍රයෙන් ඡඩිඋනුද; සත්තමිනිව, ඔකාසෙ සත්තමි, යත සූත්‍රයෙන් යත්තමි යනුද; අධිකාරෝ, මතු සූත්‍ර හා සඛඛ්‍ධ කරණු ලැබේ-ඉදං සුත්තං, මේ සූත්‍රය; දිපදං, දෙපදයක් ඇත්තේයි-අභිධාය්‍යයයි, සාම්, සවාමිය; ඉස්සර, ඊශ්වරය;අධිපති, අධිපතිය; දුආද, දුයාදය; සකඛි, සාක්ෂිය; පතිහු, ප්‍රතිභූය; පසුත, ප්‍රසුතය; කුසලඉති, කුසලය යන; එතෙහියොගෙ, මේ ශබ්දයන්ගා සම්බන්ධයක් ඇතිකල්හි; ඡඩි විහතතිවාඛාති, ලිඛිතයා කෙරෙන් පරව ෂෂ්ඨි විභක්තිවන්නීය; සත්තම්විව, සප්තමී විභක්තිද වන්නීයි-ඉදං වචනං, මේ සාම්සරාදී සූත්‍රයතෙමේ;උභයථාං, ගවං සාම් ගොසු සාම් යනාදී ෂෂ්ඨිසප්තමී සංඛ්‍යාත අර්ථය ප්‍රයෝජනකොට ඇත්තේයි-ආචාර්‍යය වචනය ප්‍රාප්තිය යනාදිහු සූත්‍රපය්‍යායයයි දන්නේයි, එහෙයින්ම කියනලදී-ආචාර්‍යා වචනං ප්‍රාප්තිලීඤ්ඡණං යොගලඤ්ඡණිවාක්‍යං සූත්‍රවයතනාඤ්ඤ සූත්‍රණාමාභිදුඤකඃ"යි-මෙබදුසූත්‍රාභිධාන ඇති සූත්‍රයද අලඤ්ඤාරාදී ඒ ඒ ලඤ්ඤණ ඇත්තේයි-එහින්කීම-අලඤ්ඤාර මසඤ්ඤිග්ධං සාරවත් විසයතො මුඛං අසෙතාහමනවදුච සූත්‍රං සූත්‍රවිදුෙවිදුඃ"යි-කියනලද ලඤ්ඤණ ඇති සූත්‍රය සංඝුසූත්‍රය පරිභාෂාසූත්‍රය විධිසූත්‍රය නියමසූත්‍රය පතිෂෙධසූත්‍රය අධිකාරසූත්‍රයයි ෂට් ප්‍රකාරවේ-එහෙයින්ම කියන ලදී-සංඥාව පරිභාෂාව විධිර්නී යම මෙවව ත්‍රයිශෙධාතිකාරශ්ච ෂට් විධංසූත්‍ර ලඤ්ඤණම්"යි-දක්වනලද සූත්‍රයෙද අනිදෙශසූත්‍ර වශයෙන් ෂට් ප්‍රකාරවෙන්-එහින්කීම-ව්‍යප දෙසො නිමිත්තාව තද්‍රූපං තත්සවභාවතඃ සූත්‍රවෙව තථාකාය්‍ය මනිදෙසසතු ෂට්විධඃ, ඉති.

b තං, ඒ ගවාදි ශබ්දයන්ගේ ෂෂ්ඨිසප්තමී විභක්තිනිවට උදාහරණ, යථා, මෙසේයි-ගවං, ගොනුන්ගේ; සාම්, සවාමියි; ගොසු, ගොනුන්

පුත්තං-නිහරිත්වා ධාරණං නිධාරණං, ජාති ගුණ ක්‍රියානාමෙහි සමුදශ්‍රයතා එකදෙසස්ස පුථක්කාරණං නිධාරණං, තස්මිං නිධාරණස්මිං ගම්‍යමානෙ තෙනා සමුදශ වාචිලිඟතා ජාති ඝනතම් විභත්තිහොති මකාරෙණ සමානලිඞ්ගතාම්ව— ෆ

ඉනස්ස ජාතිනිධාරණං ඝථා, මනුස්සානං බත්තියො ශූරතමො -මනුස්සෙසු බත්තියා ශූරතමොති—ගුණනිධාරණං ඝථා, කණ්හා

විභත්තියි; සාම්, සවාම්හි, මෙහි ගොශබ්දයා සොරෙන් පරවූ නං වචන ඝහට "තශ්‍යානම්ඵපනිභියා"යනාදී සූත්‍රයෙහි චකාරයෙන් අමාදෙශ කොට, අවමහිව, ඝන සූත්‍රයෙන් අවාදෙශ කරණලදකල්හි ගවං ඝනු සිවියයි දනයුතු-ගවං ගොහුන්ගේ; ඉස්සරා ඉස්සරැයි ගොසු, ගොහුන් විභත්තියි; ඉස්සරා, ඉසුරැයි-ගවං, ගොහුන්ගේ, අධිපති, ප්‍රධානයි; ගොසු ගොහුන් විභත්තියෙහි අධිපති, ප්‍රධානයි-ගවං, ගොහුන්ගේ දයාදෙහිමියි; ගොසු, ගොහුන් විභත්තියෙහි; දයාදෙ, නිමිති-ගවං, ගොහුන්ගේ; සඛි, සහෙළියි ගොසු, ගොහුන්විභත්තියෙහි; සඛා, සහෙළියෙහි කියන්නේයසේ--ගවං, ගොහුන්ගේ; පතිභූ, ධනිකාණිදෙන් නාගේ මධ්‍යයෙහි ඇපව සිටිනා පුරුෂයි; ගොසු, ගොහුන් විභත්තියෙහි; පතිභූ, ඇපව සිටිනා පුරුෂයි-ගවං, ගොහුන්ගේ පසුතොා, ප්‍රසූතයි; ගොසු, ගොහුන් විභත්තියෙහි; පසුතොා ප්‍රසවය කරණලද්දේයි-ගවං, ගොහුන්ගේ; කුසලො දක්ෂයි; ගොසු, ගොහුන් විභත්තියෙහි; කුසලො දක්ෂයි—ඉදං සුත්තං, මේ සූත්‍රය; දිපදං, දෙපදයක් ඇත්තේහි-නීහරිත්වා, සමුහරයෙන් වෙන්කොට; ධාරණං, දැරීම; හෙවත් සැලකීම; නිඛාරණං, නිධාරණනාමේ-ජාති, ක්ෂත්‍රිය බ්‍රාහ්මණාදි ජාතිය; ගුණ, ශෙවාචාරකතාදිගුණය; ක්‍රියා, ධාවනභ්‍රමනාදි ක්‍රියාය; නාමෙහි, දෙව දත්තායඥදත්තාදිනාමය යන මොවුන් හේතුකොටගෙණ; සමුදශ තා, මනුෂ්‍යාදී සමූහයා කෙරෙන්; එකදෙසස්ස, එකදෙශයක්හුගේ, හෙවත් කිසි ද්‍රව්‍යයක්හුගේ; පුථක්කාරණං, වෙන්කිරීම; නිඛාරණං, නිධාරණනාමේවෙයි; තස්මිං නිධාරණස්මිං, ඒ නිධාරණයිය; ගම්‍යමානෙ, ඇඟවුව මනාකල්හි; තශ්‍යාසමුදශවාචිලිඟතා, ඒ ද්‍රව්‍යසමූහ වාචි ලිඟයා කෙරෙන් පරවූ; ජාතිව, ඝෂයි විභක්තිද; සත්තමී විභත්තිව, සප්තමී විභක්තිද; එකාරෙණ, මේ සූත්‍රයෙහි වශබ්දයෙන්; පඨමාස්මිං, ප්‍රථමාවියෙහි; සත්තමීව හොති, සප්තමී විභක්තිද වන්නේයි.

a තෙසු, ඒ ඝෂයි සප්තමී විභක්තීන් ඉදන්නා කෙරෙන් පරවූ ජාත්‍යාදී නිධාරණයන් අතුරෙන්; ජාතිනිධාරණං, ජාතිනිධාරණ යව උදාහරණ; ඝථා, මෙසේයි-මනුස්සානං, මනුෂ්‍යයන් අතුරෙන්; බත්තියො, ක්ෂත්‍රිය ජාති ඇත්තේ, ශූරතමො, අතිශයින් ශූරයි; මනුස්සෙසු, මනුෂ්‍යයන් අතුරෙහි; බත්තියො, මනුෂ්‍ය ජාති ඇති ක්ෂත්‍රිය

ගාවිනං සම්පතනබිරතමා-කණ්ණාගාවීසු සම්පතනබිරතමා—ක්‍රියා නිධාරණං සථා, අධිකානං ධාවතෙනා සියතතමා-අභිඤකසු ධාව තෙනා සියතතමා—නාමනිධාරණං සථා, බ්‍රාහ්මණානං දෙවද තෙනා විවකඛණා-බ්‍රාහ්මණසු දෙවදතෙනා විවකඛණා—a

ආයසමා ආනතෙ, අරහතා අඤඤතරෝ දෙහාසි—ආයසමා ආනතෙ, අරහතනතසු අඤඤතරෝ අහොසි—එවං වකතාරත

තෙම; සූරතමෙ, අතිශයින් සූරයි—මෙහි මනුෂ්‍ය සමූදයයාගේ ඒක දෙශභූත භූපතිතෙම ඤත්‍රිය ජාතිය හෙතුකොටගෙන මනුෂ්‍යසමූ දායා කෙරෙන් වෙන් කරණු ලැබෙනුයි ජාතිනිධාරණය වේ—ගුණනිධාරණං, නීලපීතාදී ගුණ නිධාරණයට උදාහරණ, යථා, මෙ සේයි-ගාවිනං දෙනුන් අතුරන්; කණ්ණා, ත්‍රිභඞගධෙනුතොම; සම්ප තනබිරතමා, ඉතාමධුර කිරි ඇත්තේයි-ගාවීසු, දෙනුන් අතුරෙහි; කණ්ණා, කලුදෙන්තොම; සම්පතනබිරතමා, අතිමධුරවූ කිරි ඇත් තේයි-මෙහි ගාවී සමූදයයාගේ ඒකදෙශවූ ධෙනුතොම ත්‍රිභඞගවි ගුණය ඉන්නාකොට ගෙණ ගාවීසමූහයා කෙරෙන් නිධාරියමානවන් නිද ඒ ගුණනිධාරණතමවේ—ක්‍රියානිධාරණං, ක්‍රියානිධාරණයට උදාහරණ, යථා, මෙසේයි-අභිඤානං, අධිකයන් අතුරන්; ධාව තෙනා, දිවනපුරුෂතෙම; සීඝතතමා, අතිශයින් සිඝ්‍රයෙන් ඇත්තේ යි-අභිඤකසු, මෙහින් අතුරෙහි; ධාවතෙනා, ධාවන් පුරුෂතෙම; සීඝ තතමා, අති සීඝ්‍රගමන් ඇත්තේයි-මෙහි පතිකජනසමූහයාගේ ඒක දෙශවූවුන් පුරුෂතෙම ධාවන ක්‍රියාව ඉන්නාකොට ගෙණ අධිකයසමූ හයා කෙරෙන් වෙන් කරණු ලැබෙනුයි ක්‍රියානිධාරණතමවේ—නාමනිධාරණං, නාමනිධාරණයට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි—බ්‍රාහ්මණානං, බමුණන් අතුරන්; දෙවදතෙනා, දෙවිදත්තෙම; විව කඛණෙ, නුවනැත්තේයි-බ්‍රාහ්මණසු, බමුණන් අතුරෙහි; දෙවද තෙනා, දෙවිදත්තෙම; විවකඛණෙ, නුවනැත්තේයි-මෙහි බ්‍රාහ්මණ සමූදයයාගේ එකදෙශවූ දෙවදත්තතෙම දෙවදත්ත නාමය හේතු කොටගෙණ බ්‍රාහ්මණසමූදයයා කෙරෙන් වෙන්කරණු ලැබෙනුයි නාමනිධාරණතමවේ—

b අරහතා, රහතන් අතුරන්; ආයසමා ආනතෙ, ආයුෂ්මත්වූ ආනන්ද ස්ථවිරතෙම; අඤඤතරෝ අහොසි, එක්තරා රහතෙක්වි-අරහතනතසු, රහතන් අතුරෙහි; ආයසමා ආනතෙ, ඇවැත්වූ අනද තෙම; අඤඤතරෝ අහොසි, එක්තරා රහතෙක්වි-මෙහි අරහන්ත සමූදයයාගේ එකදෙශවූ අශීන්තතම ආනන්ද නාමය හේතුකොට ගෙණ අරහන්තා සමූහයාකෙරෙන් වෙන් කරණු ලැබෙනුයි නාම නිධාරණතමවේ-සමහර කෙනෙක් අරහන්තාගුණය හේතුකොට

පඨමපෙත්ථ සත්තමී-තං යථා, ඉදම්පිස්සාහෝති සිලඝම්-ඉදම්පි ස්ස සීලං හොතීත්‍යත්ථෝ--අනාදෙරවෙ, දිපද මිදං සුත්තං-ආදරෙ නෙ ආදරෙ, නආදරෙ අනාදෙරෙ-තස්මිං අනාදරෙ, අනාදරෙ ගම්‍යමානෙ භාවවනාලිඟතෝ; ජ්ඣි විහනති හොනිසත්තමිව-තං යථා, අකාමකානං මාතාපිතූනනං රුදතනායං පබ්බජී, අකාම කෙසු මාතාපිතූසු රුදමානසු පබ්බජී—

"අකොටසනෙනා සො නෙති ගිවිරාජස්ස පෙක්ඛතො
ඔවදු ගබ්‍යති ආදුස පෙක්ඛමානෙ මහාජනෙ"—b

ගෙණ ගුණනිධාරණයයිද කියත්? පරික්ෂාකොට ගතයුතු-මෙහි නිධාරණ ලක්‍ෂණද දන්වත්-"යංහි ජාතිගුණ ක්‍රියා නාමෙහි සමුදායතො, පුථක්කරණවෙකස්ස තං නිධාරණ මබ්‍රුවුනති—එහි, මේ නිධාරණෙව, යන සූත්‍රයෙහි; වකාරෙන, වගබ්දයෙන්; පඨමපෙත්ථපි, ප්‍රථමාපි යෙයිද; සත්තමී, සප්තමී විභක්තිවන්නීයි-තං, ඒ ප්‍රථමාපියෙහි සප්තමී විභක්තියට උදාහරණ; යථා මෙසේයි-අස්ස, ඕහට; ඉදම්පි සීල සම්ං හොති, මේ සිලයදවේ-අස්ස, ඕහට; ඉදම්පිසීලං, මේසිලයද; හොතීත්‍යත්ථෝ, වෙයියනාපියි—ඉදං සුත්තං, මේ සූත්‍රය; දිපදං, දෙප දයක් ඇත්තේයි-ආදරනං, ආදරකිරීම;ආදරෙ, ආදරනම්වේ; නආ දරෙ, ආදර නැත්තේ, අනාදරෙ, අනාදරනම්වේ; තස්මිං අනාද රෙ, ඒ අනාදරයෙහි-අනාදරෙ, අනාදර ක්‍රියා විශෙෂයක්; ගම්‍යමා නෙ-හැඟුවමානාකල්හි; භාවවතා, රොදන ප්‍රෙෂණාදි ක්‍රියා යුක්ත වූ; ලිඟතෝ, ලිඟයා කෙරෙන් පරව; ජ්ඣි විභත්තිහොහොනි. පඨමි විභ කතිවේ-සත්තමීව, සප්තමී විභක්තිදවේ-මේ සූත්‍රයෙහි චකාර ඝෂනී සප්‍යමි ග්‍රහණානුකර්ෂණය ප්‍රයොජනකොට ඇත්තේයි—තං, ඒඅනා දරසංඛ්‍යාත අවමානයෙහි උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-අකාමකානං, පැවිදිවීම නොකමැත්තාවූ; රුදන්නානං, කඳුලු වගුරන්නාවූ; මාතා පිතූනනං, මව්පිය දෙන්නා කෙරෙහි අනාදරකොට; පබ්බ්, පවිදිවී-අකාමකෙසු, මහණ බැව් නොකමැත්තාවූ; රුදමානසු; හඬන්නාවූ; මාතාපිතූසු, මව් පිය දෙන්නා කෙරෙහි අනාදරකොට; පබ්බජී, පැවි දිවී-මෙහි අනාදරනම් පැවිදිවීමය රොදන ක්‍රියාව එයට උපලක්‍ෂ ණයි-සෙ, ඒස්ථානික බමුණුතෙම; පෙක්ඛතො, බලන්නාවූ; සිවිරා ජස්ස, සිවිරවබයින් සතර සංග්‍රහ වස්තුවෙන් සිත් අලවන හෙයින් දෝහෝ නොහොත් සිවි සඟරාවත් කරණකොටගෙණ සිත් අලවන හෙයින් සිවිරජයයි කියනලද මියවැනෙර අවෙනි පතිහුකෙරෙහි අනාදරකොට; ආඝොටයනෙනා, ජාලිය ක්‍රිෂ්ණජිනා නම් පුත්‍රදෙන් නා පහරමින්; නෙති, ගෙණයේ-මෙහි අනාදර නම් ආඝොටනය කොටගතයාමය ප්‍රෙෂණ ක්‍රියාව එයට උපලක්‍ෂණයි-වවූ, මාර තොමෝ; පෙක්ඛමානෙ, බලන්නාවූ; ඔවදු ගබ්‍යති, මහාජනයා කෙරෙහි

කම්මකරණනිමිත්තඤ්ඤේසු සත්තෙසු-දිපදමිදං සුත්තං-කම්මං ච කරණංච නිමිත්තංච, කම්මකරණනිමිත්තානි, කම්මකරණනිමිත්තාන්යේව අත්ථෝ කම්මකරණනිමිත්තත්ථෝ, තෙසු කම්මකරණ නිමිත්තඤ්ඤේසු-කම්මකරණ නිමිත්ත ඉච්චෙවනෙඝාඤ්ඤේසු ලිහ මහා සත්තාති බහවෝ හොන්ති—තෙසු කම්මඤ්ඤතරාව, භික්ඛූසු අභිවාදනන්ති-බුධනි වුච්චන්ති, පුරිසස්ස බාහාසුනඤ්ඤෙවා-කරණඤ්ඤේ ඝට්ඨා, නඟහා හඤ්ඤේසුපිණ්ඩාඇ වරන්ති-හඤ්ඤේති පිණ්ඩාය වරන්ති ත්‍යඤ්ඤෝ, සමණාපඤ්ඤෙතුසු පිණ්ඩාඇ වරන්ති-පඤ්ඤෙති පිණ්ඩාඇවර න්ති ත්‍යඤ්ඤෝ, පචිකාපඤ්ඤේසු ගච්ඡන්ති, පඤ්ඤෙති ගච්ඡන්ති ත්‍යඤ්ඤෝ.

"තදඤ්ඤුපඛ්ඛිතෝ සඤ්ඤෙනා ජාතියා සත්තවස්සිකෝ,
ඉඝාපි මං අනුඝාඤ්ඤෙය්‍ය සම්පටිච්ඡාමි මච්ඡකෙ".

මච්ඡකෙන සම්පටිච්ඡාමිත්‍යඤ්ඤෝ—a

අනාදරකොට; ආදය, සත්‍වයන් හැරගෙණ; ගච්ඡති, යේ-මෙහි අනාදරත්‍වය නෙණ්‍යාත්මය ප්‍රඥාණ ක්‍රියාව එයට උපලක්ෂණයි—

a ඉදං සූත්‍රකං, මේසූත්‍රය;දිපදං, දෙපදයක් ඇත්තේයි-කම්මකරණ නිමිත්ත ඉනි, කර්‍ය කරණය නිමිත්තයන්ය; එතෙයවඤ්ඤේසු, මේ අර්ථයන් ප්‍රකාශකකල්හි; ලිහතීහා, තදවිඥාති ලිහයා කෙරෙන් පරව; සත්තාති විහඤ්ඤතීහොති, සත්තාති විඝකතිඥව—කෙසු, ඒතිප්‍රකාර අර්ථයන් අතුරෙහි, කම්මඤ්ඤේ, කර්මාඛ්‍යයෙහි උදාහරණ; තාව, පළමුකොට දක්වනු ලැබේ-භික්ඛූසු, භික්ෂූන්; අභිවාදෙන්ති, වඳිත්; බුධනි, බුදුන වුච්චන්ති, වුඹනයකොට; පුරිසස්ස, පුරුෂයාගේ; බාහාසු, බාහූන් ඝෙවත් හස්තයන්; ගහෙත්වා, නෙන, මෙහි "භික්ඛූබුධං බාහාසෝ" යන කර්මාඛ්‍යයෙහි භික්ෂූසු බුබනි බාහාසුඝනුමී-හේ "තදඤ්ඤුපරෝධන" යන පරිභාෂා සූත්‍ර ඝාමඤ්ඤයෙන් කර්‍යයෙහි අභිඤ්ඤුවූ වදි අභිවාදනෙ වුච්චඛ්වදන සංඝොගෙ ගහඋපාදාඅන යන මේ ආදි ධාතූන්ගේ යොගයක් ඇයිකල්හිවැයි දතයුතු—කරණඤ්ඤේ, කරණාර්ථ විෂයෙහි සප්තමී විභක්තිඝට උදාහරණ; යථා, මෙඤ්ඤේ—නඟහා, නග්නයෝ හෙවත් නිවටහු සෙලුව සිටිනා පාසාඩයෝයඤ්ඤේස්ය; හඤ්ඤේසු, හස්තාභය කරණඤ්ඤොවඝෙණ; පිරක්ඛ්‍යාඇ, පිඬු පිණිස; චරන්ති, හැසිරෙත්, හ-ත්‍යඤ්ඤෝ,ඝඤ්ඤයන් කරණඤ්ඤොවඝෙණ පිඬුපිණිස හැසිරෙන් යනාර්ථයි-සමණා, ශ්‍රමණහු;පඤ්ඤෙතුසු, පාත්‍රයන් කරණඤ්ඤොවඝෙණ;පිණ්ඩාඇ වරන්ති, පිඬුපිණිස හැසිරෙත්-පඤ්ඤෙති-ඤෝ, පාත්‍රයන් කරණ ඤොවඝෙණ පිඬුපිණිස හැසිරෙත් යනාර්ථයි-පචිකා, මාර්ගහු; පඤ්ඤේසු, මාර්ගයන් කරණඤ්ඤොවඝෙණ; ගච්ඡන්ති,යෙත්-පඤ්ඤෙති-ඤෝ,මාර්ගයන් කරණඤ්ඤොවඝෙත් යනාර්ථයි—ජාතියා සත්තවස්සිකෝ, ජාතිඝයන් සත් හැවිරිදිවූ; තදඤ්ඤුපඛ්ඛිතෝ, එදවස් පැවිදිවූ; සඤ්ඤෙනා, නුව නැත්තාවූ; ඝෙඅපි, ඒ ජාතියෙන් සප්ත වර්ෂික ඝාමඤ්ඤරද; මං අනු

නිමිත්තඤ්ච යථා-වමෙමසුහඤ්ඤතෙ දිපි, කුජරෙ දනෙනසු හඤ්ඤතෙ අනුමඤ්ඤතෙසු වමෙස්සුහඤ්ඤසාවි, සම්පජානමුසාවාදෙ පාචිත්තියං--ඉත්තකම්ඤ්ඤාධිකාරෙ-සම්පදනෙච්, දිපද මිදං සූත්තං-සම්මාදිසංනති සම්පදනං, නාඤ්ඩි සම්පදනෙ—සම්පදනඤ්ච ලිඟවිභා සතතම් විභත්තිහොති—තං සථා, සංඝෙ දිනනං මහඵලං සංඝෙසොතාමිදඟි සංඝෙ දිනෙන අහමෙව සුඛිතා භවිස්සාමි-

"සා පලාලමඤං මාලං නාරිදඤාන වෙතියෙ
අලඤ්කචන මඤං මාලං ගඛාඤ්ඤිනිකංච සා" ෆ

සාසෙය්‍ය, මට අනුශාසනාකෙරේනම්; මහළුකෙ, මාගේ මස්තකය කරණ්ඩකොටගෙණ; සම්පටිච්ඡාම්; ඒ අනුශාසනාව පිළිගනිමි-මහළු තෙන-ලෙඩා, මස්තකයකරණ්ඩකොටගෙන පිළිගනිම් යනාදියි—.

ෆ නිමිත්තඤ්ච, නිමිත්තාදී විෂයෙහි සප්තමී විභක්තියට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-දිපි, දිවිතෙමේ; වමෙමසු, වමිය නිමිත්තකොට ගෙණ; හඤ්ඤතෙ, නැසුනු ලැබේ; කුජරෙ, ඇත්තෙමේ; දනෙනසු, දන්නායන් නිමිත්තකොටගෙණ; හඤ්ඤතෙ; නසනු ලැබේ; අනුමඤ්ඤතෙසු වදෙජිසු; අනුමානවූ වදයයන් නිමිත්තකොටගෙණ; භය දස්සාවී, භය දක්නා සුළුයි-සම්පජාන මුසාවාදෙ, සම්ප්‍රජානයාගේ මෘෂාභාෂණය නිමිත්තකොටගෙණ, භගවත් දැන දැන බොරුවාක්‍යම නිමිත්තකොටගෙණ; පාචිත්තියං, පවිත්‍රි ඇවැත්වේ—මේ නිමිත්තාදී සප්තමී ලක්ෂණද සරඨවිතීනම් මහාකවිහු විසින් එනම් ප්‍රකරණයෙහිද කියේමැයි—

වම්මණ්ඩිවිපිතං හන්ති දාහනොඝිනන්ති කුජරම්,
කෙශෙහු චමරිං හන්ති සීමිනි පුත්තකලකොභතා, ඉති—

සඤ්ඤාවිහි,කමවාකර-පෙ—සුඤ්ඤාවී, යන සූත්‍රයෙන් සඤ්ඤාමියනු; අධිකාරෝ, මතු මතු සූත්‍ර හා සම්බන්ධ කරණු ලැබේ-ඉදං සූත්‍රං, මේ සූත්‍රය; දිපදං, දෙපදයක් ඇත්තේයි—සම්පදනඤ්ච, සම්‍යක් ප්‍රදානාදියක් දැනගත්තේවී; ලිඟභා, ශබ්දයා ගතරෙන් පරවූ; සතත මිවිභත්තී හොඟි, සප්තමී විභක්තියෙව-මේ සූත්‍රයෙහි චකාරසප්තමී විෂයවූ හෙයුදාම සමුච්චයෙකරේ—

තං, ඒ සම්ප්‍රදානාදියෙහි සප්තමී විභක්තියට උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-ගොතමී, ප්‍රජාපති ගොතමිය; සංඝෙ,ආර්‍යසංඝයාහට; දිනනං, දෙනලද දානය; මහඵලං, විපුලවූ ඵල ඇත්තේය; එහෙයින් සංඝෙ දෙහි, සංඝයාහට දෙව; සංඝෙදිනෙන, සංඝයාහට දෙනලද කල්හි; අහමෙව, මමද; සුඛිතා භවිස්සාමි, සුදනලද්දග්‍රහණයෙවෙයි-සම්පදනෙ ච, යන මේ සූත්‍රයෙන් සම්ප්‍රදානාදියෙහි සප්තමී විභක්තිය විහිතය, සවිඥාදී විශිෂ්ටයන්ගේ ව්‍යවහාරවූ පරිද්දෙන් විභක්තීන්ගේ පැවැත්ම හෙයින් ඒ ඒ විභක්තීන්ම තත්තන් අර්ථප්‍රතිපාදනයා කෙරෙයිසි යනු

සඤ්ඣම්‍යඤ්ඣසඤ්ඣම්, දීඝද මිදං සුත්තං. සඤ්ඣම්‍යඤ්ඣ අඤ්ඤා සඤ්ඣම්‍යඤ්ඣා, ගහණේ සංඣම්‍යඤ්ඣසඤ්ඣ-සඤ්ඣම්‍යඤ්ඣසඤ්ඣ ලිහඞ්ගා සඤ්ඤාති විඝාතත්ථානි—නං ඉඤ්, තිණ්ණඤ්ඤාවෝ රඤ්ඣ්ගති, කදලීසු ගඤ්ජඤ්ඣකඤ්ඤාති-කදලිති රඤ්ඣ්ඤාත්ථානඤ්ඤා—කාලඤ්ඤාවේම, දීඝද මිදං සුත්තං, කාඤ්ලාව ඤ්ඤාවෝ කාඤ්ලඤ්ඤාවා, යෙසු කාලඤ්ඤාවේසු-තඤ්ඤ කාලඤ්ඤේව ඤ්ඤාවලක්ඛණං ඤ්ඤාවම් ලිඞ්ගතා සඤ්ඤාති විඝාතති මෙහෝති-එඤ්ඤ කාලෝනාම නිමේසඤ්ඤාණ ලවමුහුත්තා සුබ්බණ්ණාදිඤ්ඤා, ඤ්ඤාවානාම ක්‍රියාඤ්ඤාවෝඤ්ඤ ක්‍රියඤ්ඤාත්‍රාඤ්ලඤ්ඤාණ් අධිප්පේතා—අඤ්ඤ කාලේඤ්ඤා, සුබ්බණ්ණඤ්ඤාවඤ්ඤඤ්ඤාතා, ඤ්ඤාඤ්ඤ

අවිරුඬ හෙතිත් සංඤ්ඤෙදුනි යනු ආඛ්‍යාතවිඤ්ඤාණයෙහි සප්තමීයෙහි කියනලදී-සංඤ්ඤ, සංඤ්ඤාගව; දෙතිඤ්දයි, පුච්ඡ්‍යාඛ්‍යානකාරඤ්ඤයා අපි කියති සංඤ්ඤෙදුනි සංඤ්ඤා විෂයෙහි දෙයියහු මේ ව්‍යාකරණ ඉඟඟණ අපිකියන ගුරුවරයන්ගේ ව්‍යාවෘත්තිකාරයන් පළිකාපුදීපයෙහි දක්වන්නාලදැයි දතයුතු-ඤ්ඤාරී, යම් සඤ්ඤක්තොම; පලාලමයං මාලං, පිදුරෙන් කරණලද මාලාවක්; චෙතිඤ්ඤ, රතනමාලිඤ්චෙත්‍යඤ්ඤවරි; දක්ඛිණා, දීඝවත්ත් රුවණ්වැලි මහසැය වටකොට ඤ්ඤාද චිත්තඤ්ඤයන් පුදු; කඤ්චනමයං මාලං, සුවණ්ණඤ්ඤ උරවඤ්ඤාද මාලාවක්; අලඤ්ඣ, නැව තා භවානන්තරයෙහි ජාතිඤ්ඤා සම්භලදද; සා, ඕ තඤ්ඤම්; බොජ්ඣඞ්ගි කඤ්ඣ, එම කුසල කම්ඤ හේතුකොට යම්හි සම්බඤ්ඣ්‍යඤ්ඤාදී සප්ත බොධ්‍යාඞ්ගඤ්ඤම්ලාව අලඤ්ඣලදු-මේ සම්පදාදායකයෙහි සප්තමීද දෙනා පි ධාතූන්ගේ යොගයක් අනිකල්හිඤ්ඤයි දතයුතු—

ඉදං සුත්තං, මේ සූත්‍රය; දීඝදං, දෙපදයක් ඇත්තේයි-පඨම්‍ය ඤ්ඤේව, පඤ්චමී අර්ථයක් දෙන්නකකල්හි; ලිඟවිභා, නාම්යා කෙරෙන් පරව; සත්තමී විභත්තිඤ්ඤාති, සප්තමී විභක්තීඤ්ඤ-මේ සූත්‍රයෙහි ච ශබ්ද පඨමී විෂයවූ ඤ්ඤෙහි අපි සම්භවඤ්ඤයකෙරේ—තං, ඒ පඨම්‍යාර්ථයෙහි සප්තමී විභක්තිනාම උදාහරණ; යථා, මෙසේයි-නිඤ්ඤණසු, ත්‍රිඤ්ඤයෙන් ගාවෝ, ගෙරින්; රක්ඛාහේ, රක්ෂාකරෙත් හෙවත් රකින්-කදලීසු, කෙහෙලින්;; ගඤ්ජේ, ඇතුන්; රක්ඛන්ති, රක්ෂාකරෙත්-කද-ලෝ, කෙහෙලින් ඇතුන් රකින් යනාදීයි-මේ පඨම්‍යාර්ථයෙහි සප්තමීද රක්ෂණාදිධාතූන්ගේ යොගඤ්ඤයෙහිවැයි දතයුතු—ඉදං සුත්තං, මේ සූත්‍රය; දීඝදං දෙපදයක් ඇත්තේයි-තත්ථ කාලඤ්ඤේව, ඒ නිමේ ඤ්ඤාදි භෙද ඇති කාලාර්ථවිඤ්ඤයෙහිද; භාවලක්ඛණ භාවේව, අන්‍යක්‍රියාව කව උපලක්ෂණ ක්‍රියාවී විෂයෙහිද වැටෙන්නාවූ; ලිඟම්භා, ලිඟයා කෙරෙන් පරව; සත්තමී විභත්තිඤ්ඤාති, සප්තමී විභක්තීඤ්ඤ-මේ සූත්‍රයෙහි වකාර සප්තමී විෂයවූ සෙසු අපි සම්භවඤ්ඤ කොට්-එඤ්ඣ, මේ සූත්‍රයෙහි; කාලෝනාම, කාලඤ්ඤනම්; නිමේඤ්ඤඛණලව මුහුත්තා සුබ්බණ්ණාදිකෝ, නිමේඤ්ඤය හෙවත් ඇසිපිය ඤ්ඤලාලීමඤ්ඤ ඤ්ඤඛණලවඤ්ඤ

සමවය අගතෝ-අකාලේ වයසති නාසෙ කාලෙ නාසෙ නවයසති-
ත්‍රුසමාසසමා, තිසුඛාසසස්ස මෙසාබ්‍රාසසා-දූතෝ සතසහස්සම්හි
කප්පෙ උසපජ්ජි චකඛුවා—භාවෙන භාවලකඛණෙ සථා-හිකඛුසංඝෙසු හොජියමානෙසු ගතෝ-භුතෙනෙසු හොජියමානෙසු ආගතෝ
ගොසු දුයාමානෙසු හතෝ දුබෙඛාගතෝ-ජිනමිකෙවමාහි
පුනත බොධිසතෙන අසං දසසහස්සිලොකධාතු සංකම්පි සම්ප
කම්පි සංසවෙබි— ෧

මුහුත්ත පුබ්බණහසමයාදිස ආදි ශබ්දයෙන් අපරාහ්ණ රාත්‍රිඳිවාඩි මාසසංවත්සරාදිහු සංග්‍රහිතසෝයි-වෙයි ලවණග්‍රහණයෙන් ඝණ ලවයද මුහුනි ග්‍රහණයෙන් ඝණ මුහුත්තයද ගන්නාලදුයි දතයුතු; භාවොනාම, භාවයතම්; ක්‍රියා හොජනාදි ක්‍රියාය; සාව, හෙද, එස්, මේ සූත්‍රයෙහිලා; ක්‍රියන්තරරූප ලකඛණාව. ගමනය සයනාදිවූ අන්‍ය ක්‍රියාවකට විඝහවීම හෙවත් අන් ක්‍රියාවක්දනනව සලකුශුවීම; අධිපෙතා, කැමතිවනලදු—නෙසු, ඒකාලභාවදෙදෙනා අතුරෙහි; කාලෙ, නිමෙශාදි කාලයෙහි උදහරණ; තාව පළමුකොට දක්වනු ලැබේ—පුබ්බණහසමයෙ, පුරෙභත්තකාලයෙහි හෙවත් පෙරවරු වේලෙහි; ගතෝ, ගියසි; සායණහසමයෙ, සඤ්ඤාකාලයෙහි; ආගතෝ, ආසි; මෙහි සමය අධිව වෙලාකාලයනු සමානාධිසෝයි-නසස, ඒ අධිකාරජහුගේ දෙශයෙහි; අකාලෙ, ලාසනෙදිනාදිවූ නොකල්හි; වැසෙනි, වැසි වස්නේයි; නසස, ඒ පවිටු රජහුගේ දෙශයෙහි කෘසිකසීදියපිණිස වැසි සෙයාහසකාලයෙහි; නවසසති, නොවස්නේයි-ත්‍රුසසමාසසමා, දුරුතුවයින් මත්තෙහි; තීසුවාසෙසු, ඵාල්ගුණ විත්‍ර මාසයන තුන්මස ඉක්මුනු කල්හි; වෙසාඛමාසෙ, වෙසක්මසහි-ඉතෝ, මේ කල්පයෙන්සට; සතසහසසඔහිකපෙප, ශතසහශ්‍රකල්පය කින් මත්තෙහි හෙවත් කල්ප ලක්ෂයකින් මත්තෙහි; චකඛුමා, ප සැස් ඇති සවීඥතෙම; ලොකෙ, මේ මනුෂ්‍ය ලොකයෙහි; උපපජ්ජි, උපනි; භාවෙන, ක්‍රියායෙන්; භාවලකඛණෙ, ක්‍රියාවගේ හැඳිනවීම ඇති කල්හි ඒව උදහරණ; සථා, මෙසේයි-භිකඛුසංඝෙසු, භික්ෂුසංඝයා; හොජියමානෙසු, වලඳනු ලබන කල්හි; ගතොගියේයි-භික්ෂුසංඝයා ගේ හොජන ක්‍රියාව දෙවදතතයාගේ ගමන ක්‍රියාවට උපලක්ෂණ නුයි භාවයෙන් භාවලක්ෂණයෙහි සප්තමී මෙසේයි-භුතෙනෙසු, භික්ෂු සංඝයා වලඳනු ලබන කල්හි; ආගතෝ, ආසේයි-හොජන ක්‍රියාව දෙවදතතයාගේ ආගමන ක්‍රියාවට උපලක්ෂණනුයි භාවයෙන් භාව ලක්ෂණයෙහි සප්තමී මෙසේයි-හොසු දෙනුන්; දුයාමානෙසු, දෝනා ලබන කල්හි; ගතෝ, ගියේය; දුබෙඛ, කිරිදෙව නිමිකල්හි; ආගතෝ, ආසේයි-දුයාමාන ක්‍රියාවෙන් දෙවදතතයාගේ ගමන ක්‍රියාව හැඳින්විය්‍යුතුනුයිභාවයෙන් භාවලක්ෂණයෙහි සප්තමීමෙසේයි-සාරිපුත්ත, ශාරිපුත්‍රය; බොධිසතෙන, බොධිසත්වයා; ජාතමානෙඛ,

"පාසානඤ්චිරාමෙව කඤ්ලා ධාණුඤ්ඤකණ්ටකා,
සම්බිඤ්මගහා ඔවජ්ජනති ගඤ්ඡතෙන ලොකනායකෙ"

ඉමඤ්මිං සති ඉදං හොතිවච්චාදි-උපාඛ්‍යධිකියඤ්ඤවචනෙ-දිඤ්ඤ මිදං සුත්තං, උපොව අධිව, උපාධි, තෙහි උපාධිහි-එඤ්ඤව හිස දෙදි, ලුත්තනිද්දිඤ්ඤො, නෙත උපාධිහිත්‍යඤ්ඤෙ-අධිකොච ඉඤ්ඤ රොච අධිකිඤ්ඤරා-ඉච්චවතෙනෙතෙහි වචනං අධිකිඤ්ඤර සංඛා තං වචනං අධිකිඤ්ඤර වචනං, අථවා, වචනෙනහි උදිරණං-අධි කිඤ්ඤරාතං වචනං අධිකිඤ්ඤර වචනං-තඤ්මිං අධිකිඤ්ඤර වචනෙ— අධිකෙඤ්ඤවඤ්ච ඉඤ්ඤරඤ්ඤච වත්තමානෙහි උපඅධි ඉච්චෙඛඤ්ඤෙහි ඤො

මාතාඤුඤ්ඤියගේ ප්‍රතිසන්ධි ග්‍රහණය කරණු ලබන කල්හි; අයං දස සඟසඤ්ඤි ලොකධාතු, මේ දශසහස්‍රීලෝකධාතුතොම; සංකම්පි; උඩු බලාඅන්හි කම්පාවුව හෙවත් එක පැහැරසෙල්වී ගියේය-සම්පකම්පි උඩබලාද යටටද යන්හි කම්පාවුව; සම්පවෙධි, සතරදිගට යන්හි කම්පාවුව නොහොත්, සංකම්පි, එක පැහැර සෙල්වීගියේය; සම්ප කම්පි, ඉතා සෙල්විගියේය; සම්පවෙධි, අතිශයින් වෙවුලා ගියේය; මෙහි බොධිසත්වයාගේ ජායන ක්‍රියාව දශසහස්‍රීලෝක ධාතුවගේ සම්ප්‍රවෙධි ක්‍රියාවට උපලක්ෂණයි—

ලොකනායකෙ, ලොකඤ්චාම්මූ තථාගතඤ්ඤ; ගවජ්ජෙහා, වඛ්නා කල්හි; පාසාන, ගමන මාගීයෙහිවූ ගල්ද; සක්ඛරා, ඛකුරුද, කඤ්ලා, කැටකැබිලිතිද; ඛාතු, ඵල්ද; කණ්ටක කටුද; සඛ්බි, මොහු සියල් ලම; මඟ්ගා; මාගියෙන්; ඔවජ්ජන්ති, පහවයෙත්-ලොකනායකඤ්ඤ ගේ ගමන ක්‍රියායෙන් පාසාණාදීන්ගේ වර්ජන ක්‍රියාව ඵලත්වන ලදනුයි භාවයෙන් භාවලඤ්ඤණයෙහි සප්තම්වේ—ඉමඤ්මිං සති, මෙහි අවිද්‍යාදීඤ්ඤාරණා ඇති කල්හි; ඉදං හොති, මේ සංඤ්ඤාරාදි ඵලය වේ; ඉච්චාදි, මේ ආදිඤ්ඤායීවේ-මෙහි අවිද්‍යාදීහුගේ භවන ක්‍රියාවද සංඤ්ඤාරාදීහුගේ භවනක්‍රියාවට උපලක්ෂණනුයි භාවයෙන් භාව ලඤ්ඤණයෙහි සප්තම්ද මෙසේ දතයුතු-ඉදං සුත්තං, මේ සූත්‍රය; දිප දං, ඳදපදඝඤ් ඇත්තේහි, උපොව, උපයන උපසඟීයද; අධිව, අධි යන උපසඟීයද; උපාධි උපාධිහුනම් වෙත්-තෙ-හි, ඒ උපඅධියන උප සඟීයන් කෙරෙන්, එඤ්ඤව, මේ සූත්‍රයෙහිද නොහොත් මේ සූත්‍රාදී යෙහි; හිඤ්ඤදු, හියන මේ ශබ්දතොම; ලුත්තනිද්දිඤ්ඤො, ලුප්තනිදී ශබ්-තොන, එහෙයින්; උපාධිහිත්‍යඤ්ඤො, උපාධිහියනාහිඤ්ඤි-අධිකොච, අධිකාරියද; ඉඤ්ඤරොච, ඊඤ්ඤරාරියද, අධිකිඤ්ඤරා, අධිකෙඤ්ඤර යෝ නම් වෙත්-අනෙන, මේ කරණඤ්ඤොටගෙඤ්ඤ; වුච්චතෙහි කියනු ලැබේනුයි; වචනං, වචනනම්වේ-අධිකිඤ්ඤර සංඛ්‍යාතං වචනං, අධිකා ඊඤ්ඤරයහි කියනලද වචනය; අධිකිඤ්ඤර වචනං, අධිකෙඤ්ඤර වචන

ගෙ අධිකිස්සරවචනෙ ගම්‍යමානෙ ලිඞ්ගතො සඞ්ඛ්‍යාති විඤ්ඤායති තො කි-ඤ්ඤාධිකරවචනෙ නාව, උපඩාරියං දෙණිං-ඩාරියං දෙණිං අධිකානීත්‍යත්‍රාපි—

උපනිඛෙඩ කථාපනං-අධිඳෙවෙසු බුඞ්ඩො, සඞ්ඛ්‍යති උපපත්ති විසුඞ්ඩිදෙවෙති යඩ්ඛසද්දෙ අධිකොත්‍යත්‍රාපි-ඊසරවචනෙ යථා-

---

නමිවව්; අථවා, නොහොත්; වචනත්‍රාති, වචනං යත්‍රු; උදීරණම්, කි මඩි-අධිකිස්සරානං වචනං, අධිකෙසඛරයන්ගේ වචනය; අධිකිස්ස රවචනං, අධිකෙසවර වචනනමිවේ-තසම්-නෙ, ඒ අධිකෙඛර වච නයෙහි—අධිකත්‍රෙව, අධිකාපි විඤයෙහිද; ඉසරත්‍රෙව, ඊඛ්වරාපි විඤයෙහිද වැටෙන්නාවූ; උප අධිඉති, උප අධියන; එතෙහියොහෙ, මේ උපසඟියන් හා සම්බන්ධයක් ඇති කල්හි; අධිකිස්සරවචනෙ ගම්‍යමානෙ, අධිකාපි ඊස්වරාපිවය ඇඟෙන කල්හි; නොහොත් අධි කාපි ඊඛ්වරාපියන්ගේ අභිධානයක් ඇඟෙනකල්හි ලිඞ්ගතො, ශබ්දයා නෙරෙන් පරව; සඞ්ඛ්‍යති විඤ්ඤති හොති, සඞ්ඛ්‍යාති විඤඤායිවේ-තත්‍ර, ඒ අධිකාපිඊස්වරාපියන් අතුරෙහි; නාව, පළමුකොට; අධිකවචනෙ, අධිකවචනයෙහි උදාහරණ දක්වනු ලැබේ-ඩාරියං, අමුනකට මත් තෙහි, දෙණිං, දෙණියෙක් හෙවත් හිඹෙක්; උප, අධිකයි-ඩාරියං, අමුනකට; දෙණිං තිඹෙක්; අධිකොත්‍යත්‍රෙපි, අධිකය යනාවීයි-වෘත්තියෙහි උපඩාරියං දෙණිං යන්නෙහි ඩාරියං අමුනක් මත් තෙහි දෙණිං තිඹෙක් උප අධිකය යනාවීයි-ගණිතශාස්ත්‍රයෙහි කීහු-වාහොවිංශතිඩාරීහිං ඩාරිකාශ්‍යාදිනෙනතු ප්‍රාවුර්නිං පඩාරී භිං ශ්‍යාමානං ප්‍රකීර්තිතං-නිකුඹයාවදුවායහිං පාදං පාදවිශෙෂිතම් මානිදෙණුඝකප්‍රභෘ කුඩුබෙසු තථා භවෙත්, ඉති-ඩාරියෙක්නම් කොතෙක්දයන්? සතරමිටෙක් කුඩුබයෙක්වෙයි සතරකුඩුබයෙක් ප්‍රභෘයෙක්වෙයි සතර ප්‍රභෘයෙක් ආඝකයෙක්වෙයි, සතර ආඝක යෙක් ද්‍රෙණයෙක්වෙයි සතර ද්‍රෙණයෙක් මානිකායෙක්වෙයි සතර මානිකායෙක් ඩාරියෙක්වෙයි සමහර කෙනෙක් ඩාරියෙක්නම් අමු නෙකැයි කියන්-නවද සතරලාඝෙක් ද්‍රෙණයෙක සොළොස් ද්‍රෙණ යෙක් ඩාරියෙක විසිඩාරියෙක් වාහයෙක ඩාරියෙන් පාදයෙක් මානි යෙක ඒ සතර ද්‍රෙණඝයකි මානියෙන් පාදයෙක් ද්‍රෙණයෙක ඒ ඝතරලාඝෙකි, ද්‍රෙණයෙන් පාදයෙක් ආඝකයෙක ඒ ලාඝෙකි, ආඝ කයෙන් පාදයෙක් ප්‍රභෘයෙක ඒ නැලිඉෙකි ප්‍රභෘයෙන් පාදයෙක් කුඩුබයෙකි ඒපහකි, කුඩුබයෙන් පාදයෙක් නිකුඹයෙකි-ඒ අඩකුලු දුල්ලකි කුලදුල්ලෙක්නම් මා නිමියන්ගේ මතයෙන් එක්දහස් දෙ සිය පස්විසිවිසතෙක; බයා මුලුන්ගේ මතයෙන් දෙදහස් දෙසිය පස් විසඟෙකි.

නිකෙඛ, නිඞ්කයට; කථාපනං, කඞ්ඛාපනයෙක් හෙවත් කථ වනුවෙක්; උප අධිකයි (නොහොත් නිකෙඛ; නිඞ්කයට); උප, අධික වූයේ; කථාපනං, කඞ්ඛාපනයයි) කලදෙහි වැටෙන නිඞ්කඛඞ්ගය මෙ තණ්හි පසලොස් කලදෙහි වැටී-ඳවෙසු, දෙවියන් විඤයෙහි හෙ වත් දෙවියන්ට, අයි, අධිකවූයේ; බුඞ්ඩො, සම්බුඳුසි-සම්බුනි උපපත්ති විසුඞ්ඩිදෙවෙති, සංඛ්‍යති උත්පත්ති විශුඞ්-සංඛ්‍යාත ත්‍රිවිධ දෙවියන්ව වචා; සඞ්ඛ්‍යසද්දෙ, සම්බුඳුතෙම; අධිකොත්‍යත්‍රෙපි, අනාවරණඤාණාදී.

අධිබ්‍රහ්මදත්තෙන පවාලා, බ්‍රහ්මදත්තනිස්සරා පවාලාත්‍යෝත්ථ—මඞ්ගුසුත්තෙසු නතියා-දිවදමිදං සුතං, මඞ්ගතාම උසුත්තෙකා ම මඞ්ගුසුත්තෙසා, තෙසු මඞ්ගුසුත්තෙසු, තිණ්ණංපුරාණි නතියා, ඝානතියා, මඞ්ගත්‍යාදුපතෙසු පසන්නත්‍ථවාචකා උසුත්තෙ සඥ්ඥ සඥ්හෙත්‍ථ—මඞ්ගුසුත්තෙ ඉමවචනෙ සම්භවන්ති ගම්‍යමා නෙසු ලිඞ්ගෙසා නතියා විභත්තිභෙදාති සත්තමීව-නත්‍ථෙමඞ්ගත්‍ථෙ ඝටා, සුසණ්ඨ පසන්නෙනා සුගතෙනා—සුසණ්ඨ. පසන්නෙනා සුග තොවා-උසුත්තෙකත්‍ථෙ ඝටා, සුසණ්ඨ උසුත්තෙකා සපුරිසෙසා, සුසණ්ඨ උසුත්තෙකාසපුරිසෙසාවා, ඉච්චාදිසෙසා--

---

සම්භාරගුණ්ඩෙන අධිකෙන ඝනාවීති-මෙහි සාවුති දෙවිඝෝතමී රාජාදිහ උත්පත්තී දෙවිඝෝතමී මාතුමීහාරාජාදී, විසුඛ්ඛදේවිඝෝ නම් ඝ්ඝිණ්ණාශ්‍රවඝෝසි-කිලේසෙ. ඛි-සම්ලීති දෙවානාම්, රාජානා තදේ සෝ කුමාරා, උපපත්තිදෙවානාම, චාතුම්මහාරාජිකෙ උපාදාය තදුත්තර රිං දෙවා, විසුඛ්ඛි දෙවානාම, අරඝඝානා ඛිණාසවා වුච්චන්ති—ඉඤ්ඤ ර වචනෙ, ඊඤ්වර සංඛ්‍යානානායක වචනයට උදාහරණ; ඝටා, මෙ සේසි-අඩ්බ්‍රහ්මදත්තෙන, ඊඤ්වරවූ බ්‍රහ්මදත්තඤ්ඤ සඞ්ඛ්‍යාහි; පවාලා; පවාල දෙශවාසිහුසි-මෙහි අසියනු ඊඤ්වරාදිඤ්හෙතුකය ඊඤ්වරවූ බ්‍රහ්මදත්තඝා ආඝඤ්ඤා කුවුරුදුන්ගි අපෙක්‍ෂාකළකල්හි පවාලාහි අනුප්‍රයොගකරණලදී-බ්‍රහ්මදත්තනිඤ්සරා, බ්‍රහ්මදත්තඝා ඊඤ්වරඝාකාට ඇත්තාහු; පවාලාත්‍යෝත්ථ, පවාලදෙශවාසිඝ යනු මෙහි භාවාදීසී-මෙහි අධිබ්‍රහ්මදත්තෙන ඝනු සමාඝපදඝවිනාම් ඊඤ්වරවූ බ්‍රහ්මදත්තඝා ඝකෙරෙහි පවාලඝෝයනි අනභිමත ප්‍රසඝඝයෙහි එඝඝයින් ව්‍යඤ්ඤඝය ඝෙන් ගොඝුඝඤ්ඤරෝ ඝන්නෙහිමෙන් ඉඤ්ඤරා බ්‍රහ්මදත්තත පවාලාහි අවී මෙසේ දතයුතු-කඤ්ඤින්නඤ්ඤඝෙහි, බ්‍රහ්මදත්තනිඤ්සරා පවාලාහි අවීකිහ, තදනුසාරඝෙන් විරිතඝන්නඤ්ඤයිද, පවාලා, පවාලජනපද වාසිහු; අධිබ්‍රහ්මදත්තෙන, බ්‍රහ්මදත්තඝා ඊඤ්වරඝාකාට ඇත්තාහුසි ලීහු-මේ උදාහරණඝන් අනුසරහි පුරිමොදාහරණත්‍රඝෙහි අත්කාසි කි සම්බන්ධිඝ ඝෛතකකල්හි ඡඡසීපඤ්ඤතහි ඒවලකා අධිඝාපිඤ්හෙත කවු උපාධිඝදන්නා හා ඝොගඝ හේත්‍ඝඝාවගණ්ඨ පච්ඡාඛාදාහර ණයෙහි සවඝාවාම්භඝඤ්බන්ධිඝ ඝෛතකකල්හි ප්‍රාප්ත ඡඡසීවලකා ඊඤ්වරාදී ඝෛතහවූ අධිශබ්දඝාඝා සම්බන්ධිඝ හේතුඝකාවගණ්ඨ මේ උපාධ්‍යාදී සූත්‍රඝෙන් සප්තමී කරණ්ඨලදුයි දතයුතු—ඉදං සුත්තං, මේ සූත්‍රඝ; දිපදං, දෙපදඝක් ඇත්තේහි-එඤ්ඤ පන, මේ සූත්‍රඝෙහි වනාහි මඞ්ගිත ශබ්දඝනාම; ප්‍රසන්නාඤ්ඤවාචකා, ප්‍රසන්නාවිවාචකඝ; ප්‍රසන්නඝ යන අවීඝ කියවනිඝිසේඝ; උඝසුක්කසද්දෙ, උත්ස්‍රුක්ඝශබ්දඝනෙහි; සඤ්හෙතා, ව්‍යාපාරසහිවූ අවී ඇත්තේඝ හෙවීත් ඔඝඤ් සහිතඝ යන අවී ඇත්තේහි—මඞ්ගුසුඝඝා ඉති, ප්‍රසන්නාවිවාචකවූ මඞ්ගිතශබ්දඝ සඤ්ඝාපාරාඛ්‍ඝ උඝසාහවිවකවූවා උසුක්කාශබ්දඝයනා; එඝඝාඤ්ඤවාඤ් සු ගඤ්ඝමානෙසු,මේ උහයාවීඝන් හැඟවුවමනා කල්හි; ලිඞ්ගහා, ප්‍රස න්නාදිවිඝඝ ඥානාදිවාවිදී ශබ්දඝා කෙරෙන් පරව; තතියා ඒඝතතී ඝොහි,තෘතීඝා විභක්තිවේයි:සත්තමීඤ්ච, සප්තමී ඒඝතතිදඤ්වේ-මේ සූත්‍ර ඝෙහි වකාර සප්තමීසමපිණ්ඩනඝඤ්ඤකෙරේ—හැබ්, ඒ මඞ්ගිතොත්සුක්ක

අත්‍ර මහා සෙනොපදිසා ධාරපසොගා තෙ පසොගවිවකව
ණෙහි සොජෙතබ්බා-ඉති කාරකපුප්පමඤ්ජරියා ආධාරකාරක
සඤ්ඤාවිභත්තිවණ්ණනා නිට්ඨිතා—

"හාසායං මාගධි භාති ඤ්‍යඤ්ඤ ඤාන සිමිතා,
මඤ්ඤු විඤ්ඤුකමඤ්ඤතාන කානි ඤකාරකානිහ"—
නිට්ඨාවාසං කාරකපුප්පමඤ්ජරි—

ශබ්දයන් දෙන්නා අතුරෙහි; ඝඨිතසඤ්ඤ, මඝිතශබ්දයෙහි උදාහරණ; යථා, මෙසේයි—සුගතො, සම්බුද්ධතෙම; ඤාණෙන, ඥානයෙන්; තුවනින් හෙවත් ඥානවිශයෙහි; පසහොසා, පහන්වෙ—වා, නොහොත් සුගතො, සම්බුද්ධතෙම; ඤාණවම්, ඥානයෙහි; පසහෙනා, පහන්වේ හෙවත් ප්‍රසන්නයි—උසසුසකෙහේ, උස්සහවත්ත යනාදියෙහි උදාහරණ; යථා, මේ සේයි—සපපුරිසො උත්තමපුරුෂතෙම; ඤාණෙන, ඥානයෙන් හෙවත් ඥානවිශයෙහි; උසසුසකො, උත්සහ ඇත්තේයි—වා, නොහොත් සපපුරිසො, සත්පුරුෂතෙම; ඤාණවම්, ඥානයෙහි; උසසුසකො, උත්සහ ඇත්තේයි—ඉහි ආදියො, මේ ආදිහුවෙත්—

අත්‍ර, මෙහි හෙවත් මේ ප්‍රකරණයෙහිලා; යෙ ආධාරපයොගා ධම් ආධාරකාරක ප්‍රයොග කෙනෙක්; මයා, මාවිසින්; නොපදිසා, නොදක්වනලදහුද; තෙපයොගා, මෙහි නොදක්වනලද ඒ ප්‍රයොග යෝ; සයොගවිවකඛණෙහි; ආධාරකාරක ප්‍රයොගයෙහි දක්ෂයන් විසින්; සොජෙතබ්බා, සෙදිය යුක්තාහුයි—ඉති, මේ යම්කිසා ප්‍රකාරයෙන් දක්වන ලද්දාවූ; කාරක පුප්පමඤ්ජරියා, කාරක පුෂ්පමඤ්ජරිනම්වූ මේ ප්‍රකරණයෙහි; ආධාරකාරකසඤ්ඤාවිභත්ති වණ්ණනා, ආධාරකාරක සංඥාන සප්තමී විභක්තිවර්ණනා නොමෝ; නිට්ඨිතා, කියා නිමවන ලද්දීහි—

ඉහ, මේ ප්‍රකරණයෙහිලා; එතානිඡඤ්ඤාරකානි, විභක්ත්‍යාදි සංඛ්‍යාතවූ මේ ඡය් කාරකයන්; විඤ්ඤුතමතෙහෙන, විඥාතාමාත්‍ර යෙන් හෙවත් දැනගත් පමණකින්; තෙනධිමතා, ඒ ඡය් කාරක දන්නාවූ නුවණැත්තහු විසින්; සාසං මාගධිභාසා, මාගධදෙසොත් හවහෙයින් මාගධ භාෂානම් තේ මේ සම්බුද්ධ භාෂිතපාලිභාෂාතෙමෝ, ඤායතෙත්, දන්නා ලැබෙයි; මඤ්ඤුද, ඔබ්මා හෙව හෙවත් සිතම්—

අයං කාරක පුප්පමඤ්ජරී, මේ කාරක පුෂ්පමඤ්ජරිනම්වූ ප්‍රකරණී තොමෝ; නිට්ඨිතා, කියා නිමවන ලද්දීහි—

"ගම්භීරසද්දසරසබ්දවිසාරදෙන කණ්ඨීරවොව කවිකුඤ්ජරහඤ්ඤතෙන,
සංසාරසාගරසමුත්තරණාය තෙන භාචාර රාජගුරුණා ගුරුණා
ගුත්තෙන"

"වසිඤ්ඤාභිඤ්ඤාදිසු ඤ්‍යඤ්ඤකුඤ්ජරී විසිඤ්ඤසද්දබ්බවිභාගපඤ්ඤරී,
වරිඤ්ඤසත්තාන නපූරණඤ්ඤරී පුනිට්ඨිතා කාරකපුප්පමඤ්ජරී"—

නිට්ඨිතා.

ශුද්ධිපත්‍රය.

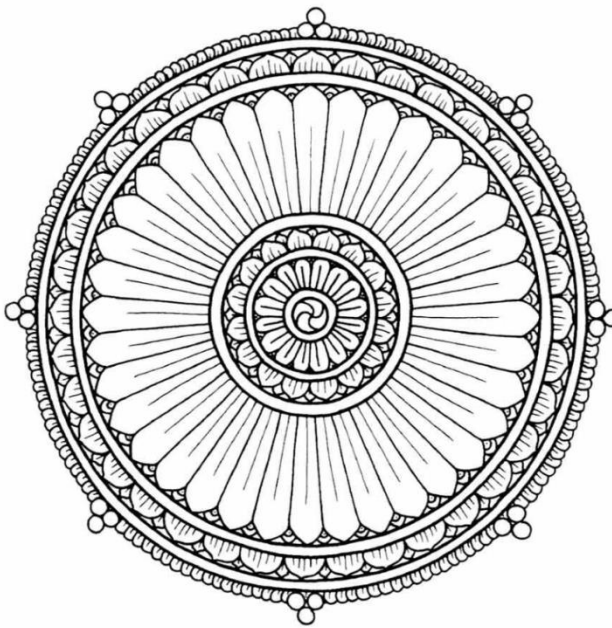
පිට.	පෙළ.	අශුද්ධ.	ශුද්ධ.
4	29	නිබ්බත්ත	, නිබ්බත්ත
5	15	මුනි	, මුනානි
6	15	එතානාති	, එතෙකනානි
6	26	ව්‍යාකරියති අත්‍ථෝ, විකරියති එතෙහිති-	ව්‍යාකරියතෙ අත්‍ථෝ විකරියතෙ එතෙහිති
6	27	පරව්‍යාකරණ	, පරව්‍යාකරණානි-
6	32	ආකිරන්තිහි	, ආකිරිං සුති
7	26	අකාරන්ත පුල්ලිඟුවූ	, අකාරාන්ත නපුංසකලිඟුවූ
15	5	ඛුම්මාලපනස්ම.,	ඛුම්මාලපනම්ස්මං-
20	4	වාචනතො	වචනතො
20	5	පාපිපදිකං-	පාපිපදික
20	18	ගමනතො	ලිඛාසඝගමනතො
23	2	රත්තතො,	රතිඝනා
30	9	නාටකතෙම	නාටකතෙම
43	4	උවච්‍යාත්‍ථ	වුත්තත්‍ථත්‍ථ
43	7	අනුභුත්තාතායා,	අනුභුත්තාතායා
47	34	නිබ්බාතාදපි	නිබ්බත්‍ථාදපි
51	7	ආනුභුත්තං,	අනුභුත්තං-
51	8	නෙතබ්බාන්‍යත්තත්‍ත-	නෙතබ්බානුයුත්තත්‍ත,
53	20	අකත්‍ථකධාතු එසින්ද	අකත්‍ථකධාතු එසින්ද යන ඉමාවුන්ගේ වශයෙන්
61	17	සසෙසා	සිසෙසා-
64	33	උත්තානත්තත්තතා,	වුත්තානුත්තත්තත්තං-
68	25	වර්තතෙ	වර්තෘත
6	29	සපපටිභාගො,	සපපටිභයො,
74	25	සවාවිවුත්‍ථේද	සවකිඃවුච්ඡේද
75	20	තෙසානං	, යෙසානා
77	8	හුලුකැදසි	හුලුකැනසි
77	32	,, ,,	,, ,,
81	13	ප්‍රසභ්‍ය	ප්‍රසද්‍ය
83	8	සනානියනවි,	ඝතානියනම්
87	20	සිලාපෙක්‍ෂ,	ශිලාපෙක්‍ෂා
88	16	උත්තාධරො,	වුත්තාධාරො,
88	25	සමාසසා,	සමාසයා,
89	3	ආනුත්තාධාරො,	අනුඝනාධාරො,
91	2	නාන්‍යත්‍රමානි,	නාන්‍යත්‍රිමානී
91	8	,, ,,	,, ,,
91	30	තත්තා	තත්ථ
92	30	අත්‍ථං වදති,	අත්‍ථං වදගි,

පිට	පෙළ	අශුද්ධ	ශුද්ධ
94	5	දබ්බසෙවවා,	දබ්බසෙවවා,
95	17	නිපඤරියායෙන්,	නිෂ්පරියායෙන්
106	28	චතුඩිනාසතතු	චතුඩ්නාසෙනතු-
107	9	වඩාහවති,	ඕඩාහවති,
107	16	වැඩියේය,	වඩී
108	2	අභිඅඛඤ	අභිංලඛඤ
109	15	සර්ම්පනය පිණිස,	සර්ම්පනයනය පිණිස
110	14	යවතෙ,	යාවතෙ
110	15	මානකෙතම,	මානවිකනෝව,
118	31	ක්‍රියාසාඤ්ඤ,	ක්‍රියාසාඤ්ඤ,
118	32	නාද්‍රිත්‍රියා,	නාපිත්‍රියා,
130	28	පෘථග්විධඃ,	ප්‍රථග්විධඃ,
161	26	මේ ආදිකාත්‍රිමේ-	මේ ආදිකාත්‍රියේ
161	30	විසෙසනං,	විසෙසනං,
163	23	භූමිභාගෙග	භූමිභාගෙන
165	24	මඤ්ඤායෙති	මඤ්ඤ්සායෙති,
167	19	කාරකප්‍රයෙග	කාරකප්‍රයොග
167	35	ඉදං සුත්ත,	ඉදං සුත්තං.
168	11	ම්ප්‍රදන,	සම්ප්‍රදන
168	34	සුජාබ්බියෙන,	සුජාබ්බියෙන්,
174	2	නිඝෙය්‍යාත්‍රො,	නිඝෙය්‍යාත්‍යො.
174	20	විධුපනනෙනවා,	විධූපනෙනවා,
178	28	සංඥවේ,	සංඥවේ
179	15	සංඥිවේ,	සංඥවේ
181	24	නාදත්‍රීයෙති,	නාදත්‍රියෙති,
182	2	සාමඤ්ඤතො,	සාමඤ්ඤාදතො,
183	13	නෙටලුවෙක්මෙන්,	කොටලුවෙක්මෙන්
187	9	පවියඤෙන,	පවියඤෙන,
187	11	යුජ්ජනං,	යුජ්ජනං,
188	22	භාවඉත්‍යතියභිෙන,	භාවඉත්‍යභිධියෙන,
189	24	යග්‍රාමාදි	යංග්‍රාමාදි
190	7	කෙවිවදනති,	කෙවිවදනති
196	6	කණ්ණිබුඩාදි,	කණ්ණිමුණ්ඩාදී,
197	2	මරියාදභි විධතත යොගෙ,	මරියාදාභිවිධත්ත යොගෙ,
197	33	අභිවිධිමහි,	අභිවිධිමහි,
199	6	අබ්භුගගමි,	අබ්භුගගංමි,
214	4	යසමාකරණා	යසම්මාකරණා,
220	13	භුත්‍රාභාවාකාරය-	භූත්‍රාභාවාකාරය

---

31 වෙනි පෝර්වසේ පිටුවල යෙදියයුතු 2 කේ ඉලක්කම 3 වනු වට 3 නේ ඉලක්කම වැරදී වැටී තිබේ.

සබ්බ දානං ධම්ම දානං ජිනාති

නිබ්බාන පච්චයෝ හෝතු